U N I V E R Z A V L J U B L J A N I

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Irena Kranjc

OČITNO IN ZASTRTO V JAVNEM

Novinarski prispevki v obveščevalno-varnostni dejavnosti

Magistrsko delo

Mentor: red. prof. dr. Tomo Korošec

Ljubljana, 2004

KAZALO

1. UVOD 4
2. TEORETIČNO OGRODJE 6
2.1. NAMEN IN HIPOTEZE NALOGE 6
2.2. GRADIVO IN METODA 7
2.3. PREVERJANJE HIPOTEZ 7
3. OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNA DEJAVNOST 9
3.1. KAJ JE OBVEŠČEVALNA INFORMACIJA 13
3.2. VARNOSTNA KULTURA V EVROPSKI SKUPNOSTI 14
3.3. OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNE SLUŽBE NA NASPROTNIH BREGOVIH 15
3.4. DELOVANJE IN ORGANIZACIJA SODOBNIH OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNIH SLUŽB 17
3.5. SLOVENSKA OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNA AGENCIJA 18
3.6. MEDNARODNO SODELOVANJE OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNIH SLUŽB 19
4. JAVNI VIRI - ODPRTI IZVORI 22
4.1. NOVINARSKI DISKURZ O NACIONALNEM OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNEM PODROČJU V SLOVENSKEM TISKU 25
4.2. VIRI INFORMACIJ 35
4.3. KAKOVOST NOVINARSKEGA PRISPEVKA 48
4.4. DELITEV TISKA NA KOMERCIALNI IN KAKOVOSTNI TISK 49
5. IZBRANI NOVINARSKI PRISPEVKI IN NOVINARJEV ODNOS DO OBRAVNAVANE PROBLEMATIKE 52
6. KARAKTERISTIČNI IZRAZI SO KLJUČNE BESEDE 62
7. POGOSTOST POJAVLJANJA KLJUČNIH BESED IN BESEDNIH ZVEZ V NASLOVIH, NADNASLOVIH, PODNASLOVIH IN SINOPSISIH 63
7.1. KLJUČNE BESEDE V GLAVNIH NASLOVIH 64
7.2. KLJUČNE BESEDE V NADNASLOVIH 68
7.3. KLJUČNE BESEDE V PODNASLOVIH 71
7.4. KLJUČNE BESEDE V SINOPSISIH 76
7.5. NAJBOLJ POGOSTE KLJUČNE BESEDE V NASLOVJU 81
8. POGOSTOST POJAVLJANJA KLJUČNIH BESED IN BESEDNIH ZVEZ V NOVINARSKIH BESEDILIH POLITIČNE VSEBINE 86
9. ČLENKI V IZBRANIH NOVINARSKIH PRISPEVKIH 89

9.1. ANALITIČNO BRANJE NOVINARSKIH PRISPEVKOV 89
9.2. KAJ SO ČLENKI? 91
9.3. ANALIZA ČLENKOV S POMOČJO PROGRAMA SCP IN S POMOČJO STROKE V IZBRANIH BESEDILIH 93
9.4. ENDOFORIČNA IN EKSOFORIČNA VLOGA ČLENKOV V IZBRANIH NOVINARSKIH PRISPEVKIH 97
10. SKLEPNE MISLI 104
11. VIRI 106
12. KAZALO TABEL IN GRAFOV 109
13. PRILOGE 110
13.1. Izbrani korpus 125 novinarskih besedil obveščevalno-varnostnega področja 110
13.2. Izbrani korpus 54 novinarskih besedil politične vsebine 250
13.3. Členki v izbranem korpusu 125 novinarskih besedil 308

1. UVOD

Predsednik Republike Slovenije je junija leta 1990 rekel: »Nič več ne bo tako kot je bilo.« Samostojna Slovenija naj bi zaživela s polnimi pljuči. Politiki novega večstrankarskega sistema so obljubljali boljše, svobodnejše in bolj pravičnejše življenje. Med drugim so obljubljali nižje davke in prispevke, pregled nad porabo proračunskih sredstev in boljšo informiranost o vseh subjektih mlade države.
Tudi o vojski. Do tedaj se o vojski ni veliko pisalo. Bilo je le nekaj prispevkov o zahtevah, da bi Slovenci služili vojsko v svoji vojski, doma, in da bi bilo poveljevanje v slovenskem jeziku.
Nova nacionalna vojska se je morala hitro naučiti prvih korakov. Deset let po osamosvojitvi je bilo moč v domačih medijih prebrati precej kritičnih člankov o slovenski vojski. Zdelo se je, da se mnogokrat ni obnašala kot znanja željan otrok, ki se iz napak tudi česa nauči. Vendarle je ta otrok rasel in dozoreval. Slovenija je najprej postala polnopravna članica NATA (marca 2004), maja 2004 pa še članica Evropske unije.

Že nekaj let redno spremljam novinarske prispevke v tujih časopisih, ki obravnavajo različna področja družbenega življenja. Pri delu me spremlja izjava nekega ameriškega vladnega uslužbenca, da CIA (Central Intelligence Agency) pridobi 80% indikativnih (indikativni - v žargonu obveščevalno-varnostnih služb pomeni tisti, ki kažejo na kaj, se nanaša) podatkov iz javno dostopnih informacij. Prav ta izjava je postala ključno vprašanje. Zanimalo me je, kako se domači mediji in novinarji obnašajo do področij, ki so del nacionalnega obveščevalno-varnostnega sistema, kajti organizacija in delovanje le-tega je državna varovana skrivnost. Ali ga novinarji in mediji s svojimi prispevki razkrivajo? Kako, na kakšen način? Katera jezikovna sredstva uporabljajo? Kateri so tisti pripomočki, ki bi analitiku v obveščevalno-varnostni dejavnosti pomagali odkriti očitno in zastrto v javnem?

Obveščevalno-varnostna dejavnost je vroča tema v vsaki državi in njenih javnostih. Prav tako je zanimiva za bralce novinarskih prispevkov v tisku, še posebej pri nas v Sloveniji, kjer se do leta 1990 o obveščevalno-varnostni dejavnosti pravzaprav ni pisalo v dnevnem časopisju.

Do osamosvojitve Slovenije in odcepitve od Jugoslavije je bilo načrtovanje in vodenje obveščevalno-varnostne dejavnosti, tako za civilno obveščevalno službo kot za vojaško

področje, centralistično za vse republike. Mnogo podatkov in informacij je bilo nedostopnih za širšo javnost in označenih s stopnjami zaupnosti. Spomnim se, da se je o tajnih službah samo šepetalo, da so vojaki šele na zbornem mestu izvedeli, v katero vojašnico so razporejeni, da mnogi še do danes niso povedali, kakšne so bile njihove naloge v času služenja vojaškega roka.

Naloge sem se lotila tako, da sem v naključno izbranem časovnem intervalu od junija 2000 do junija 2002 v slovenskem dnevnem tisku iskala članke z obveščevalno-varnostno vsebino. Izkazalo se je, da je osrednji slovenski dnevni časopis Delo v tem času objavil vrsto prispevkov o slovenski vojski. Skoraj vse je podpisal novinar Rok Praprotnik.
Odločila sem se, da bom za temeljno gradivo svojega raziskovanja izbrala nabor 125 novinarskih prispevkov, ki so bili, kot že rečeno, objavljeni v Delu od junija 2000 do junija 2002, in so delo enega novinarja.

V tej nalogi gre izključno za raziskovanje vsebine objavljenih člankov in iskanje tistih vsebin, ki bi kazale na odkrivanje obveščevalno-varnostnih podatkov in bi jih lahko tuje obveščevalno-varnostne službe uporabile v svoje namene, ne pa za analizo pisanja ali osebnosti novinarja Roka Praprotnika, ki je povsem naključno avtor izbranih prispevkov.
Ko je naloga že kazala nekatere konkretne rezultate, sem z novinarjem Rokom Praprotnikom govorila po telefonu aprila letos in mu povedala za moje raziskovanje. Bil je presenečen in ni nasprotoval mojemu raziskovanju njegovih člankov. Povedal je, da ni nikoli razmišljal, da bi bili lahko javno objavljeni članki uporabni za potrebe obveščevalno-varnostne službe. Zanimalo me je, ali so naslovi teh člankov njegovi. Odgovoril je, da se vseh člankov ne spomni, vendar so načeloma predlogi za naslove njegovi, da pa je končna objava odvisna od redakcije.

Res je, da imamo vsi državljani že po Ustavi zagotovljeno pravico do informiranosti, vendar lahko v preveliki želji informiranja javnosti poročevalci odkrivajo podatke in informacije, ki razkrivajo nacionalne obveščevalno-varnostne interese in podatke, kar pa ni dobro za varnost države.
V devetdesetih letih smo priča skokovitemu razvoju medijev in obilici podatkov in informacij, ki jih podpisujejo novinarji, ki smelo iščejo nove in neznane informacije, raziskujejo dogodke in njihovo ozadje. Nekateri novinarji so se specializirali prav za določeno področje poročanja.

Taki novinarski prispevki so zelo zanimivi za obveščevalno-varnostne strukture v tujini in tudi doma.

2. TEORETIČNO OGRODJE

Vsebina naloge je pravzaprav sestavljena iz dveh delov: iz teorije o obveščevalno-varnostni dejavnosti in javnih virih v njej ter iz jezikovne analize novinarskih prispevkov o obveščevalno-varnostni dejavnosti, ki so bili objavljeni v slovenskem dnevniku Delo.
Obveščevalno-varnostne službe so v 90-ih letih v javnih medijih »odkrile« množico podatkov in informacij, ki so jih lahko pri svojem delu koristno uporabile. Pojavil se je termin »javni viri« ali »odprti izvori« (najprej v ZDA), ki ga tudi slovenski obveščevalno-varnostni službi uporabljata in javne vire koristita za del svoje dejavnosti.

2.1. NAMEN IN HIPOTEZE NALOGE

V nalogi želim dokazati, da ima lahko določen novinarski prispevek različne sporočilne vrednosti za različne javnosti. Isti novinarski prispevek bo običajni bralec prebral kot sporočilo, informacijo; bralec – analitik v obveščevalno-varnostni dejavnosti pa bo v tem novinarskem prispevku z analizo vseh jezikovnih prvin (jezika in stila) dobil obveščevalno-varnostne informacije za svojo službo oziroma za izdelavo sintetičnih prikazov stanj za različne naročnike.

Osnovna hipoteza naloge sloni na dejstvu, da lahko s sistematičnim spremljanjem določene vsebine v javnih medijih pridobimo vpogled v del nacionalne obveščevalno-varnostne dejavnosti in je to mogoče preveriti na slovenskem gradivu.

Iz izbranega delovnega gradiva bom poiskala ključne besede, ki mi bodo najprej v pomoč pri analizi besedil, nato pa bodo predstavljale nabor ključnih besed, ki bi bile lahko umeščene v računalniški program za hitro iskanje in selekcioniranje gradiva v elektronski obliki. Ali so te ključne besede res ključne za vsebino obravnavanih novinarskih prispevkov?

Ali novinar uporablja členke, da bi povedal nekaj več? So členki res členki ali so nekakšno mašilo v besedilu? Členki so skrčki stavkov, ki lahko povedo več z manj besedami. So povezani z besedilom ali pa ne. Koliko, kateri in kako so uporabljeni v izbranih novinarskih

prispevkih? Ali kažejo svojo uporabnost v obravnavani vsebini? Ali so lahko pripomoček analitiku za branje med vrsticami?

2.2. GRADIVO IN METODA

Na izbranem korpusu objavljenih novinarskih prispevkov o slovenskem vojstvu v Delu, od junija 2000 do junija 2002, novinarja Roka Praprotnika, bom opravila jezikovni in stilni razbor tistih prvin, ki nudijo analitiku relevantne podatke za oblikovanje sintetičnih izdelkov za obveščevalno-varnostne informacije različnim naročnikom.

Jezikovno stilni razbor bo zajel v domači jezikovno-stilni literaturi znane postopke in prvine, od analize poročevalskih naslovov do besedne, besediloslovne in stilistične razčlembe.

Eden od pristopov h gradivu bo tudi izdelava inventarja ključnih besed, prek katerih bodo s pomočjo računalniškega programa izločili dostopna besedila z enako ali podobno tematiko, tako da bo na podlagi leksikalne in stilne analize mogoče razbrati poročevanjsko tendenco v vrednotenju vsebin s področja vojstva. Taki podatki pa so cilj vsakega analitičnega pristopa, med drugim tudi za obveščevalno-varnostno dejavnost.

Metoda ključnih besed bo zato najprej delovni postopek, nato pa tudi analitično pomagalo pri hitrem selekcioniranju in zbiranju podatkov. V tem smislu je ta metoda – sloneča izključno na jezikovno-stilnem razboru – tudi eden izmed ciljev.

V zaokroženem poglavju bo obravnavano ključno vprašanje, kako je lahko izbrani korpus novinarskih prispevkov uporaben v obveščevalno-varnostni dejavnosti. Predstavila bom nazorni prikaz analitskega branja in razumevanja izbranih besedil s stališča obveščevalno-varnostne dejavnosti.

2.3. PREVERJANJE HIPOTEZ

Osnovno hipotezo in vsa nadaljnja ključna vprašanja bom preverjala teoretično in empirično, z diskurzivno, kavzalno in deskriptivno metodo. Teoretično preverjanje bo temeljilo na podlagi in analizi strokovne literature z obveščevalnega področja, predvsem »open sources«,

ter na analizi strokovne literature s področja stilistike in besediloslovja novinarskega poročevalstva. Slednje bo tudi osnova za jezikoslovno analizo izbranih novinarskih prispevkov.
V nalogi želim z diskurzivno analizo prikazati, kako lahko nekdo s sistematičnim spremljanjem določene vsebine v medijih pridobi vpogled v del nacionalne obveščevalno-varnostne dejavnosti.

Na vprašanje, ali je z novinarskimi prispevki o slovenski vojski, objavljenimi v Delu, razkrit del nacionalnega obveščevalno-varnostnega sistema, bom poskusila odgovoriti s praktičnim delom, z metodo analize vsebine bom izbrani korpus prispevkov razvrstila v zaokrožene vsebine ter izdelala model za vrednotenje točnosti virov.
Ugotavljala bomo tudi, ali lahko o nacionalni vojski preberemo v medijih kritične prispevke po desetih letih obstoja vojske, možne obveščevalno-varnostne podatke in informacije ter v kakšni obliki novinarskega poročanja so zapisani zbrani novinarski prispevki. Prav tako bo zanimiva primerjava ocen točnosti virov z vidika obveščevalno-varnostne dejavnosti in komunikologije.

Zaradi boljšega razumevanja bom najprej opredelila pojem obveščevalno-varnostne dejavnosti. Dotaknila se bom delovanja sodobnih obveščevalno-varnostnih služb, tudi SOVE, mednarodnega sodelovanja ter nekaj besed namenila varnostni kulturi v Evropski uniji. Eno poglavje sem namenila pojmu »javni viri«, ki se v strokovni literaturi pojavlja tudi kot izraz »odprti izvori« ali »open sources«. Kajti vse je iz javno objavljenih virov.

V poglavju Novinarski diskurz o obveščevalno-varnostni dejavnosti v slovenskem tisku bom iz izbranega delovnega gradiva ugotavljala vire informacij in kakovost izbranih novinarskih prispevkov. Dotaknila se bom tudi delitve tiska na komercialni in elitni. Izbrani korpus prispevkov bom razdelila v posamezne vsebinske sklope, ki bi bili lahko zanimivi za tuje obveščevalne službe, s čimer bi lahko razkrili nacionalni varnostni sistem. V izbranih prispevkih bom izvedla oceno točnosti (in zanesljivosti) virov s stališča obveščevalno-varnostne dejavnosti in s stališča komunikološke stroke.

V naslednjem delu naloge bom poskusila ugotoviti novinarjev odnos do obravnavane vsebine, kar bo že nakazalo jezikovno analizo besedil. Posebno pozornost bom namenila analizi naslovja, značilnih besed in besednih zvez, njihovi pogostosti pojavljanja v izbrani vsebini.

Le-te bom primerjala z drugimi novinarskimi prispevki politične vsebine, da bi lahko dokazala, da so pogoste besede in besedne zveze res značilne in ključne za vsebino obveščevalno-varnostnega področja.
Zadnje poglavje je iskanje členkov v izbranem korpusu novinarskih prispevkov. Členki lahko v besedilih povedo nekaj več, brez odvečnih besed. So povezani z besedilom ali pa se nanašajo na védenje od prej. Avtor lahko s pravilno in domiselno uporabo členka pové nekaj, kar ni zapisal, vendar je jasno, da »še nekaj vé, kajpak«.
Prav to, kar ni zapisano, je za analitika v obveščevalno-varnostni dejavnosti najbolj zanimivo. Tedaj pravimo, da »bere med vrsticami«.

3. OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNA DEJAVNOST

V vsaki državi, družbi, družini in posamezniku se odvija in deluje obveščevalno-varnostna dejavnost. V državi in družbi je ta dejavnost organizirana in zakonsko določena v obliki obveščevalnih služb, v družini in posamezniku pa se obveščevalno-varnostna dejavnost razvija in deluje vzporedno z življenjem. Kajti, vsaka obveščevalno-varnostna dejavnost deluje v treh osnovnih korakih: zbiranje (iskanje) različnih podatkov in informacij, analiziranje in odločanje oziroma ukrepanje. Tako kot vsak posameznik ali družina skušata po načrtovani odločitvi pridobiti čimveč informacij, da bi sprejela končno odločitev, tako tudi država organizira zbiranje in uporabo informacij, obveščevalno-varnostnih podatkov, ne samo za sprejemanje političnih odločitev, pač pa predvsem zaradi zaščite in varstva lastnih državljanov, državnih subjektov in integritete družbenega sistema in države.

Obveščevalno-varnostna dejavnost temelji, grobo rečeno, na dveh področjih dela: tajnem in javnem pridobivanju podatkov. Še nedavno tega so obveščevalne službe svojo dejavnost pridobivanja podatkov izvajale na tajni način. S spremembo družbenih sistemov, predvsem pa s skokovitim razvojem telekomunikacijskih sredstev, so se tudi obveščevalne službe morale prilagoditi novim pogojem življenja. Mnoge pomembne informacije so javno objavljene v različnih sredstvih javnega informiranja in v različnih medijih.

Včasih je veljalo, da ima moč odločanja tisti, ki ima informacijo. Danes pa so informacije ne le dostopne vsakemu Zemljanu, ampak so dostopne pravzaprav takoj (RTV, Internet, ...).

Široka uporabnost javno objavljenih informacij v različne namene, predvsem pa v obveščevalno-varnostni dejavnosti, ki je podprta z obveščevalno televizijsko in računalniško mrežo, se je pokazala v času zalivske vojne, v kriznih situacijah Somalije, Haitija (in na Balkanu), ko je DIA (Defence Intelligence Agency), ameriška obveščevalna služba, kopirala oddajanje TV - mreže CNN, ko je le-ta v živo poročala s kriznih področjih in informacije s podatki uporabila za svoje potrebe in namene.

Nacionalni obveščevalno-varnostni sistem združuje različne vrste obveščevalne dejavnosti, katere osnovna naloga in cilj je zagotoviti pravočasnost informacij in podatkov, ki so bistveni za oblikovanje in sprejemanje odločitev, pomembnih za nacionalno politiko in varnost države ter za obstoj vseh njenih subjektov. Biti mora zakonsko določen in opredeljen in ne sme biti v nasprotju z varstvom človekovih pravic in svoboščin, kakor tudi ne z drugimi pravnimi in moralno etičnimi načeli.

V ZDA celovit proces zbiranja podatkov predstavlja skupno obveščevalno-varnostno informacijo (All Source Intelligence).
Ni dvoma, da je sistem uporaben tudi v obveščevalno-varnostnih sistemih drugih držav.

Graf 1: Prikaz povzetega zbiranja podatkov iz različnih izvorov(povzeto po International Journal of Intelligence and Counterintelligence, Volume 8 No4, str.389)

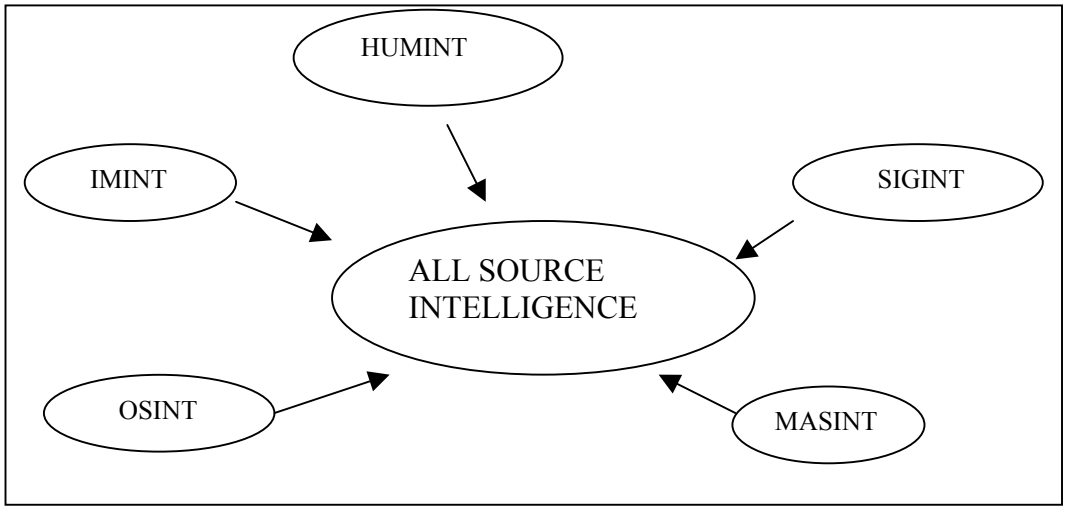

Obveščevalne kategorije na področju zbiranja podatkov (povzeto po International Journal of Intelligence and Counterintelligence) so:

HUMINT (Human Intelligence)

Ljudje so zbiralci in posredovalci podatkov. Ljudje poznajo in posredujejo tajne ali javne podatke. V primeru zbiranja tajnih podatkov govorimo o vohunstvu.

SIGINT (Signals Intelligence)

Obsega zbiranje podatkov iz vseh vrst elektromagnetnih emisij, ki jih obveščevalno-varnostna služba zbira s prestrezanjem nasprotnikovih sredstev za oddajanje. Ta kategorija se deli vsaj še na dve:

COMINT (Communications Intelligence) – podatki, pridobljeni iz sredstev za telekomunikacije;

ELINT – podatki, pridobljeni iz ostalih nekomunikacijskih oddajnikov.

IMINT (Imagery Intelligence)

Obsega zbiranje vseh vrst slikovnih podatkov.

MASINT (Measurement and Signature Intelligence)

Zbiranje različnih tehničnih podatkov s tehničnimi sredstvi o tehničnih podrobnostih različnih prototipov, kot so na primer prototipi letal. Ta kategorija ima več poddisciplin, glede na vrsto sredstev za zbiranje podatkov (z akustičnimi sredstvi, laserji, optičnimi sredstvi, radarji, ...).

OSCINT (Open Source Intelligence) – JAVNI VIRI ali ODPRTI IZVORI

Sistematično zbiranje javno objavljenih podatkov v različnih javnih medijih.

Obveščevalno-varnostni proces je proces, katerega delovanje so različni avtorji (povzeto po Šaponja: 1999, stran 65 -177) razdelili v štiri stopnje:

Graf 2: Stopnje obveščevalno-varnostnega procesa

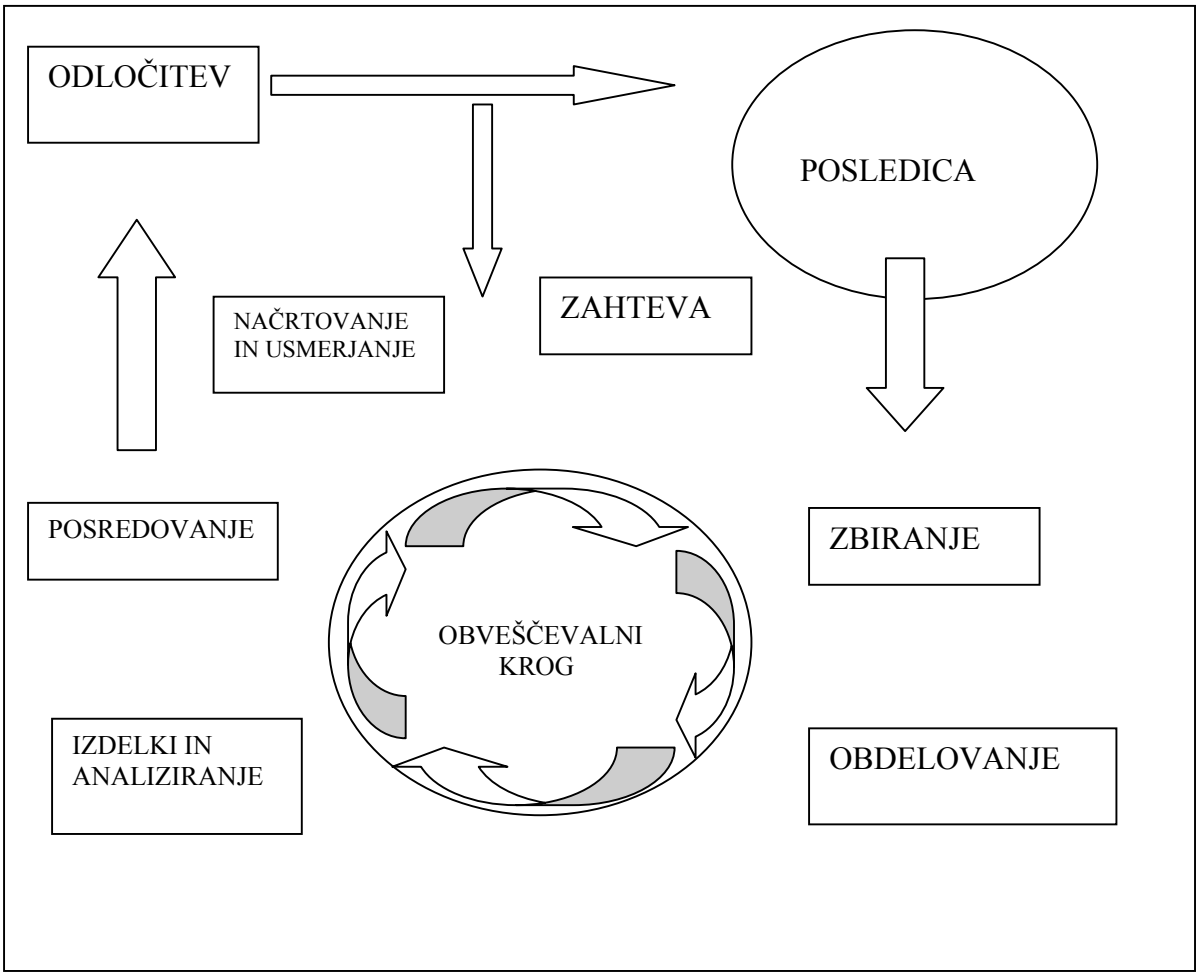

NAČRTOVANJE IN USMERJANJE (Planning and Direction)

Odgovorni in pristojni opredelijo obveščevalno politiko, potrebe po podatkih, ki jih potrebujejo za oblikovanje in sprejemanje odločitev. Vodstveni subjekti obveščevalne dejavnosti oblikujejo obveščevalno politiko in obveščevalne potrebe za njihovo uresničitev. Sama obveščevalna politika pa izhaja iz nacionalne varnostne politike.

ZBIRANJE (Collection)

Proces zbiranja podatkov ni samo zbiranje podatkov in iskanje le-teh, pač pa predstavlja tudi določeno stopnjo obdelave teh podatkov in izdelavo obveščevalnih informacij, analiz. Proces zbiranja poteka iz vseh izvorov: odprti oziroma javni viri, tajni izvori in tehnični izvori.

OBDELAVA (Processing)

V procesu obdelave se podatki iz procesa zbiranja preoblikujejo, uredijo, prevedejo, razvrščajo, združujejo, primerjajo z drugimi in predhodnimi podatki in informacijami.
Tako pripravljene informacije so pripravljene za izdelavo različnih ovrednotenih obveščevalnih izdelkov (analiz, ocen in predvidevanj).

IZDELKI IN ANALIZE (Production and Analysis)

V tem procesu dela nastane izdelek kot rezultat analiziranja, ovrednotenja, interpretiranja in združevanja temeljnih neovrednotenih informacij (=raw information) v končni obveščevalni izdelek (=finished intelligence), ki ustreza zahtevam naročnika za sprejetje določenih odločitev. Končna izdelana informacija mora biti objektivna, pravočasna in točna. Le tako bo uporabniku oziroma naročniku zagotovila celovito in objektivno predstavitev opazovanega pojava s sklepnimi zaključki, ki so podprti z dejanskimi podatki.

POSREDOVANJE (Dissemination)

Predstavlja zaključni del obveščevalno-varnostnega procesa, ko se končni izdelek posreduje v pisni ali elektronski obliki naročniku oziroma uporabniku. Tako je omogočena povratna informacija in komunikacija med uporabnikom in izdelovalcem informacije.

Opisane stopnje so primer idealnega modela procesa obveščevalno-varnostne dejavnosti kot celote, ki veljajo v optimalnih življenjskih razmerah in pogojih. Zaporedje stopenj se v izrednih in nenadnih razmerah lahko bistveno spremeni.

3.1. KAJ JE OBVEŠČEVALNA INFORMACIJA

Obveščevalna informacija je prečiščena, analizirana in ocenjena zbirka podatkov, strnjena v zaokroženo celoto. Je produkt zbiranja, vrednotenja, analiziranja, združevanja in interpretiranja različnih podatkov in informacij, zbranih v zaokroženo vsebino. Njen primarni cilj je zagotoviti predznanje (tudi predvidevanje), zaradi zmanjšanja negotovosti in zaradi oskrbovanja oblikovalcev odločitev s preudarnimi vrednotenji in ocenami o trenutnem ali bodočem stanju, sposobnostih in namenih realnih ali potencialnih nasprotnikov.

Grožnje globalni varnosti zahtevajo ne samo sodelovanje med obveščevalno-varnostnimi službami v izmenjavi podatkov in informacij, ampak tudi skupno strategijo zbiranja in vrednotenja določenih vrst podatkov (poleg INTERPOLA, kot mednarodne kriminalistične organizacije) za skupen cilj: to je onemogočiti eskalacijo mednarodnega terorizma (teroristične akcije), vseh oblik mednarodnega kriminala in drugih vrst ogrožanj (od kršenja človekovih pravic v posameznih državnih skupnostih do velikih ekoloških nesreč in ogrožanj) kajti le v skupnih akcijah in medsebojnem organiziranem sodelovanju in podpori je mogoče preprečiti ta ogrožanja.

3.2. VARNOSTNA KULTURA V EVROPSKI SKUPNOSTI

Po Vregu (Grizold, Evropska varnost, 1999:20) dobiva varnost v evropskih civilizacijskih in kulturnih razmerah nove razsežnosti. Varnost ni samo biološka težnja organizma po obstoju in preživetja v okolju, ni le nenehno odzivanje na izzive okolja, marveč je civilizacijska in kulturna prvina. Ne obsega le nacionalnega in fizičnega preživetja, klasične obrambne in notranjevarstvene prvine, marveč tudi gospodarske, socialne, politične, pravne, kulturne in ekološke prvine.

Evropa je vzpostavila varnostno sodelovanje in koordinacijo med evropskimi državami in varnostno-vojaške procese inetgriranja, upoštevajoč spoštovanje različnih narodov in raznih kultur. Hans Morgenthau (1995:283-304), eden od vplivnih teoretikov mednarodnih odnosov, meni, da ima država, ki tekmuje s kako drugo državo, za ohranjanje ali izboljšanje svojega položaja predvsem dve možnosti: povečati lastno moč (to je oboroževalno tekmo) ali pa izvajati politiko zavezništev.

V času združevanja Evrope ima novi evropski varnostni sistem po Grizoldu (1999:20) tri ravni:

- nacionalno, kjer ima vsaka država izgrajen nacionalni varnostni sistem;
- multinacionalno, ki deluje preko mreže bilateralnih in multilateralnih varnostnih (in tudi obveščevalnih) dogovorov, sporazumov in
- internacionalno, ki je sestavljena iz varnostnih organizacij in struktur, ki bodo povezana v kooperativni in celostni varnostni sistem.

To so globalni cilji varnostne politike, ki jih vsaka evropska država že prilagaja novim oblikam in procesom sodelovanja, saj taka zunanja politika krepi sožitje med državami in narodi, krepi medsebojno zaupanje in zagotavljanje varnosti, spoštuje človekove pravice in svoboščine in si prizadeva za mirno reševanje sporov. Pri tem pa mora vsaka država uresničiti lastne nacionalne interese in identiteto, ohraniti osnovne družbeno-politične vrednote in zagotoviti spoštovanje človeških svoboščin.

3.3. OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNE SLUŽBE NA NASPROTNIH BREGOVIH

V obdobju hladne vojne je bilo tekmovanje med obveščevalno-varnostnimi službami na višku. Tekmovale so pri pridobivanju podatkov, izvajale so tajne akcije, vrivale lastne ljudi v nasprotnikove vrste. Tajne sodelavce so iskale med ljudmi vseh vrst in poklicev. Le-ti so s tajno službo sodelovali zaradi patriotizma (ki je bil takrat najvišja vrednota in se tudi danes ceni v teh krogih), zaradi izsiljevanja ali pa tudi zaradi bonitet in materialnih dobrin, ki so jih bili deležni.
Marcus Wolf je v svoji avtobiografiji (A men without a face, 1999) prepričan, da so obveščevalne službe obeh strani odločilno prispevale k temu, da je Evropa pol stoletja preživela v miru, ker so državnikom posredovale toliko dragocenih podatkov, da so živeli v prepričanju, da jih nasprotnik ne more presenetiti.

Marcusu Wolfu so rekli »človek brez obraza«, ker je bil v svoji obveščevalni karieri tako spreten, da so zahodne obveščevalne službe potrebovale dve desetletji, da so se dokopale do zanesljivih podatkov, kakšen pravzaprav je. Njegovo dejavnost pa so še kako čutile. Wolf je svoje agente pošiljal preko vzhodnonemške meje kot begunce, ki so se kasneje počasi vzpenjali po hierarhični lestvici zahodnonemške vlade in v vojaški organizaciji NATO. V zahodnonemško vlado je vrinil toliko svojih ljudi, da bi lahko tam ustanovil svojo stranko. Njegovi agentje so izkoriščali ljudi (zapeljevali ženske), ki so bili blizu organov oblasti in odločanja ter blizu varovanim podatkom, na primer strateškim odločitvam o postavitvi raket.

To je bilo obdobje brezobzirnega tekmovanja politikov obeh blokov in agentov. Vsepovsod so prežale skrite kamere, podtaknjene prisluškovalne naprave, agentje so uporabljali tajne šifre, lažne identitete. Marsikateri posameznik ni bil samo dvojni, ampak celo trojni agent. Politične

elite so tem službam zagotovile dovolj denarja za njihovo dejavnost samo zato, da bi nasprotnika prehiteli v posesti pomembnih strateških podatkov. Seveda so marsikaterega agenta nasprotniki tudi odkrili in poskušali izvedeti, koliko in kaj je izdal. Številni so izginili in bili likvidirani, za mnoge pa so se vlade dogovorile za medsebojno zamenjavo ujetih vohunov.

Iz Wolfove avtobiografije lahko spoznamo, da so obveščevalne službe že tedaj sodelovale kot predhodnica političnih elit ali kot sopotnik posameznih visokih političnih osebnosti. Na vsakem srečanju državnikov je bil prisoten tudi predstavnik tajne službe. Sodelovanje med tajnimi službami je bilo strogo zakrito in širšemu krogu javnosti neznano. Bilo je bolj podobno tekmovanju in spretnosti pridobivanja varovanih podatkov. Že v tem času se pojavlja bilateralno sodelovanje med dvema službama, saj je Wolfova služba s podatki o strateških in političnih odločitvah zahodnih držav oskrbovala tudi rusko KGB.

Stella Rimington, bivša direktorica angleške MI 5, v svojem avtobiografskem delu Open secret (2001) piše, da je bilo sodelovanje med sorodnimi službami v preteklosti predvsem na bilateralni ravni, s Kanado, Avstralijo, Novo Zelandijo in ZDA, kar pa je bila strogo varovana skrivnost, saj je bilo naperjeno proti sovjetskemu bloku in grožnji komunistične oblasti. Imeli so periodična srečanja na najvišji ravni vodstev služb. Rimingtonova je prepričana, da je po obdobju hladne vojne potrebno sodelovanje med tajnimi službami okrepiti, ker postajajo grožnje terorizma in organiziranega kriminala vse bolj sofisticirane, obveščevalne dejavnosti pa zato vse težje. V dobi razvoja komunikacijske tehnologije se je čas odziva, reakcije in odločitev obveščevalnih služb drastično skrajšal.
Velika Britanija je bila ena od pobudnic okrepljenega sodelovanja med obveščevalnimi službami, predvsem zaradi lastnega interesa. Imela je velike težave zaradi ekstremistično-militantne organizacije IRA, ki je imela manjše celice po celi evropski celini. Britanska MI 5 je imela vodilno vlogo pri postavitvi in organizaciji sodelovanja obveščevalnih mrež pri odkrivanju dejavnosti IRE, ki je po vsej Evropi organizirala teroristične napade na britanske predstavnike. Rimingtonova trdi, da je Evropa postala center vodij evropskih obveščevalno-varnostnih služb, ki so se srečevali dvakrat letno. Samo sodelovanje pa ni potekalo brez nasprotij. Obstajalo je precejšnje nezaupanje, kar je posledično zgodovinsko nezaupanje med službami. Potrebno je bilo doseči skupno oceno obveščevalnega dela in informacij, kaj pomenijo in kaj naj se z njimi počne. Za učinkovit spopad s terorizmom in organiziranim kriminalom, je bilo potrebno razviti drugačen način delovanja. Kajti, trdi Rimingtonova,

»KGB-jevci so bili v primerjavi s teroristi gentelmeni. Terorist je fizično odstranil (ubil) človeka, za katerega je sumil, da mu je na sledi.« Potreben je bil hiter odziv služb po pridobljeni informaciji, pri čemer je bila ključnega pomena tehnološka podpora, ki je vključevala razvoj računalnikov in programske opreme, razvoj konumikacijskih zvez, izboljšanje fizičnega nadzora, skratka operativno-tehničnih sredstev.

Delo obveščevalno-varnostnih služb je bilo na Zahodu zakonsko regulirano in pod nadzorom parlamenta. Rimingtonova opisuje delovno srečanje z rusko službo, kmalu po koncu hladne vojne. Britanci so želeli vzpostaviti prijateljski odnos tudi tako, da so jim predstavili svoj način dela in zakonsko regulativo, pravni nadzor nad službami, ki bi tudi omejil, če ne prekinil medsebojno vohunjenje. Vendar je bil obisk neuspešen, ker ruska služba še ni bila pripravljena spremeniti svojega načina delovanja. Tako Rimingtonova ugotavlja, da obstajajo prijateljske države, ne pa tudi prijateljske obveščevalne službe.

3.4. DELOVANJE IN ORGANIZACIJA SODOBNIH OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNIH SLUŽB

Poleg že opisanega delovanja varnostnih in protiobveščevalnih služb je potrebno omeniti še druge oblike delovanja v mednarodnih odnosih. V različnih državah so te oblike delovanja prikazane in obravnavane različno, vendar se zdi, da je najbolj sprejemljiva klasifikacija znanega strokovnjaka dr. Milana Miloševića (2001:165-236), da obveščevalne službe sodelujejo tudi v naslednjih vrstah aktivnosti:

1. psihološko-propagandno delovanje:

- psihološke operacije,
- subverzivna propaganda,
- ideološko-politična indoktrinacija.

2. nekonvencionalno delovanje:

- uporaba politične agenture (uradne in zasebne zveze v političnih vrhovih oblasti),
- tajna pomoč opozicijskim političnim subjektom,
- izzivanje družbenih kriz (tudi notranjih političnih kriz),
- specialne operacije (obveščevalnih in protiobveščevalnih služb).

3. Gverilsko in protigverilsko delovanje

4. Delovanje ekstremne politične emigracije:

- ekstremni nacionalizem in separatizem,

- klerošovinizem in verski fanatizem,
- totalitarizem.

5. Mednarodni terorizem:

- ilegalno združevanje in banditizem (posamezni in skupinski),
- zarotniško in prevratniško delovanje (v sodelovanju s tujino ali brez),
- izzivanje državljanske vojne (in prizivanje tuje intervencije).

Vse te oblike in vrste delovanja, v katerih obveščevalno-varnostne službe sodelujejo kot načrtovalci in nosilci, niso le akademsko domišljene, temveč so odraz bližnjih spremenjenih družbeno-političnih sistemov posameznih držav.
Vsaki državi pa je prepuščeno, kako in na kakšen način organizira svoj varnostni sistem, delovanje obveščevalno–varnostne službe, da poskrbi za nadzor nad njenim delom ter za kvalitetno strokovno in pravočasno sodelovanje na mednarodnem področju skupne varnostne politike v boju proti globalnim odklonom.

3.5. SLOVENSKA OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNA AGENCIJA

Je vladna služba in deluje izključno po Zakonu o SOVI, ki ga je vlada sprejela junija 1993. Že iz samega imena izhaja, da njena dejavnost sega tako na obveščevalno kot na varnostno področje, ki vključuje tudi protiobveščevalno dejavnost, mednarodni terorizem in mednarodni organizirani kriminal. SOVO vodi direktor, ki je za delovanje službe odgovoren predsedniku vlade. Nadzor nad delom SOVE opravljata parlament in komisija za nadzor nad delom obveščevalno-varnostnih služb. Uporabo tajnih operativno-tehničnih sredstev sme odobriti sodišče na podlagi utemeljenega predloga direktorja službe.

Današnja SOVA je pravna in dejanska naslednica VIS, ki je nastala leta 1991, potem ko se je leta 1990 popolnoma sesula (zaradi političnih odločitev, ki so bile zgodovinsko pogojene), saj je izgubila skoraj celotno sodelavsko mrežo, mnogo uslužbencev je bilo predčasno upokojenih, tehnološka oprema je bila zastarela.

Prvi direktor VIS, dr. Miha Brejc, je po razrešitvi s tega položaja napisal knjigo z naslovom Vmesni čas, kjer je kot edini predstojnik kakšne slovenske obveščevalno-varnostne službe zapisal lastna prizadevanja za vzpostavitev sodelovanja z drugimi sorodnimi službami. Brejc

trdi, da je že pred letom 1990 vzpostavil neposredno sodelovanje s tajnimi službami sosednjih držav, Hrvaške, Italije in Avstrije. Tajne službe so že tedaj sodelovale predvsem zaradi naraščajočih groženj mednarodnega terorizma in drugih oblik nasilnega rušenja ustavne ureditve držav. Nobena posamezna služba ni bila več sposobna slediti vsem hitrim spremembam, ki so se dogajale na političnem zemljevidu vzhodne Evrope in Balkana. Brejc je zapisal, da so se šefi obveščevalnih služb evropske dvanajsterice redno srečevali in se dogovarjali o skupnih akcijah (Brejc, 1994).

3.6. MEDNARODNO SODELOVANJE OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNIH SLUŽB

Kako in na kakšen način potekajo srečanja predstavnikov obveščevalno-varnostnih služb je konkretno opisal Brejc. Aprila 1992 se je kot predstojnik VIS-a udeležil prve svetovne konference šefov tajnih služb v Sofiji, ki jo je organiziral Center za demokracijo iz Washingtona. Tema konference je bila Vloga obveščevalnih služb v demokraciji. Udeleženci konference pa niso bili samo šefi tajnih služb, ampak tudi ministri, odgovorni za to področje, in še nekateri visoki vladni funkcionarji evropskih držav, ZDA in Kanade. Sam objekt, kjer je konferenca potekala, je imel tehnično in fizično varovanje. Izhodi iz objekta so bili varovani, kar pomeni, da objekta ni smel nihče zapustiti brez odobritve in dodeljenega spremstva. O delu konference Brejc pravi, da je bilo »veliko govorjenja in tudi veliko sprenevedanja«. Udeleženci so poslušali poročila o preoblikovanju obveščevalnih služb v novih demokratičnih državah, njenih dejavnostih v povezavi s človekovimi pravicami, o postopkih nadzora nad obveščevalnimi službami ter o možnostih sodelovanja med njimi.
Na konferenci so izpostavili eno od dilem, da obveščevalna služba ne more biti učinkovita in hkrati dejansko spoštovati človekove pravice in svoboščine, čeprav je večina udeležencev zagovarjala spoštovanje le-teh.

Sprejeli so deklaracijo, ki je postala temelj za kasnejše sodelovanje. V njej so zapisali, da se princip konfrontacije zamenja s principom sodelovanja, zlasti na področju boja proti terorizmu, trgovanju z mamili, ilegalni trgovini z orožjem, ilegalnem prenosu (izvozu, odlivu) kapitala iz države ter razširjanju tehnologij in materialov pri proizvodnji orožja za množično uničenje ljudi in stvari.

Sodelovanje s kako tujo službo se lahko sproži tudi z osebnimi zvezami in poznanstvi. Tako je Brejc stopil v stik s tajno službo Egipta. Srečanje je izrabil tudi za vprašanje, zakaj Egipt še ni priznal Slovenije kot samostojne države. Vodja tajne službe je opravil nekaj telefonskih razgovorov, organiziral nekaj srečanj, prišlo je tudi do kontakta s predsednikom Mubarakom in naslednji dan je bilo uradno sporočeno, da je Egipt priznal Slovenijo.
V naslednjih mesecih je, po trditvah Brejca, VIS vzpostavila neposredne povezave še z nekaterimi evropskimi tajnimi službami in z ameriško CIA.

V vseh teh sodelovanjih je šlo za izmenjavo informacij. Tuje sogovornike so verjetno najbolj zanimali dogodki v bližnji soseščini, predvsem zaradi vojne vihre na Balkanu, ki je postal osrednje evropsko krizno žarišče. Brejčev sogovornik neke tajne službe je bil zainteresiran za redno izmenjavo podatkov o položaju na Hrvaškem, v BiH in Srbiji.

Vse ravni našega življenja in bivanja se vrtijo v določenem, pa četudi namišljenem krogu. Življenje živega organizma ima še posebno lastnost, da doživlja vzpone in padce. Napačne odločitve bi morale vsakega posameznika, skupine in države nekaj naučiti, kajti preteklost je še kako pomembna za sedanjost in prihodnost. V odločitvah političnih elit bi morala prevladati zavest, da sprejemajo odločitve v dobro vseh, da se svet ne začne vrteti s pojavom neke politične ali drugačne skupine, in da je nujna prava mera resnicoljubnosti, ki jo je v sodobnem svetu vse premalo.

Tudi obveščevalno-varnostne službe so živ organizem, ki se razvija v skladu s splošnim družbenopolitičnim trenutkom. Njihova dejavnost se odvija ciklično, doživljajo pa tudi poraze in vzpone. Žal pa niso tako samostojne in neodvisne, kot se morda zdi na prvi pogled. Že samo sodelovanje s sorodnimi službami se začne po politični odločitvi ali če to narekuje politično stanje. Slednje dokazujejo avtobiografski zapisi, ki sem jih v tem delu navedla. Vsi trije vodje obveščevalnih služb so vzpostavili stike s predstavniki drugih služb na podlagi vladne in politične odločitve, podobno kot se srečanja organizirajo in dogovorijo na ravni diplomatov. To je začetni impulz, kateremu sledi stroka. V tem primeru je šlo predvsem za izmenjavo podatkov, informacij, ne pa za skupne akcije. Potrebno je poudariti, da so vsa taka sodelovanja nedostopna širši javnosti zaradi varovanja namena in cilja določenega sodelovanja. Slednje dokazuje tudi dejstvo, da v medijih pravzaprav ni moč prebrati novic, da sta se, na primer, dva predstojnika različnih obveščevalnih služb srečala, se pogovarjala o tem in tem in se dogovorila to in to.

V slovenskem medijskem prostoru je junija 2000 odjeknila afera slovenske vojaške varnostno-obveščevalne službe. Večer je objavil zaupne dokumente o operativnem sodelovanju te službe z obveščevalno vojaško službo ameriškega obrambnega ministrstva. Objavljeni dokumenti so nedvoumno, z imeni in priimki, razkrivali, da naj bi ameriška obveščevalna služba s pomočjo slovenske vojaške obveščevalne službe vohunila v Jugoslaviji. V tej aferi »Sava«, ki epiloga, tudi sodnega, še leta 2002 ni dobila, je dejansko šlo za sodelovanje dveh služb proti tretji. »Sava« je pokazala nestrokovno delo predvsem slovenske vojaške obveščevalne strani, saj je bila javnosti razkrita cela sodelavska mreža, z imeni sodelavcev in operativcev, ki so za slovenske interese delovali v Jugoslaviji in v sosednjih državah.

Objava takih dokumentov je, kljub nestrokovnemu delu omenjene službe, škodljiva, ne samo za interese same službe in države, lahko je pogubna za življenja operativcev v tujini.

Zelo prepričljiv primer mednarodnega sodelovanja med obveščevalno-varnostnimi službami različnih držav je bil primer terorističnega napada, na ameriška dvojčka 11. septembra 2001. Svetovna javnost je obnemela nad tako katastrofo in številom nedolžnih žrtev. CNN je nenehno poročal v živo, medmrežje je dobesedno prekipevalo od obilice podatkov in informacij. Po prvem šoku je ameriška diplomacija sprejemala obžalovanja in sožalja ob tragičnem dogodku. Kasneje, ko so se pojavila prva imena možnih teroristov in ocene ameriških obveščevalnih služb, kje naj bi se le-ti prej zadrževali ali delovali, je prav gotovo vsaka nacionalna obveščevalno-varnostna služba preverila, dopolnila ali popravila svoja dognanja. In vsaka nova novica je bila hitro objavljena v medijih. Jasno je bilo, da so najbolj sodelovale angleške, nemške, francoske službe, ki so na svojem ozemlju identificirale posameznike – teroriste in teroristične celice. Ta teroristična akcija, ki naj bi jo organizirala Al-Kaida z Osamo bin Ladnom na čelu in s podporo nekaterih arabskih držav, naj bi zajezila ameriško ekspanzijo. Pokazala naj bi, da je Amerika najbolj ranljiva doma. Takojšen odziv v mednarodnem sodelovanju vlad in obveščevalno-varnostnih služb pa je bil vzpostavljen z evidentnim ciljem, da odkrijejo teroriste in njihovo organizacijo v lastni državi in odkrijejo (povežejo in analizirajo) povezave s tem terorističnim napadom.

Ta dva primera kažeta, da sodelovanje med obveščevalno-varnostnimi službami nedvomno obstaja, vendar vedno s točno določenim ciljem. Nenazadnje, ves svet si prizadeva za izboljšanje medsebojnih državnih odnosov in za svetovni mir in sožitje, za izboljšanje

socialne podobe sveta, za ekološko Zemljo,... Samo poglejmo, koliko mednarodnih organizacij deluje! Prav gotovo so tudi obveščevalno-varnostne službe prisiljene slediti trendom sodelovanja in kooperacije, novim tehnološkim pridobitvam in zakonskim opredelitvam, čeprav to ni javno objavljeno.

4. JAVNI VIRI - ODPRTI IZVORI

V starem in srednjem veku so novice in podatke prinašali popotniki. Več javnih virov se je pojavilo po letu 1440 z iznajdbo tiska in nastankom knjig. Porast informacij je zgodovina prvič zabeležila s prvim časopisom leta 1580. Količina informacij je sicer počasi rasla vse do leta 1822 z odkritjem fotografije in se močno povečala z iznajdbo radia (1887), filma in TV, leta 1894. V drugi polovici 20. stoletja je z uporabo satelitov (1957) količina informacij močno naraščala. Od leta 1980 s postavitvijo Interneta, Multimedije in On-line baz (1990), pa je količina informacij dobesedno eksplodirala in še vedno raste.

Javno objavljene informacije so danes dostopne vsakomur. Množica tiskanih virov, od komercialnih, dnevnih, političnih, družboslovnih in drugih znanstveno-strokovnih publikacij, pa vse do RTV- oddaj, poročanj »v živo«, Interneta ter sistematično zbranih podatkov, izdanih na različnih medijih (VHS kasete, CD in DVD), nam nudi obilico podatkov, informacij in znanja. To so javni viri ali odprti izvori, ki jih posamezniki, državni organi, različne organizacije in obveščevalno-varnostne dejavnosti s pridom uporabljajo za svoje namene.

Javne vire so obveščevalno-varnostne službe že v preteklosti uporabljale za dopolnjevanje svojih tajno pridobljenih informacij za potrebe nacionalne varnosti.
V času ameriške državljanske vojne sta tako Sever kot Jug aktivno zbirala podatke iz časopisov federalistov in unionistov (Bowen,1999:50-54), da bi pridobila informacije o svojem nasprotniku.

V I. svetovni vojni so nasprotniki zbirali informacije o žrtvah nasprotnika iz časopisnih objav osmrtnic padlih vojakov in s tem tudi o uspešnosti posamezne vojaške akcije.

Znani so primeri zbiranja podatkov iz tiskanih virov za potrebe gospodarstva in industrije (objave novoodprtih obratov posamezne tovarne, objave tehničnih podatkov kakega prototipa izdelka...).
Mednarodno haaško sodišče za vojne zločine, storjene na področju bivše Jugoslavije, je bilo morda ustanovljeno tudi zaradi tiskanih objav z grozljivimi opisi storjenih zločinov, podprtimi z izjavami posameznikov.
Uporaba javnih virov oziroma odprtih izvorov za potrebe obveščevalno-varnostne dejavnosti je porasla v 90-ih letih 20. stoletja z eksplozijo Interneta in on-line dostopom do različnih podatkovnih baz. Javne vire sistematično uporablja ameriška CIA, za katero je nek strokovnjak izjavil, da rezultati njenega dela temeljijo na skoraj 80 % podatkov, zbranih iz javnih virov.

Sistematično zbiranje javnih virov razdelimo v dve vrsti: javni viri informacij – OSINF (= Open Source Information) in obveščevalno informacijo iz javnih virov – OSINT (= Open Source Intelligence). OSINF predstavlja proces zbiranja informacij za prihodnje obdelovanje in analiziranje, OSINT pa časovno realen in organiziran proces zbiranja, selekcioniranja in analiziranja ter predstavljanja in posredovanja podatkov in informacij iz javnih virov.

Proces zbiranja podatkov in informacij (OSINT) iz javnih virov je krožni proces, saj omogoča tudi povratno informacijo uporabnika ali naročnika, ki se izkaže z (ne)zadovoljstvom posredovanih podatkov in informacij.

Graf 3: PROCES ZBIRANJA PODATKOV (povzeto po Bowen Wyn, 1999:50-54):

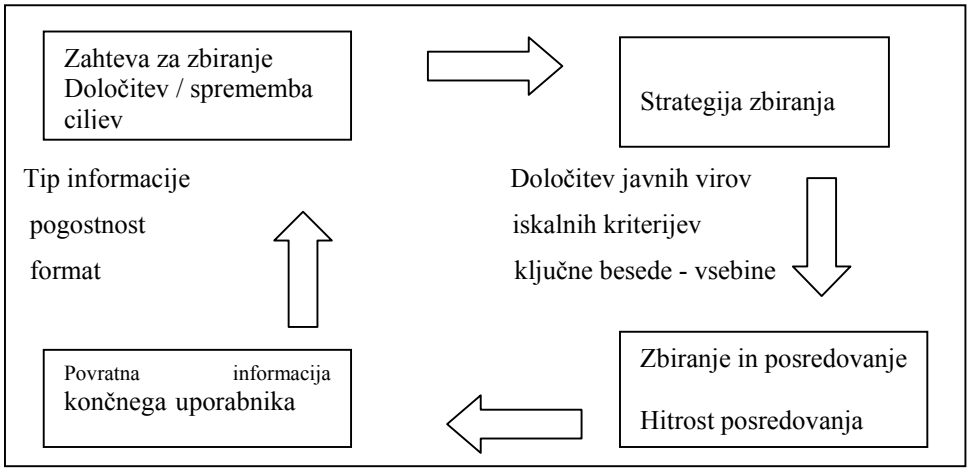

Zdi se, da se obveščevalno-varnostne dejavnosti ob zmanjšanju državnih proračunskih sredstev zavedajo, da so javni viri cenejši izvor relevantnih podatkov in informacij.
Znan je model »4 C« s štirimi razlogi za uporabo podatkov in informacij iz javnih virov (www.oss.net/Handbook/Appendix_C html):

Conectivity – sočasnost in izmenljivost

Content – uporabne vsebine

Culture – spoznavanje narodov in jezikov

Coin – cena

Podatki in informacije, zbrane iz javnih virov, ne morejo nadomestiti obveščevalno-varnostne dejavnosti, postajajo pa zelo pomemben del vsake obveščevalno-varnostne dejavnosti.
Javni viri omogočajo stalno spremljanje svetovnih dogodkov, kar pomembno prispeva k načrtovanju in usmerjanju obveščevalno-varnostne dejavnosti.
Javni viri omogočajo celovitejše analiziranje in ocenjevanje mednarodnih dogodkov, kar pomembno prispeva k načrtovanju dela in določitvi prioritet v obveščevalno-varnostni dejavnosti.
Javni viri omogočajo preverjanje podatkov, ki so pridobljeni na podlagi tajnega izvora podatkov.
Javni viri omogočajo izvedbo psihološko-propagandne aktivnosti proti tuji državi. (Zadnji primer: mediji v ZDA so že dalj časa objavljali prispevke, da bodo ZDA začele z vojno proti Iraku, preden so napad izvedle.)

S pomočjo javnih virov lahko tudi sama država takoj po objavi psihološko-propagandne aktivnosti reagira in ustrezno razišče ozadje take propagande.
Javni viri omogočajo cenejše in hitrejše zbiranje podatkov in informacij.

Obveščevalno-varnostne analize (izdelki) celovito in poglobljeno predstavljajo določen pojav, dogodek, osebo ali institucijo. Vsak tak izdelek ima praviloma tri bistvene elemente (Šaponja, 1997:24):

- opis situacije ali dogodka z identifikacijo bistvenih značilnosti;
- razlago vzrokov za tak razvoj dogodkov, njihov pomen in vpliv na druge dogodke;
- napoved razvoja v prihodnosti.

Vsak element vsebuje vse dotedanje razpoložljivo znanje in pridobljene informacije, ki morajo vsi skupaj zapolniti praznino oziroma razkorak med znanimi podatki in manjkajočimi podatki (Šaponja, 1997:24). Tako se v vsakem elementu pojavijo podatki iz javnih virov.

Obveščevalni izdelki se od podobnih akademskih razlikujejo v vsaj štirih elementih, kakor jih prikazuje preglednica (Šaponja, 1997).

Tabela 1: Razlike med obveščevalnimi in akademskimi izdelki

AKADEMSKI IZDELKI	**OBVEŠČEVALNI IZDELKI**
osredotočeni na PRETEKLOST	osredotočeni na PRIHODNOST
pisani za STROKOVNJAKE brez dolžnosti ukrepanja	pisani za NESTROKOVNJAKE, soočene z resničnimi problemi z dolžnostjo ukrepanja
s podrobnostmi, podkrepljeni z dokazovanjem	vsebujejo samo bistvo, brez podrobnosti, zelo malo dokazovanja
kratki v sklepu, ki je na koncu, s tendenco kratkih povzetkov	začnejo se s sklepi in nadaljujejo z razlaganjem implikacij problema

Potrebnost uporabe podatkov in informacij iz javnih virov slikovito predstavlja izjava dr. Josepha Markowitza, da mora biti »knjižnično gradivo v obveščevalni skupnosti in zunaj nje spoznano kot prvi vir podatkov in informacij, od koder se začne nadaljnje iskanje in pridobivanje podatkov« (povzeto po Šaponja, 1997).

4.1. NOVINARSKI DISKURZ O NACIONALNEM OBVEŠČEVALNO-VARNOSTNEM PODROČJU V SLOVENSKEM TISKU

Že Aristotel je v svoji Poetiki (1982:75) govoril o razlikovanju med cilji umetnostnih in neumetnostnih besedil, in povedal, da je pesnikova naloga pripovedovati o tem, kaj bi se lahko zgodilo, in ne opisovati tistega, kar se je res zgodilo.

Potemtakem je naloga sodobnega novinarja, da javnosti pripoveduje tisto, kar se je v resnici zgodilo.

Novinarji so po Wagnerju poklicni kritiki, interpreteti, ocenjevalci in cenzorji "socialno-časovne komunikacije" (kot pojmuje "Münchenska šola" javna občila) in njenih partnerjev.

Včasih je bilo pojmovanje novinarja in publicista enako. Novinarji delajo iz družbe in časa za družbo in čas, publicisti pa iz partije in časa za partijo in čas. Novinar v novinarskem besedilu postavlja v ospredje dogodek in ne lastne osebnosti, kar publicist počne.

Po Fiskeju (1987) je diskurz družbeno ponotranjen način razmišljanja ali govorjenja o kaki zadevi. Fairclough (1995) pa pravi, da je diskurz uporaba jezika v govoru in pisanju, je oblika družbene prakse.

Van Dijk (1997:34) definira diskurz, da je "določen komunikacijski dogodek in pisno ali govorjena jezikovna intonacija ali uporaba jezika".

In zakaj novinarski diskurz? Kje potegniti ločnico oziroma tisto determinanto, ki diskurz ločuje od diskurza? V uvodu Vregovega Feljtona (1961) je postavljena bistvena razlika med novinarskim in umetniškim diskurzom v množičnih občilih. »Razlike ne vidimo v tem, ali piše besedila za časopis umetnik ali novinar – mnogi umetniki pišejo novinarske prispevke (le v izjemnih primerih tudi obratno) – temveč v tem, kaj posamezno besedilo upoveduje, v kakšni obliki in kako je napisano, kar je seveda odvisno od cilja določenega diskurza.« (Košir, 2002:4).

Če povzamem definicijo časopisnega novinarskega besedila Mance Košir, da je le-to po »intenciji enopomenska pisna jezikovna in grafična celota v množično komunikacijskem dejanju, katere funkcija je ažurno sporočanje o aktualnih dogodkih in pojavih družbeno konstruirane stvarnosti tako, kakor so se ti dogodki zgodili v okviru kolektivnih mehanizmov percepcije, z določitvijo kraja, časa in nosilca (nosilcev) dogajanja, ki morajo pripadati skupnemu referencialnemu univerzumu sporočevalca in naslovnika« (Košir, 1988:19), potem je za novinarski diskurz značilno, da si prizadeva za jasen in razumljiv govor besedila, ki ga bo naslovnik razumel tako, kot je zapisan. Novinarsko besedilo mora biti ažurno (časovno sveže) in aktualno, s takimi dogodki in pojavi, ki so pomembni in relevantni za družbo in ljudi in so prepoznavni ter jih je moč identificirati. Posrečena je misel Karla Čapka (Košir, 2002:4) o razliki umetnostih in neumetnostnih besedil, da je lepa književnost izražanje starih stvari na vedno nov način, da pa časopisi izražajo vedno nove stvarnosti v določenem novinarskem žanru.

Postavke novinarskega diskurza (tudi Habermasove "zahteve po veljavnosti", da mora biti komuniciranje usklajeno z zavezujočimi občimi pravili, da komuniciranje mora spoštovati sporazumevalna načela ali zahteve) so:

1. resničnost (točnost) in zmožnost dokazati realno stvarnost oziroma "objektivni svet" po Habermasu;
2. zapisano mora biti v skladu z normami in vrednotami naslovnika in sporočevalca;
3. zapisano mora naslovniku omogočiti identifikacijo sporočenih informacij;
4. sporočevalec mora znati uporabljati pravila jezikovnega obvladovanja (izrazje, skladenjske različice, funkcijske zvrsti jezika), ki mora biti v skladu z dejanskim govornim položajem.

Novinarski diskurz se ukvarja z družbenimi dogodki in ne z zasebnimi, s takimi, ki zanimajo širši krog občinstva in ne le nekaterih posameznikov.

Novinarski žanr je tip novinarskega diskurza, za katerega je značilna določena tipična forma, v kateri je upovedana določena snov (predmet), ki je tipsko strukturirana in izražena z zanjo tipičnimi jezikovnimi sredstvi (Košir, 1988: 31).

Poznavanje teoretičnih postavk novinarskega diskurza, predvsem pa njegove strukture in vseh vrst novinarskega sporočanja, je za analitika v obveščevalno-varnostni dejavnosti izrednega pomena. Namreč, hitro prepoznavanje in ločevanje med resnico in neresnico oziroma med objektivnim poročanjem ali pa plasiranjem lažnih (zavajajočih) podatkov, je dejansko mogoče pričakovati samo od izkušenega analitika. Njegov cilj je hitro »izluščiti« resnico oziroma se »dokopati« do objektivne resnice. Različne interpretacije medijskega poročila so pogosto lahko huda prepreka za hitro ločevanje različnih »resnic«, pa čeprav je tudi res, da »ni resnice o resnici« (T. Hribar, 1981: 165).

Pomembno je ugotoviti, kar obveščevalni analitiki dobro vedo, ko presojajo pomembnost raznih sporočil iz raznih držav, da je skoraj povsod prisotna tudi t. i. ideološka interpretacija, kar pomeni, da na isti dogodek gledamo iz dveh ali več različnih »ideoloških« kotov. Poleg tega pa je važna tudi hitra presoja, ali je bil sporočevalec določenega dogodka povsem

resnicoljuben ali ne. S tem je tudi povezano vprašanje nevtralnosti sporočevalcev, kakor tudi njihovega stilističnega izrazja, ki je vedno individualno.

Zato se je mogoče strinjati z eno od osnovnih postavk novinarskega diskurza – resničnostjo in resnico, da »v bistvu ni neideološkega, apolitičnega, nepristranskega sistema zbiranja in sporočanja novic« (G. Gerbner, navedeno po Splichal, 1984: 129).

Če se novinarski diskurz realizira prek množičnih medijev, potem je potrebno še posebej omeniti vlogo interneta in mobilne telefonije, saj se z njima pojavlja nov fenomen v komunikacijskem prostoru – množična udeležba in sooblikovanje medijskega sporočanja. Namreč, če osrednjim funkcijam javnih občil, predvsem časopisom, radiu in televiziji, priznamo funkcije informiranja, oblikovanja javnega mnenja, vzgajanja in tudi zabave, potem smo, po moji presoji, z internetom in mobilno telefonijo pridobili še funkcijo skoraj sočasnega množičnega sooblikovanja tega sporočanja. V mislih imam predvsem množično in sprotno preverjanje sporočilnosti o določenem dogodku, predvsem prek anket (za, proti), kar že postaja stalna praksa tudi v našem medijskem prostoru in ima izreden vpliv na hitro oblikovanje javnega mnenja, s tem pa tudi na možnost različnih oblik manipulacij. Tu mislim predvsem na razne oblike, od prefinjenega do grobega, medijskega linča, pa vse do načrtovane psihološko-propagandne vojne, ki jih ponavadi začenjajo politične, gospodarske, vojaške in druge elite.

Analitiki v obveščevalno-varnostni dejavnosti se srečujejo predvsem z novinarskimi besedili, ki so tudi dejansko osnovna postavka novinarskega diskurza. Gre za časopisno novinarsko besedilo, ki je enopomensko in ažurno poroča o aktualnem dogodku v vseh njegovih dimenzijah časa, kraja in osebah. Novinarsko besedilo mora odražati določena načela, kakor so kvantiteta, kvaliteta, realicije in način sporočanja, kar pomeni, da mora biti dovolj informativno, resnično (dokazljivo), relevantno, jasno in kratko, torej predvsem razumljivo, saj je v »novinarskem diskurzu imanentna želja po razumljivosti« (Košir, 1988:23).

Novinarski diskurz je vpet v resničnost življenja tukaj in zdaj in povsod. Množični mediji mu omogočajo javno komuniciranje, celo istočasno v različnih vrstah medijev (RTV-oddaja, Internet, video-konference), kjer bo verjetno novo razsežnost pomenila interpretacija novinarja. Po Gerbnerju »v bistvu ni neideloškega, apolitičnega, nepristranskega sistema

zbiranja in sporočanja novic« (navedeno po Košir, 1988:13), zato je pomembna resničnost, ki je po Habermasu točnost, v našem primeru pa še zanesljivost.
Novinarski diskurz se ukvarja z družbenimi dogodki (in to vojska je!), ki zanimajo širši krog bralcev (javnosti) in ne zgolj ozkega kroga posameznikov.

Ločevanje po zvrsteh, vrstah in žanrih je potrebno zaradi pojmovnega razlikovanja. Tako pod žanrom razumemo stalne oblike novinarskega poročanja (teme), vrste kot ožji in zvrsti kot širši pojem časopisnega poročanja. Torej, je »novinarski žanr tip novinarskega diskurza, za katerega je značilna določena tipska forma, v kateri je upovedana določena snov (predmet), ki je tipsko strukturirana in izražena z zanjo tipičnimi jezikovnimi sredstvi« (Košir, 1988:31). Logična je izpeljava, da vrsta predstavlja družino žanrov, ki imajo določene skupne lastnosti, pa tudi da zvrst predstavlja družino raznih vrst, za katere je značilna skupna dominanta.

Z vidika analitika javnih virov v obveščevalno-varnostni dejavnosti je hitro ugotavljanje funkcije novinarskega sporočila zelo pomembno. Menim, da je v praktični uporabi oziroma branju novinarskih besedil najbolj primerna razdelitev v dve skupini, in sicer: a) poročevalska, obveščevalna, informacijska, in b) mnenjska, analitična, interpretativna, publicistična. Slednje potrjuje razdelitev novinarskih besedil v dve osnovni funkciji: informativno in interpretativno (Košir, 1988:41). Namreč, za vsako analitično službo je pomembno, da v največji meri izbere in izkoristi prav tista poročevalska besedila, v katerih je dominantna informativna funkcija. Res pa je tudi, da včasih išče prav mnenjske razlike okrog določenega dogodka, torej prav interpretativno funkcijo.

Analitiki v obveščevalno-varnostni dejavnosti določen novinarski zapis temeljito obdelajo po t. i. sedmih zlatih kriminalističnih pravilih. Obvešečvalna so jim podobna, vendar je potrebno razlikovati:

1. KDO (je vir podatka, informacije),
2. KDAJ (se je točno dogodek zgodil),
3. KJE (se je dogodek zgodil – točen kraj, ali vsaj približna lokacija),
4. KAJ (se je zgodilo, kratek in natančen opis, z navedbo dokazov),
5. KAKO (se je zgodil dogodek – potek dogajanja),

6. S ČIM (je izvršeno dejanje),
7. ZAKAJ (je izvršeno dejanje, pričakovani učinki in mogoče posledice).

Poznavanje komunikacijskih okoliščin ali situacije ne samo v domačem prostoru, pač pa tudi v sosednjih državah, katerih javne vire prebiramo v obveščevalno-varnostnih službah, je sicer potrebno, ni pa bistvenega pomena. Če komunikacijsko situacijo razumemo kot družbenopolitično dogajanje v določeni sredini (državi), torej v prostoru in času, potem nas večinoma zanimajo politične, ekonomske in varnostne okoliščine, ker le-te determinirajo bistvene podatke za obveščevalne potrebe. Je pa tudi res, da so zaradi raznovrstnosti sporočil in potreb po iskanju raznolikih sporočil tudi v analitiki javnih virov vse bolj potrebni specializirani strokovnjaki.

Pomembna je trditev M. Košir (1988:52), ko pravi: »Struktura novinarskega diskurza je zaradi enostavne informacijske razumljivosti med najbolj shematiziranimi in avtomatiziranimi«, pri čemer ne gre zanemariti njenega teoretičnega prispevka in pedagoškega napora, da slovenski novinarji dosledno sprejemajo (in uporabljajo) njena priporočila. Iz nekaterih tujih časopisov je včasih prav zaradi neenotne ali celo neizdelane strukture novinarskega diskurza (na primer izseljeniški tisk v Argentini in ZDA) nemogoče ločiti, kje je »glava in kje rep«. Zato je njen predlog sheme novinarskega diskurza, ki sicer izhaja iz Van Dijkove superstrukture novinarskega diskurza, zelo pregleden in uporaben, tudi s stališča analitičnih potreb javnih virov v obveščevalno-varnostni dejavnosti.

Analitik že z vizualnim pregledom besedila vzpostavi stik s tistimi deli strukture (jedro, zaključek), ki so bistveni za podrobnejšo analizo. Zato velja še enkrat predstaviti celotno strukturo novinarskega diskurza in dodati pričakovane poudarke naslovnika oziroma analitika javnih virov v obveščevalno-varnostni dejavnosti.

Tabela 2: Struktura novinarskega diskurza, prirejena za analitika v obveščevalno-varnostni dejavnosti

GLAVA	nadnaslov naslov podnaslov	KAJ predstavlja dogodek KDO je pripravil dogodek KDAJ je bil ta dogodek

	vodilo ali pritegnilo	KDO, KAJ, KDAJ
UVOD	odstavek (1-2 ali več)	KDO je (še) sodeloval O ČEM so govorili
JEDRO	odstavek (1-3 ali več)	KAJ je kdo povedal, predlagal ali razmišljal
ZAKLJUČEK	odstavek (1-2 ali več)	KAJ je splošna ugotovitev

Če se povrnem k že omenjeni klasifikaciji oblik novinarskega sporočanja z informativno in interpretativno funkcijo, potem celotna razdelitev na zvrsti, vrste in žanre, izgleda takole:

Tabela 3: Oblike novinarskega sporočanja

FUNKCIJE - DELI	**ZVRSTI**	**VRSTE**	**ŽANRI**
INFORMATIVNA	informativna	vestičarska poročevalska reportažna pogovorna	dogodek dogajanje stanje pogovor
INTERPRETATIVNA	interpretativna	komentatorska člankarska portretna	ozadje (dogodka) razmere (pojava) osebe

V analitiki javnih virov se pogosto srečujemo z informativno dominanto, ki jo vsebujejo naslednji žanri: kratka in razširjena vest, običajno in komentatorsko poročilo, intervju, izjava, anketa in dialogizirano (kratko) poročilo. Pri tem velja poudariti, da prav kratke vesti (z vestmi v nadaljevanju) iz raznih strani in virov včasih predstavljajo pravi mozaik, iz katerega je mogoče sestaviti obveščevalno koristno poročilo. Zato je tudi sprejemljiva definicija, da je »Vest najbolj šablonizirana in avtomatizirana oblika novinarskega sporočanja, enostavno struktuirana in upovedana v preprosti, enodelni shemi. Jezik je stvaren in jedrnat, avtor vesti v tekstu ni prisoten, njegova drža je nevtralna« (Košir, 1988:72).

Informativna dominanta se pokaže v vsej svoji celoti in uporabnosti v običajnem in komentatorskem poročilu. Običajna poročila navadno prevladujejo in so najbolj koristna za analitike javnih virov, ker gre za celovito in samozadostno sporočanje o določenem dogodku,

ki navadno ne potrebuje komentarja. Le ob raznih nenadnih in novih dogajanjih je zelo hvaležno tudi komentatorsko poročilo, saj je tedaj zapisano še mnenje pisca, ki nakaže vzroke in tudi posledice določenega nenadnega dogajanja.

Pri poročilu je struktura dokaj enostavna. Shema je sestavljena iz glave (naslova, podnaslova) in jedra, vsebina pa celovita in jedrnata, zato je običajno in komentatorsko poročilo tudi najbolj »iskano« v analizi javnih virov za potrebe obveščevalno-varnostne dejavnosti.

V reportažni vrsti bi posebej izpostavila žanr klasične reportaže, ki ima po svoji shemi in strukturi vse potrebne elemente (glava, uvod, jedro in zaključek), obenem pa z opisom in jezikom zelo plastično predstavi dogajanje v vseh svojih dimenzijah, tako da so nekatere prerasle novinarski okvir in so ostale zapisane v zgodovini književnosti (London, Kisch, Hemingway).

Za analitika javnih virov so zanimivi tudi intervjuji z znanimi osebnostmi, saj (če niso vnaprej pripravljeni in avtorizirani) pogosto razkrijejo zanimive podrobnosti, ki intervjuvancu »uidejo« z jezika. Zato prav takšni intervjuji in kasnejši popravki pogosto razkrijejo ozadja in vzroke za določena dogajanja ter vlogo posameznikov v tem dogajanju!

Od interpretativnih zvrsti se velja zadržati pri običajnem ali klasičnem komentarju in tudi pri informativnem članku.

Zgradba običajnega komentarja je klasična; uvod, jedro in zaključek. Pomembna pa sta vsebina in cilj, ki ponavadi razkrijeta ozadje nekega aktualnega dogodka v vsej svoji kompleksnosti, in zaključek, ko komentator jasno pove, kaj se je dejansko zgodilo in tudi napove, kaj se bo še lahko zgodilo!

Informativni članek je, za razliko od običajnega članka, specifična člankarska vrsta, saj njegova vsebina ni omejena na določen dogodek (kot je to značilno za običajno poročilo), temveč obravnava razmerja med različnimi družbenimi problemi, procesi, pojavi in stanji iz različnih zornih kotov. Dejansko gre za novinarjevo poglabljanje v jedro problema in najširšo obravnavo o trenutnem stanju. Čeprav je shema informativnega članka klasična (uvod, jedro, zaključek), je verjetno to najtežja oblika novinarskega sporočanja. Namreč, poleg

relevantnega in objektivnega prikazovanja družbeno-političnih razmerij je pomembno, da je v zaključku zapisano bistvo, kratek povzetek in napoved razvoja bodočih dogajanj.

Analitik (tuje) obveščevalne službe se najbolj razveseli, ko prebere kvaliteten novinarski članek o (naši) vojski. Sodelavci tujih obveščevalnih služb redno berejo (naše) časopise.

Vzgojno-izobraževalni cilji vseh naših novinarskih institucij, od fakultete do praktičnega dela in usposabljanja po redakcijah, so verjetno usmerjeni k enotnemu cilju: dobiti novinarja, ki bo redno in kvalitetno informiral uporabnike (potrošnike) določenega medija. Iskani so novinarji, ki so se specializirali za določeno področje informiranja.
To še zlasti velja za novinarje – specialiste za vojaške in varnostne zadeve, ki so še posebej izpostavljeni spornim dilemam poročanja.

Prav na področju javnega informiranja o vojaško-varnostnih zadevah in problemih se navadno pozablja na dve osnovni sporni dilemi. Namreč, kvalitetno in izčrpno informiranje bralcev določenega medija je obenem tudi »serviranje« javnih podatkov nasprotni strani, navadno vojaško-obveščevalnim službam sosednjih držav. Nobena skrivnost ni več, da sosednje vojaško-obveščevalne službe prav v mirnem obdobju redno in sistematično spremljajo ne samo tisk in ostala sredstva javnega obveščanja, temveč celotno vojaško, politično, gospodarsko, kulturno, raziskovalno sfero in vse druge dejavnosti naše države.
Pomočniki vojaških atašejev v naši državi redno spremljajo vojaški tisk (list Slovenska vojska, reviji Obramba, Vojaškozgodovinski zbornik) in vojaško-varnostne prispevke v ostalih medijih, predvsem v Delu in RTV. Seveda, obveščevalne institucije sosednjih držav, ki imajo v svoji sestavi specializirane oddelke za »spremljanje tujih javnih virov«, redno spremljajo vse ostale javne vire, sestavljajo analize in pišejo informacije.

V Sloveniji so »vojaški« novinarji prihajali pretežno iz Fakultete za družbene vede. V prejšnjem družbenem sistemu so skoraj vse redakcije imele t. i. novinarje za »splošni ljudski odpor«. Za »prave vojaške« novinarje pa so šteli samo tiste, ki so sodelovali v vojaškem časopisu Narodna armija ali Front. Po osamosvojitvi so se razmere spremenile. Skoraj vse redakcije so najprej zamenjale tiste novinarje, ki so pisali o JLA in »splošnem ljudskem odporu«.

Tudi najmlajša generacija vojaškega novinarstva prihaja iz obramboslovja, s tem da se nekateri pretežno ukvarjajo z raziskovalnim novinarstvom. Ni jih veliko, na prste jih lahko preštejemo. Blaž Zgaga se je po odličnem začetku pri Delu in pozneje uspešnem nadaljevanju pri Večeru podal v smer raziskovanja obveščevalno-varnostnih problemov mlade slovenske države (primer Troha – Janša, akcija Sava in podobno). S tem je neizbežno pritegnil pozornost še sodnih in preiskovalnih organov, ki mu seveda onemogočajo manevrsko svobodo raziskovanja in sprejemljivo mero profesionalnega tveganja. Drugi novinar je Rok Praprotnik, ki se je razvil v plodnega poročevalca in komentatorja osrednjega slovenskega dnevnika Dela.

Zaradi odgovora na ključno vprašanje, ali je z novinarskimi prispevki razkrit del nacionalnega obveščevalno-varnostnega sistema, sem znotraj že znanih vsebinskih sklopov izbranega korpusa člankov opravila podrobnejšo analizo obveščevalnega vrednotenja vsebine izbranih člankov. Upoštevajoč »sedem zlatih vprašanj« (kdo, kaj, kje, kdaj, kako, s čim in zakaj) sem za klasifikacijo verjetnosti – točnosti vsebine javnih podatkov izbrala šolski model ocenjevanja, in sicer:

Tabela 4: Prirejen model ocenjevanja zanesljivosti virov, povzeto po Ritterju, 1989

Številčna ocena	Točnost vsebine podatkov
5	Popolnoma točna (popolnoma zanesljiv vir ali potrjen s tremi drugimi viri)
4	Verjetno točna (navadno zanesljiv vir ali potrjen z dvemi drugimi viri)
3	Možno točna (dobljena iz približno zanesljivega vira)
2	Dvomljivo točna (dobljena iz manj zanesljivega vira)
1	Netočna (dobljena iz nezanesljivega ali neznanega vira), zato neuporabna

Predstavljeni model je podoben nekaterim znanim modelom (Ritter, 1989:22-23), vendar je narobe obrnjen, s tem pa tudi številčna ocena, ki je prilagojena že omenjenemu slovenskemu šolskemu modelu ocenjevanja (5 – odličen, 1 – nezadosten). Pri tem modelu je zajeta tudi zanesljivost vira javnih podatkov, kar v analitiki obveščevalno-varnostne dejavnosti pomeni, da so ministri, načelniki GŠ in državni funkcionarji na visokih položajih že kot posamezniki, saj so vladni uslužbenci, »popolnoma zanesljiv vir«.

Vsekakor pa je za podobno klasifikacijo po zlatem obveščevalnem pravilu vendarle potrebno uporabiti troje virov! Zato

- ocena 5 velja, če je vir pristojni minister ali (in) načelnik GŠ ali (in) visoki državni funkcionar; tudi pristojni tiskovni predstavnik ministrstva ali generalštaba;
- ocena 4 velja, če je vir državni sekretar ali podsekretar ali (in) namestnik ali pomočnik načelnika GŠ ali (in) visoki državni funkcionar; tudi, če je podatek pridobljen od dveh načelnikov oddelka – odseka obeh institucij ali pa poveljnikov enot na ravni brigadirja;
- ocena 3 velja, kadar je vir v osebni zvezi z novinarjem in je le-ta zaposlen v določeni instituciji (prijateljska zveza, sorodnik novinarja). Podatke takega vira novinarji navadno preverjajo in ga redko uporabijo;
- ocena 2 velja ponavadi tudi za zasebni vir ali pa je vir pripadnik (v našem primeru) vojske, ki podatke preda iz osebnih razlogov;
- ocena 1 velja za nezanesljiv vir za tiste osebe, ki sploh niso v zvezi z obravnavano tematiko (njihove podatke ponavadi zavržemo); tudi anonimka je nezanesljiv vir, saj načelno velja, da je dvomljive točnosti, vendar jo je potrebno vseeno preveriti.

4.2. VIRI INFORMACIJ

Prej prikazana točnost vira pa ne velja v komunikologiji. Novinarstvo je po definicji dejavnost, ki sporoča od drugih za druge, kar počne s spraševanjem in vprašanji. Novinarjeva profesionalna dolžnost je preverjanje informacije pri več različnih virih, kar je zapisano tudi v 2. členu Kodeksa novinarjev Republike Slovenije.

"Vprašanje in spraševanje sta ključni postavki normativnega pojmovanja novinarskega diskurza, kajti 'ravno po spraševanjih mnogih, različnih in drugačnih je novinarstvo novinarstvo'" (Poler Kovačič, 2001:42). Zato so najpomembnejši viri za medije novinarji, ki so mnogokrat osebno povezani s skupnostjo, kjer živijo in delajo. Z osebnim stikom pridobijo dragocene in primarne informacije in ideje za svoje prispevke.

Poznamo dve vrsti virov:

- primarne ali neposredne in
- sekundarne ali posredne.

Od primarnih virov dobi novinar neposredno sam informacije, običajno z intervjujem in (ali) s prisotnostjo na samem kraju dogodka.

O sekundarnih virih informacij govorimo takrat, ko novinar pridobi informacije iz že objavljenih spoznanj drugih, tj. v raznih arhivih, knjigah, statistikah, beležkah, agencijskih prispevkih …

Za novinarjevo delo sta oba vira enako pomembna, novinar običajno uporabi oba. Sekundarni vir potrebuje, da se čim bolje seznani s temo ali problemom, ki ga namerava obravnavati. Na kraju dogodka se novinar obrne na neposredne priče (Erjavec, 1998:64).

Po Polerjevi so viri informacij in novinarji v medsebojnem soodvisnem razmerju, saj viri prek novinarjev dosegajo javnost, novinarji pa vire potrebujejo da dobijo gradivo za novice. Polerjeva (2002:75 po Mc Manusu) loči tri vrste interesnih virov informacij:

- uradni viri (javne osebnosti, tiste osebe, ki so blizu moči odločanja, predvsem pa tisti, ki morajo zmagati na volitvah ali so odvisni od javnosti, in jim je naklonjen dostop do javnosti dragoceno plačilo;
- posamezniki, ki niso javne osebnosti in so zadovoljni zgolj s slavo, ki naj bi jo prineslo medijsko pojavljanje;
- posamezniki, ki za posredovane informacije zahtevajo plačilo.

Konstrukcija medijske realnosti je dvojna: lahko jo opredelimo kot del družbene realnosti in kot del posebne realnosti. Poteka skozi faze sporočanjskega procesa: zbiranje informacij, izbor dogodkov in dejstev ter oblikovanje novinarskega sporočila. Tako je konstrukcija medijske realnosti sestavljena iz procesov, ki potekajo med nosilci realnosti, ki vanjo vstopajo kot novinarji, viri informacij, predmeti novinarskega upovedovanja in naslovniki (Poler, 2001:155).

Temeljna značilnost novinarstva in novinarskih prispevkov, ki jo loči od drugih, je, da je avtor prispevka prisoten na kraju dogodka ali pa je izvor znan in dokazljiv (Poler, 2001:178), zato je za oceno virov izbranega korpusa prispevkov v tej nalogi potrebno izdelati drugačen model, kot je naveden za potrebe obveščevalno-varnostne dejavnosti.

Najboljšo točnost informacije lahko novinar javnosti zagotovi z zanesljivostjo vira tako, da je sam udeleženec dogodka ali da informacije poišče tam, kjer je sam prepričan v točnost navedbe, pri osebah, ki jim sam verjame. Bralcu mora biti nedvoumno jasen izvor informacij, o katerih novinar piše. Če novinar poroča o dogodku, kateremu je bil sam priča, bo bralec tako informacijo razumel in sprejel kot maksimalno, nedvoumno ali zelo točno, saj novinarju verjame. Ko novinar poroča o dogodku s pomočjo novic, ki jih je slišal od drugih, imenovanih in jih bralec spozna za znane ter jim verjame, bo bralec tako informacijo sprejel kot zelo verjetno točno. V primeru, ko novinar poroča o dogodku, za katerega je samo slišal, in ni navedel točnega vira, bo bralec tako informacijo lahko sprejel kot manj verjetno točno.

Torej, točnost je premosorazmerna z zanesljivostjo vira. Točnost informacije je toliko večja, kolikor večja je zanesljivost vira oziroma čim večja je zanesljivost vira, tem večja je točnost informacije.

Zato za točnost informacij in oceno zanesljivosti vira v izbranem korpusu predlagam ocenjevalno lestvico v treh stopnjah (+, 0,-):

- nedvoumno točno (+), kadar je novinar očividec dogodka ali je vanj osebno in neposredno vpet in je preverjanje izvedel s pomočjo primarnih in sekundarnih virov;
- verjetno točno (0), kadar je novinar samo prenašalec opisa dogodka in v dogodku sam ni bil udeležen ter je preverjanje izvedel samo s pomočjo sekundarnih virov;
- manj verjetno točno (-), kadar je novinar samo prenašalec opisa dogodkov in preverjanja ni mogel izvesti niti s pomočjo sekundarnih virov.

Končna slika ocen je pokazala zanimivo stanje. Vire v izbranem korpusu sem ocenila z dveh vidikov, z obveščevalno-varnostnega (kot velja v obveščevalno-varnostni dejavnosti od 5 -1, pri čemer je 5 najbolj zanesljiv vir in zato nedvoumno točna informacija, 1 pa nezanesljiv vir in zato manj verjetno točna informacija) ter s komunikološkega, pri čemer sem kot nedvoumno točnega (+) štela tisti vir, ko je bil novinar sam udeleženec dogodka in je pri delu uporabil še sekundarne vire, za verjetno točnega (0), ko je novinar prenašal novice od tretje osebe (uradni vir, poročanje z novinarske konference, komentiranje ankete), vendar je pri poročanju uporabil še sekundarne vire (zakoni…) ter verjetno manj točnega (-), ko je bil novinar samo prenašalec opisovanja dogodka iz neznanih izvorov, brez uporabe sekundarnih virov.

Rezultati ocenjevanja so prav nasprotni. Z vidika obveščevalno-varnostne dejavnosti je bilo ocenjenih za zanesljive in nedvoumno točne (ocena 5) 113 prispevkov, za verjetno točne

(ocena 4, 3) pa 12 prispevkov. Za verjetno manj točne (ocena 2,1) ni bilo ocenjenega prispevka.

S komunikološkega vidika je bilo ocenjenih za nedvoumno točne (+), ko je bil novinar udeleženec dogodka in je pri delu uporabil še sekundarne vire, 11 prispevkov, za verjetno točne (0), ko novinar ni bil udeleženec dogodka in je uporabil tudi sekundarne vire, pa je bilo ocenjenih 116 prispevkov.

Tabela 5:

Prikaz izbranega gradiva vojaške vsebine in poskus ocene točnosti (in zanesljivosti) virov z vidika obveščevalno-varnostne dejavnostiI (ocene 5 - 1) in komunikologije (ocene +, 0, -)

Št.	**PROBLEMSKE SKUPINE** **Naslovi objavljenega gradiva**	**Datum objave**	**Zvrst**	**Vrednost** **5 -1**	**+ 0 -**
	DOKTRINA – STRATEGIJA – POLITIKA				
1.	Temeljni razvojni programi Slovenske vojske Janez Janša pripravlja bojevnika 21. stoletja	12. 8. 2000	običajno poročilo	5	0
2.	Iluzija nestabilnosti	28. 8. 2000	komentar	5	0
3.	Predstavitev strategije nacionalne varnosti Na stičišču stabilne in nestabilne Evrope	29. 8. 2000	informat. članek	5	0
4.	Prvi festival SDS Avnojski sklepi v Sloveniji ne veljajo	4. 9. 2000	običajno poročilo	5	+
5.	Janša: Kaj slabi slovenske pozicije v mednarodni skupnosti – Avnoj v Evropi ne odmeva dobro	6. 9. 2000	informat. članek	5	+
6.	Nay za poklicno vojsko	5. 10. 2000	komentar	5	0
7.	Dr. Anton Grizold, obramba Nalog čez glavo	2. 12. 2000	portret	5	0
8.	Predlog zakona o tajnih podatkih SDS dvomi o ustavnosti	2. 6. 2002	informat. članek	5	0
9.	Profesionalna vojska in civilno služenje Ura za uro, zob za zob?	24. 6. 2001	intervju	5	0
10.	Packa, ki spominja na vojsko	6. 7. 2001	komentar	5	0
11.	Preoblikovanje Slovenske vojske – Manj braniteljev	13.09.2001	običajno poročilo	5	0
12.	Svet za nacionalno varnost		običajno	5	+

	Varnostni ukrepi v Sloveniji	13. 9. 2001	poročilo		
13.	Vojska se pripravlja na spremembe Tujci težko razumejo naš sistem hierarhije	21. 9. 2001	informat. članek	3	0
14.	Stranka mladih za prostovoljno vojsko SMS se zgleduje po Janši	28. 11. 2001	informat. članek	5	0
15.	Preoblikovanje vojske – Sil ne gradimo zaradi drugih	28. 11. 2001	informat. članek	5	0
16.	Nastajanje slovenske vojske Štirje padci in dva vzpona	1. 12. 2001	komentar	3	0
17.	Dr. Igor Kotnik-Dvojmoč o Slovenski vojski Poseben davek za tiste, ki ne bi služili vojske	8. 12. 2001	intervju	5	+
18.	Veliko krčenje naše vojske	14. 1. 2002	razšir. vest	5	0
19.	Predlog novega zakona o obrambi Predčasno upokojevanje edina rešilna bilka?	21. 1. 2002	informat. članek	5	0
20.	Spremembe zakona o obrambi Vojaki po znanje na tuje	28. 1. 2002	običajno poročilo	3	0
21.	Uvajanje poklicne vojske Vojska ne sme biti žrtev populizma	20. 2. 2002	informat. članek	5	0
22.	SDS, NSi in SMS za odpravo naborništva Slovenija ni Rusija	1. 3. 2002	informat. članek	5	0
23.	Nizko zaupanje v sposobnost vojske – Postopno do poklicne vojske	2. 3. 2002	anketa	5	0
24.	Razhajanje glede poklicne vojske Hitreje, počasneje ali nekje vmes	21. 3. 2002	informat. članek	5	0
25.	Spremembe zakona o obrambi Rezervisti tudi v tujino	13. 5. 2002	običajno poročilo	5	0
	NATO in mednarodno sodelovanje (SFOR)				
26.	Ameriška priporočila Slovenski vojski Branila bi nas Natova letala	3. 8. 2000	informat. članek	5	0
27.	Utrinek iz Aviana – Amerika ni daleč	19. 8. 2000	komentar	5	0
28.	Sfor v Bosni – »Dobrodošli, Slovenci!«	20. 8. 2000	reportaža	3	+
29.	Načelnik nacionalne garde Kolorada Prostovoljci so bolj predani	29. 9. 2000	intervju	5	+
30.	Dr. Anton Grizold, obramb. minister – Referendum o Natu? Ob tej nizki politični in siceršnji kulturi?	28. 7. 2001	intervju	5	+

31.	Finančne obveznosti Slovenije do Nata – Pravi stroški so skriti v konkretnih akcijah zavezništva	6. 8. 2001	informat. članek	3	0
32.	Poklic: vojak v 10. bataljonu	5. 9. 2001	običajno poročilo	5	0
33.	Slovenski vojaki skoraj na vseh kriznih žariščih	1. 10. 2001	običajno poročilo	5	0
34.	Lobiranje v Washingtonu za vstop Slovenije v Nato Bob Dole dela za nas	21. 11. 2001	informat. članek	5	0
35.	General C.W. Fulford o Sloveniji in Natu Razpravljati o Natu je zdravo	6. 12. 2001	intervju	5	+
36.	KSU za referendum o Natu Prizadevanja vlade niso legitimna	20. 12. 2001	razšir. vest	3	0
37.	Tudi rezervisti na tuje	14. 1. 2002	razšir. vest	3	0
38.	Javna predstavitev mnenj o vključevanju v Nato Poklicni politiki na odru, civilna družba ob strani	17. 1. 2002	informat. članek	5	0
39.	Farsa	17. 1. 2002	glosa	5	0
40.	Dr. Stephen Larrabee o Sloveniji in Natu Ne koliko denarja porabite, ampak kako	7. 2. 2002	intervju	5	+
41.	Večinsko za referendum o včlanitvi v Nato Posvetovalni ali potrditveni?	9. 2. 2002	informat. članek	5	0
42.	Masaža volilnega telesa	16. 2. 2002	komentar	5	0
43.	Slovenija v mirovnih silah Izvoz stabilnosti ima svojo ceno	22. 2. 2002	običajno poročilo	5	0
44.	Slovenska prepoved izvoza topovskih cevi v Sirijo Dovolj že želja v ameriških očeh?	6. 4. 2002	informat. članek	5	0
45.	Za vlado in Nato tudi na tuja bojišča?	14. 5. 2002	komentar	5	0
46.	Srečanja obrambnih ministrov srednjeevropskih držav – Pripravljeni na krizne situacije	22. 6. 2002	informat. članek	5	0
	MORS – organizacija, kadri in varnost				
47.	Danes izredna seja državnega zbora Vse že znano, a ne za vsa ušesa	28. 6. 2000	običajno poročilo	5	0
48.	Krohot politikov	30. 6. 2000	komentar	5	0
49.	Manj nabornikov in enotno urjenje	4. 8. 2000	običajno	5	0

			poročilo		
50.	Vojaški duhovniki – Prvi kurat v SV že septembra?	11. 8. 2000	običajno poročilo	5	0
51.	Vojaki in »civilniki« Eni so enakopravnejši od drugih	2. 9. 2000	informat. članek	5	0
52.	Sporazum med vlado in Slovensko škofovsko konferenco – V Slovensko vojsko prihajajo kurati	22. 9. 2000	informat. članek	5	0
53.	Duhovna oskrba v Slovenski vojski buri duhove Sporazum brez pravne podlage	23. 9. 2000	informat. članek	5	0
54.	Plačan božji klic	25. 9. 2000	komentar	5	0
55.	Plačan božji klic – odgovor	29. 9. 2000	komentar	5	0
56.	Pritožbe zaradi premeščanja na obrambnem ministrstvu – Inšpektorat preučuje pravilnike	29. 9. 2000	informat. članek	5	0
57.	Raziskava o vojaškem poklicu med dijaki Večina mladih bi se borila za domovino	4.10. 2000	anketa	5	0
58.	Ministrstvo za obrambo kupilo deset kriptomobitelov Do nerazumljivosti zakodiran človeški glas	11. 10. 2000	koment. poročilo	5	0
59.	Nov način služenja vojaškega roka Upoštevanje posebnosti v uniformiranosti	2. 6. 2001	koment. poročilo	5	0
60.	Ukradeno orožje na črnem trgu Ali Sova bedi nad podzemljem?	5. 6. 2001	informat. članek	5	0
61.	Vojaki brez pušk Iz vojašnice izginili štirje kalašnikovi	6. 6. 2001	običajno poročilo	4	0
62.	Bolje ne bo nikoli?	7. 6. 2001	komentar	5	0
63.	Duhovna oskrba v SV – Vojska bo zaposlila kaplane	30. 6. 2001	informat. članek	5	0
64.	O graditvi vojašnice v Apačah pri Kidričevem Selitev iz mest	18. 7. 2001	informat. članek	5	0
65.	Disciplinski postopek zoper tri uslužbence OVS je zastaral – Čas odtekel po Savi	21. 7. 2001	običajno poročilo	5	0
66.	Vprašanja o zadevi Koper, ki so še brez odgovorov Staro orožje, zbrano z vseh vzhodnih vetrov	7. 9. 2001	običajno poročilo	5	0
67.	Vse slovenske orožarske afere Od Maribora prek Brnika do Postojne	7. 9. 2001	informat. članek	5	0
68.	Civilni vojaki ostali brez »plač«	17. 9. 2001	običajno poročilo	5	0

69.	Služenje vojaškega roka Nabornik si ne more premisliti	17. 9. 2001	informat. članek	5	0
70.	Delo obveščevalno-varnostne službe Ponovna reorganizacija	20. 9. 2001	običajno poročilo	5	0
71.	Posvet o religiozni oskrbi v vojski Vsi vojaki pri maši niso enakopravni	2.10. 2001	informat. članek	5	0
72.	Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV 2002-2007 – Več vojakov, manj častnikov	20. 11. 2001	informat. članek	5	0
73.	Postojnska kraja orožja še ni pojasnjena O istih dogodkih različna poročila	22. 11. 2001	koment. poročilo	5	0
74.	Večnamenskost novega vladnega letala Vohunjenje s sokolom	9. 1. 2002	običajno poročilo	5	0
75.	Urad za varovanje tajnih podatkov Da skrivnosti ne bi več curljale v javnost	19. 2. 2001	informat. članek	5	0
76.	Preiskava kraje orožja iz vojašnice v Postojni še vedno neuspešna – Roparji še zmeraj na prostosti	15. 3. 2002	običajno poročilo	5	0
77.	Vojaška zdravstvena služba Ko nadrejeni snemajo podrejene	25. 3. 2002	običajno poročilo	5	0
78.	Vojaško zdravstvo – V ambulanti izgubili račune	6. 4. 2002	običajno poročilo	4	0
79.	Od kod tako hitra profesionalizacija vojske Upogljivi profesor Grizold	18. 5. 2002	komentar	5	0
80.	S poklicno vojsko skozi zid	22. 5. 2002	komentar	5	0
81.	Skrajšanje vojaškega roka Vojaki se počutijo izigrane	10. 6. 2002	običajno poročilo	5	0
82.	Afera Sava: zaslišali novinarja Večera in dva obveščevalca – Obdolženci se branijo z molkom	27. 6. 2002	običajno poročilo	5	0
83.	Najvišji čini v SV – Vojska brez generalov	28. 6. 2002	običajno poročilo	5	0
	GŠ SV – bojna pripravljenost in opremljenost				
84.	Odprto nebo nad Slovenijo – Danes bo ameriško vojaško letalo nadziralo našo oborožitev	9. 8. 2000	razšir. vest	4	0
85.	Pogovor z brigadirjem Alojzom Jehartom »Slovenija se ne bi smela odreči tankom«	9. 8. 2000	intervju	5	+

86.	Modernizacija tankov T-55 Neurejeni arhivi in spomini	22. 8. 2000	informat. članek	5	0
87.	Triletni načrt uresničevanja temeljnih razvojnih programov – Nekoč bodo bojevniki	19. 9. 2000	informat. članek	5	0
88.	Brez kompasa	20. 9. 2000	komentar	5	0
89.	Ameriška študija o reformi našega obrambnega sistema – Tanke naj bi dali na stranski tir	3. 10. 2000	informat. članek	5	0
90.	Brigadir Ladislav Lipič, načelnik GŠ SV Ne rohnim in ne tolčem po mizi	3. 3. 2001	intervju	5	+
91.	Projekt Bojevnik 21. stoletja Jurišnih pušk še ne bomo kupili	29. 5. 2001	informat. članek	5	0
92.	Novi vojaki in novi oklepniki v slovenski vojski Oklenili so se ameriških vozil	5. 7. 2001	običajno poročilo	5	0
93.	Opremljanje slovenske vojske Lansirni most bo stal 1,9 milijarde tolarjev	23. 7. 2001	običajno poročilo	5	0
94.	Vojaški tolar za civiliste	28. 7. 2001	tema dneva	5	0
95.	Nova vrtinca na slovenskem nebu	28. 7. 2001	koment. poročilo	5	0
96.	Premalo premišljeni nakupi v obrambnem resorju Puchi z opremo za zveze komaj puhajo po terenu	3. 8. 2001	koment. poročilo	5	0
97.	Raketni sistemi zračne obrambe roland II »Kaj boste počeli, saj so povsod hribi«	7. 8. 2001	koment. poročilo	5	0
98.	Realnost slovenske vojske – Tank crknil, džip obstal, rakete pa ni bilo mogoče izstreliti	11. 8. 2001	reporter. zgodba	5	0
99.	Nakupi ministrstva za obrambo Bojevniki 21. stoletja z bareto za pasom	14. 8. 2001	običajno poročilo	4	0
100.	Opremljanje Slovenske vojske Orožje zarjavelo, sveži denar za novo	27. 9. 2001	informat. članek	5	0
101.	Vlada izbrala letalo – Francoski sokol za Drnovška	5. 10. 2001	razšir. vest	5	0
102.	Še o falconu 900 EX –Letalo stlačili med oborožitev	6. 10. 2001	običajno poročilo	5	0
103.	Mnogi nakupi po zakonu o TRP so bili sporni Denar z lopato skozi okno	12. 10. 2001	informat. članek	5	0
104.	Za obrambo države in mednarodne obveznosti Dodatnih 60 milijard za vojaško opremo	12. 10. 2001	običajno poročilo	5	0

105.	Veliko denarja, malo vojaške muzike	12. 10. 2001	komentar	4	0
106.	Ko oblast nima časa	13. 10. 2001	komentar	5	0
107.	Na vaji Odločen odgovor 2001 – Rdeči napadli modre in Obranili Postojnska vrata	17. 10. 2001	običajno poročilo	5	0
108.	Toplo-hladni odnosi med MORS in STO Ravne Bo piranha pojedla valuka?	18. 10. 2001	informat. članek	5	0
109.	Roland se je prvič zavrtel v Sloveniji Presenečenje: radar le v najemu	8. 11. 2001	koment. poročilo	5	0
110.	Nadzor letalskega prometa nad Slovenijo Radar že šest let leži v temi	17. 11. 2001	koment. poročilo	5	0
111.	Vojska brez domovine	24. 11. 2001	komentar	5	0
112.	Oborožitev Slovenske vojske Sovjetski tank v slovenski obleki	1. 12. 2001	informat. članek	5	0
113.	Posodabljanje Slovenske vojske Podvojena moč tanka T-55	1. 12. 2001	koment. poročilo	5	0
114.	Preko porazov do končne zmage	1. 12. 2001	tema dneva	4	0
115.	Še en nakup za Slovensko vojsko Vojaki se bodo bolje slišali	22. 12. 2001	običajno poročilo	5	0
116.	Opremljanje ameriških terencev – Bodo hummerji brenčali z digitalno topografsko karto?	29. 12. 2001	običajno poročilo	5	0
117.	Prodaja orožja ne sveti	3. 1. 2002	informat članek	5	0
118.	Posodabljanje vojaškega voznega parka Obrambno ministrstvo stavi na sodelovanje	16. 1. 2002	običajno poročilo	5	0
119.	Posodabljanje Slovenske vojske Hummerji v polivinilu	23. 2. 2002	običajno poročilo	5	0
120.	Brigadir Ladislav Lipič, načelnik GŠ SV Čakamo na Drnovška	26. 4. 2002	intervju	5	+
121.	Kupili 103 tovornjake za vojsko Veliko na tujem, malo doma	30. 4. 2002	običajno poročilo	5	0
122.	Oddajanje javnih naročil Strokovna komisija brez strokovnjaka	16. 5. 2002	običajno poročilo	5	0
123.	Slovensko vojaško letalstvo Prihodnost odvisna od Nata	8. 6. 2002	informat. članek	5	0
124.	Izdelava valukov obstala	13. 6. 2002	običajno poročilo	5	0

125.	Vojaški nakupi v letu 2002 Račun za 13,6 milijarde tolarjev	20. 6. 2002	informat. članek	5	0

Osrednja funkcija javnih občil je informiranost, ki jo na prvo mesto postavljajo sodobne komunikacijske teorije. Izbrana novinarska besedila so funkciji časopisnega novinarskega besedila popolnoma zadostila, saj je sporočanje o aktualnih dogodkih ažurno, je stvarno in realno določa kraj, čas in nosilce osrednjega dogajanja. Še več, novinar se skoraj v vsakem prispevku drži pojma resničnosti in se objektivnosti kot idealu novinarskega poročanja zelo približa, saj skoraj vsako informacijo v samem besedilu preveri. V svojih prispevkih je po Habermasu (navedeno po Košir, 1988:22) komunikativno kompetenten, saj v komunikacijskem procesu obvlada določene osnovne pogoje komuniciranja, ki so splošni, neodvisni od zgodovinskega konteksta.

Izbrani korpus novinarskih prispevkov sem najprej glede na obravnavano vsebino ločila v štiri sklope, nato pa vsakemu prispevku poiskala svoje mesto v razvrstitvi novinarskih zvrsti. Že iz same umestitve v žanr je vidna prevladujoča funkcija novinarjevega sporočila. Praprotnik uporablja tako informativno kot interpretativno novinarsko zvrst. Interpretativno uporabi po nekaj objavljenih besedilih informativne zvrsti.
V sami strukturi novinarskega diskurza se Praprotnik poskuša držati van Dijkove sheme novinarskega diskurza in že v glavi besedila odgovarja na osnovna (določena) naslovnikova vprašanja. Uporablja jasno in razumljivo dikcijo.

Iz spodnje tabele vidimo, da so prispevki skoraj polovično razdeljeni med informativno (64) in interpretativno (61) zvrstjo. Največkrat je prispevek pisan v žanru informativnega članka (40), takoj mu sledi običajno poročilo (37), nato običajni komentar (17) ter komentatorsko poročilo in intervju (9). Na najnižjem mestu sta anketa (2) in tema dneva (2), samo po enkrat klasična reportaža, reporterska zgodba iz informativne zvrsti ter glosa in portret iz interpretativne zvrsti.

Tabela 6: Novinarske zvrsti izbranih novinarskih prispevkov

PROBLEMSKE SKUPINE NOVINARSKE ZVRSTI	**Doktrina, strategija, politika in zakonodaja**	**Nato in mednarodno vojaško sodelovanje (Sfor)**	**MORS – organizacija, kadri in varnost**	**GŠ – bojna usposobljenost in opremljenost**	**SKUPAJ**
INFORMATIVNA ZVRST:					**64**
- razširjena vest	1	2	-	2	**5**
- običajno poročilo	6	3	15	13	**37**
- komentatorsko poročilo	-	-	3	6	**9**
- klasična reportaža	-	1	-	-	**1**
- reporterska zgodba	-	-	-	1	**1**
- intervju	2	4	-	3	**9**
- anketa	1	-	1	-	**2**
INTERPRETATIVNA ZVRST:					**61**
- običajni komentar	4	3	6	4	**17**
- tema dneva	-	-	-	2	**2**
- glosa	-	1	-	-	**1**
- informativni članek	10	7	12	11	**40**
- portret	1	-	-	-	**1**
SKUPAJ:	**25**	**21**	**37**	**42**	**125**

Zanimiv je tudi pregled o kategoriji virov, ki jih je novinar Rok Praprotnik navedel v svojih zapisih, saj je očitno, da se prevečkrat pojavljajo stranke in politiki, obrambni minister in načelnik GŠ, skupaj z državnimi sekretarji ali pomočniki načelnika GŠ.

V takšnem rivalskem medstrankarskem sistemu informiranja podčastnik in vojak sploh ne moreta postati vir informacije. Velik absurd vsekakor predstavlja tudi število informacij (9) iz

ust tujih generalov, predvsem ameriških, kar je celo za tretjino več, kot jih je Delu posredoval načelnik GŠ Slovenske vojske (6).

Tabela 7: Pregled virov informacij

Osnovni viri informacij	**Število**
Minister za obrambo	14
Načelnik GŠ	6
Stranke – politiki, vlada in DZ	26
Tuji generali in vojaški funkcionarji	9
Državni sekretar – pomočnik načelnika GŠ	7
Podsekretarji in načelniki v MORS – načelniki oddelkov v GŠ	8
Predstavnik za tisk (MORS ali GŠ SV)	28
Častniki	4
Podčastniki	-
Vojaki – mornarji	-
Državljani	2
Skupaj:	104

4.3. KAKOVOST NOVINARSKEGA PRISPEVKA

Novinarske kakovosti ni mogoče objektivno definirati kot matematični aksiom, ker je njen pomen časovno-prostorsko spremenljiv. Erjavčeva opozarja, da »novinarstva in njegove kakovosti ne moremo obravnavati enostavno in homogeno« (1999: 14), saj eno samo merilo novinarske kakovosti ne obstaja. Na novinarsko kakovost vplivajo naslednji dejavniki: družba, ciljne skupine, mediji, novinarji, aktualnost, žanr in funkcije sporočila (Erjavec, 1999:151).

Novinarska kakovost je odvisna tudi od zakonske ureditve medijev v posameznih državah. Pomembno je, ali politični sistem podpira svobodni komunikacijski svet ali ga omejuje, kot je to primer v totalitarnih družbenih ureditvah.

Diskurz o kakovosti novinarskega prispevka v tisku je za analitika javnih virov v obveščevalno-varnostni dejavnosti tudi zelo zanimiv, saj je z njegovega zornega kota mogoče

ocenjevati kakovost pridobljenih podatkov, vendar na metodološko drugačen način, ki je pač prilagojen zahtevnim ocenam obveščevalno-varnostne službe. Vendar lahko z gotovostjo trdim, da je kakovosten novinarski prispevek osnova za hitro in natančno pridobivanje podatkov in oblikovanje informacij iz javnih virov za potrebe obveščevalno-varnostne službe, civilne ali vojaške.

Preiskovalno novinarstvo je višja stopnja vsakega rutinskega preverjanja osnovnih podatkov, vira začetne informacije, ki je v nekem smislu zelo podobno profesionalnemu kriminalističnemu postopku ali operativni obdelavi varnostno-obveščevalne službe. Če je hipoteza potrjena, potem novinar pristopi k oblikovanju izbrane teme, kjer pridejo do izraza tudi individualne lastnosti novinarja, kot so izkušnje in kreativne sposobnosti, tudi v jezikovnem smislu.

Ker vsebina skoraj vedno določa obliko prispevka – žanra, se novinar pripravi na končno oblikovanje prispevka. Z jasno določenim ciljem prispevka novinar smiselno naniza dejstva in argumente in tako zaključi prispevek. Pri vsem tem je pomembno, da dosledno upošteva vse kriterije, kot so točnost (resničnost, natančna predstavitev dogodka), raznolikost (odgovore na vseh sedem zlatih pravil), preglednost (navajanje vseh virov in predstavitev konteksta dogodka), stvarnost (ločevanje dejstev od raznih mnenj, vzdrževanje od vrednostnih sodb, pisati stvarno in brez čustev), uravnoteženost (pomembnost in prikazovanje vseh relevatnih stališč) in razumljivost (prilagojenost jezika bralcem in jasno izražanje).

4.4. DELITEV TISKA NA KOMERCIALNI IN KAKOVOSTNI TISK

Spremembe v oblikovanju tiska in medijev nasploh, predvsem pa delitev na komercialni (popularni) in kakovostni (elitni) tisk, so posledice objektivnega stanja in stopnje razvoja tehnično-tehnološke osnove in tudi delovanja novih zakonitosti trga.

Delitev tiska na popularni (komercialni) in kvalitetni (elitni) tisk je del ekonomskega preživetja v javnih medijih (Boggart, 1991, Hallin, 1992). Dejansko gre za maksimiranje profita.

Popularni ali rumeni tisk ali tabloid ali Boulevar Zeitungen objavlja senzacionalistične novice, pikantne zgodbe o posameznikih, hudih kriminalnih dejanjih, seksu ... Popularni tisk daje časopisu nov videz: ima večje, bolj poudarjene naslove, več krajših zgodb, veliko barvnega tiska in fotografij.

Leta 1897 je duet Pulitzere-Hearst postal javnosti znan, ko je v oblikovanju tiska uporabil dve novi tehniki: obliko tabloida in fotografije.

Agleški tednik Sundays je med leti 1930 -1970 stalno poročal iz sodnih dvoran o kriminalu, ki je bil mnogokrat povezan s seksom ter v tem času dosegel, da sta bili dve tretjini časopisa prodani po vsej Veliki Britaniji (Tunstall, 1996:11).

Seymore-Ure (1968: 61-69) je definiral razliko med popularnim in kvalitetnim tiskom. Kvalitetni tisk ima dvakrat več prispevkov kot popularni in zelo malo fotografij. Angleški kvalitetni tisk objavlja prispevke s športnega področja, iz poslovnega sveta in financ, domače in mednarodne politike.

Razlika med kvalitetnim in popularnim tiskom ni samo v vsebini objavljenih prispevkov, pač pa tudi v formatu, obliki časopisa ter uporabi jezika in jezikovnih sredstev.

Kvalitetni tisk objavlja (daljše) prispevke o družbeno-političnem življenju in odnosih, o politiki, socialnih vprašanjih, gospodarstvu in ekonomiji ter kulturi.

Popularni tisk objavlja krajše novice, predstavlja znane osebnosti s podrobnostmi, piše o kriminalu, ki je pogosto povezan s seksom, ter s komentarji, ki že vsebujejo odločitve, vpliva na bralčeva čustva. Popularni tisk je namenjen posamezniku in njegovim čustvom. Na ta način vzpostavlja osebni dialog z bralcem (in kupcem).

Po Brucku (1992: 112-117) popularni tisk za svoje prispevke uporablja krizna dogajanja, jih tiska na prvih straneh časopisa in si prizadeva za produkcijo novih, posebnih in senzacionalističnih novic.

Popularni tisk je praviloma depolitiziran oziroma so dogodki iz področij politike in gospodarstva prikazani poosebljeno s poudarki na dramatičnosti, konfliktih in emocijah (Gripsrud, 1992) in kot takšni ne nudijo pravilne razlage oziroma razumevanja politike in

družbe (Sarks, 1992) ter tako zanemarjajo pravi socialni in institucionalni kontekst dogodkov (Bennet, 1988). Tako poosebljenje vpliva na intelektualne in kritične možnosti bralca, saj se v prvi vrsti osredotoča na bralčeva čustva. Po Fowlerju (1991) poosebljenje deluje na simbolni ravni in zakriva resne razlage temeljnih socialnih in gospodarskih faktorjev ter je kot tako ideološki pojav.

Jasna razlika med kvalitetnim in popularnim tiskom je njun način oblikovanja naslovja in prve strani časopisa. Popularni tisk ima velike, poudarjene naslove, uporablja čustvene besede, hiperboliko jezika tako, da bralec v nekaj sekundah spozna bistvo vsebine. Prispevki so praviloma krajši. Večina popularnega tiska ima veliko barvnih fotografij, bralcu ponavadi podarja še poster fotografijo. V kvalitetnem tisku so barvne fotografije in posterji potisnjeni na stran, vsebina je stvarna, jezik formalen, tisk pa zmeren.

Popularni dnevni tisk, Miami News, je sebe definiral kot »časopis za ljudi, ki gledajo televizijo« (Bruck, 1992:117).

Popularni tisk uporablja vso barvitost jezika, polstavke in vprašanja, risbe (strip) uporablja namesto besed in teksta in piše v neformalnem jeziku bralcev.

Po Fowlerju (1991) je konverzacijski stil v popularnem tisku konstrukcija iluzije o informiranosti, familijarnosti in prijateljstvu. Konverzacija vsebuje kooperacijo, dogovor, simetrijo med močjo in znanjem. Predstavlja lahko bolj prijazen pogled na realni svet.

Kot pravi Erjavčeva (1998) gre za »aktiven in ciljno usmerjen proces, kar v bistvu pomeni komunikacijski obstoj«, v katerem bo časopis oblikovan tako, da bodo bralci brez težav našli želene informacije. Proces bo zelo verjetno šel v smeri povečane oblikovne raznolikosti vsebine, kakor je že sedaj zastopana v množičnih popularnih medijih. Gre predvsem za proces vizualne komunikacije s pomočjo »slikovnega novinarstva«, kjer bo novinar – pisec novinarskih prispevkov obenem postal tudi grafični oblikovalec.

Vizualizacija časopisov postaja prav tako pomembna kot njihova vsebina. Sama digitalizacija informacij že sili k enakopravni obravnavi »komunikacijskega oblikovalca«, ki tudi dejansko predstavlja most med bralci in mediji.

Zaradi tržnih odnosov, novih trendov, oglaševanja in podobnih posegov, je vsekakor pričakovati, da se bo razvoj nadaljeval v smeri delitve na komercialni (popularni) in kakovostni (elitni) tisk. Za slednjega pa bo prav tako veljalo nekaj zapovedi komunikacijskega oblikovanja, predvsem pa enostavnost (jedrnatost in berljivost), pravilno oblikovanje in razporeditev tekstovnega in vizualnega gradiva, kakor tudi zanimiva vsebina, ki na vsak način pritegne bralce. Slednje je pomembno tudi za analitika v obveščevalno-varnostni dejavnosti, saj išče informacije in podatke v obeh vrstah tiska, ne glede na njuno delitev. Zaveda pa se, da mora prispevke iz komercialne vrste tiska obravnavati in analizirati z večjo mero zadržanosti in nižjo stopnjo verjetnosti.

Morda pa so ti in podobni novinarski prispevki le propaganda?!
Če si spet pomagam z definicijo gesla v SSKJ (stran 1083) in Slovarju tujk (stran 934), je beseda propaganda latinskega izvora propagare, ki pomeni širiti. Oba slovarja razlagata, da je propaganda načrtno, sistematično širjenje kakih naukov, idej ali teorij, ki figurativno pomeni tudi snubljenje, pridobivanje kupcev za kako blago. Konec koncev je tudi vsako oglaševanje propaganda. Po Splichalu (1975:65) bi "propagando lahko opredelili kot obliko množičnega komuniciranja, v kateri komunikatorji:

- zavestno in z organiziranim delovanjem
- s pomočjo ideološke rabe jezika
- poskušajo dosegati vnaprej določene (zaželene) oblike mišljenja in vedenja (pripravljenost na delovanje ali delovanje samo)
- ciljnih skupin, ki so določene s cilji in usmerjenostjo propagande."

Odgovor na gornje vprašanje presega okvir tega dela in je to lahko naloga za novo raziskovanje in sklepe.

5. IZBRANI NOVINARSKI PRISPEVKI IN NOVINARJEV ODNOS DO OBRAVNAVANE PROBLEMATIKE

Sodobna demokracija zagotavlja svobodo tiska in govorjenja. Vendarle, ali je mogoče, da v želji čim bolj podrobno informirati javnost novinarji nehote razkrivajo podatke in informacije, ki so po svoji vsebini zaupne in bi jih lahko tuje obveščevalno-varnostne službe uporabile za lastno delovanje?

V slovenskem tisku sem iskala prispevke o obveščevalno-varnostni vsebini, ki bi tudi številčno opravičili resno analizo. V obdobju med junijem 2000 in junijem 2002 je osrednji dnevni časopis Delo objavil 125 novinarskih prispevkov, ki so čisto slučajno delo enega avtorja, novinarja Roka Praprotnika. Izbrani korpus novinarskih prispevkov je postal delovno gradivo raziskavce in analize. Gre za analizo vsebine in ne za analiziranje avtorja, Roka Praprotnika, s katerim sem govorila po telefonu 9. aprila 2004. Seznanila sem ga z analiziranjem objavljenih prispevkov. Povedal je, da o vprašanju, ali je mogoče s sistematičnim branjem določene vsebine zbrati obveščevalno-varnostne podatke, ki bi bili lahko pomembni ali uporabni za tuje obveščevalno-varnostne službe, ni razmišljal. Prav tako ni razmišljal ali pomislil na uporabo členkov, s katerimi bi lahko povedal, več kot bi zapisal.

Povedal mi je, da so predlogi za naslove njegovi, da pa je kasnejša objava redakcijska. Tako se samih člankov pred dvema letoma ne spomni in nima podatka, ali so naslovi njegovi ali redakcijski.

Izbrane novinarske prispevke sem glede na vsebino razdelila v štiri sklope, ki se v nadaljevanju vseh analiz ponavljajo:

A. doktrinarni, strateški in politični problemi ter zakonodaja;
B. vstop v NATO in mednarodno vojaško sodelovanje (Partnerstvo za mir, KFOR, SFOR...)
C. MORS (Ministrstvo za obrambo R Slovenije) – organizacijski, kadrovski in varnostni problemi
D. GŠ SV (Generalštab Slovenske vojske) – bojna pripravljenost in logistika (opremljenost)

Tabela 8: Razpredelnica izbranega gradiva vojaške vsebine

Št.	**PROBLEMSKE SKUPINE** **Naslovi objavljenega gradiva**	**Datum objave**	**Zvrst**
	DOKTRINA – STRATEGIJA – POLITIKA		
1.	Temeljni razvojni programi Slovenske vojske Janez Janša pripravlja bojevnika 21. stoletja	12. 8. 2000	običajno poročilo
2.	Iluzija nestabilnosti	28. 8. 2000	komentar
3.	Predstavitev strategije nacionalne varnosti		informat.

	Na stičišču stabilne in nestabilne Evrope	29. 8. 2000	članek
4.	Prvi festival SDS Avnojski sklepi v Sloveniji ne veljajo	4. 9. 2000	običajno poročilo
5.	Janša: kaj slabi slovenske pozicije v mednarodni skupnosti – Avnoj v Evropi ne odmeva dobro	6. 9. 2000	informat. članek
6.	Nay za poklicno vojsko	5. 10. 2000	komentar
7.	Dr. Anton Grizold, obramba Nalog čez glavo	2. 12. 2000	portret
8.	Predlog zakona o tajnih podatkih SDS dvomi o ustavnosti	2. 6. 2002	informat. članek
9.	Profesionalna vojska in civilno služenje Ura za uro, zob za zob?	24. 6. 2001	intervju
10.	Packa, ki spominja na vojsko	6. 7. 2001	komentar
11.	Preoblikovanje Slovenske vojske – Manj braniteljev	13. 9. 2001	običajno poročilo
12.	Svet za nacionalno varnost Varnostni ukrepi v Sloveniji	13. 9. 2001	običajno poročilo
13.	Vojska se pripravlja na spremembe Tujci težko razumejo naš sistem hierarhije	21. 9. 2001	informat. članek
14.	Stranka mladih za prostovoljno vojsko SMS se zgleduje po Janši	28. 11. 2001	informat. članek
15.	Preoblikovanje vojske – Sil ne gradimo zaradi drugih	28. 11. 2001	informat. članek
16.	Nastajanje slovenske vojske Štirje padci in dva vzpona	1. 12. 2001	komentar
17.	Dr. Igor Kotnik-Dvojmoč o Slovenski vojski Poseben davek za tiste, ki ne bi služili vojske	8. 12. 2001	intervju
18.	Veliko krčenje naše vojske	14. 1. 2002	razšir. vest
19.	Predlog novega zakona o obrambi Predčasno upokojevanje edina rešilna bilka?	21. 1. 2002	informat. članek
20.	Spremembe zakona o obrambi Vojaki po znanje na tuje	28. 1. 2002	običajno poročilo
21.	Uvajanje poklicne vojske Vojska ne sme biti žrtev populizma	20. 2. 2002	informat. članek
22.	SDS, NSi in SMS za odpravo naborništva Slovenija ni Rusija	1. 3. 2002	informat. članek

23.	Nizko zaupanje v sposobnost vojske – Postopno do poklicne vojske	2. 3. 2002	anketa
24.	Razhajanje glede poklicne vojske Hitreje, počasneje ali nekje vmes	21. 3. 2002	informat. članek
25.	Spremembe zakona o obrambi Rezervisti tudi v tujino	13. 5. 2002	običajno poročilo
	NATO in mednarodno sodelovanje (SFOR)		
26.	Ameriška priporočila Slovenski vojski Branila bi nas Natova letala	3. 8. 2000	informat. članek
27.	Utrinek iz Aviana – Amerika ni daleč	19. 8. 2000	komentar
28.	Sfor v Bosni – »Dobrodošli, Slovenci!«	20. 8. 2000	reportaža
29.	Načelnik nacionalne garde Kolorada Prostovoljci so bolj predani	29. 9. 2000	intervju
30.	Dr. Anton Grizold, obramb. minister – Referendum o Natu? Ob tej nizki politični in siceršnji kulturi?	28. 7. 2001	intervju
31.	Finančne obveznosti Slovenije do Nata – Pravi stroški so skriti v konkretnih akcijah zavezništva	6. 8. 2001	informat. članek
32.	Poklic: vojak v 10. bataljonu	5. 9. 2001	običajno poročilo
33.	Slovenski vojaki skoraj na vseh kriznih žariščih	1. 10. 2001	običajno poročilo
34.	Lobiranje v Washingtonu za vstop Slovenije v Nato Bob Dole dela za nas	21. 11. 2001	informat. članek
35.	General C.W. Fulford o Sloveniji in Natu Razpravljati o Natu je zdravo	6. 12. 2001	intervju
36.	KSU za referendum o Natu Prizadevanja vlade niso legitimna	20. 12. 2001	razšir. vest
37.	Tudi rezervisti na tuje	14. 1. 2002	razšir. vest
38.	Javna predstavitev mnenj o vključevanju v Nato Poklicni politiki na odru, civilna družba ob strani	17. 1. 2002	informat. članek
39.	Farsa	17. 1. 2002	glosa
40.	Dr. Stephen Larrabee o Sloveniji in Natu Ne koliko denarja porabite, ampak kako	7. 2. 2002	intervju
41.	Večinsko za referendum o včlanitvi v Nato		informat.

	Posvetovalni ali potrditveni?	9. 2. 2002	članek
42.	Masaža volilnega telesa	16. 2. 2002	komentar
43.	Slovenija v mirovnih silah Izvoz stabilnosti ima svojo ceno	22. 2. 2002	običajno poročilo
44.	Slovenska prepoved izvoza topovskih cevi v Sirijo Dovolj že želja v ameriških očeh?	6. 4. 2002	informat. članek
45.	Za vlado in Nato tudi na tuja bojišča?	14. 5. 2002	komentar
46.	Srečanja obrambnih ministrov srednjeevropskih držav – Pripravljeni na krizne situacije	22. 6. 2002	informat. članek
	MORS – organizacija, kadri in varnost		
47.	Danes izredna seja državnega zbora Vse že znano, a ne za vsa ušesa	28. 6. 2000	običajno poročilo
48.	Krohot politikov	30. 6. 2000	komentar
49.	Manj nabornikov in enotno urjenje	4. 8. 2000	običajno poročilo
50.	Vojaški duhovniki – Prvi kurat v SV že septembra?	11. 8. 2000	običajno poročilo
51.	Vojaki in »civilniki« Eni so enakopravnejši od drugih	2. 9. 2000	informat. članek
52.	Sporazum med vlado in Slovensko škofovsko konferenco – V Slovensko vojsko prihajajo kurati	22. 9. 2000	informat. članek
53.	Duhovna oskrba v Slovenski vojski buri duhove Sporazum brez pravne podlage	23. 9. 2000	informat. članek
54.	Plačan božji klic	25. 9. 2000	komentar
55.	Plačan božji klic – odgovor	29. 9. 2000	komentar
56.	Pritožbe zaradi premeščanja na obrambnem ministrstvu – Inšpektorat preučuje pravilnike	29. 9. 2000	informat. članek
57.	Raziskava o vojaškem poklicu med dijaki Večina mladih bi se borila za domovino	4. 10. 2000	anketa
58.	Miinistrstvo za obrambo kupilo deset kriptomobitelov Do nerazumljivosti zakodiran človeški glas	11. 10. 2000	koment. poročilo
59.	Nov način služenja vojaškega roka Upoštevanje posebnosti v uniformiranosti	2. 6. 2001	koment. poročilo
60.	Ukradeno orožje na črnem trgu		informat.

	Ali Sova bedi nad podzemljem?	5. 6. 2001	članek
61.	Vojaki brez pušk Iz vojašnice izginili štirje kalašnikovi	6. 6. 2001	običajno poročilo
62.	Bolje ne bi nikoli?	7. 6. 2001	komentar
63.	Duhovna oskrba v SV – Vojska bo zaposlila kaplane	30. 6. 2001	informat. članek
64.	O graditvi vojašnice v Apačah pri Kidričevem Selitev iz mest	18. 7. 2001	informat. članek
65.	Disciplinski postopek zoper tri uslužbence OVS je zastaral – Čas odtekel po Savi	21. 7. 2001	običajno poročilo
66.	Vprašanja o zadevi Koper, ki so še brez odgovorov Staro orožje, zbrano z vseh vzhodnih vetrov	7. 9. 2001	običajno poročilo
67.	Vse slovenske orožarske afere Od Maribora prek Brnika do Postojne	7. 9. 2001	informat. članek
68.	Civilni vojaki ostali brez »plač«	17. 9. 2001	običajno poročilo
69.	Služenje vojaškega roka Nabornik si ne more premisliti	17. 9. 2001	informat. članek
70.	Delo obveščevalno-varnostne službe Ponovna reorganizacija	20. 9. 2001	običajno poročilo
71.	Posvet o religiozni oskrbi v vojski Vsi vojaki pri maši niso enakopravni	2. 10. 2001	informat. članek
72.	Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV 2002-2007 – Več vojakov, manj častnikov	20. 11. 2001	informat. članek
73.	Postojnska kraja orožja še ni pojasnjena O istih dogodkih različna poročila	22. 11. 2001	koment. poročilo
74.	Večnamenskost novega vladnega letala Vohunjenje s sokolom	9. 1. 2002	običajno poročilo
75.	Urad za varovanje tajnih podatkov Da skrivnosti ne bi več curljale v javnost	19. 2. 2001	informat. članek
76.	Preiskava kraje orožja iz vojašnice v Postojni še vedno neuspešna – Roparji še zmeraj na prostosti	15. 3. 2002	običajno poročilo
77.	Vojaška zdravstvena služba Ko nadrejeni snemajo podrejene	25. 3. 2002	običajno poročilo
78.	Vojaško zdravstvo – V ambulanti izgubili račune	6. 4. 2002	običajno poročilo
79.	Od kod tako hitra profesionalizacija vojske		

	Upogljivi profesor Grizold	18. 5. 2002	komentar
80.	S poklicno vojsko skozi zid	22. 5. 2002	komentar
81.	Skrajšanje vojaškega roka Vojaki se počutijo izigrane	10. 6. 2002	običajno poročilo
82.	Afera Sava: zaslišali novinarja Večera in dva obveščevalca – Obdolženci se branijo z molkom	27. 6. 2002	običajno poročilo
83.	Najvišji čini v SV – Vojska brez generalov	28. 6. 2002	običajno poročilo
	GŠ SV – bojna pripravljenost in opremljenost		
84.	Odprto nebo nad Slovenijo – Danes bo ameriško vojaško letalo nadziralo našo oborožitev	9. 8. 2000	razšir. vest
85.	Pogovor z brigadirjem Alojzom Jehartom »Slovenija se ne bi smela odreči tankom«	9. 8. 2000	intervju
86.	Modernizacija tankov T-55 Neurejeni arhivi in spomini	22. 8. 2000	informat. članek
87.	Triletni načrt uresničevanja temeljnih razvojnih programov – Nekoč bodo bojevniki	19. 9. 2000	informat. članek
88.	Brez kompasa	20. 9. 2000	komentar
89.	Ameriška študija o reformi našega obrambnega sistema – Tanke naj bi dali na stranski tir	3. 10. 2000	informat. članek
90.	Brigadir Ladislav Lipič, načelnik GŠ SV Ne rohnim in ne tolčem po mizi	3. 3. 2001	intervju
91.	Projekt Bojevnik 21. Stoletja Jurišnih pušk še ne bomo kupili	29. 5. 2001	informat. članek
92.	Novi vojaki in novi oklepniki v slovenski vojski Oklenili so se ameriških vozil	5. 7. 2001	običajno poročilo
93.	Opremljanje slovenske vojske Lansirni most bo stal 1,9 milijarde tolarjev	23. 7. 2001	običajno poročilo
94.	Vojaški tolar za civiliste	28. 7. 2001	tema dneva
95.	Nova vrtinca na slovenskem nebu	28. 7. 2001	koment. poročilo
96.	Premalo premišljeni nakupi v obrambnem resorju Puchi z opremo za zveze komaj puhajo po terenu	3. 8. 2001	koment. poročilo

97.	Raketni sistemi zračne obrambe roland II »Kaj boste počeli, saj so povsod hribi«	7. 8. 2001	koment. poročilo
98.	Realnost slovenske vojske – Tank crknil, džip obstal, rakete pa ni bilo mogoče izstreliti	11. 8. 2001	reporter. zgodba
99.	Nakupi ministrstva za obrambo Bojevniki 21. stoletja z bareto za pasom	14. 8. 2001	običajno poročilo
100.	Opremljanje Slovenske vojske Orožje zarjavelo, sveži denar za novo	27. 9. 2001	informat. članek
101.	Vlada izbrala letalo – Francoski sokol za Drnovška	5. 10. 2001	razšir. vest
102.	Še o falconu 900 EX –Letalo stlačili med oborožitev	6. 10. 2001	običajno poročilo
103.	Mnogi nakupi po zakonu o TRP so bili sporni Denar z lopato skozi okno	12. 10. 2001	informat. članek
104.	Za obrambo države in mednarodne obveznosti Dodatnih 60 milijard za vojaško opremo	12. 10. 2001	običajno poročilo
105.	Veliko denarja, malo vojaške muzike	12. 10. 2001	komentar
106.	Ko oblast nima časa	13. 10. 2001	komentar
107.	Na vaji Odločen odgovor 2001 – Rdeči napadli modre in Obranili Postojnska vrata	17. 10. 2001	običajno poročilo
108.	Toplo-hladni odnosi med MORS in STO Ravne Bo piranha pojedla valuka?	18. 10. 2001	informat. članek
109.	Roland se je prvič zavrtel v Sloveniji Presenečenje: radar le v najemu	08. 11. 2001	koment. poročilo
110.	Nadzor letalskega prometa nad Slovenijo Radar že šest let leži v temi	17. 11. 2001	koment. poročilo
111.	Vojska brez domovine	24. 11. 2001	komentar
112.	Oborožitev Slovenske vojske Sovjetski tank v slovenski obleki	1. 12. 2001	informat. članek
113.	Posodabljanje Slovenske vojske Podvojena moč tanka T-55	1. 12. 2001	koment. poročilo
114.	Preko porazov do končne zmage	1. 12. 2001	tema dneva
115.	Še en nakup za Slovensko vojsko Vojaki se bodo bolje slišali	22. 12. 2001	običajno poročilo
116.	Opremljanje ameriških terencev – Bodo hummerji Brenčali z digitalno topografsko karto?	29. 12. 2001	običajno poročilo

117.	Prodaja orožja ne sveti	3. 1. 2002	informat članek
118.	Posodabljanje vojaškega voznega parka Obrambno ministrstvo stavi na sodelovanje	16. 1. 2002	običajno poročilo
119.	Posodabljanje Slovenske vojske Hummerji v polivinilu	23. 2. 2002	običajno poročilo
120.	Brigadir Ladislav Lipič, načelnik GŠ SV Čakamo na Drnovška	26. 4. 2002	intervju
121.	Kupili 103 tovornjake za vojsko Veliko na tujem, malo doma	30. 4. 2002	običajno poročilo
122.	Oddajanje javnih naročil Strokovna komisija brez strokovnjaka	16. 5. 2002	običajno poročilo
123.	Slovensko vojaško letalstvo Prihodnost odvisna od Nata	8. 6. 2002	informat. članek
124.	Izdelava valukov obstala	13. 6. 2002	običajno poročilo
125.	Vojaški nakupi v letu 2002 Račun za 13,6 milijarde tolarjev	20. 6. 2002	informat. ćlanek

Izbrani novinarski prispevki so bili objavljeni v času, ko je slovenska vojska preživela različne afere, od kadrovskih do finančnih, načrtovanja za reorganizacijo vojske in priprav na članstvo v NATO.

Novinarjevo sporočanje o aktualnih dogodkih je ažurno, stvarno in realno določa kraj, čas in nosilce osrednjega dogajanja. Drži se pojma resničnosti in se objektivnosti poročanja, kot idealu novinarstva, zelo približa, saj skoraj vsako informacijo v samem besedilu preveri.

Praprotnik uporablja tako informativno kot interpretativno novinarsko zvrst. Interpretativno uporabi po nekaj objavljenih besedilih informativne zvrsti. Uporablja jasno in razumljivo dikcijo, jezik je razumljiv, brez pretirane uporabe pridevnikov.
Kakšen je novinarjev odnos do obravnavane problematike? Za odgovor na to vprašanje ne zadostujejo le pregledi naslovja prispevkov, ker ne vem zagotovo, ali jih je res napisal avtor. Lahko so redakcijski, kot mi je sam novinar povedal v telefonskem razgovoru.

Avtorjevi komentarji in intervjuji so v mnogih delih precej ostri, tudi napadalni, ko sogovornika večkrat opozori, da še ni odgovoril na njegovo vprašanje. Kot je na primer vprašal brigadirja Lipiča (intervju 3. 2. 2001) za njegovo osebno mnenje o reorganizaciji vojske in skrajšanju vojaškega roka.

Da bi vendarle poiskala novinarjev odnos do obravnavane problematike, sem pod drobnogled vzela prvi sklop prispevkov, ki obravnavajo doktrinarne, strateške in politične probleme slovenske vojske. V ta sklop je uvrščenih 25 prispevkov, med njimi so štirje komentarji in en intervju.
Praktično je novinar o določeni temi objavil nekaj prispevkov in nato to temo komentiral ali intervjuval osebo, ki je z obravnavanim direktno povezana.

Našla sem nekaj izbranih besednih zvez v dveh prispevkih:
- **"Štirje padci in dva vzpona" z dne 1. 12. 2001**…vojska je v ponovni reorganizaciji. Eni izmed mnogih v komaj desetih letih samostojne Slovenije…
… ni jamstva, da bo imela ta zadnja organiziranost kaj daljšo življenjsko dobo od prejšnjih …
… posledica je, da slovenska vojska danes "odkriva toplo vodo" ko ponovno uvaja stvari …
… če je Janša v Teritorialni obrambi čistil ostanke JLA, je Kacin … čistil še ostanke Janševe dobe …
… po Kacinovem prihodu je nastal nov koncept … vojski ni pustil strokovne samostojnosti…
… obrambno ministrstvo je pripadlo Slovenski ljudski stranki … za ta čas je značilna popolna strokovna dezorientiranost … ta čas je najbolj prepoznaven pri zaostanku pri posodabljanju…
… zdi se, da se pod Grizoldom malce pobira tudi vojska … so razlogi, da vojska ne bo več zgolj igrača dnevne politike … do naslednjega ministra;

- **"Packa, ki spominja na vojsko" z dne 6. 7. 2001** … načrt … je videti kakor slabo narisana karikatura resnega obrambnega sistema oziroma vojske …
… tak načrt ima na mizi … kaj bo naredil s tem zmazkom …
… pri kateri bi davkoplačevalec zavzdihnil … spominja na vojsko …
… ali potrebuje hummerje? Ne vemo. Ne vemo, ker hummer ni bil izbran s točno določenim postopkom …
… od vrha v Madridu …so minila štiri leta … bi lahko postorili že prejšnji obrambni ministri
… na hitro je treba postaviti enoto … zato je treba zaposliti 300 ljudi, nakupiti oklepnike, oborožitev ... vse na vrat na nos, brez načrtovanja …

V prispevkih nisem našla besed, ki bi direktno nakazovale novinarjev odnos do obravnavane vsebine. Našla pa sem besedne zveze, ki kažejo na novinarjevo ostrino, poznavanje bližnje zgodovine in opozarjanje na storjene pretekle napake. Skoraj otipljiv je novinarjev očitek politiki, da vojsko uporablja za svoje cilje po potrebi in vojski, da dovoli tako izrabljanje. Najbolj pa vojski in njenim pripadnikom očita nestrokovnost. Očitno je bilo stanje v nacionalni vojski tedaj res slabo, kar so nenazadnje kazale tudi pogoste menjave na mestu ministra za obrambo in ključnih oseb na poveljniških mestih.

Zakaj kritično o Slovenski vojski? Na to je odgovoril sam novinar, ko je v komentarju »Na način kot vojakom ne pritiče« po objavljenem intervjuju z načelnikom GŠ SV brigadirjem Ladislavom Lipičem, zapisal: »Intervju je pokazal, da se ni veliko spremenilo. Slovenska vojska je še vedno, tako kot v vseh preteklih 11 letih, žrtev politike, odgovorni vojaki pa nimajo volje, znanja ali poguma zagovarjati vojaške stroke. Če pa že, to naredijo zaradi novinarskega pritiska in oklevajoče.«

6. KARAKTERISTIČNI IZRAZI SO KLJUČNE BESEDE

Slovar slovenskega knjižnega jezika na strani 384 in Slovar tujk na strani 547 podobno razlagata geslo "karakterističen" (fr. Caracteristique, nem. Charakterisch, lat. Characteristicus iz gr. Kharakteristikos) = značilen, ki osebo, stvar, pojav pomembno opredeljuje, določa; tipičen; značilen.

V obveščevalno-varnostni dejavnosti se pogosto namesto te besede uporablja beseda indikativen. Sama beseda je latinskega izvora (indicativus iz indicare, ki pomeni naznaniti, ovaditi; kazati), ki »1. kaže na kaj in 2. poveden, ki se nanaša na … » Tako tudi to geslo opredeljujeta že omenjena slovarja.

Ključna beseda analogno angleškemu izrazu Key word, pa je tista, ki je najbolj pomembna. Beseda ključen je pridevnik »od katerega je odvisen nadaljni potek, razjasnitev česa; ki je po pomembnosti na prvem mestu«, tako v Slovarju slovenskega knjižnega jezika na strani 403.
Avtor prispevkov jih je slišal od pripadnikov vojske ali od ljudi, ki so neposredno povezani z vojsko in jih dnevno uporabljajo ter so pravzaprav komunikacijsko sredstvo in žanr skupine,

ki ji v delovnem smislu pripadajo. Ključne besede so preverljive v obrazložitvah gesel v SSKJ, Slovarju tujk ali Vojaškem slovarju.

Izbrane novinarske prispevke sem na podlagi vsebine, besed in besednih zvez najprej, kot že rečeno, razdelila v štiri ožje vsebinske sklope. Ključne besede sem uporabila kot pomagalo pri odkrivanju pogostosti le-teh v naslovih novinarskih prispevkov in v sinopsisih, kajti naslovi napovedujejo, kratko informirajo, izražajo stališča ali preprosto vabijo in se nanašajo na vsebino novinarskega prispevka.

»Časopisni naslov je iz ene ali več besed in znakov tvorjeno stavčno ali nestavčno sporočilo, ki napoveduje in se vsebinsko nanaša na praviloma eno, od drugih besedil grafično ločeno, vsaj iz ene stavčne povedi sestoječe besedilo ali besedilno enoto, tako da je tudi sam grafično ločen od tega besedila, in ima poimenovalno-informativno, informativno-stališčno, ali pozivno-pridobivalno funkcijo.« (T.Korošec:1998).

Sinopsis predstavlja zgoščeno, kratko besedilo, ki je povzetek vsebine. Če je sinopsis vsebinsko uspešno zgoščen, ima bralec dostop do prve informacije o vsebini in se lahko odloči, ali bo prebral prispevek ali ne. Pravi sinopsis, ki je del naslovja, tudi analitiku v obveščevalno-varnostni dejavnosti skrajša čas branja. Mnogokrat se ravno zaradi sinopsisa odloči za branje daljšega zapisa, ali pa mu sam sinopsis z opisano količino in vrsto informacij zadostuje.

7. POGOSTOST POJAVLJANJA KLJUČNIH BESED IN BESEDNIH ZVEZ V NASLOVIH, NADNASLOVIH, PODNASLOVIH IN SINOPSISIH

Analitik javnih virov že po naslovju (naslovih, nadnaslovih, podnaslovih in sinopsisih) določa razpored gradiva v določena vsebinska področja. Pri računalniški obdelavi množice javnih virov lahko s pomočjo ključnih besed in besednih zvez opravi najhitrejši način razvrščanja javnih virov v podatkovna skladišča ter jih nato analitično obdela in uporabi za nadaljnje delo.

7.1. KLJUČNE BESEDE V GLAVNIH NASLOVIH

Med 125 novinarskimi prispevki, ki sem jih pregledala, sem v glavnih naslovih našla 88 ključnih besed in besednih zvez. Te se v 92 prispevkih skupno pojavijo 119-krat, pri čemer se 74 besed in besednih zvez pojavi samo enkrat, 14 pa dva ali večkrat. Pogostost je naslednja: vojska (8-krat), vojak (6-krat), tank (5-krat), orožje (4-krat), Nato (3-krat), poklicna vojska (3-krat), bojevnik 21. stoletja (2-krat), hummer (2-krat), kurat (2-krat), nabornik (2-krat), radar (2-krat), rezervist (2-krat), valuk (2-krat) in vojašnica 2-krat).

Tabela 9: Ključne besede v glavnih naslovih

VSEBINSKO PODROČJE ⇨ KLJUČNE BESEDE IN BESEDNE ZVEZE V NASLOVIH ⇩		Doktrina, strategija, politika in zakonodaja	NATO in mednarodno vojaško sodelovanje	MORS – organizacija, varnost in kadri	GŠ–pripravljenost in opremljenost	S K U P A J
1.	- vojska	4		3	1	8
2.	- vojak	1	1	3	1	6
3.	- tank (T-55, sovjetski)				5	5
4.	- orožje (kraje)			2	2	4
5.	- Nato		2		1	3
6.	- poklicna vojska	2		1		3
7.	- bojevnik 21.stoletja	1			1	2
8.	- hummer (oklepnik)				2	2
9.	- kurat			2		2
10.	- nabornik			2		2
11.	- radar				2	2
12.	- rezervist	1	1			2
13.	- valuk				2	2
14.	- vojašnica			2		2
15.	- arhiv				1	1
16.	- Avnoj	1				1
17.	- Avnojski sklepi	1				1
18.	- baretta (pištola)				1	1
19.	- bataljon		1			1
20.	- bojevnik				1	1
21.	- boriti			1		1
22.	- branitelj	1				1
23.	- braniti		1			1

24.	- civilist				1	1
25.	- civilna družba		1			1
26.	- civilni vojak			1		1
27.	- častnik			1		1
28.	- digitalna topografska karta				1	1
29.	- džip				1	1
30.	- general			1		1
31.	- inšpektorat			1		1
32.	- jurišna puška				1	1
33.	- kalašnikov			1		1
34.	- kaplan			1		1
35.	- kompas				1	1
36.	- krizna situacija		1			1
37.	- krizno žarišče		1			1
38.	- lansirni most				1	1
39.	- letalo				1	1
40.	- letalo (Nato)		1			1
41.	- naloga	1				1
42.	- napadati				1	1
43.	- nestabilna (Evropa)	1				1
44.	- nestabilnost	1				1
45.	- oborožitev				1	1
46.	- obrambno ministrstvo				1	1
47.	- obraniti				1	1
48.	- piranha (oklepnik)				1	1
49.	- poklicni politik		1			1
50.	- politik			1		1
51.	- poraz				1	1
52.	- poročilo			1		1
53.	- posvetovalni (referendum)		1			1
54.	- potrditveni (referendum)		1			1
55.	- pravilnik			1		1
56.	- predčasno upokojevanje	1				1
57.	- profesionalizacija vojske			1		1
58.	- prostovoljec		1			1
59.	- puch				1	1
60.	- raketa				1	1
61.	- referendum o Natu		1			1
62.	- reorganizacija (ponovna)			1		1
63.	- sila	1				1
64.	- sistem hierarhije	1				1
65.	- skrivnost			1		1
66.	- Slovenska vojska			1		1
67.	- slovenski vojak		1			1
68.	- Sova			1		1
69.	- stabilna (Evropa)	1				1
70.	- stabilnost		1			1
71.	- bojišče		1			1

72.	- uniformiranost			1		1
73.	- upokojevanje	1				1
74.	- urjenje (enotno)			1		1
75.	- ustavnost	1				1
76.	- varnostni ukrep	1				1
77.	- vohuniti			1		1
78.	- vojaška muzika				1	1
79.	- vojaška oprema				1	1
80.	- vojaška zdravstvena služba			1		1
81.	- vojaški tolar				1	1
82.	- vojaško zdravstvo			1		1
83.	- volilno telo		1			1
84.	- vozilo (ameriško)				1	1
85.	- vrtinec (helikopter)				1	1
86.	- zakodiranost			1		1
87.	- zavezništvo		1			1
88.	- zmaga				1	1
	SKUPAJ (88) :	**22**	**20**	**36**	**41**	**119**

Navedene besede in besedne zveze so se pojavljale najpogosteje v vsebinskih področjih:

A/ Doktrina, strategija, politika in zakonodaja – 22-krat,

B/ Nato in mednarodno vojaško sodelovanje – 20-krat,

C/ MORS – organizacijski, varnostni in kadrovski problemi – 36-krat,

D/ GŠ – bojna pripravljenost in opremljenost – 41-krat.

Med izbranimi 125 prispevki sem našla ključne besede in besedne zveze, ki nakazujejo na vsebinsko opredelitev le v naslovih 92 prispevkov. Izračun pokaže, da je na podlagi ključnih besed in besednih zvez moč vsebinsko razvrstiti 73,6%, vseh naslovov prispevkov, medtem ko preostalih prispevkov (26,4%) na podlagi pojavnosti ključnih besed ni mogoče vsebinsko opredeliti. Ugotovimo torej lahko, da med izbranimi 125 prispevki samo po glavnem naslovu ni mogoče zanesljivo določiti vsebinskega področja prispevka..

Navajam naslove, po katerih ni mogoče določiti vsebine, in sicer: Vse že znano, a ne za vsa ušesa (28. 6. 2000), Krohot politikov (30. 6. 2000), Odprto nebo nad Slovenijo (9. 8. 2000), Amerika ni daleč (19. 8. 2000), Dobrodošli, Slovenci! (20. 8. 2000), Iluzija nestabilnosti (25. 8. 2000), Eni so enakopravnejši od drugih (2. 9. 2000), Sporazum brez pravne podlage (23. 9. 2000), Plačan božji klic (25. 9. 2000), Nalog čez glavo (2. 12. 2000), Ne rohnim in ne tolčem

po mizi (3. 3. 2001), Bolje ne bo nikoli? (7. 6. 2001), Ura za uro, zob za zob? (24. 6. 2001), Selitev iz mest (18. 7. 2001), Čas odtekel po Savi (21. 7. 2001), »Kaj boste počeli, saj so povsod hribi«. (7. 8. 2001), Od Maribora prek Brnika do Postojne (7. 9. 2001), Francoski sokol za Drnovška (5. 10. 2001), Denar z lopato skozi okno (12. 10. 2001), Ko oblast nima časa (13. 10. 2001), Bob Dole dela za nas (21. 11. 2001), SMS se zgleduje po Janši (28. 11. 2001), Štirje padci in dva vzpona (1. 12. 2001), Masaža volilnega telesa (16. 2. 2002), Slovenija ni Rusija (1. 3. 2002), Roparji še zmeraj na prostosti (15. 3. 2002), Hitreje, počasneje ali nekje vmes (21. 3. 2002), Dovolj že želja v ameriških očeh? (6. 4. 2002), Čakamo na Drnovška (16. 4. 2002), Veliko na tujem, malo doma (30. 4. 2002), Upogljivi profesor Grizold (18. 5. 2002), Račun za 13,6 milijarde tolarjev (20. 6. 2002) in Obdolženci se branijo z molkom (27. 6. 2002).

Skoraj vsi komentarji novinarja Roka Praprotnika imajo naslov, po katerem sploh ni mogoče določiti vsebinskega področja, razen seveda, če analitik ni redno spremljal dnevnega poročanja obravnavane vsebine. Namreč, njegovi komentarji se vedno nanašajo na aktualne ali pretekle probleme, kot na primer:

Krohot politikov (30. 6. 2000, Iluzija nestabilnosti (25. 8. 2000), Brez kompasa (20. 9. 2000), Plačan božji klic (25. 9. 2000), Nay za poklicno vojsko (5. 10. 2000), Bolje ne bo nikoli (7. 6. 2001), Packa, ki spominja na vojsko (6. 7. 2001), Veliko denarja, malo vojaške muzike (12. 10. 2001), Ko oblast nima časa (13. 10. 2001), Vojska brez domovine (24. 11. 2001), Masaža volilnega telesa (16. 2. 2002), Za vlado in Nato tudi na tuja bojišča? (14. 5. 2002) in S poklicno vojski skozi zid (22. 5. 2002).

Iz navedenih podatkov in pokazateljev je mogoče zaključiti, da se je treba v primerih, ko po glavnih naslovih ni mogoče določiti vsebine (26,4 %) novinarskih prispevkov, ozreti po nadnaslovih ali (in) podnaslovih. Slednje je še en pritrdilni dokaz za definicijo prof. dr. Korošca v Stilistiki novinarskega poročevalstva, da ravno nadnaslovi in podnaslovi bolj konkretno nakazujejo vsebino določenega novinarskega prispevka.

7.2. KLJUČNE BESEDE V NADNASLOVIH

Med izbranimi 125 novinarskimi prispevki jih ima nadnaslove le 95, v katerih pa je le 93 nadnaslovov, ki vsebujejo ključne besede ali besedne zveze. Pri obravnavi novinarskih prispevkov sem našla 63 ključnih besed in besednih zvez, ki se pojavijo skupno 97-krat. Od tega se po enkrat pojavlja 46 besed, večkrat pa se pojavljajo naslednje: Slovenska vojska (13-krat), vojak (4-krat), brigadir (3-krat), Nato (3-krat), služenje vojaškega roka (3-krat), duhovna oskrba (2-krat), ministrstvo za obrambo (2-krat), načelnik generalštaba Slovenske vojske (2-krat), obramba (2-krat), obrambni minister (2-krat), orožje (2-krat), preoblikovanje Slovenske vojske (2-krat), referendum o Natu (2-krat), temeljni razvojni program Slovenske vojske (2-krat), vključevanje v Nato (2-krat), vojska (2-krat) in zakon o obrambi (2-krat).

Tabela 10: Ključne besede v nadnaslovih

VSEBINSKO PODROČJE ⇨ KLJUČNE BESEDE IN BESEDNE ZVEZE V NADNASLOVIH ⇩		Doktrina, strategija, politika in zakonodaja	NATO in mednarodno vojaško sodelovanje	MORS – organizacija, varnost in kadri	GŠ–pripravljenost in opremljenost	S K U P A J
1.	- Slovenska vojska	2	1	3	7	13
2.	- vojak (i)			3	1	4
3.	- brigadir				3	3
4.	- Nato		3			3
5.	- služenje vojaškega roka			3		3
6.	- duhovna oskrba			2		2
7.	- ministrstvo za obrambo			1	1	2
8.	- načelnik generalštaba Slovenske vojske				2	2
9.	- obramba (države)	1			1	2
10.	- obrambni minister		2			2
11.	- orožje (kraja, ukradeno)			2		2
12.	- preoblikovanje (Slovenske vojske)	2				2
13.	- referendum o Natu (včlanitvi v Nato)		2			2
14.	- temeljni razvojni program (Slovenske vojske)	1			1	2
15.	- vključevanje v Nato (vstop Slovenije v Nato)		2			2
16.	- vojska	1			1	2
17.	- zakon o obrambi	2				2

18.	- ambulanta (vojaška)			1		1
19.	- bojevnik 21.stoletja				1	1
20.	- civilnik			1		1
21.	- čin			1		1
22.	- disciplinski postopek			1		1
23.	- kriptomobitel			1		1
24.	- letalo			1	1	1
25.	- letalski promet (nadzor)				1	1
26.	- mirovne sile		1			1
27.	- naborništvo	1				1
28.	- načelnik Nacionalne garde		1			1
29.	- nadrejen			1		1
30.	- obrambni resor				1	1
31.	- obrambni sistem (reforma)				1	1
32.	- obrambno ministrstvo			1		1
33.	- obveščevalec			1		1
34.	- obveščevalno-varnostna služba			1		1
35.	- odprava naborništva	1				1
36.	- oklepnik				1	1
37.	- orožarska afera			1		1
38.	- podrejeni			1		1
39.	- poklicna vojska	1				1
40.	- prostovoljna vojska	1				1
41.	- puška			1		1
42.	- raketni sistem zračne obrambe roland II				1	1
43.	- religiozna duhovna oskrba v vojski			1		1
44.	- roland (nemški raketni sistem PZO)				1	1
45.	- slovenska pozicija	1				1
46.	- splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV			1		1
47.	- strategija nacionalne varnosti	1				1
48.	- tank (T-55)				1	1
49.	- terenec (ameriški oklepnik)				1	1
50.	- topovska cev		1			1
51.	- tovornjak				1	1
52.	- urad za varovanje tajnih podatkov			1		1
53.	- uslužbenec OVS			1		1
54.	- vaja (vojaška)				1	1
55.	- vojaški duhovnik			1		1
56.	- vojaški nakup				1	1
57.	- vojaški poklic			1		1
58.	- vojaški rok (skrajšanje)			1		1
59.	- vojaško letalstvo (slovensko)				1	1
60.	- vojašnica (graditev)			1		1
61.	- vozni park (vojaški)				1	1
62.	- zakon o tajnih podatkih	1				1
63.	- zakon o TRP (temeljnih razvojnih planov)				1	1
	SKUPAJ (63):	**16**	**13**	**35**	**33**	**97**

Navedene besede in besedne zveze so se najbolj pogosto pojavljale v vsebinskih področjih:

A/ Doktrina, strategija, politika in zakonodaja – 16-krat,
B/ Nato in mednarodno vojaško sodelovanje – 13-krat,
C/ MORS – organizacijski, varnostni in kadrovski problemi – 35-krat,
D/ GŠ – bojna pripravljenost in opremljenost – 33-krat.

Izračun pokaže, da je na podlagi vsebnosti ključnih besed in besednih zvez v nadnaslovih moč v obravnavanem primeru razvrstiti v vsebinska področja v kar 97,90 % vseh nadnaslovov oziroma samo 74,40% vseh prispevkov. Torej, vsebinskega področja samo s pomočjo nadnaslovov ni mogoče 100 % določiti.

Nadnaslovov ni v naslednjih novinarskih prispevkov: Manj nabornikov in enotno urjenje (4. 8. 2000), Odprto nebo nad Slovenijo (9. 8. 2000), »Dobrodošli, Slovenci« (20. 8. 2000), Ura za uro, zob za zob? (24. 6. 2001), Nova vrtinca na slovenskem nebu (28. 7. 2001), Poklic: vojak v 10.bataljonu (5. 9. 2001), Varnostni ukrepi v Sloveniji (13. 9. 2001), Civilni vojaki ostali brez »plače« (17. 9. 2001), Slovenski vojaki skoraj na vseh bližnjih kriznih žariščih (1. 10. 2001), Z odločnim odgovorom obranili Postojnska vrata (17. 10. 2001), Prodaja orožja ne cveti (3. 1. 2002), Tudi rezervisti na tuje, Veliko krčenje naše vojske (14. 1. 2002), Izdelava valukov obstala (13. 6. 2002).

Nadnaslovi nakazujejo vsebino v naslednjih prispevkih: Vojaki in »civilniki« (2. 9. 2000), Brigadir Ladislav Lipič, načelnik generalštaba Slovenske vojske – intervju (3. 3. 2001), O graditvi vojašnice v Apačah pri Kidričevem (18. 7. 2001), Disciplinski postopek zoper tri uslužbence OVS je zastarel (21. 7. 2001), Vse slovenske orožarske afere (7. 9. 2001), Vlada izbrala letalo (5. 10. 2001), Mnogi nakupi po zakonu o TRP so bili zelo sporni (12. 10. 2001), Lobiranje v Washingtonu za vstop Slovenije v Nato, Postojnska kraja orožja še ni pojasnjena (22. 11. 2001), Nastajanje slovenske vojske (1. 12. 2001), Dr. Stephen Larrabee o Sloveniji in Natu (7. 2. 2002), SDS, NSi in SMS za odpravo naborništva (1. 3. 2002), Preiskava kraje orožja iz vojašnice v Postojni še vedno neuspešna (15. 3. 2002), Razhajanje glede poklicne vojske (21. 3. 2002), Slovenska prepoved izvoza topovskih cevi v Sirijo (6. 4. 2002), Brigadir Ladislav Lipič, načelnik generalštaba Slovenske vojske (26. 4. 2002), Od kod tako hitra profesionalizacija vojske (18. 5. 2002), Vojaški nakupi v letu 2002 (20. 6. 2002).

7.3. KLJUČNE BESEDE V PODNASLOVIH

Od obravnavanih 125 novinarskih prispevkov jih ima 97 tudi podnaslov. Ključne besede ali besedne zveze je najti v vseh podnaslovih, pri čemer se 141 ključnih besed in besednih zvez pojavi kar 198-krat. Od teh se po enkrat pojavlja 111 besed, večkrat pa se pojavljajo naslednje: Slovenska vojska (11-krat), obrambno ministrstvo (5-krat), civilno služenje vojaškega roka (4-krat), rezervist (4-krat), letalo (4-krat), orožje (4-krat), rezervist (4-krat), duhovna oskrba (3-krat), OVS (3-krat), pilatus (3-krat), radar (3-krat), sile za hitro posredovanje (3-krat), Sova (3-krat), tank (3-krat), general (2-krat), helikopter (2-krat), jurišna puška (2-krat), ministrstvo za obrambo (2-krat), nabornik (2-krat), načelnik generalštaba (2-krat), Nato (2-krat), obrambni minister (2-krat), poklicni vojak (2-krat), prostovoljno služenje (2-krat), roland II (2-krat), vojak (2-krat), vojaška zdravstvena služba (2-krat), vojašnica (2-krat), vojska (2-krat), zakon o temeljnih razvojnih programih za opremljanje (2-krat) in zavezništvo (2-krat).

Tabela 11: Ključne besede v podnaslovih

VSEBINSKO PODROČJE ⇨ KLJUČNE BESEDE IN BESEDNE ZVEZE V PODNASLOVIH ⇩		Doktrina, strategija, politika in zakonodaja	NATO in mednarodno vojaško sodelovanje	MORS – organizacija, varnost in kadri	GŠ–pripravljenost in opremljenost	S K U P A J
1.	- Slovenska vojska	2	1	3	5	11
2.	- obrambno ministrstvo				5	5
3.	- civilno služenje (vojaškega roka)	3		1		4
4.	- letalo		1	1	2	4
5.	- orožje			3	1	4
6.	- rezervist	2	1	1		4
7.	- duhovna oskrba			3		3
8.	- OVS (obveščevalno.varnostna služba)			3		3
9.	- pilatus (letalo, nadgradnja)				3	3
10.	- radar				3	3
11.	- sile za (hitro) posredovanje	1	1	1		3
12.	- Sova			3		3
13.	- tank (T-55, modernizacija)				3	3
14.	- general			1	1	2
15.	- helikopter		1		1	2

16.	- jurišna puška				2	2
17.	- ministrstvo za obrambo				2	2
18.	- nabornik (usposabljanje)			1	1	2
19.	- načelnik generalštaba			1	1	2
20.	- Nato		2			2
21.	- obrambni minister	2				2
22.	- poklicni vojak	1		1		2
23.	- prostovoljno služenje (vojaškega roka)	1		1		2
24.	- roland II				2	2
25.	- vojak			1	1	2
26.	- vojaška zdravstvena služba			2		2
27.	- vojašnica			2		2
28.	- vojska	1		1		2
29.	- zakon o temeljnih razvojnih programih za opremljanje				2	2
30.	- zavezništvo	1	1			2
31.	- administrativna upokojitev	1				1
32.	- Avnoj (odlok)	1				1
33.	- avtomatska puška			1		1
34.	- baretta 9 mm				1	1
35.	- bojišče	1				1
36.	- brigada	1				1
37.	- brigadir				1	1
38.	- civilna služba			1		1
39.	- civilno-krizno načrtovanje		1			1
40.	- častnik			1		1
41.	- članica CENCOOP		1			1
42.	- članstvo v zavezništvu		1			1
43.	- dolgoročni program razvoja in opremljanja SV	1				1
44.	- dopolnilne sile			1		1
45.	- generalski čin			1		1
46.	- generalštab				1	1
47.	- glavne sile			1		1
48.	- GSP (satelitska navigacija)				1	1
49.	- havbica 155 mm (vlečna, izraelska)				1	1
50.	- helikopter cougar AS 532 AL				1	1
51.	- hummer (vozilo)				1	1
52.	- informacijski sistem				1	1
53.	- iveco (tovornjak)				1	1
54.	- kamera za snemanje površine zemlje			1		1
55.	- kriptomodem			1		1
56.	- letalske sile				1	1
57.	- logistična storitev		1			1
58.	- minister za obrambo			1		1
59.	- ministrstvo za obrambo	1				1
60.	- minomet				1	1
61.	- mirovna misija	1				1
62.	- mirovna operacija		1			1

63.	- Mors (ministrstvo za obrambo RS)			1		1
64.	- most (lansirni, sovjetski)				1	1
65.	- motorizirana četa		1			1
66.	- naborniški sistem			1		1
67.	- naborništvo	1				1
68.	- nacionalna garda		1			1
69.	- načelnica (vojaške zdravstvene službe)			1		1
70.	- nadomestno služenje vojaškega roka			1		1
71.	- območno poveljstvo SV	1				1
72.	- oborožitev				1	1
73.	- obveščevalno delo			1		1
74.	- obvezniška vojska	1				1
75.	- obvezno služenje vojaškega roka	1				1
76.	- ogroženost (vojaška)		1			1
77.	- oklepnik				1	1
78.	- operacija		1			1
79.	- opremljanje				1	1
80.	- osebna (oprema vojakov)				1	1
81.	- osebni čin	1				1
82.	- ostrostrelska puška			1		1
83.	- patruljirati		1			1
84.	- pehota				1	1
85.	- pehotna brigada				1	1
86.	- pištola				1	1
87.	- poklicna vojska	1				1
88.	- polk (rezervni)	1				1
89.	- položajni čin	1				1
90.	- pripravljenost (SV)				1	1
91.	- priročno skladišče (za orožje)			1		1
92.	- profesionalna vojska	1				1
93.	- profesionalni vojak			1		1
94.	- projekt Hudournik				1	1
95.	- prostovoljec	1				1
96.	- puch				1	1
97.	- referendumsko odločanje (o včlanitvi v Nato)		1			1
98.	- resor				1	1
99.	- rezervna sestava SV		1			1
100.	- RKB oprema vojakov				1	1
101.	- sanitetna enota				1	1
102.	- Sfor		1			1
103.	- služba za duhovno oskrbo vojaških oseb			1		1
104.	- služenje v rezervi		1			1
105.	- služenje v vojski			1		1
106.	- služenje vojaškega roka			1		1
107.	- specialistično usposabljanje			1		1
108.	- specialna enota (elitna)				1	1

109.	- splošna vojaška obveznost	1				1
110.	- standardi varovanja tajnih podatkov			1		1
111.	- telekomunikacijski sistem (vojaški)				1	1
112.	- topografska karta				1	1
113.	- trgovina z orožjem			1		1
114.	- udarni del sil			1		1
115.	- unimog (vozilo)				1	1
116.	- urjenje nabornikov		1			1
117.	- utva (letalo)				1	1
118.	- vadbeni center		1			1
119.	- valuk (oklepnik)				1	1
120.	- varovanje objektov in logistike			1		1
121.	- vohunski incident			1		1
122.	- vojak na služenju			1		1
123.	- vojaška oprema				1	1
124.	- vojaška pogodba			1		1
125.	- vojaška policija		1			1
126.	- vojaška vaja				1	1
127.	- vojaški izziv	1				1
128.	- vojaški obveznik			1		1
129.	- vojaški tovornjak				1	1
130.	- vojaški zdravnik			1		1
131.	- vojaško (služenje)			1		1
132.	- vojaško letalstvo (ameriško)				1	1
133.	- vojaško služenje	1				1
134.	- vojska				1	1
135.	- vozilo za veziste				1	1
136.	- zaklonilnik				1	1
137.	- zakon o obrambi	1				1
138.	- zakon o opremljanju obrambnih sil				1	1
139.	- zakon o tajnih podatkih	1				1
140.	- zavezniški interes	1				1
141.	- zračni prostor (na velikih višinah)				1	1
	SKUPAJ (141) :	**37**	**25**	**61**	**75**	**198**

Navedene besede in besedne zveze so se najbolj pogosto pojavljale v vsebinskih področjih:

A/ Doktrina, strategija, politika in zakonodaja – 37-krat,

B/ Nato in mednarodno vojaško sodelovanje – 25-krat,

C/ MORS – organizacijski, varnostni in kadrovski problemi – 61-krat,

D/ GŠ – bojna pripravljenost in opremljenost – 75-krat.

Ugotovim lahko, da je pojavnost ključnih besed v podnaslovih 100%, saj se pojavljajo v vseh podnaslovih, ki sem jih v 125 novinarskih prispevkih našla.
Zato lahko z gotovostjo potrdim, da so prav v podnaslovih skoraj v celoti predstavljene vsebine novinarskih prispevkov ali vsaj dopolnjene v odnosu na naslove in nadnaslove. Zato tudi analitiki – praktiki skoraj v vseh primerih določajo vsebino s pomočjo podnaslovov oziroma v kombinaciji podnaslovov in nadnaslovov.

Tej trditvi v prid govori tudi seštevek vsebnosti ključnih besed ali besednih zvez v izbranem korpusu besedil (73,60 % + 74,40 % + 100 % = 248 % : 3 = 82,66 %), ki pove, da je mogoče na osnovi vsebnosti ključnih besed in besednih zvez vsebinsko opredeliti večino vseh obravnavanih novinarskih prispevkov. Ob upoštevanju dejstva, da se naslovi, nadnaslovi in podnaslovi dopolnjujejo pa je praktično mogoče vsebinsko opredeliti vsa obravnavana gradiva.

Vendar so tudi izjeme. Iz predstavljenega izbora novinarskih prispevkov sem glede podnaslovov ugotovila tudi naslednje:

- samo iz podnaslovov je mogoče ugotoviti vsebino v naslednjih prispevkih: Primerjanje in medsebojno ocenjevanje vojaškega in civilnega služenja je perverzno, itd. (24. 6. 2001) in Na ministrstvu za obrambo se nenavadna praksa pri javnih naročilih nadaljuje (16. 5. 2002);

- namesto podnaslova novinar poda krajši uvod, kakor je to v člankih z naslovom: Tank crknil, džip obstal, Rakete pa ni bilo mogoče izstreliti (11. 8. 2001), Staro orožje, zbrano z vseh vzhodnih vetrov, Od Maribora prek Brnika do Postojne (7. 9. 2001) in Manj braniteljev (13. 9. 2001);

- brez podnaslova so poleg komentarjev tudi nekateri krajši članki, kot je na primer: Nalog čez glavo (2. 12. 2001).

Novinar Rok Praprotnik je pogosto uporabljal sinopsis, tako da je že v naslovju vsebinsko strnil svoje daljše članke. Kot že rečeno, so sinopsisi za obveščevalne analitike zelo primerna osnova za končno določanje vsebinskega področja in razvrščanje obveščevalnega gradiva v podatkovna skladišča.

7.4. KLJUČNE BESEDE V SINOPSISIH

Sinopsisi se v izbranih novinarskih prispevkih (125) novinarja Roka Praprotnika pojavljajo zelo pogosto – v 99 člankih, kar je 79,2 %. Ostali podatki potrjujejo, da je prav v sinopsisih največja pogostost pojavljanja ključnih besed in besedil, saj se pojavljajo kar 542-krat oziroma po 5,5 besed v vsakem sinopsisu. Tako sem v 99 sinopsisih našla 221 ključnih besed in besednih zvez, ki se pojavijo 542-krat.

Tabela 12: Ključne besede v sinopsisih

VSEBINSKO PODROČJE ⇨ **KLJUČNE BESEDE IN BESEDNE ZVEZE V SINOPSISIH** ⇩		**Doktrina, strategija, politika in zakonodaja**	**NATO in mednarodno vojaško sodelovanje**	**MORS – organizacija, varnost in kadri**	**GŠ–pripravljenost in opremljenost**	**S K U P A J**
1.	- agresija			1		1
2.	- ameriška enota		1			1
3.	- avionika reaktivnega letala				1	1
4.	- avnojski sklepi	2				2
5.	- bataljon		3			3
6.	- baterija				2	2
7.	- boj		1			1
8.	- bojna akcija	1				1
9.	- bojna sestava			1		1
10.	- brigada	1				1
11.	- brigada protiletalske obrambe Kobra				1	1
12.	- brigadir	1		2	3	6
13.	- civilni nadzor letalskega prometa				1	1
14.	- civilno krizno načrtovanje		1			1
15.	- civilno služenje vojaškega roka (vojaščine)	2		4		6
16.	- častnik			1	1	2
17.	- črni trg orožja			1		1
18.	- delavec OVS			1		1
19.	- direktor Sove			1		1
20.	- digitalna topografska karta				1	1
21.	- državnozborska komisija za nadzor nad delom varnostnih in obveščevalnih služb			1		1
22.	- duhovna oskrba vojakov			7		7

23.	- enota za posredovanje				1	1
24.	- enota za zveze				1	1
25.	- formacijsko mesto			1		1
26.	- general	1	3	3	1	8
27.	- generalmajor		1			1
28.	- generalpodpolkovnik			1		1
29.	- generalni sekretar Nata		1			1
30.	- generalski čin			1		1
31.	- generalštab SV			1	1	2
32.	- geostrateški položaj (Slovenije)	1				1
33.	- granata		1			1
34.	- helikopter (vojaški, transportni cougar AS 532 AL)				3	3
35.	- hummer (lahki ameriški oklepni kolesnik, oklepno vozilo, lahek oklepnik, terensko vozilo)				6	6
36.	- inštruktor (nemški)				1	1
37.	- izdaja vojaške tajnosti			1		1
38.	- JLA (Jugoslovanska ljudska armada)				3	3
39.	- jurišna puška 5,56 mm SAR			1	1	2
40.	- kaliber				1	1
41.	- kamera za snemanje površine zemlje			1		1
42.	- kolegij obrambnega ministrstva			1		1
43.	- kraja orožja			1		1
44.	- kurat			3		3
45.	- lanser				1	1
46.	- lansirni most				1	1
47.	- letališče				2	2
48.	- letalo (vojaško)				3	3
49.	- letalo falcon 900 EX (protokolarno, vladno)			3	6	9
50.	- letalska eskadrilja				1	1
51.	- marinec		1			1
52.	- mednarodno varnostno okolje	1				1
53.	- militarizacija	1				1
54.	- minister za obrambo	3		3	1	7
55.	- ministrstvo za obrambo	2	1	3	7	13
56.	- mirovna misija v tujini		1			1
57.	- mirovne sile		1			1
58.	- mirovna operacija		1		1	2
59.	- mobilni telefon s kriptomodemom			1		1
60.	- modernizacija vojske				1	1
61.	- motorizirana četa		1			1
62.	- motorizirani bataljon		1		2	3
63.	- nabor	1				1
64.	- nabornik			2		2
65.	- naborniški sistem	1		1		2
66.	- Nacionalna garda		1			1

67.	- nacionalna varnost Slovenije	1				1
68.	- načelnica (VZS)			1		1
69.	- načelnik generalštaba SV	2		1	4	7
70.	- načelnik generalštabnega odseka J-1		1			1
71.	- načelnik Nacionalne garde Kolorada		1			1
72.	- nadomestno služenje vojaškega roka			1		1
73.	- namenska industrija				1	1
74.	- namestnik poveljnika ameriških sil		1			1
75.	- napad				1	1
76.	- napadati				1	1
77.	- Nato	1	9	1	1	12
78.	- neposredna ogroženost (Slovenije)	1				1
79.	- notranje ministrstvo			1		1
80.	- oblike ogrožanja	1				1
81.	- obmejni incident			1		1
82.	- oborožene sile (slovenske)	2				2
83.	- obrambna in varnostna struktura		1			1
84.	- obrambni minister	2	3	2	10	17
85.	- obrambni namen			1		1
86.	- obrambni sistem				1	1
87.	- obrambni tolar				1	1
88.	- obrambno ministrstvo	3	1	11	20	35
89.	- obrambno ministrstvo (ameriško)		1	1	1	3
90.	- obramboslovni raziskovalni center pri FDV			1		1
91.	- obveščevalec OVS			1		1
92.	- obveščevalno-varnostni oddelek			1		1
93.	- obveznik			2		2
94.	- obvezno služenje v rezervni sestavi	2				2
95.	- obvezno služenje vojaškega roka	1				1
96.	- obvezno služenje vojske	1				1
97.	- odbor za obrambo	2				2
98.	- odgovorni delavec OVS			1		1
99.	- operacija Puščavski ščit		1			1
100.	- operacija Puščavski vihar		1			1
101.	- operacija Sava			1		1
102.	- operativec			1		1
103.	- operativno poveljstvo	1				1
104.	- oprema				1	1
105.	- opremljati vojsko				3	3
106.	- orožarna			1		1
107.	- orožarska afera			1		1
108.	- orožje			11	3	14
109.	- ostrostrelska puška			1		1
110.	- OVS obrambnega ministrstva			6		6
111.	- partnerstvo za mir		1			1
112.	- pehotno orožje			2		2
113.	- pilatus PC-9 – šolsko letalo				1	1

114.	- pištola baretta 9 mm				1	1
115.	- pobuda za sodelovanje srednjeevropskih držav – CENCOOP		1			1
116.	- podčastnik				1	1
117.	- podsekretar–svetovalec obrambnega ministra	1				1
118.	- poklicna vojska	3			1	4
119.	- poklicni vojak		1		2	3
120.	- policijska naloga		1			1
121.	- polkovnik		1			1
122.	- poosamosvojitvena trgovina z orožjem			1		1
123.	- poveljevanje				1	1
124.	- poveljnik vojske			1		1
125.	- priročno skladišče (orožja)			1		1
126.	- profesionalni vojak			1		1
127.	- profesionalizacija Slovenske vojske	1	1		2	4
128.	- projekt Bojevnik 21. stoletja				1	1
129.	- prostovoljno (služenje v rezervni sestavi)	1				1
130.	- puch				2	2
131.	- puška				1	1
132.	- radar				2	2
133.	- razorožitev	1				1
134.	- reorganizacija	1				1
135.	- rezervist	1	1			2
136.	- rezervna sestava SV		1			1
137.	- rezervni pripadnik SV		1			1
138.	- rolland II (raketni sistem zračne obrambe kratkega dosega)				2	2
139.	- sanitetna enota				1	1
140.	- sekretar (ameriški) za obrambo				1	1
141.	- severnoatlantsko zavezništvo		1			1
142.	- sistem protiletalske obrambe				1	1
143.	- sistem satelitske navigacije				1	1
144.	- sistem za prenašanje informacij				1	1
145.	- skladišče			1		1
146.	- Slovenska vojska	4	4	20	23	51
147.	- služba za DOV (duhovno oskrbo vojakov)			1		1
148.	- služenje vojaškega roka	2		4		6
149.	- sodelavec (tajni)			1		1
150.	- Sova			3		3
151.	- sovražnik				1	1
152.	- spalnica (vojaška)			1		1
153.	- specialno vozilo				1	1
154.	- splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV	1		1		2
155.	- spopad		1			1
156.	- sporazum o duhovni oskrbi vojakov			1		1
157.	- strategija nacionalne varnosti	1				1

158.	- strelivo			1	1	2
159.	- streljati	1				1
160.	- svet za nacionalno varnost	1				1
161.	- tank	1				1
162.	- tajna služba ameriškega obrambnega ministrstva – DIA			2		2
163.	- tajna služba slovenskega obrambnega ministrstva – OVS			1		1
164.	- tajni podatek			3		3
165.	- taktično telekomunikacijsko omrežje (TTKS)				1	1
166.	- tank				2	2
167.	- tank T-55 M-55 S				5	5
168.	- temeljni razvojni programi SV	1				1
169.	- teroristično dejanje	1				1
170.	- terorizem	1	1			2
171.	- tihotapec orožja			1		1
172.	- tihotapljenje orožja			1		1
173.	- TO				1	1
174.	- tovornjak			1		1
175.	- tovornjak iveco				3	3
176.	- ugovor vesti	1		1		2
177.	- ukrepi za zaščito	1				1
178.	- urad za varovanje tajnih podatkov			2		2
179.	- urjenje			1		1
180.	- usposabljanje			1		1
181.	- usposobljenost			1		1
182.	- valuk – oklepnik				1	1
183.	- varnost		1			1
184.	- varnostne razmere	1				1
185.	- vezistična oprema				1	1
186.	- vietnamska vojna		1			1
187.	- vod slovenske vojaške policije		1			1
188.	- vohunska afera			1		1
189.	- vohunski kombi			1		1
190.	- vojak	1	1	7	4	13
191.	- vojaška dolžnost			1		1
192.	- vojaška letalska baza Cerklje				1	1
193.	- vojaška oprema in oborožitev (orožje)			1	2	3
194.	- vojaška oseba			1		1
195.	- vojaška prisotnost		1			1
196.	- vojaška služba			1		1
197.	- vojaška stroka				1	1
198.	- vojaška tehnika (težka)				1	1
199.	- vojaška vaja (mednarodna)		1		1	2
200.	- vojaška zdravstvena služba			2		2
201.	- vojaški duhovnik			2		2
202.	- vojaški namen				1	1

203.	- vojaški obveznik			1		1
204.	- vojaški poklic			2		2
205.	- vojaški rok	1				1
206.	- vojaški zdravnik			1		1
207.	- vojaški vidik nacionalne varnosti Slovenije	1				1
208.	- vojaško letališče				1	1
209.	- vojaško letalstvo				2	2
210.	- vojaško skladišče			1		1
211.	- vojaško vadišče Poček	1			1	2
212.	- vojašnica			8	1	9
213.	- vojna		1		1	2
214.	- vojska	5		11	6	22
215.	- vozilo				1	1
216.	- vrhovni poveljnik SV				1	1
217.	- zakon o obrambi	4		1		5
218.	- zakon o tajnih podatkih	1		1		2
219.	- zakon o temeljnih razvojnih programov (TRP)				5	5
220.	- zakon o vojaški dolžnosti	1		1		2
221.	- zaščita signala			1		1
	SKUPAJ (221):	**87**	**63**	**197**	**195**	**542**

Sinopsisi se v prvi problemski skupini pojavljajo 19-krat (54 ključnih besed, ki se pojavljajo 87-krat), v drugi 13-krat (46 ključnih besed, ki se pojavljajo 63-krat), v tretji 32-krat (94 ključnih besed, ki se pojavljajo 197-krat) in v četrti 35-krat (87 ključnih besed, ki se pojavljajo 195-krat). Na podlagi tega je mogoče ugotoviti, da je s pomočjo sinopsisov skoraj zanesljivo mogoče vsebinsko razvrstiti posamičen novinarski prispevek.

7.5. NAJBOLJ POGOSTE KLJUČNE BESEDE V NASLOVJU

V spodnji razpredelnici so ključne besede in besedne zveze, ki so se najbolj pogosto pojavljale v naslovih (n), nadnaslovih (nn), podnaslovih (pn) in sinopsisih (ss), njihova pogostost in kateremu vsebinskemu področju izbranih prispevkov pripadajo.

Tabela 13: Najbolj pogoste ključne besede v naslovju

VSEBINSKA PODROČJA ⇨ **KLJUČNE BESEDE IN BESEDNE ZVEZE V NASLOVIH, NADNASLOVIH, PODNASLOVIH IN SINOPSISIH** ⇩	**Doktrina, strategija, politika in zakonodaja**	**NATO in mednarodno vojaško sodelovanje**	**MORS – organizacija, varnost in kadri**	**GŠ–pripravljenost in opremljenost**	**S K U P A J**
1. - Slovenska vojska – n, nn, pn, ss	8	6	26	35	75
2. - obrambno ministrvo – pn, ss	3	1	11	25	40
3. - vojska – n, nn, pn, ss	11		15	8	34
4. - vojak, i – n, nn, pn, ss	2	2	14	7	25
5. - orožje (kraja, ukradeno) – n, nn, pn, ss			18	5	23
6. - obrambni minister – nn, pn, ss	4	5	2	10	21
7. - Nato – n, nn, pn, ss	1	16	1	2	20
8. - ministrstvo za obrambo – nn, pn, ss	2	1	4	10	17
9. - tank (T-55 M-55 S, modernizacija) – n, pn, ss				15	15
10. - vojašnica – n, pn, ss			12	1	13
11. - duhovna oskrba vojakov – nn, pn, ss			12		12
12. - načelnik generalštaba (SV) – nn, pn, ss	2		2	7	11
13. - civilno služenje (vojaškega roka) – pn, ss	5		5		10
14. - general – pn, ss	1	3	4	2	10
15. - brigadir – nn, ss	1		2	6	9
16. - letalo falcon 900 EX (protokolarno, vladno) – ss			3	6	9
17. - OVS (obveščevalno.varnostna služba) – pn, ss			9		9
18. - služenje vojaškega roka – nn, ss	2		7		9
19. - hummer (lahki ameriški oklepni kolesnik, oklepno vozilo, lahek oklepnik, terensko vozilo) n, ss				8	8
20. - rezervist – n, pn. ss	4	3	1		8
21. - letalo (vojaško) – pn, ss		1	1	5	7
22. - minister za obrambo – ss	3		3	1	7
23. - poklicna vojska – n, ss	5		1	1	7
24. - radar – n, pn, ss				7	7
25. - zakon o obrambi – nn, ss	6		1		7
26. - zakon o temeljnih razvojnih programih (TRP)-pn, ss				7	7
27. - nabornik – n, pn, ss			5	1	6
28. - Sova – pn, ss			6		6
29. - helikopter (transportni cougar) - pn, ss		1		4	5
30. - kurat – n, ss			5		5
31. - poklicni vojak – pn, ss	1	1	1	2	5
32. - jurišna puška 5,56 mm SAR – pn, ss			1	3	4
33. - profesionalizacija Slovenske vojske – ss	1	1		2	4

34. - rolland II (raketni sistem zračne obrambe kratkega dosega) – pn, ss				4	4
35. - vojaška zdravstvena služba – pn, ss			4		4
36. - bataljon – ss		3			3
37. - JLA (Jugoslovanska ljudska armada) – ss				3	3
38. - motorizirani bataljon – ss		1		2	3
39. - obrambno ministrstvo (ameriško) – ss		1	1	1	3
40. - opremljati vojsko – ss				3	3
41. - pilatus (letalo, nadgradnja) – pn				3	3
42. - sile za (hitro) posredovanje - pn	1	1	1		3
43. - tajni podatek – ss			3		3
44. - tovornjak iveco – ss				3	3
45. - vojaška oprema in oborožitev (orožje) – ss			1	2	3
46. - avnojski sklepi – ss	2				2
47. - baterija – ss				2	2
48. - bojevnik 21.stoletja - n	1			1	2
49. - častnik – ss			1	1	2
50. - generalštab SV – ss			1	1	2
51. - letališče – ss				2	2
52. -mirovna operacija – ss		1		1	2
53. - naborniški sistem – ss	1		1		2
54. - oborožene sile (slovenske) – ss	2				2
55. - obramba (države) - nn	1			1	2
56. - obveznik – ss			2		2
57. - obvezno služenje v rezervni sestavi – ss	2				2
58. - odbor za obrambo – ss	2				2
59. - pehotno orožje – ss			2		2
60. - preoblikovanje (Slovenske vojske) - nn	2				2
61. - prostovoljno služenje (vojaškega roka) - pn	1		1		2
62. - puch – ss				2	2
63. - referendum o Natu (včlanitvi v Nato) - nn		2			2
64. - strelivo – ss			1	1	2
65. -tajna služba ameriškega obrambnega ministrstva - ss			2		2
66. - temeljni razvojni program (SV) - nn	1			1	2
67. - terorizem – ss	1	1			2
68. - ugovor vesti – ss	1		1		2
69. - urad za varovanje tajnih podatkov – ss			2		2
70. - valuk - n				2	2
71. - vključevanje v Nato (Slovenije) - nn		2			2
72. - vojaška vaja (mednarodna) – ss		1		1	2
73. - vojaški duhovnik – ss			2		2
74. - vojaški poklic – ss			2		2
75. - vojaško letalstvo – ss				2	2
76. - vojaško vadišče Poček – ss	1			1	2
77. - vojna – ss		1		1	2
78. - zakon o tajnih podatkih – ss	1		1		2
79. - zakon o vojaški dolžnosti – ss	1		1		2

80. - zavezništvo - pn	1	1			2
SKUPAJ (80)	**85**	**57**	**202**	**224**	**563**

Po pričakovanju prevladujejo v izbranih prispevkih splošno znane ključne besede in besedne zveze: Slovenska vojska (75-krat), obrambno ministrstvo (40-krat), vojska (34-krat), vojak (25-krat), orožje (23-krat), obrambni minister (21-krat), Nato (20-krat), ministrstvo za obrambo (17-krat), tank (15-krat), vojašnica (13-krat), duhovna oskrba (12-krat), načelnik generalštaba SV (11-krat), civilno služenje in general (po 10-krat) itd. Prvih pet najbolj pogostih ključnih besed in besednih zvez se hkrati pojavlja v naslovih, nadnaslovih, podnaslovih in sinopsisih, razen druge (40-krat) besedne zveze - »obrambno ministrstvo«, ki se pojavlja samo v podnaslovih in sinopsisih.

Zanimivo je, da se v naslovih ne pojavljajo naslednje ključne besede in besedne zveze: obrambno ministrstvo, obrambni minister, ministrstvo za obrambo, duhovna oskrba, načelnik generalštaba SV, civilno služenje, general, brigadir itd.

V nekaterih prispevkih je mogoče tudi z eno samo ključno besedo ali besedno zvezo, ki se nahaja v glavnem naslovu, nadnaslovu ali podnaslovu določiti osnovno vsebino prispevkov. Te ključne besede ali besedne zveze pa morajo biti v strokovnem izrazoslovju, v tem primeru v vojaškem slovarju.

V primeru izbranega korpusa prispevkov je vsebina le-teh določljiva predvsem z branjem podnaslovov in sinopsisov, najlažje (in najbolj točno) pa vsebino določimo z uporabo vsega naslovja novinarskega prispevka.

To potrjuje tudi naslednja razpredelnica, iz katere je mogoče razbrati, da sem iz 125 novinarskih prispevkov Roka Praprotnika izbrala 513 ključnih besed in besednih zvez, ki se v štirih problemskih področij pojavljajo kar 956-krat. Še enkrat se je potrdilo, da so prav sinopsisi vsebinsko najbolj strnjena besedila. Sinopsisi pa se seveda ne pojavljajo v nekaterih zvrsteh (komentar, glosa, anketa, tema dneva in podobno).

Tabela 14: Številčnost ključnih besed

VSEBINSKA PODROČJA ⇨ KLJUČNE BESEDE IN BESEDNE ZVEZE ⇩ (Število)	Doktrina, strategija, politika in zakonodaja	NATO in mednarodno vojaško sodelovanje	MORS – organizacija, varnost in kadri	GŠ–pripravljenost in opremljenost	S K U P A J vse ključne besede
- NASLOVI =125 (88)	**22**	**20**	**36**	**41**	**119**
- NADNASLOVI = 95 (63)	**16**	**13**	**35**	**33**	**97**
- PODNASLOVI = 97 (141)	**37**	**25**	**61**	**75**	**198**
- SINOPSISI = 99 (221)	**87**	**63**	**197**	**195**	**542**
SKUPAJ (513)	**162**	**121**	**329**	**344**	**956**

Navajam nekaj prispevkov s samo eno ključno besedo ali besedno zvezo:
Iluzija **nestabilnosti** – komentar (25. 8. 2000), Brez **kompasa** – komentar (20. 9. 2000), Packa, ki spominja na **vojsko** – komentar (6. 7. 2001), O graditvi **vojašnic** v Apačah pri Kidričevem (18. 7. 2001), Staro **orožje**, zbrano z vseh vzhodnih vetrov (7. 9. 2001), Vse slovenske **orožarske** afere (7. 9. 2001), **Varnostni** ukrepi v Sloveniji (13. 9. 2001), Vlada izbrala **letalo** (5. 10. 2001), Veliko denarja, malo **vojaške muzike** – komentar (12. 10. 2001), Z odločnim odgovorom **obranili** Postojnska vrata (17. 10. 2001), **Vojska** brez domovine – komentar (24. 11. 2001), Slovenska prepoved **topovskih** cevi v Sirijo (6. 4. 2002), Na **ministrstvu za obrambo** se nenavadna praksa pri javnih naročilih nadaljuje (16. 5. 2002), Od kod tako hitra **profesionalizacija vojske** (18. 5. 2002), S **poklicno vojsko** skozi zid – komentar (22. 5. 2002), Izdelava **valukov** obstala (13. 6. 2002), Afera Sava: zaslišali novinarja Večera in dva **obveščevalca** (27. 6. 2202).

Najbolj pomembna je skrbna in strokovna izbira ključnih besed, s pomočjo katerih lahko v množici objavljenih vsebin iščemo točno določeno.

Nabor ključnih besed za izbrana vsebinska področja je potrebno umestiti v računalniški program, ki nato iz podatkovnih skladišč izloči – poišče iskano vsebino. Na tak način bi imeli maksimalen časovni prihranek, saj bi analitik v obveščevalno-varnostni dejavnosti hitreje prebral in dobil gradivo za nadaljnje delo. Računalniški programi hitreje »berejo«, nekaj

sekund potrebujejo. Nobene človeške oči niso sposobne tako hitrega branja in izločanja določenih vsebin. S pomočjo ključnih besed v računalniškem programu bi tudi izločili možnost človeške zmote.

Dejstvo je, da bi lahko vsak posameznik v določeni dejavnosti s pomočjo nabora ključnih besed v računalniškem programu hitreje in cenovno ugodneje obvladoval množico javno objavljenih prispevkov.
Izbrane vsebine pa bi postale podlaga za nadaljnje delo, za pravo branje in analiziranje. Tak način dela bi prav gotovo pripomogel do pravočasne končne izdelave analize in bolj zgoščene informiranosti.

8. POGOSTOST POJAVLJANJA KLJUČNIH BESED IN BESEDNIH ZVEZ V NOVINARSKIH BESEDILIH POLITIČNE VSEBINE

Prvih dvajset ključnih besed (iz Tabele 13), ki so se najbolj pogosto pojavile v naslovih in sinopsisih, sem preverila še v naboru novinarskih prispevkov politične vsebine, ki so bili objavljeni v Delu od 1. aprila do 31. maja 2004, da bi ugotovila, ali so prej navedene ključne besede res ključne za obveščevalno-varnostno, vojaško področje. S pomočjo računalniškega iskalnika (Word Full Text Search) sem iskala zadetke pojavljanja v 54 objavljenih člankih.

Tabela 15: Seznam člankov politične vsebine objavljenih v Delu

	Naslov	**Datum**
1.	Kongres kot iz dvajsetega stoletja	31. 5. 2004
2.	Veliko kandidatov za srbskega predsednika	31. 5. 2004
3.	Kako izboljšati mentalno zdravje naroda?	30. 5. 2004
4.	Draškovičev boj z mlini na veter	29. 5. 2004
5.	Drašković preživel prvo glasovanje o zaupnici	28. 5. 2004
6.	Med petnajsterico so tudi šaljivci	25. 5. 2004
7.	Dragi glasovi srbske diaspore	24. 5. 2004
8.	Druženje da, a brez politike	17. 5. 2004
9.	Detuđmanizacija hadezejevcev	15. 5. 2004
10.	Čistka med generali	14. 5. 2004
11.	Crvenkovski uradno predsednik	13. 5. 2004
12.	Draškoviča so rešili Črnogorci	13. 5. 2004
13.	Kako zlepiti črepinje srbske demokracije	11. 5. 2004
14.	Politiki, igralci, novinarji, športniki	7. 5. 2004
15.	Berlusconi slavi	6. 5. 2004

16.	Politiki na sodišču	6. 5. 2004
17.	Predsednica Rai protestno odstopila	5. 5. 2004
18.	Legija in Koštunica sklenila kupčijo?	4. 5. 2004
19.	Najdlje na prestolu	4. 5. 2004
20.	Boj proti revščini	30. 4. 2004
21.	Strah in upanje na Odri in Nisi	30. 4. 2004
22.	Mbeki predstavil novo vlado	29. 4. 2004
23.	Avstrija še ne bo imela prve predsednice	28. 4. 2004
24.	Iraški problem lahko premagajo le Iračani	28. 4. 2004
25.	Magnet za množice	28. 4. 2004
26.	Mbeki: Afrika, kraj vseh upov človeštva	28. 4. 2004
27.	Odločili bodo albanski glasovi	28. 4. 2004
28.	Usodni koraki nazaj	28. 4. 2004
29.	Italija proslavila dan zmage nad fašizmom	26. 4. 2004
30.	Sanader trdnejši kakor Tuđman	26. 4. 2004
31.	Sveta dežela. Kakor Izrael za Jude	26. 4. 2004
32.	Zmagovalec je Fischer	26. 4. 2004
33.	Herceg-Bosna v hrvaških srcih	24. 4. 2004
34.	Kako iz političnega blodnjaka?	24. 4. 2004
35.	Karić za predsednika?	24. 4. 2004
36.	Navček evropski Srbiji	24. 4. 2004
37.	Odkrivanje ozadja umora	24. 4. 2004
38.	Z bojno sekiro v Unijo	23. 4. 2004
39.	Ashdovn odstavil le statiste?	21. 4. 2004
40.	Berlusconi spet pred sodniki	19. 4. 2004
41.	Televizijski dvoboj za predsedniški položaj	19. 4. 2004
42.	Labus spodnaša Tadića	10. 4. 2004
43.	Politika, ki gradi na lažeh	10. 4. 2004
44.	Utiranje poti radikalcem	9. 4. 2004
45.	Miomir Žužul ne bo padel v objem Dimitriju Ruplu	7. 4. 2004
46.	Šešlju se nasmiha še ena zmaga	6. 4. 2004
47.	Prvi korak k odcepitvi?	5. 4. 2004
48.	Radikalci spet jezni	5. 4. 2004
49.	Razpis predsedniških volitev v Srbiji	5. 4. 2004
50.	Žrtve vzdržujejo zločince	4. 4. 2004
51.	Grobarji, mrhovinarji in voščeni kip Draže Mihailoviča	3. 4. 2004
52.	Srbi izgubili »srbska« mesta	3. 4. 2004
53.	Prve posledice vračanja v preteklost	2. 4. 2004
54.	Trikotnik Koštunica, Miloševič, Šešelj	1. 4. 2004

Tabela 16: Ključne besede v novinarskih prispevkih politične vsebine

Tabela 16																				
ČLANKI	slovenska vojska	obrambno ministrstvo	vojska	vojak	orožje	obrambni minister	Nato	ministrstvo za obrambo	tank	vojašnica	duhovna oskrba vojakov	načelnik generalštaba	civilno služenje	general	brigadir	letalo falcon	OVS	služenje vojaškega roka	hummer	rezervist
1																				
2																				
3																				
4																				
5																				
6																				
7																				
8																				
9																				
10			1																	
11																				
12																				
13														1						
14																				
15																				
16																				
17																				
18																				
19																				
20																				
21																				
22						1														
23																				
24																				
25																				
26																				
27																				
28						1														
29																				
30																				
31			1																	
32																				
33																				
34																				
35																				
36																				
37																				
38																				
39																				
40						1														
41																				
42						5						1								
43																				
44														1						
45							1													
46																				
47																				
48																				
49																				
50																				
51																				
52																				
53																				
54																				
SKUPAJ	0	0	2	0	0	8	1	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0

Pokazalo se je, da se od izbranih dvajset ključnih besed samo pet besed pojavlja v člankih s politično vsebino. Največkrat se pojavi obrambni minister (8-krat), vojska in general po 2-krat ter Nato in načelnik generalštaba po 1-krat. Ostalih petnajst (15) ključnih besed v primerjalnih člankih ni.

Besedna zveza obrambni minister se res pojavi 8-krat, vendar v teh člankih le-ta pomeni politično funkcijo in ne operativnega vodje obrambnega ministrstva in vojske.

Tako lahko z veliko gotovostjo sklenem, da je primerjava dvajsetih, najbolj pogostih ključnih besed iz novinarskih prispevkov o obveščevalno-varnostnem oz. vojaškem področju z vsebino novinarskih prispevkov politične vsebine, pokazala, da so res značilne in ključne za določanje vsebine obveščevalno-varnostnega oz. vojaškega področja.

9. ČLENKI V IZBRANIH NOVINARSKIH PRISPEVKIH

9.1. ANALITIČNO BRANJE NOVINARSKIH PRISPEVKOV

V tem delu bom prikazala način dela analitika v obveščevalno-varnostni dejavnosti, ki v javno objavljenih besedilih išče določene informacije. Analitik s pomočjo poznavanja rabe členkov vrednoti besedila in informacije. V ta namen sem izvedla iskanje členkov s pomočjo programa SCP (Simple Concordance Program), izvedla sem še strokovno analizo členkov glede na besedilo, kjer jih je novinar uporabil, ter tako podala končno oceno, ali in kako vrednotijo novinarjevo védenje o napisanem. Raziskala sem, ali je vloga uporabljenih členkov endoforična ali eksoforična.

S pomočjo take analize bomo izvedeli, ali je novinar uporabil členke zato in tako, da bi analitiku ali bralcu povedal, ne da bi zapisal, da o tem še nekaj več vé. Spomnimo se Vidmarjevih Obrazov, kjer Vidmar opisuje osebne pretekle dogodke v obliki razgovorov s posamezniki. Na primer z Župančičem, ko je uporabil členka **seveda** in **kajpak**, ki z zapisanim besedilom nima nobene povezanosti, ima pa zvezo z Vidmarjevim védenjem o Župančiču iz preteklosti. To védenje je Vidmar s pomočjo členka **seveda** ali **kajpak** uporabil za zaključek misli v sedanjem trenutku v zapisanem besedilu.

Vsak človek danes že vé, da si z branjem širi svoja obzorja in znanja. Vé, da mora pravi odgovor poiskati na več načinov in iz večih virov, če želi čim bolj točen odgovor. Tudi ko se posameznik odloči oditi na počitnice, najprej obišče več turističnih agencij in začne zbirati različne informacije (ponudbe), ki bodo odločile o končni izbiri dopustniške destinacije.

Analitik javnih virov o določeni vsebini išče različne informacije iz različnih javnih virov. Vedno ga tudi zanima vrednotenjska naravnanost besedil. Največkrat se mora zanesti na svoj čut, ko v izbranem besedilu išče še kaj več, kar je pravzaprav zapisano med vrsticami. Lahko si pomaga z znanjem od prej, iz prejšnjega besedila. S pomočjo poznavanja členkov lahko izbrano besedilo lažje analizira.

Življenjski ciklus obstaja in deluje v vseh oblikah in na vseh ravneh osebnega življenja posameznikov in v vseh življenjskih okoljih države in družbe. V varnostno-obveščevalni dejavnosti ravno tako obstaja ciklus, od spoznanja vprašanja ali problema, sprejema odločitve o preiskovanju, do izbranih načinov poti raziskovanja, ki pripeljejo do končne razrešitve vprašanja ali problema.

Analitik javnih virov v obveščevalno-varnostni dejavnosti je verjetno tisti uslužbenec, ki ima poseben čut za izbiranje vsebin in zbiranje podatkov in informacij, ki bi lahko bile koristne uslužbencu iste dejavnosti – agentu. Vedeti moramo, da je delo v varnostno-obveščevalnih dejavnosti razdeljeno v dve osnovni področji: tajno in javno. Tajno predstavlja tisti del, ko agent, ki je operativni delavec, zbira tajne podatke, ki so javnosti nedostopni ali malo znani. Javno pa predstavlja tisti del dejavnosti, ko uslužbenec v javno dostopnih virih išče informacije, ki bi bile indikativne, kot pravijo v žargonu obveščevalno-varnostne dejavnosti. Kakšnih posebnih priročnikov ali navodil, kako brati in izbirati, pravzaprav ni. Analitiku je prepuščeno, katere in kakšne poti bo izbral, da bo našel odgovore na postavljena vprašanja.

Analitik je na primer dobil nalogo, da napiše informacijo določeni državi. V tem primeru je pred njim dokaj nezahtevna naloga. Poiskal bo splošne podatke o državi, na primer v Atlasu sveta, kjer bo našel vse podatke, od geografskih značilnosti, gospodarstva pa do družbene ureditve. Poiskal bo spletno stran te države na medmrežju, kjer bo prve podatke dopolnil s podatki o vodstvu, političnih strankah, našel bo fotografije posameznih vidnih osebnostih, našel bo celo organigrame družbenih subjektov vlade, parlamenta in obveščevalno-varnostnega sistema. Analitik javnih virov bi lahko v informacijo o določeni državi vključil tudi posamezne izjave vidnih osebnosti te iste države, ki bi jih lahko prebral in izbral iz nacionalnega tiska.

Tako široko zadano nalogo bi lahko opravil tudi agent (= operativni delavec), vendar v neprimerno daljšem času in z višjimi stroški, saj bi moral najmanj odpotovati v to državo in

tam pridobiti vsaj enega informatorja blizu oblasti, ki bi mu lahko posredoval organizacijsko strukturo nekega dela oblasti.
Analitik javnih virov pa z malo truda te informacije zbere kar iz svoje pisarne.

Analitik javnih virov lahko iz javno objavljenih novinarskih prispevkov sestavi biografijo kakšnega posameznika, na primer vodje neke politične stranke. Po vsej verjetnosti bo analitik iz objavljenega intervjuja med vrsticami tudi »prebral« kakšne osebne (intimne) značilnosti dotične osebe, njeno naklonjenost temu ali onemu, način razmišljanja in podobno.

Verjetno so na delovnih mestih analitika javnih virov zaposlene osebe, ki imajo širša obzorja znanj in niso ozko specializirani za določena področja, poznajo način dela v varnostno-obveščevalni dejavnosti, poznajo principe hitrega branja, imajo sposobnost analitičnega in logičnega pristopa do branja in zbranih informacij in ne nazadnje, imajo potrebna jezikovna znanja.

9.2. KAJ SO ČLENKI?

V Toporišičevem učbeniku Slovenski knjižni jezik 2 iz davnega leta 1966, v poglavju Prislov najdemo prve zametke teorije o členkih. Avtor je najprej naštel vrste pravih prislovov, na primer krajevni (tja), časovni (včeraj), načinovni (zgrda), količinski (več), vzročni (zato), namerni (čemu) ,... in povedal, da imamo za to vrsto prislovov vprašalnice. Toporišič je nato zapisal, da imamo tudi prislove, po katerih se ne da vprašati. Ti prislovi, »izražajo poseben odnos govorečega do vsebine stavka ali do posameznega njegovega dela«.

Toporišič je nato naštel vrste teh prislovov (in ne členkov!):
- poudarni prislovi – prav, ravno, zlasti;
- prislovi, ki izražajo obseg in stopnjo pridevnikov – čisto, nadvse, zelo, bolj, povsem, docela;
- izvzemalni prislovi – le, samo, edino;
- približevalni prislovi – skoraj blizu, še, kmalu, že;
- prislovi izražanja zadržka – pač, saj, že še, vendar;
- izrazi za pritrjevanje – ne, nikakor, nikar;
- izrazi za domnevo – menda, baje, morebiti, bržčas, najbrž;
- sprašujemo se z – a, ali (jeli), mar.

V tem delu je Toporišič členke še imenoval prislove, zavedajoč se razlike med njima, da se po členkih ne moremo vprašati. »Členek se rabi ob vseh mogočih besednih vrstah, prislov je pa precej vezan na službo ob določeni besedni vrsti«. (Toporišič: 1982, stran 70, 71).
Prislovi (adverbi) so polnopomenske, delno pregibne besede in imajo vprašalnice.

Členki (partikule) so nepolnopomenska, nepregibna besedna vrsta, brez vprašalnic. Z njimi vzpostavljamo zveze s sobesedilom, izražamo pomenske odtenke posameznih besed, delov stavka, celih stavkov in povedi ali pa tvorimo skladenjske naklone. Členki niso deli stavčnih zgradb, v okviru katerih se pojavljajo, ampak so skrčki, ki nadomeščajo izpustne stavke, ki bi lahko ubesedovali sotvarje stavkov, v katerih so členki.

»Členki niso enopomenski, zato jim je stavčne ustreznike mogoče najti le na podlagi (širšega) sobesedila /oz. sotvarja/« (Toporišič: 2003) Členki lahko stojijo v samem stavku (To je *seveda* res), večinoma pa lahko nastopajo tudi kot t. i. pastavki (To je res, *seveda*)« (Toporišič: 2003). Za členek **seveda** je stavčni ustreznik **se ve, da,** nastopa pa tudi v čisti stavčni obliki **se ve** oz. **to se ve**.

Po členkih se ne moremo vprašati, kar tudi običajnemu bralcu omogoča ločevanju členkov od prislovov. Nekateri členki se po vlogi približujejo veznikom, drugi prislovom (npr.: (Da) Ko bi bil vedel. Le zakaj, kot le)..

Po Toporišiču obstajata dve klasifikaciji členkov. Po prvi se členki delijo na pozivne (apelne), vrednotenjske, čustvenostne in besedilnozgradbenostne. S **pozivnim**i se tvorec besedila obrača na naslovnika (lahko tudi na samega sebe) in na njegovo oziroma svoje razmerje do sporočane resničnosti; **vrednotenjski** podajajo avtorjevo razmerje do vsebine besedila (oziroma njegovega dela); **čustvenostni** podajajo razmerja te vrste; **besedilnozgradbenostni** pa kažejo razmerje besedovalca do zgradbe besedila (oz. do katerega njegovega dela).
Vsaka od teh štirih vrst členkov pozna nadaljnje razvrščanje v več razredov.

Po drugi klasifikaciji pa so členki klasificirani kar v naštevalni členitvi členkov: navezovalni, čustvovanja, poudarni, izvzemalni, presojevalni, dodajalni, zadržka, potrjevanja ali soglašanja, možnosti ali verjetnosti, mnenja ali domneve, vprašalni, spodbujalni, ki so trdilni ali sovsebno nikalni, ter členki zanikanja ali nesoglašanja.

Najbolj so me zanimali vrednotenjski členki, ki jih po Toporišiču v drugi klasifikaciji uvrstimo v členke potrjevanja ali soglašanja, v členke možnosti ali verjetnosti ter v členke mnenja ali domneve. Ta izbor je podoben zbiru členkov, razdeljenih po prvi klasifikaciji, in v šest razredov: gotovostni, primerjalni, popravljalni, domnevalni in merilni ali poudarjalni ter hotenjski členki.

9.3. ANALIZA ČLENKOV S POMOČJO PROGRAMA SCP IN S POMOČJO STROKE V IZBRANIH BESEDILIH

Osnovno gradivo, ki sem ga uporabila za analizo in iskanje členkov, je že znani izbor 125 novinarskih prispevkov Roka Praprotnika, ki so bili objavljeni v Delu od junija 2000 do junija 2002 in so obravnavali obveščevalno-varnostno področje.
Zaradi boljše preglednosti sem obdržala vsebinsko razdelitev v štiri sklope:
A – doktrina, strategija, politika in zakonodaja,
B – NATO in mednarodno sodelovanje,
C – MORS – organizacija, kadri in varnost,
D – Generalštab (GŠ) – bojna pripravljenost in opremeljenost.

V teh izbranih besedilih sem želela poiskati členke, ki bi morda kazali avtorjevo povezanost s samo vsebino.
Besedila sem prenesla v elektronsko obliko tako, da sem fotokopirane članke skenirala s programom Recognita. Po vseh izvedenih popravkih v besedilu, sem člankom morala spremeniti še obliko: značilno obliko časopisnega članka v stolpcih sem spremenila v zgoščeno besedilo v A4 formatu, zato da sem vrstice oštevilčila. S pomočjo programa Simple Concordance Program sem poiskala členke. Program je izbral vrstice z zahtevanimi besedami, kar pa ni bilo gotovo, da so le-ti res členki. Zato sem s pomočjo stroke, predvsem pa po zgledu Toporišiča in njegove razdelitve členkov s primeri v izbranih besedilih poiskala členke.

V spodnji tabeli so navedene vrste členkov in številčno stanje členkov v stolpcih A in AA, pri čemer so členki iz besedila A izbrani s pomočjo SCP programa, členki v stolpcu AA pa s pomočjo stroke. Enako velja za stolpce B in BB, ki se nanašajo na besedilo B, C in CC stolpca se nanašata na besedilo C ter D in DD se nanašata na besedilo D. Tovrstno razdelitev

in poimenovanje sem izbrala zaradi kasnejšega poimenovanja členkov posameznih skupin v grafični predstavitvi.

Tabela 17: Vrste členkov in njihov številčni prikaz s pomočjo računalniškega programa SCP in stroke

		A	AA	B	BB	C	CC	D	DD
Vrste členkov	Členki	**SCP**	**Stroka**	**SCP**	**Stroka**	**SCP**	**Stroka**	**SCP**	**Stroka**
NAVEZOVALNI	A	7	4	7	4	12	7	17	0
	IN	396	21	318	1	378	15	497	18
	JA	0	0	4	3	1	1	1	1
	NO	0	0	5	4	2	2	0	0
	PA	197	190	198	192	242	242	340	332
	POTEM	4	0	21	20	5	0	12	0
	PROSIM (!)	0	0	1	1	0	0	0	0
	SICER (!)	18	18	20	20	18	18	38	37
	SAJ (!)	34	1	23	3	49	0	54	0
	TO	96	0	123	0	92	0	176	0
	TOREJ	24	24	29	29	18	18	30	30
	TUDI (!)	146	125	150	135	152	139	240	231
ČUSTVOVANJA	HVALA BOGU	0	0	1	0	0	0	0	0
	ŽAL	0	0	1	1	0	0	9	9
	DOBRO	6	0	15	1	10	3	5	2
POUDARNI	RAVNO	5	5	5	5	1	1	8	8
	POSEBNO	0	0	3	1	4	3	3	1
	ZLASTI	5	5	4	4	4	4	0	0
	PREDVSEM	32	30	15	15	16	16	21	21
	CELO	6	6	12	10	14	10	10	10
IZVZEMALNI	LE	23	23	20	20	24	24	27	27
	SAMO	26	27	34	26	36	34	40	39
	EDINO	0	0	2	2	1	1	0	0
	KOMAJ (!)	2	2	1	0	1	1	5	0
	VSAJ (!)	13	13	8	5	6	6	14	12
PRESOJEVALNI	TAKO	49	3	56	0	51	18	119	0
	BLIZU	0	0	3	1	2	0	2	0
	PRIBLIŽNO	3	3	7	7	3	3	8	8
	SKORAJ	8	8	8	8	0	0	0	0
DODAJALNI	TUDI (!)	146	16	150	15	152	0	240	0
	PRAV TAKO	5	4	1	0	2	2	8	8
	NITI	3	3	6	1	0	0	0	0
	POLEG TEGA	0	0	3	0	4	4	10	10
	VKLJUČNO	2	2	1	1	0	0	0	0
ZADRŽKA	PRAVZAPRAV	4	4	1	1	5	5	5	5
	PAČ	3	3	6	6	4	4	6	5
	SAJ (!)	34	0	23	0	49	0	54	0
	KOMAJ (!)	2	0	1	1	1	0	5	5
	ŽE	67	67	59	57	0	0	119	119

		SICER (!)	18	0	20	0	18	0	38	0
		RESDA	0	0	0	0	0	0	0	0
POTRJEVANJA ali SOGLAŠANJA		DA (!)	312	7	307	0	0	0	0	0
		DEJANSKO	6	6	2	2	4	4	1	1
		GOTOVO (DA)	4	4	1	1	5	5	5	5
		KAJPAK	0	0	0	0	0	0	0	0
		KAKOPAK	0	0	0	0	0	0	0	0
		PRAVILNO	0	0	3	1	0	0	2	0
		PROSIM (!)	0	0	1	0	0	0	0	0
		RES (!)	4	3	5	5	7	7	11	11
		RESNIČNO	1	0	1	1	1	1	1	1
		SEVE	0	0	0	0	0	0	0	0
		SEVEDA	22	21	21	20	14	14	52	52
		ZARES	2	2	0	0	3	3	2	2
		V RESNICI	0	0	1	0	1	1	0	0
		OČITNO	5	5	4	4	4	4	9	9
		NEDVOMNO	0	0	0	0	0	0	0	0
MOŽNOSTI ali VERJETNOSTI		EVENTUALNO	0	0	0	0	0	0	0	0
		MOGOČ	3	0	0	0	0	0	0	0
		MOREBITI	0	0	1	1	2	2	0	0
		MORDA	1	1	1	1	1	1	2	2
		NEMARA	0	0	0	0	0	0	0	0
		KONČNO	1	1	0	0	2	1	5	4
		KONEC KONCEV	0	0	0	0	0	0	2	2
		NAVSEZADNJE	1	1	0	0	2	2	0	0
		BRŽ	0	0	0	0	0	0	0	0
		BRŽČAS	0	0	0	0	0	0	1	1
		BRŽKONE	0	0	0	0	0	0	0	0
		VERJETNO	14	14	10	10	17	16	14	14
		KOMAJ (!)	2	0	1	0	1	0	5	0
MNENJA ali DOMNEVE		BAJE	0	0	0	0	0	0	0	0
		MENDA	4	4	2	2	9	9	19	19
		ČEŠ..DA	2	0	0	0	2	2	2	2
		DENIMO	3	3	0	0	4	4	3	3
		RECIMO	2	2	8	7	3	3	11	11
		VZEMIMO	0	0	0	0	0	0	1	0
VPRAŠALNI		ALI (!)	73	21	0	0	61	13	103	70
		KAJ (!)	15	0	26	0	18	17	32	30
		KAJNE	0	0	0	0	0	0	1	1
SPODBUJALNI	• TRDILNI	ALI (!)	73	0	0	0	61	0	103	0
		DA (!)	312	2	307	3	304	2	453	2
		KAKO	8	8	14	14	22	0	25	0
		KO (!)	35	0	33	0	38	0	48	1
		RES (!)	4	0	5	0	7	0	11	0
		VSAJ (!)	13	0	8	3	6	0	14	0
		ZAKAJ	2	0	9	8	12	12	10	10
	• SOVSEBNO	DA (!)	312	1	0	0	0	0	0	0
		KAJ (!)	15	0	26	0	18	0	32	0

	NIKALNI	ŠE..KAKOPAK	0	0	73	73	93	93	168	168
		KJE	1	0	4	4	8	0	3	3
		KO (!)	35	0	33	0	38	0	48	0
		MAR	0	0	0	0	0	0	0	0
		NIKAR (!)	0	0	0	0	0	0	1	1
		SAJ (!)	34	0	23	0	49	0	54	0
ZANIKANJA ali NESOGLAŠANJA		NIKAKOR	2	2	3	3	4	4	3	3
		NIKAR (!)	0	0	0	0	0	0	1	0
		NASPROTNO	2	0	0	0	1	1	0	0

Pri nekaterih členkih je v oklepaju zapisan klicaj, ki pomeni, da se ta členek pojavlja večkrat, pri različnih vrstah členkov, in ga je bilo potrebno uvrstiti s pomočjo strokovne odločitve v eno skupino členkov.

V Prilogi 13.3 (stran 307) so predstavljene grafične predstavitve naslednjih vrst členkov: poudarni, presojevalni, zadržka, potrjevanja ali soglašanja, možnosti ali verjetnosti ter mnenja ali domneve.

Rezultati kažejo, da SCP v večini primerov izbere višje število členkov, po strokovni odločitvi pa se to število v večini zmanjša. Program SCP iz besedil dejansko izbira besede, sam program pa ne more strokovno odločiti, ali je iskana beseda členek, ali prislov, ali kaj drugega.

Graf 4 je predstavitev členkov v vseh štirih vsebinskih sklopih besedil, izbranih s pomočjo programa SCP (A, B, C, D) in strokovne odločitve (AA, BB, CC, DD), ali je členek res členek.

Graf 4: Predstavitev členkov

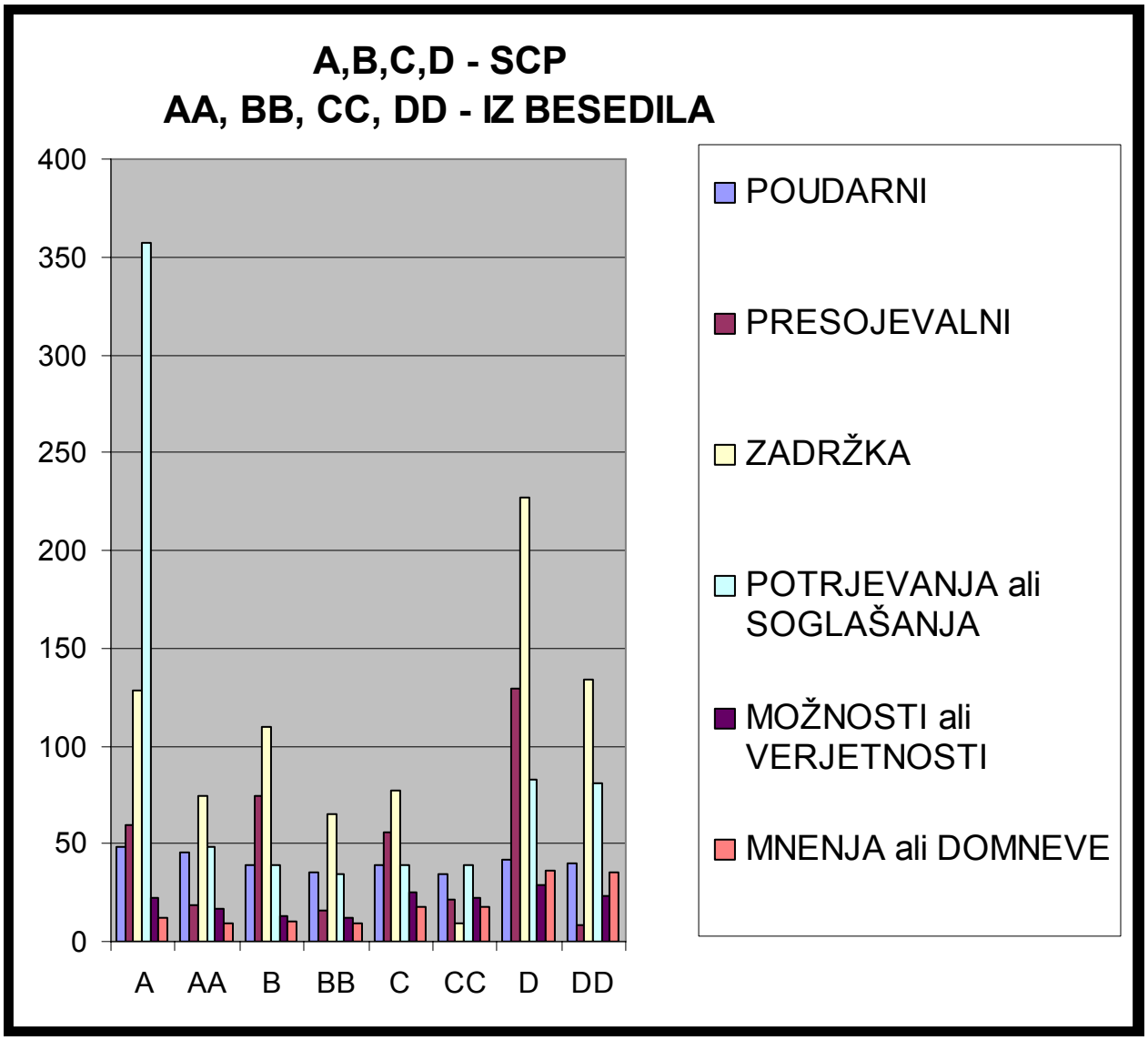

9.4. ENDOFORIČNA IN EKSOFORIČNA VLOGA ČLENKOV V IZBRANIH NOVINARSKIH PRISPEVKIH

»Raba ZA-OBLIK namesto pojmovnih poimenovanj za predmete ali dogodke lahko spremljanje situacije olajša. Halliday in Hasan (1976) predlagata – po analogiji z »anaforo« in »kataforo« - za to rabo termin EKSOFORA«, je zapisano v Uvodu v besediloslovje, stran 118. Po tej deficiniji lahko analogno z eksoforo uporabimo nasprotni termin endofora.

V izbranih besedilih sem iskala znake avtorjeve naklonjenosti ali nenaklonjenosti sami vsebini. Pri tem so lahko v veliko pomoč členki, ki so, če so inteligentno uporabljeni, zanimiv kazalec endoforične ali eksoforične vloge.

Endoforična vloga kaže na povezanost členka s samim besedilom in njegova vloga ostaja znotraj besedila. Eksoforična vloga pa kaže, da sam členek ni v povezavi s samim besedilom in označuje nekaj izven besedila.
Josip Vidmar je v delu Obrazi, predvsem v poglavju Oton Župančič (stran 125–185) zapisal nekaj zanimivih primerov rabe eksoforične vloge členkov:

... «Sprevidel sem **kajpada**, da je mojo knjigo prebral,...«(stran 160)
... «**Seveda** nisem ugovarjal, ker res nisem imel režiserskih ambicij,...« (stran 169)
... «Župančič o sporu **seveda** ni imel pojma in je med ...« (stran 183)

Vidmarjevi Obrazi so unikatno delo človeka, ki s pomočjo natančnega spomina oživlja sence umrlih osebnosti in na podlagi osebnih srečanj z njimi slika njihove portrete. Morda je prav to razlog, da je lahko uporabil členke, ki marsikje nimajo direktne zveze z besedilom, ampak kažejo avtorjevo védenje o tem še od prej.

V že znanih besedilih sem želela poiskati primere rabe eksoforične vloge členkov, ki bi analitiku v obveščevalno-varnostni dejavnosti omogočili branje med vrsticami ali mu vsaj nakazali »nekaj več«. Za podrobnejšo analizo sem izbrala tri skupine členkov:

- možnosti ali verjetnosti,
- potrjevanja ali soglašanja in
- mnenja ali domneve.

Sestavila sem novo razpredelnico, s členki, ki so po oceni stroke členki v besedilu.

Tabela 18: Izbrani členki v izbranih besedilih

		A	B	C	D
POTRJEVANJA ali SOGLAŠANJA	DEJANSKO	6	2	4	1
	RES	3	5	7	11
	RESNIČNO	0	1	1	1
	SEVEDA	21	20	14	52
	ZARES	2	0	3	2
MOŽNOSTI ali VERJETNOSTI	OČITNO	5	4	4	9
	MORDA	1	1	1	2
	KONČNO	1	0	1	4
	NAVSEZADNJE	1	0	2	0

	VERJETNO	14	10	16	14
MNENJA ali DOMNEVE	MENDA	4	2	9	19
	ČEŠ...DA	0	0	2	2
	DENIMO	3	0	4	3
	RECIMO	2	7	3	11

Grafična predstavitev izbranih skupin členkov:

Graf 5: Členki možnosti ali verjetnosti

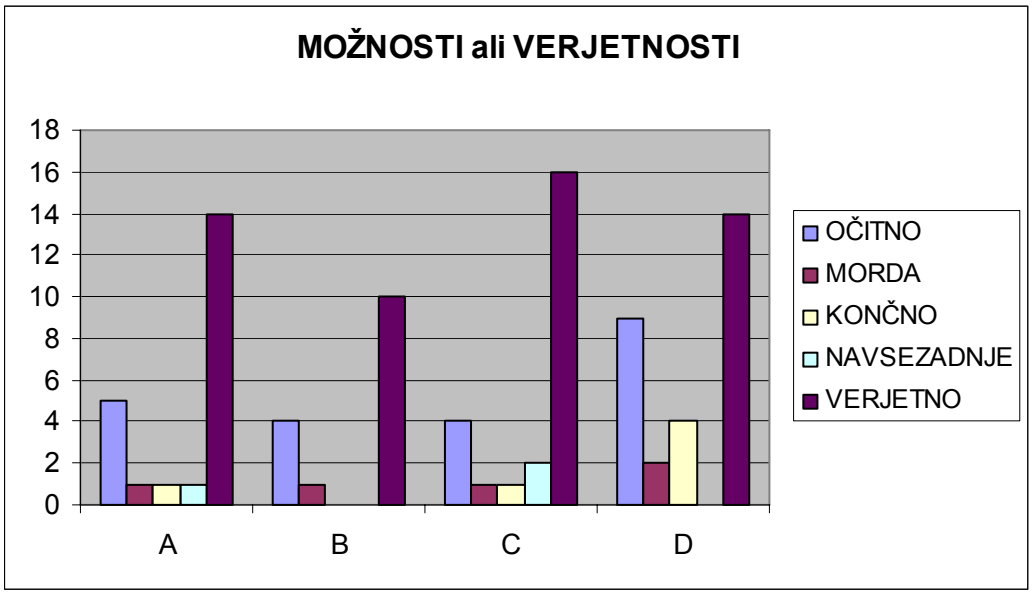

Graf 6: Členki potrjevanja ali soglašanja

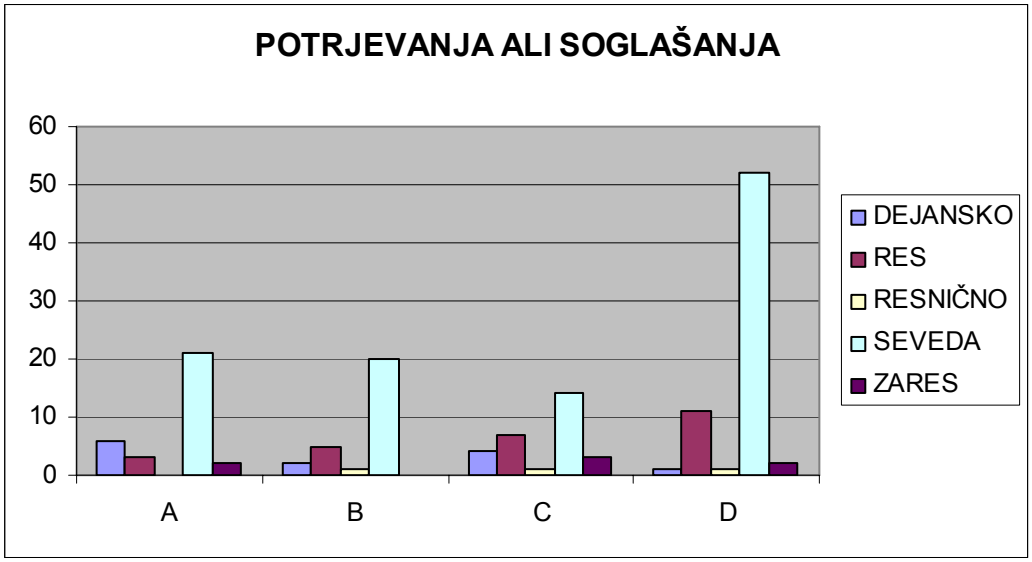

Graf 7: Členki mnenja ali domneve

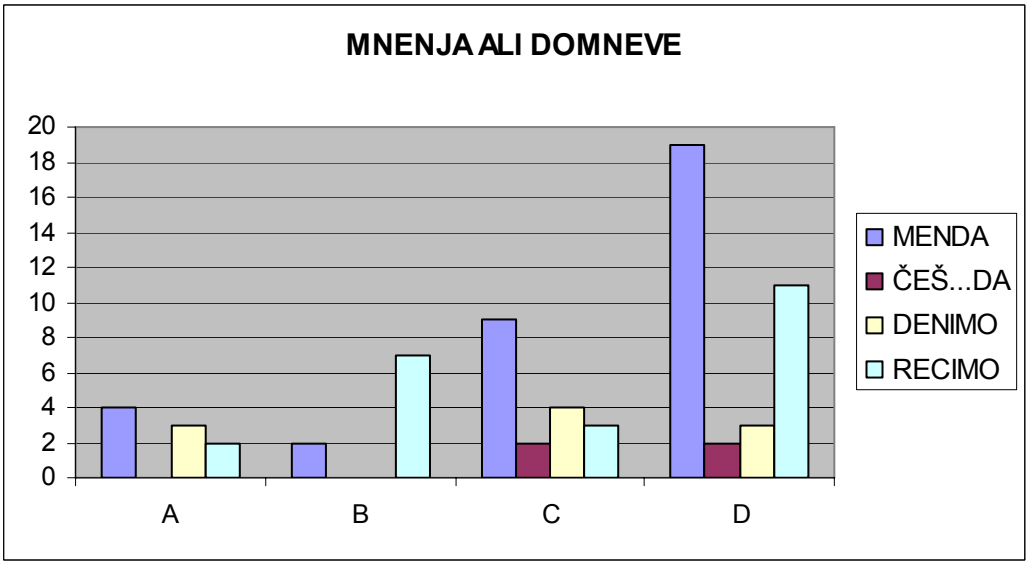

V vseh besedilih je avtor največkrat uporabil členek **seveda** iz skupine členkov »potrjevanja ali soglašanja« ter členek **verjetno** iz skupine členkov »možnosti ali verjetnosti«.

Novinar členkov ni uporabil v naslovju članka, kar bi bilo za analitika – bralca zelo koristno. Tako bi že iz naslovja ugotovil novinarjev odnos do obravnavane teme, razbral bi njegovo védenje »od prej« ali »od zunaj«, če bi uporabil pravi členek.

Glede na to, da sem si za primer iskanja eksoforične vloge členkov vzela za zgled rabo členka **seveda** v Vidmarjevih Obrazih, ki se tudi v izbranih besedilih največkrat pokaže, ga bom bolj podrobno razložila.

Novinar je členek **seveda** največkrat uporabil v povezavi s samim besedilom, zato lahko rečem, da ima **endoforično** vlogo, kot na primer:
… in s prstom preveril, če se pod njegovo zadnjico tudi ne skriva kakšen mikrofon. Odkril ni **seveda** ničesar…(Iluzija nestabilnosti, z dne 25. 8. 2000);
… bo tudi tankovski in artilerijski bataljon, prevladovala pa bo **seveda** pehota…(Veliko krčenje naše vojske, z dne 14. 1 .2002);
… imeli v celoti poklicno vojsko, raje izgine. **Seveda** ima poklicna vojska svoje prednosti…(Nay za poklicno vojsko z dne, 5. 10. 2000), kjer analitik vidi zgolj informativno vsebino in je členek seveda uporabil zgolj kot mašilo v besedilu.

V spodnjih primerih pa je novinar členek **seveda** uporabil tako, da mu lahko pripišem **eksoforično** vlogo, kar kaže tudi na to, da obravnavano vsebino pozna.

- … torej lahko bil za načelnika generalštaba imenovan podporočnik (to je **seveda** politična odločitev), pri čemer …
V članku z naslovom Tujci težko razumejo naš sistem hierarhije, z dne (21. 9. 2001), kjer novinar poroča o hierarhičnih stopnjah poklicnih vojakov, ne pa o političnih odločitvah. Novinar očitno vé, da o vodstvu generalštaba odloča politična volja.

- … pričakovati pa je, da bi takšna reforma trajala kar nekaj let. **Seveda** pa mora predlog ministrstva za spremembo zakona dobiti tudi potrebno podporo v parlamentu.
V članku z naslovom Janez Janša pripravlja bojevnika 21. stoletja (12. 8. 2000), kjer novinar poroča o novi nacionalni strategiji in zato potrebni reorganizaciji vojske, ki pa se ne bo zgodila, če predlog ne bo sprejet v parlamentu.

-… comunnity centra, ki jih loči od »amazing« Italije. Imajo **seveda** tudi svojo high school, bolnišnico, golf igrišče,…
V članku z naslovom Amerika ni daleč (19. 8. 2000), kjer novinar poroča o vojaški bazi v Italiji v Avianu.

-… bi lahko pripadnike rezervnih tankovskih enot pravočasno mobilizirali in pripravili za boj, še pravijo Američani. **Seveda** pa bi bile pehotne enote SHP dobro opremljene za protioklepni boj.
V članku z naslovom Branila nas bi Natova letala (3. 8. 2000), kjer novinar poroča o študiji Američanov o slovenski vojski in je očitno prepričan, da bodo slovenski vojaki dobili ameriško orožje.

-… imamo na drugi strani lene, demoralizirane, zdolgočasene častnike, ki samo iščejo načine, kako bi naredili čim manj, a hkrati k plači dobili še kakšen dodatek. **Seveda** je v vojski zaupano orožje tudi takšnim ljudem in ti naredijo največ škode.
V članku z naslovom Bolje ne bo nikoli? (7. 6. 2001), kjer novinar orožje in nacionalno varnost primerja z delovno disciplino častnikov.

-… Je bila ugotovljena kakšna politična ali kazenska odgovornost? **Seveda** ne, če je bil pa predmet dela komisije rahitičen.
V članku z naslovom Krohot politikov (30. 6. 2000) očitno meni, da je bila komisija nesposobna.

-… preden ga je izročila obrambnemu ministrstvu. **Seveda** ni jasno, zakaj bi Sova leto dni potrebovala pet ostrostrelskih in pet avtomatskih pušk, ki so takrat v državi uradno veljale za ukradene..
V članku z naslovom O istih dogodkih različna poročila (22. 11. 2001) se zdi, da novinar ve, da SOVA ni imela zakonske podlage za zadržanje orožja.

-… vlomljena in brez pečata. **Seveda** je sledila preiskava…
V članku z naslovom Ali Sova bedi nad podzemljem? (5. 6. 2001), kjer novinar poroča o kazenskem dejanju vloma in tatvine in še, da je preiskava sicer stekla, rezultatov pa ni in jih verjetno tudi ne bo.

-… z njihovimi kolegi »civilniki« ne morejo (in **seveda** tudi ne smejo opravljati…
V članku z naslovom Eni so enakopravnejši od drugih (2. 9. 2000) poroča o vojakih iste enote..

-… Vladno letalo je **seveda** »prilagojeno na podlagi posebnih zahtev za transporte posebnega državnega pomena«, saj bodo tudi sedeži razporejeni na podlagi posebnih zahtev.
V članku z naslovom Letalo stlačili med oborožitev (6. 10. 2001) novinar poroča o nakupu letala ne pa o njegovi opremljenosti.

-… z njihovo odprodajo lahko zbralo okoli pet milijonov tolarjev. Če bo **seveda** našlo kupce.
V članku z naslovom Vojska brez domovine (24. 11. 2001) novinar ve, da bo cena visoka.

V tem delu naloge sem prikazala način branja analitika v obveščevalno-varnostni dejavnosti, ki išče predvsem tiste informacije, ki niso zapisane, išče ozadje informacij, ki so zapisane, poskuša brati med vrsticami.

Pri branju za točno določen namen predstavlja pravilna raba členkov potrjevanja ali soglašanja, možnosti ali verjetnosti ter mnenja ali domneve veliko pomoč. Členki so sicer premalokrat uporabljeni v besedilih kot členki. Največkrat je njihova vloga podobna prislovom ali veznikom ali pa so členki zapisani kot mašilo v besedilu.

V tej nalogi sem poiskala členke, ki so pravilno uporabljeni v skladu s stroko in imajo eksoforično vlogo. Členke sem iskala s pomočjo računalniškega programa SCP, ki pa ni mogel dati končne ocene, ali in kateri členek ima eksoforično vlogo.

S strokovnim delom in natančnim branjem besedil sem poiskala eksoforo členka **seveda**, ki je pokazala tudi avtorjevo védenje »od prej« in »zunaj« besedila in obravnavane teme prispevka. Pokazala se je pomembna značilnost, da členek **seveda** še kako lahko nakaže v besedilu »nekaj več«. To znanje bi analitiku v obveščevalno-varnostni dejavnosti veliko pomagalo pri iskanju dodatnih informacij. Seveda bi analitik za tako delo, poglobljeno in strokovno, potreboval dovolj časa. Verjetno v praksi le-tega primanjkuje za dnevno analizo informacij iz dnevnih časopisov, bi pa bilo koristno za bolj vsebinsko ozko usmerjena besedila, ali morda za pisanje analize o posamezniku, ki piše o določeni temi.

10. SKLEPNE MISLI

V magistrskem delu sem poskusila del teorije o varnostno-obveščevalni dejavnosti in komunikološke stroke prenesti v prakso, tako da sem poiskala stične točke med javnimi viri v obveščevalno-varnostni dejavnosti in komunikologijo kot vedo, da bi s pomočjo jezikovne analize novinarskih besedil ne samo potrdila **očitno in zastrto v javnem,** ampak poiskala tiste pripomočke in sredstva, ki res potrjujejo neznano v znanem in je to lahko uporabljeno za druge potrebe in namene.

Tako je res, da lahko tisti, ki sistematično spremlja in bere določeno vsebino v javnih virih, pridobi določene podatke in informacije na dokaj enostaven način in brez velikih stroškov.
Res je, da tistemu, ki to počne vsak dan, zaradi velike količine javno objavljenih vsebin prične zmanjkovati časa za resno delo, branje in analiziranje. Še posebej, če ni vešč hitrega branja. Zato sem zadovoljna, da sem se lotila iskanja ključnih besed, in jih v tem primeru tudi potrdila za ključne za vojaško področje. Morda bodo ugledale luč sveta tudi v ustreznem računalniškem programu.
Vesela sem, da sem odkrila členke, ki bi bili lahko marsikateremu analitiku v obveščevalno-varnostni dejavnosti v pomoč pri branju med vrsticami. Morda ne za vsakodnevno obveščanje naročnika, prav gotovo pa pri pisanju poglobljenih, strokovnih analiz.

Nastanku tega dela je botrovalo spoznanje, da so postali javni viri v obveščevalno-varnostni dejavnosti vredni upoštevanja in uporabne vrednosti šele v zadnjem desetletju. Javni viri so najcenejši in najhitrejši izvor podatkov in informacij, zato sem najprej predstavila nekaj pomembnih dejstev o obveščevalno-varnostni dejavnosti, delovanju in sodelovanju sodobnih obveščevalno-varnostnih služb. Vse informacije sem pridobila izključno iz javnih virov.
V novinarskem diskurzu o nacionalnem obveščevalno-varnostnem področju v slovenskem tisku sem ugotovila, da lahko analitik iz slovenskega tiska pridobi dragocen pogled v del nacionalnega obveščevalno-varnostnega sistema, v organizacijo in delovanje slovenske vojske. Ugotovila sem podobnosti in razlike v ocenah virov, se dotaknila delitve tiska na komercialni in kakovostni ter novinarjevega odnosa do obravnavane problematike.

Jasno je, da bralec s sistematičnim branjem pridobi določene (iskane) vrste informacij. Tako lahko analitik v obveščevalno-varnostni dejavnosti pridobi množico podatkov za izdelavo

sintetičnih informacij za različne naročnike. Ključne besede, ki sem jih v izbranem korpusu novinarskih prispevkov poiskala kot pomagalo pri določanju vrste vsebine, so se dokazale kot ključne besede za vojaško področje. Ključne besede sem zato preverila v vseh delih naslovja in v sinopsisih. Da so res ključne za vojaško področje, sem prvih dvajset ključnih besed (Tabela 16) preverila še v naključno izbranih novinarskih besedilih politične vsebine.

Analitik v obveščevalno-varnostni dejavnosti v javnih virih bere tudi »med vrsticami«. Z dobrim poznavanjem členkov bi si tak način branja poenostavil.
Komunikološka veda in obveščevalno-varnostna dejavnost imata več stičnih točk, kot pa je to morda vidno na prvi pogled.

Z umestitvijo ključnih besed za vojaško področje, in z novim naborom ključnih besed za druga področja v primeren računalniški program za hitro »branje in izbiranje« objavljenih prispevkov v elektronski obliki bi sodelovanje med različnimi strokami obogatili in združili znanja v nova znanja in veščine, ki bi jih lahko uporabili v različnih dejavnostih.

11. VIRI

1. ANŽIČ, Andrej, Vloga varnostnih služb v sodobnih parlamentarnih sistemih – nadzorstvo, Enotnost, 1996, Ljubljana

2. ARISTOTELES, Poetika, CZ, 1982, Ljubljana

3. BALDWIN , David, »The Concept of Security« 1997, v Review of International Studies, 23, Januar 1997, str. 5-26

4. BAMFORD, James, Body of secrets, 2001, ZDA

5. BENNET, L.W., News, the Politics of Illusion, 1988, London

6. BOGART, L., The American Media System and its Commercial Culture, 1991, New York

7. BOWEN, Wyn, Open source intelligence: a valuable national security resource v Jane's Intelligence Review, vol.11, No. 11 (November 1999), str. 50-54

8. BREJC, Miha, Vmesni čas, Mladinska knjiga, 1994, Ljubljana

9. BRUCK, P.A., "Crisi and Spectacle: Tabloid news and the political of outrage" in Media, Crisis and Democracy, 1992, London

10. De BEAUGRANDE, Robert Alain, DRESSLER, Ulrich Wolfgang, DERGANC, Aleksandra, MIKLIČ, Tanja, Uvod v besediloslovje, Park 1992, Ljubljana

11. ĐORĐEVIĆ, Obren: Osnovi državne bezbednosti, Viša škola unutrašnjih poslova, 1980, Beograd

12. ERJAVEC, Karmen,Change and Continuity of The Press System in Slovenia With Special Emphasis on Commercialization and Quality Standards, Doktorska disertacija, 1997, Salzburg

13. ERJAVEC, Karmen, Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka, Jutro, 1998, Ljubljana

14. ERJAVEC, Karmen, Novinarska kakovost, FDV, 1999, Ljubljana

15. ERJAVEC, Karmen in drugi, Mi o Romih, Open Society Institute – Slovenia, 2000, Ljubljana

16. FAIRCLOUGH, Norman: Media Discourse, Great Britain, 1995

17. FISKE, J., Channels of Discours, The University of North Carolina press, 1987

18. FOWLER, Roger: Language in the News/ Discourse and Ideology in the Press, Routledge, London and New York, 1991

19. GRIPSRUD, J., "The astetics and Politics of Melodrama" v Journalism and Popular Culture, 1992, London

20. GRIZOLD, Anton: Obrambni sistem Republike Slovenije, Visoka policijsko-varnostna šola, 1999, Ljubljana

21. GRIZOLD, Anton, Evropska varnost, Zbornik Teorija in praksa, FDV, 1999, Ljubljana, str. 20

22. Hallin, D.C., The passing of the 'high modernism' of American journalism, 1992, vol. 42, No.3

23. HRIBAR, Tine, Resnica o resnici, 1981, Maribor

24. International Journal of Intelligence and Counterintelligence, Volume 8. No.4, str. 389

25. Intelligence Threat Handbook, www.fas.org., 20.12.1999

26. KOROŠEC, Tomo, Stilistika slovenskega poročevalstva, Kmečki glas, 1998, Ljubljana

27. KOROŠEC, Tomo, Vojaški slovar, Ministrstvo za obrambo, 2002, Ljubljana

28. KOROŠEC, Tomo, Slovenski vojaški jezik, FDV, 1998, Ljubljana

29. KOROŠEC, Tomo, Poglavja iz strukturalne analize slovenskega časopisnega stila, Doktorska disertacija, 1976, Ljujbljana

30. KOŠIR, Manca, Nastavki za teorijo novinarskih vrst, DZS, 1988, Ljubljana

31. KOŠIR, Manca, Feljton v sodobni genelogiji, 2002, Ljubljana

32. LOWENTHAL, M. Mark, Intelligence from Secrets to Policy, CQ Press, 1999, Washington, D.C.

33. MARKOVIĆ, Vidan: »Legalno prikupljanje obavještajno interesantnih podataka« v Društvena samozaštita, 1977, Beograd

34. MEYSSAN, Thierry, 11. september: Velika laž, Orbis, 2003, Ljubljana

35. MILOŠEVIĆ, Milan, Sistem državne bezbednosti, Policijska akademija, 2001, Beograd, str. 165-236

36. MORGENTHAU, J. Hans, Politika med narodi, DZS, 1995, Ljubljana, str. 283-304

37. Many Question CIA Inspector General's remark on OSINT, www.tns.net, 20.12.1999

38. Open Source Intelligence, www.defensedaily.com, 5.1.2001

39. Open Sources, http:/iep.univ-lyon2.fr, 5.1.2001

40. Open Source Intelligence Handbook, www.oss.net, 20.12.1999

41. Organizing for OSINT, www.xs4all.nl/.respub/ridder-html, 5.1.2001

42. O'TOOLE, J.A. George: The Enciklopedia of American Intelligence and espionage From the Revolutionary War to the Present, ActOnFile, 1989, New York, Oxford

43. PODBREGAR, Iztok, Interoperabilnost kadrov manjših držav v mirovnih operacijah, Doktorska disertacija, Fakulteta za organizacijske vede, 2000, Ljubljana, str. 10-39

44. POLER KOVAČIČ, Melita, Mesto subjekta v sodobni novinarski etiki, Doktorska disertacija, 2001, Ljubljana
45. PURG, Adam: Obveščevalne službe, ČZP Enotnost, 1996, Ljubljana
46. PURG, Adam, Primerjalni obveščevalni sistemi, Visoka policijsko-varnostna šola, 2002, Ljubljana
47. RIMINGTON, Stella, Open Secret, Hutchinson, London
48. SEYMOUR-URE, C., The Press, Politics and Public, 1968, London
49. Slovar slovenskega knjižnega jezika, DZS, 1994, Ljubljana
50. Slovar tujk, CZ, 2002, Ljubljana
51. SMITHERMAN-DONALDSON, Geneva, van DIJK, Teuan A.: Discourse and Discrimination, Detroit, 1988
52. SPLICHAL, Slavko, Razsežnosti politične propagande, 1975, Ljubljana
53. SPLICHAL, Slavko, Milini na eter, 1984, Ljubljana
54. SPLICHAL, Slavko, Analiza besedil, Metodološki zvezki, 1990, Ljubljana
55. ŠAPONJA, Vladimir: Taktika dela obveščevalnovarnostnih služb, Visoka policijsko-varnostna šola, 1999, Ljubljana
56. ŠAPONJA, Vladimir: Za vojaško obveščevalno dejavnost so vse pomembnejši podatki iz javnih virov (1,2), Revija Obramba, 11/1996 letnik 28 in 1/1997 letnik 29
57. TOMLINSON, Richard, The Big Breach, Edge Press, 2001, Great Britain
58. TOPORIŠIČ, Jože, Slovenski knjižni jezik, Založba Obzorja, 1966, Maribor
59. TOPORIŠIČ, Jože, Slovenska slovnica, Založba Obzorja, 1976, Maribor
60. TOPORIŠIČ, Jože, Nova slovenska skladnja, DZS, 1982, Ljubljana
61. TOPORIŠIČ, Jože, Oblikoslovne razprave, Založba ZRC SAZU, 2003, Ljubljana
62. TREVERTON, F. Gregory, Reshaping National Intelligence in an Age of Information, Cambridge University Press – RAND, 2001, Great Britain, str, 8-10, 93-135
63. TUNSTALL, J., Newspaper Power: The new national press in Britain, 1996, Oxford
64. Van DIJK,T.A., Discourse studies, Sage, 1997, London
65. Veliki slovar tujk, CZ, 2002, Ljubljana
66. WOLF, Marcus, A Man without a Face – Človek brez obraza, podlistek, Delo, Ljubljana
67. Zakon o Slovenski obveščevalno-varnostni agenciji, 1999, Ljubljana

12. KAZALO TABEL IN GRAFOV

Graf 1: Prikaz povzetega zbiranja podatkov iz različnih izvorov 10
Graf 2: Stopnje obveščevalno-varnostnega procesa.....12
Graf 3: Proces zbiranja podatkov iz javnih virov (povzeto po Wyn Bowen).....23
Tabela 1: Razlike med obveščevalnimi in akademskimi izdelki.....25
Tabela 2: Struktura novinarskega diskurza prirejena za analitika javnih virov v obveščevalno-varnostni dejavnosti.....30
Tabela 3: Oblike novinarskega sporočanja.....31
Tabela 4: Prirejen model ocenjevanja zanesljivosti virov (Ritterju: 1989).....34
Tabela 5: Prikaz izbranega gradiva vojaške vsebine in poskus ocene točnosti (in zanesljivosti) virov z vidika obv.-var. dejavnosti in komunikologije…….....38
Tabela 6: Novinarske zvrsti izbranih novinarskih prispevkov.....46
Tabela 7: Pregled virov informacij.....47
Tabela 8: Razpredelnica izbranega gradiva novinarskih prispevkov.....52
Tabela 9: Ključne besede v glavnih naslovih.....63
Tabela 10: Ključne besede v nadnaslovih.....67
Tabela 11: Ključne besede v podnaslovih.....70
Tabela 12: Ključne besede v sinopsisih.....75
Tabela 13: Najbolj pogoste ključne besede v naslovju.....81
Tabela 14: Številčnost ključnih besed.....84
Tabela 15: Seznam člankov politične vsebine.....85
Tabela 16: Ključne besede v člankih politične vsebine.....87
Tabela 17: Vrste členkov in njihov številčni prikaz s pomočjo računalniškega programa SCP in stroke.....93
Graf 4: Predstavitev členkov.....96
Tabela 18: Izbrani členki v izbranih besedilih.....97
Graf 5: Členki možnosti ali verjetnosti v izbranih besedilih.....98
Graf 6: Členki potrjevanja ali soglašanja v izbranih besedilih.....99
Graf 7: Členki mnenja ali domneve v izbranih besedilih.....99

13. PRILOGE

13.1. Izbrani korpus 125 novinarskih besedil obveščevalno-varnostnega področja

Št.	PROBLEMSKE SKUPINE Naslovi objavljenega gradiva	Datum objave	Zvrst
	DOKTRINA – STRATEGIJA – POLITIKA		
1.	Temeljni razvojni programi Slovenske vojske Janez Janša pripravlja bojevnika 21. stoletja	12. 8. 2000	običajno poročilo
2.	Iluzija nestabilnosti	28. 8. 2000	komentar
3.	Predstavitev strategije nacionalne varnosti Na stičišču stabilne in nestabilne Evrope	29. 8. 2000	informat. članek
4.	Prvi festival SDS Avnojski sklepi v Sloveniji ne veljajo	4. 9. 2000	običajno poročilo
5.	Janša: kaj slabi slovenske pozicije v mednarodni skupnosti – Avnoj v Evropi ne odmeva dobro	6. 9. 2000	informat. članek
6.	Nay za poklicno vojsko	5. 10. 2000	komentar
7.	Dr. Anton Grizold, obramba Nalog čez glavo	2. 12. 2000	portret
8.	Predlog zakona o tajnih podatkih SDS dvomi o ustavnosti	2. 6. 2002	informat. članek
9.	Profesionalna vojska in civilno služenje Ura za uro, zob za zob?	24. 6. 2001	intervju
10.	Packa, ki spominja na vojsko	6. 7. 2001	komentar
11.	Preoblikovanje Slovenske vojske – Manj braniteljev	13. 9. 2001	običajno poročilo
12.	Svet za nacionalno varnost Varnostni ukrepi v Sloveniji	13. 9. 2001	običajno poročilo
13.	Vojska se pripravlja na spremembe Tujci težko razumejo naš sistem hierarhije	21. 9. 2001	informat. članek
14.	Stranka mladih za prostovoljno vojsko SMS se zgleduje po Janši	28. 11. 2001	informat. članek

15.	Preoblikovanje vojske – Sil ne gradimo zaradi drugih	28. 11. 2001	informat. članek
16.	Nastajanje slovenske vojske Štirje padci in dva vzpona	1. 12. 2001	komentar
17.	Dr. Igor Kotnik-Dvojmoč o Slovenski vojski Poseben davek za tiste, ki ne bi služili vojske	8. 12. 2001	intervju
18.	Veliko krčenje naše vojske	14. 1. 2002	razšir. vest
19.	Predlog novega zakona o obrambi Predčasno upokojevanje edina rešilna bilka?	21. 1. 2002	informat. članek
20.	Spremembe zakona o obrambi Vojaki po znanje na tuje	28. 1. 2002	običajno poročilo
21.	Uvajanje poklicne vojske Vojska ne sme biti žrtev populizma	20. 2. 2002	informat. članek
22.	SDS, NSi in SMS za odpravo naborništva Slovenija ni Rusija	1. 3. 2002	informat. članek
23.	Nizko zaupanje v sposobnost vojske – Postopno do poklicne vojske	2. 3. 2002	anketa
24.	Razhajanje glede poklicne vojske Hitreje, počasneje ali nekje vmes	21. 3. 2002	informat. članek
25.	Spremembe zakona o obrambi Rezervisti tudi v tujino	13. 5. 2002	običajno poročilo
	NATO in mednarodno sodelovanje (SFOR)		
26.	Ameriška priporočila Slovenski vojski Branila bi nas Natova letala	3. 8. 2000	informat. članek
27.	Utrinek iz Aviana – Amerika ni daleč	19. 8. 2000	komentar
28.	Sfor v Bosni – »Dobrodošli, Slovenci!«	20. 8. 2000	reportaža
29.	Načelnik nacionalne garde Kolorada Prostovoljci so bolj predani	29. 9. 2000	intervju
30.	Dr. Anton Grizold, obramb. minister – Referendum o Natu? Ob tej nizki politični in siceršnji kulturi?	28. 7. 2001	intervju
31.	Finančne obveznosti Slovenije do Nata – Pravi stroški so skriti v konkretnih akcijah zavezništva	6. 8. 2001	informat. članek
32.	Poklic: vojak v 10. bataljonu	5. 9. 2001	običajno poročilo
33.	Slovenski vojaki skoraj na vseh kriznih žariščih	1. 10. 2001	običajno

			poročilo
34.	Lobiranje v Washingtonu za vstop Slovenije v Nato Bob Dole dela za nas	21. 11. 2001	informat. članek
35.	General C.W. Fulford o Sloveniji in Natu Razpravljati o Natu je zdravo	6. 12. 2001	intervju
36.	KSU za referendum o Natu Prizadevanja vlade niso legitimna	20. 12. 2001	razšir. vest
37.	Tudi rezervisti na tuje	14. 1. 2002	razšir. vest
38.	Javna predstavitev mnenj o vključevanju v Nato Poklicni politiki na odru, civilna družba ob strani	17. 1. 2002	informat. članek
39.	Farsa	17. 1. 2002	glosa
40.	Dr. Stephen Larrabee o Sloveniji in Natu Ne koliko denarja porabite, ampak kako	7. 2. 2002	intervju
41.	Večinsko za referendum o včlanitvi v Nato Posvetovalni ali potrditveni?	9. 2. 2002	informat. članek
42.	Masaža volilnega telesa	16. 2. 2002	komentar
43.	Slovenija v mirovnih silah Izvoz stabilnosti ima svojo ceno	22. 2. 2002	običajno poročilo
44.	Slovenska prepoved izvoza topovskih cevi v Sirijo Dovolj že želja v ameriških očeh?	6. 4. 2002	informat. članek
45.	Za vlado in Nato tudi na tuja bojišča?	14. 5. 2002	komentar
46.	Srečanja obrambnih ministrov srednjeevropskih držav – Pripravljeni na krizne situacije	22. 6. 2002	informat. članek
	MORS – organizacija, kadri in varnost		
47.	Danes izredna seja državnega zbora Vse že znano, a ne za vsa ušesa	28. 6. 2000	običajno poročilo
48.	Krohot politikov	30. 6. 2000	komentar
49.	Manj nabornikov in enotno urjenje	4. 8. 2000	običajno poročilo
50.	Vojaški duhovniki – Prvi kurat v SV že septembra?	11. 8. 2000	običajno poročilo
51.	Vojaki in »civilniki« Eni so enakopravnejši od drugih	2. 9. 2000	informat. članek

52.	Sporazum med vlado in Slovensko škofovsko konferenco – V Slovensko vojsko prihajajo kurati	22. 9. 2000	informat. članek
53.	Duhovna oskrba v Slovenski vojski buri duhove Sporazum brez pravne podlage	23. 9. 2000	informat. članek
54.	Plačan božji klic	25. 9. 2000	komentar
55.	Plačan božji klic – odgovor	29. 9. 2000	komentar
56.	Pritožbe zaradi premeščanja na obrambnem ministrstvu – Inšpektorat preučuje pravilnike	29. 9. 2000	informat. članek
57.	Raziskava o vojaškem poklicu med dijaki Večina mladih bi se borila za domovino	4. 10. 2000	anketa
58.	Miinistrstvo za obrambo kupilo deset kriptomobitelov Do nerazumljivosti zakodiran človeški glas	11. 10. 2000	koment. poročilo
59.	Nov način služenja vojaškega roka Upoštevanje posebnosti v uniformiranosti	2. 6. 2001	koment. poročilo
60.	Ukradeno orožje na črnem trgu Ali Sova bedi nad podzemljem?	5. 6. 2001	informat. članek
61.	Vojaki brez pušk Iz vojašnice izginili štirje kalašnikovi	6. 6. 2001	običajno poročilo
62.	Bolje ne bi nikoli?	7. 6. 2001	komentar
63.	Duhovna oskrba v SV – Vojska bo zaposlila kaplane	30. 6. 2001	informat. članek
64.	O graditvi vojašnice v Apačah pri Kidričevem Selitev iz mest	18. 7. 2001	informat. članek
65.	Disciplinski postopek zoper tri uslužbence OVS je zastaral – Čas odtekel po Savi	21. 7. 2001	običajno poročilo
66.	Vprašanja o zadevi Koper, ki so še brez odgovorov Staro orožje, zbrano z vseh vzhodnih vetrov	7. 9. 2001	običajno poročilo
67.	Vse slovenske orožarske afere Od Maribora prek Brnika do Postojne	7. 9. 2001	informat. članek
68.	Civilni vojaki ostali brez »plač«	17. 9. 2001	običajno poročilo
69.	Služenje vojaškega roka Nabornik si ne more premisliti	17. 9. 2001	informat. članek
70.	Delo obveščevalno-varnostne službe Ponovna reorganizacija	20. 9. 2001	običajno poročilo
71.	Posvet o religiozni oskrbi v vojski		informat.

	Vsi vojaki pri maši niso enakopravni	2. 10. 2001	članek
72.	Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV 2002-2007 – Več vojakov, manj častnikov	20. 11. 2001	informat. članek
73.	Postojnska kraja orožja še ni pojasnjena O istih dogodkih različna poročila	22. 11. 2001	koment. poročilo
74.	Večnamenskost novega vladnega letala Vohunjenje s sokolom	9. 1. 2002	običajno poročilo
75.	Urad za varovanje tajnih podatkov Da skrivnosti ne bi več curljale v javnost	19. 2. 2001	informat. članek
76.	Preiskava kraje orožja iz vojašnice v Postojni še vedno neuspešna – Roparji še zmeraj na prostosti	15. 3. 2002	običajno poročilo
77.	Vojaška zdravstvena služba Ko nadrejeni snemajo podrejene	25. 3. 2002	običajno poročilo
78.	Vojaško zdravstvo – V ambulanti izgubili račune	6. 4. 2002	običajno poročilo
79.	Od kod tako hitra profesionalizacija vojske Upogljivi profesor Grizold	18. 5. 2002	komentar
80.	S poklicno vojsko skozi zid	22. 5. 2002	komentar
81.	Skrajšanje vojaškega roka Vojaki se počutijo izigrane	10. 6. 2002	običajno poročilo
82.	Afera Sava: zaslišali novinarja Večera in dva obveščevalca – Obdolženci se branijo z molkom	27. 6. 2002	običajno poročilo
83.	Najvišji čini v SV – Vojska brez generalov	28. 6. 2002	običajno poročilo
	GŠ SV – bojna pripravljenost in opremljenost		
84.	Odprto nebo nad Slovenijo – Danes bo ameriško vojaško letalo nadziralo našo oborožitev	9. 8. 2000	razšir. vest
85.	Pogovor z brigadirjem Alojzom Jehartom »Slovenija se ne bi smela odreči tankom«	9. 8. 2000	intervju
86.	Modernizacija tankov T-55 Neurejeni arhivi in spomini	22. 8. 2000	informat. članek
87.	Triletni načrt uresničevanja temeljnih razvojnih programov – Nekoč bodo bojevniki	19. 9. 2000	informat. članek
88.	Brez kompasa	20. 9. 2000	komentar

89.	Ameriška študija o reformi našega obrambnega sistema – Tanke naj bi dali na stranski tir	3. 10. 2000	informat. članek
90.	Brigadir Ladislav Lipič, načelnik GŠ SV Ne rohnim in ne tolčem po mizi	3. 3. 2001	intervju
91.	Projekt Bojevnik 21. Stoletja Jurišnih pušk še ne bomo kupili	29. 5. 2001	informat. članek
92.	Novi vojaki in novi oklepniki v slovenski vojski Oklenili so se ameriških vozil	5. 7. 2001	običajno poročilo
93.	Opremljanje slovenske vojske Lansirni most bo stal 1,9 milijarde tolarjev	23. 7. 2001	običajno poročilo
94.	Vojaški tolar za civiliste	28. 7. 2001	tema dneva
95.	Nova vrtinca na slovenskem nebu	28. 7. 2001	koment. poročilo
96.	Premalo premišljeni nakupi v obrambnem resorju Puchi z opremo za zveze komaj puhajo po terenu	3. 8. 2001	koment. poročilo
97.	Raketni sistemi zračne obrambe roland II »Kaj boste počeli, saj so povsod hribi«	7. 8. 2001	koment. poročilo
98.	Realnost slovenske vojske – Tank crknil, džip obstal, rakete pa ni bilo mogoče izstreliti	11. 8. 2001	reporter. zgodba
99.	Nakupi ministrstva za obrambo Bojevniki 21. stoletja z bareto za pasom	14. 8. 2001	običajno poročilo
100.	Opremljanje Slovenske vojske Orožje zarjavelo, sveži denar za novo	27. 9. 2001	informat. članek
101.	Vlada izbrala letalo – Francoski sokol za Drnovška	5. 10. 2001	razšir. vest
102.	Še o falconu 900 EX –Letalo stlačili med oborožitev	6. 10. 2001	običajno poročilo
103.	Mnogi nakupi po zakonu o TRP so bili sporni Denar z lopato skozi okno	12. 10. 2001	informat. članek
104.	Za obrambo države in mednarodne obveznosti Dodatnih 60 milijard za vojaško opremo	12. 10. 2001	običajno poročilo
105.	Veliko denarja, malo vojaške muzike	12. 10. 2001	komentar
106.	Ko oblast nima časa	13. 10. 2001	komentar
107.	Na vaji Odločen odgovor 2001 – Rdeči napadli modre in Obranili Postojnska vrata	17. 10. 2001	običajno poročilo
108.	Toplo-hladni odnosi med MORS in STO Ravne		informat.

	Bo piranha pojedla valuka?	18. 10. 2001	članek
109.	Roland se je prvič zavrtel v Sloveniji Presenečenje: radar le v najemu	08. 11. 2001	koment. poročilo
110.	Nadzor letalskega prometa nad Slovenijo Radar že šest let leži v temi	17. 11. 2001	koment. poročilo
111.	Vojska brez domovine	24. 11. 2001	komentar
112.	Oborožitev Slovenske vojske Sovjetski tank v slovenski obleki	1. 12. 2001	informat. članek
113.	Posodabljanje Slovenske vojske Podvojena moč tanka T-55	1. 12. 2001	koment. poročilo
114.	Preko porazov do končne zmage	1. 12. 2001	tema dneva
115.	Še en nakup za Slovensko vojsko Vojaki se bodo bolje slišali	22. 12. 2001	običajno poročilo
116.	Opremljanje ameriških terencev – Bodo hummerji Brenčali z digitalno topografsko karto?	29. 12. 2001	običajno poročilo
117.	Prodaja orožja ne sveti	3. 1. 2002	informat članek
118.	Posodabljanje vojaškega voznega parka Obrambno ministrstvo stavi na sodelovanje	16. 1. 2002	običajno poročilo
119.	Posodabljanje Slovenske vojske Hummerji v polivinilu	23. 2. 2002	običajno poročilo
120.	Brigadir Ladislav Lipič, načelnik GŠ SV Čakamo na Drnovška	26. 4. 2002	intervju
121.	Kupili 103 tovornjake za vojsko Veliko na tujem, malo doma	30. 4. 2002	običajno poročilo
122.	Oddajanje javnih naročil Strokovna komisija brez strokovnjaka	16. 5. 2002	običajno poročilo
123.	Slovensko vojaško letalstvo Prihodnost odvisna od Nata	8. 6. 2002	informat. članek
124.	Izdelava valukov obstala	13. 6. 2002	običajno poročilo
125.	Vojaški nakupi v letu 2002 Račun za 13,6 milijarde tolarjev	20. 6. 2002	informat. ćlanek

DOKTRINA – STRATEGIJA - POLITIKA

12.08.2000

Temeljni razvojni programi Slovenske vojske

Janez Janša pripravlja bojevnika 21. stoletja

Porabljena je večina od dobre milijarde mark sredstev, končan pa noben velik projekt – Nekatere bi bilo bolje prekiniti, pravi minister

Ljubljana – Minister za obrambo Janez Janša in državni sekretar na ministrstvu za obrambo (MO) Dušan Mikuš sta včeraj predstavila dosedanje uresničevanje temeljnih razvojnih programov. Čeprav je bilo porabljenega že ogromno denarja po Janševih besedah noben od velikih projektov še ni končan, nekateri pa so taki, da se zastavlja vprašanje, ali bi nastala večja škoda, če bi z njimi nadaljevali ali pa bi jih ustavili.

Janez Janša je povedal, da bo obrambno ministrstvo v vladno proceduro kmalu vložilo strategijo o nacionalni varnosti, pripravljajo pa tudi že spremembe zakona o obrambi in zakona o vojaški dolžnosti. Na vprašanje *Dela* je minister Janša odgovoril, da spremembe omenjenih zakonov pomenijo tudi dvofazno odpravljanje splošne vojaške obveznosti v mirnem času. Najprej naj bi odpravili splošno vojaško obveznost za nabornike, v drugi fazi pa naj bi ukinili še obveznost za služenje v rezervni sestavi. Že v predstavitvi pred parlamentarnim matičnim odborom je Janša dejal, da bi splošno vojaško obveznost morali ohraniti za primer vojnega stanja. Janša sicer ni povedal, kdaj bo prišlo do teh sprememb, pričakovati pa je, da bi takšna reforma trajala kar nekaj let. Seveda pa mora predlog ministrstva za spremembo zakona dobiti tudi potrebno podporo v parlamentu.

Dušan Mikuš je dejal, da je nova ekipa obrambnega ministrstva že ocenila stanje na področju izrabljanja sredstev iz temeljnih razvojnih programov. Zakon o zagotavljanju sredstev za realizacijo temeljnih razvojnih programov obrambnih sil v letih od 1994 do 2003 je zagotovil sredstva za nakup oborožitve in opreme za slovensko vojsko. Zakon so začeli uresničevati konec leta 1994, do začetka letošnjega avgusta pa je bilo podpisanih že 67 pogodb v vrednosti 648,7 milijona nemških mark. Tako je ostalo na razpolago še 374,2 milijona mark, katerih polovica pa je po besedah Janeza Janše tako ali drugače že vezana.

Sedanje vodstvo ministrstva meni, da je bila struktura porabe sredstev izjemno neuravnotežena – kar 68 odstotkov denarja je bilo porabljenega za vojaško letalstvo, zračno obrambo in topništvo. »Porabo TRP lahko ponazorimo z gradnjo hiše, pri kateri so se neprestano menjavali arhitekti, končnega uporabnika hiše, slovenske vojske, pa niso pripustili zraven,« je dejal Mikuš.

Na ministrstvu tudi ocenjujejo, da je bilo premalo sredstev namenjenih osebni zaščiti vojakov, podčastnikov in častnikov. Vojaki še vedno nimajo ustrezne radiološko-kemične in biološke zaščite. Premalo sredstev je bilo namenjenih tudi za podporo bojevanju, logistično podporo bojevanju, še vedno pa niso vzpostavljeni sistemi za učinkovito kontrolo in poveljevanje. Za opremljanje pehote, inženirstva, logistike, RKBO zaščite in ostalega opremljanja je bilo do junija 2000 namenjenih le tri odstotke angažiranih sredstev.

Izstopa tudi dejstvo, da je Slovenija opremo in orožje kupovala predvsem v ne-Natovih državah, kar je po mnenju ministra Janše izredno nenavadno za državo, ki namerava vstopiti v Nato. Med državami, v katerih je bilo največ nakupov, posebej izstopa Izrael, v katerem je bilo kar 45 odstotkov vseh nabav. Samo izraelska podjetja so torej s prodajo orožja in opreme Sloveniji doslej zaslužila 291,9 milijona nemških mark.

Mikuš je posebej opozoril tudi na dejstvo, da je po zakonu določeno, da so praviloma v pogodbah o nabavah dogovorjene tudi protidobave slovenskega gospodarstva v državo, pri katerih Slovenija kupuje oborožitev in opremo. Toda v resnici protidobave niso bile dogovorjene v vseh pogodbah, tam, kjer so bile, pa pomenijo 30 do 60 odstotkov pogodbene vrednosti. Mikuš je to ocenil za veliko narodnogospodarsko škodo.

Minister Janša je še povedal, da bo izgradnja slovenske vojske zdaj potekala od spodaj navzgor in da bo že naslednji teden končana študija Bojevnik 21. stoletja, ki bo povedala, kakšno opremo potrebujejo bodoči vojak, podčastnik in častnik. Janšev namen je, da bi vsi slovenski poklicni pripadniki slovenske vojske do leta 2003 dobili novo osebno oborožitev, opremo in zaščito.

Sicer pa je Janša dejal, da je »ne posodobitev, ampak 20-odstotna posodobitev tanka T-55« eden izmed projektov, pri katih obstaja dilema, ali bi bilo manj škode, če bi jih nadaljevali ali ne. Janša je prepričan, da je bil vložek sredstev pri izvajanju temeljnih razvojnih programov bistveno večji od izkoristka. Ta vložek bo slovenske davkoplačevalce stal okoli milijardo in 20 milijonov nemških mark.

Rok Praprotnik

25.08.2000

Iluzija nestabilnosti

Rok Praprotnik

Pred tednom dni smo se začeli vračati nazaj na Balkan, v komunizem. Vsaj tako je rekel gospodarski minister Jože Zagožen, ko je pod stolom svoje tajnice našel slušalko walkmana in staro baterijo. Balkan? Komunizem? Zveni grozno. A ne tako zelo, če zapišemo, da so baterijo in slušalko našli na tleh, na hodniku, kamor so med generalnim čiščenjem premaknili opremo iz ministrovega kabineta. Je zadeva res padla iz tajničinega stola? Pa tudi baterija je bila oksidirana, kar pomeni, da ni delovala že najmanj pol leta. Vendar to ni pomembno. Za Zagožna je bilo pomembno, da je ljudstvo prebralo, videlo in slišalo, da se v Sloveniji vsevprek prisluškuje. Namen je bil dosežen že, če je kdo s cmokom v grlu naslednji dan svoj stol v pisarni obrnil na glavo in s prstom preveril, če se pod njegovo zadnjico morda tudi ne skriva kakšen mikrofon. Odkril ni seveda ničesar. Grenak okus pa ostaja. Če ni v stolu, je pa v telefonu, cvetličnem lončku ...

Pred dobrim mesecem je minister za notranje zadeve Peter Jambrek poskrbel, da je tisto ljudstvo zadržalo dih, ko so mu med prsti drsele zlate verižice in se na rdečem žametu svetlikali zlati novci. Oblast ima že deset let v trezorjih skrita neizmerna bogastva, verjetno naropana, je bila prva misel povprečnega slovenskega volivca. Seveda, zdaj ko je volilno telo zlato videlo, ni čisto nič drugače. Zlatnina še vedno leži v istih trezorjih, v katerih je ležala že toliko let, in povprečni volivec, davkoplačevalec od njega nima čisto nič več, kakor je imel prej, ko zanj ni vedel. Pa vendar, se sprašuje, zakaj ni vedel že prej.

Vlada je tedaj ugotovila, da Slovenija nima veljavnega volilnega sistema. Če ga nima, ne moremo imeti volitev, republika brez volitev pa ni več republika, je geografsko območje, kjer ni demokracije. Pri ugotovitvi je bilo seveda nepomembno, da vlada sploh nima pristojnosti sprejemanja odločitev, ali neki zakon velja ali ne. Državljan, ki mu ni vseeno za demokracijo, se je gotovo začel spraševati, ali volitve sploh še kdaj bodo. Občutek negotovosti in nestabilnosti se mu je zaril pod kožo.

Še pred tem, ko je bil Janez Janša v opoziciji, je dal vedeti, da bo oblast na cesti videla tudi množice, ki bodo zahtevale večinski volilni sistem. To se seveda ni zgodilo, marsikdo pa je pomislil tudi na še kaj hujšega, kot so demonstracije, denimo na to, da bi se v navalu strasti lahko zabliskalo tudi kakšno bodalo.

Ker ni bilo množic, pa je Janša namignil, da njegova stranka ne bo šla na volitve drugače kakor po večinskem volilnem sistemu, ki ga je izbralo ljudstvo oziroma ustavno sodišče. Janševa stranka zdaj gre na volišča – s kandidati, ne z demonstranti. Pa vendar, koliko je takih, ki se niso vprašali, kaj je narobe z državo, v kateri ena izmed največjih strank grozi, da se ne bo udeležila volitev? Nekateri so se spraševali, kaj je narobe z državo, drugi pa, kaj je narobe s stranko. Občutek nestabilnosti je ostal.

In še bi lahko naštevali. V zadnjih letih je bilo kriznih situacij (ali vsaj občutkov krize) kar preveč, in v opaznem številu so v njih nastopali Janševi tesni sodelavci ali pa kar Janša sam. In pričakujemo lahko, da se bo število odkritih »afer« pred volitvami še povečalo. Kriza je čas, v katerem se Janša znajde bolje od drugih. Ohrani hladno kri in razsodnost. Ali zato on in njegovi tolikokrat ustvarjajo iluzijo nestabilnosti? Zato, ker Janši neobvladljive razmere zagotavljajo apriorno prednost pred nasprotniki, ki sicer v urejenih razmerah ni posebej velika?

Posebej zanimivi v tem pogledu so Janševi sodelavci. Praktično vsi iz njegovega ožjega kroga so bili v ekipi, ki je bila z njim na obrambnem ministrstvu v prvem mandatu. Ta skupina se zdaj zdi kot homogena vojaška formacija. Vzemimo samo najnovejši primer. Komu je Jože Zagožen poročal, da je odkril prisluškovalno napravo? Janši. Samo Janši.

Janša je nesporni vodja te skupine, ki je s tem, ko je v vladi zasedla vodilne položaje, postala zelo vplivna. Janša sam torej razpolaga z ogromnim vplivom, ki ga mora uporabiti produktivno, odgovorno. Ustvarjanje izrednih razmer s produktivnostjo nima nič skupnega. Z odgovornostjo pa tudi ne.

29.08.2000

Predstavitev strategije nacionalne varnosti

Na stičišču stabilne in nestabilne Evrope

Slovenija se bo v prihodnje vse manj srečevala z vojaškimi izzivi, vse bolj pa z gospodarskimi, tehnološkimi in drugimi vprašanji

Ljubljana **– »Država potrebuje sveže odgovore na nove izzive in nova vprašanja,« je na včerajšnji tiskovni konferenci ob predstavitvi strategije nacionalne varnosti povedal minister za obrambo *Janez Janša*. Dokument celovito obravnava nacionalno varnost Slovenije. V njem so poudarjeni zlasti politični, ekonomski, tehnološki, socialni, demografski, geografski, ekološki in vojaški vidiki nacionalne varnosti Slovenije ter njihove medsebojne povezave in soodvisnosti.**

Janša je dejal, da predlog strategije upošteva pomembno dejstvo, in sicer da Slovenija leži na stičišču stabilne in nestabilne Evrope. Naša država namreč meji na varnostno in politično stabilne evropske države, ki se enačijo z EU in Natom, na drugi strani pa meji na jugovzhodno Evropo, kjer je še vedno varnostno tveganje. Predlog strategije, prav tako upošteva, kot je opozoril Janša, pomembno spoznanje, da se bo Slovenija v prihodnje vse manj srečevala z vojaškimi izzivi, vse bolj pa z gospodarskimi, tehnološkimi in drugimi vprašanji.

»Leta 2000 so razmere bistveno drugačne od tistih, s katerimi se je srečevala Slovenija pred desetimi leti. Končevala se je hladna vojna, zmanjšala se je neposredna nevarnost vojne za Slovenijo, pojavila pa se je regionalna kriza velikih razsežnosti,« je dejal Janša. To novo dejstvo so poskušali zajeti v strategiji nacionalne varnosti. Iz tega izhaja ugotovitev, da so razmere boljše in da Sloveniji ne grozi vojaška nevarnost. Treba pa je upoštevati dejstvo, da v bližini še vedno ni dokončne politične rešitve. V strategiji je tudi zapisano spoznanje, da bodo varnostni izzivi v prihodnosti vse bolj ekološki in ekonomski, stalnica pa bodo naravne in druge množične nesreče.

Minister Janša je povedal, da razprava o strategiji nacionalne varnosti s sprejetjem na vladi ni končana. Strategijo bo sprejel državni zbor, pred tem pa pričakuje široko javno razpravo in predloge, tako da bi to bil dokument, ki bi izražal dolgoročni nacionalni konsenz. Zato se strategija tudi ne opredeljuje do dolžine vojaškega roka in načina vojaške obveznosti. To naj bi uredili drugi področni dokumenti.

V strategiji je zapisano, da so življenjsko pomembni interesi Slovenije dosledno spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, identitete in samobitnosti slovenskega naroda, varovanje demokratičnega političnega sistema in ohranitev neodvisnosti, suverenosti in ozemeljske celovitosti države. Temeljni strateški interes države pa je vsesplošni materialni in duhovni razvoj Slovenije, ki ga uresničuje tudi z organiziranjem sistema lastne obrambe, notranje varnosti ter varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, kar zagotavlja tudi s prizadevanjem za vključitev v sistem kolektivne obrambe (članstvo v Natu) in sistem kolektivne varnosti.

Pisci strategije so zapisali, da nacionalno varnost lahko ogrožajo tveganja, povezana s problemom določitve meje na kopnem in morju. Politično tveganje predstavlja tudi nerešeno vprašanje slovenske lastnine v državah na območju nekdanje Jugoslavije.

Ocene kažejo, da se Slovenija lahko odreče splošni vojaški obveznosti, je dejal Janša. Ena izmed alternativ je uspešna profesionalizacija Slovenske vojske. Janša se zavzema za profesionalizacijo SV s prostovoljno rezervo. To pomeni, da bi v mirnem času odpravili splošno vojaško obveznost za državljane moškega spola, v vojaško rezervo pa bi se javili prostovoljci. Kot zgled je Janša navedel ameriško nacionalno gardo. Prostovoljci bi bili tudi stimulirani. Na vprašanje *Dela*, kako, je Janša odgovoril, da zadeva še ni izdelana, gotovo pa je, da bi prostovoljci kot stimulacijo za čas usposabljanja morali dobivati nadomestilo osebnega dohodka in še dodatno finančno stimulacijo. Janša je dejal tudi, da mora biti obremenitev državljanov z obveznostmi za obrambo države v skladu z ogroženostjo. Kot je še povedal, je splošna vojaška obveznost sicer zapisana v zakonu, v praksi pa se temu vsakdo lahko izogne, saj imamo sistem ugovora vesti urejen pravzaprav najbolj liberalno na svetu. V prehodnem času bodo to poskušali rešiti s spreminjanjem podzakonskih aktov.

Rok Praprotnik

Janša je še enkrat zanikal, da bi v svojem prvem mandatu sprejel odločitev, da se gre v modernizacijo tanka T-55 (na fotografiji modernizirani tank M-55 S1). »Le delna modernizacija, v tanku namreč še ni niti sistema zvez, je stala slovenske davkoplačevalce 200 milijonov dolarjev. Slovenski davkoplačevalci so financirali razvoj neki tuji firmi, ki zdaj to znanje prodaja drugim kupcem,« je dejal Janša. Dejal je še, da »tank testiramo, in če orožje ne bo nevarno za tistega, ki ga uporablja, tako kot je nevarno kakšno orožje, ki ga je kupil Jelko Kacin, potem bomo tank uvedli v uporabo v SV.« Janša je še povedal, da v pogodbi o modernizaciji med obrambnim ministrstvom in izraelskim podjetjem, ki izvaja modernizacijo, sploh ni zapisano, čigava last je znanje, ki je bilo pridobljeno ob modernizaciji. Za podoben projekt je označil projekt Hudournik – nadgradnjo šolskega letala PC-9 pilatus z avionika večnamenskega reaktivnega lovca. Tudi ta projekt izvaja izraelsko podjetje, kot kaže, pa pridobljeno znanje ni zaščiteno kot slovenska lastnina, saj naj bi ga to izraelsko podjetje ponujalo na letalskih sejmih. Projekt Hudournik je po naših informacijah slovenske davkoplačevalce stal okrog 300 milijonov mark.

04.09.2000

Prvi festival SDS

»Avnojski sklepi v Sloveniji ne veljajo«

Na festival čez dvorišče 27. območnega poveljstva SV – Janša o volitvah: Če bo LDS dobila 35 odstotkov, jih bo SDS vsaj 36

***Ribnica* – »Avnojskih sklepov ne bomo razveljavili, ker avnojski sklepi v Sloveniji ne veljajo,« je včeraj na prvem festivalu SDS v Ribnici povedal predsednik stranke *Janez Janša*. »Ne nameravamo se deliti na osnovi dilem iz preteklosti, še posebej ne na osnovi vsiljenih, kot je tista avnojska,« je povedal Janša in dodal, da so avnojsko Jugoslavijo branili tisti jugoslovanski generali, ki so Slovenijo napadli s tanki, streljali na nas in pobiljali naše kolege. »Avnojski sklepi v Sloveniji ne veljajo, in to je neizpodbitno dejstvo, temu nasprotujeta samo predvsem dva politika – eden v Avstriji in eden v Sloveniji.«**

Predsednik socialdemokratov je s tem mislil predsednika Milana Kučana in koroškega deželnega glavarja Jörga Haiderja. »Ti dve ekstremni stališči napajata druga drugo in si tako podajata politično strelivo za notranje ideološke spopade.«

Datum festivala SDS je bil posrečeno izbran, saj se je včeraj v Ribnici začel tudi sejem suhe robe, tako da je bila gneča v tem majhnem mestu skoraj neznosna. Na poti do prizorišča festivala nas je pričakalo majhno presenečenje. »Naravnost, na levo in potem desno,« nas je usmerjal redar. Sledili smo navodilom in reki ljudi in se naenkrat znašli pred tablo »vojaško območje, gibanje omejeno«. Pred nami je bil vhod v ribniško vojašnico. Vrata so bila na stežaj odprta, ob prijavnici pa so stali vojaki Slovenske vojske in mimoidoče simpatizerje SDS mirno spuščali naprej. Kako, saj je na vabilu vendar pisalo, da bo festival SDS na štadionu za rugby? Saj je tudi bil, le da smo do njega morali čez dvorišče 27. območnega poveljstva SV.

Na prizorišču festivala se je simpatizerjev in članov SDS kar trlo. Delili so jim brezplačne rekvizite s simbolom SDS, poskrbljeno pa je bilo tudi za jedačo, pijačo, toaletne prostore; za prvo pomoč je skrbela reševalna služba KC iz Ljubljane. Približno ob 13. uri so navzoči začeli ploskati in pogled proti mizam za protokol je povedal, da sta na prizorišče stopila Janez Janša in predsednik vlade Andrej Bajuk. Še preden sta sedla, so ju obkolili navdušeni člani SDS in ju prosili za avtograme. Gneča okoli Janše je bila bistveno večja kot okoli Bajuka. Janši je treba priznati, da se je dobro držal: z zares iskrenim nasmehom na ustih se je podpisoval, tu pa tam pobožal kakšnega otroka in stoično prenašal vse napade navdušenih članic, ki so ga želele objeti, poljubiti in mu zaželeti uspešno nadaljnje delo. Čokat možakar pa je, stoječ na klopi ob mizi za protokol, navdušeno vzdignil desnico in rekel: »Janez je legenda.«

Ko so varnostniki čez kakšne pol ure končno obvladali pritisk množice na Janšo, se je prvak SDS usedel in tisti trenutek je bila miza, za katero sta sedela on in Bajuk, verjetno nabolj varovana miza v Sloveniji. Okoli nje smo našteli kar 12 varnostnikov, od tega pa so bili samo štirje uradni varnostniki slovenske policije. Med drugimi pa je bilo opaziti tudi kakšnega pripadnika nekdanje specialne brigade Moris.

Janšev govor, ki je sledil državni himni in nastopu Marte Zore, je bil, čeprav naj bi bil festival predvsem družabno in nepolitično srečanje, vrhunec. »Lepo vas pozdravljam, čeprav nas je tukaj samo tisoč, kot boste lahko jutri prebrali v *Delu*,« je začel Janša, in temu uvodu sta sledila splošni smeh in aplavz. »SDS je danes soočena s položajem, v katerem se briše meja med tistim, kar počne LDS, in tistim, kar počne SLS. Pristop vodstev obeh strank je podoben, le razdeljeni levdi so nekoliko drugačni. Pristop elit obeh strank je takšen, da postavlja lastne interese na prvo mesto. SDS bo mislila na prihodnost.« Povedal je še, da bo o tem, ali gre SDS na volitve ali ne, odločal sobotni kongres SDS, skoraj v isti sapi pa je povedal tudi, da bo Ivo Tanko, župan Ribnice, kandidat SDS na državnozborskih volitvah. Glede volilnega uspeha SDS pa je dejal, da če bo LDS dobila 35 odstotkov, jih bo SDS dobila najmanj 36.

Rok Praprotnik

06.09.2000

Janša: kaj slabi slovenske pozicije v mednarodni skupnosti

Avnoj v Evropi ne odmeva dobro

Obrambni minister se sklicuje na zakonodajo, ki jo je sprejel slovenski parlament, predsednik države pa pravi, da je podlaga zanjo odlok Avnoja

***Ljubljana* – »V Sloveniji ne veljajo avnojski sklepi, veljajo pa njihove sanirane pravne posledice,« je na včerajšnji tiskovni konferenci povedal predsednik socialdemokratske stranke Janez Janša. Iz tega gre sklepati, da imata Janša in predsednik države Milan Kučan do zahtev Avstrije pravzaprav enaka stališča, le da jih zagovarjata z drugačnih izhodišč.**

Predsednik Milan Kučan se namreč ob avstrijskih zahtevah po vračanju zaplenjenega premoženja sodelavcev okupatorja sklicuje na avnojski sklep, ki je zaplembo omogočil, Janša pa se sklicuje na slovenski zakon o denacionalizaciji in odločbo ustavnega sodišča, ki sta sanirane posledice avnojskega sklepa prenesla v slovenski pravni red. »Odkar sta bila bil sprejeta zakon o denacionalizaciji in ustavna odločba, ki je sanirala pravne posledice nekaterih avnojskih sklepov, v Sloveniji veljajo te sanirane posledice avnojskih sklepov, ne pa avnojski sklepi kot takšni,« je včeraj povedal Janez Janša. Dodal je tudi, da ni prav nobene dileme o tem, da bi Slovenija premoženje nekdanjih sodelavcev okupatorja morala vrniti.

Razlika med predsednikom Kučanom in Janšo je torej v tem, da se Janša sklicuje na zakonodajo, ki jo je sprejel slovenski parlament, Kučan pa pravi, da je podlaga za to zakonodajo odlok Avnoja. Tako lahko ugotovimo, da je v odločbi ustavnega sodišča, na katero se sklicuje Janša, zapisano, da je odločba, na katero se sklicuje Kučan, med pravnimi podlagami za zakon o denacionalizaciji, na katerega se sklicuje Janša. Ustavno sodišče je tudi ugotovilo, da odlok Avnoja pri razlastitvi ni bil genociden, saj po njem niso smeli biti razlaščeni tisti državljani nemške narodnosti ali nemškega rodu ali priimka, ki se s svojim vedenjem pod okupacijo niso pregrešili zoper osvobodilni boj narodov Jugoslavije in niso bili okupatorjevi pomagači.

Sklepamo torej lahko, da je nesporazum posledica Kučanovega omenjanja Avnoja, saj to po Janševem mnenju slabi slovenske pozicije v mednarodni skupnosti. Pravi namreč, da bi bile pogajalske pozicije Slovenije, tudi glede nekaterih ekstremnih zahtev iz Avstrije, bistveno boljše, če bi se Slovenija sklicevala na svojo lastno ustavo, svoj pravni red in svoje ustavno sodišče. »Evropa je zgrajena na demokraciji, ki zavrača oba totalitarizma, zaradi česar je postavljanje t. i. avnojskih sklepov oziroma revolucionarnih dekretov iz Jajca, Bihaća in drugih bosanskih vasi za Slovenijo škodljivo,« je povedal Janša. »Avnoj v Evropi ne odmeva dobro. Odmevi bodo zato tudi drugod po Evropi takšni, kot so bili v nekaterih krogih v Avstriji, ki so zunaj svobodnjaške stranke in ki jih ni mogoče šteti med ekstremistične,« je ocenil Janša.

»Slovenija je po mednarodnem pravu pravna naslednica SFRJ, Kraljevine Jugoslavije in celo Kraljevine Srbije. V nekaterih točkah pa je verjetno naslednica avstroogrskega imperija. Zato bi bilo bolje, da se predsednik države sklicuje na našo zakonodajo, ne pa na Avnoj,« je dejal Janša. Na vprašanje *Dela* pa je odgovoril, da bi, če bi slovenskim nacionalnim interesom to koristilo, morala Slovenija kot državnopravna naslednica Jugoslavije vložiti zahtevo za deponiranje podpisa k avstrijski državni pogodbi. »Kolikor vem, ministrstvo za zunanje zadeve že preverja, ali bi kazalo, da se Slovenija prijavi kot pridružena sopodpisnica avstrijske državne pogodbe. To je preverjala že Drnovškova vlada in takrat je bilo rečeno, da je to vprašanje preseženo,« je še povedal Janša.

Rok Praprotnik

05.10.2000

Nay za poklicno vojsko

Rok Praprotnik

Ali bomo imeli v Sloveniji popolnoma poklicno vojsko? To je vprašanje, na katero nihče od pristojnih ne odgovori povsem enako. V dokumentih, ki jih je sprejel državni zbor, najvišji zakonodajni organ v državi, ni govora o popolnoma poklicni vojski. Ti dokumenti dolgoročno zarisujejo smer razvoja Slovenske vojske in med drugim govorijo o povečanju deleža poklicnih vojakov v vojski, ne omenjajo pa odprave naborniškega sistema. Povečanje deleža poklicnih vojakov je vsekakor dober temelj za prehod na popolnoma poklicno vojsko, vprašanje pa je, ali je v državi, kakršna je Slovenija, profesionalizacija najboljši način za zagotavljanje vojaške varnosti. Odgovor na to vprašanje ni preprost in zanj je potrebna poglobljena in resna analizo. Če bi analiza pokazala primernost profesionalizacije, bi se to moralo dogajati dolgo prehodno obdobje. Kakor kaže, je to navsezadnje spoznal tudi Janez Janša, ki je še na parlamentarnem zaslišanju pred imenovanjem za ministra svojo naklonjenost poklicni vojski napovedoval z izjavo, da bi bilo mogoče profesionalizacijo izpeljati v kratkem času, v letu ali dveh. Danes se odgovoru na vprašanje, kdaj bomo imeli v celoti poklicno vojsko, raje izogne.

Seveda ima poklicna vojska svoje prednosti in slabosti. Prednost je ta, da je poklicni vojak v vojski prostovoljno, zato je bolj motiviran in je zlahka tudi bolje izurjen kakor nabornik. Izurjena poklicna vojska je lahko manjša, a bistveno bolj učinkovita od naborniške. Po nekaterih mnenjih pa je slabost poklicne vojske ta, da je dražja od naborniške in da brez nabornikov nima pristnega stika s civilno realnostjo.

Ali bo za Slovenijo, ki je majhna država, kdaj v prihodnosti poklicna vojska primerna, bo pokazala podrobna analiza. Vsekakor pa za današnjo Slovenijo poklicna vojska ni prava rešitev. Je nevarnost. Politični prostor v Sloveniji še lovi ravnotežje in vprašanje je, ali ga bo našel v desetih letih. V takšnih razmerah pa lahko poklicna vojska hitro postane orodje politike. Izkušnje s poklicno vojsko niso dobre. Dogodek iz Depale vasi je že obrabljen, vendar ga je treba omeniti še enkrat. Milan Smolnikar je bil po nam znanih podatkih registrirani sodelavec policije in policiji je po svojih zvezah prinašal informacije o dogajanju v vojski. Ni jasno, ali so policijo te informacije zanimale samo zaradi odkrivanja kaznivih dejanj ali je šlo za politične interese. Kakor koli že, pripadniki specialne enote Moris, takrat edine povsem poklicne enote SV, so Smolnikarja poskušali aretirati in ga poškodovanega spravili v bolnišnico. Ni izgovor, da je bil Smolnikar sodelavec policije. Bil je predvsem civilist. Najhujši konflikt v vojaško-civilnih odnosih po osamosvojitvi Slovenije so izpeljali poklicni vojaki.

Od takrat se je na slovenskem političnem prizorišču marsikaj uredilo. Kljub temu pa je verjetno, da si politika šest let pozneje spet gradi novo poklicno oboroženo vojaško silo. Tone Krkovič, v času Depale vasi poveljnik Morisa in pozneje generalni sekretar SDS, se je vrnil v Slovensko vojsko kot svetovalec načelnika generalštaba. Neuradne informacije govorijo, da je že začel ustanavljati specialno enoto Moris 2, ki jo Janša sicer uradno imenuje brigada za hitro posredovanje. Pravi tudi, da naj bi ta enota temeljila na tradiciji in izkušnjah Morisa. Brigada naj bi bila večja in močnejša, kakor je bil Moris leta 1994, neuradno pa so nam na MORS potrdili, da je Krkovič že naročil izdelavo prototipov uniform in da je že odločeno, da bodo na njih našite oznake Morisa. Tudi sredstva za najsodobnejšo oborožitev te enote so zagotovljena, saj je minister Janša namenil pehoti večino denarja, ki je ostal v blagajni temeljnih razvojnih programov.

Bo Moris 2 temeljil na tradiciji Morisa 1? Odgovor na vprašanje, ali je Slovenija že zrela za poklicno vojsko ali ne, je zdaj toliko bolj preprost.

02.12.2000

Dr. Anton Grizold, obramba

Nalog čez glavo

Rok Praprotnik

Kandidat za obrambnega ministra dr. Anton Grizold bo novost, sprememba. Gre za človeka, ki ima v primerjavi z vsemi dosedanjimi ministri (tudi zadnjim) daleč največ strokovnih referenc na obrambnem področju. Dr. Grizold je namreč na ljubljanski fakulteti za družbene vede predavatelj predmetov Obrambni in varnostni sistemi, Primerjalni obrambni sistemi, Varnost v mednarodnih odnosih in Primerjalni vojaški sistemi.

Gre torej za človeka, strokovnjaka, ki bi s primerno politično spretnostjo in odločnostjo zagotovo lahko kvalitetno vodil enega izmed bolj občutljivih vladnih resorjev. Na drugi strani pa je res, da gre pri dr. Grizoldu tudi za nekakšen kadrovski hazard, saj nima izkušenj z vodenjem velikih sistemov, med katere sodi obrambno ministrstvo. Za to bo nujno potreboval podporo v vladi in parlamentu. Še posebej zaradi tega, ker je, kot pravijo dobro obveščeni, zadnji minister Janez Janša za seboj pustil močne kadrovske sledi. Prav to lahko dr. Grizoldu povzroči marsikatero neprijetnost, saj menda z Janko nista v najboljših odnosih.

Ena izmed Grizoldovih ključnih nalog, o njej je govoril tudi na parlamentarnem zaslišanju, je sprejetje zakona o vojski. Poklicni vojaki namreč tako kot policisti zaradi specifičnosti svojega dela potrebujejo poseben zakon, ki bo uredil njihov status, saj ostaja neurejen že vse od '91. leta. Vojaki so namreč po sedanji ureditvi navadni delavci v državni upravi, kar je povsem neprimerno. Ob tem bo Grizold moral urediti najkvalitetnejše izobraževanje za poveljniški kader in dokončno zagotoviti spoštovanje sistema za napredovanje častnikov. Letošnje povišanje civilista Mirana Bogataja v čin brigadirja je zanj lahko poučen primer, kako se z vojsko ne dela.

Novi minister bo moral tudi odgovoriti na vprašanje, ali bo Slovenija v prihodnosti sploh še imela nabomiški sistem. Prihodnost na tem področju bi torej morala biti čimprej jasno začrtana. Dr. Grizold je v dosedanjih nastopih že nakazal določeno zadržanost do hitrega ukinjanja nabomiškega sistema. V primeru, da bo torej nabomiški sistem ostal v veljavi, bi bilo treba čimprej zagotoviti primerno stimulacijo tistih nabornikov, ki se odločajo za služenje vojaškega roka v vojski. Zakaj? Mogoče bo za prihajajočega ministra naslednja ugotovitev šokantna: Slovenski vojski primanjkuje vojakov. Že nekaj generacij namreč na stražo odhajajo vojaki v drugi fazi usposabljanja, čeprav po pravilih sploh še niso usposobljeni za opravljanje bojnih nalog; med te naloge sodi tudi straža.

:o 02.06.2001

Predlog zakona o tajnih podatkih

SDS dvomi o ustavnosti

Po mnenju socialdemokratov zakon o tajnih podatkih ni skladen z načeli varovanja človekovih pravic

***Ljubljana* – Socialdemokrati so na zadnji tiskovni konferenci opozorili na neprimernost ureditve v predlogu zakona o tajnih podatkih, ki po njihovem mnenju ni primeren za drugo parlamentarno branje in bi ga veljalo vrniti v prvo branje. SDS namreč dvomi o ustavnosti zakona in njegovi skladnosti z načeli varovanja človekovih pravic.**

Moti jih predvsem to, da bi postopek varnostnega preverjanja ter postopek izdaje in preklica dovoljenja za dostop do varnostnih podatkov predpisala vlada. »Tako občutljivih postopkov ni mogoče prenesti na vlado. Bojim se, da gre za kršitev 38. člena ustave,« je dejal dr. Miha Brejc.

Omenjeni 38. člen ustave pravi, da je »zagotovljeno varstvo osebnih podatkov. Prepovedana je uporaba osebnih podatkov v nasprotju z namenom njihovega zbiranja. Zbiranje, obdelovanje, namen uporabe, nadzor in varstvo tajnosti osebnih podatkov določa zakon. Vsakdo ima pravico seznaniti se z zbranimi osebnimi podatki, ki se nanašajo nanj, in pravico do sodnega varstva ob njihovi zlorabi.«

Predlog zakona o tajnih podatkih predvideva varnostno preverjanje oseb v državnih organih, ki naj bi imele dostop do tajnih podatkov. Na osnovi tega naj bi te osebe dobile dovoljenje za delo s tajnimi podatki. Ob začetku varnostnega preverjanja bi morala ta oseba (to so lahko tudi zaposleni v podjetjih, inštitutih itd, kjer za državne organe opravljajo razne naloge, raziskave – recimo za vojsko –, ki vsebujejo tajne podatke), v to pisno privoliti.

Predlog zakona tudi predvideva, da oseba izpolni pisni vprašalnik, v katerem, ob imenu in priimku, datumu rojstva in bivališču, navede tudi: državljanstvo, vključno s prejšnjimi in dvojnimi; zakonski stan in število otrok; osebe, ki z njo živijo v skupnem gospodinjstvu (z vsemi podatki); podatke staršev, očima, mačehe oziroma rejnikov; izobrazbo in poklic, ki ga opravlja; dosedanje delodajalce; vojaško dolžnost; predkaznovanost (neizbrisane pravnomočne obsodbe zaradi naklepnih kaznivih dejanj, ki se preganjajo po uradni dolžnosti, ali neizbrisane pravnomočne odločbe o obsodbi za prekršek določen s tem zakonom); tekoče kazenske postopke zaradi suma storitve kaznivega dejanja s področja gospodarstva, pravnega prometa, zoper varnost Republike Slovenije in njeno ustavno ureditev ali zoper človečnost ali mednarodno pravo; odvisnost od drog, alkohola ali drugih zasvojenosti; stike s tujimi varnostnimi službami; izrečene disciplinske ukrepe v obdobju zadnjih dveh let; prezadolženost zaradi finančnih obveznosti oziroma prevzetih jamstev in prejšnja varnostna preverjanja.

Organi, ki izvajajo varnostno preverbo, lahko podatke, ki jih je oseba, ki naj bi delala s tajnimi podatki, navedla v vprašalniku, preveri tudi pri izbranem zdravniku, prejšnjih delodajalcih, davkariji in na sodišču. Postavlja pa se vprašanje, kdo vse bo podvržen takšnemu preverjanju in kako daleč lahko to pripelje.

Na ministrstvu za notranje zadeve, kjer pripravljajo zakon, nam je državni sekretar Miha Molan povedal, da po predlogu zakona dobijo – brez dovoljenja in tako tudi brez varnostnega preverjanja – dostop do tajnih podatkov stopnje *interno* vsi zaposleni v državnih organih. To je utemeljeno s tem, da predpisi, ki urejajo zaposlovanje v državnih organih, že med splošnimi pogoji za zaposlitev predvidevajo neko elementarno varnostno preverjanje. Za višje stopnje tajnosti – *zaupno*, *tajno* in *strogo tajno* – pa bodo po predlogu zakona potrebna posebna dovoljenja in preverbe. Na MNZ so nam še povedali, da natančno število oseb, ki jih bo treba varnostno preveriti – če bo zakon sprejet –, ni znano, predvidevajo pa, da bodo 80 odstotkov teh preverb opravili na obrambnem in notranjem ministrstvu ter na Sovi, stroški tega pa še niso znani.

So pa na MNZ potrdili domnevo, da takšen zakon od nas zahteva približevanje evropskemu pravnemu redu in da brez tega ne moremo zapreti 24. poglavja pogajanj z EU. Ta zakon je tudi eden najpomembnejših elementov izpolnjevanja pogojev za kandidiranje naše države za polnopravno članstvo v zvezi Nato.

Rok Praprotnik

24.06.2001

Ura za uro, zob za zob?

»Primerjanje in medsebojno ocenjevanje vojaškega in civilnega služenja je perverzno« – Prihaja čas za profesionalno vojsko? – Civilno služenje, a kakor ga je uzakonil prvi demokratično izvoljeni parlament

Boštjan Videmšek, Rok Praprotnik

Dr. Darko Štrajn, znanstveni svetnik, nekdanji direktor Pedagoškega inštituta in urednik Mladine, o deskanju militarizacije po valovih prebujenega konzervativizma: leta 1990 je skoraj osemdeset odstotkov Slovencev in Slovenk podpiralo razorožitev, enajst let pozneje je povsem drugače.

***S**lovenska vojska naj bi pripravljala reorganizacijo civilnega služenja vojaške obveznosti. Ali narašča militarnost v Sloveniji?*

Militarizacija se dogaja v kontekstu določenih tendenc – ob prevladi tako imenovanih tradicionalnih vrednot, med katere sodi tudi patriotizem in z njim vred vojska. Zlasti naborniška *vojska brez patriotizma le stežka obstaja.* Zdi se mi, da Slovenija potrebuje *profesionalno vojsko. Naša armada* ima nekaj realnih problemov, predvsem zaradi majhnega naborniškega tkiva. Očitno je, da si želi biti večja. V obnovljenem konzervativnem družbenem ozračju se vojski odpira prostor, v katerem lahko vpliva na pravila igre, ki veljajo že vse od osamosvojitve. V sedanjih razmerah se zdi, da bi družba to lahko prebavila ...

Odgovornost medijev: veliko večino slovenskih novinarjev, ki so imeli možnost postaviti vprašanje na vrhu Bush-Putin, je zanimalo le, ali bo Slovenija prihodnje leto postala članica Nata.

Vključevanje v Nato je politična programska opcija, ki je bila – popolnoma prevladujoča – neposredno po naši osamosvojitvi zunaj vsakega dvoma. Natov dežnik je bil takrat videti kot izjemno vreden cilj. Zdaj je drugače. Nujnost ni kategorična. Ustvarjanje psihoze (mediji, vlada, ministrstvo za obrambo ...) ob priključevanju v Nato je nesmiselno, Slovenija bi si prav lahko privoščila biti bolj kul.

Velikemu družbenem sektorju, kar vojska vsekakor je, približevanje močno ustreza, saj članstvo povečuje postavke v proračunu, ponuja nove argumente. *Armada je pač vsepovsod velik porabnik proračuna.* A po drugi strani *širjenje proračuna v prid vojske v Sloveniji nima večje podpore.*

Civilna nepokorščina je skorajda pozabljen pojem.

V času po osamosvojitvi je prišlo do devalvacije civilnodružbenih gibanj in njihovega pomena. Odnos do obrambe in vojske ter služenja domovini se je postavil na glavo. Tik pred osamosvojitvijo je v Sloveniji vel neverjetno močan pacifistično-razorožitveni duh, ki je imel skoraj plebiscitarno podporo. V najbolj nevarnih časih je imela demilitarizacija skoraj 80-odstotno naklonjenost. Dejstvo je, da je ta številka odsevala odnos Slovencev do JLA. Zelo kmalu se je pokazalo, da ni šlo za ravno globok pacifizem. Le mesec dni po desetdnevni vojni se je podpora razoroževanju radikalno zmanjšala in se razvila v nasprotno smer. Ravno civilno služenje vojaškega roka kot pomembna stvar v civilnodružbenih gibanjih pred letom 1991 pa je ostalo, zapisano v ustavo. Podobno kot veliko drugih progresivnih zahtev, s katerimi je gibanjem uspelo prepričati politike in ki še zdaj močno motijo desno usmerjene. Civilna družba je po svoje obvladovala mentaliteto v prvem slovenskem parlamentu. Zdaj je nasprotno. In ne najno vezano na politične stranke, ampak na difuznost družbenih vrednot. Zadnji primer je prav gotovo referendum o umetni oploditvi, ki je pokazal, da v Sloveniji vendarle obstaja razlomba tradicionalnih vrednot, v katere vsekakor sodi tudi militarizem. Obrambne strukture začenjajo deskati po tem valu. Težnjo mladih fantov, da se z vojsko preprosto ne bi ukvarjali, želijo demotivirati. Imamo dve možnosti: vztrajanje na naborniškem principu in bitki za pravila igre ali – slediti zahodnim vzorom – profesionalizacija. Glede na težave z brezposelnostjo bi to utegnil biti pomemben prispevek ... Upam pa, da si bo stran zagovornikov civilnega služenja, če le še obstaja, znova začela prizadevati za ohranitev pridobljenih svoboščin. Za civilno služenje, kakršno je uzakonil prvi demokratično izvoljeni parlament, se je treba resno zavzeti. Če se zruši ta pridobitev, se bo zrušilo še kaj drugega. Regresija človekovih svoboščin – v širšem, civilizacijskem kontekstu – tudi v zahodnih demokracijah ni tujek ...

Vojska se trudi civilno služenje (kot ustavno pravico) minimalizirati, spustiti na raven margine.

Civilno služenje je ustavna pravica! Vojski bi zagotovo bolj koristilo, da bi se nevtralno držala zakonodaje, namesto da se jo trudi spremeniti. To odpira vroče debate, ki pa verjetno niso potrebne.

Govorimo o naraščajočem militarizmu, a zanimanje za vojsko pada: vse več mladih želi vojaščino odslužiti civilno ali pa se ji kakorkoli drugače izogniti.

Obstoječo zakonodajo je treba spoštovati. Legalizem je tu bistven. Vojska se sicer lahko potrudi izboljšati svoj ugled, a to je vse.

Takoj po osamosvojitvi je bilo vlog za civilno služenje izjemno malo. Tedanji obrambni minister Janez Janša je na ta račun zelo triumfiral. V drugi polovici osemdesetih leta pa je bil sam zagovornik civilnega služenja in zaveznik civilnodružbenih gibanj.

Argumenti tistih, ki želijo reorganizirati civilno služenje, je, da je na Zahodu vse drugače urejeno. Da znotraj civilnega služenja obstajajo elementi, ki mlade demotivirajo, denimo čas služenja. V različnih državah je to različno urejeno, vsak sistem je plod kompromisa. Naš princip je tak, kot je – mislim, da ga je treba ohranjati. Zlasti bi to morali storiti tisti, ki jih služenje še čaka. Oni bi morali biti dobra baza za civilnodružbene zahteve in gibanja.

Prepričan sem, da podaljšano civilno služenje vodi tudi v podaljšano služenje v vojašnicah. Prihajamo namreč v obdobje manj številnih generacij, vojski se zdi, da mora nekaj storiti, obnovljeno konzervativno ozračje je za tovrstne spremembe zelo ugodno.

Zagovorniki podaljšanja civilnega služenja trdijo, da je civilnost lažja in nestresna. Poznam fanta, ki je civilno služil v domu za ostarele na Jesenicah in po nekaj minutah hranjenja ostarele gospe ugotovil, da je mrtva. Da ne omenjam civilnikov, ki so služili v ustanovah za duševno prizadete otroke, in travm, ki so jih od tam prinesli. V vojski pa je, ne prvi, pred desetimi dnevi – domnevno zaradi tehnične napake – umrl mlad fant.

Kakršno koli primerjanje in medsebojno ocenjevanje vojaškega in civilnega služenja je perverzno. Ne vidim razloga, da nekdo, ki goji domovinska čustva, ne bi mogel ekvivalentno služiti v civilnih vrstah. Pogovarjati se je treba o kakovosti. Na obeh straneh. O večji izbiri. Možnosti za civilno služenje se morajo razširiti, ljudi se – kamorkoli že – ne sme pošiljati na pamet.

Angažma je poniknil v pisarne

Slovenska vojska v dvokoraku z nekaterimi političnimi opcijami poskuša zaredactiti demokratično še kako simbolen institut pravice do ugovora vesti, ki omogoča *civilno služenje vojaške obveznosti. Tako imenovani argumenti o manjkem številu ur,* ki jih morajo državi podariti vojaški obvezniki, če si namesto vojaške uniforme izberejo civilna oblačila *ter razprave* o nestresnosti, lažernosti, tratenju časa, prodrlavni nekoristnosti ... skratka, o skrajno nepomembnem vložku k razvoju države, so, ne glede na ime in pripadnost gospoda obrambnega ministra, postali vsakdanji in neposredno obračunavajo z ustavno pravico, institutom pravice ugovora vesti. Pravico, plodom boja civilnodružbenih gibanj s konca osemdesetih let, ki so v devetdesetih spala na lovorikah. In pravico, ki je z zapisom v ustavo postala neodtujljiva, nesporna, kategorična. *Človekovih pravic in svoboščin pač ni mogoče prilagajati,* oblikovati, krojiti po svoji volji. Iz vojske prihajajo pobude o podaljšanju civilnega služenja, celo morebitnem »kasarniškem« sistemu, medtem pa jo skrbijo številčno vedno bolj borne naborniške generacije: fantov je čedalje manj, vojska bo zato logično manj učinkovita.

Vojska odkrito pritiska na politiko, scenarij spoznaja na že videno. Očitno je, da se je SV – tik pred tako zaželenim vstopom v Nato – znašla v zagati. Radikalizacija civilnega služenja utegne biti le prvi korak proti postopnem *ozemljenem* podaljšanju vojaške obveznosti. *Naraščajoča militantnost ne sledi sodobnim evropskim tokovom,* katerih vodilni trend je profesionalizacija vojske. Profesionalne vojske so praviloma manjše in učinkovitejše, obrambnikom pa se ni treba ukvarjati s civilnim služenjem, ki tudi v sedanji sedemmesečni obliki odpira precej vprašanj.

Civilniki se glasno pritožujejo, da je njihova izbira omejena, da jih ne glede na želje in *reference pošiljejo kamor koli, mnogo se jih s služenja vrne globoko travmatiziranih.* Jeseniški primer izpred dveh let (hranjenje že mrtve starke v domu *za ostarele*) je morda še najbolj slikovit.

Že videno

Debata o *spremembah v civilnem služenju* je do zdaj tekla precej enostransko. Civilnodružbenih gibanj, ki so konec osemdesetih let bile tvegan boj za eno od *najpomembnejših demokratičnih* pridobitev, ni več. Angažma je *skupaj z večino protagonistov izginil v pisarne,* problem pa se je znova pojavil. Ljubljanska županja Vika Potočnik je bila ena izmed najvidnejših bojevnic *za priznanje* pravice od ugovora vesti. Tudi ona čuti naraščajočo militantnost: »Spoštovanje zakonodaje in prisotnosti, ki jih imajo represivni organi oblasti, je treba še kako nadzirati in demokratizirati tudi njih. Zato ima tako država kot civilna družba vzpostavljene nadzorne mehanizme, katerih delo pa je po mojem premalo učinkovito,« trdi Vika

Vika Potočnik

Potočnik. Glede predlogov *o mogočem podaljšanju trajanja civilnega služenja* pravi: »Vedno, ko se je odpiralo vprašanje oblikovanja ali spremembe zakonodaje, povezane z vojaško obveznostjo, so bila izpostavljena tovrstna razmišljanja, sama pa tudi ob tovrstnih pobudah ne vidim resnih argumentov za spremembo sedanje zakonodaje in prakse.« Civilno služenje je civilno, ne pa vojaško vprašanje, vojska pač nima nikakršne politične pravice. *Vojska ni dolžnost. Je izbira.* »Uspeh je, da ima Republika Slovenija v 46. členu ustave, *ki govori o pravici do ugovora vesti,* zapisano, da je ugovor vesti dopusten v primerih, ki jih določi zakon, če se s tem ne omejujejo *pravice in svoboščine drugih oseb. Torej še določilo ustave dopušča drugačno izbiro,«* zatrjuje Potočnikova, ki današnjih razmer ne more primerjati s časi njene civilnodružbene angažiranosti: »JLA je imela absolutno oblast, delovala je kot država v državi. Takrat so že besedno zvezo *civilno služenje* na odboru za obrambo razumeli kot kršenje ustave.«

B. V.

06.07.2001

Packa, ki spominja na vojsko

Rok Praprotnik

Trditev, da se naš obrambni sistem, predvsem pa Slovenska vojska, gradi in razvija stihijsko in brez arhitekta, ne drži povsem. Ne drži zato, ker je v desetih letih v ministrskem fotelju na obrambnem ministrstvu sedelo kar nekaj »arhitektov«. In vsak je risal načrt po svojih nagnjenjih in sposobnostih. Eden je hotel vojsko brez tankov, drugi je bil ljubitelj letal in helikopterjev, tretji, četrti in peti pa o kakšni tozadevni arhitekturi niso imeli pojma ali pa zanjo ne dovolj časa. V fotelj jih je prinesla koalicijska plima in jih tudi odnesla, če že prej niso naseli na kakšno čer. Načrt, o katerem govorimo, je zaradi povedanega zato danes videti kakor slabo narisana karikatura resnega obrambnega sistema oziroma vojske.

Takšen načrt ima na mizi danes dr. Anton Grizold. Kaj bo naredil s tem zmazkom? Ga bo vrgel v koš, položil na mizo novo, belo, prazno polo in začel načrtovati na novo? Ali pa bo poskušal zmazek obdelati toliko, da bo dobil vsaj podobo iz psihologije znane Rorschachove asociacijske packe, pri kateri bi davkoplačevalec lahko zavzdihnil in rekel: »Spominja me na vojsko.«

Očitno je, da se je dr. Grizold odločil za drugo. Verjetno ga je v to prisilila predvsem časovna stiska pred vrhom Nata v Pragi naslednje leto, ka se bo odločalo, katera kandidatka bo postala članica zavezništva. Slovenska vojska naj bi bila do takrat videti tako, da bi bile vabilo Sloveniji za članstvo pripravljene blagosloviti vse članice, predvsem pa ZDA. In kako lahko Grizold to doseže? Pred nekaj meseci je bilo odločeno, da bodo intenzivno gradili in popolnili 10. motorizirani bataljon, ki naj bi se prvič slovesno postrojil sredi letošnjega decembra. V ta namen so na vladi dobili zeleno luč za zaposlitev 300 novih poklicnih vojakov (na koncu skupaj 500), in ker je bataljon motoriziran, morajo vojaki imeti tudi vozila. Glavno oklepno vozilo 10. MBT bo lahki oklepnik valuk in bataljon naj bi jih imel kar 70. Ampak danes jih je v hangarjih ljubljanske vojašnice Franc Rozman Stane samo 10. In na ministrstvu so se na hitro odločili, da bodo razliko med številom vojakov in številom vozil do prihoda drugih valukov zapolnili z 1,3 milijarde tolarjev vrednim nakupom tridesetih oklepljenih hummerjev. Prav, vojska nekaj tovrstnih vozil dolgoročno tudi potrebuje. Ampak, ali potrebuje prav hummerje? Ne vemo. Ne vemo, ker hummer ni bil izbran z natančno določenim postopkom ocenjevanja, vrednotenja in testiranja raznih znamk vozil iz tega razreda, ampak po domače v slogu, nekaj potrebujemo, torej bomo vzeli hummerja.

Od vrha v Madridu, ko se je odločalo o širitvi Nata, so minila že štiri leta. Časa za priprave na Prago je bilo dovolj. Letos, tako rekoč tik pred ponovnim odločanjem o novih članicah v Pragi, pa je vse, kar bi lahko večinoma postorili že prejšnji obrambni ministri, padlo na ramena osmega obrambnega ministra in nastala je prava panika. Na hitro je treba postaviti enoto, sposobno delovati na kriznih žariščih, da jo bodo lahko videli Američani, ko bodo za kongres pripravljali poročilo o naši pripravljenosti. Za to je treba zaposliti 300 ljudi, nakupiti oklepnike, oborožitev... Vse na vrat na nos, brez načrtovanja, za to pa je najbolj odgovorna LDS, ki je sicer uradno imela samo enega obrambnega ministra, vendar ima že deveto leto predsednika vlade in očitno neuničljivo veselje do zmede v vojski.

13.09.2001

Preoblikovanje Slovenske vojske

Manj braniteljev

***Ljubljana* – Načelnik generalštaba Slovenske vojske brigadir *Ladislav Lipič* je včeraj na osrednjem vojaškem vadišču Poček predstavil preoblikovanje Slovenske vojske. Vojska se mora po njegovih besedah prilagoditi spremenjenim varnostnim razmeram v svetu. »Spremembe so nujne,« je poudaril brigadir Lipič, »saj se je spremenil geostrateški položaj Slovenije, spremenilo se je ožje in širše družbeno okolje in spremenile so se oblike ogrožanja.«**

Najpomembnejša sprememba je v številu vojakov, ki bi jih ob morebitni vojni vpoklicali. To število se je z okoli 50.000 zmanjšalo na 30.000. Glavni namen tega je, da bi odpravili tako imenovane votle enote, ki obstajajo samo na papirju. Hkrati s tem se je spremenil sistem usposabljanja nabornikov. Po novem vso generacijo nabornikov napotijo v en učni center in jih po prvi fazi pehotnega usposabljanja, glede na dosežene rezultate, dodelijo bojnim enotam. Tu pa se že kaže problem pomanjkanja vojakov. Tako se dogaja, da ima bataljon, v katerem bi sicer moralo biti okoli 250 ljudi, samo 40 vojakov. Lipič je povedal, da je rešitev v zmanjševanju števila vojaških enot.

V nadaljevanju je povedal, da bo treba spremeniti enote, ki ne povečujejo učinkovitosti vojske sorazmerno z vloženimi sredstvi. Posebej je omenil letalstvo, enote zračne obrambe in oklepne enote. Na vprašanje, kaj to pomeni, je dejal, da je treba tisto, kar je že v vojski, izboljšati in zmanjšati vlaganje v ta segment. Dodal je, da je projekt nakupa sistema zračne obrambe srednjega dosega še vedno živ, vendar še ne bo izveden v kratkem. Sicer pa je povedal, da so dva tankovska bataljona (Cerklje ob Krki in Pivka) premestili v rezervo. To pomeni, da ima Slovenija danes samo še dva aktivna tankovska bataljona, v Mariboru in na Vrhniki. Prvi bo opremljen s posodobljenimi tanki M-55S, drugi pa z delno posodobljenimi tanki M-84. Po naših podatkih pa je v Sloveniji tudi sicer premalo uporabnih tankov za štiri bataljone, zato je zelo verjetno, da bosta bataljona v Cerkljah ob Krki in v Pivki razpuščena.

Pomembna sprememba bo tudi prenos operativnih pristojnosti z generalštaba na nižje ravni, tako da bi generalštab deloval samo še na strateškem in načrtovalnem področju. Lipič se z obrambnim ministrom Antonom Grizoldom pogovarja tudi o prehodu kadrov iz generalštaba v civilni del ministrstva, s čimer bi povezali vojaški in civilni del.

Lipič je opozoril tudi na dejstvo, da ima vojska preveč infrastrukture in vojašnic. »Število vojašnic bo treba zmanjšati, saj stroški za vzdrževanje že zajedajo našo substanco,« je povedal. Najprimernejše rešitve bodo poskušali poiskati v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi.

Rok Praprotnik

13.09.2001

Varnostni ukrepi v Sloveniji

Ljubljana – Načelnik generalštaba Slovenske vojske brigadir *Ladislav Lipič* je včeraj povedal, da je slovenska vojska s patruljo vojaške policije okrepila varovanje ameriške logistične baze v koprskem pristanišču. Ob tem so povečali tudi varovanje predstavnikov ameriške vojske, ki na podlagi meddržavnih sporazumov delajo v Sloveniji. Sicer pa pripravljenost Slovenske vojske ni povečana; načelnik generalštaba je ukazal zgolj poostren nadzor pri varovanju pomembnih vojaških objektov, predvsem skladišč minskoeksplozivnih sredstev.

Strožje varnostne ukrepe je opaziti že pri vhodu v obrambno ministrstvo: vojaki prijavne službe so opremljeni z neprebojnimi jopiči in čeladami ter opremo, ki je v normalnih okoliščinah nimajo pri sebi. Vodstvo obrambnega ministrstva je včeraj sporočilo, da ima Slovenija sistem ravnanja ob podobnih nesrečah.

Igor Nered, vodja civilne obrambe, je menil, da so sodobni viri ogrožanja nacionalne varnosti nevojaški. Zato v Sloveniji preusmerjajo sredstva, ki so mišljena za primer vojne, tudi v civilno obrambo. Vse načrte poskušajo uskladjevati z vsemi vladnimi resorji. Po njegovem mnenju je treba nadgraditi tudi sistem kriznega upravljanja, za kar naj bi do leta 2003 ustanovili center za krizno upravljanje.

Poveljnik štaba civilne zaščite Miran Bogataj pa je povedal, da bi sistem zaščite in reševanja v Sloveniji deloval podobno kot v ZDA. Po včerajšnjem napadu pa so dodatno ocenjili sistem in dodatno zavarovali nuklearko, letališča ...

Ponovno pa kaže spomniti, da v Sloveniji močno šepata nadzor in obramba zračnega prostora. Že pred petimi leti sta bila za več deset milijonov mark kupljena vojaški in civilni radar, ki naj bi ju postavili na Menino planino in tako zagotovili nadzor zračnega prostora nad vzhodno Slovenijo. Ker pa je SLS pred volitvami leta 1996 prebivalcem Menine planine obljubila, da radarja tam ne bo, in ker je ta stranka potem postala vladna stranka, radarjev tja niso postavili. Vojaški radar se danes vrti na povsem neustrezni lokaciji nad Ljubljano, civilni radar pa je po vseh teh letih še vedno spravljen v zabojnikih in verjetno že v zelo slabem stanju.

Rok Praprotnik

Včeraj je zasedal tudi svet za nacionalno varnost. Po seji je ministrski svetnik **Iztok Podbregar** predstavil oceno, ki so jo sprejeli člani sveta – **Janez Drnovšek, Anton Grizold, Rado Bohinc, Dimitrij Rupel, Anton Rop, Ivo Bizjak, Igor Bavčar, Rudi Gobrovec** in **Tomaž Lovrenčič** – ter gosti, predsednik republike **Milan Kučan**, predsednik DZ **Borut Pahor** in Podbregar. Med drugim so ocenili ukrepe za zaščito državljanov, premoženja in tujih predstavništev. »V razpravi je bilo ugotovljeno, da je neposredna ogroženost Slovenije pred terorističnimi dejanji izjemno majhna.« Po Podbregarjevih besedah so ukrepe ministrstev ocenili kot ustrezne. »Slovenija bo podprla vse aktivnosti mednarodne skupnosti za preprečevanje vseh oblik terorizma,« je še dejal ministrski svetnik. *T. S. N.*

21.09.2001

Vojska se pripravlja na spremembe

Tujci težko razumejo naš sistem hierarhije

Spremenjen bo zakon o obrambi, ki je zdaj neprimeren
Ne ureja statusa poklicnih vojakov – Osebni in položajni čini

Brnik – Včerajšnji za javnost zaprti pogovor med obrambnim ministrom, načelnikom generalštaba in poslanci, člani odbora za obrambo, na Brniku je bil zagotovo zelo zanimiv. V vojski se namreč pripravljajo na velike spremembe. Precejšnje spremembe pripravljajo tudi v zakonu o obrambi, ki je krovni zakon za področje vojske in je danes skrajno neprimeren.

O pomanjkljivostih zakonske ureditve s področja vojske se govori že dalj časa. Zakon o obrambi, ki med drugim ureja tudi področje vojske, namreč velja že od začetka leta 1995. Ena njegovih največjih pomanjkljivosti je, da posebej ne ureja statusa poklicnih vojakov, zato so zaposleni po določbah zakona o delavcih v državnih organih. To pa je za poklic vojaka povsem neprimerno, saj za njegovo službo, ki je v veliki meri vezana na teren, nevarno in nepredvidljivo delo, preprosto ne morejo veljati onaki predpisi, kakršni urejajo delo pisarniškega delavca v državnem organu. Tako na primer vojak, ki dela kot pirotehnik pri preizkušanju in uničevanju vojaškega streliva in drugih eksplozivnih teles, zasluži le kakšnih 100.000 tisočakov na mesec. Pri tem nima niti beneficirane delovne dobe, čeprav je vsak delovni dan v smrtni nevarnosti.

Naslednja posledica neprimerne zakonodaje se kaže v tem, da zakon o obrambi pravzaprav uzakonja napredovanje častnikov in podčastnikov mimo kariere. Zakon namreč določa osebne in položajne čine. Osebni čin je zlate barve in ga častnik pridobil s potrebnim vojaškim izobraževanjem in usposabljanjem. Častnik, ki zaključi šolo za častnike, prejme zlati čin podporočnika.

Na drugi strani pa zakon o obrambi določa, da lahko vojaške osebe dobijo tudi položajni čin, če zasedajo mesto, za katero je potreben višji čin, kot je osebni čin določenega posameznika. Položajni čini so srebrni. V skrajnem primeru bi torej lahko bil za načelnika generalštaba imenovan podporočnik (to je seveda politična odločitev), pri čemer bi dobil srebrni čin generalpolkovnika. Položajni čini torej zamegljujejo in rušijo sistem kariernega napredovanja vojakov. Če v vojaški enoti zaposlijo nekoga, ki ima VII. stopnjo izobrazbe, pa nobenih poveljniških izkušenj, ga morajo razporediti najmanj na mesto poveljnika voda, saj je to najnižje mesto za to izobrazbo. In ker morajo poveljniki vodov imeti čin poročnika, temu človeku podelijo srebrni čin poročnika. Tudi če pred tem ni opravil šole za častnike. Kadar gre za ženske s VII. stopnjo izobrazbe, ki seveda niso odslužile vojaškega roka, se zgodi celo, da dobijo srebrni čin poročnika in zasedejo mesto poveljnika voda v istem dnevu, ko prvič v življenju obujejo vojaške škornje. Poleg tega morajo poveljniki, če želijo ljudi s srebrnimi čini postaviti na (nižje) položaje, takšne, ki bi ustrezali njihovim osebnim činom, pridobiti pisno soglasje prizadetega. To je za sistem vojaškega poveljevanja in hierarhije zelo nenavadno in tujci imajo velike težave pri razumevanju te slovenske posebnosti.

Verjetno pa je odbor za obrambo včeraj spregovoril tudi o spremenjenih okoliščinah, v katerih poskuša delovati Slovenska vojska. Pristojni že dalj časa napovedujejo zmanjševanje števila vojaških enot, menda pa načrtujejo tudi odpis nekatere vojaške tehnike, ki jo je v Sloveniji pustila še JLA in je še vedno v evidencah Slovenske vojske. Verjetno bodo zmanjšali število vojašnic. To se bo najprej poznalo v vzhodni Sloveniji, saj naj bi se vojska umaknila iz Maribora, Ptuja, Murske Sobote in Slovenske Bistrice. V Apačah pri Ptuju naj bi zgradili novo veliko vojašnico. Po nam dostopnih podatkih je še vedno nerešeno vprašanje, od kod bodo vzeli potrebna sredstva za takšno vojašnico.

Rok Praprotnik

Srebrne čine naj bi poskušali odpraviti s spremembo zakona o obrambi. Seveda pa je vprašanje, kakšne podpore bodo spremembe zakona deležne v parlamentu, saj je za spremembo potrebna dvotretjinska večina. Sploh pa je nenavadno, da se odgovorni namesto amandmiranja sedanje zakonodaje niso lotili pisanja zakona o vojski, ki bi sistemsko in celovito uredil specifično področje delovanja vojske, tako kot je zakon o policiji to uredil za policijo.

28.11.2001

Stranka mladih za prostovoljno vojsko

SMS se zgleduje po Janši

Stranka mladih predlaga odpravo obveznega služenja vojaškega roka in uvedbo prostovoljnega – Ne strinjajo se z zaostrovanjem pogojev za civilno služenje

***Ljubljana* – Stranka mladih Slovenije (SMS) se ne strinja z zaostrovanjem pogojev za civilno služenje vojaškega roka. Kot je povedal glavni tajnik stranke *Jože Vozelj* država ne bi smela zaostrovati pogojev za dokazovanje ugovora vesti, strinjajo pa se, da bi morali poostriti nadzor nad izvajanjem civilnega služenja vojaškega roka in zagotoviti enakopravnost tistih, ki služijo v vojski in civilno. Hkrati predlagajo odpravo obveznega služenja vojaškega roka.**

Število fantov, ki se odločajo za civilno služenje vojaškega roka, iz leta v leto narašča. V letu 2000 se je za tovrstno služenje odločilo 1973 vojaških obveznikov, samo v prvi polovici leta 2001 pa jih je bilo že 1278. »Nasprotniki civilnega služenja vojaškega roka so prepričani, da je ta institut le modna muha, in se zavzemajo za njegovo podaljšanje in zaostritev kriterijev, kot je to v drugih državah,« pravijo v SMS. Po njihovem mnenju je obrambni sistem namenjen tudi zagotavljanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, medtem pa zagotovo ne moremo uvrstiti vseh zavrnjenih prošenj, ki se predvidevajo po novi poostreni uredbi o uveljavljanju ugovora vesti vojaški dolžnosti.

Nova uredba o civilnem služenju je namreč določila, da bo moral prosilec na pogovoru pred komisijo za priznanje ugovora vesti pojasniti okoliščine, ki so pomembne za odločitev, in predložiti ustrezna dokazila v pisni vlogi. Uredba prav tako pri izvajanju civilnega služenja daje prednost organizacijam, ki delujejo v sistemu zaščite, reševanja in pomoči ter humanitarnim dejavnostim ter imajo nastanitvene zmogljivosti. V stranki mladih zato menijo, da je zaostrovanje uredbe, ki izpeljuje institut ugovora vesti, nepotrebno.

Problematiko upadanja števila nabornikov, tudi kot posledico odločitve posameznikov za civilno služenje, je treba reševati z modernizacijo organiziranja oboroženih sil, menijo, zato predlagajo odpravo obveznega služenja in profesionalizacijo vojske.

»Zaradi prisile, ki jo pomeni obvezno služenje vojaškega roka, nekateri iščejo izhod v civilnem služenju,« je povedal Vozelj. V SMS so zato pripravili primerjalno analizo obveznega ali prostovoljnega služenja vojaškega roka. »Namesto splošne vojaške obveznosti novi način popolnjevanja predvideva, da se bo vsaj 10 odstotkov letnega demografskega priliva državljanov določene starosti udeležilo prostovoljnega vojaškega usposabljanja,« so zapisali. Prostovoljno usposabljanje bi trajalo štiri mesece in po usposabljanju bi bili vključeni v rezervno sestavo vojske, v kateri bi bili obvezni služiti 15 do 20 let. Prostovoljci bi bili plačani za čas usposabljanja in za usposabljanje v rezervni sestavi ter imeli dodatno zdravstveno zavarovanje in ugodnosti pri pokojninskem zavarovanju. Prostovoljno služenje bi omogočili tudi ženskam, ostala pa bi možnost uvedbe splošne vojaške obveznosti za primer neposredne vojaške ogroženosti ali okupacije države.

Naj dodamo, da je to zelo podobno predlogu nekdanjega obrambnega ministra Janeza Janše.

Rok Praprotnik

28.11.2001

Preoblikovanje vojske

Sil ne gradimo zaradi drugih

Dolgoročni program razvoja in opremljanja SV sprejet – Po Jelinčiču program odpravljanja splošne vojaške obveznosti ni dovolj izdelan, Peterle za nadzor nad (proti)dobavami

***Ljubljana* – Realističnost, uresničljivost, načrtnost in usklajenost z materialnimi in drugimi viri države ter s spremembami v mednarodnem varnostnem okolju so po besedah ministra za obrambo *Antona Grizolda* bistvene značilnosti splošnega dolgoročnega programa razvoja in opremljanja slovenske vojske, ki ga je v okviru proračunske seje sprejel državni zbor. Pred plenarno sejo se je do predloga opredelil tudi odbor DZ za obrambo in ga sprejel.**

Programa razvoja in opremljanja vojske je le eden izmed dokumentov, ki sestavljajo celovit program ukrepov vlade za preoblikovanje vojske. Tega obsegajo še predloga proračunov za leti 2002 in 2003, spremembe zakona o zagotavljanju sredstev za temeljne razvojne programe in spremembe zakona o obrambi. Pri dosedanjem preoblikovanju SV so bili že doseženi nekateri premiki. Bistveno je zmanjšanje bojne sestave (do 26 tisoč vojakov) in sprememba notranje strukture ter uresničevanje 52 partnerskih ciljev, ki si jih je Slovenija sama izbrala. Nadaljnje preoblikovanje vojske upošteva naloge vojske v miru, kriznih razmerah v širšem strateškem ali regionalnem okolju oziroma v morebitni vojni.

Tudi v prihodnje bo organizacija vojske enotna. Njena struktura mora biti primerljiva z organizacijami kopenskih vojsk razvitih držav, predvsem s članicami Nata. Povečati je treba sposobnost vojske predvsem za delovanje v miru. Prednostno naj bi se zato razvile sile za posredovanje, zlasti 10. in 20. motorizirani bataljon. Glavne sile bodo sestavljene iz dveh brigad, enot letalstva, protiletalske obrambe ter enot za podporo. Dopolnilne sile pa bodo obsegale poleg enot tudi teritorialne logistične elemente ter dopolnilne centre. Izboljšan bo sistem poveljevanja, kontrole in logistike. Uveljavljena bo karierna pot pripadnikov in dopolnjeno vojaško izobraževanje in usposabljanje, je predstavitev programa končal minister Grizold.

Dorijan Maršič (LDS) je menil, da je glede na spremenjene okoliščine in razmere v varnostnem okolju in glede na strateške zunanje politične usmeritve zelo pomembno, da gradimo in preoblikujemo vojsko in obrambni sistem v celoti, predvsem za zagotavljanje lastne varnosti, ne glede na naše prihodnje članstvo v evroatlantskih političnih in vojaških integracijah. **Igor Štemberger** (SMS) je opozoril, da je treba konkretneje opredeliti ukrepe za odpravljanje obveznega služenja vojaškega roka in nakazati metode in modele, ki bodo omogočale profesionalizacijo vojske. SMS zagovarja model prostovoljnega dopolnjevanja vojske.

Tudi **Rudolf Petan** (SDS) je dejal, da oboroženih sil ne gradimo zaradi drugih, ampak predvsem zaradi nas samih. Ne glede na to, ali so bomo priključili kakšnemu zavezništvu ali ne. To pa lahko dosežemo predvsem s pospešeno profesionalizacijo vojske. **Zmago Jelinčič** (SNS) pa je opozoril, da program odpravljanja splošne vojaške obveznosti še ni dovolj izdelan. Absolutno je potreben in sprejemljiv tako za državo kot za državljane, vendar ga je treba še pregledati. **Lojze Peterle** (NSi) pa je spomnil na nekatere nabave v preteklosti, ki niso potekale v skladu z najboljšimi navadami na tem področju. Zato naj ima parlament pri tem nadzorno vlogo. Bolj domišljen pa mora biti tudi sistem protidobav.

Matjaž Albreht

01.12.2001

Nastajanje slovenske vojske

Štirje padci in dva vzpona

Da gradimo majhno, sodobno in ne predrago vojsko, je lahko prazna krilatica, če za njo ni prave vsebine

Slovenska vojska je v ponovni reorganizaciji. Eni izmed mnogih v komaj desetih letih samostojne Slovenije, zato ni nikakršnega jamstva, da bo imela ta zadnja organizacijska faza daljšo življenjsko dobo od prejšnjih. Kljub vsemu pa je jasno vsaj to, da ima sedanji obrambni minister vladno in parlamentarno podporo, tak rise ni imel noben minister pred njim.

V evforičnem obdobju po osamosvojitveni vojni je bil marsikdo prepričan, da lahko Teritorialna obramba, ki je porazila JLA, kar obram svojo strukturo. Da vsaj zaradi dejstva, da Teritorialna obramba ni več zgolj poročna revolucionarna sila, ampak vojska suverene države, niso potrebni bistveni popravki v organizaciji in oborožitvi. V Sloveniji je po odhodu JLA ostalo veliko orodja in strojnic ostalo. Teritorialna obramba, ki je bila v jugoslovanski vojaški strukturi mišljena kot dopolnilna sila JLA in je bila oborožena zgolj z lahkim orožjem, je nenadoma dobila bistveno bolj zahtevne in težje obvladljive situacije.

Kam s tanki

Že med osamosvojitveno vojno so teritorialci zasegli nekaj deset tankov, po odhodu JLA iz Slovenije pa je tukaj ostalo več kot 100 tankov raznih tipov. Največ med njimi je bilo starih ruskih T-55 in najmodernejših jugoslovanskih M-84. Ta tehnika je bila za TO povsem nova, povsem jasno pa je bilo, da bo ena izmed bolj tragičnih odločitev, kaj s vsem tem železjem. Ena izmed podedic je bila, denimo, da je več deset tankov M-84 kar tri leta stalo in propadalo na dvorišču vrhniške vojašnice.

Res se Slovenji do leta 1993 dokaj resno in realno gradi vojaška agresija. Boji med bivšimi silami in silami krajinskih Srbov v Kninu in Kninski krajini ki nekaj kilometrov od slovenske meje. V takšnih časih reorganizacija vojske nikakor ni dobrodošla. Poleg tega je takrat za Slovenijo velja mednarodni embargo na uvoz orožja, zato tudi ideje o novih oborožitvenih sistemih niso bile uresničljive.

Zavračanje starega

Takrat je bil na čelu obrambnega ministrstva Janez Janša, človek, ki je dobil osamosvojitveno vojno in je s tem kariero prestavil vodil ministrstvo. Ideje o sestavi prihodnje slovenske vojske so torej nastajale predvsem v njegovi glavi. V tem prvem obdobju je bil za problem nekritičnega zavračanja vsega »starega« in premalo kritičnega iskanja »boljših novih rešitev«. Posledica je, da Slovenska vojska danes »odtrinja topli vodo«, ko ponovno ovira stvari, ki jih je poznala že JLA.

Povrhu je bilo v Janševem času za izrazito ministrovo privlačnost vojske, in to je bilo še posebno očitno pri specialni brigadi Moris, ki je nastajala v aferi Depala vas, ko so motivovci pretepli in aretirali civilista, Janko spomladi 1994 odstavila s položaja.

Janša je naslednji drug avtoritarni minister – kakor Kacin, ki je v ministrstvo prav taku stopil kot jurist osamosvojitvene vojne. Čeprav je Janša v Teritorialni obrambi čistil ostanke JLA, je Kacin to nadaljeval, pri tem pa čistil te ostanke Janševe dobe. Po Kacinovem prihodu je nastal nov koncept, pri tem pa tudi on vojski ni pustil strokovne samostojnosti. Njegova ljubezen so bili letala in helikopterji.

Programska zmada

V začetku leta 1997 je manjši nastopaja »programsko razrodna koalicija« – LDS, SLS in DeSUS. Obrambno ministrstvo je pripadlo Slovenski ljudski stranki in lahko rečemo, da je bilo to eno izmed bolj tragičnih obdobij tega resorja. Za to čas je namreč značilna popolna strokovna dezorientiranost, kakor se je slikovito izrazil eden izmed poročevalcev. Janša in Kacin sta imela za seboj vsaj študij splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, obrambni ministri, ki jih je kadrovala SLS, pa z vojsko pravzaprav niso imeli nikakršne zveze. Poleg tega so ob ministrstvo in v vladi veljali za bolj politične figure brez izrazite veljave in vpliva.

Prvi slovenski minister Tit Turnšek je odletel zaradi afere Zavrč, ko sta dva obveščevalca z vojaškim komisijem zašla na Hrvaško. Drugi, Alojz Krapež, je prišel na ministrstvo le za toliko, da je postavil novega načelnika generalštaba Stroke Podbregarja, potem si je privoščil vojaško »izmazovanje«, ki mu kot ministru ni pripadalo, in je moral odstopiti. Tretji minister zaslužnovalec z Inštituta Jožef Stefan dr. Franci Demšar, prav tako ni bil prav dobrodošel na obrambnem področju. Neuveljavnosti je skrival za nekakšno reorganizacijo in hkrati poudarjal pomen transparentnosti dela. Zanj je bil najpomembnejši projekt intranet za ministrstvo, da je mogel vsak zaposleni videti zapiske seje kolegija ministra. Na vojsko pa je bolj ali manj pozabil. Ta čas je najbolj prepoznavna po zaostanku pri pooborožitvi vojske in padcu deleža NDP, namenjenega obrambi.

Za Janševe vlade je kmalu obrambnega ministrstva ponovno prevzel Janez Janša, vendar so v tem obdobju ni zgodilo nič bistvenega.

Grizoldova ekipa

Približno leto dni je za ministrstvo ekipa obrambnega ministra dr. Antona Grizoldja, ki prihaja s katedre za obramboslovje pri FDV. V tem času se je pokazala vsaj dvoje. Prvič, da ima Grizold zadostno podporo vladne ekipe in, kakor se zdi, celo osebno podporo predsednika vlade dr. Janeza Drnovška. To drugo je pravi fenomen, saj je obrambni resor veljal za Drnovšku dokaj neljubega. In drugič, Grizoldova ima tudi zadovoljivo podporo poslancev državnega zbora. Obstajajo tudi lahko podkrepimo z dejstvom, da imajo Grizoldovi predlogi v vladi in parlamentu tako rekoč vso podporo. Kredibilni indikator podpore je zagotovo dejstvo, da je Grizoldu uspelo spraviti skozi oba ugosna t.i. zakona o TRP 2, z njima je zagotovil kar 64 milijard tolarjev za opremljanje vojske do leta 2007. Prav tako mu je uspelo v predlogu proračuna za naslednja leta ustaviti padanje deleža izdatkov za obrambni resor in krivulijo celo malce usmeriti navzgor.

Grizold se je zadeve lotil tudi pri temeljih. Njegova ekipa je izdelala novo resnično o strategiji nacionalne varnosti, obrambno strategijo, koncept preoblikovanja in razvoja SV do leta 2004, na podlagi vsega tega pa so oblikovali splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja vojske. Do januarja naj bi v državni zbor predložili spremembe zakona o obrambi. Vojska naj bi se zmanjšala na 26.000 pripadnikov med vojno. Zmanjšalo so bo število enot, spremenili pa bodo tudi strukturo vojske.

»Gradimo majhno, sodobno in ne predrago vojsko« je znana Grizoldova izjava. To je lahko tudi zgolj prazna krilatica, če za njo ni prave vsebine. Vojska se manjša, to je jasno. Ali bo vojska res moderna in hkrati ne predraga, pa je drugo vprašanje.

Sodobno je drago

Moderni oborožitveni sistemi so dragi, in ko so kupljeni brez pravega premisleka in strokovne podlage, so vedno predragi. Grizoldova ekipa lahko ošlamo za takšen nakup. Tistih 30 ameriških oklopljenih terencev hummer, o katerih te danes ne vedo, s čim jih bodo opremili in kaj bodo s tolikšnim številom počeli. Uradni argument, da jih bodo dodelili enotam za zvezo in vojaški policiji, ko bosta 10. in 20. motorizirani bataljon opremljena z oklepniki vabik in hummerjev ne bosta več potrebovala, se zdi resne pretvoje. Sicer pa med dobre nakupe lahko štejemo tankerni most, dva zmogljiva transportna helikopterja in 30.000 zaščitnih mask.

Zdi se, da se pod Grizoldom nakup pobira tudi vojska. Dobila je novega poveljnika – generala Podbregarja je zamenjal brigadir Ladislav Lipič. Kljub temu da Lipič menda nabere resnejše pokete ne gre za tiste, ko generalštabu po tolikih letih do besede le pridaja vojaška stroka. Ni več hardi in nestemeljnih napredovanj iz čina v čin, in čeprav bo z napovedanimi ukrepi dejansko izboljšala kadrovska slika v vojski, so razlogi za optimizem, da vojska ne bo več zgolj izvajalka dnevne politike. Do naslednjega ministra?

Rok Praprotnik

08.12.2001

Dr. Igor Kotnik-Dvojmoč o Slovenski vojski

Poseben davek za tiste, ki ne bi služili vojske

Rok Praprotnik

Dr. Igor Kotnik-Dvojmoč je državni podsekretar – svetovalec obrambnega ministra dr. Antona Grizolda za vprašanja, povezana z vojsko. Na ministrstvo je prišel z Grizoldom in kot kaže, bo z njim tudi odšel. Lahko bi rekli, da je Kotnik že dalj časa Grizoldov človek, saj je pri njem opravil tudi doktorsko delo, v katerem se je ukvarjal s študijo preoblikovanja slovenskih oboroženih sil. Še vedno na FDV predava predmet Popolnjevanje oboroženih sil in mobilizacija. V zadnjih mesecih pa je koordiniral dve raziskavi, v katerih so poskušali dobiti odgovor, ali naj Slovenija odpravi naborniški sistem in preide na poklicno vojsko ali pa bi bil boljši kakšen drug sistem pridobivanja novih vojakov.

Na ministrstvo za obrambo ste opravili dve študiji o možnostih bodočega popolnjevanja Slovenske vojske. Kaj ste ugotovili?

Najprej bi vas popravil, da smo na obrambnem ministrstvu opravili samo eno študijo, eno pa smo naročili na Fakulteti za družbene vede pri Obramboslovnem raziskovalnem centru. Kot koordinatorju raziskovanja se mi je zdelo smiselno, da se proti istemu cilju usmerimo po dveh vzporednih tirih, predvsem zaradi večje objektivnosti rezultatov.

Iskreni pa so ostanejo. Kažejo na to, da je treba še naprej povečevati delež poklicnih vojakov. Kot vemo, je zdaj temelj na podlagi vladnega sklepa okvirno s 300 vojaki na leto. Študiji nakazujeta, da bi ga bilo treba pospešiti, vendar je to ne drugi strani odvisno od razpoložljivih finančnih sredstev. Obe študiji tudi nakazujeta, da hitri prehod na poklicno vojsko ni mogoč; da nazaj organizacijsko, kadrovsko in predvsem finančno niso pripravljeni. Seveda pa bo po končni strokovni presoji najpomembnejša politična odločitev.

Slišati je, da bo v kratkem poklicne vojske nadomestile rezervne treba zapreti.

Naj na kratko naštejem dejavnike, ki vplivajo na takšno odločitev. Gre za tradicijo oziroma zgodovinske izkušnje v državi, varnostni položaj v mednarodni skupnosti ter ekonomske, demografske, politične, vrednostne, upravne, pravne in vojaško strokovne dileme, ki se ob taktnem vprašanju pojavljajo. Največje vprašanje so finance in trg delovne sile. Če gremo v uvedbo poklicne vojske tu čez hkrati ne bi zagotovili dovolj denarja za bistveno izboljšanje njene opremljenosti in izurjenosti, to ne bi bilo smiselno. Obenem bomo na slovenskem trgu delovne sile telko našli zadosti pozni, vendar je vedno dovolj kakovostnih vojakov. Obeta seveda zahteva bistveno višji delež BDP za vojaške potrebe, kot ga namenjamo zdaj.

Ali ste obstaja kakšno mnenje o tem deležu BDP?

Ta delež bi gotovo lahko bil tudi do tri odstotke BDP v kratkoročnem obdobju. Če bi se seveda prehod na poklicno vojsko zgodil razmeroma hitro. Recimo v petih letih. V tem primeru bi bilo treba hkrati dvigniti letno število novih zaposlitev in povečati delež obrambnega proračuna. Gre za to, da so bile vse vojske v zahodni Evropi, ki so izvedle ta prehod, etablirane, vzpostavljene v vseh dimenzijah – infrastrukturno, kadrovsko, strokovno. Naša vojska pa se šele gradi. S takšnim ali kakšnim preskokom v poklicno vojsko bi preskočili razmeroma dolgo razvojno obdobje. Tako kot se v razvoju družbe takšnih preskokov ne da opravljati, se brez posledic ne da tudi v vojski.

Nizozemska, belgijska in francoska vojska, ki so opravile ta prehod, so bile stare vojske, s stoletno tradicijo; a je bilo te pri njih opaziti bistvene težave.

Kakšne?

Zagotavljanje zadostnega kontingenta ljudi, ki bi bili pripravljeni v vojski ostati poklicno. Ne gre toliko za količino kot za kakovost kadra. Naj se navežem na slovenski primer. Letos smo si zadali za nalogo do konca popolniti 10. motorizirani bataljon z poklicnimi vojaki in ta pri tem smo se srečali z velikanskimi težavami. Predvsem zdravstvenimi in varnostnimi. Ogromno se je zelo veliko ljudi, ki so bili aporni z varnostnega vidika, kar pomeni, da so imeli zaznamke v policijskih kartotekah. Zagotovo ni naš cilj, da bi se v Slovenski vojski zaposlovali ljudje, ki imajo kriminalno preteklost. Ali pa taki, ki ne izpolnjujejo minimalnih zdravstvenih standardov. Prvo leto ponavadi le ni težav, ker so ljudje na trgu delovne sile ugodno zaloge. Problem je vojščaka leta, ko je zaradi fluktuacije kadra treba vsako leto zagotavljati kontinuiran dotok novega kadra.

Kakšen odstotek prijavljenih kandidatov pa je prišel v ali bilo?

Naš cilj je bil dobiti 250 novozaposlenih, skozi postopek jih je šlo čez 1000, kar pomeni, da je bilo čistilno sito. Zavedati se moramo, da za razmeroma podobne kadre obstaja v Sloveniji kosti zvezca. Najprej je seveda treba omeniti policijo, ki vabi populacijo z vsej približno enakimi osebnostnimi lastnostmi.

Morda vse pojavila manjša zelo kredibilnih ljudi iz tujine, ki so Sloveniji odvzemali uvedbo poklicne vojske.

Seveda so ljudje, ki nam to odvzemajo. Eden je dr. Unterseher iz Nemčije, primeri strokovnjak za tovrstna vprašanja. Drugi je general Mckenzie, ki je sodeloval pri oblikovanju novega koncepta Slovenske vojske. Izrazil je poslaliko glede smiselnosti prehoda na poklicno vojsko v Sloveniji predvsem z vidika finančnih sredstev.

Ko vrednotimo dejavnike, ki vplivajo na odločitev poklicne vojske da ali ne, moramo upoštevati vse. Težava pa je, da ti dejavniki niso enakovredni. Lahko bi se torej zgodilo, da jih je večina bolj ali manj v prid poklicni vojski, manjšina pa v prid ohranjanje modificiranemu sedanjemu sistemu. Po presoji politične elite je lahko vpliv slednjih tako močan, da zmaga ves drugi.

Ampak po vsakih razpravah v parlamentu ne gre prikazovati ravno velike opozicije poklicni vojski.

Opozicija je možna pri ekonomskem dejavniku. Ko bo ta enkrat na mizi in bo vlada ugotovila, da ni objektivnih možnosti za hitrejše in zmernejše povečevanje deleža BDP za obrambo, bo to tako močen dejavnik, da prehod na poklicno vojsko za politiko ne bo najsprejemljivejša možnost. Kot že rečeno, ob sedanji sprejmljenosti Slovenske vojske in njeni sposobnosti na trgu delovne sile je težko pričakovati prehod na poklicno vojsko. Gre za to, da bo morala Slovenska vojska v prihodnje bistveno več ponuditi potencialnim poklicnim vojakom, če bomo želeli zagotavljati dovolj velik in kakovostno kontingent vojakov.

Dolgo časovno obdobje pri morebitnem prehodu na poklicno vojsko pa tudi bilo potrebno tudi zato, ker imamo danes v Sloveniji vojaki vsaj delovna neustrezne kadre. Če bi se odločili za poklicno vojsko, ta seveda zahteva bistveno boljše kadre kot obveznika vojska. Poklicne vojske je velje strokovno in disciplinsko obvladovati. V primerjavi z obveznikl so bolj strokovni in se jih po tej plati ne da zlahka okrog pelneti. Pravilnoma so starejši, so zrele osebnosti, delj časa so v vojski, nekateri imajo tudi pomembne operativne izkušnje. In s takšnimi vojaki je v mnogih pogledih bolj zahtevno delati kot z obveznikl.

Torej mislite, da bi bilo treba vzpostaviti boljši častniški in podčastniški kader.

Ravno to sem želel reči. Slovenska vojska ima zdaj bistven presežek častnikov, od katerih mnogi niso dovolj usposobljeni za delo s poklicnimi vojaki vojaki, hkrati pa nimamo ustreznega, kar je temelj vsake dobre poklicne vojske. Nimamo podčastniškega zbora. Za oblikovanje kakovostnega in dovolj številnega podčastniškega zbora pa potrebujemo vsaj pet let. Najprej moramo končati dosedanjo prakso, da so podčastniki postajali ljudje z ulice, in uvesti sistem, po katerem so lahko podčastniki želo tisti, ki so bili nekaj časa navadni vojaki. Le najboljši izmed teh bi bili primerni za podčastniško šolo in napredovanje v podčastniški čin. Ko bomo oblikovali zadostno podčastniško bazo, bo Slovenska vojska v resnici zrela za hitrejše povečevanje deleža poklicnih vojakov.

A mpak dober podčastniški kader ni nujen samo za poklicno vojsko ...

... seveda ..

Kako, da v Slovenski vojski tega niso ugotovili že prej?

Eden izmed najpomembnejših razlogov je, da sta bivše Teritorialna obramba in Slovenska vojska temeljili na izkušnjah bivše zvezne vojske. Ta pa je temeljila na sovjetskih izkušnjah. Po tej doktrini je v vojski približno enako častnikov in podčastnikov, ki pravilomo izvajajo manj pomembne podporne funkcije, iz česar izhajajo tudi drugačni medčloveški odnosi kot v zahodnih vojskah. Te temeljijo na prvaki šoli, v kateri je častnik zelo redka dobrina. Zato so utemeljene na podčastnikih. V Sloveniji ta ostanek preteklosti ni bil dovolj hitro opažen in ga niso začeli pravočasno odpravljati. In tudi, ko so ga, se dela niso lotili na pravi način. Podčastnike so rekrutirali naravnost s ceste, bistveno je bilo, da so imeli ustrezno splošno izobrazbo, čeprav prawilomo niso imeli ustreznih vojaških šol in izkušenj. In prednu takšen podčastnik dobi kredibilnost v enoti, traja zelo dolgo. Poredu pa kredibilnost lahko dobi tudi po prevzetstvu, saj v enoti, v kateri je začel kot poglin »zrelesec«, ne bo nikoli dobival kot kredibilen podčastnik.

Kakšno pa bi bilo velikost poklicne vojske v Sloveniji?

Zdaj govorimo o 7700 poklicnih pripadnikih do leta 2010 plus nabornik. Če bi nabornike popolnoma opustili, bi morala biti številka za nekaj tisoč večja»

Ko se pogovarjamo o poklicni vojski, to nikakor ne pomeni, da gre samo za poklicno vojsko. Nobena država nima samo poklicnih vojakov, ampak ima ob njih še rezerviste. Ti so predvsem odsluženi poklicni vojaki. Ko vojak podpiše pogodbo za poklicno vojaško službo, se obveže, da bo po prenehanju aktivne službe pripadnik rezervne sestave še na primer nadaljnjih pet let. Hkrati pa vse te države oblikujejo določeno prostovoljno rezervo. Smiselno je torej govoriti o poklicni vojski, rezervi odsluženih poklicnih vojakov in rezervi, ki jo sestavljajo prostovoljci.

Ste vi zagovornik poklicne vojske?

08.12.2001

Nikoli nisem bil zagovornik prenagljenega prehoda na poklicno vojsko v Sloveniji. Hkrati pa sem velik kritik sedanjega sistema splošne vojaške obveznosti. Namesto tega predlagam vmesno različico: sistem samoizbirne vojaške obveznosti. To pomeni, da ostanemo pri dikciji splošne vojaške obveznosti v zakonodaji, ponudimo pa vsakemu moškemu državljanu, da se odloči za tri možnosti, kako bo to obveznost izpolnil. Prva je klasično služenje vojaškega roka, kot ga poznamo danes, druga je že poznano civilno služenje in tretja možnost je novost. Po njej bi imeli obvezniki možnost odkupa od te obveznosti s plačevanjem posebnega davka. Razlika med poklicnim in samoizbirnim modelom je, da prvi temelji na absolutni in drugi na relativni prostovoljnosti.

Seveda me kritiki ponavadi napadejo in rečejo, da gre za selektivno vojaško obveznost. Vendar to ne drži, saj selekcije ne izvaja država, ampak se posameznik sam odloči za eno izmed ponujenih oblik. Gre torej za samoselekcijo. Druga skupina kritikov pa pravi, da ne gre za nobeno novost, saj je bilo že v rimskih časih in tudi pozneje mogoče, da se je posameznik odkupil od vojaške obveznosti. Bistvena razlika danes je, da ima država prek dohodninske prijave na voljo podatke o letnih dohodkih posameznika. Klasičen odkup od vojaške obveznosti je bil vedno utemeljen na nekem absolutnem, za vse enakem znesku, ki ga je moral posameznik plačati. Kar je pomenilo, da so se premožnejši lažje odkupili od revnejših. V tem sistemu pa bi možnost odkupa temeljila na dohodninski prijavi. Se pravi, da bi tisti, ki imajo večji letni dohodek, v absolutnem znesku plačevali večji davek, ker niso opravili vojaške službe. Ta odkup ne bi bil enkraten, ampak bi šlo za kontinuiran davek od začetka splošne vojaške obveznosti za posameznika do obdobja, ko ta za posameznika preneha.

Se pravi tudi v času, ko so vojaški obvezniki v rezervi?

Seveda. Če ne bi želel služiti v rezervi, bi se odločil za ta način. Vsekakor gre za novost in rešitev ni enostavna. Zagotavlja pa zelo veliko svobodo izbire posameznika in enakosti med državljani. Mislim, da je sedanji sistem pisan na kožo bogatejšim in vplivnejšim, saj imajo več poznanstev in zvez in se lahko uspešneje izognejo vojaški službi kot revni. Podobno diskriminacijska je poklicna vojska, saj se za vstop vanjo odločijo predvsem pripadniki marginalnejših družbenih slojev.

Kaj pa tisti, ki so zdravstveno nesposobni?

Tudi ti bi morali plačevati davek, ker naj bi vsak član družbe po svojih najboljših močeh in zmožnostih prispeval k njeni varnosti.

Ali ste ta predlog že predstavili ministru?

Ne še. Gre za moj osebni predlog, ki je sestavni del ene od študij, tiste, ki je nastajala na FDV, ker sem ga izdelal še med službovanjem na fakulteti. Seveda gre pri tem za vprašanje nadaljnje dodelave ideje in predvsem politične volje za uveljavljanje enakosti med državljani pri zagotavljanju varnosti države.

Vraćva se k poklicni vojski. Kaj pravzaprav spodbuja razmišljanje o njej? Samo pomanjkanje nabornikov?

V bistvu pomanjkanje nabornikov ni glavni razlog. To je treba zelo jasno povedati. Velikokrat so dejali, da demografski dejavnik negativno vpliva samo na obvezniško popolnjevanje vojske. Ampak njegove količinske in kakovostne omejitve ravno tako vplivajo tudi na poklicno popolnjevanje vojske. Moramo se zavedati, da tudi če ostanemo pri sedanjem načinu popolnjevanja, bomo na služenje vojaškega roka vpoklicevali bistveno manjšo populacijo kot v preteklosti. Zato, ker potrebe niso več takšne. Danes že tako ali tako ne vpokličemo celotnega letnega kontingenta nabornikov. Povečujeta se delež zdravstveno nesposobnih in tistih, ki uveljavljajo ugovor vesti.

Kakšen je delež zdravstveno nesposobnih?

Od teh je 19 odstotkov zdravstveno nesposobnih in 13 odstotkov začasno nesposobnih. To bi lahko bil znak za preplah, saj je po tem kriteriju populacija mladih v Sloveniji bistveno bolj nezdrava kot v primerljivih evropskih državah. Vendar so kot zdravstveno nesposobni prepoznani na podlagi kriterijev, ki so veljali v prejšnji državi. V Sloveniji teh nismo nikoli zelo vsebinsko revidirali. Danes je kriterij sposobnosti lahko bistveno manjši kot včasih, ko je vojska temeljila na peščenju, ko so bili tovori, ki jih je nosil običajni vojak, bistveno težji ali pa se je od vočine pričakovalo, da bodo tudi opazovalci zračnega prostora. Hkrati bi bilo mogoče na podlagi nekaterih indicev sklepati, da se sama zdravstvena sposobnost včasih zlorablja za izogibanje služenju vojaškega roka.

Povečuje se tudi število posameznikov, ki uveljavljajo ugovor vesti. Pa vendar je brez resnično zdravstveno nesposobnih in zares iskrenih oporečnikov vesti na voljo še vedno toliko državljanov, da bi z njimi zelo enostavno pokrili tekoče potrebe. Sploh zmanjšan obseg vojne sestave Slovenske vojske. Seveda pa jih je treba uporabljati racionalno, nadaljevati usposabljanje v rezervi in jih ustrezno motivirati.

Nova uredba o civilnem služenju torej ni posledica pomanjkanja vojakov?

Gre za posledico dejstva, da so bili v zadnjem obdobju državljani Slovenije pri izpolnjevanju vojaške obveznosti neizenačeni oziroma neenakopravni. Mnogi od tistih, ki so se odločali za civilno služenje, so bili praviloma privilegirani v primerjavi z onimi, ki so služili v vojski. Govorim seveda praviloma, saj so bili nekateri povsem enakovredno obremenjeni. Mislim predvsem na gasilski zavod v Sežani ali na tiste, ki so služili v domovih za ostarele.

Na ministrstvo ste prišli s fakultete, od zunaj torej. Kaj bi lahko po enem letu dejali o ozračju na ministrstvu za obrambo?

Še ko sem delal na FDV, sem se skoraj vse desetletje ukvarjal z ministrstvom in predvsem s Slovensko vojsko. Zato velikih presenečenj, ko sem prišel v to hišo, ni bilo. Razen tega, da sem včasih domneval, da so za težave na obrambnem področju v Sloveniji bolj krivi objektivni dejavniki kot subjektivni. Toda po enem letu lahko trdim, da je bistveno več težav povezanih s subjektivnimi dejavniki. Če bi ljudje znali in predvsem hoteli več, bi bilo tu bistveno lažje delati, rezultati pa bi bili opazno boljši.

■

14.01.2002

Veliko krčenje naše vojske

SV naj bi sestavljale sile za posredovanje, dve brigadi in rezervni polki

Ljubljana – Slovenska vojska bo imela čez dve leti povsem drugačno strukturo, kot jo ima danes. S 1. januarjem leta 2004 naj bi ukinili operativna poveljstva, v celotni Sloveniji pa naj bi imeli samo še dve brigadi – 72. v Mariboru in 52. na Vrhniki. Podatki so povsem neuradni, kažejo pa na intenzivno krčenje vojske.

Po sedanjih napovedih naj bi torej leta 2004 ukinili vsa tri operativna poveljstva – 1. operativno poveljstvo vojaškega letalstva in zračne obrambe v Kranju, 2. operativno poveljstvo v Postojni in 3. operativno poveljstvo v Celju.

V Sloveniji bi se tako formirale tri vrste sil. Iz sedanje 1. brigade bodo nastale tako imenovane sile za posredovanje, v kateri bodo združene specialne enote, 10. in 20. motorizirani bataljon, 17. bataljon vojaške policije, inženirski bataljon... Te sile bi bile polno bojno sposobne v 30 dneh, sestavljene pa bi bile izključno iz poklicnih vojakov.

Glavna udarna pest vojske bosta po sedanjih načrtih 72. in 52. brigada. V vsaki od njiju bo tudi tankovski in artilerijski bataljon, prevladovala pa bo seveda pehota. V teh enotah bodo tako poklicni vojaki kot naborniki in rezervisti, polno bojno sposobni pa naj bi bili v 90 dneh od poziva.

Prostorske sile bodo sestavljene predvsem iz rezervistov in bodo organizirane kot polki, ki bi polno bojno sposobnost dosegli v 120 dneh.

Posebna novost pa bo tudi, da se bo iz generalštaba izločil tako imenovani operativni štab, ki bo dejansko poveljeval vojski. Generalštab se bo torej namesto z »razdeljevanjem vojaških spodnjic« po novi organizaciji ukvarjal le še s strateškimi odločitvami.

Rok Praprotnik

21.01.2001

Predlog novega zakona o obrambi

Predčasno upokojevanje edina rešilna bilka?

Ministrstvo za obrambo poskuša z zakonom administrativno upokojiti 787 zaposlenih – V breme državnega proračuna?

Ljubljana – Ministrstvo za obrambo je pripravilo spremembe zakona o obrambi, ki med drugim predvidevajo predčasno upokojevanje več presežnih delavcev ministrstva oziroma Slovenske vojske. Državni zbor naj bi po predlogu ministrstva obravnaval zakon po hitrem postopku. Čeprav gre za velik poseg v sistemsko določila šele pred dvema letoma sprejete pokojninske reforme – ta ne omogoča več prenašanja problema presežnih delavcev na pokojninsko blagajno oziroma administrativnega upokojevanja –, ministrstvo zakona ni predstavilo javnosti. Poleg tega pa je pripravilo nepopolni finančni načrt in del stroškov administrativnega upokojevanja – nastali bodo na dolgi rok – spregledalo oziroma prikrilo.

Grega Repovž
Rok Praprotnik

Obrambni minister Anton Grizold res že dalj časa opozarja, da se v vojski srečujejo s slabo kadrovsko sliko. V vojski je, tako Grizold, zaposlenih precej podčastnikov in častnikov, ki ne izpolnjujejo osnovnih meril za zaposlitev. Gre predvsem za nekdanje pripadnike Teritorialne obrambe in pripadnike JLA, ki so v slovenske vrste prestopili pravočasno. Dodatna skupina so tisti, ki so jih v vojski zaposlili po letu 1991 na podlagi političnih ali osebnih vez.

Ministrstvo je imelo na razpolago več možnosti: prerazporeditev zaposlenih v druge državne organe, prestrukturiranje in prezaposlovanje ter odpuščanje presežnih delavcev. Vendar pa naj bi ugotovili, da neskladij v sestavi vojske niso zmožni odpraviti z nobeno od dopustnih metod, ampak naj bi bila za pretežen del presežnih zaposlenih edina rešitev predčasno upokojevanje. Tako ministrstvo načrtuje in predlaga, da bi predčasno upokojili kar 787 ljudi. Gre za 211 častnikov, od tega jih 159 nima zahtevane splošne izobrazbe; 152 podčastnikov, od katerih jih nima ustrezne izobrazbe 79; 13 vojakov, od tega jih 9 nima ustrezne izobrazbe; 108 civilnih oseb v vojski, od katerih jih 36 nima ustrezne izobrazbe; 2 prestopnika iz JLA, ki se vedno nista razporejena; in 301 oseba iz drugih organizacijskih enot, predvsem tistih, ki delajo na področju vojaških zadev. Največ ljudi, 614, naj bi predčasno upokojili že s 1. januarjem leta 2003.

Prav predčasno upokojevanje kot nadomestek za odpuščanje, ki ga je vlada omogočila v začetku devetdesetih, je eden izmed dejavnikov, ki so povzročili hude obremenitve pokojninske blagajne ter primanjkljaje v pokojninskem sistemu. To je bil tudi eden od razlogov za ostre reze in zmanjševanje pravic, ki jih je prinesla pokojninska reforma leta 2000. Natalia Belopavlovič, državna sekretarka na ministrstvu za delo, je potrdila, da je ministrstvo za obrambo omenjeni predlog že predstavilo na vladnem usklajevanju na odboru za državno politiko. Besedilo člena, ki ureja predčasno upokojevanje, naj bi bilo po njenih besedah s pravnoformalnega vidika sicer korektno oblikovano, vendar pa je »odločitev o predčasnem upokojevanju po mnenju ministrstva politične narave in se glede nje na ministrstvu za delo težko opredeljujemo«. Oziroma, dodaja Belopavlovičeva: »Dejstvo je, da smo ob sprejetju novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ves čas zagovarjali stališče, da tovrstnega upokojevanja v prihodnje ne bo več.« Ministrstvo za obrambo namreč predlaga način upokojevanja, ki je v popolnem nasprotju z reformo in zdaj uveljavljenim sistemom – moške naj bi predčasno upokojili z minimalno 25 leti pokojninske dobe, ženske pa z minimalno 20 leti pokojninske dobe.

Ministrstvo za obrambo tudi trdi, da predčasno upokojevanje naj ne bi povzročilo dodatnih stroškov. Vendar pa naj bi tem trditvam ugovarjali tako na ministrstvu za finance kot na ministrstvu za delo. Ministrstvo za obrambo namreč v svojem predlogu zakona priznava stroške za pokojnine le do trenutka, ko naj bi predčasno upokojeni izpolnili redne pogoje za upokojitev, dejansko pa bi morali te stroške priznati za celotno obdobje upokojitve. Zagotavljanje sredstev iz državnega proračuna samo do izpolnitve pogojev za pokojnino po splošnih predpisih zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje namreč ne zagotavlja sredstev v izpadli višini, trdijo na ministrstvu za delo. Tudi po izpolnitvi pogojev za starostno pokojnino bodo upravičenci prejemali višjo pokojnino, kot bi jim bila odmerjena glede na vplačane prispevke. Pokojnina jim bo namreč odmerjena za 38 oziroma za 40 let, čeprav je bila zavarovalna doba bistveno nižja. Na ministrstvu za finance predloga zakona niso želeli podrobneje komentirati, so pa s pomanjkljivostmi seznanjeni. Tiskovna predstavnica ministrstva Marijana Kandoti je dejala le, da ministrstvo za finance ne nasprotuje predlogu zakona o obrambi, če ima nevtralen učinek na proračun. Seveda tega za sedanji zakonski predlog ne bi mogli trditi.

21.01.2001

Spremembe zakona o obrambi

Vojaki po znanje na tuje

Predlog zakona je že v vladnem postopku – Za zaščito zaveznikih interesov bodo lahko v tujino poslani tudi rezervisti

Ljubljana – **Obrambno ministrstvo je pripravilo in poslalo v vladno proceduro obsežne spremembe zakona o obrambi, ki ga je možno v parlamentu spremeniti le s podporo dveh tretjin poslancev. Predvidene spremembe med drugim omogočajo, da se na usposabljanje v tujino pošlje tudi vojake na služenju vojaškega roka.**

Med predlogi je pomembna novost možnost, da rezervisti z obrambnim ministrstvom sklenejo pogodbo za določen čas in odidejo na misijo v tujino. V času dela v vojski bi njihove statusne, delovnopravne in druge pravice mirovale, in po prenehanju vojaške službe bi se lahko najpozneje v mesecu dni vrnili na prejšnje delo. Novost je tudi, da bi lahko na usposabljanje zunaj države napotili vojake na služenju vojaškega roka in pripadnike oziroma enote rezervne sestave.

Na obrambnem ministrstvu so, verjetno v pričakovanju vstopa Slovenije v zvezo Nato, v predlogu sprememb zapisali tudi, da bi ob povečani nevarnosti napada oziroma neposredni vojni nevarnosti, v vojnem ali izrednem stanju, vojaško službo zunaj države opravljali tudi rezervisti, ki so odslužili vojaški rok in so razporejeni v enote, poslane na opravljanje vojaške službe izven države. Tako bi bili v akcije za zaščito zaveznikih interesov in obveznosti na tuje poslani tudi rezervisti. V 82. členu pa so dodali besedilo, da ob povečani nevarnosti napada ali neposredni vojni nevarnosti napada v skladu s tem zakonom oziroma ob napadu na državo ali države, s katerimi je Republika Slovenija sklenila mednarodno pogodbo o zavezništvu, državni zbor lahko odloči o mobilizaciji in uporabi vojske tudi, če ne razglasi vojnega stanja.

Z zakonom naj bi v vojsko uvedli tudi nove čine: vojaki bodo poleg činov poddesetnika in desetnika dobili tudi čin naddesetnika. Bistveno nameravajo povečati število podčastniških činov, saj predvidevajo uvedbo čina višjega štabnega vodnika, višjega praporščaka, štabnega praporščaka in višjega štabnega praporščaka. V tem se kaže želja, okrepiti funkcijo podčastnikov, ki imajo v sodobnih vojskah glavno operativno vlogo. Ob tem je predvideno črtanje čina podporočnika in uvedbo novega čina nadporočnik, pri generalskih činih pa želijo ponovno uvesti čin generalmajorja, najvišji generalski čin pa se naj bi namesto generalpolkovnik imenoval le še general.

Kot povsem nova kategorija so predvideni vojaški uslužbenci, ki bodo zasedali dolžnosti, za katere ni predvidena vojaška izobrazba. Sem sodijo predvsem psihologi, vojaški duhovniki, godbeniki in ostali, ki danes nosijo vojaške čine. Predvideno je, da bi imeli na uniformah drugačne oznake, kar bi jih jasno ločilo od vojakov. Takšno rešitev je poznala že JLA. Vojaški uslužbenci naj bi se delili v dva razreda – nižjega in višjega.

Predvidevajo tudi spremembe določil o disciplinskih prekrških v vojski. Te naj bi bile po novem razdeljene na milejše in hujše. Poklicne vojake bi lahko kaznovali tudi z denarno kaznijo v višini do 15 odstotkov polne plače, za vse vojaške osebe pa je v vojnem stanju kot izredni ukrep predviden tudi zapor za 30 dni.

Rok Praprotnik

20.02.2002

Uvajanje poklicne vojske

Vojska ne sme biti žrtev populizma

Janšev predlog za odpravo obvezniške vojske preveč poenostavljen, v predvolilnem letu pa politično zelo hvaležen

Skupina poslancev s predsednikom SDS Janezom Janšo na čelu je prejšnji teden predlagala spremembe zakona o vojaški dolžnosti, s katerimi bi takoj odpravili obvezno služenje vojske v mirnem času, obvezno služenje v rezervni sestavi pa bi odpravili po štirih letih in ga nadomestili s prostovoljnim. Janez Janša je med predstavitvijo predloga povedal, da takšen prehod na poklicno vojsko ne bi zahteval dodatnih sredstev, ampak bi ga lahko izpeljali v okviru sedanjih stroškov. Ko smo ga poprašali, na podlagi katerih analiz je prišel do takšne ugotovitve, je dejal, da so njihove analize podrobne, predstaviti pa jih ni hotel. To je nenavadno, saj analize, ki so jih naredili na FDV in na obrambnem ministrstvu, kažejo, da takojšen prehod na poklicno vojsko sploh ni mogoč, ker za to ni pogojev. Bil pa bi tudi izredno drag.

Pri Janševem predlogu najbolj moti, da ni znano, na podlagi kakšnih analiz je prišel do sklepa, da predlagano uvajanje poklicne vojske ne bi prineslo novih stroškov. Problematično je tudi izmikanje odgovoru na vprašanje, koliko poklicnih vojakov bi štela takšna vojska. Po dolgotrajnem vztrajanju je Janša le prikimal mnenju novinarjev, da bi poklicna vojska po modelu, ki ga predlaga, verjetno štela okoli 5000 pripadnikov.

Takšno število vojakov pa bi tudi za majhno Slovenijo pomenilo težave pri zagotavljanju osnovne pripravljenosti vojske. Slovenija je namreč sprejela vrsto obveznosti v mednarodnih mirovnih silah v Bosni, kjer že zdaj delujejo štiri enote Slovenske vojske z okoli 70 pripadniki. Načrtujejo pa, da bodo za sodelovanje v Sforju namenili še eno pehotno četo iz 10. motoriziranega bataljona z okoli 110 pripadniki. Samo za rotiranje vojakov v Bosni bo torej Slovenija v prihodnje potrebovala okoli 300 vojakov. Poleg tega ima vojska vrsto nalog predvsem v Sloveniji – in jih bo tudi imela, vse od varovanja objektov (število teh se sicer zmanjšuje) do usposabljanja aktivne in rezervne sestave in seveda zagotavljanja osnovne bojne pripravljenosti.

Poklicna vojska za 20 odstotkov dražja?

V nasprotju z Janšo, ki ni postregel s konkretnimi podatki, so na obrambnem ministrstvu izračunali, da bi se leta 2001 v Sloveniji obrambni proračun pri prehodu na poklicne oborožene sile pri upoštevanju ocene, da bo povprečna delovna doba poklicnega vojaka 15 let, povečal za okrog 11,6 milijarde tolarjev. To pomeni skoraj 20-odstotno povečanje obrambnega proračuna, kar pa je v tem trenutku, glede na narodnogospodarske kazalnike in proračunsko politiko, absolutno neizvedljivo. Rešitev bi lahko bila podaljšanje povprečne delovne dobe poklicnega vojaka na 20 let, tako bi se namreč obrambni proračun povečal samo za okrog 6,2 milijarde tolarjev oziroma za 10 odstotkov.

Poklicna vojska zahteva tudi številne praktične spremembe v sami organizaciji. Tako bi bilo treba okrepiti propagiranje poklicne vojske in prihodnjim poklicnim vojakom ponuditi privlačne dohodke in delovne razmere. S prehodom na poklicno vojsko bi namreč slovenska vojska postala samo še en ponudnik na trgu delovne sile, pri katerem pa morajo kandidati za zaposlitev izpolnjevati posebne pogoje (zdravstvena ustreznost, nekaznovanost, izobrazba ...).

Kje dobiti vojaka

Pri dosedanjem kadrovanju se je pokazalo, da samo vsak tretji kandidat izpolnjuje vse predpisane pogoje. Vojska je imela zato precejšnje težave, da je lani zaposlila 300 novih vojakov, pri tem pa se število vojakov ni povečalo za 300, saj jih je okoli 200 odšlo v pokoj ali pa pretrgalo delovno razmerje v vojski. Po nekaterih ocenah bi se tako moralo v vojski vsako leto na novo zaposliti okoli 500 ljudi, da bi do leta 2010 dosegli zastavljeno število 7700. To pa bi – tudi zato, ker je med vsemi zainteresiranimi za vojaški poklic le 64 odstotkov takšnih, ki bi si želeli biti vojaki in podčastniki – moglo pomeniti, da bo od leta 2002 do 2010 struktura ponudbe vojaške delovne sile za načrtovani obseg Slovenske vojske neprimerna in nezadostna. Glede na naloge vojske bi se namreč moralo bistveno bolj povečati število vojakov in podčastnikov kakor častnikov.

Novim razmeram in standardom poklicne vojske bi se morala prilagoditi tudi vojaška infrastruktura. Pri poklicni vojski so namreč zahteve bistveno drugačne kot pri nabornikih, ki spijo v skupinskih spalnicah. Zgraditi bi bilo treba nastanitvene objekte za častnike in višje častnike, garsonjere, stanovanja in družinske hiše znotraj vojašnic, pisarne za višje častnike in podčastnike, predavalnice, delavnice in druge delovne prostore. Prav tako bi potrebovali nove objekte za prehrano, ambulante, bolnišnice, rekreacijske objekte in vadbene površine.

Sprememba ni mogoča čez noč

Iz tega je razvidno, da prehod na poklicno vojsko ni mogoč čez noč, saj to pomeni bistveno več kot zgolj administrativno odpravo izvajanja nabora. Po naših podatkih načrtujejo na obrambnem ministrstvu ohranjanje splošne vojaške obveznosti vsaj še naslednjih pet ali šest let, v tem času pa bi pripravili vse potrebno za čim bolj gladek prehod na poklicno vojsko. Janšev predlog spremembe zakona je s tega vidika destruktiven, saj bi takšna odločitev dejansko pomenila sesutje Slovenske vojske, kakor je v ponedeljek dejal dr. Anton Bebler.

Politično pa je obljubljanje odprave obveznega služenja vojaškega roka in služenja v rezervni sestavi seveda zelo hvaležna tema. Sploh v volilnem letu, kakršno je letošnje. Verjetno tudi zato še noben pomembnejši politik ni zavrnil Janševega predloga, češ da je neprimeren in demagoški.

Usoda Janševega predloga je zdaj v rokah poslancev. Glede na to, da se je pod predlog zakona podpisalo samo 22 poslancev, za spremembo zakona o vojaški dolžnosti pa je potrebna dvotretjinska večina, lahko pričakujemo, da bo večina glasovala racionalno in zakon na koncu ne bo dobil potrebne podpore.

Rok Praprotnik

01.03.2002

SDS, NSi in SMS za odpravo naborništva

Slovenija ni Rusija

Po Janševem predlogu bi poklicna vojska štela 8000 pripadnikov – SMS bo začela zbirati podpise proti naborništvu

***Ljubljana* – Predsedniki SDS, NSi in SMS, Janez Janša, Andrej Bajuk in Dominik S. Černjak, so včeraj sporočili, da vse tri stranke podpirajo predlog zakona, s katerim bi takoj ukinili izvajanje nabora, služenje vojaškega roka v šestih mesecih in obvezno služenje v rezervni sestavi v štirih letih. Zaradi tega je SMS umaknila svoj predlog zakona in s tem odprla pot Janševemu predlogu. Janša je včeraj tudi prvič povedal, da naj bi poklicna vojska štela okoli 8000 pripadnikov.**

»Če je Rusija, ki ima eno izmed največji armad na svetu, napovedala, da bo uvedla poklicno vojsko v desetih letih, lahko Slovenija to naredi v štirih,« je povedal Janša. Po njegovem bi bilo treba sistem, ki bi nadomestil obvezniško služenje, urediti v spremembah zakona o obrambi, ki jih je vlada poslala v parlamentarni postopek, vendar te ne predvidevajo uvajanja poklicne vojske. »Zaradi tega bomo morali mi ali vlada zakon med obravnavo dopolnjevati, da bomo vnesli potrebne spremembe,« je prepričan Janša.

Glede sprememb, ki bi sledile po odpravi naborništva, je Janša povedal, da bi mlajše častnike in podčastnike, ki se zdaj ukvarjajo z urjenjem nabornikov, premestili v bojne enote, starejše pa v učni center, kjer bi skrbeli za usposabljanje poklicnih vojakov. Drugi bi bili razporejeni v jedra, okoli katerih bi se začele razvijati enote prostovoljne rezerve, in v logistične centre. Preostale, ki ne bi bili primerni za nobeno dolžnost, pa bi razporedili v civilni del obrambnega ministrstva ali v druga ministrstva. V 12 mesecih, ko bi vzpostavili učni center, bi morali reorganizirati tudi sistem vojaškega šolstva. »Ni nujno, da se mora celotna poklicna vojska vzpostaviti takoj ali v štirih letih. Bojna sposobnost temelji na rezervnih enotah. In zato ni treba zaposliti 2000 novih vojakov takoj,« pravi Janša.

Janševo besede sta podprla tako Bajuk kot Černjak, pri čemer je slednji poudaril, da bo SMS začela zbirati podpise za ukinitev naborniške vojske.

Glede na to, da bi po Janševem predlogu naborniško vojsko takoj ukinili, smo se na obrambnem ministrstvu pozanimali, kakšna je kadrovska struktura v vojski in ali je ta zamisel mogoča. Decembra lani je bilo v vojski zaposlenih 1549 častnikov, 2041 podčastnikov, 692 vojakov in 762 civilistov. To bi pomenilo, da bi prišlo na enega vojaka pet poveljujočih. Anton Bebler je pred časom že dejal, da bi takšna rešitev dejansko pomenila razmontiranje Slovenske vojske.

Rok Praprotnik

02.03.2002

Anketa Dela

Nizko zaupanje v sposobnost vojske

Polovica vprašanih meni, da slovenska vojska ne bi bila sposobna obraniti države – Glavne naloge vojske

Ljubljana – **Vprašanje, kakšna bo v prihodnosti slovenska vojska, je zadnje dni zelo pogosto v javnosti. V telefonski raziskavi, ki jo je izvedla Delova agencija Stik, smo poskušali ugotoviti odnos vprašanih do slovenske vojske in ali naj bo ta v prihodnosti poklicna ali naborniška. Poglavitna ugotovitev je, da je večina vprašanih naklonjena uvedbi poklicne vojske, le večji del pa jih meni, da bi uvajanje morali izpeljati postopoma.**

Mlajši anketiranci so bolj naklonjeni uvajanju poklicne vojske kot starejši. V skupini mlajših od 35 let je takšnih kar 71,5 odstotka, 69,6 odstotka jih je v skupini od 36 do 55 let in 48,3 odstotka v skupini starejših od 56 let. Povsem drugačna je slika pri zagovornikih naborniške vojske; ti imajo največji delež v starostni skupini nad 65 let, in sicer 31,5 odstotka.

Zanimivo je, da postopno uvajanje poklicne vojske podpira tudi skupina starosti do 35 let, v kateri so tudi tisti, ki jih služenje vojske le čaka. V tej jih je namreč za postopno uvajanje poklicne vojske kar 69,1 odstotka, za takojšno uvedbo pa 26,7 odstotka.

Čeprav večina vprašanih meni, da bi morali uvesti poklicno vojsko, je povsem drugače glede stroškov. Na vprašanje, ali ste kot davkoplačevalec pripravljeni prispevati več za učinkovitejšo poklicno vojsko, je 48,2 odstotka vprašanih odgovorilo, da ne, medtem ko jih je 41,5 odstotka pripravljeno seči globje v žep.

Skupino starih do 40 let in z največ srednješolsko izobrazbo, se pravi tiste, ki so pogojno primerni za zaposlitev kot poklicni vojaki, smo povprašali, ali bi se bili pripravljeni zaposliti v vojski oziroma začeti profesionalno kariero v njej. Da jih to zelo zanima, je odgovorilo 18,5 odstotka vprašanih, pod pogojem, da bi bili dobro plačani, jih je dejalo 17,4 odstotka, da jih poklic ne zanima, pa pravi 62 odstotkov.

Zanimalo nas je tudi, kaj je po mnenju anketirancev najpomembnejša prednost poklicne ali naborniške vojske. Pri poklicni vojski je na prvem mestu odgovor, da so poklicni vojaki bolj motivirani, saj se za to službo odločajo prostovoljno, na drugem pa, da je takšna vojska bolj usposobljena in učinkovitejša, medtem ko se je na zadnjem mestu znašel odgovor, da lahko pri poklicni vojski mladi fantje, namesto da bi služili vojaški rok, počnejo produktivnejše stvari. Najpomembnejša dobra stran naborniške vojske pa se vprašanim zdi dejstvo, da nabornika vojaški sistem zresni, disciplinira in nauči reda, na drugem mestu pa, da je splošna obramba usposobljenost prebivalstva na ta način večja.

Sicer pa nas je zanimal tudi splošni odnos do vojske. Največ (37,1 odstotka vprašanih) ima do vojske kot institucije pozitiven odnos, 34,2 je nevtralnih, 18 odstotkov pa ima negativno stališče. Kar 85 odstotkov vprašanih meni, da Slovenija ni varnostno ogrožena, pri čemer pa skoraj polovica (48 odstotkov) ocenjuje, da slovenska vojska, kakor je organizirana zdaj, ob morebitni vojaški ogroženosti ne bi mogla obraniti države. To kaže, da je zaupanje, da bi slovenska vojska lahko opravila svojo temeljno funkcijo, v javnosti precej nizko. Komaj 18,1 odstotka vprašanih namreč meni, da bi bila vojska sposobna obraniti državo v celoti, 25 odstotkov pa, da samo kratkoročno.

Zanimivo je še vprašanje, kakšna se vprašanim zdi glavna naloga vojske. Največ (46,6 odstotka) jih pravi, da je to varovanje pred morebitno vojaško agresijo, na drugem mestu pa je s 24,8 odstotki mnenje, da je glavna naloga vojske varovanje državne meje. Temu sledi s 13,2 odstotki prepričanje, naj vojska pomaga predvsem pri naravnih nesrečah. Na četrtem mestu je za vojsko demokratične države zelo nenavadna funkcija: 8,4 odstotka vprašanih namreč meni, da je glavna naloga vojske vzdrževanje javnega reda in miru.

Rok Praprotnik

Anketiranje je potekalo 27. in 28. februarja med 15. in 21. uro. Od 1200 klicanih je v anketi sodelovalo 711 respondentov, 313 jih je pogovor odklonilo, 176 pa je bilo nedosegljivih. Med sodelujočimi je bilo 52,7 odstotka žensk in 47,3 odstotka moških.

Če bi v Sloveniji uvedli poklicno vojsko, kdaj bi jo bilo treba uvesti?

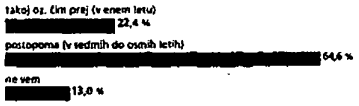

Menite, da bi slovenska vojska, kakor je organizirana zdaj, lahko obranila državo ob morebitni vojni ogroženosti?

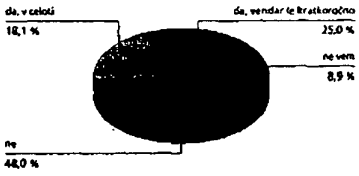

Ali ste kot davkoplačevalec pripravljeni prispevati več za učinkovitejšo poklicno vojsko?

Katera je po vašem mnenju glavna naloga vojske?

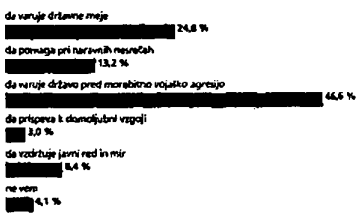

Delo Stik, telefonska raziskava, 27. in 28. februarja 2002, N = 711

Anketa Dela

Postopno do poklicne vojske

Ljubljana – Uvajanje poklicne vojske v Sloveniji je zadnje čase zelo aktualno, zato je Delo Stik o tem opravil javnomnenjsko raziskavo. In kakšni so izsledki? Kar 62,9 odstotka vprašanih podpira uvedbo poklicne vojske, 23,1 odstotka pa jih sodi, da bi bil še vedno najprimernejši naborniški sistem.

Skoraj dve tretjini vprašanih mislita, da bi bilo treba poklicno vojsko uvajati postopoma, to je sedem do osem let, po prepričanju 22,4 odstotka sodelujočih v anketi pa bi bilo treba to storiti čim prej oziroma v enem letu. Več na 2. strani. ***R. P.***

Kakšna organiziranost slovenske vojske bi bila po vašem mnenju bolj primerna?

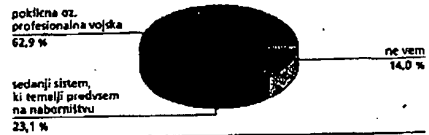

Delo Stik, telefonska raziskava, 27. in 28. februarja 2002, N = 711

21.03.2002

Razhajanje glede poklicne vojske

Hitreje, počasneje ali nekje vmes

Predsednik vlade Drnovšek ima drugačno mnenje kot obrambni minister Grizold

***Ljubljana* – Profesionalizacija Slovenske vojske je zahtevno strokovno vprašanje. Različen odgovor nanj ponujata tudi predsednik vlade Janez Drnovšek in obrambni minister Anton Grizold. Drnovšek namreč ni podprl Grizoldovega predloga, da bi profesionalizacijo izvedli postopoma in počasneje, ampak je bolj naklonjen hitri profesionalizaciji, malce počasnejši sicer, kakor jo predlaga predsednik SDS Janez Janša.**

Anton Grizold je mandat v zdajšnji vladi začel kot nestrankarski minister, čez pol leta pa se je vključil v Drnovškovo LDS. Na vsa vprašanja novinarjev je vedno odgovarjal, da ima za svoje projekte podporo vlade in tudi premiera osebno.

Zadeve so se po mnenju nekaterih bistveno spremenile, ko je skupina 22 poslancev z Janšo na čelu predlagala spremembe zakona o vojaški dolžnosti, ki bi omogočile takojšnjo profesionalizacijo Slovenske vojske. Na obrambnem ministrstvu so ta predlog takoj zavrnili, češ da ni realen, saj ne upošteva finančnih, kadrovskih in infrastrukturnih danosti. Zato predlagajo postopnejši prehod. Zadnje raziskave so pokazale, da bi bil prehod pogojno izvedljiv v šestih letih. Takojšnji profesionalizaciji nasprotuje tudi Anton Bebler, profesor na katedri za obramboslovje, ki je celo dejal, da bi bila Janševa rešitev dejansko »razmontiranje« Slovenske vojske.

Predsednik vlade pa ima drugačno stališče kot »njegov« obrambni minister. To je bilo opazno že na seji strateškega sveta za varnostna vprašanja pred dobrim mesecem. Takrat naj bi bil Drnovšek dal jasno vedeti, da je naklonjen čim hitrejši profesionalizaciji. Takšno stališče je ponovil tudi na tiskovni konferenci v ponedeljek. »Z ministrom Grizoldom imava o tem že nekaj časa dialog,« je dejal Drnovšek. Kot je povedal, ocenjuje, da je organizem Slovenske vojske najbrž tako kot vsak velik organizem nagnjen k inerciji. Dodal je, da se sam težko odloča za takšne spremembe, predvsem za hitre spremembe. »Pri tem si bo nujno nekoliko pomagati tudi s politično odločitvijo, ki pa se, sodeč po razpoloženju v vladi, bolj nagiba k hitrejši profesionalizaciji,« je dejal Drnovšek.

Drnovšek je predsednik vlade že deset let. V tem času se z vojsko ni ukvarjal veliko, pravijo dobro obveščeni. Tudi na simbolni ravni ne. Niti enkrat ni obiskal nobene enote ali vojašnice. Poleg tega je obrambni proračun neprestano padal, profesionalizacija vojske, zlasti če bo hitra, pa bo zahtevala dodatna sredstva. Na drugi strani je Drnovšek 35 milijonov dolarjev, namenjenih za vojsko, porabil za nakup vladnega letala.

Rok Praprotnik

13.05.2002

Spremembe zakona o obrambi

Rezervisti tudi v tujino

Za zaščito interesov zavezništva rezervisti na bojišča v tujino
V mirovne misije lahko tudi kot prostovoljci

***Ljubljana* – Državni zbor bo na seji ta teden po hitrem postopku odločal o spremembah zakona o obrambi. Namen sprememb naj bi bila ureditev nekaterih razmerij v vojski in priprava zakonske podlage za izvajanje obveznosti, ki jih bo prevzela Slovenija kot morebitna članica zveze Nato. Novost je možnost napotitve rezervistov na bojne akcije v tujino. To pomeni, da bodo s to možnostjo vsaj do leta 2010 morali računati vsi, ki so odslužili vojaški rok in so razporejeni v enote.**

Na obrambnem ministrstvu so, verjetno v pričakovanju vstopa Slovenije v zvezo Nato, v predlogu sprememb zapisali tudi, da bi ob povečani nevarnosti napada oziroma neposredni vojni nevarnosti, v vojnem ali izrednem stanju vojaško službo izven države opravljali tudi rezervisti, ki so odslužili vojaški rok in so razporejeni v enote, poslane na opravljanje vojaške službe izven države. To z drugimi besedami pomeni, da bi bili v akcije za zaščito zavezniških interesov na tuje poslani tudi rezervisti. V 82. členu so namreč dodali besedilo, da »ob povečani nevarnosti napada ali neposredni vojni nevarnosti napada v skladu s tem zakonom oziroma ob napadu na državo ali države, s katerimi je Republika Slovenija sklenila mednarodno pogodbo o zavezništvu, državni zbor lahko odloči o mobilizaciji in uporabi vojske tudi, če ne razglasi vojnega stanja.«

Po sedanjem vladnem predlogu bi prostovoljno rezervo uvedli leta 2010. To pomeni, da bo do takrat veljalo obvezno služenje v vojaški rezervi. S sprejetjem zgoraj omenjenih sprememb in včlanitvijo Slovenije v Nato bo torej obstajala možnost, da bodo do leta 2010 na bojne akcije v tujino odšli tudi rezervisti obvezniki, kasneje pa rezervisti prostovoljci. Ti prostovoljci se bodo torej pri podpisu pogodbe za sodelovanje v prostovoljni rezervi morali zavedati, da bo, čeprav bo Slovenija živela v mirnem in varnem okolju, obstajala možnost, da bodo morali v vojno, če bodo to zahtevale obveznosti, ki jih bo z vstopom v Nato prevzela Slovenija.

Peti člen zavezniške pogodbe namreč predvideva, da članice Nata ob napadu na eno ali več članic ukrenejo »vse potrebno, vključno z uporabo oborožene sile, da vzpostavijo in obdržijo varnost severnoatlantskega območja«. Ob terorističnih napadih na New York lanskega 11. septembra je Nato prvič v svoji zgodovini aktiviral 5. člen zavezniške pogodbe; v nadaljevanju je prišlo do posega v Afganistanu, na podlagi istega člena pogodbe pa napovedujejo tudi vojno proti Iraku.

Za rezerviste je pomembna tudi sprememba zakona o obrambi, ki predvideva, da lahko v miru z obrambnim ministrstvom sklenejo pogodbo za določen čas in odidejo na mirovno misijo v tujino. V tem času bi njihove pravice na delovnem mestu mirovale in po prenehanju opravljanja vojaške službe bi se lahko najkasneje v mesecu dni vrnili na prejšnje delo, pri čemer bi jim morali delodajalci zagotoviti enake delovne pogoje kot pred odhodom v vojsko.

Rok Praprotnik

NATO in mednarodno sodelovanje (SFOR)

03.08.2000

Ameriška priporočila Slovenski vojski

Branila nas bi Natova letala

Sile za hitro posredovanje s 4150 možmi – Nakup helikopterjev, ne letal – Enoten vadbeni center za urjenje nabornikov

***Ljubljana* – Posebna ocenjevalna skupina ameriškega obrambnega ministrstva pod vodstvom generala Josepha G. Garretta je preteklo leto proučevala Slovensko vojsko (SV). Njihove ugotovitve, ki za SV niso bile ravno pohvalne, smo v *Delu* že objavili. Garrettova skupina pa je pred približno dvema mesecema pripravila tudi priporočila za prihodnjo obliko SV.**

Kot so Američani zapisali v dokumentu, so njihova priporočila namenjena predvsem temu, da bi Slovenija razvila primerno nacionalno varnostno in vojaško strategijo s pripadajočimi dokumenti. V današnjem zapisu se bomo omejili predvsem na ameriško predstavo, kakšni naj bi bili v prihodnosti naša kopenska vojska, tankovske enote, zračne sile, urjenje nabornikov in usposabljanje rezervistov.

Predlogi Američanov so namenjeni temu, da bi odpravili enote, za katere so presodili, da so »votle«, saj imajo le malo bojnih zmožnosti. S tako pridobljenimi častniki in vojaki pa bi po njihovem lahko sestavili lahko pehotno brigado, ki bi jo podpirala dva ešalona rezervne sestave. Predlagana struktura bi po mnenju Američanov dovoljevala Sloveniji, da razvije vojsko, ki bi zadovoljila vsem nacionalnim varnostnim potrebam, bila pa bi tudi kompatibilna z Natovimi silami.

Američani niso zadovoljni z našo vojsko, ki je skoraj v celoti sestavljena iz nabornikov; ti potrebujejo veliko časa in sredstev, da dosežejo zadovoljivo raven bojne pripravljenosti. Namesto tega bi razvili manj bojno popolnoma sposobnih formacij, ki bi zadostile nacionalnim varnostnim in obrambnim potrebam. Kar pomeni enote, ki bi bile večinoma sestavljene iz poklicnih vojakov. Nabornški sistem bi ostal v veljavi kot vir novih vojakov in predvsem za popolnjevanje rezervne sestave.

Osnovna sila SV bi torej bila **lahka pehotna brigada** – sile za hitro posredovanje (SHP). Američani menijo, da bi zadovoljila slovenske varnostne in obrambne potrebe, ker ima oboje, strateško in taktično mobilnost. Štela bi 4150 mož, od tega bi bilo 3700 poklicnih vojakov in 400 nabornikov. Pehotni bataljoni te brigade bi bili izurjeni za izvajanje klasičnih pehotnih operacij, hkrati bi bili sposobni tudi za gorsko (alpsko) bojevanje, v manjši meri pa tudi za specialne operacije. Odsvetujejo nam ustvarjanje elitnih specialnih enot.

Brigada SHP bi lahko delovala kot samostojna bojna enota. Tudi v mirnem času bi bila popolnjena vsaj 90-odstotno z možmi in 100-odstotno z opremo. Sestava in zmožnosti bi bile takšne, da bi bila sposobna premagati vsakršno kopensko grožnjo Sloveniji, ki je verjetna v naslednjih 10 do 15 letih. V sestavi brigade bi bili trije bataljoni, od katerih bi vsak štel okrog 35 častnikov in 567 vojakov. Organizacija bataljona bi bila podobna lahkemu pehotnemu bataljonu, kot ga najdemo v ameriški vojski.

Vse čiste **tankovske enote** bi po zamisli Američanov dobile status rezervne enote, saj v doglednem času ni verjetna grožnja Sloveniji s tanki, pa tudi operativni stroški in vzdrževanje tankovskih enot so višji. Verjetnost, da bi sovražnik z močno tankovsko silo brez opozorila napadel Slovenijo, je skoraj popolnoma izključena. Zato Slovenija tankovske brigade ne potrebuje v sestavi predlaganih sil za hitro posredovanje, meni skupina generala Garretta. Takšne grožnje bi lahko predvideli toliko vnaprej, da bi lahko pripadnike rezervnih tankovskih enot pravočasno mobilizirali in pripravili za boj, še pravijo Američani. Seveda pa bi bile pehotne enote SHP dobro opremljene za protioklepni boj.

Slovenske **zračne** sile naj bi bile po zamisli Američanov prestrukturirane v polno operativno in bojno sposobne ter po standardih Nata. Pomenile bi upoštevanja vredno obrambno silo, hkrati pa bi povečale taktično mobilnost pehotnih sil za hitro posredovanje. Sedanjo floto zračnih plovil naj bi zato okrepili z nakupom več taktičnih transportnih plovil. Za podporo zemeljskim enotam in mornarici bi po mnenju Američanov morali nabaviti eno ali dve eskadrilji modernih bojnih helikopterjev, skupaj z eno ali dvema eskadriljama taktično-transportnih helikopterjev. Ta helikopterska zračna sila bi po mnenju Američanov Sloveniji omogočila razvoj izredno učinkovite enote za kopensko-mornariško podpore, in to z zmernimi stroški.

Izredno pomembna je izjava, zapisana v ameriških predlogih, da bi Sloveniji, ker nima in v doglednem času ne bo imela lovskih letal, lahko pomagala severnoatlantska zveza. Kot pravi Garrettova skupina, je Nato v kriznih situacijah Sloveniji sposoben zagotoviti letalsko zračno nadvlado v slovenskem zračnem prostoru z letali iz svojih baz v bližini Slovenije ali celo iz same Slovenije. Namesto nakupa lovcev naj torej Slovenija ta sredstva raje porabi za razvoj učinkovite kopenske vojske.

Američani so ugotovili, da je **nabornški sistem**, glede na učinkovitost, najdražja slovenska naložba v ljudi. Zato bi morala SV ustanoviti enoten vadbeni center, v katerem bi urili nabornike. Center naj bi imel možnost nastaniti med 1200 in 1600 naborniki, ki bi bili razporejeni v enega od dveh vadbenih bataljonov s po štirimi četami.

Američani tudi menijo, da bi se morali rezervisti SV, če naj bi bili usposobljeni, uriti na orožnih vajah po dva tedna na leto, rezervisti poveljniki pa bi imeli obvezno urjenje en vikend vsak mesec skupaj s poklicnimi pripadniki odgovarjajočega operativnega poveljstva.

Rok Praprotnik

19.08.2000

Utrinek iz Aviana

Amerika ni daleč

Rok Praprotnik

Američani so najboljši. To so ljudje, ki zelo radi uporabljajo besede, kot so prelepo (beautiful), najboljše (the best), neverjetno (marvelous), čudovito (wonderful), osupljivo (amazing) in še bi se kaj našlo iz sočne amerikanščine. Američan, ki je na obisku v Sloveniji, pa naj bo to predsednik Amerike ali pa navaden turist, bo rekel, da mu je res všeč ta čudovita dežela. »I love your beautiful country! I really like it here.« *Zelo tipično in zelo šablonsko, kot da bi Američane že v osnovni šoli učili, kako naj izrazijo občudovanje tuje dežele, da bodo tamkajšnji domorodci veseli. In Slovenci smo vedno veseli.*

Veseli pa so tudi Italijani. »I love this beautiful country! I really like it here,« *je povedal mladi poročnik Eric Fagrland, pilot ameriškega lovca F-16, stacioniran v ameriški letalski bazi v italijanskem Avianu. Povedal je tudi, da ljubi svoje delo, da je srečen, da lahko pilotira najboljše reaktivno letalo na svetu –* »the best jet on the world«.

Američani so v letalski bazi v Avianu prisotni že od leta 1955. Letalska baza tik ob meji z Jugoslavijo, s tako imenovanim socialističnim svetom, je bila za Američane strateška prednost, ki je niso želeli zgubiti kljub padcu železne zavese. Iz Aviana je aprila lani potekala glavnina letalskih napadov na cilje v Zvezni republiki Jugoslaviji. V bazi je bila takrat norišnica, na vsak prosti kvadratni centimeter betonske površine so postavili eno izmed 190 vojaških letal. Na cesti, za ograjo oporišča na koncu vzletne steze, pa so demonstrirali nasprotniki intervencije proti Jugoslaviji.

Danes je v Avianu mirno. V bazi je okoli 40 lovskih letal, na cesti za ograjo pa ni demonstrantov, ampak domači ljubitelji aviacije, ki jim dela družbo velika ameriška zastava. Skupinica lokalnih prebivalcev moškega spola (kakšnih deset) ves ljubi dan poseda v skromni senci bližnjih drevesc. Z daljnogledi opazujejo letala. »Že trideset let hodim sem, letala me enostavno zanimajo,« *razloži neobrit možakar v kratkih hlačah z nekaj packami.* »Dopoldne sem bil tukaj, potem sem šel domov na kosilo, zdaj pa sem spet tu,« *pove. Možje imajo prešteta vsa letala, ki so v bazi, in točno vedo, s kakšno oboroženo vijo in kdaj je katero letalo poletelo. Nekakšna ljubiteljska obveščevalna služba torej.* »Zakaj imate tukaj obešeno ameriško zastavo?« *vprašamo, ko se vrne.* »Brez komentarja,« *odvrne. Očitno gre za človeka, ki je ne samo ljubitelj letalstva, ampak tudi Amerike, vsega, kar je ameriško. Ameriški piloti, ki vzletajo nad zastavo, to zagotovo znajo ceniti.*

Amerika ni daleč od tod. Do nje je le kakšnih pet minut vožnje z avtomobilom. Z bazo je povezanih kakšnih 10.000 ljudi. Od tega je kakšnih 4.800 pripadnikov ameriške vojske in 4.315 njihovih družinskih članov. Ti ljudje ne bivajo v bazi, ampak imajo v okoliških naseljih najeta stanovanja ali hiše, nekateri vojaki se celo zaljubijo v lokalna italijanska dekleta. A vendar so lahko vsak trenutek v Ameriki. Za visokimi ograjami in vojaškimi policisti pri vhodu se kot del letalskega oporišča skriva ameriški comunity center. *Center, ki ameriškim vojakom in njihovim družinskim članom omogoča, da iz »prečudovite« Evrope z enim korakom stopijo v rodno Ameriko. Plačilno sredstvo v* comunity centru *je dobri stari ameriški dolar, tukaj stoji dobri stari ameriški Burger king, pa dobro staro ameriško kegljišče, v katerem igra tista pesem Sweet home Alabama.* »Wonderful« *italijansko hrano tukaj zamenja sendvič z arašidovim maslom in čipsom pa še kakšen ocvrt krompirček s kečapom. Tudi kokakola, ki jo pijejo tukaj, je ameriška – polnjena v Ameriki in pripeljana iz Amerike. Kokakola iz Amerike? Ja, za zagotavljanje ameriškega* way of life *ni nobena cena previsoka. Tudi letalski prevoz ton in ton kokakole ne. Ameriškemu načinu življenja rabi tudi voda v plastenkah, ki je ledena, prav po okusu povprečnega ameriškega volivca, le da sta na etiketi lično narisani objeti ameriška* stars and stripes *ter italijanska* tricolora. *Vse to lahko ameriški vojaki in njihove družine uživajo za varnimi ograjami* comunity centra, *ki jih loči od* »amazing« *Italije. Imajo seveda tudi svojo* high school, *bolnišnico, golf igrišče, bazen...*

Amerika sredi Evrope. Zanimanje med pripadniki ameriških letalskih sil za služenje v prekomorskih deželah je ogromno. Neki pilot, ki je v Avianu že sedem let, nam je celo povedal, da je to pri nekaterih glavni razlog, da se odločijo za vojaški poklic. Smešno, saj z odhodom v Evropo Amerike sploh ne zapustijo. Med vikendi se sicer lahko zapeljejo na izlet in odkrivajo staro celino, nekateri skočijo celo do Slovenije, ki jim je še posebej ostala v spominu po »amazing countryside and very nice people«, *vendar je dežela svobodnih in hrabrih neprestano na dosegu roke. To ima seveda svojo psihološko podstat. Domovina je blizu, domovina skrbi zanje, domovina nie ljubi. Tudi v Evropi. Američani so največji. Filmi ne lažejo!*

■

20.08.2000

»Dobrodošli, Slovenci«

Slovenska vojska ima v okviru Sforja tudi 26 pripadnikov vojaške policije – Slovenci patruljirajo po vsej Bosni

Človeka v Bosni najbolj začudi, ko po naključju zagleda hišo, ki nima v ometu vsaj šestih lukenj. Koliko tisočev ton topovskih in minometnih granat so v brezumnih štiriletnih spopadih morali zmetati prebivalci te slikovite dežele drug na drugega, da so lahko naredili toliko škode?

»A ste vi iz Slovenije,« je vprašala natakarica v restavraciji Srbija na obrobju Sarajeva, tam, kjer se začne Republika srbska. »Pa dobro nam došli, Slovenci,« je odgovorila na naše kimanje, medtem ko je na mizo postavila domače hruškovo in slivovo žganje. Povedala je, da ima v Sarajevu hišo, vendar se tja kot Srbkinja ne more vrniti. To tako ali tako nima smisla, ker so se vanjo že vselili »cigani i šiptari.« Ob pogledu na porušene okoliške stavbe in ob dejstvu, da se ljudje zaradi medsebojnega sovraštva ne morejo vrniti v domove, človek pomisli, da so prebivalci nekdanje BiH že utrujeni od vojne. Vendar ne. »*Pa nama Sfor treba. Kad se bude on povlačio, za dva mjeseca ćemo ponovo ratovati,*« je rekel 25-letni Fikret, Musliman, ki živi v centru Sarajeva.

Mednarodna skupnost je zato v Bosni močno navzoča – z 20 do 25.000 vojaki. Slovenija kot mala država k tej številki prispeva bolj malo. Imajo pa pripadniki Slovenske vojske v Sforju toliko pomembnejše naloge. V okviru enote MSU (multinational specialized unit) deluje vod (26 pripadnikov) vojaške policije Slovenske vojske. Njihove naloge so opazovanje terena, zbiranje informacij in posredovanje pri morebitnih demonstracijah. Ekipa Nedela je z njimi preživela popolnoma normalen delovni dan.

Na pot smo se odpravili ob sedmih zjutraj s šestimi terenskimi vozili in dvema oklepnikoma BOV ter prevozili skoraj 300 kilometrov. Naloga tistega dne je bila opazovanje voznih poti. Predvsem pa je pomembno, da prebivalci opazijo navzočnost mirovnih sil. Tako kot govorijo, je Sarajevo v primerjavi s preostalo Bosno popolnoma drug svet. Bosansko podeželje ni bilo razvito že pred vojno, danes je še slabše. Vojno opustošenje je še dobro vidno. Ljudje so za življenje le za silo zakrpali nekatere razbite hiše, večina je zapuščenih, predvsem pa je povsod ogromno odpadkov. Tudi v prelepem kanjonu Drine. »Videli smo kmeta, ki je pripeljal polno traktorsko prikolico smeti, zapeljal na rob kanjona in vse skupaj stresel v reko,« je razložil vodnik Bojan Čampa, poveljnik enega izmed BOV. Glavne ceste, kot je tista od Sarajeva do Goražda, po kateri smo se peljali, so dokaj ohranjene. Problem pa so krave. Te se ležerno sprehajajo po cestah, še posebna previdnost pa je potrebna v predorih. Krave namreč v vročih dneh ležejo vanje zaradi sence in vozniki, katerih oči se, ko zapeljejo v predor, še ne privadijo na mrak, precejkrat zaletijo v ležečo kravo. Slovenski pripadniki MSU morajo zato po posebnem navodilu pred vsakim predorom upočasniti vožnjo, sneti sončna očala in prižgati luči.

Slovenci imajo v Bosni velik ugled. Najbolj pa so cenjeni izdelki Fructala, Gorenja in lažko pivo. Odvržene pločevinke slednjega ležijo povsod. Znanje lokalnega jezika in naklonjenost prebivalstva pa je za slovenske vojake precejšnja prednost tudi pri njihovem delu. V vasicah pod Jahorino, kar je od njih še ostalo, so nas z mahanjem pozdravljali Bošnjaki, s tremi iztegnjenimi prsti so nas pozdravljali tudi Srbi v Srbskem Goražde.

Od Goražda, ki je muslimanska enklava sredi Republike srbske in je s federacijo BiH teritorialno povezana samo z ozkim koridorjem, smo se odpeljali še kakšnih 20 kilometrov daleč do hribovske vasice, ki je le štiri kilometre oddaljena od črnogorske meje. Zakaj MSU patruljira tam, nam major Dean Groff, poveljnik slovenskega kontingenta v MSU, ni želel povedati, ker da so to zaupne informacije Sforja. Kratek pogled na zemljevid pa pokaže, da je tukaj ozemlje federacije BiH najbližje muslimanom, ki živijo v Sandžaku, v ZRJ. Najbrž je zaradi tega to območje za Sfor izredno pomembno, saj je zelo možno, da bi se kolone muslimanskih beguncev, ki bi prebežali ob začetku morebitnih spopadov med Črnogorci in Srbi, valile prav prek teh krajev. Kaže torej, da želi biti Sfor za vsak primer na tekočem s stanjem cestnih povezav in razpoloženjem prebivalstva na tem območju, in delo Slovencev jim tukaj pride zelo prav. Sicer pa slovenski vojaki ne patruljirajo samo na območju Goražda. Vsaj tri tedne na mesec so v Sforjevih oporiščih zunaj Sarajeva, recimo v okolici Mostarja.

Za delo v Bosni je med pripadniki Slovenske vojske zanimanje izredno veliko, saj je prijav več, kot je prostih mest. Nekateri si želijo na tuje zaradi višje plače, kot jo prejemajo v Sloveniji, drugi pa preprosto raje delajo v drugačnih razmerah, takšnih, ki so blizu vojni. Njihovo delo v Bosni pa nikakor ni lahko in ekipa Nedela je to okusila na lastni koži. Deveturna vožnja po cestah, ki so jih razrili tanki, ni ravno podobna izletu. Prtička za piknik pa zaradi skoraj dveh milijonov min, ki so posejane po vsej BiH, tudi ni varno razgrniti. Dokler imaš pod sabo asfalt, si na varnem in šaljenje »pazi mina« tu ne zveni tako smešno. Narava je utrujena od vojne.

Rok Praprotnik

29.09.2000

Pogovor z Masonom C. Whitneyjem, načelnikom Nacionalne garde Kolorada

Prostovoljci so bolj predani

Janša bi rezervno sestavo Slovenske vojske organiziral na prostovoljni osnovi po zgledu nacionalne garde – Whitney: Za služenje v rezervi porabijo vikende, počitnice, prosti čas

Ljubljana – Na dvodnevnem obisku v Sloveniji je generalmajor Mason C. Whitney, načelnik Nacionalne garde Kolorada. Obrambni minister Janez Janša je ob vse priljubnosti poudaril, da bi rezervno sestavo Slovenske vojske v bodoče organiziral na prostovoljni osnovi, v zgledu ameriške nacionalne garde. Z generalom Whitneyjem smo se pogovarjali o organizaciji Nacionalne garde.

Nacionalna garda je prostovoljna rezerva ameriške vojaške sile. Kakšne so prednosti prostovoljne rezerve?

Največji očitna prednost je v tem, da imate v prostovoljni rezervi bolj predane vojake. Saj tisti, ki se prostovoljno odločiti vstopiti v neko organizacijo, čuti dosti večjo pripadnost tej organizaciji, kot pa nekdo, ki je v to prisiljen. S prostovoljci dobite bolj profesionalno vojsko, ki je bolj predana svojim nalogam. Seveda pa so tu *tudi* določene pomanjkljivosti. Takšna sila je bolj draga kot obveznika vojska. Tistemu, ki ga pridite, da vstopi v neko organizacijo, lahko manj plačate. S prostovoljci so torej povezani večji stroški, saj jih morate tudi obdržati v organizaciji. Treba je pač oceniti, koliko argumentov govori za in koliko proti. V Združenih državah smo ugotovili, da smo s prostovoljno rezervo dobili izredno profesionalno, predano prostovoljno rezervno sestavo.

Vsi pripadniki nacionalne garde so torej prostovoljci.

Razumeti morate, da so to prostovoljci, ki imajo tudi svoje redne službe v civilni sferi in da v vojaški rezervi služijo dodatno ob redni službi. Za služenje v rezervi porabijo vikende, počitnice, prosti čas. Naše pilote se posebej prosimo, da služijo v rezervi več časa, kot bi to pričakovali od nekoga, ki ima tudi redno službo. Naši piloti letno služijo tudi pri 100 ali 110 dni. Tako ohranjamo učinkovitost naših F-16, ki so naša glavna bojna letala. Tudi drugi vojaki v Nacionalni gardi Kolorada preživijo v rezervi okoli 100 dni letno.

Kako pa jih nagradite?

Plačani so za vsak dan, ki ga preživijo v nacionalni gardi. V nekaterih primerih je ta plača manjša, kot bi jo posameznik dobil, če bi tisti čas delal v svoji redni službi. S služenjem v nacionalni gardi je torej na vsak način povezano žrtvovanje časa, ki bi ga lahko preživel z družino. Možna pa je celo izguba zaslužka. Zato pravim, da je za prostovoljce v nacionalni gardi značilna predanost. To zahtevamo od prostovoljca, ki se prijavi k nacionalni gardi.

V nacionalni gardi imate zato predvsem patriote.

Točno. Vem, da ste seznanjeni s temelji naše ustavne ureditve, vendar moram povedati, da je pripadnik nacionalne garde državljan vojak, ki se je prvič pojavil leta 1636, ko je naša država začela s konceptom vzajemne obrambe. Soseje so se zbrali, da so zagotovili obrambo neke skupnosti. To je v koreninah kulture Združenih držav, in tu je nacionalna garda. Gre za vojake, ki žrtvujejo svoj prosti čas zato, da se urijo za naloge, ki so nam zaupane (ob nacionalni obrambi tudi posredovanje pri različnih katastrofah, op. a.).

Ali se je zaradi takšnega žrtvovanja že pojavilo pomanjkanje prostovoljcev?

Ravno zdaj imamo tovrstne probleme. Vendar ne samo v nacionalni gardi, ampak tudi v redni aktivni vojski. V zadnjih letih nam ni uspelo dosoči zadanih ciljev za nove vojake v aktivni vojski. Tudi v nacionalni gardi je podobno. Včasih smo dosegli 110-odstotno predpisano moč, danes pa komaj ohranjamo 100-odstotno moč.

Kako torej motivirate državljane, da bi se pridružili nacionalni gardi?

Vrnil bi se k vaši prejšnji trditvi, da morajo biti ti ljudje patrioti. Mislim, da so vsi navdušeni podporniki naše države in nacionalne obrambe, zato želijo biti del tega. Biti prostovoljec v nacionalni gardi naredi nekaj več iz posameznika.

Ali so v nacionalni gardi tudi nekdanji poklicni vojaki?

Jaz sem sem nekdanji poklicni vojak. Kot pilot sem se boril v Vietnamu 1970. Nacionalni gardi sem se pridružil leta 1979. Med pripadniki nacionalne garde je med 50 odstotkov in dve tretjini nekdanjih poklicnih vojakov. Nacionalno gardo jemljemo kot profesionalno vojsko, le da je del njenih pripadnikov v njej zaposlenih ves čas, del pa samo občasno.

Kako pa plačujete pripadnike nacionalne garde? Kako jih finančno stimulirate?

Plačamo jih tako, kot bi bili, glede na svoj čin in položaj, plačam v redni aktivni vojski. Vojak v nacionalni gardi dobi za en dan 365-tino plače, ki jo dobi vojak v redni aktivni vojski. Kljub je v tem, da so nacionalni gardisti plačani toliko, kolikor so v nacionalni gardi. Če je torej nacionalni gardist ranjen med opravljanjem vojaške dolžnosti, ima zavarovanje in zdravljenje po vojaških predpisih. Imajo pa pripadniki nacionalne garde ugodnosti pri upokojevanju, pri zdravstvu. Po posebnem zakonu jih ob vrnitvi iz služenja v nacionalni gardi čaka njihovo prejšnje delovno mesto. Upokojenci, ki so prej služili v nacionalni gardi, in njihove družine, lahko tudi kupujejo v vojaških *trgovinah, kjer ostali državljani ne morejo, je pa cenejše.*

Ali menite, da je sistem prostovoljne rezerve primeren tudi za državo, kot je Slovenija?

Vsekakor. Model bi bil odličen tudi za Slovenijo. Seveda je z organizacijo prostovoljne rezerve povezana ekonomija. Struktura nacionalne garde zahteva samo polovico toliko sredstev, kot jih zahteva enako velika struktura aktivne vojske. Tudi zaradi tega, ker naših vojakov ne plačujemo, razen v primeru, ko dejansko služijo v nacionalni gardi. Njihove zdravstvene pravice so povezane z njihovo redno službo. Torej tudi za to ne plačujemo. Gre za veliko bolj ekonomično vojaško silo. V nacionalni gardi namreč ohranjamo enako stopnjo bojne pripravljenosti, kot jo ohranja aktivna vojska. Smo popolno ma bojno sposobni.

Rok Praprotnik

Biti prostovoljec v nacionalni gardi naredi nekaj več iz posameznika – Gostitelj generalmajora Masona C. Whitneyja (desno) je načelnik generalštaba slovenske vojske generalpodpolkovnik Iztok Podbregar. V izjavi za novinarje dejal, da izkušnje Nacionalne garde Kolorada pri urjenju rezerve sestave lahko zelo koristijo Sloveniji. Struktura in izkušnje nacionalne garde so tudi zelo pomembne za mobilizacijski sistem v Sloveniji. R. P.

28.07.2001

Dr. Anton Grizold, obrambni minister

Referendum o Natu? Ob tej nizki politični in sicer šnji kulturi?

Rok Praprotnik

Obrambni minister dr. Anton Grizold je energičen človek. Med pogovorom mu je glas nekajkrat ušel čez sobno jakost in kdaj pa kdaj je tudi s pestjo po mizi podkrepil svoje stališče. Očitno je čustveno dokaj navezan na resor, ki ga vodi, zaradi česar je občutljiv na vse odprte probleme.
Minister v intervjuju pove, da je pred tednom dni postal član LDS, da so na ministrstvu velik problem prav kadri, ki nimajo znanja in da profesionalizacija vojske še ni gotova prihodnost.
Sicer pa se dr. Grizoldu pri odgovorih pozna, da izhaja iz profesorskih vrst. Ob tem je moč opaziti tudi, da velikokrat uporabi besedo »jaz«, da ima lepe spomine na ZDA, kjer je nekaj časa raziskovalno deloval in da mu včasih prej pride na misel beseda v angleščini kot v slovenščini.

Prišli ste z univerze. Ali bi lahko rekli, da ste zdaj, po več kot pol leta ministrovanja le poseli politiki?

V politiko sem stopil tisti trenutek, ko sem bil v državnem zboru imenovan za obrambnega ministra. V tem kratkem času seveda politik še zelo postal. Prepričan pa sem, da človek, ki je prišel iz sveta politike, celo z univerze, takšne vnese pozitivne prvine v slovensko politiko, ki postaja zelo počasi, mukoma stroka.

Kakšni so bili problemi, z katerimi ste se v teh sedmih mesecih srečali?

Dehajem v sistemu, ki se imenuje nacionalno obramba. To sistem kot del družbenega sistema ima posebne zakonitosti. In ena ključnih zadev, ki jo počnemo jaz in moja ekipa, je, da organiziram in motiviram ljudi, ki so zaposleni znotraj obrambnega ministrstva, da bodi lahko zagotovljali učinkovito strokovno podporo za delovanje dveh ključnih instrumentov obrambnega sistema. To sta Slovenska vojska in zaščitni sistem. Prizadevam si povezati posamezne elemente nacionalne obrambe v kontinuiteto in učinkovit sistem. Problem pa je, kako celovito informirati zaposlene znotraj ministrstva o ciljih vzpostavljanja obrambnega sistema in jih motivirati za to, da bodo prispevali svoj delež. Prav v tej smeri opažam težave, ki jih enkratno ustaviti ne morejo. Nenazadnje v ministrstvu se morajo zavedati, da je tudi v njihovem interesu celovita izvedba zadev na obrambnem področju.

Da Drnovšek vas je kakšno pomlad mobil v svojo tehnično vlado. Nekateri kolegi, profesorji s fakulteta, so vas takrat opozarjali, da se ne spuščati v te vode. Spisek pa ne z Drnovškom. Ali vam dr. Drnovšek zdaj, ko ste stopili v vlado, daje potrebno podporo?

Izziv, da prevzamem mesto obrambnega ministra, sem sprejel po lastni presoji. Dejansko sem to vlogo sprejel kot strokovnjak za varnostno-obrambno problem niko ne bi poskušal kaj v praksi spremenili ali izboljšati. Že prej sem vedel, da stanje na področju nacionalne obrambe in te zlasti v Slovenski vojski ni dobro. O tem sem tudi veliko pisal. In sedaj sem v položaju, ko lahko dosežam ne le ciljev in usmerjam za delo, ampak vplivam tudi na njihovo uresničevanje...

Ali imaš izven Drnovškovo podporo?

Doslej sem dobil podporo vlade in tudi predsednika Drnovška pri vseh konkretnih aktivnostih za vzpostavljanje racionalnega, učinkovitega in ne predragega nacionalnoobrambnega sistema.

Veste, da je bil vrhovni poveljnik ob letnem poročilu o stanju v vojski zelo kritičen. Na podlagi te kritike in tudi s spodbudo predsednika vlade sem s svojo ekipo pripravil celo vrsto ukrepov usmerjenih v izboljšanje stanja v vojski in v obrambnem sistemu. Te ukrepe smo najprej obravnavali na sveru za nacionalno varnost, kjer sem dobil popolno podporo. Program sem predstavil tudi na vladi in tudi tam sem dobil podporo. S predsednikom Drnovškom vred. Dal mi je jasno podporo.

Veljate za neznankorskega ministra. Ste zdaj že član kakšne politične stranke?

Postal sem član LDS pred sedmimi dnevi

To je veliko presenečenje. Torej ste zavzeti tudi s programom te stranke?

Identificiram se s programom te stranke glede temeljnega okvira nadaljnjega razvoja slovenske družbe in države. Kot minister pa sem navezan načrtom vlade in državnega zbora.

Kako to, da ste se odločili postati član LDS? Očitamo da ste splošni lil v kakšno stranko?

Veste kaj, o tem splošnem sem veliko razmišljal. Doslej splošni nisem imel veliko časa, ker sem moral veliko strokovno delati. Znanstveno raziskovalno na fakulteti, v mednarodnih krogih... Za ministra me je predlagal predsednik te stranke in ko so me ministri iz te stranke povabili, da poskusim njen člen, sem to sprejel. Na zunaj sem bil zdržan... Ja, povabljen sem bil s strani te stranke... No, dobro.... Skratka, to ni bila neka silno premišljena odločitev.

Tega vam kot univerzitetnega profesorja vsekakor ne bivo zvoha.

Zdaj sem pač vstopil v stranko. Toda ne čutim se utesnjenega. Počutim se svobodnega. Če bi res to na neki točki omejevalo, bi izstopil. Tako kot sem stopil.

Vraćva se na obrambno ministrstvo. Kaj misliš, da je bil vzrok tolikih zmedenosti in nenadnih odločitev v tem resorju le prejšnjih let?

Veliko takih labirintov, kolumnskih analiz, v katerih so točno take ocene, da je vse zmedeno, vse je dezorganizirano, sem že prebral. S tem se ne bi čisto strinjal! Čisto tako zmedeno in dezorganizirano pa vendarle ni bilo. Dejstvo pa je, da samo pravzaprav gradili bilo brez pravih načrtov. Na začetku je bilo to seveda razumljivo. Treba je bilo hitrih novostanovljeno državo. Kasneje pa bi moral bolj strokovno in sistemsko načrtovati. Tako kot delajo druge države po svetu. Mi konsistentni sistem obrambnega načrtovanja šele uvajamo. Tudi institucionalno, se pravi z oblikovanjem oddelka znotraj obrambnega ministrstva, ki se bo s tem ukvarjal. V osnovi pa imam v vakem vpraševanju prav.

Zakaj je bilo tako?

Vzroki so verjetno različni. Od subjektivnih do objektivnih. Sam vem, da topla voda ne bom odkrit. Torej. Poskušal bom uporabiti ista strokovna znanja, ki jih kot komparativist obrambnih sistemov po svetu imam.

Moja teza je, da je šlo doslej na nacionalnoobrambnem področju v Sloveniji bolj za rast, ne pa za razvoj. Po desetih letih smo na točki obrata, ko je treba to rast usmeriti v razvoj. To pa pomeni, da moramo vse elemente nacionalne obrambe povezati v institucionalni okvir, organizirati in motivirati ljudi v ministrstvu, da bodo službe osnova organizacijske enote delovale kot en sistem, in to je racionalnost. V ministrstvo je zaposlenih več kot 6400 ljudi. In v upravnem delu ministrstva je treba ljudi, ki so taki, kot pač so - nekateri so prišli sem z razojem, drugi z malo manjšim znanjem, vsekakor brez znanja - na neki način motivirati. To je izjemno velik izziv! In tudi če bi kot minister urejal samo to področje, vam povem, da bi imel jasna, pri tem stanju, kot je, za naslednjih deset let. Jaz pa toliko časa nimam. Zato vsekaj verjetno dobite občutek, da hitra.

Ali je profesionalizacija vojske eno del razvoja obrambnega sistema?

Naredili smo celovit program ukrepov za izboljšanje vojske kot instrumenta države. V tem okviru poteka tudi reorganizacija vojske. Letos se zaključuje prva faza reorganizacije vojske, ki se je začela leta 1998. Po ponovni proučitvi ključnih parametrov - odnos stanja med razvojem varnosti do stanja znotraj vojske, stanja duha, statusnih zadev, opremljenosti in usposobljenosti - smo prišli do novega koncepta vojske.

Ključni projekti naslednje faze reorganizacije Slovenske vojske so trije. Prvič, povečanje izvajanja hitro posredovanje. Drugič, odprava vseh pomanjkljivosti iz prejšnjega obdobja. In tretjič, izboljšati moramo kadrovsko strukturo. To so tri ključne zadeve znotraj naslednje faze reorganizacije v letih 2002, 2003 in 2004.

Okrepili nameravamo tudi mirnodobni del vojske. Za to se zelo pospešili formiranje udarnih sil za hitro posredovanje. V tem okviru nameravamo pospešiti popolnjevanje desetega motoriziranega bataljona in v letu 2002 začeti s formiranjem dvajsetega motoriziranega bataljona. Oba ta dva bataljona bosta popolnjena s poklicnimi pripadniki. Sile za hitro posredovanje oziroma ta dva bataljona bosta zagotavljala operativni razvoj glavnih sil vojske in okrepitev glavnih sil na določenih operativnih smereh delovanja Slovenske vojske. In tretja ključna zadeva je morebitno sodelovanje v operacijah za podporo miru v okviru Nato in OZN.

Bi lahko rekli, da gre profesionalizacija Slovenske vojske?

Ne, to ni tiha profesionalizacija. To je normalni dotok nove krvi v vojsko, kajti brez tega ne moremo zapolniti nekaterih takoimenovanih volilnih enot. In brez tega tudi ne moremo spremeniti sedanje nemarzeče kadrovske sestave v vojski. Brez tega pa stanja ne moremo izboljšati. To je to! Drugo ključno projekt v okviru nadaljnje reorganizacije je odprava pomanjkljivosti pri delovanju Slovenske vojske iz preteklosti.

Zagotoviti je treba nabavo nujnih sveženih delov ter vzdrževanje perspektivne bojne tehnike in dela infrastrukture, ki je že začela propadati. Odpraviti moramo neustrezne, neperspektivne oborožitvene sisteme in vse pripadajoče streliva oziroma pa je treba nabaviti nekatera nadomestna sredstva, da ne bi prišli v prihodnje tudi do neskrajne materialne podpolnjenosti vojske pri določenih oborožitvenih sistemih.

Nabaviti moramo predpisane rezerve streliva in jih vzdrževati, da ne bi tako kot doslej prihajalo do pomanjkanja posameznih vrst strelива oziroma do izteka rokov uporabnosti streliva.

Dopolniti in razvrsti je treba celoten sistem vzdrževanja streliva in mnogo eksplozivnih sredstev. Nekatere sisteme in sredstva, ki so

28.07.2001

bila zagotovljena v preteklem obdobju in katerih uporabnost in perspektivnost je iz današnjega zornega kota že vprašljiva, je treba vztrajati in določene projekte tudi zaključiti.

In ne nazadnje moramo pogumneje in bolj sistematično uporabljati pripadnike stalne in rezervne sestave ter vojake med služenjem vojaškega roka, da bi dosegali višjo stopnjo izurjenosti.

Kaj je torej s profesionalizacijo?

Še besedo... pa se lahko vrneva na tretji, ključni del reorganizacije v naslednjem obdobju, to je tudi izboljšanje kadrovske strukture Slovenske vojske. Ob načrtovanem moramo načelno in postopno prerazporediti bodisi v okviru ministrstva bodisi državne uprave nekatere ljudi, ki strokovno niso tako usposobljeni, kot bi morali biti. Nadaljevati bo treba s povečevanjem števila poklicnih vojakov, pri čemer, kot je na vladi že bilo sprejeto, mora biti letno ob nadomestnih zaposlitvah zagotovljenih vsaj 300 novih zaposlitev v vojski. In ne nazadnje bo odgovor na vaše vprašanje. Tudi v bližnji prihodnosti bo še vedno veljal sistem splošne vojaške dolžnosti. Vendar sem ustanovil delovno skupino, ki bo proučila vse parametre problematike popolnjevanja Slovenske vojske od demografskih, ekonomskih, vojaških do geopolitičnih in bo predlagala optimalni model za Slovenijo v prihodnje.

Se pravi, da profesionalna vojska ni neka nujna, gotova prihodnost?

Ne. Ni! Po koncu hladne vojne sta se tako mednarodno varnostno okolje in tudi nacionalno varnostno okolje bistveno spremenili. V tem okviru gre za zelo intenziven trend spreminjanja vlog, poslanstev in seveda tudi posledično obsega in strukture ter opremljanja sodobnih vojsk. Včasih ko se pojavljajo ideje o odpravi vojske, so seveda v tem kontekstu ideje o odpravi države kot takšne. Kajti dokler bo obstajala nacionalna država, bosta obstajali dve njeni temeljni funkciji. Zagotavljati je treba zunanjo obrambo in suverenost ter notranji red in mir. Če spreminjate eno od teh dveh institucij, niste rešili nič. Kajti če ukinjate vojsko, ostane policija in bo policija prevzemala paravojaške funkcije, kar je seveda lahko še bolj negativno za družbo. Kajti v modernih demokratičnih civilno-vojaških razmerjih ne pride v poštev, da bi vojsko uporabljali za urejanje notranjih razmer, pri kakih štrajkih recimo...

...kaj pa v Genovi?

O.k., v Genovi je šlo za specifično situacijo, kjer je imela vendarle primarno vlogo policija; ampak uporaba vojske znotraj države ne pride v poštev. Potem ne bi govorili več o demokratičnih državah...

...ampak ravno to se je zgodilo v Genovi...

...saj, če bi imeli samo policijo in jo okrepimo in policija začne prevzemati neke paravojaške funkcije, potem je seveda to lahko velika nevarnost za družbo. Glede vojske in policije sem intimno bolj za to, da bi lahko države usmerjale večji del svojega družbenega bogastva recimo v razvoj znanosti, kulture...

Zadnjič pa ste na tiskovni konferenci zelo energično dejali, da potrebuje vaš resor dodatna finančna sredstva, da sicer niste pripravljeni prevzeti odgovornosti.

Tako je.

Za kakšno vsoto se pogajata z ministrom Ropom?

Mogoče je to ena tistih zadev oziroma prvin, ki jih poskušam vnašati v slovensko politiko. Po mojem osebnem prepričanju bi bilo napačno, da bi kolač družbenega bruto proizvoda začeli rezati po kosih brez določitve razvojnih prioritet države v nekem obdobju. Pričakujem, in tako se tudi dogaja, da znotraj vlade najprej strokovno razgrnemo vsa področja, probleme, razvojne dileme od zdravstva, kulture, izobraževanja, gospodarstva do obrambe. V drugi točki teh debat pričakujem, da bomo naredili prioritete države.

Kolega minister Rop seveda izhaja iz stanja na področju makroekonomskih indikatorjev in gibanj v Sloveniji. Skrbi za to, da se preveč ne zadolžimo. Kar se tiče mene osebno, sem dobil nalogo od predsednika vlade, da pripravim cel sklop konkretnih strokovno utemeljenih ukrepov za izboljšanje stanja znotraj Slovenske vojske in za razvoj nacionalne obrambe, ki si jo Slovenija zasluži in ki jo je sposobna finančno obvladovati. Kajti to, kar imamo zdaj, je neracionalno.

Torej. Ponudim ukrepe in če jih vlada sprejme, potem pričakujem poleg politične podpore tudi finančno podporo. Jaz razumem tudi vsa druga področja v vladi. In če vlada reče, da Grizold oziroma obrambno ministrstvo ne more realizirati vseh ukrepov v štirih letih oziroma naslednjih dveh letih, potem dobro. In potem bom tudi sam povedal: to pomeni, da bo vzpostavljena in opremljena samo ena vojaška enota. Ne pa dve ali tri... toliko kot bi rabili. Tako se vsa zadeva zavleče. Nič hudega. To povem tudi vam novinarjem. Rečem: poslušajte, če me boste vlekli za ušesa, jaz sem dobil zeleno luč, da naredim samo to, ne pa tisto, kar sem ponudil.

Za koliko dodatnega denarja pa gre? Zadnjič ste rekli pet do šest milijard. Letno?

Če dovolite, bi najprej povedal še to, da na obrambnem ministrstvu razvijamo nov pristop pri načrtovanju obrambnega proračuna. In to je projektni pristop. Jaz ga izpostavljam, ker je to je prvina procesa odločanja obrambne politike v razvitih industrijskih državah. Kaj to pomeni? Vse je povezano s prejšnjim vprašanjem, ko ste me vprašali, ali imam politično podporo pri dr. Drnovšku. Mi smo pripravili zelo konkretne ukrepe, ki imajo seveda svoje finančne posledice. In če projekte v okviru teh ukrepov seštejete, pridete do določene vsote. In ta denar pomeni to, ali je določena enota postavljena, opremljena, izurjena ali ne.

In kakšna je ta vsota?

O katerem ukrepu se pogovarjava?

O celem nizu ukrepov, ki ste jih navedli.

Bodiva natančna. Če govoriva recimo o 10. motoriziranem bataljonu. Če ga oblikujemo s takim tempom, kot predlagamo mi, da zaključimo z njegovim oblikovanjem leta 2003, potem bi znašali celotni stroški - dokončanje formiranja bataljona okoli 19 milijard tolarjev. Govorim o kadrovski plati, zagotovitvi oborožitve, opreme... Skratka toliko, da bo ta bataljon lahko funkcioniral in da bo lahko opravljal naloge doma, po potrebi pa tudi v tujini. Dodatna sredstva, ki niso zajeta ne v TRP-ju (zakon o temeljnih razvojnih programih, op. p.), ne v proračunu, bi znašala še približno 6 milijard tolarjev. Še enkrat povem - mi smo ukrepe ponudili, vlada se mora pač odločiti - to lahko naredimo, tega ne bomo naredili. Životarjenje in brcanje mrtvega trupla je preživeta zadeva.

Pod vašim vodstvom je na ministrstvu videti, kot da se ogromno dela. Ali vas pritiska časovna stiska pred Prago, ko se bodo odločali o širitvi Nata?

Ne.

Prav nič?

Mene osebno ne. Nekaj bi vam rad zagotovil z vso osebno in strokovno avtoriteto. Ničesar tukaj ne počnemo zato, da bi ugajali državam članicam Nata. Dejstvo je, da ima Slovenija jasno izražen strateški interes, ki je vstop v Nato. Odlični pa moramo biti zaradi nas samih. Če bomo odlični, vam zagotavljam, da nas bodo povabili v najrazličnejše povezave. V tem trenutku je pač Nato - sistem ali organizacija za kolektivno obrambo - ki ima določene ugodnosti in ugodnost, ki jo vidim, je, da lahko država, ki stopi v klub razvitih držav, svojo nacionalno obrambo poceni. Zato ker nekatere drage sisteme, o katerih mi še sanjati ne moremo ... no, nekateri so sanjali o F-16 o popolni zaščiti zračnega prostora. Dajte no mir. Tega si ne moremo privoščiti. To bi nas spravilo na kolena.

Se vam zdi, da je zavedanja o pomenu nacionalne varnosti v Sloveniji premalo?

Tega zavedanja je odločno premalo. Kje pa pri nas te zadeve proučujejo oziroma se seznanjajo z njimi? Niti politična elita se s tem ne more sistematično seznanjati. Mislim na poslance, člane vlade in tako naprej. Razvite države imajo v sistemu oblikovanja in sprejemanja politik močan strokovni suport. To so security, defense in military experts (varnostni, obrambni in vojaški strokovnjaki, op.p.). Pri nas je tega premalo, odločno premalo. In zadal sem si za nalogo, da bom vsaj člane odbora za obrambo organizirano seznanjal ne samo z dogajanjem na ministrstvu, ampak tudi s širšimi strokovnimi problemi vojstva in obrambe.

Omenili ste eno pozitivno posledico članstva v Natu - znižanje obrambnih stroškov. Lahko naštejete še kakšno?

Zelo pomembna je varnostna garancija, ki jo zagotavlja peti člen obstoječe Washingtonske pogodbe. Nadalje zveza Nato ni samo vojaško politična zveza, ampak je danes mnogo več. V tej organizaciji so združene države tudi na področju znanosti in tehnologije. Medsebojno si izmenjujejo informacije in če bo Slovenija v tej strukturi, bo imela dostop do novih znanstvenih in tehnoloških dosežkov. Ne govorim samo za vojaško industrijo, ki je pri nas minimalna, ampak za ostalo industrijo. Sam že zdaj delujem skupaj z ministrico Petrinovo na področju pronabav. Zelo težavno. Zakaj? Ker naša industrija ni pripravljena. Skratka, prepričan sem, da ima kapa, ki se imenuje Nato, poleg vojaških, varnostnih in ekonomskih prednosti tudi pozitivne znanstveno tehnološke posledice za Slovenijo.

Mislite, da bi bilo treba izvesti referendum pred vstopom v Nato?

Zakaj pa ne? Čeprav ne bi razmišljal o referendumu v slovenskih razmerah, v tako nizki stopnji politične in siceršnje kulture.

Nekateri trdijo, da je Vzhodna Evropa postala zelo priročno tržišče za zahodno vojaško industrijo. Tudi vi ste kupili ameriške hummerje, kar je bilo za nekatere zelo sporno. Še bolj zato, ker ste rekli, da jih kupujete, ker ni dovolj valukov. Takoj vas je demantiral direktor STO Ravne Marjan Senica, ki je dejal, da bi bili z zadovoljivimi garancijami sposobni izdelati 60 valukov letno.

Kje pa je ta gospod? Kje je ta gospod Senica, da bi to zagotovil meni?

Ta izjava je bila v Delu nedvoumno citirana.

Potem pa vam še jaz nedvoumno odgovorim. Če bi ta gospod to resnično mislil, potem bi prišel k meni. Pa ni. Niti za tistih deset valukov, ki smo jih že naročili, ne vem, kdaj bodo izdelani. In drugič, če primerjam cene teh proizvodov s tujimi cenami, potem je vse tisto seveda pisarija in popolno zavajanje. Takrat pa se razjezim. Kajti če bodo ponudniki, recimo da bo to slovenska industrija, tako nekonkurenčni in da se bodo tako nerodno obnašali in pripravljali, da jih bomo mi klicali in prosili, potem vam povem, da bom rekel, hvala lepa gospodje, gremo pa na trg pogledat, kaj dobimo.

Vse to je povezano z nakupi. Na tiskovni konferenci ste omenili pritiske lobijev pri nakupih oborožitve. Konkretno ameriško podjetje Bell. Kako izgledajo ti pritiski?

Če bi jaz prišel v to hišo zgolj prevedrit mandat, potem ne bi delal nič in bi bil sprejemljiv za vse. Za novinarje, verjetno za politiko, da ne govorim za gospodarstvo. Kaj bi se zgodilo? Ničesar ne bi kupili, kajti takoj ko imaš cilj formirati vojaško formacijo, poveš, kaj ta vojaška formacija potrebuje...

... zanima me, kako izgledajo pritiski.

Pritiski so povsem legitimni. Če so to pritiski od zunaj. Vsak, recimo skupina pritiska, ki zagovarja nekega proizvajalca, ker ga je ta proizvajalec podkupil ali pa najel, bo delovala v tej smeri. Ampak vsaka suverena država ima svoj pravno-politični in tudi ekonomsko-kulturni okvir. To pomeni, da vi lahko pritiskate in mi ponujate do takrat, ko jaz rečem, gospodje, zdaj vas imam pa dosti. Potrebujem čas za razmislek.

Od kod pa vaša izjava, da gre v Sloveniji za bizantinsko poslovanje?

Zato ker figurativno po bizantinsko pomeni v nekem smislu zvijačnost uma. Pri nas se začenjajo pritiski že takrat, ko v naši hiši še tečejo notranje procedure. Različne firme imajo lobiste - tudi v ministrstvu. In ko mi še razmišljamo o tem, kaj bi radi, klik, se ta informacija že neve ven in tako so nekateri tekoj neenakopravni, ker tukaj nimajo svojih ljudi.

Sprašujem zato, ker mi je eden izmed prejšnjih obrambnih ministrov priznal, da so mu za neki konkreten posel ponudili zajetno provizijo. Ste to že doživeli?

Ne, in upam, da se mi to tudi ne bo zgodilo. Zato sem pri tej stvari tudi tako glasen. To kar so prinesli iz STO, vam povem, je čista fikcija.

Kaj ste pa rekli, recimo, nekdanjemu ameriškemu generalu Garrettu, ko je prišel v Slovenijo? Pred letom je bil tukaj kot strokovnjak za vojsko in je naredil študijo reforme Slovenske vojske. V tej študiji je predlagal nakup raket zemlja-zrak. Zdaj pa jih pride sem prodajat kot trgovec z orožjem.

Ste bili kdaj v Ameriki?

Ne.

Škoda, ker potem bi vedeli, da tam veljajo določene kulturne norme. Gospod Garrett je v civilu prišel skozi moja vrata in rekel: »Sem prihajam kot Garrett ta pa ta, mimogrede, hvala lepa, da ste me sprejeli na desetminutni obisk. Pogovarjal sem se z vašimi službami, ker sem imel določene ponudbe. Z vami se bom pogovarjal samo o tem, kar vi hočete.« In kaj sva se pogovarjala? Jaz sem ga sprejel kot vodjo delovne skupine, ki je naredila študijo reforme obrambnega sistema Slovenije, in sem mu povedal, da so neke stvari bolj sprejemljive, druge so diskutabilne in tako naprej. Skratka, to je bil feed back. Zelo jasno je povedal: »I won't talk about business.«

Ne vem, koliko ima ta zveze z ameriško kulturo, ampak on je v študiji predlagal tisti izdelek, ki ga zdaj prodaja.

Zagotavljam vam, da sem Garrettovo študijo imel v malem prstu. Ko je izšla, sem jo razlagal nekaterim tudi po Sloveniji. Kritično seveda. Da bi ga jaz sem poklical zato, ker prodaja orožje. Lepo vas prosim, a bi to naredil na tak transparenten način?

Ne, ne. On je zagotovo prišel na lastno pobudo. Ampak ali ni sporno...

Ne, ne. Jaz sem rekel, da ga sprejmem za tistih pet minut...

Ampak on je prodajal orožje, ki nam ga je prek študije, preden je k nam prišel v vlogi prodajalca, tudi priporočil. Ali ni to sporno?

Zato vam pa zdaj razlagam. Bil je zelo fer. Jaz bi čutil pritisk z njegove strani. Če bi on prišel in rekel »well you know, I led the team who developed your reform study«, bi jaz rekel ne. Njegov prvi stavek pa je bil: »We won't talk about business.« In jaz sem rekel: »Thank you very much Mr. General.« Sprejel sem ga iz vljudnosti, če pa bi imel kaj za bregom, vam zagotavljam, da ga ne bi sprejel.

Saj ne govorim, da bi vi imeli kaj za bregom, ampak on. Saj je on trgovec z orožjem.

Da bi on pritiskal?

Sporno je, da ponuja izdelek, ki nam ga je, preden je bil zaposlen pri tem podjetju, priporočal v svoji »neodvisni« študiji kot nujek. Kot da Slovencem spomin ne seže niti leto dni nazaj.

Kateri izdelek?

Samrums! Rakete zrak-zemlja.

Ja pa kje so te rakete? Ali jih že imamo?

Ne da so že kupljene. Govorim o Garrettovem načinu. Ponujati jih je prišel kot nekdanji »neodvisni« strokovnjak.

Meni ne. Poglejte, v hišo prihaja veliko ljudi. Na tem področju ne bo pravega reda, dokler ne bomo pri vladi imeli samostojne agencije za oborožitev in opremljanje. Potem se, hvala Bogu, s tem ne bomo več ukvarjali v ministrstvu.

Ali se vam torej zdi pravilno, da nastopajo ljudje enkrat kot svetovalci, drugič pa kot prodajalci?

Strinjam se z vami, da ni higiensko, da se taki ljudje pojavljajo na ministrstvu, kajti to je lahko kdaj pa kdaj tudi pritisk.

Kakšen odstotek BDP želite dobiti za obrambni proračun?

Ne vem. Vem le za projekte, ki jih moramo uresničiti, če hočemo preiti iz neugodnega stanja in usmeriti razvoj na obrambnem področju v pravo smer. Vem približno, koliko milijard to pomeni, odstotka BDP pa ne vem. Ga moramo šele izračunati. To je projektni pristop. Šele decembra bomo videli, če smo letos dosegli 1,45 odstotka GDP. Še enkrat poudarjam, zaradi nas samih bi bilo normalno, da gre trend zviševanja deleža obrambnega proračuna postopoma navzgor. Predlagani ukrepi so tu, povejte, koliko od teh ukrepov lahko uresničim. Tako boste vsi vedeli, kaj lahko naredim. Če pa ne bo tako...potem - brez mene.

Jaz drugače ne bom delal. Delal bom transparentno in strokovno. Če ste za to, potem sem zraven. Če ne, pa ne. Lahko mi tudi rečete, da sem naiven, ampak tako ne moremo delati. Slovenska politika žal še ni prevzela nekaterih ključnih pozitivnih prvin nekdanje civilne družbe.

06.08.2001

Finančne obveznosti Slovenije do Nata

Pravi stroški so skriti v konkretnih akcijah zavezništva

Stroški Slovenije v Natu bi bili odvisni predvsem od aktivnosti zavezništva in od vloge, ki bi jo igrala v posamezni operaciji, zato jih ni mogoče napovedati

Ljubljana **– »Nato je neprimerljiv glede varnosti, ki jo ponuja. Želimo pa, da se javnost in politična elita zavejo, da so za to potrebna tudi določena finančna sredstva. Vedite, da niste ena izmed tistih srečnih držav, ki je bila zadnjo vojno leta 1945, ampak ste jo bili leta 1991. Zato si želimo, da vztrajate na zadani poti,« so, kot smo neuradno izvedeli, bile besede, ki jih je generalni sekretar Nata George Robertson nedavno izrekel slovenski delegaciji v Bruslju. Ali je s tem dal Sloveniji klofuto in ali je s tem vabilo Sloveniji v Nato naslednje leto v Pragi odloženo, ni jasno. Jasno pa je, da je želel opozoriti, da članstvo v zavezništvu prinaša tudi finančne obveznosti.**

Na vprašanje, kakšne bodo finančne obveznosti Slovenije do Nata, danes ne zna odgovoriti nihče od pristojnih. Trdijo, da tudi Madžarska, Poljska in Češka leta 1997 ob povabilu v zavezništvo niso vedele, koliko jih bo stalo sodelovanje. Tako tudi »članarina«, ki jo morajo posamezne članice plačevati za potrebe zavezništva, ni določena vnaprej, ampak se vsakič določa s konsenzom glede na zmožnosti posamezne članice. Nekatere analize kažejo, da članice za »članarino« povprečno namenjajo 0,5 odstotka iz svojega obrambnega proračuna. Če bi Slovenija torej danes bila članica zavezništva in bi plačevala 0,5 odstotka, bi glede na to, da letošnji načrtovani obrambni proračun znaša 274,5 milijona dolarjev, za »članarino« plačala okoli 1,2 milijona dolarjev.

Pravi stroški članstva pa niso skriti v »članarini«, ampak v konkretnih akcijah zavezništva. Takrat namreč vsaka država članica nosi stroške za svoje vojake. Tudi v mirovnih operacijah. In Slovenija ima te stroške že zdaj. V okviru mirovnih misij na območju nekdanje Jugoslavije, katerih nosilec je Nato, sodeluje tudi Slovenija in pri tem sama plačuje popolnoma vse. Karikirano lahko rečemo, da plačamo sami vsak liter nafte, bencina ali požirek vode, ki ga spijejo naši vojaki v Bosni ali na Kosovu. Tako bo tudi, če bo Slovenija članica zavezništva.

Stroški Slovenije v Natu bi torej bili odvisni predvsem od aktivnosti zavezništva in od vloge, ki bi jo Slovenija igrala v posamezni operaciji, zato jih je nemogoče napovedati.

Ker je George Robertson ministra Grizolda med obiskom v Bruslju opozoril na premajhna sredstva, ki jih Slovenija namenja za obrambni sistem, mu je Grizold predstavil nov načrt gibanja obrambnih izdatkov, ki je razviden na priloženem grafu. Vprašanje je seveda, koliko je ta načrt realen in ali ga bo vlada sploh potrdila. Slovenija se je namreč v preteklosti že osmešila, ko je napovedovala povišanje obrambnega proračuna, pa je zadnjih nekaj let le padal. Najnižji je bil lansko leto, ko je znašal 1,23 odstotka BDP. Letos naj bi dosegli 1,45 odstotka BDP, evropske članice Nata pa za obrambne potrebe namenjajo najmanj 2 odstotka BDP. Poleg tega bo leta 2003 prenehal veljati zakon o temeljnih razvojnih programih (TRP), ki je omogočil najemanje kreditov za kupovanje vojaške opreme. Ta sredstva se namreč danes štejejo v vsakoletni proračun in tako zvišujejo odstotek, ki ga namenjamo za obrambo. Po letu 2003 teh sredstev več ne bo, bo pa, po Natovi metodologiji, obrambni proračun še dodatno znižalo odplačevanje kreditov iz TRP. Glede na to je vprašanje, ali bodo slovenske javne finance zmogle povečevanje obrambnega proračuna tako, da bi že leta 2005 za obrambo namenili 2 odstotka BDP, kar si želi minister Grizold.

Nekateri tuji obrambni analitiki govorijo o »fair odstotku«, ki naj ga država namenja za obrambo. Pomeni pa, da morajo biti v pravilnem razmerju občutek varnosti prebivalstva in stroški varnosti. Sloveniji, sodeč po analizah, v obdobju naslednjih desetih let ne grozi resnejša vojaška grožnja. Gradnje nacionalne obrambe kljub temu ne kaže opustiti.

Rok Praprotnik

Obljube Natu in dejanski izdatki za obrambo
v deležu BDP

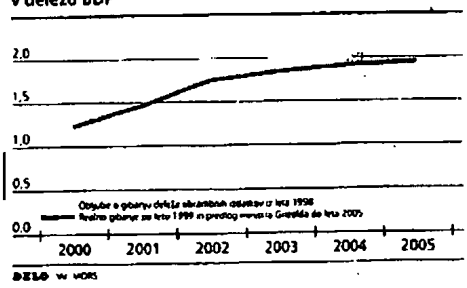

05.09.2001

Poklic: vojak v 10. bataljonu

Velik osip zaradi zdravstvenih razlogov
Večina kandidatov z vzhoda države

Ljubljana **– Slovenska vojska pospešeno oblikuje 10. bataljon, edini bataljon, ki ga sestavljajo izključno poklicni vojaki. Pred tremi meseci je ministrstvo za obrambo objavilo razpis za zaposlitev tristo novih vojakov, ki ga je odobrila vlada. V tem času se je po podatkih polkovnika *Franca Ošljaka*, načelnika generalštabnega odseka J-1, prijavilo okrog petsto (letos skupaj približno devetsto) kandidatov, med katerimi pa je velik osip zaradi zdravstvenih razlogov. Deseti bataljon pa se v tem času ubada tudi s težavami tehnične narave.**

Kot nam je povedal polkovnik Ošljak, je postavitev 10. bataljona prednostna naloga, zato ta bataljon tudi pospešeno kadrovsko popolnjujejo. Od devetsto prosilcev za vojaško službo so jih na podlagi osnovnih meril (starost, izobrazba) izločili že kakih tristo. Preostalih šesto so napotili na zdravstveni pregled; vsi naj bi ga opravili do decembra. Za zadnji mesec v letu je namreč predviden slavnostni postroj bataljona.

Zdravstveni pregled za poklicne vojake se ne razlikuje bistveno od zdravstvenega pregleda za vojaške obveznike. Zanimivo pa je, da so ugotovitve na teh pregledih enake kot pri pregledih nabornikov. Zdravstveno stanje slovenske populacije se slabša. Kot nam je povedal polkovnik Ošljak, zaradi zdravstvenih razlogov odpade od deset do petnajst odstotkov kandidatov za zaposlitev v vojski.

Sicer pa je med prosilci za zaposlitev v 10. bataljonu okrog petnajst odstotkov žensk, po regijski pripadnosti pa je večina kandidatov iz vzhodne Slovenije. Za približno polovico je to prva zaposlitev, polovica pa službo menjuje. Ošljak je prepričan, da imajo bodoči vojaki možnost za dober zaslužek, saj bodo šli na naloge v tujino, plačani pa bodo po posebnih pogodbah. »S petletno pogodbo lahko takšen poklicni vojak reši kup osebnih vprašanj,« je prepričan Ošljak. Plača vojaka (zahtevana je izobrazba IV. ali V. stopnje) v Sloveniji se giblje okoli sto tisočakov brez dodatkov, za delo v mirovnih misijah v tujini pa so plače tudi do trikrat ali štirikrat večje.

Sicer pa se 10. bataljon še vedno ubada s težavami pri tehnični opremi. Ravenska železarna je namreč že pred več kot letom dni dostavila obrambnemu ministrstvu deset oklepnikov valuk, ki so namenjeni 10. motoriziranemu bataljonu. Teh vozil pa ministrstvo za obrambo še vedno ni izročilo v uporabo vojski. Tako se je zgodilo, da je že napočil čas za prvo servisiranje valukov in pretekla že polovica garancijskega roka, pa ministrstvo vozil vojski uradno sploh še ni izročilo v uporabo.

Zapleta pa se tudi z velikokrat omenjenimi ameriškimi terenci hummer, ki so jih za Slovensko vojsko naročili v Ameriki. Prvih dvanajst terencev naj bi v Slovenijo prispelo oktobra. Cena proizvajalca za vso zahtevano opremo pa naj bi bila tako visoka, da bodo hummerji zdaj opremljeni samo z navigacijskim sistemom GPS in radijskimi postajami.

Rok Praprotnik

01.10.2001

Slovenski vojaki skoraj na vseh bližnjih kriznih žariščih

Ljubljana – Včeraj je na pot v BiH krenilo 49 pripadnikov Slovenske vojske, ki bodo v okviru mednarodne specializirane enote vojaške policije (MSU), opravljali vojaško-policijske naloge. Bosna je torej država, kjer je na mirovni misiji največ Slovencev – 80. Slovenija se je sicer umaknila iz mirovne misije na Cipru, kljub temu pa je še vedno prisotna na skoraj vseh bližnjih kriznih žariščih. Prva mirovna misija, v kateri je sodelovala Slovenska vojska, je bila na Cipru, kjer združeni narodi že 27 let skrbijo za premirje med enotami ciprskih Grkov in Turkov. Na Cipru je do letošnjega junija v poletnih mandatih delovalo po 29 slovenskih vojakov. Z umikom Avstrijcev s Cipra, se je umaknila tudi Slovenija. Slovenija je svoje sodelovanje ponudila tudi ob reševanju humanitarne krize, ki je po prevratu nastala v Albaniji leta 1997. V okviru misije ALBA se je maja '97 tja za dva meseca odpravilo 27 pripadnikov sanitetne enote, vrnili pa so se leta 1999 med misijo AFOR. Kot opazovalca sta leta '99 v Libanon odšla dva pripadnika Slovenske vojske in svoj enoletni mandat na bližnjem vzhodu zdaj začenja že četrta izmena. Naloga slovenskih častnikov je nadziranje in ohranitev premirja in drugih med sprtima stranema sprejetih dogovorov na območju med Izraelom, Sirijo in Libanonom. Leta 1998 je s sodelovanjem v mirovnih silah Sfor začela 18-članska letalska enota Slovenske vojske, ki s tremi helikopterji in enim potniškim letalom skrbi za prevoze poveljstva Sfor ter izvidovanje in snemanje za poveljstvo mirovnih sil. Leto kasneje se je v BiH odpravil en vod – 29 vojaških policistov, ki deluje pod italijanskim poveljstvom v enoti MSU. Leta 2000 jim je sledilo še 12 pripadnikov sanitetne enote. Z umikom s Cipra se je Slovenija odločila okrepiti svojo navzočnost v Bosni s še enim vodom vojaške policije, ki se je, kot že rečeno, na pot odpravil včeraj. Tako je enota slovenske vojaške policije v Bosni postala doslej najštevilčnejša slovenska enota, ki sodeluje v mednarodnih operacijah v tujini. Pomembna je tudi njena naloga. Pooblaščeni so za izvajanje vojaško-policijskih nalog na celotnem ozemlju BiH, predvsem kadar lokalna policija ne zmore obvladati položaja. Slovenska vojska je s šestimi častniki prisotna še na Kosovu v okviru Kforja. Ti delujejo na štabnih dolžnostih na poveljstvu Kfor v Skopju in v Prištini. Po dostopnih podatkih je doslej v mirovnih in humanitarnih operacijah združenih narodov ali zveze Nato sodelovalo že 524 pripadnikov Slovenske vojske.

Rok Praprotnik

21.11.2001

Lobiranje v Washingtonu za vstop Slovenije v Nato

Bob Dole dela za nas

Po logističnih storitvah Slovenija posegla že dvakrat prej
Javni razpis ni bil potreben – Račun: 129 milijonov sit na leto

Ljubljana – Zunanji minister Dimitrij Rupel je z lobističnim podjetjem Verner, Liipfert, Bernhard, McPherson & Hand iz Washingtona podpisal enoletno pogodbo. Eden izmed najbolj znanih sodelavcev tega podjetja je nekdanji ameriški podpredsednik in predsedniški kandidat Bob Dole, ki se mora v skladu s pogodbo enkrat ali dvakrat na mesec sestati s slovenskim veleposlanikom v ZDA, sicer pa prek svojih zvez promovirati slovenske interese za vstop v Nato. Gre za dokaj novo prakso, saj Slovenija po dostopnih podatkih lobističnih storitev ni uporabljala pogosto.

Lobistični posel je v Washingtonu izredno razširjena dejavnost, v kateri dela nekaj tisoč ljudi. Po besedah dobro obveščenega vira v slovenski diplomaciji posegajo po lobističnih storitvah tudi druge države. Po porabljenih sredstvih je bila pred leti na prvem mestu Japonska, ki je za to namenjala med 12 in 15 milijoni dolarjev na leto, za kar so lobisti promovirali japonske gospodarske, politične, vojaške in druge interese. Z lobiranjem se ukvarjajo predvsem nekdanji politiki in funkcionarji, ki s pomočjo poznanstev, dobljenih med službovanjem v javnem sektorju, interese svoje stranke predstavijo ključnim ljudem v administraciji ali zakonodajnem telesu.

Pozanimali smo se, ali je tudi Slovenija posegala po storitvah lobistov. Glede na to, da je odločitev o najemu lobističnih storitev v Washingtonu sprejela vlada, smo generalnega sekretarja vlade Mirka Bandlja povprašali, ali je vlada že kdaj sprejela podobno odločitev. Dejal je, da v računalniškem arhivu vlade niso našli nobenega podobnega vladnega sklepa. Enako so nam odgovorili na obrambnem ministrstvu. Na službi vlade za evropske zadeve nam je namestnik direktorja Andrej Engelman povedal, da v procesu približevanja Evropski uniji uporaba lobističnih storitev ne bi bila smiselna, saj so kriteriji, ki jih morajo izpolniti nove članice, jasni, politična odločitev o nameri širitve pa je že bila sprejeta. »Včasih plačamo kakšnega strokovnjaka z določenega področja, da kake svari razloži nam, to pa ni lobiranje,« nam je povedal Engelman.

Washingtonsko podjetje bo lobistične storitve za Slovenijo opravljalo do novembra naslednje leto. Po besedah dobro obveščenega vira iz slovenske diplomacije pa je glavna referenca tega podjetja Bob Dole, ki »lahko z enim telefonskim klicem doseže zelo veliko«. Dole je ameriški politik z dolgo kilometrino in očitno je naša diplomacija mnenja, da ima v svojem adresarju dovolj telefonskih številk za uspešno zastopanje slovenskih interesov. Po pogodbi se mora enkrat ali dvakrat na mesec sestati s slovenskim veleposlanikom v ZDA Davorinom Kračunom, mu poročati o svojem delu. Cilj pa je, da senatorje in kongresnike seznanja z dejstvi, povezanimi s Slovenijo. Letna pogodba bo Slovenijo stala 516.000 dolarjev oziroma dobrih 129 milijonov tolarjev.

Zunanje ministrstvo je z istim podjetjem podpisalo pogodbo že leta 1998, tudi za lobiranje za vstop v Nato. Po naših podatkih pa je Slovenija posegla po lobističnih storitvah v ZDA še leta 1992, ko je za nekaj tisoč dolarjev najela lobistično podjetje, da je organiziralo objavo nekaj člankov o Sloveniji v ameriškem tisku.

Pri plačilu lobističnih storitev se je pojavilo tudi vprašanje, ali bi moralo zunanje ministrstvo za to naročilo izpeljati javni razpis. Urad za javna naročila je izdelal mnenje, v katerem pravi, da »obstajajo objektivni razlogi, zaradi katerih lahko naročilo izpolni le določen izvajalec«. Zato javnega razpisa ni bilo.

Rok Praprotnik

New York – *Verner, Liipfert, Bernhard, McPherson & Hand je eno od štirih najvplivnejših lobističnih podjetij v Washingtonu. Med drugimi velikimi strankami ima gigante tobačne industrije. Preostala tri najvplivnejša podjetja so Donelson, Bearman & Caldwell; Covington & Burling in Barbour, Griffith & Rogers. Podjetje, ki ga je najela Slovenija, ima med svojimi najvplivnejšimi lobisti nekdanja senatorja Boba Dola in Georgea Mitchella. Prvi je bil vodja republikanske večine v senatu in neuspešen predsedniški kandidat. Mitchell pa je postal svetovno znan, ker je vodil mirovna pogajanja med Iro in britansko vlado. Bil je na čelu tudi mednarodne komisije, ki je pripravila nadri ustavitve ognja med Palestinci in Izraelci. Lobiranje je v ZDA od leta 1946 zakonsko urejena in transparentna dejavnost. Podjetja morajo registrirati vse svoje uslužbence in klientе, od leta 1995 pa morajo vsake pol leta objaviti poročilo o porabljenih sredstvih.*
E. K. M.

06.12.2001

General Carlton W. Fulford o Sloveniji in Natu

Razpravljati o Natu je zdravo

Ljubljana – General Carlton W. Fulford je namestnik poveljnika ameriških sil v Evropi. Med drugim je vključen v proces ocenjevanja kandidatk za članstvo v Natu, nadzoruje pa tudi ameriške enote na Kosovu in v Bosni. Kot marinec je sodeloval v vietnamski vojni, v operacijah *Puščavski ščit* in *Puščavska nevihta*. Z njim smo se pogovarjali o Sloveniji in Natu.

Kaj je, gledano z vojaškega stališča Nata, glavna prednost vključitve Slovenije v zavezništvo?

Nato vedno išče potencialne članice, ki imajo enake vrednote: demokracijo, nadzor civilne družbe nad vlado in željo, da svojo demokracijo in gospodarstvo razvijajo naprej. Država, ki ima takšne vrednote in želi sodelovati pri prizadevanju za skupno varnost in dobro vseh, je država, ki jo želi videti Nato med svojimi partnericami.

Kakšna je vrednost Slovenije za Nato, če gledamo vojaško oziroma strateško?

Slovenija prispeva koaliciji svoje organizirane vojaške sile, ki bi bile pripravljene na obrambo v smislu 5. člena zavezniške pogodbe.

Spremljate tudi stanje v Slovenski vojski. Kakšno je vaše mnenje o tej vojaški organizaciji?

Imate dobro pripravljeno vojsko, vendar jo morate organizirati tako, da bo interoperabilna z Natovimi silami.

Kateri je največji problem Slovenske vojske? Oborožitveni sistemi?

Oborožitveni sistemi in tudi organizacija. Treba je zagotoviti kompatibilnost Slovenske vojske, da se bo lahko vključila in delovala s strukturami zavezništva.

Kakšne so težave z oborožitvenimi sistemi?

Nisem še pregledal vseh enot, prebral pa sem ocene, in kolikor vem, so slovenski oborožitveni sistemi v redu. Veliko pozornosti pa mora biti namenjene logistični podpori tem sistemom. Pomembno je, da se vaši vojaki urijo dovolj časa, da bodo sposobni uporabljati svojo opremo. Naslednje področje, ki je pomembno pri vključevanju v zavezništvo, je sistem poveljevanja in vodenja ter informacijski sistem, ki mora delovati usklajeno s preostalimi članicami.

Kako ocenjujete spremembe, ki potekajo v Slovenski vojski?

Slovenska vojska ima dober načrt, in če bo politična volja v Sloveniji takšna, da bo podprla ta načrt, bo vaša vojska postala zelo profesionalna in dobra članica Nata.

Ali je Slovenija torej vojaško že pripravljena na morebitni sprejem v zavezništvo prihodnje leto v Pragi?

Mislim, da Slovenija ve, kaj je treba narediti. Menim pa, da so problem sredstva, s katerimi bi v naslednjih dveh ali treh letih izpeljali spremembe, ki so potrebne, da bi se držali zastavljenega načrta.

V Sloveniji teče razprava, ali naj se vključimo v Nato ali ne. Katero prednost članstva v Natu bi vi poudarili?

Kolikor vem, nekaj več kot polovica slovenske populacije podpira vstop v Nato.

V zadnjih raziskavah se je podpora spustila pod 50 odstotkov.

Res? Potem me je naše veleposlaništvo napačno obvestilo. Ali to pomeni, da 50 odstotkov nasprotuje članstvu v Natu ali pa se še niso odločili?

Po zadnji raziskavi Politbarometra jih članstvu nasprotuje 34 odstotkov.

Zakaj pa nasprotujejo?

Ne vem odgovora. Verjetno je razlogov več. Od vnaprejšnjega skepticizma in slabe informiranosti o Natu pa do posledic dogodkov 11. septembra.

V Slovenijo nisem prišel samo, da bi si ogledal oborožene sile in ocenil njihovo pripravljenost za vključitev v zavezništvo, ampak tudi, da ocenim politično voljo slovenskih državljanov, ali so pripravljeni biti partner Natu. Če za to ni politične volje in če državljani ne želijo sodelovati, s tem ni nič narobe. Nihče ne želi Slovenije siliti v nekaj, česar ne želi narediti. Osebno mislim, da je v interesu Slovenije, da je članica koalicije, ki ima enake vrednote in demokratične ideale. Če si delimo te ideale in se podpiramo v varnosti in stabilnosti, potem bo vaša država živela v okolju, ki bo napredovalo in raslo. Mislim, da je to tisto, kar bi Slovenija pridobila s članstvom v Natu. Srce Nata je 5. člen in ta pravi, da če bi bile slovenske meje ogrožene, bi Slovenijo preostalih 19 držav podprlo. In če bi bile ogrožene meje nekoga drugega, potem bi Slovenija pomagala braniti te meje. Mislim, da se tukaj postavi vprašanje slovenskih zmožnosti, da prispeva k obrambi druge države. O zmožnostih, modernizaciji in organizaciji sva že govorila. In to zahteva denar.

Po drugi strani pa se mora preostalih 19 članic vprašati, kakšne vrste država je Slovenija. Je to država, za katero bi se borili, če bi bila ogrožena? S tem se približamo k smislu vaših idealov in vrednot: ali ste demokratična država in ali želite biti v družini zahodnoevropskih narodov?

Tretja pomembna stvar je politična volja v državi. Mislim, da je zelo zdravo, da imate o tem vprašanju javno debato, javnomnenjske raziskave in da seznanjate ljudi z argumenti za članstvo v Natu in proti. Kot sem povedal, je prednost članstva skupna obramba. Po drugi strani pa to pomeni, da boste kot članica zavezništva imeli obveznosti. Zavezništvo pričakuje, da je članica sposobna izpolnjevati svoje obveznosti.

Kakšne težave povzroča naraščajoče število članic Nata glede na to, da se vse odločitve sprejemajo soglasno?

Doseganje konsenza zahteva veliko časa. Vrednost tega pa je v tem, da lahko vsaka članica predstavlja sebe in svoje nacionalne interese. Ko je konsenz dosežen, skupina 19, 20 ali 25 držav, ki dela skupaj, predstavlja zelo močno silo. Še posebno če so v tej skupini nekatere vojaško najmočnejše države sveta.

Rok Proprotnik

20.12.2001

KSU za referendum o Natu

»Prizadevanja vlade niso legitimna«

Ljubljana – »Vlada bi morala zamrzniti vse priprave za članstvo v Nato, ker niso legitimne, dokler o tem vprašanju ne bo izpeljan referendum,« je na včerajšnji tiskovni konferenci ob predstavitvi poziva državnim organom, naj razpišejo referendum o priključitvi Natu, dejal predsednik Krščansko-socialne unije (KSU) *Franc Miklavčič*. Po njegovem vlada nima potrebne podpore za vključitev v Nato, saj po zadnji anketi *Slovenskega javnega mnenja* članstvo v zvezi podpira manj kot 50 odstotkov vprašanih.

Krščanski socialisti pričakujejo, da se bosta vlada in državni zbor v 30 dneh izrekla o razpisu referenduma. Če do takrat ne bo odgovora, bodo sami sprožili akcijo za zbiranje podpisov za razpis referenduma skupaj z zainteresiranimi (zunaj)parlamentarnimi strankami in združenji civilne družbe.

Kot predvideva glavni tajnik krščanskih socialistov Andrej Magajna, pri zbiranju podpisov ne bodo osamljeni. Na vprašanje, ali imajo tudi podporo vladne združene liste, s katero so pred zadnjimi volitvami podpisali sporazum o skupnem nastopu na volitvah, pa je Magajna odgovoril, da nimajo uradne podpore vrha ZLSD, prepričani pa so, da se z njihovimi stališči o Natu strinja večina članov te stranke. V priprave na izvedbo referenduma pa bodo verjetno vključili podmladek ZLSD.

Magajna je še dejal, da Nato za Slovenijo ni potreben in da bo morala Slovenija v vsakem primeru graditi svojo vojsko. »Zakaj bi morali plačevati tako visoko premijo za zadeve, ki nam nikoli ne bodo prišle prav,« se sprašuje Magajna.

Rok Praprotnik

14.01.2002

Tudi rezervisti na tuje

Na lastno željo naj bi rezervisti lahko sodelovali v mirovnih operacijah – Bolj umirjeni, poznajo razmere in znajo jezik

Ljubljana **– Kmalu bodo na mirovne misije v tujino lahko odhajali tudi rezervni pripadniki Slovenske vojske. Po besedah dobro obveščenega vira iz obrambnega ministrstva na ministrstvu pripravljajo spremembo zakonodaje, po kateri bi lahko tudi rezervisti na lastno željo sodelovali v mirovnih operacijah.**

Slovenija ta hip sodeluje v mirovnih operacijah v BiH, na Kosovu in Golanski planoti. Največ slovenskih vojakov je v Bosni, kjer sta dva voda vojaške policije, helikopterско-letalska enota in sanitetna enota. V kratkem naj bi tja poslali še dodatni vod vojaške policije. Po sedanji ureditvi lahko v mirovnih misijah v tujini sodelujejo le poklicni pripadniki SV. Izjema so le zdravniki v sanitetni enoti v Sarajevu, saj zaradi pomanjkanja vojaških zdravnikov tam večinoma službujejo slovenski rezervisti.

Sodelovanje v mirovni misiji v tujini je seveda prostovoljno, poglavitni razlog, zaradi katerega se za odhod na tuje odloči večina vojakov, pa je finančne narave. Navaden vojak s srednješolsko izobrazbo v mirovni misiji v Bosni zasluži okoli 300.000 tolarjev na mesec, zaslužek (pod)častnikov pa je seveda še višji. Mandat v mirovnih enotah traja šest mesecev. Poveljstvo Sforja vojakom ne dovoljuje obiskov.

Še pred kratkim je veljalo, da v mirovnih misijah sodelujejo predvsem mlajši vojaki; a so se v Slovenski vojski odločili za nov način, po katerem so mirovne enote starostno mešane. V tem je več prednosti, predvsem pa to, da starejši vojaki v zapletenem položaju, v kakršnem se mirovniki pogosto znajdejo, praviloma reagirajo bolj umirjeno kot mlajši vojaki. Poleg tega starejša generacija bolje obvlada srbski oziroma hrvaški jezik, kar je zelo ena izmed glavnih prednosti slovenskih enot v Bosni. Mlajša generacija ima s tem večje težave. Tako se je pred kratkim zapletlo, ko je neki mlad vojak vprašal neko žensko, ali je kaj »trudna«. Pri tem je seveda mislil, ali je utrujena, ne pa, ali je noseča. Treba je bilo kar veliko pojasnjevanja, da se vojak ni hotel vtikati v njeno zasebnost.

Rezervisti naj bi bili zaradi tega pomembna pridobitev v mirovnih enotah. Takšen način službovanja poznata tudi Avstrija in Nemčija, ki imata – tako kot Slovenija – nabornіško vojsko. Tako kot starejši poklicni vojaki so tudi rezervisti praviloma bolj umirjeni, poleg tega pa jih veliko dobro pozna kulturne razmere na jugu Balkana. Verjetno pa bo marsikateremu izmed njih službovanje v mirovnih enotah tudi izboljšalo finančni položaj.

Rok Praprotnik

17.01.2002

Javna predstavitev mnenj o vključevanju v Nato

Poklicni politiki na odru, civilna družba ob strani

Drnovšek: »Kot predsednik vlade ne morem dati nobenega jamstva, da Slovenija v prihodnosti ne bo ogrožena«

Ljubljana – Na javni predstavitvi mnenj o vključevanju Slovenije v Nato so se včeraj v državnem zboru zbrali najvišji predstavniki državnih oblasti, poslanci in predstavniki tako imenovane zainteresirane javnosti. V prvem delu razprave, ko je sestanek prenašala tudi nacionalna televizija, so za mikrofon stopali skoraj izključno samo poklicni politiki in zagovarjali vstop v severnoatlantsko zavezništvo.

Predsednik republike Milan Kučan je v svojem nastopu povedal, da je na vprašanje »Slovenija v Natu da ali ne« njegov odgovor da. »Nato jamči varnost svojim članicam skozi kolektivno obrambo, prav tako pa nam včlanitev krepi položaj na mednarodnem prizorišču in nas uvršča v stabilni del Evrope. Obrambni stroški ob vstopu v Nato bi bili na začetku res višji, nikakor pa ne bi bili tako visoki, kot če bi svojo obrambo gradili sami. Svet je soodvisen in Slovenija je v njem ogrožena kot vsaka druga država. Pri tem je videz geografske oddaljenosti varljiv. Zato ne dvomim, da se bodo državljani na morebitnem referendumu pozitivno opredelili do vključitve Slovenije v Nato.« je povedal Kučan.

Predsednik državnega zbora Borut Pahor pa je dejal, da je Slovenija ponovno na križišču, in »naša odgovornost je, da se na križiščih odločamo za pravilno pot. Iz problemov moramo narediti priložnosti in ne iz priložnosti probleme. Nalogo, ki je pred nami, lahko zato opravimo le s podporo ljudi, saj zahtevajo široko javno soglasje. Večina strank v parlamentu vključitev podpira, javno mnenje pa še zdaleč ni tako enotno, zato se morajo za referendum o vključitvi zavzeti tudi zagovorniki vključitve. Vključitev v Nato je strateška zadeva in pri tem zagotovo gre za nacionalni interes.«

Predsednik vlade Janez Drnovšek je dejal, da je bila pred desetimi leti odločitev za Nato sprejeta spontano in brez globjega razmisleka. »Želeli smo z Balkana v novo bolj stabilno okolje. To, da so leta 1997 v Nato povabili samo tri države, brez Slovenije, je bila posledica takratnega inertnega razmišljanja zavezništva, ki si je želelo okrepiti pozicije proti bivši SZ. Tudi Rusija je na širitev odgovarjala inertno,« je povedal Drnovšek.

Danes je po njegovem mnenju konec inercije hladne vojne, po 11. septembru pa so se vzpostavile tudi nove koalicije in odnosi med Rusijo in Natom, pri čemer Nato dobiva novo vsebino. »Trenutno ne vidim neposrednega ogrožanja Slovenije, nihče pa ne ve, kako se bo svet razvijal. Kot predsednik vlade ne morem dati nobene garancije, da Slovenija v prihodnosti ne bo ogrožena.

Majhna država ima vse razloge, da se vključi v kolektivno obrambo,« je ocenil Drnovšek.

Poslanec ZLSD Aurelio Juri pa je dejal, da je za vstop v Nato, vendar ne za vsako ceno. »Zdi pa se, da smo za povabilo v Pragi pripravljeni plačati vsako ceno. Ne smemo si misliti, kaj šele izustiti neksj, kar bi motilo tiste, ki odločajo v Natu. Slovenija ne izreče nobene kritike na početje izraelskih oblasti, nobene kritike na potuho, ki jo Izraelu dajejo ZDA, ki ne samo da ne ukrepajo, temveč celo ovirajo delo varnostnega sveta. Ne odzovemo se na razmišljanje o obnovi jedrskih poskusov v ZDA,« je med drugim dejal Juri.

Več na 2. strani.

Rok Praprotnik

17.01.2002

Farsa

Včerajšnjo predstavitev mnenj o vključevanju Slovenije v Nato lahko razdelimo na dva dela. Prvega je prenašala nacionalna televizija, drugega pa ne. »Razočaran sem,« je v preddverju velike dvorane DZ dejal eden diplomatov iz države članice Nata. »Pričakoval sem široko razpravo v slogu 'pro et contra' vstopu v Nato, zdaj pa vidim, da gre zgolj za samopromocijo vaše politične elite,« je opisal dogajanje. Dodajmo, da se je med televizijskim prenosom slišal samo en glas proti članstvu v Natu. Zmago Jelinčič je ponovil svojo že znano tezo, da je Nato zgolj instrument ameriškega imperializma.

Prvi del »javne« predstavitve mnenj so torej zapolnili ljudje in mnenja, ki že sicer ne trpijo pomanjkanja medijske pozornosti. Nastopili so vsi, od predsednika republike, ministrov, prvega moža opozicije, poslancev s takšnimi in drugačnimi funkcijami do direktorice vladnega urada za informiranje. Ko so povedali, kar so imeli, in ko so ugasnile televizijske kamere, so odšli. No, prvi je odšel premier Drnovšek, že med nastopom Jelka Kacina. Po odmoru pa je v prvi vrsti, v kateri so prej sedeli pomembni državni funkcionarji, zevala samo še praznina.

Za mikrofonom so se potem oglasila že drugačna mnenja; predvsem tista, ki nasprotujejo vključevanju Slovenije v Nato. Vendar, kot je ugotovil Marko Kaduno iz skupine Neutro, kakšen je smisel javne razprave, če z nje odidejo vsi vplivni javni funkcionarji in ne slišijo drugačnih mnenj?

Tudi iz včerajšnje razprave je bilo videti, da so zagovorniki vstopa v Nato v prednosti. Ne samo da imajo psihološko prednost, ker njihove argumente promovirajo najvidnejši predstavniki države, v svojih nastopih so tudi prepričljivi, saj imajo za seboj celoten državni aparat z neizmerno bazo podatkov. Na drugi strani pa natoskeptiki delujejo neorganizirano in pri tem svoje poglede argumentirajo na podlagi strahov iz preteklosti, ki imajo bolj malo zveze s sedanjostjo.

Včerajšnja javna razprava je bila zato videti kakor kulisa, ki naj ustvari vtis demokratičnega diskurza. A v resnici so poklicni politiki dobili svoje minute na TV, tako imenovana alternativna mnenja in civilna družba pa lažni občutek, da so zraven.

Rok Praprotnik

07.02.2002

Dr. Stephen Larrabee o Sloveniji in Natu

Ne koliko denarja porabite, ampak kako

Slovenija ena izmed najboljših kandidatk za Nato – Članstvo v zavezništvu bo Sloveniji dolgoročno prihranilo denar

Ljubljana – Dr. Stephen Larrabee je predstavnik korporacije Rand, ki po naročilu slovenske vlade opravlja študijo o prednostih in stroških članstva Slovenije v Natu. Korporacijo Rand financirajo tudi ameriška vlada in nekatere neodvisne fundacije.

Ali je po vašem mnenju Slovenija najbolje pripravljena kandidatka za članstvo v Natu?

Ne vem, ali je najbolje pripravljena, ker tega nisem ocenjeval osebno, mislim pa, da je ena izmed najboljših, in to bo zagotovo vplivalo na odločitev v Pragi.

Katere so po vašem najšibkejše slovenske točke?

Ne želim izpostaviti nobene posebne šibkosti, rad pa bi poudaril, da naj vaše oblasti poskušajo kar najbolje izrabiti sredstva, namenjena za obrambo, in slediti smernicam, začrtanim v akcijskem načrtu za Nato.

Eden ključnih dejavnikov za oceno pripravljenosti kandidatk je delež obrambnih sredstev. Ameriški veleposlanik v Sloveniji Johnny Young je pred dvema tednoma dejal, da bi morala Slovenija za obrambo nameniti 2 odstotka BDP. Slovenska vlada pa načrtuje 1,6 odstotka do leta 2005. Je to po vašem mnenju velik problem?

To se mi ne zdi glavni problem. Res je, da je cilj vseh kandidatk in članic, da bi za obrambo namenjale okoli 2 odstotka BDP. Gre za srednjeročni cilj. Nihče ne pričakuje, da bo majhna država, kot je Slovenija, to dosegla čez noč. Bi pa k temu mogla težiti. Veliko bolj pomembno kot to, koliko denarja porabite, je, kako ga porabite. Če porabite 2,5 odstotka BDP za napačne stvari, je to veliko manj vredno kot 1,6 odstotka za prave stvari. Gre torej za vprašanje prednostnih naložb, ne količine denarja.

Mislite, da Slovenija pravilno porablja obrambna sredstva?

V glavnem da, v nekaterih primerih pa bi se dalo pogovarjati, ali je primernejši ta ali oni sistem. Sicer pa mislim, da je na pravi poti.

Pripravljate študijo o stroških in prednostih vstopa v Nato. Lahko na kratko poveste, kaj so glavne prednosti in stroški.

Na to vprašanje morate pogledati širše. Vsekakor drži, da so ugodnosti večje od stroškov, čeprav bodo kratkoročno stroški narasli. Drugič pa je treba povedati, da prednosti niso izključno vojaške, ampak tudi ekonomske in politične. Zavedati se je treba, da bo v prvem kratkoročnem obdobju več ekonomskih stroškov kot zdaj, ker boste imeli nove obveznosti, prilagoditi bo treba tudi vojsko. Dolgoročno pa vam bo članstvo v zavezništvu prihranilo denar. Prednosti so tudi politične. Če govorimo o evropski varnosti, bo za Slovenijo zelo pomembno, da bo imela svoj glas v EU in v Natu, s čimer bo lahko vplivala na varnostno arhitekturo.

Lahko vsaj okvirno poveste, kakšni bodo začetni stroški?

Ne, ker še nismo opraviti vseh izračunov.

Ali imate podatke, za koliko so narasli obrambni stroški treh novih članic Nata po tem, ko so se pridružile zavezništvu?

Ne morem povedati najnovejših podatkov, lahko pa povem, da so se vse tri države pred vélanitvijo zavezale, da bodo obrambni proračun dvignile na 2 odstotka BDP. Nekatere so to že naredile, nekatere pa še ne. Kot pa sem že rekel, je pomembneje kako porabite kot koliko porabite.

Nekateri znaki kažejo, da javna podpora članstvu Slovenije v Natu rahlo upada. Mislite, da bo to problem?

Ne. Po tem, kar sem videl, domnevam, da bi bila na morebitnem referendumu podpora članstvu blizu 70 odstotkom.

V vaši lanski študiji ste Slovenijo ocenili kot najboljšo kandidatko za članstvo v Natu. Kakšen vpliv imajo vaše študije?

V preteklosti smo naredili zelo vplivne študije, vlade same pa se odločijo, ali bodo sprejele naš nasvet ali ne. Naša naloga je le, da jim ponudimo najboljše nasvete. Glede študije, ki jo omenjate, smo dobili pozitivne odzive, seveda pa je Slovenija v tej študiji dobila zelo dobre ocene.

Rok Praprotnik

09.02.2002

Večinsko za referendum o včlanitvi v Nato

Posvetovalni ali potrditveni?

Nobena od poslanskih skupin in ne vlada ne nasprotujejo referendumskemu odločanju – Nedoločna le SLS

***Ljubljana* – Poslanskim skupinam in vladi smo zastavili tri vprašanja o njihovem odnosu do referenduma o vključitvi v Nato in pokazalo se je, da referendumu nihče ne nasprotuje. Večini se zdi najprimernejši čas za izvedbo takoj po morebitnem vabilu v Pragi.**

Vlado in poslanske skupine smo vprašali, ali podpirajo izvedbo morebitnega referenduma o vstopu v Nato, kakšen naj bo ta referendum (posvetovalni, potrditveni) in kdaj bi bil najprimernejši čas za izvedbo referenduma.

Direktorica vladnega urada za informiranje Alja Brglez pravi, da vlada možnosti izvedbe referenduma ne izključuje. »Ko bi vprašanje vključitve postalo realno, bi vlada morebitni referendum razumela kot izziv – ne za nasprotnike, marveč za zagovornike vključitve. Javnomnenjske raziskave že zdaj kažejo podporo večine slovenskih državljanov. Če bi se torej odločali za izvedbo referenduma, je za izbiro časa zanj bistveno, kakšno bo stališče zveze Nato do obsega širitve, ki je trenutno še vedno dokaj nejasno.« Zato je za vlado v tem trenutku tudi vprašanje oblike referenduma zgolj hipotetično.

Bolj jasno stališče je zavzela poslanska skupina največje parlamentarne stranka LDS; povedali so nam, da izvedbo referenduma podpirajo in da bi bila po njihovem mnenju najprimernejša oblika potrditveni referendum. LDS se zdi edino smiselno, da bi referendum izvedli, šele ko bi dobili vabilo v Nato.

Predsednik SDS Janez Janša je odgovoril, da niti izvršilni odbor SDS niti poslanska skupina ali drug organ stranke ni razpravljal o tem, ali SDS podpira referendumsko odločanje o članstvu Slovenije v Natu. »Vendar pa smo v SDS vedno iz načelnih razlogov podpirali možnost odločanja ljudi o pomembnih vprašanjih tudi na referendumu in slovensko članstvo v Natu zagotovo je pomembno vprašanje. Sam sem že večkrat javno podprl tak referendum. Osebno mislim, da bi bil smiseln še letos. Veseli me, da se za referendum o slovenskem članstvu v Natu zavzemajo tudi tisti, ki so v državni zbor poslali predlog za praktično brisanje možnosti referendumskega odločanja iz slovenske ustave. Ti zadnji se bodo kmalu morali odločiti, kaj pravzaprav želijo.«

Vodja poslanske skupine SLS Janez Podobnik je v odgovoru zapisal, da referendumu o Natu ne nasprotujejo – to bi lahko pomenilo, da ga izrecno tudi ne podpirajo. »Poudarjamo, da so vstop Slovenije v Nato podprle vse parlamentarne stranke prejšnjega sklica državnega zbora in da se, kot nam je znano, od s to podporo ni strinjala samo SNS,« je zapisal Podobnik. Glede na veljavno zakonodajo Podobnik sodi, da bi bil tip referenduma najverjetneje posvetovalni, najprimernejši čas za izvedbo pa bi bil v prvih mesecih po pozitivni odločitvi zveze.

Izrecno podporo referendumu so izrekli v Novi Sloveniji, vendar v stranki še niso izoblikovali uradnega stališča, kakšne vrste referendum naj bi izvedli. Vsekakor pa bi bil po mnenju NSi najprimernejši čas za preverjanje ljudske volje po povabilu Nata.

V Stranki mladih Slovenije sodijo, da je morebitni vstop v Nato pogojen z obveznim sprejetjem na referendumu. Če bi bili slovenski volivci na referendumu proti vstopu v Nato, bi morala vlada in državni zbor to spoštovati. Pri tem pa, zanimivo, v SMS mislijo, da bi bil najprimernejši čas za izvedbo referenduma še pred srečanjem v Pragi.

Tudi DeSUS podpira izvedbo referendum, najprimerneje pa bi po njihovem mnenju bilo, da bi izvedbo referenduma datumsko vezali na volitve ali kakšen drug referendum.

»Odločitev o vključitvi v Nato je takega pomena, da morajo o njej odločati državljanke in državljani na referendumu. To je ZLSD odločila že na svojem kongresu v Slovenj Gradcu novembra 1995. Vse nadaljnje razprave o Natu tako odločitev le še utrjujejo,« pravijo v združeni listi. Po njihovem je odločanje na zakonodajnem referendumu mogoče le v povezavi s predlogom zakona o ratifikaciji že podpisanega sporazuma o vključitvi v Nato. Mislijo, da bi imel referendum, posebno potrditveni, tudi nesporno največjo veljavo.

»Absolutno se zavzemamo za referendum o morebitnem vključevanju v Nato. Celo zahtevamo ga, zato ker je Nato, to ugotavlja tudi EU, organizacija Združenih držav Amerike, ki v 70 odstotkih podpira ameriško industrijo, ji zagotavlja prodor na še neosvojene trge in poskuša v imenu kolektivne varnosti svetu prodati zastarele ameriške obrambne sisteme,« so prepričani v Slovenski nacionalni stranki. Po njihovem mora biti referendum zavezujoč in predhoden, saj naša vlada nikakor ne bi dovolila izstopa iz Nata, ker bi ji to prineslo še večjo sramoto, kakor odločitev proti Natu. Najprimernejši čas za izvedbo referenduma bi bil po mnenju SNS med ministrskim sestankom v Reykjaviku in zasedanjem Nata v Pragi, natančneje približno mesec dni pred Prago.

Vse parlamentarne stranke vsaj načeloma podpirajo referendumsko odločanje o članstvu v Natu, zato je pričakovati, da bo referendum zagotovo razpisan. Zakon o referendumu in ljudski iniciativi namreč predvideva, da državni zbor mora razpisati referendum, če to zahteva najmanj tretjina poslancev, državni svet ali 40.000 volivcev. Zato lahko rečemo, da tudi če bi pobudo za referendum dala civilna družba, bi bilo glede na sedanje izjave od poslancev vsaj nekorektno, če je ne bi podprli s svojimi podpisi v parlamentu.

Rok Praprotnik

:ear 16.02.2002

Rok Praprotnik

Masaža volilnega telesa

Kot pravijo, ima Slovenija resne možnosti, da bo novembra v Pragi povabljena v zvezo Nato. Tudi pri pogajanjih z Evropsko unijo mnogo dobro kaže, čeprav je premier Drnovšek prejšnji teden dejal, da so upravni evropski pogajalci najbolje pogovore pustili za konec in da zna zdaj na vrhu, ko se bomo morali odločiti med vzeti ali pustiti. Vključevanji v obe integraciji sta med seboj neposrečena procesa, čeprav nekateri naši politiki poskušajo prikazati medsebojno povezanost obeh odločitev. Zgolj po naključju se Slovenci z obema vprašanjema soočamo v približno istem času.

Vključitev v eno ali drugo organizacijo bo za našo državo pomenila odločitev, ki bo dolgoročno vplivala na usklajenje razmer. S tega vidika morej gre za zgodovinsko odločitev za vse slovenske državljane. Volilno telo je zicer svojo voljo nakazalo že na zadnjih parlamentarnih volitvah, po katerih v parlamentu ni stranke, ki bi bila proti vstopu v EU, Nato pa izrecno nasprotuje zgolj nacionalna stranka. Vendar to ni dovolj. Volje volivcev, izražene na volitvah, ne moremo na splošno enačiti s voljo do posamznih političnih vprašanj. Odločanje volivca na volitvah je kompleksen proces, velikokrat celo nerazumljiv, zato bi bilo nerealno, da se o pomembnih parcialnih vprašanjih, kot je vstop v mednarodne integracije, volivci odločajo na referendumu. Takšen predlog bo verjetno dobil tudi potrebno politično podporo, saj bi politik, ki bi zanj nasprotoval, sprožil dvome o lastni demokratični podobi. Ne nazadnje so nekatere podporo tej možnosti izrazili vsi pomembni politiki od Janše do Drnovška.

Glede na to, da je morebitni referendum o vstopu v Nato časovno bližje kot referendum o vstopu v EU, na kratko poglejmo, kakšne so naše izkušnje z vstopanjem v Nato. Prva zgoščenka je, da so referendum o vstopu izpeljali samo v Španiji in na Madžarskem. V Španiji so se oblasti leta 1981 odločile obrniti izolacije, v kateri se je dežela znašla po vladavini generala Franca, in dežela je vstopila v politični del Nato. Zaradi nasprotovanj so pet let kasneje le izvedli referendum, na katerem so ga s tesno zmago (52,5 odstotka) in ob skromni volilni udeležbi odločili podporniki članstva. Španija je tako ostala članica političnega dela Nato. Leta 1986 jo je parlament (brez referendumskega odločanja) sprevil še v vojaški del zavezništva.

Madžarska je nabito v zavezništvu prejela na madridskem vrhu julija leta 1997, referendum o vstopu pa so izpeljali novembra istega leta. Na volišče je prišlo 49,2 odstotka volilnih upravičencev, za se jih je izreklo 85,3 odstotka, proti pa 14,7 odstotka. »Se v sanjah skomo pomislili na to, da bi več kot 80 odstotkov državljanov glasovalo za vključitev v Nato,« je takrat dejal madžarski premier Gyula Horn. Glede na

bizantinsko in nečlovečno propagando madžarske vlade pred referendumom pa sodobni ki ni bil nič preseneljiv. Vlada je v mesecih pred referendumom financirala televizijsko serijo Atlantic Express, v kateri so propagirali vstop v Nato, predsedujoča hišo Nap TV je osmnajsto kratko nagradno kviz o Nato, dve najbolj priljubljeni madžarski nadaljevanki Sončka in Družina d. o. o. na reklamnih odmorih zavzemalo, s čimer so poskušali vplivati predvsem na neizobražene volilne izreke, ki drugih oddaj ne spremljajo. Zunanje ministrstvo je lansiralo računalniško igrico natopoly, kjer so lahko igralci prevzeli vloge Winstona Churchilla ali Charlesa de Gaulla in posvoili vse pomembne odločitve od druge svetovne vojne naprej. Najboljše je na koncu čakala glavna nagrada – članstvo v Nato. Kromo vsega pa je bilo manipulativno vprašanje, o katerem so se volivci odločali na referendumu: »Se strinjate, da si Republika Madžarska z vstopom v Nato zagotovi svojo prihodnost?«

V Sloveniji se s podobnimi propagandnimi prijemi ti na srečujemo. Ni pa rečeno, da se ne bomo. Ne samo, da se je prva javna razprava o Nato, ki naj bi izvedljila na argumentih pro et contra, izrodila v farso, ampak nima niti železnega dosega. Pri referendumskem odločanju je poč edino kvalitetno kvantitet, zato je pričakovati, da bo vlada v naslednjih mesecih okrepila pro Nato in to tem le pro EU propagando. Želeti si je, da bo vlada nako kot do zdaj stavila na model racionalnosti in se ne bo poslužila emocionalne masaže ugbcev. Vsekakor pa slovenska javnost dosedaj ni dobila ustreznega in preglednega izročena zvrstkov vstopa v Nato. Zaenkrat smo se morali zadovoljiti z v mrgolo zavitim odgovorom, da bodo koristi od vstopa v Nato večje od stroškov, to pa vsekakor ne pripomore k kvalificirani odločitvi na referendumu.

Kljub temu danes ni več vprašanje referendum o Nato in EU da ali ne, ampak kdaj, kako in kdo. Se pravi, kdaj bo referendum izveden, kakšen bo in kdo ga bo predlagal. Ko gre za Nato, bi bilo vsekakor najboljše, da bi referendum izvedli čim po morebitnem povabilu v Pragi. Glede na tradicionalno zlobo volilne udeležbe na referendumih bi bilo tudi dobro, če bi ga vezali na kakšne druge volitve ali referendum. Predsedniške in lokalne volitve bodo v začetku novembra, tako da to možnost odpade. Morebiti bi lahko izvili drugi krog predsedniških volitev, kar pa je čisti hazard, saj ni rečeno, da bo do drugega kroga sploh prišlo. Zato lahko pričakujemo, da se bomo o vstopu v Nato odločali najkasneje v prvi četrtini naslednjega leta in da bomo to vprašanje na referendumu obravnavali samostojno, kar si tudi zasluži.

Bolj kot čas je najusna vrsta referenduma. Po veljavni zakonodaji so glede vprašanja vstopa Slovenije v EU ali Nato mogoči dve vrsti referendumu – zakonodajni in posvetovalni. Zakonodajni bi v tem primeru pomenil odločanje volivcev o zakonu, s katerim bi državni zbor ratificiral sporazum o vstopu v eno ali drugo mednarodno integracijo, izpeljali pa bi ga lahko pred sprejetjem zakona ali po njem.

pri čemer je zakonodajalec vezan na izid referendumu. To je vsekakor bolšja rešitev kot druga možnost – posvetovalni referendum, k spoštovanju katerega so poslanci vezani samo moralno-politično. Glede na to da je uradna politika skoraj enotno postrojena v bloku, ki zagovarja vstop v Nato, bi bilo povsem mogoče, da bi ignorirala morebitno odločitev proti na posvetovalnem referendumu.

Zelo pomembno in zadnje vprašanje je, kdo bo referendum predlagal, saj ta predlaga tudi referendumsko vprašanje. In to vprašanje je lahko, kot je bilo v primeru Madžarske, tudi nekorektno sugestivno. Zato za pričakujemo največja trenja. Prav gotovo bodo nako privrženci vključitve v Nato kot nasprotniki poskušali s svojim predlogom in svojim referendumskim vprašanjem. Tisti, ki bo svoj predlog vložil prvi, in tisti, ki bo dosegel, da bo na referendumu postavljeno njegovo vprašanje, bo v določeni prednosti.

Kljub vsemu pa. Rezultati terenske javnomnenjske raziskave, ki so jo opravili na FDV, kaže na 53-odstotno podporo članstvu Slovenije v Natu, 24 odstotkov pa jih temu nasprotuje. Kar 23 odstotkov vprašanih pa je neodločenih. Ker na referendumu štejejo samo glasovi za in proti (neodločenih glasov ni, so samo neveljavni), bi bila, če rezultate te raziskave spremenimo v referendumske izide, podpora večinska v Nato kar 68,8-odstotna.

Zunanji minister lahko torej mirno spi. Čeprav pri tem nesrečnem ljudstvu nikoli ne vel.

22.02.2002

Slovenija v mirovnih silah

»Izvoz stabilnosti« ima svojo ceno

Slovenska vlada se je odločila, da bo v Bosno napotila kar celo motorizirano četo – Strošek: okrog 1,8 milijarde tolarjev

***Ljubljana* – V začetku marca bo na mednarodno vojaško vajo partnerstva za mir na Poljsko odšel vod slovenske vojaške policije, po vaji pa bo odšel naravnost v BiH; v okviru mirovnih sil bo tam izvajal policijske naloge pri zagotavljanju miru. Sicer pa bo Slovenija še okrepila vojaško prisotnost v Bosni, saj je vlada sklenila, da bo z majem tja odšla še motorizirana četa 10. motoriziranega bataljona.**

Slovenska vojska se pospešeno pripravlja na morebitno članstvo v Natu. To pa pomeni, kot so že večkrat poudarili predstavniki zavezništva, ki so obiskali Slovenijo, da mora naša država aktivno sodelovati pri vzpostavljanju varnega in stabilnega mednarodnega okolja. Slovenski vojaki so tako nekaj let pomagali ohranjati mir na razmejitveni črti med ciprskimi Grki in Turki, od koder so se lani umaknili, od leta 1999 pa sodelujejo tudi v mirovnih silah Sforja v Bosni.

V Sfor je najprej vstopil letalsko-helikopterski oddelek SV, pozneje pa sta se mu pridružila vod vojaške policije in sanitetna enota, potem pa še drugi vod vojaške policije. Vojaška policija je nastanjena v bazi Butmir II., kjer je podrejena italijanskemu poveljstvu. Kot kaže, želi slovenska vlada še dodatno potrditi odločenost postati »izvoznica stabilnosti«, zato je sklenila, da bo v BiH napotila motorizirano četo. Po naših podatkih naj bi ta enota štela okoli 110 ljudi, menda pa obstaja velika možnost, da bo imela lastno bazo in pod svoje poveljstvo dobila tudi enote drugih držav. V bližini Sarajeva je namreč ameriška vojaška baza, ki pa jo nameravajo ZDA v kratkem opustiti. Takšno izvažanje stabilnosti pa ima tudi svojo ceno. V nasprotju z mirovnimi operacijami pod okriljem OZN, ko OZN krije stroške, mora država, ki sodeluje v operaciji Nata, vse stroške kriti sama. To pomeni, da so na ramenih Slovenije vsi stroški plač, opreme, prehrane in druge oskrbe vojakov v Bosni. Letni stroški plač in operativni stroški za 110 ljudi v BiH stanejo državo 1,1 milijarde tolarjev, kar pomeni, da bo skupni letni strošek z novo četo v Bosni narasel na okrog 1,8 milijarde tolarjev.

Rok Praprotnik

06.04.2002

Slovenska prepoved izvoza topovskih cevi v Sirijo

Dovolj že želja v ameriških očeh?

Rok Praprotnik

Obrambno ministrstvo, natančneje državni podsekretar Edvard Kraševec, vodja sektorja za opremljanje, je 13. marca v podjetje STO na Ravne za Koroškem poslal dopis, v katerem so jih pozvali, da za deset dni ustavijo odpremljanje topovskih cevi, ki so jih v Ravnah izdelali za izvoz v Sirijo. Faksimile dokumenta je priložen temu besedilu. Jožef Lacko, državni podsekretar in vodja urada za logistiko na obrambnem ministrstvu: »Ne gre za prepoved, gre za našo sugestijo STO-ju, da prenehajo z odpremljanjem topovskih cevi v Sirijo. Čeprav Sirija ni pod nobenim embargom za izvoz orožja, gre za državo na rizičnem območju, na katerem lahko pričakujemo eskalacijo konfliktov. Ne želimo si priveščki, da bi bilo naše orožje uporabljeno v morebitnih konfliktih. To podjetje je v fazi transformacije in iščejo strateškega partnerja in v tem kontekstu je treba oceniti vsi tudi posle, ki jih izvaja podjetje. Na drugi strani pa se je Slovenija vključila tudi v mehanizem protiteroristične koalicije in v tem sistemu moramo delovati usklajeno. Na osnovi vaga tega so se v STO odločili, da prekinejo posel za Sirijo.«

Iz argumentacije Jožeta Lacka lahko razberemo zgolj, da lahko poslovanje s Sirijo dolgoročno škoduje samemu podjetju in da Slovenija je vpeta v duha protiteroristične koalicije. Glede na to, da Sirija ni pod mednarodnim embargom za izvoz orožja, je nadvse zanimivo, da STO posla za sirsko vojsko ne zna izpeljati. Tudi za obrambno ministrstvo poslovanje s Sirijo le pred dvema mesecema ni bilo sporno. Ministrstvo je namreč 31. januarja izdalo izvozno dovoljenje za posel in dovoljenja pa je samo razveljavilo, da je kondel uporabnik predstavnik ministrstva za obrambo Sirske Arabske Republike. V tem času so se razmere na Bližnjem vzhodu res dodatno zaostrile; vendar so bile nestabilne že vse čas. Poleg tega je samo obrambno ministrstvo vsa pretekla leta veliko sodelovalo z Izraelom. Tudi Izraelje na istem nestabilnem območju. Lacko: »To drži, je pa vprašanje, koliko so stvari v posamezni državi pod nadzorom.«

Lacko, visoki predstavnik obrambnega ministrstva, je prepričan, da so STO-ju zgolj sugerirali, da od njih niso ničesar *zahtevali*. Iz dopisa, ki ga je podpisal Kraševec, je razvidno, da so STO *pozvali*, da prenehajo s poslom in da cevi, ki so že nalozene, v Koper zadržijo. Obrambno ministrstvo je izvedlo poravnavo tudi tudi STO. Obrambno ministrstvo poleg tega izdaja izvozna dovoljenja za izdelke vojaške industrije. Zato ima poziv obrambnega ministrstva na STO posebno težo. Kar pa se tiče obrambnega ministrstva ostaja gredo besedne igre, poglejmo, kaj pravi Slovar slovenskega knjižnega jezika o besedi *pozvati*: »1. izraziti jasno željo, da kdo kaj stori, se česa udeleži in 2. izraziti zahtevo po.« Poziv obrambnega ministrstva, ki izhaja iz pozicije moči, lahko že enačimo z zahtevo in tako so ga, glede na odgovor, ki so ga iz STO poslali na ministrstvo, na Ravnah tudi razumeli. Obrambno ministrstvo pa se zatika k retoriki gazmulci.

Slovenska vojaška industrija je bila v času Jugoslavije soraznemno močna. Na eni strani zaradi velikega trga, ki ga je predstavljala JLA, in na drugi zaradi možnosti izvoza na tretje neuvrščene države. V STO so bili le posebej zaseni po izdelavi kupol, gasnic in cevi za jugoslovanske tanke M-84. Po razpadu Jugoslavije se je tudi slovenska vojaška industrija znašla v težavah. V STO so prihodki enkaj pomembnih poslov, ki so verjetno ključni za preživetje podjetja, vsi pa so vezani na Slovensko vojsko. Posel s Sirijo bi bil tedak okoli pet milijonov dolarjev oziroma 1,2 milijarde tolarjev. Leta 2000 so imeli v STO sedem milijard tolarjev prihodkov iz poslovanja. Če bi posel izveden v poslovnem letu 2000, bi torej predstavljal 17 odstotkov poslovanja STO. Zaradi insavencije obrambnega ministrstva bo sirski trg za STO verjetno dolgoročno izgubljen.

* * *

Slovenija je članica OZN. Enthenga OZN na izvoz orožja v Sirijo ni. Slovenija je pridružena članica EU. Evropska komisija ni sprejela enotnega dokumenta, s katerim bi kakorkoli omejila poslovanje s Sirijo. Slovenija torej formalno ne kot članica OZN in ne v luči prihlitevanja EU ni zavezana k prepovedi prodaje topovskih topovskih cevi Siriji.

Zgodilo pa se je ravno to. Zakaj? Lacko je omenil protiteroristično koalicijo. Kaj je protiteroristična koalicija? Protiteroristična koalicija je nastala ad hoc po 11. septembru. Vendar ne gre za mednarodno organizacijo. Nima formalnih organov, ki bi sprejemali formalne sklepe. Nima formalnega vodje, slovenija pa formalno ni članica te organizacije. Protiteroristična koalicija je fenomenska organizacija. Neformalni lider protiteroristične koalicije so ZDA. In odšeo v ZDA lahko najdemo Sirijo na seznamu črni listi. Obstaja sumnje ocena ameriškega State Departmenta, da je Sirija ena izmed sedmih držav, ki podpirajo terorizem.

Sredi februarja je državni zbor po hitrem postopku spremenil zakon o zdravilih. S to spremembo so podaljšali predčasno prepovedali registracijo novih generičnih zdravil in s tem neposredno ogrozili poslovne interese ameriških farmacevtskih gigantov in zmanjšali prihodke. Leto in Krki. Jasno je bilo, da so to naredili na »sugestijo« ameriškega veleposlaništva v Ljubljani. Kot sugestijo bi lahko razumeli tudi to, da je ameriški veleposlanik Johnny Young v pogovorih z ne kateristi predstavniki slovenskih oblasti dejal, da v sprejakovanju zadržuje dih«. Da ne bi predolgo zadrževal, so zakon spremenili po hitrem postopku.

Nimamo nobenega dokaza, da bi ZDA pritiskale na Slovenijo tudi v primeru izvoza topovskih cevi v Sirijo. Lahko pa uporabimo besedjnik, ki ga uporablja Lacko. Mogoče se je Slovenija za prepoved izvoza odločila na »sugestijo« ZDA. Sugestija ZDA pa pomeni nič manj kot zahtevo. Slovenska oblast je storje to toliko bolj občutljiva zato, ker se bliža odločanje o širitvi Nata. Obstaja tudi druga možnost. Mogoče so naši oblastniki že tako daleč, da kaže Amerikanom berejo oči.

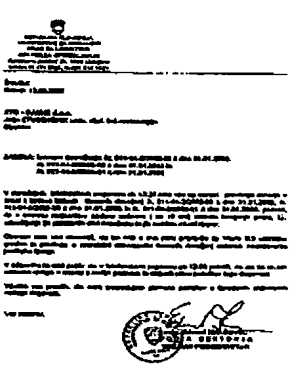

14.05.2002

Za vlado in Nato tudi na tuja bojišča?

Rok Praprotnik

Zanima nas, ali nam bo kdo vrnil naših sedem mesecev življenja,« se v pismu predsedniku države sprašujejo vojaki iz vojašnice v Slovenski Bistrici. Jezi jih, da so proti svoji volji zaprti za ograjo vojašnice in da se bodo preostale tri mesece »gulili« tisto, česar so se do popolnosti naučili že v preteklih štirih mesecih. To je nezadovoljstvo vojakov, kakršno so zidovi vseh vojašnic slišali že velikokrat. Verjetno bo potreben še kakšen mesec, da se bodo bistriški vojaki naučili glavno lekcijo: »Ni važno kaj se dogaja, samo, da se šteje v vojaški rok.«

Nekateri fantje so po odsluženem vojaškem roku razporejeni v rezervno sestavo Slovenske vojske. To med drugim s seboj prinese tudi dolžnost sodelovati na vojaških vajah, če je potrebno pa za obrambo države prijeti tudi za puško. Služenje v rezervi je marsikomu odveč, zato se mu na vse načine izmika. Spremembe zakona o obrambi, ki jih bo ta teden po hitrem postopku obravnaval državni zbor, pa rezervistom prinašajo nove dolžnosti. Vlada je predlagala spremembe, na podlagi katerih bodo lahko v tujino, tudi v bojne akcije, pošiljali rezerviste, razporejene v enote, ki bi bile napotene v tujino. Vse skupaj je seveda napisano za primer, da Slovenija postane članica Nata, saj je predvideno, da bo državni zbor po napadu na državo, s katero je Slovenija zaveznica, odločal o mobilizaciji in uporabi vojske, tudi če ne bo razglasil vojnega stanja.

To po sedanji zakonodaji ni mogoče. Slovenskih vojakov (razen v mirovne misije) nihče ne more poslati na tuje, še zlasti ne, če država ni ogrožena ali napadena. Samo v tem primeru lahko državni zbor odloči o mobilizaciji in uporabi vojske. Rezervisti bi po sedanji zakonodaji torej branili izključno svoja »stoletna ognjišča«, da se bodo kdaj bojevali, recimo, v Afganistanu, pa jih ne bi smelo skrbeti. Glavna bojna moč Slovenske vojske so danes rezervisti. To so vojaški obvezniki, ki so v vojaške enote razporejeni pod prisilo. Prostovoljna rezerva bo, po načrtih vlade, oblikovana do leta 2010.

Slovenska vojska se sicer manjša. Z okoli 70.000 se je zmanjšala na 26.000 vojakov. Nekateri omenjajo možnost, da bi se vojska, če bi bila Slovenija članica zveze Nato, zmanjšala na vsega skupaj 13.000 vojakov, od katerih bi bilo okoli 4000 rezervistov. Možnosti, da se bo slovenski moški znašel v vojaški suknji, je torej vedno manj. S predvideno uvedbo poklicne vojske leta 2004 bo odpravljeno naborništvo, rezervistov pa je z zmanjševanjem vojske tudi čedalje manj. Politično pa je kljub temu skrajno občutljivo uzakoniti možnost, da se v bojne akcije za varovanje zavezniških interesov pošiljajo vojaški obvezniki. Slovenije z njeno miniaturno vojsko v takšnih operacijah morda nihče ne bo potreboval, vendar dvomljivo, ali je početje vlade legitimno v sedanjih razmerah, ko je javno mnenje glede vstopanja v Nato tako razcepljeno.

Pa še ocvirek. V Natopisu, *ki ga je dobilo vsako slovensko gospodinjstvo, je vlada sicer zapisala, da bodo »v morebitnih vojaških akcijah Nata« sodelovali samo poklicni vojaki. Zakaj potem hoče vlada uzakoniti možnost pošiljanja rezervistov v bojne akcije v tujino? V silni želji po vstopu v zvezo Nato vlada spotika samo sebe.*

22.06.2002

Gasilci vojn – Sedmerica obrambnih ministrov pobude CENCOOP je na Bledu včeraj ocenila, da so rezultati skupnega dela že vidni v sodelovanju vojaške policije v Bosni in Hercegovini ter tudi v mirovni operaciji Združenih narodov na Cipru. Na fotografiji (z leve) so hrvaški minister za obrambo Jozo Radoš, madžarski Ferenc Juhasz, romunski Ioan Mircea Pascu, slovaški Jozef Stank, slovenski Anton Grizold, avstrijski Herbert Scheibner in švicarski obrambni minister Samuel Schmid.

Srečanje obrambnih ministrov srednjeevropskih držav

Pripravljeni na krizne situacije

Hrvaška sprejeta med članice CENCOOP – Najpomembnejša je pravočasna izmenjava informacij in sodelovanje na področju civilno-kriznega načrtovanja

***Bled* – Na Bledu se je včeraj končalo srečanje obrambnih ministrov sedmih srednjeevropskih držav, ki so združene v Pobudi za sodelovanje srednjeevropskih držav v podporo miru (CENCOOP). Slovenski obrambni minister Anton Grizold je v svojem govoru med drugim dejal, da je ta pobuda ena izmed prioritet Slovenije in njene odprte politike, zlasti v luči konkretnega odgovora v boju proti terorizmu. Grizold vidi pomen pobude predvsem v hitrejši izmenjavi informacij ter konkretnem sodelovanju na vseh področjih, zlasti na področju civilno-kriznega načrtovanja. Osrednja tema tokratnega ministrskega srečanja je sicer bila vloga te pobude znotraj novih evropskih obrambnih in varnostnih struktur.**

Obrambni ministri Avstrije, Madžarske, Slovaške, Hrvaške, Švice, Romunije in Slovenije, ki pobudi letos predseduje, so včeraj na Bledu podpisali resolucijo o nadaljnjem razvoju CENCOOP, s katero je Hrvaška postala sedma članica pobude. Hrvaški obrambni minister **Jozo Radoš** je ob tem povedal, da morajo biti vse države, vključno s Hrvaško, pripravljene na krizne situacije, zlasti na tiste, ki so nastale po 11. septembru. Sicer se je Radoš srečal tudi s slovenskim obrambnim ministrom Antonom Grizoldom in slovaškim kolegom Jozefom Stankom, pri čemer je dejal, da bo sodelovanje Hrvaške v pobudi odnose samo še okrepilo. Ministri so na Bledu odgovorili tudi na prošnjo Ukrajine in ji dodelili status informacijske partnerke.

Anton Grizold je na skupni tiskovni konferenci povedal, da je prednost pobude CENCOOP v tem, da lahko na tako majhnem prostoru zagotavlja hitrejši pretok informacij in konkretno prispeva k miru in varnosti v tem delu Evrope ter tudi širše. »Oblikovanje vojaške strukture Evropske unije je počasen proces. Med tem ne smemo sedeti križem rok, ampak je treba delovati regionalno, kjer se države med seboj poznajo,« je povedal Grizold. Ministri so se tako dogovorili za izvedbo skupne vaje za podporo miru, ki bo potekala v drugi polovici letošnjega leta na Madžarskem, na njej pa bodo preverili nove možnosti za boj proti terorizmu. Sicer pa je zanje najpomembnejša hitra in pravočasna izmenjava informacij. Avstrijski obrambni minister **Herbert Scheibner** je dejal celo, da je pobuda lahko resen partner Evropske unije na področju varnostne politike.

Po mnenju ministrov je sodelovanje v pobudi pomemben prispevek k krepitvi medsebojnega zaupanja ter dialoga in s tem k krepitvi miru in stabilnosti. Pri praktičnem delu pobude so se ministri dogovorili za intenziviranje sodelovanja pri usposabljanju vojaške policije. V sklopu tega je bilo na Slovaškem že izvedeno usposabljanje, rezultati skupnega dela pa so po besedah ministrov vidni v sodelovanju vojaške policije v Bosni in Hercegovini ter tudi v mirovni operaciji Združenih narodov na Cipru.

Drugo področje, o katerem so se ministri dogovorili za okrepljeno sodelovanje, so priprave vojaških opazovalcev. V ta namen bo v začetku naslednjega leta organizirana posebna ekspertna konferenca, ki bo namenjena pripravi predlogov o skupnih dejavnostih, tako za vojaške kakor tudi civilne opazovalce v mirovnih operacijah. Tretje področje, o katerem so ministri razpravljali na Bledu, je gradnja mehanizma hitre izmenjave informacij med državami CENCOOP, saj asimetrične oblike groženj zahtevajo večjo prožnost odzivanja in tesnejše sodelovanje, tako na obrambno-vojaškem kakor tudi na drugih področjih. Tudi sicer je po besedah vseh sedmih ministrov najpomembnejša hitra in pravočasna izmenjava informacij. Avstrijski obrambni minister Herbert Scheibner je dejal celo, da je pobuda lahko resen partner Evropske unije na področju varnostne politike.

Popoldne je ministre sprejel slovenski predsednik Milan Kučan, zatem pa so si ogledali predstavitev izobraževalnega centra za zaščito in reševanje na Igu.

Rok Praprotnik

MORS – organizacija, kadri in varnost

28.06.2000

Danes izredna seja državnega zbora

Vse že znano, a ne za vsa ušesa

Na seji DZ, zaprti za javnost, bodo obravnavali poročili dveh preiskovalnih komisij: Mogetove (o trgovini z orožjem) in Zamernikove (o vohunskem incidentu pri Zavrču)

***Ljubljana* – Na izredni, za javnost zaprti seji državnega zbora bodo poslanci danes obravnavali poročili dveh preiskovalnih komisij – t. i. Mogetove, ki se ukvarja s poosamosvojitveno trgovino z orožjem, in t. i. Zamernikove, ki se je ukvarjala z obmejnim incidentom, ko sta dva obveščevalca OVS pri Zavrču zapeljala vohunski kombi na Hrvaško.**

Najprej bo na vrsti poročilo komisije o Zavrču. Komisija je končala delo že pred slabima dvema mesecema, ko je sprejela dokončno poročilo, o katerem se bo danes opredelil tudi državni zbor. Kot nam je včeraj povedal predsednik komisije **Mirko Zamernik** (SDS), pričakuje, da bo DZ poročilo sprejel, je pa po njegovem malo nerodno, »ker o vsebini poročila javnost ve že skoraj vse, seja pa bo kljub temu zaprta za javnost«.

Seja bo zaprta, ker so na poročilu oznake zaupnosti zaradi zaupne dokumentacije, na podlagi katere je poročilo nastalo. V poročilu naj bi najprej pisalo, da je komisija ugotovila nekatere nenavadnosti v izpovedih prič. Delavca OVS, ki sta se s kombijem in opremo za prisluškovanje zapeljala na Hrvaško, sta izjavila, da sta iskala le primerne lokacije za prihodnje delo goniometra. Komisija se je zato vprašala, zakaj se je bilo smiselno voziti naokoli s kombijem in dragoceno opremo, če pa je šlo samo za vizualno določanje lokacij za goniometriranje. Kot je ugotovila, bi se obveščevalca, ko so ju ustavili hrvaški policisti, lahko z vzvratno vožnjo vrnila na slovensko stran, pozneje, ko sta za hrvaškim policijskim avtomobilom vozila do policijske postaje v Dubravi, pa sta imela vsaj še štiri možnosti, da bi pobegnila hrvaškim organom, vendar tega nista niti poskušala. Uničila nista niti dokumentacije v vozilu niti izbrisala podatkov na trdem disku računalnika, tako da so Hrvati med preiskavo našli tudi številke mobilnih telefonov ljudi iz najožjega spremstva hrvaškega predsednika Franja Tudmana in dokumentacijo o prisluškovanju nekaterim enotam hrvaške vojske. Komisija naj bi zato presodila, da je dogodek gotovo škodil odnosom med državama in reševanju odprtih vprašanj.

Zaključno poročilo naj bi politično bremenilo takratnega obrambnega ministra Tita Turnška, nekdanjega zunanjega ministra Borisa Frleca in prejšnjega predsednika vlade Janeza Drnovška. Komisija je priporočila vladi, da prouči razmere v obrambnem ministrstvu, zlasti še v OVS, pristojni organi pa naj predlagajo materialno in kazensko odgovornost vpletenih oseb. Na vprašanje, ali bo nova oblast upoštevala predloge komisije, je Zamernik odgovoril, da je prepričan o tem, »drugače ne bi glasoval za to vlado«.

Kot drugo točko današnje seje pa bo DZ obravnaval vmesno poročilo komisije, ki se ukvarja s poosamosvojitveno trgovino z orožjem iz vojaškega skladišča Ložnica. Komisija je vmesno poročilo pripravila v pričakovanju predčasnih volitev, menda pa v njem ni zapisala nobene dramatične ugotovitve, saj pri oddaji orožja iz skladišča Ložnica niso ugotovili primerov, ko bi nosilci javnih funkcij zlorabili položaj. Zato je v poročilu napisano, da je komisija imela neizmerne težave pri pridobivanju dokumentov od obrambnega ministrstva, ker je tam dokumentacija izredno pomanjkljiva in neurejena. Predsednik komisije **Rudolf Moge** (LDS) pri sprejemanju poročila v DZ zato ne pričakuje večjih zapletov. Pričakuje pa, da bo komisija le stečka (če sploh) do konca mandata dokončala delo, saj bi naj njen mandat razširili na vso trgovino z orožjem, poslanci SDS pa so vložili tudi dopolnilo, s katerim bi komisija preiskovala tudi razorožitev TO iz leta 1990.

Rok Praprotnik

30.06.2000

Krohot politikov

Rok Praprotnik

Vsredo je bilo dogajanje v parlamentu skrito pred očmi javnosti. Zakaj? Zato ker so se poslanci ukvarjali s poročiloma dveh preiskovalnih komisij. Pa nič hudega. V enem primeru gre za afero Zavrč, v drugem pa za poosamosvojitveno trgovino z orožjem. Poročili pa tako ali tako ne pomenita nič.

Po prvem sta se dva delavca obveščevalno-varnostne službe obrambnega ministrstva z vojaškim kombijem zapeljala na Hrvaško in tamkajšnje oblasti so jima dragoceno vozilo zaplenile. V vozilu so našle marsikaj, med drugim tudi dokaze, da je slovensko obrambno ministrstvo prisluškovalo nekaterim enotam hrvaške vojske in morebiti celo ožjemu Tuđmanovemu spremstvu. Parlamentarna komisija je to sramoto preiskovala in prišla do ugotovitve, da bi obveščevalca lahko pobegnila hrvaški policiji, če bi želela.

Predvsem pa so menili, da so, čemur je parlamentarna preiskava tudi namenjena, za dogodek politično odgovorni takratni obrambni minister Tit Turnšek, zunanji minister Boris Frlec in predsednik vlade Janez Drnovšek. To so poslanci menili, vendar ne sklenili. Kot je z rahlim nasmeškom po sredini seji parlamenta, kjer so se odločali o ugotovitvah preiskave o Zavrču, dejal predsednik komisije Mirko Zamernik (SDS), o politični odgovornosti niso mogli odločati, ker tistih politikov ni več na položajih. A res? Politična odgovornost ni kazenska in ne preneha s tem, ko nekdo zapusti funkcijo, tem bolj zaradi tega, ker imajo vsi zgoraj omenjeni politiki verjetno še vedno politične ambicije. Parlament naj odloča o njihovi politični odgovornosti, za naslednjič, ko bodo ponovno želeli na političen položaj?

Druga komisija, ki je izdelala poročilo, se je ukvarjala s prodajo orožja iz skladišča Ložnica. Kaj je pravzaprav želel pobudnik ustanovitve komisije Rudolf Moge (LDS), ko je predlagal preiskavo edino in samo Ložnice, ni jasno. Jasno pa je, da je zadevo po enem letu pripeljal le do vmesnega poročila, v katerem je zapisano, da je dokumentacija na obrambnem ministrstvu neurejena in nepopolna. To je premalo. Za nadaljnjo preiskavo, ki naj bi zajela vso trgovino z orožjem, pa časa (zaradi volitev) preprosto ni več dovolj. Rezultat dela komisije v smislu ugotavljanja odgovornosti posameznikov bo verjetno enak ničli. Javnosti je sicer danes o rabotah obrambnega ministrstva pod Janezom Janšo znatno bolje obveščena.

Navsezadnje je sam Janša prav zaradi komisije sam priznal gotovinsko poslovanje ob orožarski trgovini. Kar je velik korak, tem bolj, ker je potem tudi povedal, da ta gotovina sploh ni vstopila v poslovanje obrambnega ministrstva kot blagajniški prejemek. Sploh ni povedal, kako je vstopila. Poslovanje Janeza Janše in sodelavcev je bilo torej, če ne uporabimo tršega izraza, nenavadno. In kaj je na osnovi vmesnega poročila Mogetove komisije ugotovil državni zbor? Je bila ugotovljena kakšna politična ali kazenska odgovornost? Seveda ne, če je bil pa predmet dela komisije rahitičen.

Ni jasno ali je namen dela preiskovalnih komisij res samo dvigovanje prahu. Gotovo pa je, da na takšen način, kot delo poteka zdaj, nobena komisija ne bo odločno s prstom pokazala na krivce.

Vsiljuje se vtis, da je v slovenski politiki vse prepleteno. Ljudje in dogodki. Zato se ne zgodi nikomur nič usodnega. Stanje je takšno, kot je bilo v Italiji pred začetkom devetdesetih. Ko se je pri sosedih spričo razraščajoče korupcije in zlorabljanja države za instrument političnih strank naposled sesul konsenz, ki je dovoljeval takšno stanje, so organi pregona in pravosodje nastopili suvereno in brez nadaljnega na zatožno klop poklicali tudi politike najvišjega ranga. Zaupanje javnosti v pravosodje je v hipu poskočilo.

V Sloveniji se kaj takšnega ne more zgoditi, smo očitno še vedno globoko v tranziciji in s politiki kot malimi bogovi. Žalostno bo, če bomo nad poročili preiskovalnih komisij volivci vedno samo izbuljili oči, politiki pa se bodo držali za trebuh, da zaradi krohota ob tem pogledu na volilno telo, ne bodo dobili kile.

04.08.2000

Manj nabornikov in enotno urjenje

Civilna služba naj bo daljša ali slabše plačana kot služenje v vojski, pravi Garrett

Ljubljana **– Posebna ocenjevalna skupina ameriškega obrambnega ministrstva pod vodstvom generala Josepha G. Garretta je pripravila oceno in predloge za prihodnjo ureditev Slovenske vojske. Del predlogov smo že predstavili, tokrat pa se bomo osredotočili predvsem na način urjenja vojaških obveznikov, kot ga je predlagala Garrettova skupina.**

Američani so zapisali, da bi obrambno ministrstvo moralo skrčiti celotno število na leto vpoklicanih nabornikov. Zdaj je sistem zasnovan tako, da bi bilo do leta 2010 na služenje vojaškega roka vsako leto vpoklicanih 4500 nabornikov. Ta številka bi pomenila prekoračenje števila vojakov, potrebnih za popolnitev načrtovane vojske, tako aktivne kot rezervne sestave. Znaten prihranek bi dosegli, če bi načrtovano številko 4500 skrčili na 3000 nabornikov, menijo Američani. S toliko ljudmi bi lahko popolnili predlagano rezervno strukturo.

Naj spomnimo, da so Američani zapisali, da je zdajšnji sistem urjenja nabornikov, zaradi njegove sorazmerne neučinkovitosti, najdražja slovenska naložba v ljudi. Zato predlagajo racionalizacijo urjenja nabornikov in dvig kvalitete. Urjenje vseh nabornikov naj bi potekalo v centralni vojaški bazi, s pomočjo poklicnih vojakov, ki so posebej izurjeni in organizirani v podajanju osnovnega in specialističnega usposabljanja in taktiki manjših enot. Američani menijo, da je trenutni način urjenja nabornikov v SV preveč nestandarden - razlikuje se od enote do enote. Menijo tudi, da številni majhni in decentralizirani vadbeni centri zvišujejo stroške, ki so povezani z urjenjem nabornikov.

Američani so tudi prepričani, da bi predlagani način urjenja (dolžina služenja vojaškega roka bi verjetno ostala sedem mesecev) zagotovil na leto okrog 2500 nabornikov, kar bi pomenilo, da bi Slovenska vojska v mirnem času štela 8000 mož, mobilizirana ob povišani nevarnosti napada pa več deset tisoč mož, upoštevajoč dejstvo, da se vojaška dolžnost moškim državljanom izteče pri 55. letu starosti. Glede na predvideni letni kontingent nabornikov do leta 2010 v velikosti 4500, ki naj bi ga zmanjšali na 3000, so Američani predlagali tudi alternativo. Slovenska oblast naj prouči možnost ustanovitve t. i. enot nacionalne alternativne službe (National Alternative Service Corps - NASC), ki bi bila alternativa splošni vojaški obveznosti, v katero bi prišla okoli tretjina naborniškega kontingenta.

Na srečo, so zapisali, je mogoče interes za služenje domovini preusmeriti na področja, ki bi ob vojski tudi potrebovala nabornike. V dokumentu Američani sicer ne omenjajo sedanje civilne službe, ki jo v Sloveniji že lahko opravljajo nabornики z ugovorom vesti, vendar po vsebini predlagajo prav to. Glavni namen tistih, ki bi služili v NASC, bi bil, da vojaško dolžnost opravijo na izbranih področjih brez orožja - civilna zaščita ali okoljevarstvo. Nabornики bi lahko zaprosili ali biti dodeljeni v NASC in služenje bi trajalo enako dolgo kot vojaško, lahko pa bi bilo nekoliko daljše. Kakor koli, Američani menijo, da bi moralo biti služenje v NASC, ki bi bilo manj težavno, daljše ali pa slabše plačano kot služenje v vojski. To bi vsekakor uredilo današnje kaotično stanje in neenakopravnost vojakov s tistimi, ki služijo civilno.

Rok Praprotnik

11.08.2000

Vojaški duhovniki

Prvi kurat v SV že septembra?

Duhovno oskrbo profesionalnih vojakov in tudi tistih, ki so na služenju vojaškega roka, je najprej treba urediti v zakonu – V SV niso le vojaki rimskokatoliške veroizpovedi

***Ljubljana* – Slovenska vojska bo že jeseni dobila prvega kurata, kot se reče duhovnikom, ki skrbijo za duhovno oskrbo profesionalnih vojakov in tudi tistih, ki so na služenju vojaškega roka. Prvi kurat naj bi postal 36-letni katoliški duhovnik, ki se že dobro leto usposablja za to delo. Vojaški duhovniki so povsem običajni spremljevalci vojakov v vseh zahodnoevropskih državah. Vprašanje pa je, ali je tako, kot so se odločili uvesti kurate v Slovensko vojsko, primerno.**

Duhovna oskrba v Slovenski vojski z aktualno zakonodajo ni urejena. Poklicni vojaki in vojaki na služenju vojaškega roka lahko svoje potrebe po izražanju vere opravijo v prostem času zunaj objektov Slovenske vojske. Uvedbo kuratov naj bi že konec preteklega leta predlagal takratni obrambni minister Franci Demšar, vendar javno o tem nikoli ni bilo govora. Načelnik generalštaba Slovenske vojske general Iztok Podbregar je že v januarskem intervjuju za *Sobotno prilogo Dela* povedal, da »na ministrstvu za obrambo poteka projekt, ki želi duhovno oskrbo za naš obrambni sistem in vojsko urediti. Naborniki, vojaki in druge pripadniki vojske, ki imajo potrebe po veroizpovedi, lahko to storijo zunaj rednih obveznosti, v prostem času. To področje je treba temeljito urediti najprej zakonsko – zakon o obrambi mora na neki način zajeti področje duhovne oskrbe. To je realna podlaga, da bi duhovno oskrbo uvedli v Slovensko vojsko. Na ministrstvu za obrambo so do zdaj pridobili precej organizacijskih primerov, kako to urejajo v nam primerljivih evropskih državah. Gotovo bomo tudi v Sloveniji našli ustrezno obliko za duhovno oskrbo v naši vojski. Rad pa bi povedal, da med pripadniki vojske, verjetno tudi zaradi zakonodaje, ki omogoča civilno služenje, ta problem ni perečč.« General Podbregar je dejal še, da uvedbe kuratov ne podpira, ker ni zakonskih podlag. »Ko bo to urejeno, pa vsekakor. Duhovna oskrba je nekaj, kar je uveljavljeno v zahodnih vojskah,« je dodal.

Zakonodaja doslej še ni bila spremenjena, projekt uvedbe kuratov pa je kljub temu v polnem teku.

Vojaški duhovniki bodo tako kot drugod tudi v Sloveniji prejemali državno plačo, saj bodo zaposleni na ministrstvu za obrambo. Zanimive so neuradne ocene, da naj bi bilo v Slovenski vojski zaposlenih kakšnih šest kuratov. Če naj bi bila duhovna oskrba primerna, bi moral biti vojaški duhovnik nastanjen v vsaki vojašnici Slovenske vojske, da bi lahko navezal pristen stik z verujočimi vojaki.

Tako pa je pričakovati, da bodo vojaški duhovniki nastanjeni na operativnih poveljstvih oziroma na generalštabu, kar pa ne bo omogočalo zares neposrednega stika z verujočimi vojaki.

Dodaten problem je tudi v tem, da v Slovenski vojski ne služijo in tudi niso zaposleni samo vojaki rimskokatoliške veroizpovedi. Vojsko služijo in v njej delajo vojaki vseh veroizpovedi in verskih ločin, kar jih poznamo v Sloveniji. Zatorej bi obrambno ministrstvo domnevno moralo zaposliti še evangeličanske duhovnike, pravoslavne pope in tudi muslimanske imame, če naj bi bila verska oskrba pluralna. Musliman se v verski stiski verjetno ne bo želel izpovedati katoliškemu duhovniku. Vsekakor pa je lahko duhovnikova prisotnost za marsikoga v izrednih razmerah, recimo v vojni, izredna spodbuda.

Rok Praprotnik

02.09.2000

Vojaki in »civilniki«

Eni so enakopravnejši od drugih

Minister za obrambo Janša je napovedal reševanje neurejenega stanja pri nadomestnem služenja vojaškega roka

Ljubljana – Minister za obrambo Janez Janša je na ponedeljkovi tiskovni konferenci napovedal reševanje neurejenega stanja pri nadomestnem služenju vojaškega roka. Kot je povedal, je ugovor vesti vojaški dolžnosti pri nas urejen najbolj liberalno na svetu in za ureditev stanja bodo potrebne nekatere spremembe zakonskih in podzakonskih aktov.

Na ministrstvu za obrambo so nam povedali, da bo treba spremeniti zakon o vojaški dolžnosti, saj je treba jasneje določiti organizacije in službe, v katerih se opravlja nadomestna civilna služba. V zakonu o vojaški dolžnosti namreč piše, da se »civilna služba kot nadomestilo vojaškemu roku izvršuje v sistemu za zaščito, reševanje in pomoč oziroma v vladnih in nevladnih organizacijah, ki opravljajo reševalno in humanitarno ali drugo dejavnost, ki je javnega pomena«. Definicija je izredno široka, saj dikcija »ali drugo dejavnost, ki je javnega pomena«, lahko zajame skoraj vse.

Edina naloga hranjenje psa

Tako so se na seznamu 115 organizacij, kjer lahko vojaški obvezniki opravljajo nadomestno službo, med drugimi znašle tudi Študentska organizacija Univerze v Ljubljani, Inštitut Jožefa Stefana, Škofijska gimnazija Želimlje, Študentski dom Vincencij, skavtska in taborniška organizacija, Center šolskih in obšolskih dejavnosti in Društvo za opazovanje in preučevanje ptic. Organizacije izbira ministrstvo za notranje zadeve, ministrstvo za obrambo daje le soglasje in finančna sredstva za »civilnike«. Stroški za državljana, ki opravlja nadomestno službo, znašajo letos približno 320.000 tolarjev v sedmih mesecih.

Koliko ti državljani delajo, je različno od organizacije do organizacije. Kot negativen primer lahko navedemo državljana, ki je služil v Centru šolskih in obšolskih dejavnosti: »Bil sem razporejen v počitniški dom, kamor otroci hodijo na šolo v naravi. Imeli so me samo zato, da sem ob vikendih hranil psa, ker ni bilo nikogar v službi. Sicer pa zame ni bilo dela, ker imajo dovolj zaposlenih delavcev, kar je logično, saj mora vse delovati tudi brez »civilnikov«. Ob popoldnevih sem nekaj zaslužil v zasebnem podjetju v Ljubljani, kjer so mi prihodke nakazovali prek napotnice od dekleta.« Gre za izrecno kršitev zakona o vojaški dolžnosti, ki pravi, da državljan med opravljanjem civilne službe z osebnim delom ne sme »opravljati pridobitne dejavnosti«. Takšno stanje dopušča tudi izredno slab inšpekcijski nadzor nad izvajanjem nadomestnega služenja, ki bi ga moralo izvajati notranje ministrstvo. Letos namreč ni bila opravljen še noben inšpekcijski nadzor v organizacijah, kjer se izvaja nadomestno služenje. Predvideni so šele za september in oktober.

Podaljšanje nadomestnega služenja?

Od tod temeljna neenakost med državljani, ki služijo vojsko, in tistimi, ki opravljajo nadomestno službo, saj so vojaki za ograjami vojašnic zaprti najmanj 157 delovnih dni in opravijo 1453 delovnih ur – v tem času pa v nasprotju z njihovimi kolegi »civilniki« ne morejo (in seveda tudi ne smejo) opravljati pridobitne dejavnosti. Vendar tudi vseh »civilnikov« ne moremo metati v isti koš, saj tisti, ki služijo pri gasilcih ali v bolnišnicah in domovih upokojencev, gotovo opravljajo naporno delo.

Kot je enkrat že bilo omenjeno na seji odbora DZ obrambo, je potrebna sprememba zakona, takšna, ki bo omejila paleto organizacij za nadomestno služenje predvsem na tiste, ki izvajajo dejavnosti zaščite in reševanja ter humanitarno dejavnost. Razmisliti pa bi bilo treba tudi o podaljšanju nadomestnega služenja. Smo namreč edina država v Evropi, ki ima nadomestno služenje enako dolgo kot vojaško. V večini držav je nadomestno služenje najmanj za tri mesece, v nekaterih pa tudi za 12 mesecev daljše kot vojaško. Slovenski vojaški obvezniki tako niso prav nič stimulirani za služenje vojske, prej nasprotno.

Tudi zaradi tega je ministrstvo za obrambo v odgovorih na naša vprašanja zapisalo, da bo treba zagotoviti enakopravnost državljanov med opravljanjem državljanske dolžnosti.

Rok Praprotnik

Število vloženih in odobrenih vlog za nadomestno služenje

leto	vložene vloge	odobrene vloge
1991	240	ni podatka
1992	135	ni podatka
1993	105	ni podatka
1994	226	* 333
1995	264	143
1996	759	522
1997	1038	951
1998	1937	1587
1999	2504	2107
Skupaj	7208	5645

* Zbrano za obdobje od 1991 do 1994

DELO Vir: Ministrstvo za obrambo

Sredstva, ki jih proračun namenja za nadomestno služenje

leto	poraba (v 000 tolarjev)
1995	18.000
1996	26.952
1997	43.952
1998	117.776
1999	240.000
2000*	* 330.000

* Načrtovano za leto 2000

DELO Vir: Ministrstvo za obrambo

22.09.2000

Sporazum med vlado in Slovensko škofovsko konferenco

V Slovensko vojsko prihajajo kurati

Sporazum določa, da se ustanovi služba za duhovno oskrbo vojaških oseb v Slovenski vojski – Dvomi o pravni podlagi za sporazum

Ljubljana **– Slovenska vlada in Slovenska škofovska konferenca (SŠK) sta včeraj sklenili sporazum o duhovni oskrbi vojaških oseb (DOV) v Slovenski vojski. Sporazum določa, da se ustanovi služba za DOV, ministrstvo za obrambo pa bo imenovane in predlagane pastoralne delavce zaposlilo na ustrezno formacijske mesta v Slovenski vojski (SV). O tem sporazumu obstajajo različna mnenja, bivši obrambni minister Franci Demšar pa celo trdi, da za sklenitev takšnega sporazuma ni pravne podlage.**

Sporazum o duhovni oskrbi v Slovenski vojski sta včeraj podpisala Barbara Brezigar, pravosodna ministrica in predsednica vladne komisije za reševanje odprtih vprašanj RKC, ter Anton Stres, predsednik komisije Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo. Po sklenitvi sporazuma je Brezigarjeva povedala, da je sporazum sklenjen na podlagi ustave, ki govori o pravici do veroizpovedi, temelji pa tudi na soglasju, ki ga je vlada že lani podpisala s škofovsko konferenco. Po mnenju Antona Stresa je sporazum korak k popolni ureditvi položaja verujočih v Sloveniji. Minister za obrambo Janez Janša pa je povedal, da je že v pripravi podoben sporazum z evangeličansko cerkvijo. Na vprašanje, kako bo zagotovljena duhovna oskrba pripadnikov Slovenske vojske, ki niso verniki omenjenih dveh cerkva, pa je Janša povedal, da bodo sporazum podpisali z avtoritetnima slovenskima cerkvama, saj je med pripadniki SV največ njunih vernikov. »Ostalih je premalo,« je dejal Janša.

V včeraj podpisanem sporazumu piše, da ima Katoliška cerkev v skladu s področno zakonodajo pravico do pastoralnega delovanja v ustanovah, kjer je gibanje oseb, ki se v njih nahajajo, omejeno ali onemogočeno. Zapisano pa je tudi, da se mora na čim bolj trajen način urediti duhovna oskrba vojaških oseb v Slovenski vojski. V ta namen se bo do polnopravne ustanovitve vojaškega vikariata (ordinariata) in ustreznega mednarodnega sporazuma Slovenije z Vatikanom ustanovila služba za DOV. Službo DOV bo vodil vojaški vikar, ki bo imel iste pristojnosti, kot jih ima vojaški vikar (ali vojaški ordinarij) po veljavnih cerkvenih predpisih. Duhovno oskrbo bodo ob vikarju opravljali tudi njegov namestnik, pomočniki, vojaški kaplani in drugi pastoralni delavci. Diksija sporazuma »in drugi pastoralni delavci« je izredno široka, kar pomeni, da bo lahko število tistih, ki bodo skrbeli za duhovno oskrbo vojakov, dokaj veliko.

To bo seveda dodatna obremenitev državnega proračuna, saj bodo vsi pastoralni delavci zaposleni kot delavci v državni upravi. Izbrane in predlagane pastoralne delavce bo namreč obrambno ministrstvo zaposlilo na ustrezno formacijsko mesto v službi DOV v Slovenski vojski. Vsi bodo dolžni ravnati po predpisih in pravilih vojaške službe, razen pri pastoralnem delu, kjer se bodo ravnali po cerkvenih predpisih. Vojaški vikar bo odgovoren za pastoralo vojaških in civilnih uslužbencev obrambnega ministrstva, ki so katoliške vere, odgovorna pa bo tudi za člane njihovih družin, ki živijo v istem gospodinjstvu, tudi če so polnoletni.

Podpis sporazuma je bil dokaj nepričakovan, saj je dosleje veljalo, da bi prej morali spremeniti zakon ali ratificirati mednarodno pogodbo. Že januarja je načelnik generalštaba SV generalpodpolkovnik Iztok Podbregar v intervjuju za Sobotno prilogo povedal, da »nabornikom, vojaki in ostali pripadniki vojske, ki imajo potrebe po veroizpovedi, lahko to storijo zunaj rednih obveznosti, v prostem času. To področje je treba temeljito urediti najprej zakonsko – zakon o obrambi mora na neki način zajeti področje duhovne oskrbe. To je realna podlaga, da bi duhovno oskrbo uvedli v Slovensko vojsko.« Generala Podbregarja smo včeraj prosili za komentar podpisa sporazuma, glede na to, da zakon o obrambi že ni zajel področja duhovne oskrbe, vendar nam je povedal, da nam bo zaradi zasedenosti odgovor posredoval danes.

»Zakonske podlage za takšen sporazum ni,« nam je včeraj povedal prejšnji obrambni minister Franci Demšar. Dejal je, da si je kot minister izredno prizadeval, da bi uredili duhovno oskrbo v vojski, projekt na ministrstvu za obrambo tekel je že ves njegov mandat, vendar za samo zaposlitev vojaških duhovnikov kot častnikov na formacijske dolžnosti v vojski ni pravne podlage. »Čim bi imeli pravno podlago, bi takoj vpeljali službo za duhovno oskrbo, kot je to urejeno v vseh evropskih vojskah,« je dejal Demšar in dodal, da je čakal na dva tipa pravne podlage – spremembo zakona o obrambi ali ratifikacijo sporazuma med Slovenijo in Svetim sedežem.

Za mnenje pa smo povprašali tudi dr. Ljubico Jelušič, predavateljico na katedri za obramboslovje FDV. Dejala je, da duhovna oskrba v SV zagotovo bo vpeljana, čeprav je bila mogoča že zdaj. Vojašnice ŠV so namreč stacionarne in vsak površnik je imel možnost, da je za duhovno oskrbo svojih vojakov angažiral lokalnega duhovnika. »Eksteritorialna duhovna oskrba, ki jo predstavljajo vojaški duhovniki, je pomembna za mobilne enote oziroma vojake, ki odidejo v tujino, saj morajo imeti duhovno oskrbo v materinem jeziku. Pri tem pa morajo biti enakopravne vse veroizpovedi in tudi tisti, ki ne verujejo. V tujih armadah vse manj prepuščajo duhovno oskrbo samo kuratom, zaposlujejo pa strokovnjake psihologe, sociologe ...,« je povedala dr. Jelušičeva.

Rok Praprotnik

V vojski tudi evangeličanski duhovniki

Maribor *– V Evangeličanski cerkvi preučujejo že zadnje podrobnosti sporazuma o duhovni oskrbi vojakov evangeličanske veroizpovedi, pojasnjuje škof Geza Erniša. Predvidoma naslednji teden naj bi se sestala komisija za odnose z Evangeličansko cerkvijo. Večjih dilem ali vsebinskih razhajanj glede besedila sporazuma ni. Po Erniši je treba besedilo le ustrezno terminološko urediti. Bistvo sporazuma je, naj bi za osebe evangeličanske veroizpovedi skrbel evangeličanski duhovnik. Ker trenutno nimajo nikogar na razpolago, bodo potrebe pokrivali z obstoječimi kadri. Čez dve leti pa načrtujejo na tri duhovnike. Ti zdaj že študirajo na Slovaškem, prihodnje leto eden nadaljuje šolanje v Avstriji, dva pa v Nemčiji.* ***D. P.***

Zdravica – Sporazum o duhovni oskrbi v Slovenski vojski sta podpisala Barbara Brezigar (na desni), pravosodna ministrica in predsednica vladne komisije za reševanje odprtih vprašanj RKC, ter Anton Stres (na levi), predsednik komisije Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo. Zadaj pa stojita Janez Grl (drugi z leve), tiskovni predstavnik Slovenske škofovske konference, in obrambni minister Janez Janša (drugi z desne).

23.09.2000

Duhovna oskrba vojakov v Slovenski vojski buri duhove

Sporazum brez pravne podlage

Po Jelinčiču je kršen 63. člen ustave – Kušar: Bolj kot vlada govori o spoštovanju pravnega reda, manj je spoštovanja pravnega reda – Cerkev izkorišča stisko NSi in SDS, meni Kacin

***Ljubljana* – Sporazum o duhovni oskrbi vojakov v Slovenski vojski, ki sta ga v četrtek podpisala vlada in Slovenska škofovska konferenca, je sprožil številne odzive političnih strank. Izkazalo pa se je tudi, da za sporazum s takšno vsebino ni pravne podlage.**

Načelnik generalštaba general **Iztok Podbregar** nam je včeraj povedal, da stoji za svojo izjavo, ki jo je dal v letošnjem intervjuju za *Sobotno prilogo*, da za uvedbo vojaških duhovnikov v Slovensko vojsko še nimamo pravne podlage. Meni, da bi to vprašanje morali primerno zajeti v zakonu o obrambi. Sicer pa je general uvedbi duhovne oskrbe v SV naklonjen, saj imajo to vprašanje urejeno vse nam primerljive razvite države.

Na podpis sporazuma se je odzval tudi predsednik SNS **Zmago Jelinčič**, ki je povedal, da je podpisani sporazum protiustaven po 63. členu ustave, saj neposredno spodbuja k verski neenakopravnosti. Sporazum je namreč podpisan le z Rimskokatoliško cerkvijo, vlada pa je »pozabila, da so lahko slovenski vojaki tudi drugih veroizpovedi«, je povedal Jelinčič. Kot tak je sklenjeni sporazum po njegovem mnenju lahko samo neveljaven.

Kot je dejal prvak ZLSD **Borut Pahor**, bo njegova stranka pozvala vlado, da naj obrazloži, kje je pravna podlaga za takšen sporazum in zakaj je sklenila separatni sporazum samo z Rimskokatoliško cerkvijo.

Janko Kušarja, predsednik DeSUS, preseneča, da je bil sporazum podpisan še pred spremembo zakona o obrambi in sporazuma z Vatikanom. »Imamo občutek, da bolj kot vlada govori o spoštovanju pravnega reda, manj je spoštovanja pravnega reda,« je dejal Kušar. Obrambnega ministra Janšo pa sprašuje, za koliko bo uvedba vojaških duhovnikov obremenila državni proračun.

Jelko Kacin iz LDS pa je dejal, da podpisniki sporazuma v besedilu niso navedli prvega odstavka 7. člena ustave, ki se glasi: »Država in verske skupnosti so ločene.« Za vlado zakon o obrambi in zakon o vojaški dolžnosti nista pravna podlaga, ker se zaveda, da v njiju ni podlage za takšen sporazum. Vlada je parlament prehitela po levi. »Podpis sporazuma o duhovni oskrbi vojaških oseb med predvolilno kampanjo, je del predvolilne kampanje. Cerkev pa spretno izkorišča predvolilno stisko NSi in SDS, ki potrebujeta podporo volivcev,« je dejal Kacin.

Za pravno mnenje v zvezi s podpisanim sporazumom smo povprašali dr. **Janeza Šinkovca**, nekdanjega ustavnega sodnika, ki izhajajoč iz sodobnih teorij o svobodi vesti poudarja, da štejemo kot verske zadeve tiste, ki nimajo splošnega pomena in zato niso v javnem interesu, temveč so v interesu posamezne verske skupnosti. Zato so verske skupnosti institucije zasebnega prava in načeloma ne morejo opravljati državnih funkcij. V zvezi z laičnostjo države se poudarja avtonomnost verskih skupnosti in sekularizacija javnega življenja. Razmerja med državo in cerkvijo se urejajo s pogodbami, vendar imajo te pogodbe upravno naravo in so obvezne norme šele, opozarja Šinkovec, ko so prelite v zakon. Država je torej v razmerju do verskih skupnosti nevtralna. Naloženo ji je le, da verskim skupnostim zagotovi avtonomijo pri urejanju notranjih, zlasti organizacijskih vprašanj. Pristojnosti verskih skupnosti ni mogoče naštevati, običajno se zagotavlja posest in uživanje kultnih in dobrodelnih zavodov in skladov ter izvajanje verskih obredov. Zato poseben sporazum ni potreben, saj je z ustavo zagotovljena kolektivna svoboda (udeležba pri cerkvenih obredih, pouku ...). Dovolj bi bilo, če bi zagotovili opravljanje verskih obredov za vojake, pravi Šinkovec, ni pa razloga, da bi zato vikarji postali državni uradniki, saj je cerkvena dejavnost ločena od države. Prav tako je sporna obveznost države za organiziranje kultnih objektov, saj se ji s tem nalaga breme za zadeve, ki so zunaj njenih pristojnost in so avtonomna zadeva cerkve. Izjema velja za kulturne spomenike, kjer država sodeluje pri njihovem vzdrževanju, obnavljanju in ohranjanju. Morebitne nejasnosti iz tega sporazuma najbrž tudi niso stvar razlage obeh podpisnikov, ker gre za izvajanje ustavnih pravic in svobščin, to pa je po 87. členu ustave izključno zakonska materija. Sporazum je s stališča svobode vesti nepotreben, ker bi cerkev lahko izvajala svoje funkcije že po ustavi, nikakor pa ni v skladu z ustavo (ločenost države in verskih skupnosti), da bi vikarje vključevali v državne organe in da bi država izrecno zagotavljala kultne objekte, poudarja Šinkovec.

Rok Praprotnik
Majda Vukelić

Plačan božji klic

Rok Praprotnik

Obrambni minister Janez Janša (in z njim celotna Bajukova vlada) je izredno pohitel s sklepanjem sporazuma o duhovni oskrbi vojakov v Slovenski vojski. Celo načelnik generalštaba general Iztok Podbregar je za to, da vlada podpisuje sporazum, po katerem bo v vojsko dobil toliko in toliko novih pastoralnih delavcev, zvedel šele v četrtek, nekaj ur pred podpisom. Za povrhu pa podpisani sporazum nima pravne podlage.

Po pravilu, da je državnim organom dovoljeno samo tisto, kar jim je izrecno dovoljeno, ne pa tudi tisto, kar jim ni prepovedano, se pastoralnih delavcev po obstoječi zakonodaji v Slovensko vojsko ne da vpeljati. Prej bi bilo treba spremeniti ali zakon o obrambi ali pa sprejeti mednarodni sporazum z Vatikanom, ki bi ga ratificiral državni zbor. Na prvo ali drugo pravno podlago je čakal prejšnji obrambni minister Franci Demšar, ki je sicer vojaškim duhovnikom izrazito naklonjen. A zdaj je predvolilni čas in zdaj je obrambni minister Janez Janša. Je mogoče to razlog, da vlada podpisuje nelegalne dokumente na tako lahkoten način? Še posebej je to nevarno zato, ker gre za dokument, ki s tem, ko pravi, da bo obrambno ministrstvo zaposlilo pastoralne delavce, globoko posega v ustavno določeno ločenost cerkve in države.

Četudi bi bil sporazum o duhovni oskrbi v SV legalen, je v sporazumu dogovorjena struktura vojaških duhovnikov, gledano z vidika javnih financ, izredno potratna. Za duhovno oskrbo vojakov naj bi skrbela posebna služba, v kateri bodo vojaški vikar, njegov namestnik, njegov pomočnik, vojaški kaplani in drugi pastoralni delavci. Imeli bodo še pisarniško osebje. Vsi bodo zaposleni na ministrstvu za obrambo, vsi bodo torej plačani iz državnega proračuna. »Drugi pastoralni delavci« so laični teologi, ki jih danes zaposluje katoliška Cerkev v svojih ustanovah, zunaj njih so diplomirani teologi notorično težko zaposljiva delovna sila. Sporazum o duhovni oskrbi vojakov torej daje predvsem nove možnosti za zaposlitev laičnih teologov, ki jih Cerkev lahko najbolj množično porabi pri duhovni oskrbi vojakov, saj duhovnikov v Sloveniji primanjkuje že za župnije.

Nikakor ne kritiziramo same duhovne oskrbe v vojski. Kritiziramo pa v četrtek podpisano (ne)legalnost vojaških duhovnikov v SV in predlagano strukturo duhovne oskrbe. Duhovno oskrbo vojakov ima urejeno vsaka normalna evropska vojska. Vojska je namreč specifična organizacija, kjer posameznik doživi tudi dogodke, ki jih nekateri lahko preživijo le s pomočjo vere. Največ takšnih dogodkov je v času vojne. Duhovnik je v teh trenutkih lahko vernemu (in tudi nevernemu) vojaku velika opora.

V miru je vprašanje duhovne oskrbe vojakov možno rešiti na zelo racionalen način in brez velikih obremenitev državne blagajne. Vsaka slovenska vas, razen Gotenice, ima svojo cerkev. V vsakem slovenskem kraju, kjer je vojašnica, pa je zagotovo najmanj en duhovnik. Ti duhovniki lahko zagotavljajo vojakom duhovno oskrbo takrat, ko imajo vojaki prosti čas. Obstajajo celo vojašnice, kjer so poveljniki omogočili, da verujoči vojaki v prostem času z vojaškim avtobusom odidejo k sveti maši. Zaposlovanje vojaških duhovnikov v mirnodobnem času torej ni potrebno. Je potratno. Opravičljivo je le pri enotah, ki odhajajo v tujino na mirovne operacije. To se ob primerni zakonski ureditvi da zagotoviti pogodbeno in za določen čas.

V primeru vojne se lahko duhovna oskrba vojakov zagotovi z vojaškimi duhovniki – rezervisti. V vojni so enote na terenu, duhovnik pa mora biti vojaku verniku blizu še posebno v – upajmo, da ne – primeru smrti. To se da rešiti tako, da bi duhovnike, ki bi odslužili vojaški rok brez orožja (ženevska konvencija namreč prepoveduje, da bi vojaški duhovniki nosili orožje) in v njim prilagojenem šolanju dobili častniški čin, razporedili v rezervno sestavo.

A o tem načinu očitno vlada in Cerkev ne razmišljata, ker takšen način v državni upravi ne odpira novih delovnih mest, ekskluzivno namenjenih diplomantom teološke fakultete. Se Cerkev še spomni, da duhovna oskrba ni delovno mesto, je poslanstvo, božji klic?

29.09.2000

Plačan božji klic

Ministrstvo za obrambo je razočaralo. V odgovoru na moj komentar z zgornjim naslovom ministrstvo pravi, da je bil sporazum med vlado in RKC o duhovni oskrbi vojakov v SV podpisan na podlagi ustave, ki zagotavlja spoštovanje človekovih pravic, med katerimi sta svoboda vesti in veroizpovedi.

Na ministrstvu gotovo razpolagajo s kakšnim izvodom ustave. V 7. členu piše, da sta država in verske skupnosti ločene. V 3. členu sporazuma o duhovni oskrbi v SV pa piše, da »ministrstvo za obrambo zaposli imenovane in predlagane pastoralne delavce«. Naj ministrstvo za obrambo razloži, kako je lahko od države ločena verska skupnost, ki ima svoje duhovnike, z namenom izvajanja pastoralnega dela, zaposlene v državnem organu. Jasno je torej, da predlagani način duhovne oskrbe v ustavi nima pravne podlage.

Ministrstvo za obrambo pravi tudi, da je podlaga sporazumu soglasje med vlado in RKC, ki določa, da ima RKC skladno s področno zakonodajo pravico do pastoralnega dela v ustanovah, kjer je gibanje oseb, ki so v njih, omejeno ali onemogočeno. »Skladno s področno zakonodajo,« so zapisali v obrambnem ministrstvu in s tem demantirali sami sebe. Področna zakonodaja je namreč zakon o obrambi. V tem zakonu duhovna oskrba še ni zajeta. Področna zakonodaja torej ne ureja duhovne oskrbe in torej ne omogoča pastoralnega dela v SV.

Strinjam se, da smo ena izmed redkih držav v Evropi, ki tega vprašanja še nima rešenega. Prav Albaniji, Bolgariji, Moldaviji in ZRJ, ki tega področja nimajo rešenega, smo še bliže, če vlada sprejema sporazume, ki nimajo pravne podlage. Takšno izkušnjo imamo že s t. i. izraelskim sporazumom.

Obrambno ministrstvo pravi, da sporazum ne določa prihodnje organiziranosti in številčnosti službe za duhovno oskrbo. Da določa le okvir za pogovore. Če je to okvir za pogovore, potem je ta okvir zelo tesen, predvsem pa pomeni dodatne obremenitve državne blagajne, saj se duhovno oskrbo da urediti bolj racionalno.

Rok Praprotnik
Delo

29.09.2000

Pritožbe zaradi premeščanja na obrambnem ministrstvu

Inšpektorat preučuje pravilnike

Največ premestitev se je po Janševem prihodu zgodilo v okviru obveščevalno-varnostne službe – Več kot sto pritožb

***Ljubljana* – Po prihodu Janeza Janše na mesto ministra za obrambo so se v ministrstvu in Slovenski vojski začele množične premestitve zaposlenih. Na odločbe o premestitvah se je po neuradnih informacijah na organe ministrstva pritožilo že več kot sto premeščenih, nekaj pa se jih je zaradi domnevne kršitve zakonodaje in pravilnikov pritožilo tudi na inšpektorat za delo.**

Kot nam je povedal vodja republiškega inšpektorata za delo **Borut Brezovar**, so na ministrstvu za obrambo že začeli opravljati inšpekcijski nadzor, o podrobnostih pa ni želel govoriti. Dejal pa je, da bo postopek po vsej verjetnosti dokaj dolgotrajen, ker so ureditve na tem področju precej prepletene. Tako bo moral inšpektorat najprej ugotoviti, kateri zakoni ali pravilniki naj bi bili kršeni, potem pa bodo inšpektorji odločili o sankcijah. Najpogosteje pa zahtevajo, da se zadeve vrne v stanje, kot je bilo pred sporno premestitvijo.

Največ premestitev se je po prihodu Janše zgodilo v okviru obveščevalno-varnostne službe (OVS), katere obveščevalni del so iz ministrstva premestili pod pristojnost generalštaba.

Po naših neuradnih virih je novo vodstvo ministrstva nekatere delavce OVS premestilo tudi v druge službe, in prav te premestitve naj bi bile pravno sporne. **Miloš Kovač**, do prihoda Janše šef sektorja za obveščevalne zadeve pri OVS, naj bi bil premeščen v G8, kar je razvojni sektor generalštaba. Tja naj bi bila premeščena tudi **Marko Ravnikar**, dosedanji šef oddelka za protiobveščevalno dejavnost, in **Zvonko Štuhec**, dosedanji šef oddelka za tehniko OVS. Po premestitvi naj bi se Kovač pritožil inšpektoratu za delo. Ker so bili omenjeni trije prej v OVS zaposleni kot civilisti, so jim ob premestitvi v G8 v podpis ponudili pogodbo, ki jo mora podpisati vsak poklicni vojak. Tega niso želeli storiti, zato naj bi vodstvo ministrstva po prihodu inšpektorjev sporne odločbe o premestitvi Kovača, Ravnikarja in Štuhca preklicalo. Novih pa niso dobili.

Kot pravijo naše informacije, je bil namestnik Kovača **Brane Petrović** premeščen v izobraževalni center Poljče, kjer je postal šef videocentra. **Viljem Sluga**, ki je bil do prihoda Janše operativec v obveščevalni službi OVS – tja je prišel iz Sove –, je bil premeščen v vojašnico Pivka, na delovno mesto referenta za telesno vzgojo. **Neža Škufca**, ki je bila vodja pisarn v OVS, je bila premeščena v upravo za zaščito in reševanje. **Tadeja Möderndorfer**, ki je prej delala na blagajni OVS, je bila po prihodu Janše premeščena na upravo za obrambo Ljubljana. Tja je bil kot referent za nabor premeščen tudi **Brane Zemljak**, ki je veljal za enega najboljših vezistov v oddelku za tehniko OVS. **Danilo Pečnik**, ki je bil glavni orodjar v OVS, pa naj bi bil premeščen v službo za vzdrževanje počitniških objektov MORS.

Premestitve naj bi bile zelo pogoste tudi v pokrajinskih poveljstvih, vendar od tam pritožb ni veliko, ker naj bi bili premeščeni deležni groženj, da če se bodo pritožili, bodo denimo iz Murske Sobote premeščeni v Postojno, daleč od doma.

Rok Praprotnik

04.10.2000

Raziskava o odnosu do vojaškega poklica med dijaki

Večina mladih bi se borila za domovino

Prostovoljnemu služenju vojaškega roka naklonjenih 13,2 odstotka mladih – Častnik SV je med mladimi peti najbolj spoštovan poklic

***Ljubljana* – Obramboslovni raziskovalni center pri Fakulteti za družbene vede je po naročilu ministrstva za obrambo izvedel javnomnenjsko raziskavo med 1398 dijaki tretjih letnikov slovenskih srednjih šol. Anketa naj bi pokazala, kakšen odnos ima slovenska mladina do vojaškega poklica. Izkazalo se je, da se je kar 72 odstotkov mladih pripravljenih z orožjem ali na kakšen drug način boriti ob primeru agresije na Slovenijo, na drugi strani pa mladi ugotavljajo, da so o vojaški službi in poklicu izredno slabo informirani. Sicer pa je poklic častnik Slovenske vojske med mladimi peti najbolj spoštovan poklic.**

Izsledke raziskave je na včerajšnji tiskovni konferenci predstavil dr. Anton Grizold s katedre za obramboslovje pri FDV, ki je dejal, da mladi dokaj realno zaznavajo elemente ogrožanja. Med dejavniki, ki najbolj ogrožajo, so mladi na prva mesta postavili realne socioekonomske dejavnike, kot so prometne nesreče, brezposelnost, kriminal, mamila, uničevanje okolja, padanje natalitete ter begunce in ilegalce. Zadnja štiri mesta pa, glede na stopnjo ogrožanja, zasedajo konflikti na ozemlju nekdanje Jugoslavije, skrajni nacionalizem, terorizem in na zadnjem mestu vojaška grožnja drugih držav Sloveniji.

Po mnenju 36,7 odstotka mladih je sedanji obvezni vojaški rok najprimernejši način popolnjevanja SV. Na drugi strani pa 20,3 odstotka mladih meni, da bi bilo treba odpraviti obvezno služenje vojske in uvesti poklicno vojsko. Prostovoljnemu služenju vojaškega roka je naklonjenih 13,2 odstotka mladih. Profesorica na obramboslovju dr. Ljubica Jelušič je ob tem dejala, da gre pri istih politikih, ki danes zagovarjajo uvedbo poklicne vojske, le za politični interes, saj se podpora mladih obveznemu služenju vojske ni nič zmanjšala od zadnje ankete pred tremi leti. Mladi so tudi zadovoljni s sedanjo dolžino vojaškega roka (sedem mesecev), saj jo podpira 53 odstotkov vprašanih, 20 odstotkov jih je za krajši, kar 13 odstotkov pa za daljši vojaški rok. Na vprašanje o tem, kako bodo služili vojaški rok, so vprašani moški (763 vprašanih) večinoma odgovorili, da z orožjem, 14 odstotkov brez orožja, 20 odstotkov pa bo uveljavljalo ugovor vesti. Pri tem je dr. Jelušičeva opozorila na zanimivo dejstvo, da se fantje za uveljavljanje ugovora vesti najbolj množično odločajo, ko prejmejo poziv na služenje vojaščine, zelo malo pa se jih za to možnost odloči že ob samem naboru. »Obrambni sistem bo moral poiskati vzroke za takšno vedenje,« je dejala Jelušičeva.

Mladi si želijo tudi več informacij o obrambi. Kar 41 odstotkov bi jih v šole uvedlo predmet o zaščiti in reševanju, 29 odstotkov obrambno vzgojo, 10 odstotkov mirovno vzgojo, samo trije odstotki pa si želijo uvedbo verouka. Zelo slabo so mladi informirani o možnosti zaposlitve v SV, saj jih je kar 68 odstotkov dejalo, da niso dobili še nobene informacije o možnostih zaposlitve v SV, 56,6 odstotka pa jih je dejalo, da jih še kar ali zelo zanimajo informacije o vojski in nacionalni varnosti.

Obrambno ministrstvo bo kot naročnik ugotovitve raziskave uporabilo za oblikovanje učinkovitejše promocijsko-informacijske strategije seznanjanja mladih z obrambnim in vojaškim področjem, je povedal generalni sekretar ministrstva **Jože Jurša.**

Rok Praprotnik

11.10.2000

Ministrstvo za obrambo kupilo deset kriptomobitelov

Do nerazumljivosti zakodiran človeški glas

Kot dobavitelj mobitelov je bilo izbrano podjetje SmartCom brez javnega razpisa – Mobitel s kriptomodemom onemogoča prisluškovanje – Aparat stane več kot milijon tolarjev

***Ljubljana* – Ministrstvo za obrambo je konec avgusta nabavilo deset GSM mobilnih telefonov s kriptomodemom, ki omogoča dodatno zaščito signala in s tem zaščiti vsebino pogovora. Nakup je državni proračun obremenil za 10.800.000 tolarjev.**

Neuradno smo izvedeli, da je **Bojan Pograjc**, državni sekretar na ministrstvu za obrambo, 3. avgusta podpisal sklep o izdaji javnega naročila za nakup kriptomobitelov za potrebe ministrstva za obrambo. Istega dne naj bi bila imenovana tudi komisija za izbiro dobavitelja, dan pozneje, 4. avgusta, naj bi ta komisija že izbrala dobavitelja, in s tem je bil sprejet tudi sklep o izbiri dobavitelja. Izbrano je bilo podjetje SmartCom iz Ljubljane, ki prodaja kriptomobitele švicarskega podjetja Crypto. V komisiji, ki je izbrala dobavitelja, je bil tudi **Aleksander Lavrih**, sicer uslužbenec Obveščevalno-varnostne službe v oddelku za operativno tehniko. Zanimivo je, da je v podjetju SmartCom, ki je dobavilo kriptomobitele, zaposlena žena Aleksandra Lavriha. Ta nam včeraj ni želela pojasniti njene morebitne povezanosti s slabih 11 milijonov tolarjev vrednim poslom, ki ga je obrambno ministrstvo z njenim podjetjem sklenilo na podlagi izbire (tudi) njenega moža.

Lavrih je sicer doma iz Grosuplja, v družbi pa se je menda že večkrat pohvalil, da je dober prijatelj ministra za obrambo Janeza Janše in da naj bi mu Janša kot prijatelju že pred leti poklonil pištolo. Lavrih naj bi bil pred kratkim znotraj ministrstva povišan na bolje plačano mesto svetovalca ministra, čeprav naj bi imel samo srednješolsko izobrazbo. Za svetovalca ministra kot višjega upravnega delavca je namreč zahtevana visoka strokovna ali univerzitetna izobrazba.

Za pojasnilo o nakupu kriptomobitelov smo včeraj zaprosili tudi obrambno ministrstvo, vendar so dejali, da nam zaradi odsotnosti pristojnih ne morejo odgovoriti. Naš vir namreč trdi, da je bil SmartCom kot dobavitelj mobitelov izbran na podlagi 3. točke 55. člena zakona o javnih naročilih, ki pravi, da sme naročnik oddati javno naročilo izvajalcu z neposredno pogodbo brez javnega razpisa, če je za izvedbo javnega naročila usposobljen samo en ponudnik, ki razpolaga z zahtevano tehnično opremo, ustreznimi strokovnimi kadri ali s pravicami intelektualne lastnine. Te določbe zakona pa pri nakupu kriptomobitelov za državne organe ni mogoče uporabiti, saj je na tržišču vsaj še en ponudnik te tehnologije. Podjetje Central European Trading International namreč ponuja kriptomobitele znamke Sagem. Kot nam je včeraj povedal direktor tega podjetja **Zdravko Sitič**, so obrambnemu ministrstvu pred časom že ponudili svoje kriptomobitele, vendar ministrstvo ni kazalo interesa za nakup.

Ni povsem jasno, zakaj je obrambno ministrstvo moralo nabaviti deset mobilnih telefonov, od katerih eden, glede na skupno ceno posla, stane več kot milijon tolarjev. Takšna odločitev je nenavadna tudi zaradi tega, ker, kot neprestano opozarja vlada, v državni blagajni primanjkuje denarja. Po naših podatkih naj bi telefone v uporabo dobili vodilni na obrambnem ministrstvu, nekateri pa trdijo, da so omenjene mobitele Crypto videli tudi v rokah nekaterih visokih članov SDS.

Rok Praprotnik

Mobitel s kriptomodemom ob digitalni zaščiti signala, ki ga imajo vsi GSM aparati, omogoča še dodatno zaščito. Kriptomodem v oddajniku namreč zakodira človeški glas do nerazumljivosti, kriptomodem v sprejemniku pa kodiran signal ponovno sestavi v razumljiv človeški glas. Zaradi tega je prisluškovanje takšnemu GSM signalu težje. Deset aparatov znamke Crypto, ki jih je kupilo obrambno ministrstvo, je tipa HC-2403, ki ima po pojasnilih proizvajalca najmanjši glasovni kriptomodem med konkurenco. Njegovo uporabo omogočajo vsi trije slovenski operaterji mobilne telefonije.

02.06.2001

Nov način služenja vojaškega roka

Upoštevanje posebnosti v uniformiranosti

Po sedmih tednih bodo znanje nabornikov preverili – Glede na rezultate dodelitev v enote za specialistično usposabljanje

***Ljubljana* – Fantje, ki odhajajo na služenje vojaškega roka v Slovensko vojsko, se bodo poslej usposabljali po novem sistemu, ki naj bi zagotovil boljšo usposobljenost vojakov in naj bi tudi upošteval posebnosti vsakega posameznika.**

Razlog za uvedbo novega načina služenja je v neprimernosti sedanjega načina, ko se naborniki vse tri faze služenja usposabljajo v isti enoti, teh enot pa je 23. Posledica tega načina usposabljanja pa je neenotna usposobljenost, ki ji botrujejo različni pristopi in različne navade, ki veljajo v posameznih enotah.

Generalštab Slovenske vojske je zato zadnji dve leti pripravljal nove rešitve, s katerimi naj bi izboljšali proces usposabljanja in znotraj tega zagotovili enotnost usposabljanja. V ta namen so vpeljali sistem učnih centrov (ki pa so bili ukinjeni pred kakšnimi šestimi leti) na Ptuju, v Novem mestu, Ilirski Bistrici in na Vrhniki, v katerih bodo vojaki služili prvo fazo usposabljanja. Po besedah načelnice učnega odseka v operativnem učnem oddelku v generalštabu polkovnice **Mojce Pešec** bo prva faza trajala sedem tednov, naborniki pa bodo v tem času pridobili znanje za opravljanje osnovnih bojnih nalog vojaka posameznika. Ob koncu te faze bo vojakovo znanje preverjeno in glede na rezultate bodo dodeljeni v enote za specialistično usposabljanje. »To se nam zdi pomembno predvsem zato, ker bodo vojaki z najboljšimi dosežki omogočili kakovosten nabor za bodoče popolnjevanje Slovenske vojske,« je povedala polkovnica Pešceva.

V drugi fazi usposabljanja bodo fantje prerazporejeni in se devet tednov usposabljali v učnih enotah rodov, kjer bodo dobili za specialistična znanja denimo iz artiljerije, oklepno-mehaniziranih enot ... Po tej fazi bodo vojakom ponovno preverjali znanje in na podlagi tega bodo v tretji fazi razporejeni v enote A oziroma enote B. Prve zagotavljajo bojno pripravljenost SV in vanje bodo šli vojaki, ki bodo dosegli najboljše rezultate. Tam se bodo usposabljali s poklicnimi vojaki. Enote B pa bodo zagotavljale delovanje vojske. Vojaki v teh enotah bodo skrbeli za vzdrževanje opreme, tehnike, oborožitve, varovanje ... Pri tem se bodo posebej izurili za taktične postopke pri varovanju objektov.

Zanimivo je, da se način usposabljanja precej približuje predlogom, ki jih je pred kakšnim letom pripravila posebna skupina ameriške vojske pod vodstvom generala Garretta in v katerih je bilo zapisano, da je sedanji sistem usposabljanja premalo učinkovit.

Rok Praprotnik

Nov sistem usposabljanja bo že veljal za nabornike, ki bodo pričeli s služenjem vojske 9. in 10. julija. S služenjem jih prične 1466, 940 jih je napotenih v učno enoto na Ptuj, 375 v učno enoto v Novem mestu in 151 v 12. gardni bataljon v Ljubljani.

05.06.2001

Ukradeno orožje na črnem trgu

Ali Sova bedi nad podzemljem?

Sova je OVS izročila nekaj kosov orožja, ki je bilo pred enim letom in pol ukradeno iz postojnske vojašnice

***Ljubljana* – Po letu in pol od razvpite kraje orožja postojnske vojašnice kaže, da so državni organi, ki se ukvarjajo s preiskavo, le naredili nekaj korakov naprej pri odkrivanju orožja. Slovenska obveščevalno-varnostna agencija (Sova) je namreč po navedbah *Dnevnika* Obveščevalno-varnostni službi obrambnega ministrstva (OVS) izročila nekaj kosov orožja iz Postojne, ki ga je odkupila na slovenskem črnem trgu orožja.**

Za začetek naj ponovimo, da je skladiščnik, ko je prišel zjutraj 10. decembra 1999 v službo v postojnsko vojašnico, opazil, da so vrata priročnega skladišča orožja zaledne čete 460. artilerijskega bataljona vlomljena in brez pečata. Seveda je sledila preiskava in po doslej znanih podatkih so se tatovi do skladišča, ki je v bližini ograje, pripeljali kar s tovornjakom skozi rezervni vhod. Iz skladišča so na tovornjak, po neuradnih podatkih, naložili okrog 130 kosov orožja in 20.000 nabojev. Ukradli naj bi 100 avtomatskih pušk M-70 (kalašnikov jugoslovanske izdelave), deset polavtomatskih pušk M-59/66, sedem singapurskih avtomatskih pušk SAR-80 (licenca ameriške M-16), pet jugoslovanskih ostrostrelskih polavtomatskih pušk M-76, pet ameriških miniaturnih brzostrelk ingram 9 mm skupaj z dušilci, nekaj kosov avtomatske pištole M-84 (jugoslovanski 'škorpijon') in 38 pištol M-57. Ni znano, kaj so tatovi v skladišču sploh pustili, vendar glede na dejstvo, da so ukradli celo zaboj zastarelih polavtomatskih pušk M-59/66, ki jih je iz uporabe umaknila že JLA, Slovenska vojska pa jih uporablja samo še za protokolarne namene, bi lahko sklepali, da so skladišče povsem spraznili. Z drugimi besedami, da so odnesli vse, kar jim je prišlo pod roke.

Kam so tatovi odpeljali orožje, preiskava do danes ni odgovorila. Najpogosteje se je namigovalo, da je orožje ukradla t.i. albanska naveza in ga odpeljala albanskim upornikom na Kosovo. To tezo so uradni viri na neuradni ravni vedno zanikali in trdili, da je orožje še vedno v Sloveniji.

Temu v prid govori informacija, da naj bi kriminalisti vsaj med eno hišno preiskavo našli manjšo količino orožja, ki naj bi izviralo iz Postojne. Tudi to, da je Sova OVS pred dobrim mesecem izročila 10 pušk (menda osem M-70 in dve SAR), ki izvirajo iz postojnskega ropa, kaže na to, da je naša obveščevalna služba navezala stike s kriminalnim podzemljem. Vprašanje je le, ali je to kriminalno podzemlje v Sloveniji ali v tujini. Vsekakor bi bilo nenavadno, da bi Sova orožje tovorila iz tujine. Odkup orožja bi bil za našo državo smiselno samo v Sloveniji. Podobno akcijo je namreč pred skoraj desetimi leti izvedlo obrambno ministrstvo, ko je od slovenskih kriminalcev odkupilo ročni raketni protiletalski sistem Igla, ki so ga ukradli iz osebnega vozila nekega pripadnika SV, parkiranega sredi Ljubljane. Kakšno grožnjo za javno varnost pomeni orožje v rokah kriminalcev, pove že dejstvo, da so, dokler ni MORS »dobil« Igle, zaprli zračni prostor nad Slovenijo, saj je obstajal strah, da bi kriminalci sestrelili kakšno potniško letalo.

Če se vrnemo k postojnski tatvini, je, glede na način kraje, jasno, da so storilci imeli sodelavca v vojašnici, ki je poznal razporeditev objektov in način straže v vojašnici Postojna. Dokumenti, ki določajo stražo so namreč sestavljeni na tak način, da ni mogoče vnaprej predvideti iz katere smeri ter kdaj bo prišla stražarska patrulja, kot tudi na katerem stražarskem mestu in kdaj bo stal stražar. Straža v vojašnici Postojna se 9. decembra 1999 kot kaže ni izvajala po predpisih. Sicer bi bilo nemogoče, da več kot sedem ur ni nihče opazil, da je so iz vojašnice kar s tovornjakom odpeljali tolikšno količino orožja in streliva, ki bi zadostovala za oboroženje cele pehotne čete vojakov. Stražarji bi namreč po predpisih in navodilih morali večkrat preverjati stanje pečatov na skladiščih, poveljnik straže oziroma razvodnik pa bi krajo morala opaziti, če prej ne, ob menjavi straže, ki je vsaki dve uri.

Šlo je za očitne nepravilnosti pri izvajanju straže, pa vendar, kot so nam povedali na generalštabu SV, ni prišlo do nobenega disciplinskega ukrepa proti vpletenim. Prerazporedili so le poveljnika 52. brigade in poveljnika 460. artilerijskega bataljona. Zanimivo je, da je bil prerazporejeni poveljnik 52. brigade, polkovnik Marjan Balanat, položajno pravzaprav povišan, saj je danes v Ljubljani načelnik generalštabnega odseka J-2 - obveščevalne zadeve.

Rok Praprotnik

06.06.2001

Vojaki brez pušk

Iz vojašnice izginili štirje kalašnikovi

Orožje je bilo ukradeno iz priročnega skladišča na hodniku celjske vojašnice

***Celje* – Kot smo izvedeli, je iz celjske vojašnice izginilo manjše število pehotnega orožja. Tatvino naj bi odkrili v nedeljo, zanimivo pa je, da je bilo orožje ukradeno iz priročnega skladišča na hodniku, kjer so spalnice vojakov.**

Informacijo smo preverili na generalštabu Slovenske vojske, kjer nam jo je tiskovna predstavnica Tanja Markovič tudi potrdila. Dejansko so izginile štiri avtomatske puške tipa kalašnikov, ki jih vojaki uporabljajo za urjenje. O dogodku so načelnika generalštaba obvestili na ponedeljkovem jutranjem kolegiju. Markovičeva nam je še povedala, da po dosedanjih informacijah ne kaže, da bi manjkalo tudi strelivo. Več od tega nam na generalštabu zaradi interesa preiskave niso želeli povedati.

V celjski vojašnici, v 181. bataljonu, trenutno služi vojsko nekaj čez štiristo vojakov, ki so prišli na služenje v začetku aprila. Kot rečeno, je zanimivo, da je orožje izginilo iz priročnega skladišča orožja, v katerem je spravljeno samo osebno orožje vojakov in poveljujočih starešin v četi. Strelivo se ponavadi ne hrani v istem prostoru. Do tega skladišča imajo dostop samo vojaki, kadar morajo po ukazu izvzeti orožje, in starešine iz iste čete. Zelo nenavadno bi bilo, če bi se v tem skladišču pojavil kdo, ki ni iz čete, saj bi ga moral opaziti tudi požarni, ki po pravilih neprenehoma dežura na hodniku. Bi pa morda lahko tisti, ki je orožje ukradel, neopažen prišel v omenjeno priročno skladišče čez konec tedna, če so vojaki na prostem vikendu. Ni pa znano, ali so bili celjski vojaki ta vikend prosti. Takrat v prostorih čete ni nikogar, vendar bi moral tat v tem primeru vlomiti vrata skladišča ali pa imeti ključ. Podrobnosti o tem nam niso znane.

Tatvina iz priročnega skladišča v bivalnih prostorih je za tatu, ki ne dela v vojašnici, zelo težavna in krog najbolj verjetnih osumljencev je zato dokaj majhen – med vojaki in osebjem vojašnice. Storilcev tudi ni moglo biti veliko, saj so izginile »le« štiri puške. Neposredni storilec je torej lahko samo eden ali pa največ štirje. Vprašanje je tudi, ali orožje morebiti ni še vedno skrito kje v vojašnici. Preiskava v vojski je v teku, policija pa še ni vključena.

Rok Praprotnik

07.06.2001

Bolje ne bo nikoli?

Rok Praprotnik

Varnostna kultura je v Slovenski vojski zagotovo eno izmed najbolj problematičnih področij. Dobro leto po veliki kraji orožja iz vojašnice v Postojni so konec tedna iz celjske vojašnice ukradli štiri avtomatske puške. In to ne iz kakšnega zakotnega skladišča, temveč naravnost izpred vojaških nosov - iz bivalnih prostorov.

Poglejmo najprej postojnsko krajo. Po vsem, kar je znano, je mogoče sklepati, da je bila to odlično organizirana akcija, saj so s tovornjakom odpeljali kakšnih 130 kosov pehotnega orožja in okoli 20.000 kosov pripadajočega streliva. Tega orožja je toliko, da je z njim mogoče oborožiti in s strelivom opremiti celo pehotno četo vojakov ali pa prav toliko teroristov, zločincev, prevratnikov ... Za zadnje je še zlasti uporabno ukradeno specialno orožje, kakršne so ostrostrelne puške, saj lahko na velike daljave in z uporabo dušilca poka ubijajo neopaženo. Ali pa miniaturne brzostrelke ingram, ki so jih ukradli z dušilci zvoka in so še posebno primerne za tihe likvidacije, likvidator pa jo lahko neopaženo nosi kar pod suknjičem. Da ne naštevamo vsega ukradenega orožja, ki je po svoji naravi manj specialno, vsekakor pa nič manj nevarno življenju.

Pri vsem tem pa seveda ni nepomembno, kako je bila kraja izvedena. Tatovi so se pred skladišče pripeljali kar s tovornjakom, nemoteno naložili vse tiste zaboje in odpeljali, v vojašnici pa so jim »dali« še nekaj ur časa, preden so tatvino opazili. V tem času so se tatovi že izgubili v slovenskem prometnem vrvežu.

Kaj nam to pove? Storilci so v vojašnici zagotovo imeli informatorja in ta jim je dal dovolj natančnih informacij o tem, kje je orožje, kako se do njega lahko najbolj udobno pripeljejo in seveda, kar je najbolj pomembno, dal jim je podatke o (ne)izvajanju straže. In tu, kakor se zdi, so odpovedali vsi varnostni mehanizmi, ki bi zadevo morali registrirati, še preden je bila kraja izvršena. Svojega dela ni opravila niti obveščevalna služba, ki bi bila morala že pred krajo zaznati informatorja v vojaških vrstah, niti pristojni in dežurni častniki ali podčastniki, ki so, kakor kaže, opustili nadzor straže.

Kljub vsemu pa se ni zgodilo nič. Uveden ni bil niti en disciplinski postopek, kaj šele, da bi se kdo znašel pred roko pravice. Pa čeprav je mogoče že brez poznavanja vseh okoliščin kraje našteti ljudi, ki bi jih bili morali »stisniti« že takoj po sami kraji. Prvi je zagotovo dežurni častnik vojašnice, takoj za njim poveljnik straže, razvodniki in vsi stražarji, ki so bili takrat na na dolžnosti. Ti so najbolj odgovorni, da niso preprečili same kraje, se pravi tistega, kar bi že vnaprej morala preprečiti varnostno-obveščevalna služba. Straža je zadnja linija obrambe, in ta je v tem primeru popolnoma odpovedala. Če bi se, denimo, zgodilo, da bi ponoči okradli banko, bi vratarja ali varnostnika zagotovo najprej vprašali, kje je bil in kaj je počel v času kraje ter zakaj ni bil tam, kjer bi moral biti. Vsekakor bi vratarja doletela vsaj disciplinski postopek in suspenz. V našem primeru pa ne gre samo za denar, gre za orožje, pošast, ki je v bistvu namenjena ubijanju ljudi. In vsi omenjeni so to pošast izza ograje postojnske vojašnice spustili na cesto, med ljudi. Kljub temu v vojski proti njim niso uvedli niti enega disciplinskega postopka. Nič.

Kraja štirih avtomatskih pušk iz celjske vojašnice je bila po obsegu seveda manjša od postojnske in verjetno tudi ni bila tako natančno načrtovana. Ni pa nič manj pomembna. Tudi se štiri puške lahko ubijajo in bodo ubijale, če bodo tako hotele roke, v katerih so se znašle.

Če vojski ukradejo samo eno puško, je to znamenje, da je nekaj hudo narobe. In v Slovenski vojski je marsikaj zelo narobe. Stanje v različnih enotah je seveda različno. Odgovor na vprašanje, zakaj je ponekod stanje dobro in zakaj drugod slabo, so ljudje in njihova morala oziroma občutek (ne)pripadnosti instituciji, ki zahteva visoko stopnjo predanosti. Če imamo na eni strani poveljujoči kader, ki se trudi vzdrževati visoko stopnjo vojaškega duha, urejenosti in discipline ter to tudi prenaša na vojake, imamo na drugi strani lene, demoralizirane, zdolgočasene častnike, ki samo iščejo načine, kako bi naredili čim manj, a hkrati k plači dobili še kakšen dodatek. Seveda je v vojski zaupano orožje tudi takšnim ljudem in ti naredijo največ škode.

Zdi se, da želi vodstvena ekipa obrambnega ministrstva in generalštaba stanje resnično izboljšati. A kako? »Včasih me prime, da bi vse skupaj razpustil, razformiral in zbrisal z obličja zemlje. Potem pa bi postavil sistem povsem na novo z novimi ljudmi,« je brezizhodnost položaja opisal visoki uradnik ministrstva za obrambo.

30.06.2001

Duhovna oskrba v SV

Vojska bo zaposlila kaplane

Z uvajanjem duhovne oskrbe so v Slovenski vojski že pričeli, dokončno pa naj bi zaživela do leta 2003

***Ljubljana* – V Slovenski vojski so že začeli z uvajanjem duhovne oskrbe vojakov. Za začetek je posebna skupina pripravila projekt, v začetku junija pa je kolegij obrambnega ministra sprejel izvedbeni program za uvedbo duhovne oskrbe vojakov v Slovensko vojsko. Pred uvedbo vojaških duhovnikov mora parlament spremeniti še zakon o obrambi. Vseeno pa gre pri duhovni oskrbi vojakov za tako imenovano mejno pravno materijo, saj ustava določa ločenost cerkev in države.**

V zadnjih mesecih je bilo veliko namigov, da naj bi bilo članstvo Slovenije v zvezi Nato pogojeno tudi z uvedbo duhovne oskrbe vojakov v Slovensko vojsko. Čeprav med pripadniki SV doslej ni bila zaznana posebna potreba po duhovni oskrbi. Kot je videti zdaj, bo duhovna oskrba uvedena v Slovensko vojsko do leta 2003, ki pa je tudi leto, ko naj bi bilo pričakovano polnopravno članstvo v severnoatlantskem zavezništvu že zelo blizu.

Projekt duhovne oskrbe, ki ga je zadnje mesece pripravljala posebna skupina, predvideva v uvajalnem obdobju do leta 2003 zaposlitev treh vojaških kaplanov, ki bodo v tem času organizirali področje duhovne oskrbe. Po tem obdobju naj bi analizirali doseženo in sprejeli nadaljnje ukrepe. Kot je povedal brigadir **Viktor Kranjc**, ki je predsedoval omenjeni posebni skupini, je duhovna oskrba vojakov samo del splošne skrbi za vojaka, za katero so odgovorni tudi psihologi, motivatorji in drugi. Dva od omenjenih kaplanov bosta iz RKC, tretji pa iz evangeličanske cerkve. S tema dvema cerkvama ima država podpisan sporazum o duhovni oskrbi vojakov. Vsi trije vojaški duhovniki bodo vojaške osebe in zanje bodo veljali enaki pogoji za zaposlitev kot za druge vojake, morali pa bodo opraviti še posebno izobraževanje v Kanadi in Veliki Britaniji.

Podrejeni bodo vojaškemu vikarju, ta pa pristojnemu škofu. Je pa jasno, je dejal brigadir Kranjc, da bo duhovna oskrba vojakov možna le v času, ko bodo vojaki prosti, vojaški kaplani pa tudi ne bodo imeli nobenih pristojnosti pri poveljevanju.

Preden pa bo sistem zaživel, bo treba spremeniti zakon o obrambi. Predlagano dopolnilo naj bi določilo, da »ima vojaška oseba med opravljanjem vojaške službe pravico do religiozne oskrbe«. Kot rečeno, pa bodo za organizacijo te duhovne oskrbe skrbeli vojaški kaplani, ki bodo zaposleni v vojski in bodo torej plačani iz državnega proračuna. Po mnenju nekaterih gre za mejno področje za z ustavo dobro ločeno ločitvijo verskih skupnosti in države.

O tem smo povprašali dr. **Rajka Pirnata** z ljubljanske pravne fakultete, ki je prepričan, da če bo pravico do religiozne oskrbe v vojski uvedel zakon, mora za njeno izvajanje poskrbeti država. Pirnat pri tem tudi ne vidi ustavnih ovir za zaposlitev vojaških duhovnikov, rešiti pa bo treba vprašanje oskrbe vojakov različnih veroizpovedi. ***Rok Praprotnik***

18.07.2001

O graditvi vojašnice v Apačah pri Kidričevem

Selitev iz mest

***Ljubljana* – Minister za obrambo Anton Grizold je v petek dokaj nepričakovano napovedal graditev vojašnice Slovenske vojske v Apačah pri Kidričevem. Za ministrstvo in vojsko bo to velik zalogaj tako po finančni kot po projektni plati, saj v samostojni Sloveniji še nismo gradili vojašnice. Vojska namreč uporablja vojašnice iz zapuščine JLA, ki pa so velikokrat neprimerne zaradi lokacije, saj so v bližini mestnih središč.**

V vzhodni Sloveniji ima vojska zdaj pet vojašnic – v Mariboru, na Ptuju, v Celju, Slovenski Bistrici in Murski Soboti – in enote iz teh vojašnic naj bi se selile v Apače. Omenjenim vojašnicam je skupno to, da so na razmeroma atraktivnih lokacijah, v bližini mestnih središč, zaradi česar so zanimive za razvoj kraja. Tako so bile v preteklosti že zelo močne zahteve lokalnih skupnost po izselitvi vojašnic iz Celja, Slovenske Bistrice in s Ptuja. Želeli so, da se vojska umakne iz mestnih središč, češ da zavira razvoj kraja. Manj problemov je v Murski Soboti in Mariboru, kjer pa želijo urediti turistično-rekreativni center na območju vojaškega poligona v Radvanju pod Pohorjem.

Projekt nove vojašnice v Apačah je še v povojih, dokončan pa naj bi bil v treh do petih letih. Obrambno ministrstvo ima v Apačah v lasti 86 hektarov zemljišč, dokupili pa naj bi še toliko zemlje, da bi nova vojašnica in pehotno strelišče na koncu merilo 140 hektarov. V vojašnici naj bi bile spalnice za po 10 vojakov, poveljniški prostori, javni športni objekti in skladišča (razen za strelivo in minsko-eksplozivna sredstva). Skupaj naj bi vojašnica omogočala namestitev 2000 vojakom, ki bi tam lahko izvajali osnovno in specialistično urjenje. Denar za gradnjo namerava ministrstvo zbrati z odprodajo premoženja (verjetno starih vojašnic), celotni stroški gradnje pa so zdaj ocenjeni na okrog devet milijard tolarjev.

Podoben, verjetno še večji vojaški center, naj bi nastal tudi na območju Postojne, ključni cilj takšne koncentracije enot pa je racionalizacija, saj se s tem zmanjšajo stroški logistike.

Rok Praprotnik

Komaj čakajo na selitev vojašnice

Slovenska Bistrica – Pred skoraj desetletjem je takratni obrambni minister Janez Janša obljubil Bistričanom selitev v treh letih, to pa so nekajkrat ponovili tudi njegovi nasledniki. Bistriški župan Ivan Žagar nam je povedal, da z odgovornimi na obrambnem ministrstvu že leta vodijo pogovore, nekaj površin in objektov pa jim je tudi uspelo dobiti. Tako bodo še ta mesec na območju, ki ga je vojska že spustila iz rok, odprli velik hipermarket, pripravljajo pa se še na graditev tržnice. Za ureditev območja vojašnice, ki je tako rekoč v osrčju mesta, so pred časom pripravili urbanistično delavnico, v grobem pa so se tudi dogovorili, kaj mesto tod namerava graditi. Zdi se, da se je najbolj nujno dogovoriti o sprostitvi zemljišča zaradi graditve srednje šole, ki bi morala zrasti v dveh letih. Tu načrtujejo tudi graditev stanovanj pa poslovno-obrtno cono ter razbremenilno cesto med središčem mesta in tovarno Impol. D. U.

Nihče jih ni vprašal

Ptuj – V občini Kidričevo so bili, kljub napovedim prejšnjega obrambnega ministra Janeza Janše, presenečeni nad izjavo Antona Grizolda, da bodo vojaški center gradili. Pojavlja se enaka napaka, kot pri vseh dosedanjih načrtovanjih takšnih novosti, da ni predhodnega informiranja najbolj zainteresiranih. Kidričevski župan Alojz Šprah je nad izjavo presenečen in spet bo morala občina v Apačah gasiti pregreto ozračje. Nesporno je namreč, da krog predvsem mlajših ljudi nasprotuje takšnemu centru, poudarja župan. Pomembna je tudi selitev vojašnice s Ptuja v Apače. Že pred leti so na Ptuju še razmišljali, da bi v stari in sedaj obnovljeni vojašnici uredil humanistični center z gimnazijo, osnovno šolo in mladinskim centrom, dopolnjenim z arheološkim muzejem. F. M.

21.07.2001

Disciplinski postopek zoper tri uslužbence OVS je zastaral

Čas odtekel po Savi

***Ljubljana* – Disciplinski postopek po aferi Sava, najhujši vohunski aferi v Sloveniji doslej, je zastaral. Dnevnik *Večer* je pred dobrim letom objavil obsežen članek, v katerem je razkril domnevno nezakonito sodelovanje med tajnima službama ameriškega in slovenskega obrambnega ministrstva – DIA in OVS. Ker pa so na dan prišla tudi imena nekaterih operativcev in tajnih sodelavcev – tudi ameriških –, je bila zadeva še toliko bolj občutljiva. Na obrambnem ministrstvu so proti trem odgovornim delavcem OVS sprožili disciplinski postopek, presenetljivo pa je, da je ta postopek zastaral. To kaže ali na veliko mero malomarnosti na obrambnem ministrstvu ali pa na to, da so bili odvetniki omenjenih treh izredno spretni pri izkoriščanju procesnih možnosti v postopku.**

Po navedbah *Večera* naj bi šlo pri zadevi Sava pravzaprav za vdor ameriške vojaške obveščevalne službe DIA v slovensko vojaško obveščevalno službo OVS. In zakaj je bila OVS za Američane tako zanimiva? Gre predvsem za to, da je obveščevalna pokritost ZRJ za ZDA ključnega pomena. Američani so sicer prisotni v vseh sosednjih državah, vendar je zanje zbiranje, predvsem pa vrednotenje informacij o ZRJ dokaj težavno. Slovenija, ki je bila nekoč del Jugoslavije, je zato lahko uporabna, saj so ljudje v obeh državah povezani z neformalnimi vezmi. Znano pa je tudi, da je imela Slovenija med osamosvojitvijo in po njej v Jugoslaviji vzpostavljeno solidno obveščevalno mreže. Kot kaže, so Američani kanili preveriti, kaj je od te mreže ostalo in ali je zanje kaj uporabnega. Celotna akcija se je imenovala Sava in je bila pod oznako zaupnosti.

Po doslej znanih podatkih naj bi tajni dokument o Savi do novinarja *Večera* spravil uslužbenec OVS Z. M., temu pa naj bi ga izročil I. B. Zoper oba je bil sprožen disciplinski postopek in podana kazenska ovadba. Zoper odgovornega za varnost računalniškega sistema v OVS pa so sprožili le disciplinski postopek. Vse tri je doletel še suspenz z delovnega mesta, kar pomeni, da so prejemali zgolj 50 odstotkov plače.

Po veljavni zakonodaj disciplinski postopek zastara, če ni dokončan v 12 mesecih. In natančno to se je zgodilo pri omenjeni trojici. Kot so nam povedali na obrambnem ministrstvu, je postopek zastaral zaradi tega, ker so mnogokrat preložili obravnave zaradi bolezni in opravičenih zadržanosti udeležencev – omenjenih treh ali njihovih odvetnikov. In čas je tekel. Ker disciplinski postopek ni bil dokončan, suspendirani delavci danes zahtevajo vrnitev na odgovarjajoče delovno mesto, kar se bo tudi zgodilo. Hkrati pa zahtevajo tudi povračilo neizplačanega osebnega dohodka z obrestmi vred.

Kljub temu pa proti Z. M. in I. B. po naših podatkih še vedno teče kazenski postopek zaradi suma storitve kaznivega dejanja razkritja državne tajnosti, kakšen bo epilog, pa danes še ni mogoče napovedati. Dejstvo pa je, da so kljub vsemu obdržali službo.

Rok Praprotnik

07.09.2001

Vprašanja o zadevi Koper, ki so še brez odgovorov

Staro orožje, zbrano z vseh vzhodnih vetrov

Ljubljana **– Na generalitetu Slovenske vojske so nam včeraj povedali, da je vojska orožje, ki so ga našli v Luki Koper, že v sredo prepeljala v neko vojaško skladišče, ki je primerno zavarovano. Tudi sicer je zelo verjetno, da bo zaseženo orožje ostalo v rokah Slovenske vojske, saj nam je direktor slovenske carine Franc Kofir včeraj povedal, da zaplenjeno orožje običajno izročijo vojski ali policiji.**

Neuradno smo izvedeli, da je bilo orožje, ki so ga našli v zabojnikih, staro. Izvira iz različnih držav (zlasti z vzhoda, a ne z jugoslovanskega območja) in od različnih proizvajalcev, največ pa je bilo pehotnega. To bi lahko potrdilo domneve, da je bilo orožje namenjeno albanskim upornikom na Kosovu ali v Makedoniji. Posnetki orožja, ki so ga Natovi vojaki v Makedoniji prejeli od albanskih upornikov, namreč kažejo, da so ti oboroženi s prav takšnim orožjem.

Zelo zanimiva pa je neuradna informacija o količini orožja v zabojnikih oziroma o tem, koliko vojakov bi lahko z njimi oborožili. Orožja naj bi bilo za 3000 do 4000 vojakov. To pa je, če bi bilo orožje namenjeno albanskim upornikom, že zelo velika številka. Dobro obveščeni vir nam ni mogel potrditi informacije, da je bilo v zabojnikih tudi strelivo.

Če je bilo orožje res namenjeno na jug, je po mnenju nekaterih nenavadno, da je prispelo v Koper. Mogoče – ugibajo poznavalci – se je to zgodilo, ker je domnevni organizator poslal Avstrijec, ki koprsko pristanišče verjetno dobro pozna.

Kot so nam včeraj potrdili na avstrijskem veleposlaništvu, jih je slovensko ministrstvo za notranje zadeve obvestilo, da so v sredo zaradi zadeve Koper priprli avstrijskega državljana (po naših podatkih gre za Helmuta Matheja). Veleposlaništvo je o tem že obvestilo osumljenčevo družino in zanj že iščejo odvetnika, ki bi znal nemško ali angleško, nam je povedala konzulka Natasa Gritj.

Pri tem nismo izvedeli, kje so avstrijskega državljana prijeli. Jasno je le, da se to ni zgodilo niti v Ljubljani niti v Kopru. Dobili smo namig, da bi lahko bilo verjetno, da so ga aretirali na mejnem prehodu ob vstopu v državo. Avstrijski kriminalisti naj bi se s svojimi informacijami že oglasili pri koprskih kolegih.

Rok Praprotnik

07.09.2001

Vse slovenske orožarske afere

Od Maribora prek Brnika do Postojne

***Ljubljana* – V Sloveniji smo se doslej srečevali z mnogimi zgodbami o tihotapljenju orožja. Tako cariniki na meji velikokrat odkrijejo tihotapce orožje, policija pa pri hišnih preiskavah odkriva tudi prave domače orožarne. Tri dosedanje zares velike slovenske orožarske afere pa so povezane s slovenskim političnim vrhom oziroma državnimi organi.**

Prvo zares veliko orožarsko afero je odkril obrambni minister Janez Janša na mariborskem letališču 21. julija leta 1993. Takrat je javnosti razkril, da so v več zabojnikih, ki so bili spravljeni v letališkem hangarju, našli kar 120 ton orožja. Šlo je za natančno 10.905 avtomatskih pušk AK-47 kalašnikov kitajskega izvora s 757.000 naboji, 40 minometov kalibra 82 milimetrov z 994 minami in 20 raketnih lanserjev RP-6 kalibra 40 milimetrov s 180 pripadajočimi raketami. Janša je na tiskovni konferenci ob razkritju orožja povedal, da naj bi imel orožje na letališču spravljeno šef mariborskega oddelka Varnostno informativne službe (Vis) Silvo Komar. Orožje je bilo v dokumentih deklarirano kot človekoljubna pomoč in naj bi ga tihotapili za Bošnjake, vse pa naj bi potekalo z vednostjo predsednika republike Milana Kučana, ki naj bi se o tem dogovoril s predsednikom bosanskega predsedstva Alijem Izatbegovićem. Nihče od ovadenih ni bil obsojen.

Afera, ki je izbruhnila malo za afero z mariborskim orožjem, je bila povezana z ministrstvom za notranje zadeve oziroma kar s takratnim notranjim ministrom Igorjem Bavčarjem. Orožje na Brniku je razkril Jelko Kacin, takratni obrambni minister, ki je leta 1992 iz letala na vojaškem delu brniškega letališča videl zabojnike, na vprašanje, kaj je v njih, pa ni dobil odgovora. Odgovor je dobil leto pozneje. Šlo je za okoli 120 zabojnikov, ki so leta 1992 prispeli v koprsko pristanišče, od tam pa so jih z Viatorjevimi tovornjaki prepeljali na brniško letališče. V zabojnikih je bilo približno 2000 neprebojnih jopičev in čelad ter prav toliko avtomatskih pušk heckler & koch, vse je bilo namenjeno ministrstvu za notranje zadeve. Poleg tega je bilo v zabojnikih še 13.000 avtomatskih pušk kalašnikov, več kot 10.000.000 nabojev, 9300 pištol makarov in trinajst minometov ter vzhodnonemške vojaške uniforme. Orožje – predvsem puške, minomete in strelivo – naj bi Franc Kosi, tesni sodelavec takratnega notranjega ministra Igorja Bavčarja, prodal Hrvatom in Bošnjakom. Orožje naj bi prevažali s tovornjaki Pivovarne Union. Zaradi te najdbe so ovadili Igorja Bavčarja, Franca Kosija, nekdanjega obrambnega ministra Janeza Janšo, njegovega sodelavca Ludvika Zvonarja ter trgovca z orožjem Nicholasa Omana in Grka Konstantina Defermosa. Tožilec je pozneje umaknil ovadbe zoper Bavčarja, Janšo, Zvonarja, Omana in Defermosa, uvedena je bila le preiskava zoper Kosija, vendar posledic ni bilo.

Tretja orožarska zgodba, ki je verjetno povezana tudi s tihotapljenjem, se je pravzaprav začela v Sloveniji. Neznanci so namreč 10. decembra 1999 iz skladišča v postojnski vojašnici kar s tovornjakom odpeljali približno 130 kosov orožja in 20.000 nabojev. Ukradli naj bi bili 100 avtomatskih pušk M-70 (kalašnikov jugoslovanske izdelave), deset polavtomatskih pušk M-59/66, sedem singapurskih avtomatskih pušk SAR-80 (licenca ameriške M-16), pet jugoslovanskih ostrostrelskih polavtomatskih pušk M-76, pet ameriških miniaturnih brzostrelk ingram 9 mm skupaj z dušilci, nekaj kosov avtomatske pištole M-84 (jugoslovanski »škorpijon«), 38 pištol M-57 in zaboj zastarelih polavtomatskih pušk M-59/66. Preiskava doslej ni odgovorila na vprašanje, kdo je orožje ukradel, veliko pa je bilo namigov, da je bilo orožje namenjeno kosovskim Albancem. Letos maja je Sova obrambnemu ministrstvu izročila deset pušk (menda osem M-70 in dve SAR), ki izvirajo iz postojnskega ropa. Kje jih je dobila, pa odgovorni doslej niso sporočili.

Rok Praprotnik

17.09.2001

Civilni vojaki ostali brez »plače«

Mors bi jim vsak mesec moral izplačati okrog 44 tisoč tolarjev, a zaradi »likvidnostnih problemov« tega ni storil

Ravne na Koroškem – Gregor Švajger, sedemindvajsetletni univerzitetni diplomirani ekonomist – kmalu bo končal tudi tretjo stopnjo ekonomije – je le eden od zadnje čase kar številnih mladih koroških fantov, ki so se odločili za civilno služenje vojaškine. Skupaj s še desetimi je bolničar v Reševalni službi Koroške na Ravnah. Desetina pri reševalcih zaposlenih vojakov, katerih obveznost traja sedem mesecev, je silno nezadovoljna z odnosom države oziroma obrambnega ministrstva (Mors) do njih. Njihovi žepi so prazni in če jim v začetku ne bi priskočili na pomoč reševalci in pozneje že starši, bi se jim slabo pisalo.

Civilni vojaki bolničarji so se v iskanju svojih pravic obrnili tudi na Delo. V pismu, ki ga je poslal Gregor Švajger, so zapisali, da jim obrambno ministrstvo ni izplačalo minimalnih zakonsko upravičenih sredstev (za prevoz na delo, malico in pranje delovnih oblek ter vojaške žepnine) že od decembra lani. Na mesec bi civilni vojak moral prejeti okrog 44 tisoč tolarjev in je najčenčiti vojak, je poudaril Gregor Švajger. »Tisti v vojašnici je veliko dražji, tam se stroškom pač ni mogoče izogniti, pri nas civilnikih pa je to očitno mogoče. Opravimo najmanj 208 delovnih ur na mesec, včasih tudi več. Pomagamo pri oskrbi bolnikov, opravljamo nenujne prevoze, smo v pomoč dispečerjem itd. Čeprav izpolnjujemo delovne zahteve, že štiri mesece nismo dobili niti tolarja za malico. Za dva meseca nam je nekaj denarja založila Reševalna služba, od države pa ni bilo nič. Jaz bom čez dobra dva tedna odslužil in če mene in drugim ne bi pomagali starši, ne bi imeli niti za malico,« je rekel Gregor Švajger, doma na Brdinjah pri Ravnah na Koroškem.

Vojaška civilna desetina pri Reševalni službi Koroške je ljudem iz teh krajev dobro znana. Fantje, ki s takšnim delom služijo domovini, pa so prizadeti in užaljeni, da je država tako pozabila nanje. V vojašnici se nikoli ne zgodi, da vojak ne bi dobil zaslužene malice ali drugega obroka hrane. Na fante, civilne vojake, pa v ljubljanskem »Pentagonu« očitno velikokrat radi pozabijo. Zagotovo se le ni pripetilo, pravijo fantje, da bi kdo na Morsu ostal brez plače ali dodatka za malico.

»Pritožili smo se na Mors, gospodu Deželaku, in obljubil nam je, da bodo naši problemi rešeni konec meseca. Izgovarjali so se na likvidnostne težave, a obenem kupovali draga vozila. Obrambnega ministra po tej poti sprašujemo, kdaj bomo končno dobili denar, do katerega smo zakonsko upravičeni,« je sklenil Gregor Švajger v imenu še desetih kolegov, civilnih vojakov bolničarjev iz Reševalne službe Koroške na Ravnah.

Si predstavljate vojaka, ki je sinoči, kakor Gregor Švajger, šel opravljat dolžnosti v nočni izmeni, malico pa naj si najde sam, kakor ve in zna? V Natu se kaj takega zagotovo ne dogaja.

Ivan Praprotnik

17.09.2001

Služenje vojaškega roka

Nabornik si ne more premisliti

Zakon ne predvideva možnosti, da bi si vojaški obveznik premislil in že odobreno civilno služenje zamenjal za vojaško

Ljubljana – Birokrati obrambnega in notranjega ministrstva so se v zadnjih šestih mesecih znašli pred povsem novim problemom. Dobili so kar 40 prošenj fantov, ki so jim že odobrili civilno služenje vojaščine, a so si premislili in bi raje odšli v vojašnice. A zakon o vojaški dolžnosti je tako nepopolno, da ne predvideva možnosti, da bi si obveznik premislil in se odpovedal pridobljeni pravici za civilno služenje. Sicer pa število prosilcev za civilno služenje naglo narašča in naj bi letos doseglo že 30 odstotkov obveznikov. Ker je bilo poleg tega za zdravstveno nesposobne spoznanih 18 odstotkov nabornikov, je letos skoraj polovica nabornikov trajno izgubljena za Slovensko vojsko.

Kot nam je povedal Iztok Conič, predsednik komisije, ki določa o pravici nabornika do ugovora vesti, so v zadnjih mesecih dobili 40 zahtev obveznikov, da se odpovedujejo pravici do civilnega služenja vojaščine in da naj jih napotijo na služenje v vojsko. To je državne uradnike presenetilo, saj v zakonskih aktih, ki urejajo vojaško dolžnost, ni govora o takšnih primerih. Zato se je tudi sestala medresorska komisija in sprejela sklep, da bo notranje ministrstvo pripravilo navodilo, kako ravnati.

Zanimivo je vprašanje, zakaj se fantje, ki že imajo odobreno civilno služenje, temu odpovedo. Conič pravi, da v zahtevkih tega ne navedejo, zato o razlogih lahko samo ugibamo. Verjetno je njihova odločitev posledica tega, da je spričo velikega števila nabornikov, ki želijo služiti civilno, na napotitev treba čakati zelo dolgo. Po drugi strani lahko na to vpliva tudi dejstvo, da se v zadnjem času odpira veliko novih delovnih mest v vojski in policiji, kjer pa se fant ne more zaposliti, že je uveljavljal ugovor vesti. Služba v teh institucijah je namreč povezana z nošenjem orožja, oporečnikom pa zakon onemogoča pridobitev orožnega lista. Vse omenjeno govori v prid temu, da je med fanti, ki jim komisija priznava status oporečnika, tudi nekaj takšnih, ki v resnici to niso, ampak zgolj iščejo lažjo možnost za opravljanje vojaščine.

Po zadnjih podatkih se število prošenj za civilno služenje v primerjavi z lani močno povečuje, saj je prošenj za okoli 20 odstotkov več. Tako je bilo letos od 1. januarja do preteklega petka vloženih že 2180 prošenj, celo prejšnje leto pa 2950. Zato lahko pričakujemo, da bo konec 2001 že 30 odstotkov nabornikov populacije prosilo za civilno služenje. Komisija ugodi od 90 do 95 odstotkom prošenj.

Zaradi vsega tega so odgovorni na obrambnem ministrstvu že pripravili spremembe uredbe o izvajanju civilnega služenja vojaškega roka. Skoži vladno proceduro jo bodo poskušali spraviti še letos. Ena izmed bistvenih sprememb naj bi bila, da bi morale organizacije, ki vzamejo te fante, zagotavljati nastanitvene zmogljivosti zanje. Ali povedano drugače: tudi oni bodo morali, tako kot vojaki, spati tam, kjer služijo. S tem naj bi bolj izenačili civilno in vojaško služenje obveznosti.

Za SV pa je že vnaprej izgubljenih tudi 18 odstotkov nabornikov, ki so vojaščine oproščeni zaradi zdravstvene nesposobnosti. Dr. Ljubica Jelušič, predavateljica na Katedri za obramboslovje na FDV, opozarja, da je, denimo, v Avstriji nesposobnih le 8 odstotokov mladeničev. To ne pomeni, da so bolj zdravi od slovenskih. V Avstriji imajo namreč različna zdravstvena merila za posamezne vojaške službe. Tako so na primer za kuharja nižja kakor za tankista. V Sloveniji pa imamo enako stroge kriterije za vse nabornike in po naših podatkih resnih predlogov za spremembo pravilnika o zdravstvenih pregledih še ni.

Rok Praprotnik

20.09.2001

Delo obveščevalno-varnostne službe

Ponovna reorganizacija

Odkar je Janez Janša prenesel velik del pristojnosti za obveščevalno delo z ministrstva na vojsko, je OVS ostalo bolj malo

Ljubljana **– Včeraj se je sestala državnozborska komisija za nadzor nad delom varnostnih in obveščevalnih služb. Obravnavala je zaupno poročilo o delu obveščevalno-varnostne službe obrambnega ministrstva (OVS). Seja je bila zaprta za javnost, delo OVS pa je po naših podatkih zelo omejeno. Skoraj eno leto je namreč, odkar je takratni obrambni minister Janez Janša reorganiziral OVS. Velik del pristojnosti za obveščevalno in varnostno delo v enotah Slovenske vojske je z ministrstva prenesel na vojsko. Tako je tudi Slovenska vojska kakor vse druge po svetu dobila svoj obveščevalno-varnostni oddelek. Kaj pa je ostalo od OVS?**

Obveščevalno-varnostna služba obrambnega ministrstva je bila generator mnogih odmevnih slovenskih afer. Začelo se je leta 1991, ko je predhodnica OVS Vomo prevzela aktivno vlogo pri prodaji orožja Hrvaški in BiH. Do danes ni bilo pojasnjeno, ali je bil ves denar, ki ga je Vomo iztržil za prodajo orožja, porabljen za državne potrebe ali ga je nekaj končalo tudi v zasebnih žepih.

Najhujša afera, ki je pripomogla k odstopu takratnega obrambnega ministra Janeza Janše, je iz leta 1994, ko je skupina oboroženih vojaških specialcev pod vodstvom Voma na cesti pri Depali vasi ustavila, pretepla in aretirala civilista Milana Smolnikarja. Vseh afer, ki so bile posledica odtekanja zaupnih dokumentov iz OVS, ne bomo naštevali. Omenili bomo le zadnjo. Afera Sava je prišla na dan lanskega maja, ko je delavec OVS novinarju *Večera* izročil zaupni dokument o domnevno nezakonitem sodelovanju OVS s tajno službo ameriškega obrambnega ministrstva (DIA) na ozemlju ZRJ. Afera je bila toliko hujša, ker so bila objavljena imena nekaterih operativcev in ker so bili vpleteni Američani. Vse to je podkrepilo odločitev takratnega obrambnega ministra Janeza Janše, da je izvedel »racionalizacijo« OVS. Sistemizacijo delovnih mest v službi je skrčil, hkrati pa velik del pristojnosti OVS prenesel na generalštab Slovenske vojske. Novi generalštabni odsek J-2 pod vodstvom polkovnika Marjana Balanta je tako dobil pristojnosti za obveščevalno in varnostno delovanje na taktični ravni. Vse dotedanje izpostave OVS so prešle v okvir vojske; vojaškim poveljnikom dostavljajo obveščevalne in varnostne ocene ter skrbijo za protiobveščevalno dejavnost v enotah. Vojska je dobila tudi oddelek za elektronsko izvidništvo in tudi razvpiti vohunski kombi – pred štirimi leti so ga pri Zavrču zaplenili Hrvati. Zdaj je v okviru bataljona za zveze na Vrhniki.

Direktor OVS je pod ministrom Antonom Grizoldom postal Zoran Klemenčič. Prav zdaj po naših podatkih v OVS ponovno poteka reorganizacija, od nekdanjih 200 zaposlenih pa jih je ostalo samo še okrog 50. Službi je že prej primanjkovalo strokovnjakov in nič bolje ni danes. Sektor za obveščevalno dejavnost na primer ima po naših podatkih samo še tri operativce. Vodja tega sektorja je po teh podatkih ponovno Vladimir Šapon, ki je bil s tega mesta umaknjen, potem ko so njegovi pri Zavrču izgubili vohunski kombi. Zelo zanimiva je tudi informacija, da naj bi bile ameriške obveščevalne službe po aferi Sava prekinile vse stike s slovenskim obrambnim ministrstvom in teh stikov menda do danes niso obnovili.

Rok Praprotnik

Dnevnik 02.10.2001

Posvet o religiozni duhovni oskrbi v vojski

Vsi vojaki pri maši niso enakopravni

Za zdaj le dva katoliška duhovnika – Sporazumov z drugimi cerkvami ne bo? – Duhovna oskrba v vojski zakonsko sploh ni urejena

***Ljubljana* – Predstavniki v Sloveniji registriranih verskih skupnosti so se včeraj v uradu za verske skupnosti sešli na posvetu s predstavniki obrambnega ministrstva in vojske. Sestanek je bil zaprt za javnost, govorili pa so tudi o tem, kako je duhovna oskrba organizirana v Slovenski vojski in kako bi zagotovili duhovno oskrbo tudi za vojake, ki niso pripadniki rimskokatoliške ali evangeličanske cerkve. Nekatere pa je zanimal še smisel religiozne duhovne oskrbe vojakov.**

Sporazum o duhovni oskrbi vojakov v Slovenski vojski je vlada doslej podpisala samo z rimskokatoliško in evangeličansko cerkvijo. Tako sta zdaj v vojski zaposlena dva katoliška vojaška duhovnika. Eden je že začel delati, drugi pa se še šola v Kanadi na šoli za vojaške duhovnike. Kandidata za evangeličanskega vojaškega duhovnika pa zaradi zdravstvenih razlogov v vojski niso zaposlili. Zdaj iščejo drugega kandidata.

Prvi vojaški duhovnik, ki je že začel delati, je dr. Jože Plut. Njegova naloga pa je praktična vzpostavitev duhovne oskrbe v vojski. Kot pravi, je za vojake v vojašnici na Ptuju in v Mariboru že izpeljal dve maši; odziv je bil menda precejšen, čeprav je to bilo med njihovim prostim časom. Na Ptuju je bila maša v jedilnici, v Mariboru pa na prostem na vadišču.

Nikakor pa še ni urejena duhovna oskrba za recimo pripadnike pravoslavne ali muslimanske veroizpovedi. In tudi temu je bilo namenjeno včerajšnje srečanje na uradu za verske skupnosti. V Slovenski vojski zatrjujejo, da je duhovna oskrba samo eden od segmentov celovite skrbi za vojaka in da nikakor nimajo namena zaposliti veliko vojaških duhovnikov. Po nekaterih namigih naj jih ne bi bilo več kot trije ali štirje.

Kljub temu je treba v vojski zagotoviti enakomerno obravnavanje različnih veroizpovedi. Z možnostjo civilnega služenja vojaškega roka nekatere veroizpovedi zagotovo odpadejo, poleg katolikov in evangeličanov pa je v vojski veliko še pravoslavnih in muslimanov. Po nam dostopnih podatkih vlada posebnih sporazumov o duhovni oskrbi vojakov s preostalimi verskimi skupnostmi ne bo sklepala. Bo pa naloga službe za duhovno oskrbo v vojski zagotoviti duhovno oskrbo tudi vojakom drugih veroizpovedi. Verjetno bo vojaški duhovnik navezal stike z duhovnikom druge verske skupnosti za vojaka druge vere, ki potrebuje duhovno oskrbo.

Zanimivo pa je, da vprašanje duhovne oskrbe v vojski doslej ni bilo rešeno v zakonodaji – v njej sploh ni omenjeno. Prejšnji načelnik generalštaba general **Iztok Podbregar** je denimo za *Delo* izjavil, da je načeloma za duhovno oskrbo vojakov, vendar bi morali pred tem to vprašanje urediti v zakonu. Čeprav se to še ni zgodilo, duhovno oskrbo v Slovensko vojsko že vpeljujejo.

Rok Praprotnik

20.11.2001

Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV v obdobju 2002–2007

Več vojakov, manj častnikov

Manj rezervistov – Udarni del bodo sile za posredovanje – Glavne sile bodo sestavljali poklicni vojaki in vojaki na služenju – Dopolnilne sile za varovanje objektov in logistiko

***Ljubljana* – Slovenska vojska bo v naslednjih šestih letih dobila povsem drugačno podobo. To lahko sklepamo iz dokumenta *splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske v obdobju 2002 do 2007*, ki ga je vlada poslala v obravnavo državnemu zboru. Poglavitna sprememba je zmanjšanje bojne sestave s 36.000 na 26.000 vojakov. Ob tem pa vodstvo obrambnega ministrstva in vojske napoveduje tudi številne kakovostne spremembe v vojski.**

Državni zbor je pred tremi leti sprejel podoben dokument, le da je opredeljeval razvoj in opremljanje vojske med letoma 1999 in 2010. Kot kaže, so na obrambnem ministrstvu ugotovili, da so takrat zapisani načrti nerealni in neuresničljivi. Zato so sestavili nov program, ki je predvsem bolj kratkoročen in hkrati veliko bolj dodelan in konkreten. Najpomembnejše ugotovitve o razmerah v vojski so temu primerne. Izobrazbena struktura vojaških oseb mnogokrat ni primerna, prav tako pa je v vojski preveč (pod)častnikov in premalo vojakov. Ni izdelana karierna pot vojakov, prihaja do prehitrega napredovanja, razlik v plačah, prevelika je povprečna starost poklicnih vojakov ...

Zato nameravajo do leta 2007 spremeniti razmerje med podčastniki in častniki v korist vojakov. Udarni del vojske bodo sile za posredovanje, v katerih bo do leta 2007 zaposlenih do 2300 vojakov in bodo lahko polno bojno pripravljene v 30 dneh. Hrbtenica vojske bodo glavne sile, ki bodo najvišjo stopnjo pripravljenosti dosegle v 90 dneh. V njih bodo tako poklicni vojaki kot vojaki na služenju. V 180 dneh bodo morale biti bojno sposobne dopolnilne sile, ki bodo namenjene predvsem za varovanje objektov in logistiko. Po preoblikovanju naj bi bil v bojno sestavo SV vključen odstotek slovenskih državljanov.

Do leta 2007 naj bi v vojski vsako leto zaposlili po 300 novih pripadnikov, od tega 270 vojakov in 30 častnikov. Podčastnike bodo praviloma kadrovali iz vrst poklicnih vojakov. Podčastniki naj bi v vojski dobili tudi odgovornejše naloge, kakor jih imajo danes. Recimo: poveljnik voda mora biti danes častnik – podporočnik, pozneje pa bo to počel podčastnik. Končno stanje naj bi dosegli leta 2010 s 7700 poklicnimi pripadniki v SV. Uvedli naj bi tudi novo kategorijo – vojaški uslužbenci. To pomeni, da vojaški duhovniki, psihologi, zdravniki in podobni, čeprav bodo zaposleni v vojski, ne bodo imeli klasičnih vojaških činov in poveljniške vloge. Slovenska vojska torej po desetih letih znova uvaja to, kar je poznala že JLA.

Za nadaljnjo modernizacijo vojske bo do leta 2007, kot je zapisano v programu, potrebnih 65 milijard tolarjev – seveda poleg vsakokratnega letnega obrambnega proračuna. Dokončanje opremljanja 10. motoriziranega bataljona, 17. bataljona vojaške policije in 20. motoriziranega bataljona bo stalo 29,5 milijarde. Za sistem poveljevanja in kontrole potrebujejo 8 milijard, za logistiko 20, za protizračno obrambo pa 7,5 milijarde.

Rok Praprotnik

22.11.2001

Postojnska kraja orožja še ni pojasnjena

O istih dogodkih različna poročila

Zakaj je imela Sova leto dni pet ostrostrelskih in avtomatskih pušk, ki so uradno veljale za ukradene? – Poslanci dvomijo o postopkih

Ljubljana – Doslej največja kraja orožja iz skladišč Slovenske vojske, do katere je prišlo 10. decembra 1999, še vedno ni pojasnjena. Neznanci so takrat iz postojnske vojašnice s tovornjakom odpeljali okrog 130 kosov pehotnega orožja in 20.000 kosov streliva. Takoj po ropu so iz kriminalističnih krogov prišle informacije, da so tatovi orožje odpeljali iz države, letos aprila pa je Sova obrambnemu ministrstvu izročila 5 ostrostrelskih in 5 jurišnih pušk SAR iz postojnske kraje, ki jih je odkupila v Sloveniji. Najnovejše neuradne informacije govorijo tudi o tem, da naj bi Sova to orožje imela že leto dni, preden ga je izročila obrambnemu ministrstvu. Ni pa jasno zakaj.

Zanimivo je že dejstvo, da je Sova to orožje kupila v Sloveniji. To bi lahko pomenilo, da se tudi ostalo v Postojni ukradeno orožje nahaja v naši državi. S tem pa se bistveno spremenijo ocene o varnostnih razmerah v državi, saj je med ukradenim orožjem precej specialnega, kot so brzostrelke ingram, avtomatske pištole škorpion in ostrostrelne puške M 76. Predvsem brzostrelke ingram, ki so bile ukradene z dušilci, in ostrostrelske puške lahko služijo za tihe likvidacije in teroristična dejanja.

S krajo orožja iz postojnske vojašnice se je včeraj za zaprtimi vrati ponovno ukvarjala parlamentarna komisija za nadzor nad varnostno-obveščevalnimi službami. Na mizi so imeli kronološki pregled aktivnosti Sove, obrambnega in notranjega ministrstva v zvezi s postojnskim orožjem. Kot kaže, se je poslancem ob poročilih zbudilo precej dvomov o postopkih vseh treh služb. Predsednik komisije **Jožef Jerovšek** (SDS) je po seji povedal, da so med odgovori zasledili določene neskladnosti, zato so zahtevali dodatna pojasnila. Jerovšek teh neskladnosti ni želel podrobneje pojasniti, neuradno pa smo zvedeli, da poročila (predvsem Sove in kriminalistične policije) o istih dogodkih in dejanjih govorijo različno. Navedene so tudi različne številke.

Dejstvo, da je Sova tajno odkupila orožje, pomeni, da ji je znan prodajalec orožja. Nedovoljena trgovina z orožjem pa je kaznivo dejanje, kar pomeni, da bi Sova o tem morala obvestiti kriminalistično policijo, ki po zakonu preiskuje kazniva dejanja. Neuradni viri govorijo, da preiskava postonjske kraje ne napreduje. To bi lahko potrdilo namigovanja, da sodelovanje med Sovo in kriminalistično policijo ni posebno zgledno in plodno, pri čemer ni jasno, ali je Sova policiji sporočila ime prodajalca postojnskega orožja ali ne.

Tudi ni jasno, ali je Sova pri odkupu orožja v Sloveniji ravnala zakonito. V zakonu o Sovi namreč piše, da lahko ta služba zbira podatke v tujini ali v povezavi s tujino. Element tujine je sploh eno izmed glavnih meril pri presoji pristojnosti službe. Zakon Sovi omogoča tajni odkup predmetov, pri tem pa ne govori oziroma omejuje tega pooblastila samo na tujino oziroma povezavo s tujino.

Še bolj zanimiva so zagotovila neuradnih virov, da je Sova imela odkupljeno postojnsko orožje celo leto, preden ga je izročila obrambnemu ministrstvu. Seveda ni jasno, zakaj bi Sova leto dni potrebovala pet ostrostrelskih in pet avtomatskih pušk, ki so takrat v državi uradno veljale za ukradene.

Na Sovo smo naslovili vprašanje, kdaj in kje je odkupila omenjene puške. Njihov odgovor je, da na vprašanje ne morejo odgovoriti, ker preiskavo vodi tožilstvo.

Rok Praprotnik

09.01.2002

Večnamenskost novega vladnega letala

Vohunjenje s sokolom

Proizvajalec falcona 900 EX naj bi na kupčevo željo priredil letalo tudi za namestitev kamere za snemanje površja zemlje

***Ljubljana* – Generalni sekretar vlade Mirko Bandelj je lansko jesen podpisal pogodbo o nakupu novega vladnega letala falcon 900 EX v vrednosti 35 milijonov dolarjev. Vlada je nakup izvedla z denarjem za nakup vojaške opreme in oborožitve, zato so, predvsem Bandelj, večkrat poudarjali večnamenskost vladnega letala, kar naj bi pomenilo, da ga bo mogoče uporabljati tudi v obrambne namene. Po podatkih dobro obveščenega vira naj bi bilo tako letalo prirejeno tudi za uporabo kamere za snemanje površja zemlje.**

Eno izmed poglavitnih meril pri izbiri vladnega letala naj bi torej bila večnamenskost. To pomeni prevoz potnikov v tujino (službena potovanja) in VIP-prevoze, podporo pri evakuaciji enot Slovenske vojske, ki sodelujejo v mednarodnih mirovnih operacijah, hiter transport rezervnih delov za tehniko Slovenske vojske, prevoz opreme in orožja v misiji in vajah Partnerstva za mir in Nata, izvajanje nalog zaščite in reševanja (prevoz bolnikov in ranjencev), manevre enot Slovenske vojske in komercialne prevoze tovora na podlagi pogodbe (prihodki proračuna oz. lastnega vzdrževanja). V vladno letalo bo tako mogoče vgraditi tudi opremo za urgentno oskrbo treh bolnikov ali ranjencev, ki je bila sicer kupljena s helikopterjema cougar AS532 AL za Slovensko vojsko.

Med merila večnamenskosti za potrebe obrambe sodi tudi opazovanje in snemanje iz zraka. Slovenija je hkrati tudi podpisnica sporazuma *Odprto nebo*, ki so ga sprejele države članice Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (Ovse) 24. marca 1992 na vrhu v Helsinkih. Države podpisnice lahko tako druga v drugi z opazovalnimi poleti nadzirajo oborožitev in vojaške instalacije. Bistveni namen sporazuma pa je utrjevanje zaupanja med državami. Za opazovanje se uporabljajo letala, opremljena s kamerami. Slovenija takšne opreme za zdaj nima, zato je pravico do nadzora doslej izvajala s tujimi letali. Predstavniki Slovenske vojske so tako že snemali ozemlje Velike Britanije in ZDA. Vojske teh držav pa so iz zraka snemale tudi Slovenijo.

Na vladi so nam na vprašanje, ali bo novo vladno letalo opremljeno tudi s specialno opremo, kakor je kamera za snemanje površine zemlje, enigmatično odgovorili, da letalo s takšno kamero ni opremljeno, pač »pa bo vanj vgrajena specialna tehnika, ki bo omogočila letalu, da po potrebi izpolnjuje svoje večnamensko poslanstvo«. To glede na zanesljivost našega vira informacij lahko pomeni, da kamere ob nakupu res še ne bo v letalu, bo pa vse pripravljeno za njeno namestitev. Poleg tega takšna oprema sodi tudi med vojaško tehniko, zaradi česar neposrednega odgovora vlade na takšno vprašanje tudi ni bilo pričakovati, saj se lahko pogojno takšna oprema uporablja tudi za vohunske namene.

Rok Praprotnik

19.02.2002

Urad za varovanje tajnih podatkov

Da skrivnosti ne bi več curljale v javnost

Urad naj bi skrbel za razvoj in uveljavljanje fizičnih, organizacijskih in tehničnih standardov varovanja tajnih podatkov

***Ljubljana* – Vlada je pred časom ustanovila urad za varovanje tajnih podatkov. Kultura odnosa do tajnih podatkov je v Sloveniji dokaj nizka, saj je večina velikih afer, ki so izbruhnile, temeljila na razkrivanju tajnih podatkov. Boljša zaščita zaupnosti je tako v interesu države, to pa zahteva tudi Nato pred morebitno vključitvijo, saj bi Slovenija takrat razpolagala tudi s tajnimi podatki zavezništva. Novi zakon o tajnih podatkih zahteva ustanovitev urada za varovanje tajnih podatkov.**

Zadnja velika afera, ki je izbruhnila zaradi razkritja tajnih podatkov, je bila afera Sava. Takrat je dnevnik *Večer* objavil zaupne dokumente, iz katerih je bilo razvidno, kako je tajna služba obrambnega ministrstva (OVS) sodelovala z ameriško tajno službo na območju Zvezne republike Jugoslavije. Zaradi izdaje zaupnega dokumenta sta se pred sodiščem znašla dva delavca OVS in novinar Blaž Zgaga.

Kljub temu je zanimivo, kako so pred afero Sava na OVS ravnali z zaupnimi dokumenti. Nekateri dokumenti naj bi ležali kar po mizah, omare, ki so stale na hodnikih, pa naj bi bile kar odklenjene. Pri takšni varnostni kulturi ni nenavadno, da se je največ tovrstnih afer rodilo prav v OVS.

Zakon o tajnih podatkih, ki ga je parlament sprejel lanskega oktobra, naj bi pomagal odpraviti takšno stanje. Zakon med drugim tako zahteva, da vlada v šestih mesecih po uveljavitvi zakona ustanovi urad za varovanje tajnih podatkov. Med njegovimi pristojnostmi so vodenje evidenc o dovoljenjih delavcev, ki rokujejo z zaupnimi podatki, predlaganje izboljšav za varovanje tajnih podatkov ter spremljanje stanja pri določanju in varovanju tajnih podatkov. Poleg tega pa skrbi tudi za razvoj in uveljavljanje fizičnih, organizacijskih in tehničnih standardov varovanja tajnih podatkov.

Pred nekaj tedni je vlada imenovala tudi direktorja urada. To mesto je zasedel Ludvik Čarni, nekdanji policijski specialec, ki je bil nazadnje direktor urada za varnost in zaščito, od koder ga je pred novim letom odstavil generalni direktor policije Marko Pogorevc. Čarni je za zdaj edini zaposleni, urad pa nima še niti svojih prostorov.

Glede na zakonske pristojnosti urada lahko rečemo, da bi ta vsekakor moral imeti tudi pristojnost inšpekcijskega nadzora, tako da bi preverjal, kako se varovanje tajnih podatkov izvaja v praksi, in morebitne pomanjkljivosti tudi sankcioniral oziroma prijavil ustreznim organom. Tako kot urad za preprečevanje korupcije si bo verjetno tudi ta urad moral šele izboriti ustrezen položaj v administraciji.

Rok Praprotnik

Skupina Nata, ki se je prejšnji teden mudila v Sloveniji, je ocenjevala tudi stanje na področju varovanja tajnih podatkov. Njene ugotovitve še niso znane.

15.03.2002

Preiskava kraje orožja iz vojašnice v Postojni še vedno neuspešna

Roparji še zmeraj na prostosti

Sova je orožje kar dvakrat odkupila na črnem trgu – Dvom o strokovnem delu kriminalistične policije – Sova lani dejavnejša pri spremljanju telekomunikacij

***Ljubljana* – Preiskava kraje orožja iz postojnske vojašnice še vedno ni končana in po mnenju dobro obveščenih nič ne kaže, da bodo krivci kmalu odkriti. Zaradi tega je vedno več dvomov o strokovnem oziroma doslednem delu kriminalistične policije, ki v treh letih primera ni bila sposobna rešiti.**

Komisija DZ za nadzor nad delom obveščevalno-varnostnih služb je včeraj sprejela osnutek sklepov in ugotovitev. Dokončno različico naj bi sprejela na naslednji seji, ko bodo člani, kot je povedal predsednik komisije **Jožef Jerovšek** (SDS), pripravili predloge k osnutku, ki ga je pripravil predsednik. Glavni problem naj bi bil po naših podatkih v tem, da so Jerovškovi predlogi preveč splošni. Komisija pa naj bi s svojim delom vendarle opozarjala na napake varnostno-obveščevalnih služb.

Tako je zanimivo dejstvo, da je obveščevalna agencija Sova na črnem trgu kar dvakrat odkupila orožje, ki je bilo ukradeno iz postojnske vojašnice. Prvič naj bi bil Sovin agent – po navedbah zanesljivega vira – v okolici Kamnika kupil pet avtomatskih in pet ostrostrelskih pušk. V drugem odkupu nekaj mesecev pozneje pa naj bi bila Sova pridobila nekaj pištol makarov.

To pomeni, da je Sova vsaj dvakrat prišla v stik z osebami, ki so izvedle postojnski rop, oziroma njihovimi posredniki. Ker pa Sova po zakonu ni pristojna za preiskovanje kaznivih dejanj, je – kot zagotavljajo pristojni – informacije, ki jih je pridobila o postojnskem ropu, izročila kriminalistični policiji. Vendar kriminalistična policija pri preiskavi ropa ni napredovala. To pa je nenavadno, saj bi moral podatek o tem, kdo, kje in kako prodaja ukradeno orožje na črnem trgu, zadoščati, da bi kriminalisti lahko naredili velik korak v preiskavi. Vendar se to ni zgodilo. Namesto tega država od roparjev z državnim denarjem kupuje orožje, ki je bilo ukradeno iz vojaškega skladišča.

Kot trdijo dobro obveščeni, za preiskavo primera ni prave volje. Tudi Jerovškova komisija je pridobila veliko poročil vseh služb in organov, ki se ukvarjajo s postojnsko krajo, na posebni seji pa so soočili tudi predstavnike policije, tožilstva, Sove in vojaške obveščevalne službe, vendar Jerovšek ni želel predstaviti razlogov za neučinkovito preiskavo.

Rok Praprotnik

Komisija za nadzor nad obveščevalno-varnostnimi službami se je včeraj seznanila s poročilom o delu Sove za preteklo leto. Kot je povedal Jerovšek, se je dejavnost Sove pri spremljanju telekomunikacij v lanskem letu nekoliko povečala, vzrok za to pa je bilo srečanje ameriškega predsednika Georgea Busha z ruskim kolegom Vladimirjem Putinom in dogodki 11. septembra.

25.03.2002

Vojaška zdravstvena služba

Ko nadrejeni snemajo podrejene

Zaposleni v vojaški zdravstveni službi niso zadovoljni z načelnico Suzano Koltaj

Ljubljana **– »Vojska bo sama prala svoje umazano perilo,« je na tiskovni konferenci pretekli teden dejal načelnik generalštaba Slovenske vojske brigadir Ladislav Lipič. To je bil njegov odgovor na očitke o domnevnih nepravilnostih v vojaški zdravstveni službi, ki jo vodi Suzana Koltaj. Obveščevalno-varnostna služba obrambnega ministrstva pa je na ljubljansko okrožno tožilstvo poslala poročilo, saj je Koltajevo obravnavala zaradi suma storitve kaznivega dejanja nepooblaščenega snemanja.**

Suzana Koltaj je vodenje vojaške zdravstvene službe prevzela sredi lanskega leta. Pred tem je Koltajeva 25 let delala kot kirurginja v bolnišnici v Murski Soboti, šest mesecev pa je kot zdravnica sodelovala v mirovni misiji Slovenske vojske v Sarajevu. Vodstvo Slovenske vojske jo je ob imenovanju predstavilo kot pravo rešitev za vojaško zdravstveno službo, ki da jo bo preoblikovala s strokovnimi merili in s pravim odnosom do ljudi.

Zdravstvena služba je bila enajst let v okviru civilnega dela obrambnega ministrstva, oktobra lani pa so jo preoblikovali v vojaško zdravstveno službo. V enajstih letih se je v njej zamenjalo kar osem predstojnikov, od tega lani kar štirje.

Toda delavci vojaške zdravstvene službe so prejšnjo sredo v ljubljanski vojašnici Šentvid sestali na zelo burnem sindikalnem sestanku. Večina očitkov, ki so jih na njem izrekli, naj bi letela na račun Koltajeve. Šlo naj bi za njeno domnevno šikaniranje medicinskih tehnikov in zdravnikov, ki da jim nalaga nemogoče, tudi protizakonite naloge. Veliko hude krvi je dvignil njen ukaz medicinskim tehnikom, da morajo vsak dan ob 15. uri poročati o navzočnosti določenega zdravnika in o delu, ki ga je opravil. Vodstvu Slovenske vojske se takšen ukaz ne zdi sporen, češ da ureja samo vodenje evidence navzočnosti na delovnem mestu.

Kakor so nam povedali na obrambnem ministrstvu, se je zaradi osebne prijave častnika Slovenske vojske, da ga je Koltajeva nepooblaščeno snemala, s sumom storitve kaznivega dejanja ukvarjala tudi obveščevalno-varnostna služba (OVS) obrambnega ministrstva. Šlo naj bi za sestanek med Koltajevo in enim izmed zdravnikov, pri čemer naj bi Koltajeva snemala pogovor z diktafonom, za kar naj sogovornik ne bi vedel. OVS je menda zasegla magnetofonske trakove in jih skupaj s poročilom izročila okrožnemu tožilstvu v Ljubljani.

Kakor nam je povedal vodja tega tožilstva Gorazd Fišer, poročilo pomeni, da OVS, ki je obdelovala zadevo, ni dokazala utemeljenega suma kaznivega dejanja. Tožilstvo bo v nadaljnjem postopku samo preverilo, ali je šlo v konkretnem primeru za utemeljeni sum kaznivega dejanja. Seveda pa je nedopustno vsako snemanje osebe, ki za to ne ve, če za tem ne stojijo zakoniti ukrepi.

Navedbe smo želeli preveriti tudi pri Suzani Koltaj. Dejala nam je, da izjav sama ne sme dajati, ker za to nima pooblastil.

Rok Praprotnik

06.04.2002

Vojaško zdravstvo

V ambulanti izgubili račune

Resno pomanjkanje vojaških zdravnikov – Vojaške pogodbe še ni podpisalo pet od 14 zdravnikov – Sum kaznivih dejanj v vojaški zdravstveni službi

***Ljubljana* – Vojaška zdravstvena služba je v krizi že več let, nezadovoljstvo zaposlenih pa se nadaljuje tudi po lanski nastavitvi nove načelnice *Suzane Koltaj*. Notranja revizija je odkrila celo nekatere sume kaznivih dejanj, kronično pa primanjkuje vojaških zdravnikov.**

Vojaška zdravstvena služba je bila do lanske jeseni podrejena obrambnemu ministrstvu, ko so jo prerazporedili pod generalštab Slovenske vojske in imenovali novo načelnico Suzano Koltaj.

»Stanje v zdravstveni službi je resno,« se strinja namestnik načelnika generalštaba brigadir Anton Turk. Kot pravi, imajo težave s prehajanjem zdravnikov na vojaška delovna mesta. S premestitvijo zdravstvene službe v vojsko so morali namreč zdravnike razporediti v vojaške formacije. To pa pomeni, da bi morali zdravniki podpisati vojaške pogodbe, s čemer bi dobili nekatere ugodnosti, hkrati pa bi postali vojaške osebe in bili podrejeni vojaški hierarhiji. Nekateri pa tega ne želijo. Tako vojaške pogodbe še ni podpisalo pet od 14 zdravnikov, kolikor jih je v zdravstveni službi, ena zdravnica pa je med tem prekinila delovno razmerje. To pomeni, da več kot tretjina vojaških zdravnikov formalno ni razporejena na položaj vojaškega zdravnika, ampak so še vedno zaposleni v obrabnem ministrstvu z nazivi, kot so višji upravni delavec, eden pa ima menda celo naziv svetovalec vlade. Zato vsi zdravniki tudi ne opravljajo dela v vojaški zdravstveni službi.

Tudi odnosi med zaposlenimi v vojaški zdravstveni službi in načelnico Koltajevo niso najboljši. Nekateri podrejeni namreč zatrjujejo, da jim daje nemogoče in tudi nezakonite naloge. Sporen naj bi bil tudi njen vzvišen odnos do nekaterih podrejenih. Brigadir Turk nam je potrdil, da je nekaj napak s strani Koltajeve dejansko bilo, analizirali so jih in ugotovili, da je šlo za manj pomembne napake, ki so bile posledica pomanjkanja izkušenj na vojaškem področju.

Preiskovalci obveščevalno-varnostne službe obrambnega ministrstva pa se ukvarjajo s sumom kaznivega dejanja, ki je sicer nastalo že pred prihodom Koltajeve. Za ambulanto v vojašnici Hirska Bistrica namreč ne skrbi vojaški zdravnik, ampak zdravnik po pogodbi. Nekdo v zdravstveni službi pa je »založil« račune, ki jih je za svoje storitve izstavil zdravnik iz Hirske Bistrice. Zaradi te »administrativne napake« vojaška zdravstvena služba še danes zdravniku dolguje okrog 4,5 milijonov tolarjev.

Rok Praprotnik

18.05.2002

Od kod tako hitra profesionalizacija vojske

Upogljivi profesor Grizold

Rok Praprotnik

Prihod obrambnega ministra Antona Grizolda na obrambno ministrstvo je veljal za prihod strokovnjaka v resor, ki ga že vse od osamosvojitve pretresajo hudi škandali. Naslov prvega Grizoldovega intervjuja v glasilu obrambnega ministrstva je bil »Nobenih šok terapij«, pred imenovanjem pa je v državnem zboru zatrdil, da bo dajal prednost stroki pred politiko. Po skoraj dveh letih Grizoldovega ministrovanja lahko ugotovimo, da je pod pritiskom politike vojsko spravil v eno najhujših mogočih šok terapij.

V začetku letošnjega leta je skupina poslancev s prvopodpisanim Janezom Janšo, predsednikom SDS in prvim obrambnim ministrom, na čelu vložila predlog za spremembo zakona o vojaški dolžnosti. Po tem predlogu bi praktično takoj prenehali z izvajanjem nabora, v pol leta bi odslužili zadnji vojaški obveznniki, v štirih letih pa bi ukinili tudi obvezno služenje v vojaški rezervi. Dr. Anton Bebler je takrat napovedal, da bi uresničitev takšnega predloga pomenila »razmontiranje Slovenske vojske«. Navedimo samo eno dejstvo, na katerem temelji takšna ocena: na začetku letošnjega leta je bilo v vojski zaposlenih 1549 častnikov, 2041 podčastnikov, 692 vojakov in 762 civilistov. V vsakem trenutku je v vojski še okoli 3000 naborancikov. To bi pomenilo, da bi se vojska s takojšnjo ukinitvijo nabornikov znašla v položaju, ko bi, statistično gledano, prišlo na enega vojaka pet poveljujočih činov. Takšne vojske pa ni mogoče najti nikjer drugje na svetu.

No, Janša in sopodpisniki so kljub vsem argumentom vztrajali pri svojem predlogu, pri čemer so govorili, da bo hitra uvedba poklicne vojske pomenila celo prihranek za državni proračun, čeprav je že danes jasno, da bo poklicna vojska samo za tekoče funkcioniranje potrebovala 20 milijard tolarjev več. Takšna cenena demagogija brez realne slike o finančnih posledicah je seveda naletela na ugoden javni odziv. Janševa melodija pa je bila povšeči tudi predsedniku vlade Janezu Drnovšku. Ta je na svojem svetu za strateška vprašanja dahnil usodni da poklicni vojski, ko je rekel, da bo vlada poiskala vmesno rešitev med predlogom hitre profesionalizacije, ki jo predlaga Janša, in počasne do leta 2008, ki jo zagovarja vojska.

Rešitev je bila res vmesna, je pa še vedno zelo ekstremna. Vlada je pred dvema tednoma sprejela predlog, po katerem bi zadnji slovenski nabornik odslužil vojsko leta 2004. Ministri so se strinjali, da bo treba v tem času povečati obrambni proračun, ki naj bi do leta 2010 s sedanjih 1,57 odstotka BDP narasel na dva odstotka, kar v absolutnem znesku pomeni 158 milijard in 854 milijonov tolarjev.

Vladne obljube o povečanju obrambnega proračuna zvenijo lepo, nekateri pa dvomijo, da bodo uresničene. Ne nazadnje mora vlada zaradi nerealnega planiranja letos že po štirih mesecih pripraviti rebalans proračuna in zmanjšati javno porabo za 15 milijard. Od kod naj torej vzame 20 dodatnih milijard za golo financiranje poklicne vojske? Minister Grizold je tu odigral prav nečastno vlogo, ki ni v skladu z njegovo napovedjo, da bo dajal prednost stroki pred politiko. Odločitev o hitri profesionalizaciji vojske je navsezadnje izključno politična odločitev. Zaradi tega je vojska podvržena najhujši možni šok terapiji. Načelnik generalštaba brigadir Ladislav Lipič je v intervjuju za Sobotno prilogo pred dvema tednoma priznal, da bo prehod do leta 2004 ključb ustrezni finančni, materialni in kadrovski podpori zahteval velike napore, vprašljivo pa je, kakšni bodo vzbiaski rezultati. Z drugimi besedami: vojsko lahko vlada zasuje z milijardami tolarjev, pa je veliko vprašanje, kako bo ta vojska izgledala. Lipič bo namreč zaradi odločitve vlade naslednja tri leta vsako leto prisiljen zaposliti okoli 1000 novih vojakov. To je velik zalogaj. Ključni problem bo iskanje teh vojakov, saj bo vojska nastopila zgolj kot eden izmed ponudnikov na trgu delovne sile, in kot vse kaže, bo morala zaradi velikih potreb zaposlovati tudi tiste, ki imajo samo osnovno šolo. Zaradi tega bo v vojsko prišlo precej nekvalitetnega kadra, ki drugje nima možnosti. Policija denimo zahteva srednjo šolo in opravljeno policijsko akademijo. Vojska pa bo kadrovala stopnjo niže, med istimi, kjer danes kadrujejo razne varnostne službe dvomljivega slovesa.

Grizold lahkomiselno destruktivne Drnovškove zahteve o prehitri profesionalizaciji vojske ni zavrnil. Ni protestiral, ni ponudil odstopa. On, ki tudi sam zase pravi, da je strokovnjak, je ob megleni obljubi o povišanju finančnih sredstev od stroke dvignil roke. Kaj takšnega se ni zgodilo prvič. Ko se je Drnovšek odločil, da bo z vojaškim denarjem kupil novo protokolarno letalo, je Grizold v obrambo nakupa izrekel celo znameniti stavek »pa tožite državo«. Neki državljan je res vložil ovadbo. In kasneje ko je Drnovšek govoril, kako fino je, da so kupili protokolarno letalo z vojaškim denarjem, ker tako povečujemo vojaške izdatke, kar od nas pričakuje Nato, doktor obrambroslovnih znanosti Anton Grizold ni povzdignil glasu: »Trenutek, nakup civilnega letala pač ni povečevanje obrambnih izdatkov.« Ne. Profesor Grizold, ki je prišel kot nestrankarski minister oziroma strokovnjak, je kmalu po nastopu mandata postal član Drnovškove LDS. Nekdanji drkan FDV je kot politik postal temu primerno upogljiv.

Šok terapija, kar pomeni politična odločitev za prehiter prehod na poklicno vojsko, je Slovensko vojsko pahnila na čistino. Že tretjič v štirih letih bodo morali začeti s temeljito reformo. Leta 1998 sprejetemu Splošnemu dolgoročnemu programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske je sledila reorganizacija. Te še niti niso dobro zaključili, ko je ekipa ministra Grizolda sredi leta 2001 pripravila nov splošni dolgoročni progam in vojska je začela z novo reorganizacijo, katere pomemben del ukinjanje ter preoblikovanje enot in poveljstev, poteka prav v tem času. Reorganizacija še ni končana, pa se vojska že ukvarja z vprašanjem, kako bo izvedla tako temeljno stvar, kot je prehod na poklicno vojsko v tako kratkem času. Pri tem pa nihče ne ve, ali bo prehod sploh uspel. Kaj bo, če se zalomi? Bodo ponovno uvedli nabornike? Verjetno ne.

Slovenski vojski manjka stabilnosti in dolgoročne vizije, ki jo takšna institucija potrebuje. Če bi vizija bila, ne bi leta 1998 kupili cele eskadrilje letal pilatus, jih nadgradili in oborožili (vse skupaj je vredno za dva vladna sokola), danes pa sploh ne vedo, kaj naj z njimi in ali jih sploh potrebujejo. Če bi vizija bila, ne bi dolgoročnih(!) programov spreminjali po dveh letih. Odločitev o hitri profesionalizaciji je podobno kratkovidna. Grizold, ki je na začetku mandata zgledal kot nekdo, ki vliva zaupanje, ker v rokah drži kompas, se je pokazal v drugačni luči.

Ker je Grizold na začetku mandata nastopal kot strokovnjak, so bili mediji do njega dokaj prizanesljivi. S časom pa je bilo nenavadnih potez vendarle preveč. Med drugim je odpovedal pri prvi mini aferici, ki ga je doletela. V *Delu* smo razkrili, da je Jože Lacko, državni podsekretar na obrambnem ministrstvu, hkrati tudi direktor svojega zasebnega podjetja in da še v službenem času na ministrstvu dviguje telefone tega podjetja. Zakon o delavcih v državnih organih višjim upravnim delavcem prepoveduje opravljanje dejavnosti v gospodarskih družbah in to opredeljuje kot hujšo kršitev delovnih obveznosti, za kar je zagrožen tudi ukrep prenehanja delovnega razmerja. Grizold, ki je Lacka pripeljal na ministrstvo, je okleval cela dva tedna, preden je za Lacka uvedel disciplinski postopek. Pa tudi ko je to naredil, je Lacku pustil vse pooblastila. V njegovih rokah je minister namreč skoncentriral milijardna finančna sredstva ministrstva. Odkar obstaja obrambno ministrstvo, se še ni zgodilo, da bi en človek razpolagal z milijardnimi sredstvi iz rednega proračuna in hkrati iz sredstev TRP. Ponavadi je za redno financiranje skrbel en državni sekretar, za TRP pa drugi. Lacko in Grizold sta bila sicer sošolca na fakulteti, menda pa sta tudi po končanem študiju ohranila pristne stike. Glede na medlo ukrepanje ob očitnih Lackovih nepravilnostih lahko rečemo, da ga Grizold ščiti in da je disciplinski postopek uvedel bolj pro forma. Če ne, bi ukrepal tudi dejansko in Lacku za čas trajanja disciplinskega postopka odvzel pooblastila. Vse to seveda opazujejo ostali zaposleni na ministrstvu.

Kako se sliši, če rečemo, da z vsem denarjem obrambnega ministrstva rokuje človek, ki je v disciplinskem postopku? Sliši se skrb zbujajoče. To dejstvo je še posebej neprijetno za ministra Grizolda in bo ostalo tudi po koncu mandata, ko se bo želel vrniti v akademske vode.

22.05.2002

S poklicno vojsko skozi zid

Rok Praprotnik

Vprašanje poklicne vojske je vprašanje denarja. Če želite hitro profesionalizacijo, potrebujete več denarja. In obratno. Vlada se je na predlog obrambnega ministra Antonu Grizolda odločila, da bo zadnji slovenski nabornik odslužil 30. junija 2004. Kot da ima vlada v malhi dovolj, celo preveč. Resnica je nasprotna. Jasno je, da je v proračunu denarja premalo. Jasno je, da vlada po štirih mesecih veljavnosti sedanjega proračuna zaradi pomanjkanja sredstev pripravlja njegov rebalans.

Še preden je vlada javno oznanila, da ima proračun premalo dohodkov, je sklenila, da bo vojski v naslednjih letih namenjala več, kakor ji daje danes. Obrambno ministrstvo naj bi tako leta 2003 dobilo 1,61 odstotka BDP, leta 2004 1,67 in tako naprej do leta 2010, ko naj bi dobilo dva odstotka. Od tod tudi optimistične Grizoldove izjave, da bo projekt hitre profesionalizacije vojske uspel.

Predpostavimo, da vladne obljube držijo. Samo zaradi uvajanja poklicne vojske bo v naslednjem letu potrebnih dodatnih pet milijard tolarjev, od česar bo šlo 1,5 milijarde za plače novih poklicnih vojakov. V letu 2004 bodo potrebovali še dodatnih osem milijard, od česar bodo tri milijarde namenili za plače novozaposlenih vojakov, in tako naprej. Obrambno ministrstvo bo pripravilo spremembe zakona o vojaški dolžnosti, s katerimi bodo ukinili nabornitki sistem. Glede na prakso v zadnjih mesecih lahko sklepamo, da bodo tudi ta zakon v parlamentu spremenili še letos po hitrem postopku. Na ta način bi zagotovili pravno podlago za prehod na poklicno vojsko. Če bi z zadostno finančno injekcijo uspeli zaposliti še dovolj poklicnih vojakov in urediti probleme z neprimerno vojaško infrastrukturo, bi Slovenija julija 2004 dobila vsaj na zunaj profesionalno vojsko. Vsebinski rezultati pa bodo, po besedah brigadirja načelnika generalštaba Ladislava Lipiča, s tako hitrim prehodom vprašljivi. Že zaradi tega bi torej bilo bolje profesionalizacijo vojske izvesti postopoma.

Kaj pa, če parlament ukine naborniški sistem, vlada pa obljub o dodatnih finančnih sredstvih ne uresniči? Ker nabornikov ne bi bilo več, bi imeli julija 2004 rešen problem. Imeli bi vojsko, ki ne bi bila zgrajena ne v funkcionalnem in ne v strukturnem smislu, s čimer bi se vrnili v leto 1991.

Prvi dokaz, kako resno misli vlada z dodatnimi finančnimi sredstvi za vojsko, bomo imeli na mizi že čez nekaj tednov, ko bo pripravljen rebalans letošnjega proračuna. Vojska bo morala namreč v luči vladnega sklepa o hitri profesionalizaciji še letos zaposliti 600 novih vojakov, kar ni bilo načrtovano. V primeru, da bo vlada z rebalansom še zmanjšala letošnja obrambna sredstva, bo optimizem obrambnega ministra Grizolda grdo postavila na laž. V dilemi masla ali topovi je kaj takšnega povsem mogoče in razumljivo. Ker bo vojska s predpostavko, da bo naborniški sistem ukinjen leta 2004, letos preprosto morala zaposliti 600 novih vojakov, bo morala rezati stroške pri drugih postavkah, predvsem pri vzdrževanju opreme, orožja in infrastrukture, kar bo pusilo dolgoročne posledice.

Poklicna vojska je logična posledica razvoja vojsk v sedanjem varnostnem okolju in drugačnih vojaških nalog. Ukinitev naborniškega sistema v Sloveniji pa je predvidena ravno v mesecih pred splošnimi parlamentarnimi volitvami. Tudi če je to razlog, ni razumljivo, da Grizold in predsednik vlade Janez Drnovšek (njegova roka je ves čas vidna v ozadju) tako lahkomiselno hitita v profesionalizacijo vojske. Grizold je celo rekel, da gre pri tem za hrabro odločitev vlade. Lahkomiselnost pač ni hrabrost. Lahkomiselen je človek, ki premalo misli na možne posledice.

10.06.2002

Skrajšanje vojaškega roka

Vojaki se počutijo izigrane

Peticija predsedniku republike je posledica vladne napovedi, da bo naborniški sistem ukinjen do sredine leta 2006 – Predlog za uvedbo posebnega davka

***Ljubljana* – Pretekli teden je 500 vojakov na služenju vojaškega roka predsedniku republike Milanu Kučanu poslalo peticijo, v kateri ga pozivajo, da jim služenje v skladu s svojimi pristojnostmi skrajša za mesec dni. Pismo je posledica vladne napovedi, da bo naborniški sistem ukinjen do sredine leta 2006.**

Vojaki januarske generacije so v peticiji zapisali, da »so s ponosom zaprisegli, sedaj pa se počutijo izigrane. Če niti slovenska vlada *ne vidi* prihodnosti v naborniku, potem nas morate razumeti, da se sprašujemo, zakaj sedem mesecev«. V nadaljevanju so vojaki predsednika republike Milana Kučana in obrambnega ministra Antona Grizolda zaprosili za skrajšanje vojaškega roka.

Predsednik republike lahko po veljavni zakonodaji vojakom na služenju vojaški rok skrajša za največ mesec dni. To pomeni, da bi ti služili šest namesto sedem mesecev. Predsednik Kučan je vojaški rok doslej skrajšal vsako leto od 1991. do 1998. leta in sicer v 36 primerih. Po letu 1998 skrajšanj ni bilo. Sicer pa so vojaki predsednika večkrat prosili za skrajšanje, vendar se to še ni zgodilo v takšni obliki kot sedaj, ko je peticijo podpisalo kar 500 vojakov. Predsednikova predstavnica za stike z javnostmi Gabi Matković je izjavila, da je predsednik omenjeno peticijo že izročil vladi in jo zaprosil za mnenje.

Kot smo izvedeli, so na obrambnem ministrstvu že oblikovali skupino, ki naj bi do konca naslednjega tedna poiskala rešitev. Verjetno bo vojakom potrebno nuditi kaj več, kot samo občutek, da »izpolnjujejo patriotsko dolžnost«. In edina prava motivacija bo, če jim bodo izplačevali posebno stimulacijo. Če bo prišlo do takšne rešitve, bo treba računati s povečanimi stroški.

Vprašanje dodatnih sredstev bi morala rešiti vlada, ki je nastali problem sploh povzročila, saj je ukinitev naborniškega sistema napovedala, še preden je pripravila potrebne spremembe zakonodaje. S tem je pri številnih fantih, ki služijo vojaški rok zbudila občutek prevaranosti, mnogi, ki jih služenje še čaka, pa se bodo temu v preostalih dveh letih verjetno izogibali. Res pa je, da iz vojske zaenkrat ne poročajo o velikih problemih pri zagotavljanju števila nabornikov.

Vprašanje dodatnih sredstev bo še bolj aktualno po uvedbi poklicne vojske, ki bo bistveno drajša od zdajšnje *kombinirane naborniško-poklicne*. Mogoče je v tem pogledu zanimiv predlog dr. Igorja Kotnika Dvojmoča – na ministrstvo ga je pripeljal minister Grizold –, ki je v svoji doktorski disertaciji pred leti zapisal, da bi državljani z ukinitvijo naborniške dolžnosti prevzeli drugačno obveznost – poseben davek. Kotnik je predlagal, da naj bi bil ta denar dodaten finančni vir za poklicno vojsko.

Rok Praprotnik

27.06.2002

Afera Sava: zaslišali novinarja Večera in dva obveščevalca

Obdolženci se branijo z molkom

***Ljubljana* – Preiskovalni sodnik Boris Papež je včeraj zaslišal novinarja *Večera* Blaža Zgago in dva delavca obveščevalno-varnostne službe obrambnega ministrstva (OVS) zaradi suma storitve kaznivega dejanja izdaje vojaške tajnosti. Zgaga je namreč sredi leta 2000 objavil dva članka, v katerih je razkril, da OVS sodeluje z ameriško vojaško obveščevalno službo (DIA) v operaciji Sava.**

Cilj operacije Sava naj bi bilo operativno zbiranje podatkov o razmerah v Zvezni republiki Jugoslaviji, pri čemer je DIA dobila tudi vpogled v agenturno mrežo OVS. Jugoslavija in ZDA sta bili v tistem času pravzaprav v neformalnem vojnem stanju, saj je ameriško vojaško letalstvo sodelovalo v napadih na ZRJ. Ameriška obveščevalna služba je torej s pomočjo OVS vohunila v ZRJ. O tem pa niso bili obveščeni odgovorni v Sloveniji – niti svet za nacionalno varnost ne.

Blaž Zgaga je v člankih, ki so temeljili na zaupnih dokumentih OVS, opisal potek akcije Sava, in kako sta se na Dunaju, v Budimpešti in v Sloveniji srečevala agenta OVS in DIA. Policija je po objavi člankov pri Zgagi izvedla hišno preiskavo, pri tem je našla omenjeni zaupni dokument, okrožno državno tožilstvo v Ljubljani pa je nekaj mesecev pozneje na sodišče vložilo zahtevek za preiskavo proti Zgagi in dvema delavcema OVS, in sicer Zvonku Murku in Igorju Bohu, s pomočjo katerih naj bi bil Zgaga prišel do zaupnega dokumenta.

V zahtevku tožilstva je bilo navedeno, da je Zgaga z objavo zaupnega dokumenta razkril vojaško tajnost in identiteti delavca OVS in DIA. Podatki naj bi bili takšne narave, zaradi katerih bi lahko nastale hujše posledice za oboroženе sile in obrambne priprave države, saj je bil razkrit način operativnega dela OVS v tujini. Ogrožena naj bi bila tudi življenja tajnih agentov. Na takšen zahtevek se je pritožil odvetnik Zvonka Murka in senat okrožnega sodišča je razveljavil sklep o uvedbi preiskave, saj bi moralo tožilstvo obrazložiti, kateri ukrepi so bili sprejeti, da niso bila ogrožena življenja tajnih agentov. Z drugimi besedami, tožilstvo bi moralo dokazati, da so bila življenja tajnih agentov zaradi Zgagovega članka dejansko ogrožena.

Okrožni državni tožilec Miran Železnik je namesto tega pripravil povsem nov zahtevek za preiskavo. V njem ne trdi več, da so bila ogrožena življenja tajnih agentov, ampak da je Zgaga s svojim pisanjem povzročil hujše škodljive posledice, saj je bila zaradi razkritja zaupnih podatkov ustavljena izmenjava podatkov z Natom in Partnerstvom za mir. Tam naj bi odpovedali tudi vse oblike strokovnega izobraževanja uslužbencev OVS. Zaradi zaščite sodelavcev je morala OVS razpustiti obveščevalno mrežo v tujini, v OVS pa so morali stari sistem zbiranja podatkov zamenjati s povsem novim in izvesti kadrovske spremembe, vse to pa da je imelo hujše posledice za obrambne priprave države.

Na včerajšnjem zaslišanju so se vsi trije obdolženci branili z molkom. Dodajmo še, da sta Murko in Boh po naših podatkih še vedno zaposlena v OVS, in to zato, ker disciplinskega postopka proti njima na obrambnem ministrstvu sploh niso izpeljali do konca.

Rok Praprotnik

28.06.2002

Najvišji čini v Slovenski vojski

Vojska brez generalov

Po osamosvojitvi so bili imenovani trije generali – Vsi so zdaj v civilni službi
Načelnik generalštaba Ladislav Lipič ne izpolnjuje pogojev za generalski čin

Ljubljana **– Slovenska vojska je vojska, ki nima niti enega generala, najvišjega čina v vojski. Vsi slovenski generali so namreč zaposleni v civilnih službah, zadnji, ki je odšel iz vojske, pa je generalpodpolkovnik Iztok Podbregar; zdaj je direktor Slovenske obveščevalno-varnostne službe (Sova). Tudi poveljnik vojske brigadir Ladislav Lipič bo šele jeseni izpolnjeval prvi pogoj za napredovanje v generalski čin.**

Kot so nam povedali na generalštabu Slovenske vojske so od leta 1991 do letos v Slovenski vojski v generalski čin napredovali trije častniki. Leta 1991 Janez Slapar, ki je postal generalmajor in je zdaj v diplomaciji. Albin Gutman je čin generalpodpolkovnika dobil leta 1997, zdaj pa je zaposlen v civilnem delu obrambnega ministrstva. Iztok Podbergar je iz brigadirskega čina (prejel ga je maja 1998) napredoval v generalpodpolkovnika kar v enem letu. Pred kratkim ga je vlada imenovala za direktorja Sove. Od treh generalov, ki so to postali po osamosvojitvi, torej nihče ni več zaposlen v Slovenski vojski, prav tako pa v vojski ni zaposlen niti nobeden general nekdanje JLA. Slovenska vojska je torej vojska brez generalov.

Napredovanje podčastnikov in častnikov v Slovenski vojski ureja posebna uredba iz leta 1995; pogoje za povišanje določa v 8. členu. Poleg splošnih zakonsko določenih pogojev mora podčastnik ali častnik najmanj dve leti opravljati dolžnost, za katero se zahteva neposredno višji čin, in opraviti predpisano ali z letnim programom določeno funkcionalno usposabljanje. Vlada je poleg tega leta 2000 sprejela še dopolnjen sistem izobraževanja in usposabljanja častnikov in podčastnikov, v katerem je natančno opisana vojakova karierna pot. Za napredovanje v generalski čin je tako poleg drugih pogojev potrebno še opravljen magisterij. Tanja Markovič, tiskovna predstavnica generalštaba, nam je povedala, da je načelnik generalštaba brigadir Ladislav Lipič pri predlogih za napredovanje v letošnjem letu popolnoma upošteval merila, ki jih je določila vlada z dopolnjenim sistemom izobraževanja.

Kot kaže, pa niti prvi vojak v državi, brigadir Lipič, ne izpolnjuje pogojev za napredovanje v generalski čin. Časovno določilo bo izpolnil novembra, ko bo dve leti opravljal dolžnost, za katero je določen neposredno višji čin. Ne izpolnjuje pa drugega pogoja, to je opravljen generalštabni program. Poleg tega bi moral Lipič, da bi lahko bil imenovan v generala, če sledimo merilom, ki jih je določil dopolnjeni sistem izobraževanja in usposabljanja, opraviti še magisterij.

V vojski torej niti enega generala. Kot so nam povedali na obrambnem ministrstvu, pa bo vlada v kratkem odločala o njihovem predlogu, da v generalpodpolkovnika imenuje Milovana Zorca, ki je zaposlen v uradu predsednika republike kot svetovalec za obrambo.

Rok Praprotnik

GŠ SV – bojna pripravljenost in opremljenost

09.08.2000

Odprto nebo nad Slovenijo

Danes bo letalo ameriškega vojaškega letalstva nadziralo našo oborožitev

***Brnik* – Danes bo z brniškega letališča poletelo letalo ameriškega vojaškega letalstva boeing 707, opremljeno s posebno tehniko za snemanje zemeljskega površja, ki bo v okviru sporazuma Odprto nebo na 500 kilometrov dolgi poti z višine 1300 metrov nad zemljo fotografiralo Slovenijo.**

Sporazum Odprto nebo so sprejele države članice Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) 24. marca 1992 na vrhu v Helsinkih. Tako lahko države podpisnice druga drugi, z opazovalnimi poleti, nadzirajo oborožitev in vojaške instalacije. Bistveni namen sporazuma pa je utrjevanje zaupanja med državami.

Pripadniki Slovenske vojske so letošnjega marca opravili 5000 kilometrov dolg opazovalni polet vzdolž vzhodnega dela ZDA. Kot je povedal brigadir Jože Konda iz verifikacijskega centra SV, zajema sporazum Odprto nebo vse države od Vancouvra do Vladivostoka. Sporazum sicer še ni začel veljati, ker ga še nista ratificirala ruska duma in beloruski zakonodajalec, vendar Rusi zagotavljajo, da se bo to zgodilo do konca tega leta. Ker sporazum še ni veljaven, se sodelujoče države za medsebojni nadzor dogovarjajo bilateralno.

Posnetki, ki jih posamezna država dobi z opazovalnimi poleti, ne smejo biti uporabljeni v vohunske namene. To naj bi preprečevala tudi oprema opazovalnih letal, saj ima optična kamera na krovu resolucijo, s katero lahko razločno posname le objekte, večje od 30 centimetrov, enako velja za videokamero, infrardeči senzor ima resolucijo za snemanje predmetov večjih od 50 centimetrov, sintetični režni radar pa ima lahko resolucijo za predmete najmanj 300 centimetrov.

Rok Praprotnik

09.08.2000

Pogovor z brigadirjem Alojzom Jehartom

»Slovenija se ne bi smela odreči tankom«

O možnosti nabave oziroma vzpostavitve letalskih sil, ki bi bile sposobne nadzorovati zračni prostor na velikih višinah, po letu 2005 – Reorganizacija usposabljanja nabornikov

Ljubljana – Z brigadirjem Alojzom Jehartom smo se pogovarjali o predlogih za reorganizacijo Slovenske vojske, ki jih je pripravila ocenjevalna skupina ameriškega obrambnega ministrstva.

Kakšna je po vašem mnenju poglavitna razlika med predlogi ameriške ocenjevalne skupine o prihodnji organizaciji Slovenske vojske (SV) in načrti, ki jih je naše obrambno ministrstvo zapisalo v lastnem dokumentu o dolgoročnem razvoju SV?

Glede števila stalne sestave ni bistvenih razlik, razlika je samo v organizaciji. Glavna razlika je v tem, da ameriški načrt predvideva združevanje vseh potencialov stalne sestave SV v tako imenovano brigado za hitra posredovanja, v splošnem dolgoročnem programu pa je predvideno, da se oblikujejo moduli po podrejenih poveljstvih, kadar je potrebno, pa se ti moduli združujejo oziroma preoblikujejo v namenske enote. Naslednja razlika je v tem, da Američani posebej poudarjajo oblikovanje helikopterskih kapacitet, ne omenjajo pa potrebe po oblikovanju formacij bojnih letal. Delno tudi to ustreza našemu dolgoročnemu programu, ker smo tudi mi predvideli povečanje števila transportnih helikopterjev in nakup enega transportnega letala. Moram pa poudariti, da nismo predvideli nabave eskadrilj bojnih helikopterjev. Ne zaradi tega, ker jih ne bi želeli, ampak zato, ker po našem mnenju ni razpoložljivih sredstev za nakup takšnega oborožitvenega sistema. Predvideva se, da bo delež obrambnega proračuna rasel do 2,3 odstotka bruto domačega proizvoda do leta 2010, in ta delež nam ne omogoča nabave bojnih helikopterjev.

Po ameriškem predlogu bi nabavili bojne helikopterje, ne pa bojnih letal. Helikopterji brez letalske podpore so izredno ranljivi in Američani so dejali, da nam bi letalsko podporo lahko zagotovil Nato. Ali ni to že vprašanje državne suverenosti?

Slovenija si bo prav gotovo morala zagotoviti določeno stopnjo suverenosti zračnega prostora na velikih višinah. V splošnem dolgoročnem programu smo prav zaradi denarnih omejitev zapisali, da bomo po letu 2005 ponovno razmislili o zagotavljanju večje suverenosti na visokih višinah. To pomeni, da bomo takrat proučili možnost nabave oziroma vzpostavitve letalskih sil, ki bi bile sposobne nadzorovati zračni prostor na velikih višinah. Moramo se zavedati, da bo Slovenija, če bo postala članica Nata, deležna določene stopnje varovanja zračnega prostora. Morali pa bomo privoliti tudi v to, da se bomo delu suverenih pravic odrekli v korist skupnih interesov.

Zelo presenetljiv je predlog Američanov, da naj bi Slovenija vse tankovske enote premestila v rezervno sestavo.

To so seveda predlogi, priporočila. V konkretnem primeru pa se bo morala Slovenija odločiti, ali jih bo sprejela v večjem ali manjšem obsegu. Zastavlja se vprašanje, ali bi, če bi vso tankovsko tehniko konzervirali, to namreč pomeni prav to, takšne enote sploh lahko uporabljali. Na koncu koncev, če ni poklicne tankovske enote, nimamo poklicne sestave, če ni usposabljanja nabornikov, nimamo rezervne sestave. Ne glede na to, da je varnostno okolje Slovenije v tem trenutku izjemno ugodno z vojaškega vidika, ocenjujem, da se Slovenija ne bi smela odreči takšni ognjeni zmožnosti, kot jo predstavljajo tanki.

Pravzaprav se vsiljuje zanimiva ocena. Po mojih informacijah Američani podobno kot Sloveniji tudi preostalim balkanskim državam priporočajo omejitev vojske zgolj na lahke brigade. Kaže, da nameravajo na Balkanu vzpostaviti razmerje sil, ko bi bile vojske teh držav sposobne zgolj obrambnega delovanja, ne pa težkih ofenzivnih akcij proti sosedam. Verjetno imajo ameriški predlogi za cilj mir na tem razburkanem polotoku?

Kot vojak moram posebej poudariti, da nobena obramba brez ofenzivne komponente ni uspešna. Po zakonu o obrambi je prva naloga Slovenske vojske priprava za obrambo naše republike. Mislim, da moramo ameriška stališča razumeti. Širše balkansko območje je konfliktno z veliko težavami, najbrž ni treba opozarjati na Kosovo, Bosno ... Možnost nadaljevanja sovražnosti še obstaja in prav gotovo je oblikovanje vojska, ki bi bile sposobne delovati samo na lastnem teritoriju brez kakršne koli možnosti poseganja v okolje, popolnoma razumljivo. Treba pa je posebej poudariti, da Slovenija nima namena posegati zunaj svojih meja.

Američani v svoji oceni dajejo zelo velik poudarek usposabljanju nabornikov. Pravijo, da je ekstenzivno in drago. Ali imate v SV po njihovih priporočilih namen ustanoviti enotni vadbeni center, kjer se bo uril vsi naborniški kontingent?

Ocena je nastala kot skupni rezultat dela ameriških strokovnjakov in predstavnikov Slovenije – na vojaškem področju pripadnikov obrambnega ministrstva ter SV. Obstoječi predlogi so na eni strani skupek naših idej in načrtov ter na drugi strani pogled Američanov, kako bi bilo možno razpoložljiva sredstva še bolje izrabiti. Že pred časom smo začeli pripravljati reorganizacijo vojaško-strokovnega usposabljanja nabornikov, želimo oblikovati manjše število enot, v katerih se bodo naborniki usposabljali. Ne bomo jih usposabljali za vsa področja tako kot doslej, ampak skladno s povečano stopnjo profesionalizacije SV v nekaterih tehnično zahtevnejših enotah ne bomo več usposabljali nabornikov. V njih bodo samo poklicni vojaki. Tako se zmanjša tudi možnost nesreč.

Za katere enote gre?

Enote za zveze, radarske enote, določene izvidniške enote, vozniki tankov. Profesionalizirali bomo najzahtevnejša področja.

Topništvo?

Tudi. V vsakem primeru bodo samo poklicni vojaki upravljali havbice 155 mm, delno tudi minomete. Odvisno od zahtevnosti sistema.

Naborniki bi bili torej namenjeni samo še za pehoto?

Večinoma za naloge pehote ali pa za manj zahtevne naloge v okviru preostalih rodov. Bodo recimo člani tankovske posadke, artilerijskega orožja ali ekip RKBO za dekontaminacijo ...

Rok Proprotnik

22.08.2000

Modernizacija tankov T-55

Neurejeni arhivi in spomini

Janez Janša trdi, da je modernizacijo tankov zavrnil kot zgrešeno in predrago – O tem ni pisnega sklepa – Sklep o realizaciji je bil sprejet leta 1994 na kolegiju ministra Kacina

***Ljubljana* – Minister za obrambo Janez Janša je ob več priložnostih poudaril, da je bil projekt modernizacije tankov T-55, ki jih je Slovenska vojska prevzela od nekdanje JLA, zgrešen in predrag. Podobne trditve so pred časom zapisali že tako rekoč vsi večji slovenski časniki, vendar je obrambno ministrstvo, preden je ministrski položaj zasedel Janša, to vztrajno demantiralo. Janša je dal javnosti vedeti, da z modernizacijo tankov nima nič skupnega.**

Janša je nekaterim medijem povedal, da je že leta 1993, v svojem prvem mandatu, zavrnil projekt modernizacije tanka, da pa je posel z Izraelci kljub neracionalnosti sklenil **Jelko Kacin**. Ta pa nam je dejal: da je on le »nadaljeval projekte, ki jih je začel že Janša«. Obrambno ministrstvo smo zato prosili, da nam sporoči datum in vsebino sklepa, s katerim je ministrstvo v prvem Janševem mandatu zavrnilo projekt modernizacije tanka.

Odgovor se je glasil: »Na vaša vprašanja o datumih sprejetih sklepov proti in za modernizacijo tankov T-55 vam ministrstvo za obrambo daje naslednje pojasnilo: Zaradi slabega stanja s strani JLA prevzete bojne tehnike in minimalnih rezerv streliva je bil konec leta 1992 podan predlog za modernizacijo zastarelih tankov T-55. Vodstvo ministrstva za obrambo v takratni sestavi je projekt zaradi previsokih stroškov zavrnilo.«

Ministrstvo s takim odgovorom seveda ni odgovorilo na naše vprašanje. Ni navedlo datuma in vsebine sklepa, s katerim je ministrstvo v takratni sestavi zavrnilo modernizacijo tanka T-55. Prosili smo za dodatno pojasnilo, vendar so nam na ministrstvu dejali, da arhivi niso urejeni. Takšno razlago seveda težko sprejmemo, saj ministrstvo konec koncev ni gospodinjstvo. Sklepamo lahko, da formalne zavrnitve modernizacije tanka v prvem Janševem mandatu sploh ni bilo.

Še več. V času Janševega mandata je bila na ministrstvu ustanovljena posebna projektna skupina, ki se je ukvarjala z vprašanjem ali tank posodobiti ali ne. Po naših informacijah naj bi na službeno pot v Izrael na pogovore glede posodobitve tanka odšli tudi predstavnik obrambnega ministrstva **Jože Zagožen** in slovenskih železarn **Andro Ocvirk** ter znani poslovnež **Walter Wolf**. Odšli naj bi na pogovore k izraelskemu podjetju Elbit, ki je glavni pogodbenik pri modernizaciji tanka T-55.

Ali **Janez Janša** torej lahko trdi, da je projekt modernizacije tanka zavrnil, če o tem ni nobenega pisnega sklepa? Odločitve o izvedbi projekta, kot je modernizacija tanka, se namreč ne sprejemajo ustno, ampak s pisnimi sklepi na kolegijih ministra. Sklep o realizaciji je bil sprejet 14. septembra 1994 na kolegiju ministra Kacina, odločitev, da se ne gre v modernizacijo, o kateri govori Janša, pa, kot kaže, nima pisne podlage.

Še več, usmeritev obrambnega ministrstva takoj po osamosvojitvi glede uporabe tankovskih enot je bila nestabilna. Sprva naj bi bilo odločeno, da Slovenija ne potrebuje tankovskih enot. Zato je bilo še v prvem Janševem mandatu, v sklopu znamenite orožarske trgovine, na Hrvaško prodanega tudi večino streliva za tanke T-55. Ko se je vojna na Hrvaškem in v Bosni razplamtela, pa je TO aktivirala štiri tankovske bataljone in leta 1992 je prišlo do prvega predloga za modernizacijo tankov.

Posodobljeni tank, ki se zdaj imenuje M-55 S1, gotovo ne ponuja tistega, kar bi lahko dobili za 2,5 milijona nemških mark, kolikor je stala posodobitev enega izmed 30 kosov tega orožja in lahko rečemo, da kljub takratnemu embargu na uvoz orožja v Slovenijo odločitev ni bila najboljša.

Rok Praprotnik

19.09.2000

Triletni načrt uresničevanja temeljnih razvojnih programov

Nekoč bodo bojevniki

Največ denarja za opremljanje doslej zapostavljene pehote Bo Slovenija začela izdelovati lastne jurišne puške?

***Ljubljana* – Vodstvo ministrstva za obrambo je včeraj sklicalo tiskovno konferenco in predstavilo načrt uresničevanja temeljnih razvojnih programov (TRP) v naslednjih treh letih. Največ denarja bodo namenili posodabljanju opreme pehote, ki je bila po besedah ministra *Janeza Janše* v zadnjih šestih letih izredno zapostavljena, čeprav sestavlja glavnino Slovenske vojske (SV).**

Načrt porabe sredstev iz TRP je 4. septembra potrdila vlada, v projektu pa so predvideni načrti, ki podpirajo načrtovano profesionalizacijo vojske. Kot je povedal državni sekretar na ministrstvu za obrambo **Dušan Mikuš**, je bilo vodstvo ministrstva pri pisanju programa zelo omejeno, ker je večina denarja iz TRP že porabljena. Kljub temu pa so samo za opremljanje pehote namenili 135.600.000 mark. S tem denarjem naj bi bolje zaščitili in opremili slovenskega vojaka, podčastnika in častnika. Gre za stalno sestavo SV. Projekt *Bojevnik 21. stoletja* je tako predvidel, da bi do leta 2003 profesionalne slovenske vojake opremili z novimi jurišnimi puškami kalibra, kakršen velja v Natu. Minister Janša je zato na vprašanje *Dela*, ali bo Slovenija začela proizvodnjo lastne jurišne puške – takšen projekt je Janša intenzivno gradil že v svojem prvem mandatu – ali pa bo nakupila puške v tujini, odgovoril, da odločitev še ni sprejeta, da pa so večje količine jurišnih pušk na trgu na voljo po zmernih cenah, tako da preprost račun ni v prid zagonu lastne proizvodnje. Hkrati pa je dodal, da je bila Slovenija leta 1994 tik pred podpisom pogodbe za licenčno proizvodnjo ameriške jurišne puške M 16.

Slovenski vojaki naj bi bili v prihodnosti opremljeni tudi z bombometom, pištolo, globalnim pozicijskim sistemom (GPS), nočnim daljnogledom, zaščitnim jopičem, osebnimi radijskimi komunikacijami ... Za potrebe pehote naj bi nakupili še deset dodatnih lahkih oklepnih vozil Valuk iz ravenske železarne, Janša pa je dodal, da bi cena vozila morala biti nižja.

Za področje poveljevanja, kontrole in informatike naj bi porabili 143 milijonov mark, slabih 34 milijonov mark pa bodo namenili logistiki. V voznem parku SV bo namreč treba zamenjati med 40 in 50 odstotki vseh vozil, hkrati pa bo treba zagotoviti poenotenje znamk in tipov vozil. Tukaj je še vedno odprto vprašanje, ali bo SV tovornjake kupovala pri podjetjih nekdanjega Tama. Janša je dejal, da je SV premajhen trg za zagon tovrstne proizvodnje, zato bi morali ta vozila prodajati tudi drugim kupcem. Vse je odvisno od usode Tama.

Rok Praprotnik

20.09.2000

Brez kompasa

Rok Praprotnik

Za Slovensko vojsko dajemo danes okoli 1,5 odstotka bruto domačega proizvoda (BDP) na leto. Opremljanje Slovenske vojske smo financirali še z natančno 1,023 milijarde nemških mark, ki jih je zagotovil posebni zakon o temeljnih razvojnih programih (TRP) leta 1994.

In kaj smo dobili za ta denar? Lahko rečemo, da za Slovensko vojsko danes nista značilni visoka stopnja morale in visoka stopnja bojne pripravljenosti. Samozavesten častniški kader je prej izjema kot pravilo. Po desetih letih Slovenska vojska ni tisto, kar bi, glede na vložena sredstva, lahko bila. Je papirnati tiger.

Slovenskemu (predvsem pehotnemu) vojaku, podčastniku, častniku danes manjka sodobna oprema. Množičnost vojske namreč ni tisto, s čimer bi Slovenija v svojih obrambnih načrtih lahko računala. Slovenska vojska je in bo majhna. Morala pa bi biti izurjena in prvovrstno opremljena. Le takšna bo odvračala morebitne grožnje, ki jih danes sicer ni, v prihodnosti pa niso izključene. Oprema slovenskega vojaka nezadovoljiva, zato je že prejšnji obrambni minister Franci Demšar sprožil projekt Bojevnik 21. stoletja. Z vidnim zadovoljstvom ga je v ponedeljek predstavil sedanji obrambni minister Janez Janša. Po tem načrtu naj bi profesionalni vojaki do leta 2002 dobili boljšo zaščito – zaščitni jopič, izboljšano bojno čelado, zaščitna očala in zaščito sluha. K temu sodi tudi radiološka, kemična in biološka zaščitna oprema, kakršne so zaščitne maske (vojaki jih danes nimajo) in kompleti za dekontaminacijo. Ključna pri sodobnem vojskovanju in premoči na bojišču je moderna optična in optoelektronska oprema. Slovenski vojaki naj bi tako dobili ojačevalnik slike, nočni daljnogled, daljnogled z laserskim daljinomerom, globalni pozicijski sistem (GPS) in digitalni kompas.

Vse zgoraj opisano je korak k sodobni vojski, ni pa dovolj. Nakup najmodernejše opreme je metanje denarja skozi okno, če slovenski vojak, podčastnik in častnik ne bodo imeli primerne vojaške izobrazbe, discipline in identitete. Ugotovimo lahko, da je bil leta 1991 v naši vojski edini častniški kader, ki je imel omembe vredno vojaško izobrazbo, tisti, ki je prestopil iz JLA. Ta kader je bil po letu '91 precej zapostavljen oziroma mu je bilo tako ali drugače onemogočeno napredovanje po položaju ali činu. Nekateri med temi ljudmi so danes nemotivirani za delo. Na drugi strani pa so visoke čine dobili nekdanji teritorialci, veterani iz osamosvojitvene vojne. Med njimi so tudi takšni, ki imajo samo srednješolsko izobrazbo, predvsem pa zanemarljivo vojaško izobrazbo in malo izkušenj. Zastavljeni so projekti izobraževanja, ki pa še niso prinesli zaželenih sadov.

Vprašanje je torej, ali se bo kljub predstavljenim dosežkom papirnatim bojevnikom 21. stoletja stanje izboljšalo. Za zdaj kaže slabo. Tudi zato, ker ima minister Janša pri nekaterih ključnih projektih drugačen pogled na razvoj SV kakor vodstvo generalštaba. Predlogi ameriške skupine generala Garretta so, denimo, za vodstvo generalštaba samo predlogi. Za Janšo pa so že gotova prihodnost. Navedimo samo primer tankovskih enot: General Garrett je predlagal, naj tankovske enote premestimo v rezervno sestavo, ker da nas ne ogroža nobena tankovska vojaška sila. Janša se je temu predlogu pridružil. Vodstvo generalštaba pa je prepričano, da se takšni ognjeni moči, kakršna so tanki, ne bi smeli odpovedati. Vodstvo generalštaba se opira na že sprejete dolgoročne programe strukture Slovenske vojske, ki pravijo, da bo SV leta 2010 tudi v mirnodobni sestavi imela štiri oklepnomehanizirane (tankovske) bataljone. Pustimo ob strani vprašanje, katera rešitev je boljša. Videti pa je, da ključni ljudje v obrambnem resorju ne gledajo na isti kompas. In to že pri takšnem temeljnem vprašanju, kakršno so tanki v rezervni ali aktivni sestavi. Kaj šele pri drugih stvareh.

Obrambni proračun pa se bo povečal na 2,6 odstotka BDP.

03.10.2000

Ameriška študija o reformi našega obrambnega sistema

Tanke naj bi dali na stranski tir

Ugotavljajo, da je bojna pripravljenost SV nizka – Hrbtenica vojske naj bi bila lahka pehotna brigada – Ne za elitne specialne enote

***Ljubljana* – Obrambni minister Janez Janša se je v soboto vrnil z uradnega obiska v Kanadi in ZDA. Med drugim se je srečal tudi z ameriškim sekretarjem za obrambo Williamom S. Cohenom, ki je slovenskemu obrambnemu ministru uradno izročil študijo o reformi slovenskega obrambnega sistema.**

Študijo je izdelala posebna skupina ameriških vojaških strokovnjakov pod vodstvom generala **Josepha G. Garretta**. Študija je zelo obširna; v prvem delu se ukvarja z oceno stanja Slovenske vojske in obrambnega sistema, v drugem delu pa Američani predlagajo, kako bi bilo po njihovem mnenju najbolje urediti Slovensko vojsko.

Kot je po vrnitvi z obiska v ZDA povedal minister **Janez Janša**, študija ni zavezujoča. Začnemo pa lahko z ugotovitvijo, ki so jo v študiji navedli Američani, da je »bojna pripravljenost Slovenske vojske nizka.«

Garrettova skupina je zato v študiji predlagala, da se razformira nekatere enote SV, za katere so ocenili, da so »votle«, in da imajo le malo bojnih zmožnosti. S prerazporeditvijo častnikov in vojakov iz teh enot bi po njihovih ocenah lahko sestavili brigado za hitro posredovanje (*Rapid Reaction Force*) – lahko pehotno brigado, ki bi jo podpirala dvaešalona rezervne sestave. Ta brigada bi predstavljala hrbtenico SV. Na takšni strukturi bi Slovenija lahko razvila vojsko, ki bi ustrezala vsem nacionalnim varnostnim potrebam, bila pa bi tudi kompatibilna z Natom, menijo Američani. Ta brigada bi štela 4150 mož, od tega bi bilo 3700 poklicnih vojakov in 400 nabornikov. Trije pehotni bataljoni te brigade bi bili izurjeni za izvajanje klasičnih pehotnih operacij, za gorsko (alpsko) bojevanje, v manjši meri pa tudi za specialne operacije. Ustanavljanje elitnih specialnih enot v študiji odsvetujejo.

Zanimivo je, da se Garrettova študija od načrtov obrambnega ministra Janše bistveno razlikuje pri vprašanju naborniške ali poklicne vojske. Janša namreč vseskozi zatrjuje, da bo SV treba profesionalizirati, torej ukiniti naborniški sistem. V končnem osnutku Garrettove študije pa piše, da naj bi naborniški sistem ostal v veljavi kot vir novih vojakov, predvsem za dopolnjevanje rezervne sestave. Gre torej za bistveni razkorak med Garrettovo študijo in Janševim pogledom, pri tem pa se Janša večkrat sklicuje prav na Garrettovo študijo. Je pa res, da je Garrettova skupina zapisala, da je »obstoječi sistem urjenja nabornikov, zaradi njegove sorazmerne neučinkovitosti, najdražja slovenska naložba v ljudi.«

Največji problem je v tem, da je vojaški rok (sedem mesecev) prekratek, da bi bili vojaki primerno usposobljeni. Zato predlagajo racionalizacijo urjenja nabornikov in dvig kvalitete, kar pomeni predvsem, da se naborniki urijo najprej skupno in nato v bojnih enotah. Urjenje vseh nabornikov naj poteka v centralni vojaški bazi, kjer naborniki dobijo osnovno in specialistično znanje in vadijo taktiko manjših enot, bojne enote pa naj imajo dvojno nalogo – osnovno in specializirano urjenje ter ostale taktične misije, kot je zavarovanje določenega področja in podobno. Glede rezervistov je Garrettova skupina zapisala, da bi se morali, če naj bi bili usposobljeni, uriti na orožnih vajah po dva tedna letno, rezervisti poveljniki pa bi morali imeti obvezno urjenje po en vikend vsak mesec skupaj s poklicnimi pripadniki odgovarjajočega operativnega poveljstva.

Izredno presenetljiv je predlog Američanov, da bi tankovske enote dobile status rezervnih enot, saj v doglednem času ni verjetna grožnja Sloveniji s tanki, pa tudi operativni stroški in vzdrževanje tankovskih enot so višji. To zamisel je na tiskovni konferenci že podprl minister, čeprav ni v soglasju s stališči generalštaba SV. Namestnik načelnika generalštaba brigadir **Alojz Jehart** je namreč v intervjuju za *Delo* o tem predlogu dejal, da »se Slovenija ne bi smela odreči takšne ognjene zmožnosti, kot jo predstavljajo tanki«. Jehart namreč meni, da če ni poklicne tankovske enote, nimamo poklicne sestave, če ni usposabljanja nabornikov, nimamo rezervne sestave.

Zanimiv pa je ameriški pogled na razvoj slovenskih zračnih sil. Po njihovem mnenju bi morali za podporo zemeljskim enotam in mornarici nabaviti eno ali dve eskadrilji modernih bojnih helikopterjev skupaj z eno ali dvema eskadriljama taktičnih večnamenskih helikopterjev. Glede na to, da Slovenija nima in v doglednem času ne bo imela lovskih letal, ji lahko pomaga zveza Nato. »Nato je v kriznih situacijah sposoben zagotoviti zavezniško letalsko nadvlado v slovenskem zračnem prostoru z letali iz svojih baz v bližini Slovenije, kot tudi iz same Slovenije,« je zapisala Garrettova skupina v končnem osnutku študije.

Iz predlogov Garrettove skupine Sloveniji, da naj kot hrbtenico svoje vojske razvije lahko pehotno brigado, da naj tankovske sile premesti v rezervno sestavo in da naj zaenkrat ne kupuje lovskih letal, je razvidno, da je v ameriškem interesu, da bi imela Slovenija vojsko, ki ne bi imela ofenzivnih zmožnosti in ne bi ogrožala stabilnosti na Balkanu. Glede na to, da je Garrettova skupina podobne predloge menda že dala tudi Makedoniji, pričakujemo pa lahko, da jih bo dala tudi Hrvaški in Federaciji BiH, je možno, da želijo Američani na takšen način vzpostaviti ravnotežje moči na nemirnem Balkanu. Po nekaterih Janševih izjavah lahko sodimo, da se namerava priključiti tovrstnemu ameriškemu načrtu.

Rok Praprotnik

03.03.2001

Brigadir Ladislav Lipič, načelnik generalštaba Slovenske vojske

Ne rohnim in ne tolčem po mizi

Rok Praprotnik

Da bo obrambni minister dr. Anton Grizold na tak ali drugačen način dosegel zamenjavo dosedanjega načelnika generala Iztoka Podbregarja, je bilo jasno kmalu po ministrovem imenovanju. Za načelnika zdaj iz najožje ministrove ekipe prihaja brigadir Ladislav Lipič, ki ima v Slovenski vojski in TO dolgo in bogato zgodovino. Vlada ga je v četrtek imenovala na mesto načelnika generalštaba Slovenke vojske. Hitro in brez zapletov.

Menda ste komaj čakali, da boste lahko skočili nazaj v uniformo.

To je res. V uniformi sem dobrih 23 let in preskok v civilno obleko pri prevzemu dolžnosti državnega sekretarja, mi je povzročal kar nemalo težav. Zato sem velikrat povedal, da si želim po končanem mandatu nazaj v Slovensko vojsko in nazaj v uniformo.

Z ministrom Grizoldom ste morali biti že prej v zelo dobrih odnosih, da vas je izbral za državnega sekretarja.

Z dr. Grizoldom sem bil v enakih ali podobnih odnosih kot marsikateri njegov študent. Pri njem sem namreč diplomiral. Od takrat sem sicer bral njegove članke, poslušal predavanja. Odločilno pri tem, da me je predlagal za državnega sekretarja, pa je verjetno bilo, da je tudi on poznal mene in moje delo v Slovenski vojski.

Med pripravami na intervju so prav vsi sogovorniki o vas dajali izredno pozitivne ocene. Tudi sogovorniki s Štajerske, kjer ste službovali najdlje. Izstopala pa je ocena nekoga, ki je dejal, da se boji, da boste tudi kot načelnik generalštaba delovali bolj kakor poveljnik, kot nekakšen dobri očka. Kaj bi naj to pomenilo?

Časi za poveljnika kot nekoga, ki vodi določene enote na nekakšen grob in trd način z udarjanjem po mizi, so minili. Danes so po mojem za vodjo veliko bolj pomembne nekatere druge lastnosti. Prepričan sem, da bom, glede na izkušnje, ki sem jih pridobil v letih svojega službovanja na različnih dolžnostih in različnih krajih, še naprej uspešen s takšnim načinom, ki sem ga imel do zdaj.

Dobri očka?

Če tudi sam v narekovajih uporabim ta izraz dobri očka, menim, da tak človek ve, kako se mora v določenem trenutku odločiti, da bo pripomogel k realizaciji naloge. To je enako dobro, kot če bi udarjal po mizi in rohnel čez vso Slovensko vojsko.

Vendar je za to potrebna ustrezna osebna avtoriteta.

Sam ste dejali, da so vam sogovorniki povedali marsikaj o meni. Če bi jaz mislil, da avtoritete in pastorabe pri pripadnikih Slovenske vojske nimam, si prav gotovo ne bi upal prevzeti tako odgovorne dolžnosti.

General Podbregar, bivši načelnik, je imel večkrat na plečih, da je prehitro napredoval do generala. Vaša vojaška kariera je povsem drugačna. Začeli ste kot poveljnik voda, na najnižji ravni torej, in se potem počasi vzpenjali vse do najvišjega položaja. Je štopničasto napredovanje častnikov po vašem mnenju potrebno uveljaviti v Slovenski vojski?

Mislim, da je to zelo potrebno. Takšen častnik si skozi postopno napredovanje poleg teoretičnih znanj pridobiva tudi ogromno izkušenj. Predvsem v delu z ljudmi. In takrat ko pride na višje poveljstvo, lahko to tudi s pridom uporabi. Jaz sem v svoji karieri, ki se je začela leta 1977 v občinskem štabu Murske Sobote, začel kot referent, pred tem pa sem seveda bil tudi na dolžnosti v rezervni sestavi Teritorialne obrambe. Do leta 1990 sem prišel na mesto pomočnika za zaledje, 93. sem prevzel poveljnik pokrajine, 97. pa načelnik logistike v Slovenski vojski. Zadnji mesec v lanskem letu pa sem bil tudi namestnik načelnika generalštaba. Potem sem prevzel dolžnost državnega sekretarja, ker sem štel, da si bom pridobil veliko izkušenj predvsem pri poznavanju tega drugega dela obrambnega sistema. Prepričan sem, da mi vse te izkušnje izredno dragocene in jih bom s pridom uporabljal pri svojem nadaljnjem delu. Ker pa ste omenili dr. Podbregarja, bi rad dejal še, da sem se tudi od njega v teh letih [illegible] poudariti, [illegible] marsikaj naučil.

Napredovanje po činih je v tej vojski sploh velik problem. Slovenska vojska ima ob osebnih (činih) činih še tako imenovane položajne (sedanje) čine s pomočjo katerih lahko nekdo čez noč napreduje v čin polkovnika. To slabo vpliva na moralo vojakov in se posledično kaže tudi v slabši učinkovitosti in usposobljenosti vojske. Ali ni že čas, da se tak sedanjih činov v vojski znebite?

Rad bi se dotaknil celotne kadrovske politike, med katero pa štejem tudi napredovanje v činih. Osebno se bom potrudil, da na obrambnem področju vzpostavimo takšen kadrovski podsistem, ki bo zagotovil izvajanje ciljev Slovenije tako v mednarodnih integracijah kot tudi v okviru načrtovanega obrambno-varnostnega sistema Slovenije. Menim, da je cilj kadrovske politike vzpostavitev takšnega sistema, ki bo upošteval cilje Slovenske vojske in posameznika, ki je zaposlen ali drugače vključen v delovanje vojske. Zelo pomembno je naslednje. Slovenska vojska se je v preteklih desetih letih oblikovala iz različnih struktur in zaradi tega je kadrovska baza danes zelo raznolika. Analize kažejo na precejšen razkorak predvsem na področju zahtevane splošne izobrazbe in tudi na nivoju vojaško-strokovne izobrazbe in znanj. To se kaže tudi v [illegible] činih. Prav gotovo prihaja v posameznih primerih, ne glede na to, kakšen sistem je vzpostavljen, tudi do posameznih napak pri napredovanju. Menimo po vzpostavitvi takšnega sistema, da bo tega čim manj. Sam se bom potrudil, da bomo spodbujali napredovanja tako, da bo to pregledno in primerljivo z drugimi vojskami in da se ne bo zgodilo, da bi lahko nekdo v letu ali dveh napredoval kar za nekaj činov. Povezati želim tri pogoje: splošno, vojaško-strokovno izobrazbo in napredovanje v činih.

Sedanji čini so problematični zato, ker omogočajo tudi manipulacije pri napredovanjih tistih z osebnimi in političnimi zvezami. Vprašanje, ali bodo ukinjeni je torej zelo pomembno?

Osebno sem prepričan, da so bili položajni čini v letih, ko je nastajala Slovenska vojska, potrebni. Vprašanje pa je seveda, ali so potrebni danes. Po pravilniku in pripravi analiz bomo rešili tudi ta problem. Prepričan sem, da bomo našli ustrezno rešitev tudi za odpravo zdaj že omenjenega načina.

Kaj pa se bo po aktivni položajnih činov zgodilo z velikim številom ljudi, ki danes s sedanjim činom zasedajo svoj položaj, za katerega nimajo ustrezne splošne ali vojaško-strokovne izobrazbe ali pa sploh nikoli od nabornega?

V tem trenutku lahko samo špekuliramo, ker nimam dovolj natančnih podatkov o tej strukturi. Vendar sem prepričan, da se bo tudi to obdobje lahko premostilo tako, da do degradacij ne bi prihajalo.

Prejšnji obrambni minister Janez Janša je tik pred svojim odhodom povišal okoli sto častnikov in podčastnikov brez predloga načelnika generalštaba. Uredba, ki ureja to področje, pa zahteva predlog načelnika. So bila ta povišanja sploh legalna?

Mislim, da je odgovor razviden že iz vašega vprašanja. Kako se bodo razvijali dogodki v zvezi s temi napredovanji, pa vam v tem trenutku ne znam odgovoriti, saj se kot državni sekretar s tem nisem ukvarjal.

Po nekaterih informacijah naj bi bila ena izmed ključnih stvari zaradi katere je dosedanji načelnik general Podbregar prosil za razrešitev, nesoglasje z ministrom pri zakonu o vojski. Menite, da vojska, tako kot policija, zaradi vseh svojih specifik, potrebuje poseben zakon, ki bo reševal status zaposlenih in vojske kot celote?

Sem pristaš postopnosti. Zadeve je treba zelo natančno proučiti in mislim, da je veliko elementov že pripravljenih. Videti je treba, ali je mogoče težave, ki nastajajo v Slovenski vojski, reševati s spremembami sedanjega zakona o obrambi. Vendar je to lahko le kratkoročna rešitev. Osebno sem prepričan, da je zakon o vojski za daljše časovno obdobje izrednega pomena, in ga bom tudi sam zagovarjal.

Ampak vi prihajate iz najožje ministrove ekipe, pa v smernicah za delo do leta 2004 ta zakon sploh ni omenjen.

O tem zakonu smo govorili tudi v tej ekipi. Res je, da v smernicah za to kratkoročno obdobje to ni zapisano, vendar to ne pomeni, da se za naslednje srednjeročno obdobje to ne bi zgodilo. Takšno je mnenje celotne ekipe, ki je sodelovala pri izdelavi teh smernic. Ne nazadnje pa smernice so izdane, ni pa nobene ovire, da se na podlagi spremenjenih okoliščin v naslednjih letih ne bi dale spremeniti.

Ali bi se strinjali z ugotovitvijo, da je današnji status zaposlenih v Slovenski vojski kriv za nizko stopnjo morale? Vojaki so namreč izenačeni z ostalimi delavci v državni upravi. Tudi s tistimi, ki opravljajo pisarniške posle, kar pa je povsem neprimerljivo.

Delno je to vsekakor vzrok, ne pa v celoti. O tem sem prepričan in ravno zaradi tega je za vojsko izrednega pomena, da se pripravi takšen zakon, ki bo reševal probleme, ki nastajajo pri zaposlenih. Kot enega izmed svojih ciljev pa sem si zadal, da lahko že v tem kratkoročnem obdobju z določenimi ukrepi spremenimo nekatere zadeve in zblažimo posledice. S [illegible] za [illegible] dobesedno vsak dan [illegible].

Imate v mislih že kakšno konkretno rešitev?

Ena od njih je informiranje in povečanje dela z ljudmi s pogovori in neposrednimi stiki.

Mislite, da je v sedanji zakonski ureditvi, ki ureja odnose med ministrstvom in Slovensko vojsko, sploh mogoče zagotoviti apolitičnost vojske? S predpostavko seveda, da želi minister politično motivirano posegati v vojsko. Ti posegi so pravzaprav enostavni, saj lahko minister na načelnika pritisne z grožnjo z odstavitvijo, ker ni več varovalke - soglasja predsednika države in vrhovnega poveljnika - pri imenovanju načelnika.

Kolikor vem, se sedanji minister opredeljuje kot nestrankarski minister...

Ä dr. Grizold je že osmi minister in šele prvi, ki pravi, da je nestarnkarski.

To so že špekulacije in na takšno vprašanje mi je ne samo težko, ampak kot vojaku tudi neprimerno odgovarjati. Osebno mislim, da je apolitičnost na neki način možna, ampak na to vpliva ogromno dejavnikov, ki lahko ta moj odgovor seveda tudi negirajo.

Pred kratkim je svoje delo v Sloveniji končala ekspertna skupina zveze Nato. Ali po njenem obisku že veste kje vas bo čakalo največ dela?

Obisk te skupine je bil namenjen usklajevanju osnutka ocene o uresničevanju letnega nacionalnega programa za uresničevanje akcijskega načrta za članstvo v Natu. Ocena in poročila Natovih izvedencev so temeljni elementi poročila o napredku Slovenije za ta drugi ciklus akcijskega načrta, ki bo sprejet na zasedanju Severnoatlantskega sveta s Slovenijo 5. aprila. To je seveda podlaga za razpravo med članicami Nata o morebitni širitvi zavezništva. Najpomembnejši poudarki, ki jih je dala ekspertna skupina, so, da je Slovenija obravnavana kot kandidatka za članico, zato so bili

03.03.2001

kriteriji tega ocenjevanja izredno visoki. V interesu zavezništva pa je tudi čimbolj pomagati kandidatkam za članstvo in jih v največjem možnem obsegu na to članstvo tudi pripravljati. Ugotovitve ekspertne skupine v tem kontekstu so bile, da je v Sloveniji treba povečati delež proračunskih sredstev za obrambo na najmanj 2 odstotka BDP in da je treba čimprej sprejeti nekatere strateške dokumente. Na podlagi tega seveda pričakujem, da bodo sprejeti tudi kratkoročni ukrepi za odpravo nekaterih pomanjkljivosti, in za to se bomo v Slovenski vojski maksimalno angažirali.

Na katerem področju bo torej potreben največji angažma?

Kar se Slovenske vojske tiče, bo treba sprejeti določene ukrepe pri upravljanju s kadri in pri kadrovskem načrtovanju. Treba bo uveljaviti nov obseg in strukturo Slovenske vojske. Pozornost pa bo treba nameniti tudi usposabljanju rezervne sestave. Mislim, da zastavljena reorganizacija že daje nekatere rešitve, zaradi spremenjenih varnostnih in drugih okoliščin pa bo treba ponovno preveriti strateški dokument Splošni dolgoročni program razvoja Slovenske vojske in ga v posameznih delih tudi spremeniti. Ta dokument je sprejel državni zbor in le on ga lahko spremeni na osnovi naših predlogov.

Kot je znano, nabor kadrov za zaposlitev v vojski opravlja ministrstvo in zaradi tega Slovenska vojska nima primernih vzvodov vplivanja na to, kdo bo vojak.

Jaz mislim, da vojska del teh vzvodov ima. Ne glede na pomanjkljivosti v tem sistemu in na določene rešitve, ki jih določa sedanja organiziranost ministrstva, Slovenska vojska lahko prispeva k spremembam in izboljšavam.

Omenili ste pomen usposabljanja rezervne sestave. Ali ste osebno, bolj kot poklicni vojski, naklonjeni tradicionalnemu nabornemu sistemu?

Najprej bi odgovoril na prvi del v zvezi z rezervno sestavo. Prepričan sem, da bomo takšno ali drugačno obliko rezerve imeli še kar nekaj časa. Kako jo bomo poimenovali, je odvisno od mnogo stvari. Ne smemo pa pozabiti izkušnje s to sestavo, ki jo imamo iz naše bližnje zgodovine. Seveda pa bomo uresničevali to, kar je zapisano v strateških dokumentih, da se spremeni razmerje med rezervno in pa manevrsko sestavo v korist manevrske. Kar pa se tiče profesionalizacije; funkcionalna profesionalizacija v Slovenski vojski seveda že poteka, spreminjajo se razmerja med vojakom, podčastnikom in častnikom, medtem ko gre v strukturnem smislu za to, da bo na državni ravni sprejeta prava odločitev za ali proti profesionalizaciji in v kakšnem časovnem obdobju. Za to bodo potrebne analize, ki morajo obvezno vsebovati oceno stroškov. Tako bomo dobili odgovor na to vprašanje.

Slovenska vojska naj bi bila mobilna in hitra sila. Povsem banalen problem, s katerim se soočajo enote pri premiku, pa je že ta, da jim primanjkuje šotorov, maskirnih mrež, transportnih sredstev... Enote si to opremo menda kar sposojajo med seboj.

Vaša ugotovitev drži. Veliko tega smo reševali tako, da si enote sredstva med seboj posojajo. Rešitev pa je v že spremenjenem načrtu temeljnih razvojnih programov za obdobje 2001 do 2003. Ta načrt vsebuje tudi projekt, ki smo ga poimenovali bojevnik 21. stoletja. V okviru tega načrta vidim možnost, da opremimo Slovensko vojsko in posameznega vojaka tudi s taborno opremo. Tako bomo po prioritetah povečali samozadostnost posameznih enot. Kar pa se tiče mobilnosti, je treba povedati, da se Slovenska vojska v vojni popolnjuje s sredstvi, ki jih ima v svoji lasti, in s tistimi, ki so iz popisa. Za povečanje mobilnosti smo v omenjenem načrtu TRP predvideli nabavo večjega števila motornih vozil, ki so namenjena najprej za opremljenost ene izmed ciljnih enot - 10. bataljona za mednarodno sodelovanje, in seveda tudi nekaj vozil, ki bodo razporejena v ostale enote, ki zame kot načelnika generalštaba niso nič manj pomembne. Pričakujem, da bomo do konca leta 2003 imeli delno obnovljen vozni park in s tem bo povečana premičnost na kopnem. Z uvrstitvijo določenega števila transportnih helikopterjev med nabave pa bomo povečali tudi tovrstno zmogljivost. Poudaril pa bi, da nadaljujemo z nabavo večnamenskih sredstev, kar pomeni, da ne nabavljamo le sredstev, strogo namenjenih za vojaške potrebe, ampak so to takšna sredstva, ki so v mirnem času uporabna za potrebe ostalega dela obrambnega sistema, za zaščito in reševanje ter podobno.

Se strinjate z mnenjem generala Podhregarja, ki je v lanskem intervjuju za Sobotno prilogo dejal, da ni pravne podlage za uvedbo duhovne oskrbe v Slovensko vojsko?

Popolnoma se strinjam. Zakonske podlage zaenkrat še ni, so pa nekateri dokumenti, ki omogočajo določeno obliko duhovne oskrbe pripadnikov Slovenske vojske. Vojakom je tako omogočen obisk verskih obredov. Pokazala se je tudi možnost, da bi to nudili enotam, ki so udeležene v mirovnih operacijah, vendar te potrebe tam niso izrazili. Tudi sam menim, da je to področje treba najprej zakonsko urediti. Povedati pa moram, da je bila v minulem mesecu formirana delovna skupina v ministrstvu za obrambo, ki zelo intenzivno pripravlja rešitve.

Ali so v Slovenski vojski sploh zaznane omembe vredne potrebe po predlaganem načinu duhovne oskrbe z vojaškimi duhovniki ali pa je uvajanje tega bolj posledica pritiskov ob vključevanju v zvezo Nato?

Poglejte. Ves čas govorimo o kriterijih, ki jih moramo izpolniti za približevanje Natu. Za vzor dajemo države, ki so že članice. Velika večina teh držav ima to področje dokaj uspešno urejeno. Če se želimo tem državam postaviti ob bok, bomo morali to področje urediti tudi v naši vojski. Vendar je to najprej stvar zakonodajalca.

Vendarle me zanima, ali se v Slovenski vojski tudi realno kažejo potrebe po predlagani ureditvi duhovne oskrbe?

Kolikor poznam izražene potrebe, je bilo tega do zdaj izredno malo.

Kam je po vašem mnenju v slovenski družbi danes uvrščena Slovenska vojska?

Kolikor poznam raziskave javnega mnenja, je vojska kar solidno uvrščena v javnem mnenju. Sam jo jemljem kot sestavni del slovenske družbe. Prav to sem in bom poudarjal. Slovenska vojska se mora okolju, lokalnim skupnostim, kjer je nastanjena, odpirati. S tem bo ugled Slovenske vojske lahko še bistveno večji.

Bomo torej ob kakšnem denimo visokem snegu videli vojake, ki bodo odstranjevali sneg izpred zdravstvenih domov, šol...

Vsekakor. To smo uredili v načrtih »Ujma«, kjer je predvideno sodelovanje Slovenske vojske. Vojska bo sodelovala v vseh elementarnih nesrečah in ena izmed njih je tudi visok sneg. To pa seveda ne pomeni, da bo pomagala že pri čiščenju nekaj centimetrov snega. Razglašena mora biti elementarna nesreča.

29.05.2001

Projekt Bojevnik 21. stoletja

Jurišnih pušk še ne bomo kupili

Prejšnje obrambno ministrstvo je nameravalo kupiti nekaj tisoč novih jurišnih pušk, sedanja ekipa pa razmišlja drugače

***Ljubljana* – Prejšnji obrambni minister Janez Janša je na eni izmed novinarskih konferenc napovedal, da bo Slovenija v okviru projekta *Bojevnik 21. stoletja* za svoje poklicne vojake do leta 2003 nabavila tudi nove jurišne puške kalibra po Natovem standardu 5,56 milimetrov. Novo vodstvo ministrstva pod vodstvom ministra Antona Grizolda pa se je po naših informacijah odločilo, da nakup pušk umakne iz programa v prvem trileten obdobju.**

Prejšnji obrambni minister **Janez Janša** je lansko poletje na tiskovni konferenci povedal, da je v projektu *Bojevnik 21. stoletja* predvideno, da bi do leta 2003 profesionalne poklicne vojake Slovenske vojske opremili z novimi jurišnimi puškami Nato kalibra. Minister Janša je nato na vprašanje *Dela*, ali bo Slovenija začela s proizvodnjo lastne jurišne puške – takšen projekt je Janša intenzivno gradil že v svojem prvem mandatu – ali pa bo nakupila puške v tujini, odgovoril, da odločitev še ni sprejeta, da pa so večje količine jurišnih pušk na tržišču na voljo po zmernih cenah, tako da preprosta računica ni v prid zagonu lastne proizvodnje. Hkrati pa je dodal, da je bila Slovenija leta 1994 tik pred podpisom pogodbe za licenčno proizvodnjo ameriške jurišne puške *M-16*.

Kot kaže, je bil še lansko poletje nakup novih jurišnih pušk stvar bližnje prihodnosti. Danes je drugače, saj smo naše informacije, da naj se novo vodstvo ministrstva ne bi odločilo za nakup pušk, preverjali na obrambnem ministrstvu, in **Iztok Podbregar**, državni sekretar, pristojen za opremljanje in oboroževanje, nam je povedal, da nakup novih jurišnih pušk dejansko ni umaknjen, je pa odložen. Razlog za to naj bi bil, da se je sedanje vodstvo ministrstva odločilo za drugačne prioritete. Za projekt *Bojevnik 21. stoletja* je namenjenih okoli 50 milijonov nemških mark, v okviru teh sredstev pa naj bi nabavili predvsem sredstva za boljšo osebno zaščito in opremo vojaka, kot so zaščitni jopiči, izboljšana čelada, nočnogled itd.

Seveda je upravičeno mnenje, da k osebni zaščiti vojaka sodi tudi boljša, natančnejša puška. Kot kaže, pa je sedanje vodstvo ministrstva tehtalo, ali je sedanja jurišna puška (različni tipi kalašnikove) res tako kritičen del opreme vojaka, da je že potrebna zamenjave do leta 2003. Kot kaže, je obveljalo mnenje, da zamenjava puške ne sodi med najpomembnejše prioritete in bo nakup verjetno realiziran šele po letu 2003. Verjetno pa bodo pospešili menjavo cevi na sedanjih jurišnih puškah tipa kalašnikov.

Sicer pa je vlada letošnjega februarja sprejela dopolnitev načrta nabav iz sredstev po zakonu o temeljnih razvojnih programih. Tako je z ravensko železarno že podpisan sporazum o naročilu dodatnih 10 lahkih oklepnih vozil Valuk. Že letos je predviden je tudi nakup določenega števila novih tovornjakov, šotorov in ostale taborne opreme.

Rok Praprotnik

05.07.2001

Novi vojaki in novi oklepniki v slovenski vojski

Oklenili so se ameriških vozil

Ministrstvo je tik pred podpisom pogodbe o nakupu 30 hummerjev, kljub temu da vojska ta terenska vozila še preizkuša – Zaposlitev 250 novih vojakov

***Ljubljana* – Obrambno ministrstvo namerava v teh dneh podpisati pogodbo o nakupu 30 ameriških terenskih vozil hummer, ki jih bodo dali v uporabo 10. motoriziranemu bataljonu. Informacijo so za *Delo* na ministrstvu potrdili. Zadeva je, milo rečeno, nenavadna, saj so na generalštabu po drugi strani povedali, da vojska prav vozilo hummer še vedno preizkuša, da je bilo veliko dodatnih zahtev, predvsem pa, da vozilo še zdaleč ni dokončno izbrano.**

Izvedeli smo, da je nakup 30 ameriških terenskih vozil hummer že odobren, na ministrstvu pa so nam povedali, da jih bodo nabavili neposredno od ameriškega proizvajalca, brez posrednikov. Predstavnica ministrstva za stike z javnostjo Mirijam Možgan nam je tudi dejala, da so ponudnika izbrali v skladu z zakonom o javnih naročilih, ki v nekaterih primerih omogoča izbiro in nakup opreme brez javnega naročila, kadar gre za nakup vojaške opreme in kadar je v državi za to opremo samo en ponudnik. To drži, vendar je izbira hummerja nadvse nenavadna, saj je na trgu kar nekaj vozil s podobnimi karakteristikami. Še bolj nenavadno pa je, da je bil hummer izbran kljub temu da vojska testiranja sploh še ni končala, kakor nam je izjavil tiskovni predstavnik generalštaba slovenske vojske polkovnik Edmond Šarani. Ministrstvo pa nam je v svojem odgovoru že povedalo, da bodo hummerji dodeljeni v 10. motorizirani bataljon (MBT), ker bo v ta bataljon letos prišlo 300 novih poklicnih vojakov, za katere pa ne bo dovolj oklepnih vozil, saj bo STO Ravne do jeseni dobavila komaj kakšnih šest valukov, v bataljonu pa jih imajo deset. Pozneje, ko bo v bataljonu dovolj oklepnih vozil valuk, pa bodo hummerje dodelili vojaški policiji in enotam za zveze. Prvi hummerji bodo v Slovenijo začeli prihajati že letos jeseni.

Kljub temu da vojska sploh še ni končala testiranja hummerjev, pa nam je državni sekretar dr. Iztok Podbregar, ki je pristojen za opremljanje vojske, povedal, da je zahtevnik za nakup 30 hummerjev dal prav načelnik generalštaba brigadir Ladislav Lipič. Zahtevnik je obravnaval kolegij ministra in ga odobril, odobrile pa so ga tudi pristojne vladne komisije. Po naših podatkih stane eno blindirano vozilo hummer, kakršno bodo kupili, 400.000 nemških mark, vsa kupčija je torej vredna okrog 12 milijonov mark oziroma dobre 1,3 milijarde tolarjev.

Vse skupaj kaže na popolno neorganizirano načrtovanje na obrambnem ministrstvu in v Slovenski vojski, saj so sklenili, da bodo zaposlili 300 novih vojakov v 10. MBT, niso pa zagotovili hkratnega opremljanja bataljona z oklepnimi vozili valuk. Marjan Senica, direktor STO Ravne, ki proizvaja valuke, nam je namreč povedal, da če bi obrambno ministrstvo izkazalo resno potrebo in zahtevo po večjem številu valukov v kratkem času, bi bili sposobni proizvodnjo v Ravnah v pol leta tako prirediti, da bi izdelali pet valukov na mesec, se pravi 60 na leto. Za nameček je treba še povedati, da niti prvih deset valukov, ki so že izdelani, Slovenska vojska od obrambnega ministrstva uradno sploh še ni prevzela.

Rok Praprotnik

Iz puščave pod Alpe – Vozilo hummer – do leta 1992 jih je podjetje AM General izdelovalo izključno za vojsko – se je s svojimi voznimi lastnostmi, odpornostjo in kvalitetno izdelavo na puščavskem terenu zelo dobro izkazalo v zalivski vojni. Prvi osnutki za kar najbolj mobilno vozilo, ki naj bi zadovoljilo standarde ameriške vojske, segajo v leto 1979. Hummer je bil sprva narejen v šestih vojaških izvedenkah: kot transportno vozilo za vojake in tovor, vozilo z raketami tow, reševalno vozilo, oklepno vozilo z mitraljezom, vozilo za prevoz vojakov in tahki oklepnik. Danes izdelujejo že okrog dvajset različnih variant, tudi civilne. Vojaške različice izvažajo izključno v prijateljske države. *T. S. N.*

Obrambno ministrstvo in Slovenska vojska sta z razpisom za zaposlitev, objavljenim v soboto, začela intenzivno vabiti tiste, ki bi se hoteli zaposliti v Slovenski vojski. Vlada je namreč letos spomladi odobrila zaposlitev 250 novih vojakov, ki bodo napoteni izključno v 10. motorizirani bataljon. Sam razpis pa kaže, da zanimanja za zaposlitev v vojski ni dovolj. Vojska išče nove vojake tudi tako, da v nekaterih enotah vojakom, ki odslužijo vojaški rok, delijo propagandni material, s katerim jih vabijo k zaposlitvi v vojski. Načelnik odseka za motivacijo in informiranje pri generalštabu Slovenske vojske polkovnik Jože Majcenovič je povedal, da so do zdaj poslali sklep o izbiri približno 20 kandidatom. Pregledujejo še 73 predlogov, osip med interesenti pa je še pred zaposlitvijo dokaj velik. Po besedah polkovnika Majcenoviča je med kandidati za prihodnje vojake okoli 20 odstotkov žensk. R. P.

23.07.2001

Opremljanje slovenske vojske

Lansirni most bo stal 1,9 milijarde tolarjev

Obrambno ministrstvo je že podpisalo pogodbo z nemškim podjetjem Eurobridge
Most bo primeren tudi za civilne potrebe – Sovjetska mostova sta zastarela in draga

***Ljubljana* – Obrambno ministrstvo je podpisalo pogodbo o še enem velikem nakupu, vrednem 1,9 milijarde tolarjev ali 17 milijonov mark. Gre za 40 metrov dolg lansirni most, ki pa ne bo uporaben le za vojaške namene, temveč tudi ob naravnih nesrečah. Slovenska vojska sicer uporablja dva zastarela mostova sovjetske izdelave, ki ju je podedovala še od JLA.**

»Če bi imeli tak most ob nesreči v Logu pod Mangartom, bi lahko do vasi prišli v eni uri,« je povedal državni sekretar na obrambnem ministrstvu dr. Iztok Podbregar.

Obrambno ministrstvo je namreč pred kratkim z nemškim podjetjem Eurobridge sklenilo pogodbo o nakupu lansirnega mostu tip DoFB 40/70. Nemci so ga naredili za potrebe svoje vojske, ki mora biti sposobna premagovati naravne in umetne ovire na zemljišču, in ga začeli uporabljati leta 1998. Gre za zanimivo tehnologijo, s katero lahko vojska ali reševalci v eni uri premostijo vsak vodotok, ožji od 40 metrov. Kako globoka je voda, pri tem ni pomembno, saj se most opira samo na bregova, na sredini pa nima nobenega opornika. Vozilo z rampo se pripelje do roba vodotoka, posadka pa jo sestavi iz modulov in spusti na nasprotni breg. Nanjo potem namestijo tako imenovano cestišče, ki je široko 4,5 metra. Most je tako nared v eni uri. Njegova nosilnost je 70 ton, kadar je nujno, ga lahko obremenijo tudi do 110 ton, kar pomeni, da čezenj lahko hkrati peljeta dva srednje težka tanka. Ko vsa vozila pridejo čez oviro, lahko most razdrejo s katerega koli brega.

V zvezi z nakupom omenjenega mostu so nekateri začeli spraševati, ali je bil sploh racionalen in ali se ne bi dalo s primerno obnovo usposobiti obeh starih sovjetskih mostov, ki ju že ima Slovenska vojska. Slišati je bilo tudi očitke, da niso zagotovljene protidobave slovenskega gospodarstva, ki jih narekuje pogodba. Na ministrstvu odgovarjajo, da sta lansirna mostova, ki ju ima SV, stara že več kot 35 let in da so največja nadomestni deli zanju. Prav tako ni izvirnih načrtov in na splošno je servisiranje, ki ga opravljajo v Litostroju, zelo drago.

Kar zadeva protidobave, so na ministrstvu prepričani, da so jasno določene v pogodbi in dovolj zavarovane z bančnimi garancijami. Sicer pa menijo, da Eurobidgeovega mostu sploh ni mogoče primerjati s starimi sovjetskimi. Z novim naj bi bilo mogoče premostiti okoli 70 odstotkov vodnih ovir v Sloveniji. Na vprašanje, ali bodo za preostalih 30 odstotkov vodotokov nabavili pontonski most, pa so nam odgovorili, da si ga naša država ne more privoščiti, ker bi bila to prevelika naložba.

Kupljeni lansirni most bo dobavljen v prvi polovici leta 2003, saj mora proizvajalec upoštevati nekaj posebnosti, ki jih je zahteval slovenski kupec.

Kot kaže, obrambni minister dr. Anton Grizold pri nekaterih nakupih uresničuje svoje napovedi z začetka mandata, da bodo skušali kupovati čim več opreme, ki bo uporabna tako za vojaške kot civilne potrebe. Kolikor vemo, se ta skrb kaže tudi pri izbiri novega večnamenskega vojaškega helikopterja. Imel naj bi namreč zadovoljivo nosilnost za prevoz vojakov, hkrati pa naj bi bil uporaben tudi pri reševanju v gorah, zaradi česar njegov rotor ne sme biti prevelik.

Rok Praprotnik

28.07.2001

Tema dneva

Vojaški tolar za civiliste

Kupovanja za vojaške potrebe je zadnje čase res veliko. Vrtoglavi pa so tudi zneski, ki jih obrambno ministrstvo porablja v ta namen. Pred sedmimi leti je parlament sprejel posebni zakon o temeljnih razvojnih programih Slovenske vojske (TRP), ki je omogočil zadolževanje države za nakupe orožja in vojaške opreme v višini 76 milijard tolarjev ali 994 milijonov nemških mark. Ta sredstva je prvi začel črpati minister Jelko Kacin, ki je speljal tudi nekaj dvomljivih kupčij – od havbic, minometov, do menda zelo neracionalne obnove tankov T-55. Kupil je tudi helikopterje Bell in letala Pilatus.

Sredi lanskega leta, ko je na obrambnem ministrstvu nekaj časa poveljeval Janez Janša, smo končno izvedeli, da je bila večina denarja že porabljena. Ostalo da je še nekaj več kakor 300 milijonov mark. Čeprav zakon o TRP velja do leta 2003.

Koliko natančno je porabil Janša, ni znano, sedanji minister dr. Anton Grizold je pač nasledil tisto, kar je od TRP še ostalo. In kupovanja vojaške opreme in oborožitve se je lotil velikopotezno. Nakup lansirnega mostu, zaščitnih mask za okoli 30.000 vojakov, 30 oklepnih vozil hummer, 10 valukov ... Zdaj so kupili še dva velika transportna helikopterja. Po vsem tem naj bi od sredstev TRP ostalo le še kakšnih 150 milijonov mark.

Kljub nakupu dveh helikopterjev je že videti, da se vodstvi ministrstva in vojske z vojaškega letalstva preusmerjata na kopensko vojsko. To je menda sprožilo močne pritiske vplivnih lobijev, ki v kupčijah vidijo tudi osebne in finančne koristi. Minister Grizold je javno omenil prav lobije, ki zagovarjajo ameriško podjetje Bell; to je ponujalo helikopterje, kakršne Slovenija že ima, več pa jih trenutno ne potrebuje. In Grizold je že na začetku mandata napovedal, da bo kupoval predvsem opremo, ki jo bo mogoče uporabljati za vojaške in civilne namene. Kaže, da je v tem primeru lobije in politiko le premagala stroka. Neizpodbiten je argument, da Slovenija potrebuje helikopterje, ki lahko dvigajo težke tovore. Takšni helikopterji danes bolj kakor vojski sami koristijo navadnim državljanom v stiskah, ki jih prinašajo različne katastrofe. Log pod Mangartom je dovolj zgovoren primer.

Rok Praprotnik

28.07.2001

Nova vrtinca na slovenskem nebu

Za dva helikopterja cougar AS 532 AL odšteli več kakor 5 milijard
Transportne zmogljivosti SV se bodo povečale za polovico

Ljubljana **– Slovenija je kupila dva nova vojaška helikopterja. Na ministrstvu za obrambo so včeraj podpisali pogodbo o nakupu dveh francoskih transportnih helikopterjev srednjega razreda cougar AS 532 AL, s katerima bodo za 50 odstotkov povečali transportne zmogljivosti Slovenske vojske (SV) po zraku. Nakup je vreden kar pet milijard in 859 milijonov tolarjev. Helikopterja sta pomembna tudi za civilno področje, saj bosta lahko z veliko nosilnostjo pomagala pri naravnih in drugih nesrečah.**

Analitiki stanja v Slovenski vojski že dolgo opozarjajo, da vojska nima dovolj helikopterjev za prevoz vojakov in opreme. Ima sicer osem Bellovih helikopterjev 412, a ti sodijo v nižji razred z nosilnostjo do 1500 kilogramov visečega tovora ali 12 vojakov. Nova helikopterja pa lahko prepeljeta po 4500 kilogramov visečega tovora ali 24 vojakov. Prav nosilnost pa bo najbolj uporabna tudi za civilne namene. Načelnik odseka za letalstvo pri generalštabu SV polkovnik Gabrijel Možina je včeraj povedal, da bi že nekaj časa radi prepeljali v Log pod Mangartom dva buldožerja, pa v Sloveniji ni dovolj zmogljivega helikopterja. Če bi ga v ta namen najeli v tujini, bi zgolj prelet v Slovenijo stal 40.000 nemških mark, vsaka minuta dela pa še dodatnih 250 mark.

Naslednja prednost cougarja je doseg. Z bellom 412 danes lahko preletijo 600 kilometrov brez polnjenja rezervoarjev, s cougarjem pa 1100 kilometrov. To pomeni, da bo lahko Slovenija zagotavljala tudi evakuacijo svojih vojakov, ki sodelujejo v mirovnih misijah na južnem Balkanu.

Državni sekretar na obrambnem ministrstvu dr. Iztok Podbregar je včeraj zatrdil, da so bili vsi postopki pri nakupu helikopterja izpeljani povsem v skladu s pravili. Dejal je, da je del pogodbe tudi načrt protidobav slovenskih podjetij, pripravilo ga je podjetje Eurocopter, ki izdeluje cougarje. Te protidobave imajo tudi prvovrstne garancije, tako da bodo zares izpeljane.

Cougarja bosta prva helikopterja v transportni eskadrilji slovenskega vojaškega letalstva. Po pogodbi je rok dobave 22 mesecev. V generalštabu načrtujejo nakup še dveh tovrstnih helikopterjev, kdaj, pa ni znano, saj za zdaj ni dovolj denarja. Sicer pa načrtujejo tudi nakup transportnega letala.

Zanimivo pa je, da so omenjeni nakup na ministrstvu spet izpeljali brez mednarodnih tenderjev in da helikopterja Slovenska vojska ni načrtno testirala. »Peljali smo ga na raznih mitingih, prijateljske države pa so z nami delile svoje izkušnje s tem helikopterjem,« je povedal polkovnik Možina.

Rok Praprotnik

03.08.2001

Premalo premišljeni nakupi v obrambnem resorju

Puchi z opremo za zveze komaj puhajo po blatnem terenu

Petindvajset puchov naj bi spremenili v vozila za sanitetne enote – Bodo zmogli novo opremo? – Nova vozila za veziste – Odgovornosti za zgrešeno naložbo niso ugotavljali

***Ljubljana* – Pri nakupu ameriških hummerjev za Slovensko vojsko je bilo veliko govora o tem, da vozilo ni bilo vsestransko testirano. Zgodba, ki jo tu objavljamo, kaže, kam lahko pripelje takšno kupovanje vojaške opreme. Na koncu leta 1996 – takrat je bil obrambni minister Jelko Kacin (LDS) – so namreč za potrebe enot zvez kupili 50 puchov. Ko pa so jih opremili z vezistično opremo, so ugotovili, da vozila takšne teže ne zmorejo. Zato jih obrambno ministrstvo že umika in kupuje 50 zmogljivejših vozil. Petindvajset puchov naj bi zdaj sicer spremenili v vozila za sanitetne enote, kaj bodo naredili s preostalimi petindvajsetimi, pa nam na ministrstvu niso znali pojasniti. Škoda, ki se bo poznala na proračunu, je tako najmanj 400 milijonov tolarjev.**

Zanimivo je, da so na obrambnem ministrstvu najprej kupili 50 puchov in šele potem ugotovili, da imajo probleme s prevažanjem vezistične opreme, saj so presegli dovoljeno obremenitev. V vozilu je nameščena oprema za zveze izraelskega proizvajalca, antene, električni agregat, baterije in drugo. Vse skupaj ni nič posebnega, gre le za klasično opremo, ki jo uporabljajo v centrih zvez.

Toda začele so se pojavljati težave pri premikanju vozila, največji problemi pa nastopijo, kadar se mora ta težak puch peljati po blatnem terenu. Vozilo se namreč takoj pogrezne in obstane, tako da ga je treba iz blata potegniti. Vojaki se zato vožnji po takšnem terenu najraje izognejo.

To kaže na povsem nenačrtne nakupe v obrambnem resorju in na to, da je testiranje vojaške opreme pred nakupi zelo nepopolno. In takšno nestrokovno početje ima tudi finančne posledice. Konec leta 1996 so enega pucha kupili za 623.000 avstrijskih šilingov, kar preračunano v takratne tolarje za vseh 50 vozil znaša skoraj 400 milijonov tolarjev. In glede na vse zapisano lahko trdimo, da je bil nakup puchov povsem neracionalen.

Stroškov pa s tem še ni konec. Kot smo zvedeli, se je obrambno ministrstvo pred kratkim odločilo te puche umakniti iz enot za zveze, namesto njih pa kupiti 50 zmogljivejših vozil. Menda poizvedujejo pri Mercedesu, Manu in Ivecu. Po naših podatkih ima velike možnosti za izbiro Mercedesov unimog, ki se je v uporabi v Slovenski vojski že izkazal. Če bodo kupili 50 unimogov U 2150 v daljši različici, bodo zanje (zgolj za osnovne različice) odšteli okoli milijardo tolarjev. Zagotovo pa ne bodo kupili samo osnovne različice.

Stroški zaradi nepremišljenega nakupa puchov pa se bodo samo še nadaljevali. Na vprašanje, kaj nameravajo narediti s 50 puchi, so nam namreč na obrambnem ministrstvu odgovorili, da jih namerava 25 preurediti v sanitetna vozila in da so za to že rezervirali 300 milijonov tolarjev. Niso pa mogli ne potrditi ne zanikati našega podatka, da bo tudi sanitetni puch presegel dovoljeno obremenitev. Prav tako nam niso znali povedati, kaj bodo naredili s preostalimi 25 puchi.

Zanimalo nas je še, ali so na ministrstvu zaradi nestrokovnega nakupa puchov že uvedli kakšen disciplinski postopek ali ugotavljanje odgovornosti zaposlenih na obrambnem ministrstvu. Odgovorili so nam nikalno.

Rok Praprotnik

07.08.2001

Raketni sistem zračne obrambe roland II

»Kaj boste počeli, saj so povsod hribi«

Roland II je Slovenija kupila od Nemčije za 27 milijonov mark
Tehnološka zastarelost in visoki stroški vzdrževanja

Ljubljana **– Za časa ministra Francija Demšarja so na obrambnem ministrstvu za 27 milijonov mark kupili od Nemčije baterijo raketnega sistema zračne obrambe kratkega dosega *roland II*. Šest lanserjev s pripadajočo opremo bo v Slovenijo prispelo oktobra. Zelo zanimiva pa je izjava, ki so jo iz ust nemškega inštruktorja slišali slovenski vojaki, potem ko je videl relief slovenskega površja: »Kaj pa boste vi počeli s tem sistemom, saj so povsod hribi?«**

Besede nemškega inštruktorja so prišle prepozno. Baterijo rolanda II je Slovenija namreč že kupila. To pomeni, da v Slovenijo prihaja šest vozil man 8x8, na katerih so nameščeni lanserji raket, enako vozilo, na katerem je radar, in sistem poveljevanja, ki ga bodo namestili na voziło, ki ga je obrambno ministrstvo pred kratkim kupilo od podjetja AC Intercar.

Hribi popačijo radarsko sliko

Preden se posvetimo tehnološki zastarelosti sistema, naj napišemo, v čem se skriva bistvo izjave nemškega inštruktorja, češ da sistem ni primeren za slovenski teren. Ker prihaja omenjena raketna baterija iz skladišč nemške vojaške mornarice oziroma enot za varovanje pristanišč, je temu – ravnemu terenu – prilagojen tudi baterijski radar. Slovenija pa ima, kot je znano, povsem drugačno konfiguracijo terena. Zato je radar, ki je deloval v ravninskih razmerah, v Sloveniji skoraj neuporaben, saj po naših informacijah v krogu 40 kilometrov okoli radarja ne bi smelo biti višjih hribov. Hribi namreč popačijo radarsko sliko tako, da sovražnega letala ni mogoče ločiti od ozadja – pobočja hribov. To hibo je sicer delno mogoče odpraviti s postavitvijo radarja na višji hrib, kar pa je težko zaradi tega, ker je radar nameščen na ogromnem tovornjaku, ki ga ni mogoče premikati po hribovitem terenu. Nemška vojska ima sicer radar in raketne lanserje nameščene tudi na lahkih goseničarjih, ki se laže premikajo po hribovitem terenu. Zakaj je torej Slovenija kot država s pretežno hribovitim terenom raje izbrala zračno obrambo na okornih tovornjakih?

Sicer pa v generalštabu Slovenske vojske pravijo, da bo roland nameščen v vojašnici Ivana Cankarja na Vrhniki in da bo namenjen za obrambo krajev in objektov po vsej Sloveniji – pač po potrebi in trenutni ogroženosti. Na Vrhniki morajo do prihoda rolandov zgraditi še posebne hangarje za vse te ogromne tovornjake, saj so vozila previsoka za obstoječe garaže. Čeprav nabavna vrednost posla znaša 27 milijonov mark, naj bi po ocenah nekaterih vsi stroški narasli na 50 milijonov.

Američani so rolandu II rekli zbogom

Dodatno poglavje je tudi strošek za vzdrževanje sistema. Dokumentacija o tem je sicer označena z oznako zaupno, po naših podatkih pa naj bi se stroški za vzdrževanje enega vozila (skupno jih je sedem) gibali okoli milijona mark na leto.

To pa je seveda veliko, še posebno z vidika zastarelosti sistema. Dokaz, da je roland II zastarel, je v tem, da sta se francosko in nemško obrambno ministrstvo že leta 1988 odločili nadgraditi rolanda II, da bi sisteme lahko uporabljali še do leta 2010. Tako je nastal *roland III*, katerega bistvena novost je v tem, da so sedanje načine vodenja nadomestili s sistemom *glaive*, ki ima integrirano tudi infrardečo vodenje in predstavlja ob radarskem in optičnem načinu vodenja rakete še tretjo možnost, na katero se lahko posadka zanese. Vendar Slovenija ne kupuje rolanda III, ampak je kupila zastareli sistem roland II, ki ga je ameriška vojska že umaknila iz uporabe, saj je dokaj neučinkovit proti sodobno opremljenim letalom.

Povejmo še, da bo Slovenija ob tovornjakih in lanserjih kupila tudi več starih raket, ob tem pa niso kupili še naprave za preverjanje raket. Zakaj, nismo mogli zvedeti. Kot tudi nismo zvedeli, kako je potekal postopek izbire in zakaj je bil izbran ravno zastareli roland II. Kot rečeno – vse skupaj nosi oznako zaupno.

Rok Praprotnik

11.08.2001

Realnost slovenske vojske

Tank crknil, džip obstal, rakete pa ni bilo mogoče izstreliti

Rok Praprotnik, Grega Repovž

Kako je opremljena slovenska vojska? Posamičnih primerov, ki so kazali, na kako nenavaden način se je kupovalo orožje zanjo, je bilo v medijih predstavljenih že veliko. V namišljenem napadu poskušamo prikazati, kako bi v realnosti lahko delovala vojska, opremljena in izurjena tako, kot je zdaj. Predstavljajte si torej napad na Slovenijo. Začetek akcije: sobota, 11. avgusta 2001, Slovenijo napada srednje močna vojska sosednje države. Vrhovni poveljnik Milan Kučan zapove, naj se slovenska vojska brani pred sovražnikom ...

Ob 4h in 20 minut: lovci nad Slovenijo

Nad Slovenijo se v ranem jutru, nebo je brez oblačka, jutro pa znalo hladno kljub poletju, pojavijo lovci sovražne vojske. Letijo na 2000 metrih in si podrobno ogledujejo slovenske položaje. Piloti so popolnoma brezskrbni.

Slovenska vojska se sicer hitro odzove. Odločilen pade: prvi se bodo s sovražnikom soočili hrvaški zračnega prostora. To so samozvani streki z lanserji na ramah. Vendar lahko le opazujejo lovce nad Slovenijo. Njihovo ročno orožje res lahko zadene tarče, ki letijo nižje od 6000 metrov. Vendar so lovci zunaj dosega ročnega orožja.

Ob 8h in 15 minut: brani nas Turnškov roland

Vendar: brez skrbi, državljani so lahko mirni, pravijo sporočila, ki prihajajo iz generalštaba. Slovenija ima orožje tudi proti taktičnim sestavkom, ki se ne bojijo streliv ročnim lanserjem. Žal to ne drži. Nekdanji obrambni minister Tit Turnšek (SLS) je pred štirimi leti z Nemci sklenil predpogodbo o nakupu baterije rolandov II, dokončno pa ga je kupil minister Franci Demšar (tudi SLS). Roland je sistem raketne zračne obrambe kratkega dosega, ki prav tako seže samo 6000 metrov visoko.

Baterijo rolandov sestavlja sedem velikih zabojnikov tovornjakov z lanserji in radarjem, ki so bili v Nemčiji namenjeni za obrambo pristanišč. Slovenija je na podlagi strokovnega mnenja kupila ta vozila. Seveda ne gre dvomiti o odločitvi: sprejeli so jo slovenski vojaški izvedenci.

In roland se že v zastavljenih urah pokaže za neuporabnega. Takoj so nastopile težave z radarjem, ki zaradi okoliških hribov ni zaznal sovražnika. Prvi pogoj za uporabo sistema roland ocenarnika trveže je namreč to, da v polmeru 40 kilometrov ne sme biti nobenega višjega hriba. V Sloveniji takšnega prostora ni. Poveznd so grički, hribi, gore. Radarski signal sistema roland se odbija od pobočij hribov in sovražno letalo se vedi le najmanj, ni ga mogoče zaznati. Slovenski vojaki se trudijo, da tovornjak z radarjem postavljajo v eponiji in razdaljaju spraviti na Krim, vendar okorno vozilo obstane na mnogo izmed ovinkov.

Za lovci prikažejo rakete. Začne se prvi resni napad in na slovenske hiše padejo prvi izstrelki. Mrtvih je veliko, ljudje so, zaupljivi do slovenske vojske, nepripravljeni in nizko v zaklonišča. Vendar sistem roland II tudi zoper manevrirne rakete ni uporaben: je namreč zastarel in spisk ni bil narejen za prestrezanje manevrirnih raket.

Počasi se državljani začno zavedati, da nekaj morda ni tako, kot so jih leta prepričevali obrambni ministri, ko so podpisovali milijardne pogodbe. Vojaki začne grabiti obešenjaški humor, takši značilen za nemotivirane člověka.

Žal so bile prve ure napada res izgoj avtorna. Oblačenje se stopnjuje. Prihajajo letala, nadzvočna s protiletalskimi in protiradarskimi raketami. Tarče so jim podajajo kar same. Najprej na hitro uničijo radar na Ljubljanskem vrhu. Žal slovenska vojska nima zaščite pred taktičnimi napadi, vojaki oporabijo pomot, ko se razbežijo in poskušajo vaj pretiveti. Nato sovražna letala uničijo le nespametno postavljen radar nad Črnučami pri Ljubljani, ki tam že pet let stoji zato, ker je SLS pred volitvami obljubila prestavitev Mestne planinc, da ga v njihovem kraju ne bo. Slovenija je z umetnimi radarji slepa.

Ob 10h in nič minut: nastopiju Kacinove žirafe

Nad vzhodno Slovenijo sicer že pred napadom ni bilo radarskega nadzora, ker vintega dela radar in Crnuč ni dosegal. Po prvem udarcu so korej ostali samo le hrvaški premični radarji z vzdevkom žirafa. Slovenski generali so ugotovili, prenakatari izmed njih celo pobrati neizkušenega ministra Jelko Kacin (LDS), ki naj bi se odločil za nakup žiraf. »Dobro, da vsaino Jakota, kajne!«

Žirafe so sicer solidni premični radarji na tovornjakih. Neprijetnost pa je v tem, da so prirejeni za izraelsko podnebje in v slovenskih klimatskih razmerah včasih zaradi prevelike vlažnosti v zraku ne delujejo. To se je zgodilo tudi leta 1996 na vojaški vaji Drava. Žal se pri več kot polovici radarjev ob napadu napaka pokaže. »Pa tako, tudiča,« mi ko reče slovenski vojak Miro, ko stopi iz neuporabne žirafe. Slovenija ostane slepa.

Ob istem času: sovražnikova noga na slovenskih tleh

V Sloveniji začnejo prodirati tudi prve čete tujih vojakov. Nas bodo v eni uri?, se vprašujejo zaskrbljeni državljani. Seveda upanje se ni izgubljeno. »Brez skrbi, pišetuse imamo,« pove tiskovni predstavnik vlade Alja Brglez na prvi tiskovni konferenci od začetka vojne. Seveda, si oddahnejo Slovenci, imamo svoja letala, ki bodo opravila z vojaško silo na slovenskih tleh. Žal vojaki ne vedo: kar je Slovenija slepa, 12 pilotnov, ki jih je kupil obrambni minister Jelko Kacin, sploh ni vzletelo z letališča Cerklje. Opremljeni so sicer z najnovejšo svetovno superzvočna letala, tako da se piloti, ljubiti temu, da imajo na kljuno letala propeler, počutijo, kot da bi vozili ameriški F-16. Dober občutek bal ei dovolj.

Pilotusi niso bojna letala. Gre za lahko letalo, s katerim naj bi ohranjali pilotski kader, ki ga je Slovenija podedovala od JLA. Brez tega pa imajo pilotusi bolj vprašljivo vrednost, sploh v vojni. Res so oprentijeni z lanserji za nevodljive rakete, ampak to je prej slabost kot prednost. Zaradi zabojev pod krili so bolj okorni kot sicer.

Pilotusi pa so tako ali tako ohčiali na stezi vojaškega letališča v Cerkljah.

Nastopi depresija

Bitke za zračni prostor nad Sloveniji je bila dokončno izgubljena v 12 urah. Sovražnik ni imel izčitega dela. Kljub temu pa slovenski vojaki le osigajo – atlas ne maske, da bi se zaradi izgubljenega zračnega prostora kar vdali.

Ob 12h in 40 minut: bataljon za hitro posredovanje se postavi

V času, ko so njihovi soborci izgubljali zračni prostor in se čudili neuporabnemu orožju, ki so ga mirnodobni hvalili toliko let, se je 10. motorizirani bataljon, edini profesionalni bataljon sil za hitro posredovanje, zapeljal na najbolj ogroženo območje. V njem bi moralo biti približno 500 mož. Žal jih ei toliko, le kakšnih 300 jih štejejo. Na razpolago imajo 10 oklepnikov valak, v enega se lahko spravi devet vojakov. Bataljon bi sicer moral biti opremljen s 70 vozili, a kaj ko je med vojno ta oprema samo na papirju. V bataljonu je le 18 starih jugoslovanskih oklepnikov bov, v enega gre po šest vojakov.

In tako je kljub temu, da bataljon nima dovolj vojakov, sto vojakov ostalo brez prizemnega prevoza na bojišče. Kaj dosti jim ni pomagal niti tisti en hummer, ki ga imajo, saj je v njem prostora samo za štiri vojake. In le z tem hummerjem so je peljali povelnik bataljona.

Ratišev najdejo. Vojaki se vkrcajo na stare tovornjake, ki jih je marborski Tam izdelal že za jugoslovansko vojsko. Sprašujejo se seveda, kako da so se znašli v takšni situaciji. Na to bi jim znali odgovoriti nekdanji obrambni ministri Janez Janša (SDS), Jelko Kacin (LDS), Tit Turnšek (SLS), Alojz Krapuž (SLS) in Franci Demšar (SLS). Sedanji obrambni minister Alojz Grizold (LDS) je sicer kupil 30 hummerjev. Ampak to so v času napada že v Ameriki. A čeprtudi bi jih že imeli v Sloveniji, ne bi mogli nadomestiti vozilov, saj bi jih lahko izločili le prvi četji mitraljez, ki bi čakal v zasedi.

Ob 13. uri, pri mostu čez Dravo

Na prvo prepreko naletijo pri prehodu čez Dravo: most je le poruten. To je za vso slovensko vojsko nepremostljiv problem. Minister Grizold je sicer pred kakšnim mesecem v Nemčiji naročil 40 metrov dolg tankist most. Vendar ga Slovenija ne bo dobila do leta 2003. Pa tudi ta ne bi poveral brzgov Drave, Sevnje ali recimo Save v spodnjem toku. Reke so preširoke. Za to bi potrebovali pontonskega. Tega pa Slovenija nima.

A vrsinko se k tankom iz 10. motorizirnega bataljona, ki so se peljali spupadom napreti. Jočejo. Dobili so namreč obvestilo, da bo sovražnik odvrgel bojne strupe. Nataknili so si maske, poskakali v obcestne jarke in čakali. Končno so sovražnika tudi oni počakali pripravljeni. Ce bo ne morejo napadati, se takšno vaj pred bojnimi pižmi zavarujejo. Nenadoma pa so se jim utrnile solze. Ne samo utrnile: po licih so jim začele teči v potokih!

Sovražnik je odvrgel solzivec. Pa saksej jočemo, saj imamo na obrazu maske, zgroženo v bolečini kričijo zmedeni vojaki. Začne tudi kleti, kdo ne bi. Seveda imajo prav, res imajo maske na obrazu. Vendar vodstvo obrambnega ministrstva v zadnjih desetih letih ni pomislilo, da bi nabavili nove. Stare maske pa so že dolgo neuporabne: guma je preperela, filtri so uničeni. Nihče od zgoraj naštetih ministrov v vseh teh letih ni kupil novih mask. Anton Grizold jih je sicer *že* naročil na Finskem, a ki, ko jih že ni.

11.08.2001

Ob 13h in 50 minut, vojaki odkrijejo rešitev

Vojaki nato snamejo neuporabno gumo z obraza, nekdo eksplodira čelado in razdeli tovarišem. Z njo so se namažejo pod očmi. To je domače zaščita pred solzivcem.

Nekdo iz ozadja vpraša, kaj pa bo, če bodo naslednjič vrgli kakšno bujše orožje - na primer kaj radioaktivnega. Med vojaka se naseli strah. Vedo, da bi morali v tem primeru uporabiti tudi opremo za dekontaminacijo, toliko znanja imajo. Vendar slovenski vojaki pomanjkuje kompletov za osebno dekontaminacijo. Kar jih je, so podedovani od JLA in kemikalijam v teh kompletih je že potekel rok uporabnosti. Razmere na tem področju so povsem brezupne. Dva vojaka pobegneta. Strah je premočan.

Ob istem času: tanki hitijo počasi

Medtem ko pred porušenim dravskim mostom joče vojaki, se v Mariboru pripravljajo tankovske posadke. Tanki M-55 so domača posodobitev tanka T-55, ki ga je Slovenija podedovala od jugoslovanske armade. V ravenski železarni so jih v sodelovanju z izraelskim podjetjem Elbit predelali trideset (minister za obrambo Jelko Kacin, LDS). Ker je bil posel netransparentan, si s preostalimi 15, kolikor jih je Slovenija se podedovala, niso več dali opravka. Obnovljeni imajo enak, a new motor, izboljšano zaščito oklepa, nove gosenice in nov top. Res pa se nimajo sistema za interno komunikacijo. Od trenutka, ko se vojaki usedejo v tank, je vsak izmed njih otok zase.

Posodobitev enega oklepnika je stala 2,5 milijona mark. Vendar ima posodobljeni tank neko ne zapomenbom težavo: komaj se premika. Nanjo so namreč strokovnjaki obesili toliko nove opreme in ga tako obtežili, da je motor prešibak za učinkovito vožnjo. Zato se slovenski vojaki odpeljejo na bojišče bolj počasi. Pri tem so se poskušajo izogniti kakšnemu večjemu klancu, da se motor ne bi pregrel. Klancev je v Sloveniji veliko. Veliko.

Ob istem času: tank?

Tudi na Vrhniki, kjer je drugi tankovski bataljon, imajo težave. Rezervisti, gospodje srednjih let, ki so bili vpoklicani v ta bataljon, si z zanimanjem ogledujejo tanke M-84, ki jih nekateri niso videli že nikdar v življenju. Kljub temu, da so bili v rezervi, nekateri niti enkrat niso bili povabljeni na orožne vaje, tako da oklepnika niso spoznali, znalo se spominjajo upravljanja starih sovjetskih tankov T-55. M-84 pa že med valeh. Kje se nahaja vpraša javno. Hej, kako se obrača ta kupola, sprašuje drugi. Kako pravilno vložiti granato v top, kako pa gre to, sprašuje tretji. Drug drugemu seveda poskušajo pomagati, a ne gre. Nato pride poročnik, na tank oben skemo vozila in jim začne razlagati na novo. Vendar tank ni moped, sovražnika pa so zelo dobro izvježbali.

Ena izmed največjih pomanjkljivosti Slovenske vojske je usposabljanje rezervistov. Tega je bilo v vseh letih po osamosvojitvi vojni malo. Poleg tega so evidence rezervistov povsem neurejene. Že pred napadom se je dogajalo, da na vojaške vaje za tankista napotijo rezervista, ki se je usposabljal za dodajalca streliva pri haubici. To je tako kot bi za operacijsko mizo postavili namesto kirurga odvetnika. Žal tudi poročnik, ki poskuša na hitrem retaju na prostem razbrati, kako se uporablja tank, ugotovi, da so nekateri tako začudeno gledali tudi zato, ker pred tem nikoli niso uporabljali tankov. Ah, te evidence, si misli poročnik, a nič ne reče. Ni časa.

Ob 16 uri: zdaj gre zares, nastopi artilerija

Seveda, Slovenija ima tudi artilerijo. Nanjo je že enot računali! Zaskrbljeno ljudstvo postane rahlo optimistično.

Artilerijski bataljon je v Slovenski Bistrici. Opremljen je s petdeset let starimi ameriškimi haubicami 105 milimetrov, ki jih je JLA kupila od Avstrijancev, menda so streljale že v korejski vojni. Resnici na ljubo (ne povejte sovražnikom): zdaj je to kup starega železja, saj z dosegom 11 kilometrov nimo nič boljše od minometov. Poleg tega gre za slečno artilerijo. Sovražnik je lahko tiktiv umaknil s protiudarom svoje artilerije.

Pri artileriji je ben verno, da deluje natančno in hitro. Vsej zadnji pogoj pa pri vlečni artileriji ni izpolnjen. Posadka vlečne haubice namreč potrebuje približno 40 minut, da orožje pripravi za prvi strel. Zelo verjetno je, da bo sovražnik že po nekaj strelih vedel, od kod je prileteli izstrelek, in s svojo artilerijo hitro vrnil udarec. Zaradi tega mora posadka haubice hitro zamenjati položaj, sicer jim bo na glavo prileteli sovražnikova granata. Posprevtijanje vlečne haubice in priklapljanje na tovornjak pa je spet zamudno delo.

Kaj pa sistem za avtomatsko vodenje artilerijskega ognja, se sprašuješ začetnik generalštaba. Žal. Še ni uporaben, ga sporočajo. Nekaj milijonov mark vredni sistem za avtomatsko vodenje artilerijskega ognja, ki so ga kupili od Izraelcev, so namreč prestrih kar v skladišču, saj tudi po štirih letih ni toliko pripravljen, da bi ga lahko uporabljali.

Vojaki se odločijo, da se zaradi teh dejstev s 105-milimetrskimi haubicami sploh ne bodo vtikali v spopad, ker bi bilo to naravnost samomorilsko. Zaova trenutek resnice, tudi artilerija ni uporabna.

Ob 16h in deset minut: klic s terena

V generalštabu dobijo obvestilo s terena. Tudi opazovalni moduli so neuporabni, kriči v telefonsko slušalko vojak in kolne: «Naši artilerijski izvidniki v ospredju so imeli težave. Uporabljamo busole, samo pa leta 2001, hudiča!»

Vojaki je ljubljanska Fotena kot visoko tehnologijo prodala opazovalne module Artex. To je glomazna škatla s podstavkom, tako težka, da jo morajo nositi trije vojaki, eden bi oznuvč hitro opešal. To «čudo tehnike» ima tudi elektronski kompas. Ta pa ne dela. Zato ga je treba vedno znova ročno nastaviti. Na napravi je tudi laserski merilnik daljave, ki sicer dela, le v dežju ne. Kar ravno dežuje, iz torbice potegnejo stare dobre jugoslovanske busole, planšetne deske, ravnila in žepni računalnik. To vedno dela.

Nenadoma reže neki srebrni major, ki je stal pri vratih v generalštabu. «Pa zakaj ste idioti kliče po mobilnem telefonu? Saj ga bo sovražnik zlikal!» A vojak pojasni: tvoje težave so teleli sporočili poveljstvu bataljona, pa ti bo. Bataljonski center za zveze je namreč nameščen v dlipu. Ta pa je preizčak in je obtičal v nekem blatu na pobočju hriba. Zveza s poveljstvom po mobilnem vojaški pešci zato ni bila vzpostavljena. Napaka je bila narejena konec leta 1996, ko je bil minister le Jelko Kacin. Takrat so kupili 50 dlipov puch, na katere so namestili puchove kontejnerje. Vanje so naložili vezistično opremo in šele potem videli, da so preseglo dovoljeno obremenitev vozila za skoraj tono. Tako takšen puch pravzaprav ne more zapeljati s ceste, saj takoj obtiči v blatu. Vozil je bednel in hrcal v nedolžno vozilo, potem pa je obupal.

Ob 17h in pet minut: artilerija, drugič

Seveda pa v generalštabu že vedno računajo na artilerijo. Na razpolago imajo namreč le postojnski artilerijski bataljon. Sledniji je vso baterijo velikanskih 155-milimetrskih haubic tavčkel na neko polje. Tam so vojaki zavihteli lopate in krampe ter začeli vkopavati polsti. To je top - haubica, ki lahko svoje izstrelke pošlje do 40 kilometrov daleč. Kupljene so bile v času, ko je bil minister za obrambo Jelko Kacin. Postavljena na letališču v Postojni lahko ta haubica dosežе Trst, Reko in Ljubljano.

Vojaki so sorej vkopavali haubico na polju, delo se je vleklo. Tudi te haubice, čeprav kupovane od leta 1996, so vlečne, ne pa samovozne, kot jim imajo moderne vojske. Samovozniih si treba vkopavati.

Neki namerilec na haubici debelo pogoltne slino. Spomni se je na nesrečo izpred nekaj let, ko je na sedežu, na katerem je sedel izvid vojak. Takrat so streljali na Fuchs on vnodnika polnilec v cevi se je nepričakovano vžgala, skozi zaklep so šinili plameni in ubili enega vojaka, podčastnika, ki je stal zraven, ga je ožgel. Namerilec se spomni vseh istih zgodb, da je bilo za to haubico več mrtvih, kot pred nje ...

Vendar o tem ne more dolgo razmišljati. Še preden so vojaki končali vkopavanje haubic, so opazili, da je sovražnik z letali že odkril njihove položaje. Slovenski zračni prostor namreč že od začetka napada ni več zavarovan. Zračna obramba je zaradi uničenih ali neuporabnih radarjev povsem nemočna. Zato vojaki streljajo v bližnji gozd, sovražnikova letala pa takoj razbijejo vseh šest haubic in se podajo v lov za prestrašenimi dvanajstimi.

Je že vseeno, koliko je ura

Tudi pehotnike, ki so se te organizirali v zatedju, imajo težave. Še bolj kot pomanjkanje plinskih mask jih peši pomanjkanje tovornjakov. Prvih nekaj kilometrov je te nekako šlo. Vendar se je veliko tovornjakov pokvarilo, ker so celo stari. V povprečju so tovornjaki slovenske vojske stari vsi kot 35 let. Zaprkneli so seveda nekaj izvidnih in v tako kratkem času jih niso mogli dobro dovolj. Vojaki so poskušali nanje in zadaj pripeti motorete. Stare jugoslovanske motorete so strašlike (kupljene v času ministra Jelka Kacina, LDS). Če bi razpisali, da so strašlike minimetu nove, bi lagali. Že pred leti je mafijska izgotovila, da so nam Izraelci prodali pre-

14.08.2001

Nakupi ministrstva za obrambo

Bojevniki 21. stoletja z baretto za pasom

Obrambno ministrstvo se je odločilo kupiti več tisoč novih pištol znamke baretta 9 mm – Posel vreden nekaj več kot 400 mio sit

***Ljubljana* – Zvedeli smo, da se je ministrstvo za obrambo pred kratkim odločilo kupiti več tisoč novih pištol znamke baretta 9 mm. Kot kaže, bodo tako poenotili kaliber pištol, ki jih uporabljajo podčastniki in častniki Slovenske vojske. Natančna vrednost posla ni znana, ker gre za nakup zaupne narave, menda pa naj bi šlo za nekaj več kot 400 milijonov tolarjev.**

Postopek se je začel še za časa ministrovanja prejšnjega obrambnega ministra Janeza Janše. Takrat je Bajukova vlada potrdila projekt *Bojevnik 21. stoletja*, ki naj bi zagotovil novo sodobnejšo osebno opremo in oborožitev slovenskega vojaka. Sem sodi tudi nova čelada, zaščitni jopiči, nova puška ... Nakup novih pušk je sedanja ekipa ministra Antona Grizoldа preklicala, ker puške tipa kalašnikov nikakor niso najšibkejši del vojakove opreme. Se je pa Grizoldova ekipa kljub vsemu odločila kupiti nove pištole, ki jih nosijo častniki, podčastniki, vojaški policisti in nekateri drugi vojaki.

Neuradno smo zvedeli, da je začel postopek teči letošnjega aprila, ko je obrambno ministrstvo slovenskim podjetjem, ki imajo koncesijo za trgovino z orožjem in strelivom, poslalo poizvedbe. Nanje so se odzvali trije ponudniki. Po naših podatkih naj bi bil izbran ponudnik, ki prodaja pištole znamke baretta. Šlo naj bi za pištolo baretta 92 FS 9×19. Ker gre za nakup zaupne narave, nam natančnega števila pištol, ki jih kupuje obrambno ministrstvo, ni uspelo zvedeti. Ker je v Slovenski vojski zaposlenih med 4000 in 5000 častnikov, podčastnikov in preostalih ljudi, ki jim za pasom pripada pištola, bi lahko sklepali, da se tudi količina kupljenih pištol giblje nekje med temi številkami.

Pogodba o nakupu pištol naj še ne bi bila podpisana. Menda jo morata obravnavati še dve vladni telesi: komisija za protidobave in delovna skupina za temeljne razvojne programe. Pričakovati pa je, da bosta tudi obe komisiji končali delo v mesecu dni. Menda pa je pogoj, da dobavitelj pištole v Slovenijo dostavi do konca letošnjega leta, saj jih potrebujejo tudi za 10. motorizirani bataljon, v katerega v zadnjem času pospešeno zaposljujejo nove vojake. Kakšna je natančna vrednost nakupa pištol, ni znano, menda pa gre za nekaj več kot 400 milijonov tolarjev.

V Slovenski vojski so zdaj v uporabi štiri vrste pištol, ki imajo vse različne kalibre. Najbolj razširjene so pištole jugoslovanske Crvene zastave M-57 7 kalibra 7,62 milimetrov in M-70 kalibra 7,65 milimetrov. V rezervo so razporedili pištole makarov vzhodnega izvora, ki uporabljajo strelivo kalibra 9×18 milimetrov. Zaradi tega imajo v vojski tudi velike probleme z zagotavljanjem različnih vrst streliva.

Rok Praprotnik

27.09.2001

Opremljanje Slovenske vojske

Orožje zarjavelo, sveži denar za novo

Očitno je minister Grizold dobil dovoljenje za pripravo novega zakona o TRP – S prejšnjim kupovali opremo dvomljive vrednosti

***Ljubljana* – Obrambni minister Anton Grizold je v zadnjem času pospešil opremljanje Slovenske vojske. Denar za nakupe obrambno ministrstvo črpa iz kreditov, katerih najemanje je omogočil zakon o temeljnih razvojnih programih (TRP) iz leta 1994. Veljavnost zakona se bo iztekla leta 2003 in očitno je minister Grizold dobil dovoljenje za pripravo novega zakona (TRP 2), s katerim bi nadaljevali modernizacijo vojske vsaj do konca desetletja. Te dni zato poteka intenzivno usklajevanje med obrambnim in finančnim ministrstvom, vlada pa bo predloge obrambnega ministrstva verjetno obravnavala že na današnji seji ali najpozneje do 1. oktobra, ko bo predlog proračuna za naslednji dve leti poslan v parlament.**

Zakon o TRP je sprejel državni zbor leta 1994. Odločitev je bila posledica spoznanja, da je oborožitev in oprema Slovenske vojske večinoma zastarela in v slabem stanju. Zato je bilo treba zagotoviti dolgoročnejši vir financiranja. Zakon je omogočil najemanje kreditov do skupne višine 76,6 milijarde tolarjev. V to vsoto niso vštete obresti in stroški posojila. Po podatkih, ki so nam jih posredovali z ministrstva za finance, je bilo do danes najetih za 58 milijard tolarjev kreditov, do konca leta 2003 pa je ostalo na voljo še 53 milijard tolarjev.

Oprema in orožje, ki sta bila kupljena s tem denarjem, sta bolj ali manj vprašljive vrednosti. Med drugim so kupili osem helikopterjev bell 412, tri bell 206, dvanajst šolskih letal pilatus, ki so jih z velikimi stroški oborožili in opremili z avioniko nadzvočnega letala, posodobili so trideset tankov T-55, kupili so osemnajst izraelskih havbic 155 mm s strelivom, več deset izraelskih minometov 120 mm s strelivom, deset kolesnih oklepnikov valuk, trideset hummerjev, 5000 pištol beretta, 30.000 zaščitnih mask, baterijo starega nemškega protiletalskega sistema roland in izraelsko patruljno ladjo Ankaran. O marsikaterem od teh nakupov je bilo napisanih precej kritičnih besed. Najbolj neposredno so letele kritike na posodobitev tanka T-55, o kateri je prejšnji obrambni minister Janez Janša dejal, da je bila predraga in da preostalih tankov ne bodo posodobili.

Tudi zdajšnji obrambni minister Anton Grizold je že večkrat dejal, da stanje v Slovenski vojski ni zadovoljivo in da za ureditev razmer potrebuje poleg politične tudi konkretno finančno podporo. V sklopu neurejenega stanja SV je Grizold kritiziral predvsem opremljenost vojske in kadrovsko sestavo. Očitno mu je s predlogi uspelo, saj je vlada na proračunski seji v soboto na Brdu sklenila, naj obrambno ministrstvo pripravi spremembe zakona o TRP tako, da bo podaljšana veljavnost zakona in dodatne pravice za porabo denarja. Enak sklep je bil sprejet tudi za spremembe zakona o obrambi, s katerim želi sedanje vodstvo obrambnega ministrstva urediti status poklicnih vojakov. Oboje naj bi bilo po zagotovilih naših virov del proračunskega memoranduma za naslednji dve leti.

Še vedno pa ni uradno znano, koliko denarja bo v vojsko prinesel TRP 2. Uradno so nam na obrambnem ministrstvu povedali, da je tudi po izteku TRP 1 treba zagotoviti stalen vir financiranja modernizacije vojske. Neuradno pa smo zvedeli, da bo TRP 2 zagotovo manjši, kot je bil TRP 1. Po naših podatkih gre verjetno za okrog 600 milijonov mark. S tem denarjem naj bi dokončali opremljanje 10. motoriziranega bataljona, začeli pa naj bi tudi vzpostavitev še enega enakega bataljona. Sklepamo lahko torej, da se bodo osredotočili na silo za hitro posredovanje, zagotovo pa bo treba obnoviti tudi zaloge streliva.

Dodaten problem je odplačevanje posojil, najetih iz prvega TRP. Po načrtu je treba do leta 2003 odplačati za 14,5 milijarde tolarjev glavnice, do leta 2008 pa v povprečju po 10 milijard vsako leto. To obremenjuje proračun obrambnega ministrstva, zato si snovalci TRP 2 želijo, da kreditov iz TRP 2 ne bi začeli odplačevati, dokler ne bodo odplačane obveznosti iz TRP 1, in da bi bila doba odplačevanja za TRP 2 daljša.

Rok Praprotnik

Sredstva iz TRP 1 bo izdatno »načel« tudi nakup novega vladnega letala. Zanj je rezerviranih kar 70 milijonov mark. Minister Grizold naj bi sicer od vlade dobil zagotovilo, da se bo ta denar vrnil v vojsko po drugi poti. Kakšna je ta pot, nam ni uspelo zvedeti. Dodaten problem je tudi, da so sredstva iz TRP namenjena le za posodabljanje Slovenske vojske. Generalni sekretar vlade Mirko Bandelj je zato nakup letala dokaj ponesrečeno poskusil upravičiti s tem, da bo novo vladno letalo večnamensko in bo lahko namenjeno tudi za prevoze ranjenih vojakov.

05.10.2001

Vlada izbrala letalo

Francoski sokol za Drnovška

Falcon 900EX nas bo stal 35 milijonov dolarjev – Odločilne protidobave?

***Ljubljana* – Vlada bo za okoli 35 milijonov dolarjev kupila protokolarno letalo falcon 900EX francoskega proizvajalca Dassault. Izbor falcona je bil pričakovan, v *Delu* smo ga napovedali že pred dvema mesecema, saj naj bi ga po naših takratnih podatkih favoriziral predsednik vlade Janez Drnovšek. Kot je včeraj povedal generalni sekretar vlade Mirko Bandelj, bo letalo v uporabi najmanj 20 let.**

Vladna komisija za izbor protokolarnega letala je pismo o interesu poslala kanadskemu Canadairu, ameriškemu Gulfstreamu in francoskemu Dassaultu. Vsi so ponudili več tipov letal, na koncu pa je komisija izbirala med gulfstreamom IV-SP in falconom 900EX. Po besedah poznavalcev sta obe letali vrhunski v svojem razredu, s podobnimi lastnostmi. Zato bi o končni izbiri morale odločiti protidobave slovenskih proizvajalcev, ki jih po zakonu mora zagotoviti prodajalec.

Kot je dejal Bandelj, je Dassault ponudil najugodnejše protidobave. Kakšne so, ni povedal, dejal pa je, da jih bodo ustrezno zavarovali v pogodbi. Ni nam uspelo zvedeti, kdo je zastopnik Dassaulta v Sloveniji, zato niti po tej poti nismo zvedeli, kakšne bodo Dassaultove protidobave.

Našli pa smo zastopnika Gulfstreama. Marjan Trilar, direktor podjetja Partair, d. o. o., nam je povedal, da so ponudili najugodnejše protidobave. Zatrdil je, da bi lahko slovensko znanje z nadgradnjo šolskega vojaškega letala pilatus PC-9 prodali tretji državi za nadgradnjo njenih pilatusov. Za katero državo gre, ni želel povedati, dodal pa je, da bi bil v prvi fazi posel vreden 35 milijonov dolarjev, na makroekonomski ravni pa naj bi to predstavljalo 100 milijonov dolarjev.

Rok Praprotnik

V kartoteki letala sta tudi dva neprijetna dogodka. Septembra leta 1999 je falcon 900 v lasti grške vlade letel iz Aten proti Bukarešti. Na višini 15.000 čevljev je letalo naenkrat strmo izgubilo višino. Pri tem je umrl namestnik grškega zunanjega ministra in še šest potnikov, ker niso uporabljali varnostnih pasov. Ko je posadka ponovno prevzela nadzor nad letalom, so varno pristali. S falconom 900 so podobne težave imeli nekaj tednov pozneje v ZDA, le da tokrat ni bilo mrtvih in poškodovanih. Ameriška agencija za varnost v prometu (NTSB) je v svojem poročilu ocenila, da je šlo v obeh primerih za okvaro v delovanju avtopilota. S poročilom naj bi bila seznanjena tudi slovenska vlada.

06.10.2001

Še o falconu 900EX

Letalo stlačili med oborožitev

Dr. Pirnat: Vlada zgrešila namen zakona o opremljanju obrambnih sil

***Ljubljana* – Vlada bo, če bo kupila novo protokolarno letalo falcon 900EX, tako kot je zamišljeno zdaj, zgrešila namen zakona o opremljanju obrambnih sil. Tako meni pravni strokovnjak dr. *Rajko Pirnat*, ki smo ga prosili za analizo zakona, ki omogoča sredstva za nakup opreme za potrebe Slovenske vojske.**

Kot pravi Pirnat, je zakon jasen – denar je namenjen posodabljanju protioklepne obrambe, nadzora zračnega prostora, sistemov zvez in obalne obrambe. Protokolarnega letala tukaj ni.

Zakon o zagotavljanju sredstev za uresničevanje temeljnih razvojnih programov obrambnih sil med letoma 1994 in 2003 (TRP) je bil sprejet v začetku leta 1994 in je omogočil vladi najemanje posojil v skupni vrednosti 1012 milijonov mark.

Letos se je v vladi pojavila zamisel, da bi s tem denarjem kupili protokolarno letalo. Neuradno smo zvedeli, da s to zamislijo na obrambnem ministrstvu naj ne bi bili zadovoljni, vendar so pozneje v to privolili, ker so od vlade dobili zagotovilo, da se bo 70 milijonov mark, kolikor bodo porabili za letalo, v obrambni sistem vrnilo po drugi poti.

Zakon o izvrševanju proračuna za leto 2001 je omogočil, da se iz sredstev TRP kupi tudi večnamensko letalo. Kaj je to večnamenskost, pa ni opredeljeno. Generalni sekretar vlade Mirko Bandelj nam je povedal, da je večnamenskost to, da je letalo namenjeno za obrambne in civilne namene. Dr. Pirnat je prepričan, da to ni dovolj podrobna opredelitev in da bi večnamenskost morala biti v povezavi z nameni iz zakona o TRP. Ta povezava pa ni vidna.

Drugo neprijetno dejstvo pri nakupu 70 milijonov mark vrednega letala je, da je bilo izbrano brez javnega razpisa na podlagi posebne določbe zakona o javnih naročilih, ki pravi, da razpis ni potreben, če gre za nakup oborožitve, vojaške opreme in specialne operativne tehnike ali drugo naročilo zaupne narave v skladu s predpisi vlade. Vlada je prejšnji četrtek sprejela uredbo, ki določa nakupe zaupne narave brez javnega razpisa. V to uredbo je mogoče »stlačiti« skorajda vse, tudi potniško letalo ali osebno vozilo. V 6. točki 5. člena uredbe namreč med drugim piše, da je naročilo zaupne narave tudi nakup zrakoplovov, prirejenih na podlagi posebnih zahtev za transporte posebnega državnega pomena. Tik pred nakupom letala je torej vlada sprejela uredbo, s katero je legalizirala nakup brez javnega razpisa. Vladno letalo je seveda »prilagojeno na podlagi posebnih zahtev za transporte posebnega državnega pomena«, saj bodo tudi sedeži razporejeni na podlagi posebnih zahtev.

Vlada je očitno iskala najhitrejšo možnost za nakup protokolarnega letala. Zato so uporabili sredstva iz TRP, ki omogoča najetje kredita. Nakup iz TRP bi po dosedanji praksi pomenil, da bo sodilo vladno letalo med osnovna sredstva SV. Ali se bo to tudi zgodilo, ni jasno. Menda pa si v Slovenski vojski vladnega letala ne želijo v svoji floti, saj bi s tem prevzeli tudi stroške za vzdrževanje letala in posadk.

Rok Praprotnik

12.10.2001

Mnogi nakupi po zakonu o TRP so bili zelo sporni

Denar z lopato skozi okno

Sumljivi nakupi pilatusov PC-9, izraelskih vlečnih havbic 155 mm, radarja Razlog: pogoste menjave obrambnih ministrov in nestrokovno vodenje resorja?

***Ljubljana* – Predlog o podaljšanju veljavnosti zakona o temeljnih razvojnih programih (TRP) bo za opremljanje Slovenske vojske omogočil najetje dodatnih 60 milijard tolarjev oziroma 533 milijonov mark posojil do leta 2007. Sedanji zakon je za obdobje od leta 1994 do leta 2003 zagotovil 1022 milijonov mark. S tem denarjem je bila kupljena vojaška oprema in orožje, ki v mnogih primerih ne ustreza merilom strokovnosti in racionalnosti.**

Doslej je bilo iz zakona o TRP porabljenih 877 milijonov mark. Med nakupe, ki so zbujali dvome o ustreznosti, sodi 12 šolskih letal *pilatus PC-9*. Eden od argumentov za njihov nakup je bil, da bodo taku obranili prvovrsten pilotski kader, ki je v slovenske vrste prestopil iz JLA. Kmalu so se lotili nadgradnje pilatusov z avioniko nadzvočnega lovca, s čimer naj bi omogočili boljše šolanje pilotov. Nadgradnja enega letala naj bi stala 2,5 milijona mark, napovedovali pa so tudi zelo donosne posle s tujino, kamor naj bi izvažali slovensko znanje. Od obljubljenih poslov do danes ni bilo nič, uporabna vrednost nadgrajenih in oboroženih pilatusov pa je zelo vprašljiva.

Zelo vprašljiv je bil tudi nakup 18 izraelskih vlečnih havbic 155 mm. Ker so havbice vlečne, ne odgovarjajo sodobnim doktrinam taktike, po katerih mora topniško orožje hitro menjavati položaje. Težave s temi havbicami je pred tednom priznal tudi poveljnik 2. operativnega poveljstva brigadir **Ljubomir Kranjc**, ko je povedal, da so imeli na lanski vaji *Odločen odgovor* s težkimi havbicami precej težav zaradi razmočenega terena.

Veliko se je govorilo tudi o racionalnosti posodobitve tanka T-55. Posodobili so 30 tankov, prejšnji obrambni minister Janez Janša pa je posodabljanje naslednjih 15 ustavil, ker da »ni to smotrno«.

Iz sredstev za TRP so kupili tudi radar, ki so ga želeli postaviti na Menino planino, a ga niso mogli zaradi upora lokalnih prebivalcev. Tako se radar že pet let tako rekoč neizkoriščen vrti na hribu nad Črnučami. Slovenija pa še vedno nima radarske slike vzhodno od Ljubljane.

V preteklosti so se torej sredstva iz TRP porabljala tudi neracionalno, kar je bila zagotovo posledica pogostih menjav obrambnih ministrov in nestrokovnega vodenja resorja, ki kljub vsemu razpolaga z velikimi sredstvi. Seveda pa ni bilo vse tako slabo. Poznavalci so med dokaj argumentirane nakupe umeščali 30.000 zaščitnih mask, lansirni most, ki bo uporaben za civilne in vojaške namene, osem helikopterjev bell-412 in dva velika helikopterja cougar ter patruljno ladjo Ankaran. *Rok Praprotnik*

Eden največjih in tudi najbolj spornih nakupov z denarjem iz TRP je nakup novega protokolarnega letala. Tega letala, čeprav zagotavljajo, da je večnamensko, ne moremo šteti med opremo, ki je zapisana v prvem členu zakona o TRP. Kar 70 milijonov mark vrednega nakupa včeraj ni znal argumentirati niti minister Grizold. Dejal je sicer, da bi bil bolj vesel, če bi vlada našla drug vir za nakup letala. Povedal je le, da podaljšanje veljavnosti TRP ni kompenzacija denarja, ki bo porabljen za nakup letala, čeprav je vlada v enem izmed svojih sklepov sklenila, da se bo ta denar v obrambni sistem vrnil po drugi poti. Po kateri, pa Grizold ni povedal.

12.10.2001

Za obrambo države in mednarodne obveznosti

Dodatnih 60 milijard za vojaško opremo

Vlada bo predlagala parlamentu, naj za štiri leta podaljša zakon o temeljnih razvojnih programih za opremljanje Slovenske vojske

Ljubljana – Obrambnemu ministru dr. Antonu Grizoldu je pri vladi uspelo izposlovati dodatnih 60 milijard tolarjev za opremljanje vojske. Vlada bo namreč parlamentu predlagala podaljšanje zakona o temeljnih razvojnih programih za opremljanje Slovenske vojske (TRP) z leta 2003 na leto 2007. Grizold je prepričan, da bodo tako zagotovili dolgoročni vir financiranja za opremljanje vojske, kar v rednem proračunu ni mogoče.

Državni zbor je leta 1994 s posebnim zakonom za opremljanje Slovenske vojske omogočil najemanje posojil do leta 2003 v skupni vrednosti 1022 milijonov mark. »Vojsko gradimo iz nič. Slovenija v Jugoslaviji ni imela lastne vojske, imela je teritorialno obrambo, ki je bila nekakšna paravojaška organizacija. Danes je naša naloga vzpostaviti manjšo in moderno vojsko, ki bo prilagojena sodobnim razmeram ter nam bo zagotavljala nacionalno obrambo in izpolnjevanje mednarodnih obveznosti. Za to potrebujemo stalni vir financiranja. Z rednim proračunom tega ni mogoče doseči, nadaljevanje nekaterih projektov pa je nujno,« je povedal Grizold.

Zato bo vlada, tako je sklenila včeraj, predlagala parlamentu podaljšanje možnosti najemanja posojil za opremljanje vojske do leta 2007. Skupna vrednost teh posojil bi lahko bila največ 60 milijard tolarjev oziroma 533 milijonov mark po včerajšnjem tečaju.

Ta denar namerava obrambno ministrstvo porabiti za dokončanje opremljanja 10. motoriziranega bataljona, hrbtenice prihodnjih sil za hitro posredovanje, in za vzpostavitev 20. motoriziranega bataljona. Obljublja še nadaljevanje gradnje sistema protizračne obrambe s poudarkom na taktičnih nadzornih centrih, oblikovanje dveh zaščitnih enot v okviru enot za posredovanje in avtomatski nadzor nad orožjem protizračne obrambe z možnostjo vključitve v integriran sistem protizračne obrambe.

Sicer pa, kakor je razvidno iz priložene tabele, Slovenija ne bo mogla izpolniti načrtov iz leta 1998, ko je v strateškem dokumentu *Dolgoročni razvoj Slovenske vojske* zapisala, da se bo delež bruto domačega proizvoda (BDP) za obrambo do leta 2005 povečala kar na 2,07 odstotka. Po sedanjih ocenah bo delež BDP za obrambo leta 2005 dosegel komaj 1,56 odstotka. »Vsaj tolikšen delež je nujen za vzdrževanje pripravljenosti vojske. Če ne bo tako, bomo izgubili kredibilnost v mednarodnih odnosih in se uvrstili med države, ki jim Američani rečejo *failed countries*. To so države, ki ne zmorejo same zagotavljati nacionalne varnosti,« je dejal minister Grizold.

Več o delu vlade na 2. strani.

Rok Praprotnik

12.10.2001

Veliko denarja, malo vojaške muzike

Stvari, ki jih kupuje vojska, da so zelo drage. Zakon o TRP iz leta 1994 je omogočil zadolževanje v skupni vrednosti skoraj 115 milijard tolarjev do leta 2003. Prav dejstvo, da se vsi veliki nakupi orožja in vojaške opreme plačujejo s posojili, je premalo znano. Novo vladno letalo, na primer, ki bo tudi kupljeno v okviru sredstev TRP, ne bo stalo »samo« 70 milijonov mark, kolikor znaša pogodbena vrednost, ampak precej več.

Podatki o tem »več« so na voljo, saj ministrstvo za finance že odplačuje posojila, ki so bila najeta na podlagi TRP. Če seštejemo med letoma 1995 in 2001 plačane zneske in prištejemo še ocenjena nadaljnja plačila do leta 2004 se bo samo obresti nabralo za 19,5 milijarde tolarjev. V istem obdobju bo glavnica glede na realizacijo odplačil in oceno znašala 83,4 milijarde.

Podaljšanje veljavnosti zakona o TRP bo torej pomenilo nadaljevanje dosedanje prakse financiranja vojaških nakupov. Država se bo tako zadolžila še za dodatnih 60 milijard tolarjev. Ocenjevalci zveze Nato in partnerskih držav, ki občasno preverjajo našo pripravljenost na vključitev v zavezništvo, so že večkrat poudarili, da financiranje v slogu TRP in najprimernejše, saj zmanjšuje transparentnost obrambnih stroškov.

Vendar druge možnosti ni, pravi obrambni minister Grizold in z njim celotna vlada. Verjetno res. Ampak to ni ključni problem. Problem je, da so milijone iz TRP v nekaterih primerih zapravljali povsem stihijsko, nestrokovno in malomarno. Omenimo samo v primerjavi s celoto mali nakup 50 terenskih vozil puch za enote za zveze. Ko so jih opremili, so ugotovili, da so jih preobremenili. Zato zdaj kupujejo 50 novih tovornjakov, ki bodo ustrezali zahtevam. V nič je šlo nekaj milijonov mark, odgovarjal pa ni nihče.

Rešitev je torej v kadrih. Če bodo namreč z naslednjimi 60 milijardnimi mark spet razpolagali šarlatani, bomo za veliko denarja spet dobili bolj malo muzike.

Rok Praprotnik

13.10.2001

Ko oblast nima časa

Rok Praprotnik

Pri nakupu novega vladnega letala javnost povsem po nepotrebnem posveča pozornost temu, ali vlada novo letalo potrebuje in ali je bolj primerno kupiti letalo A ali letalo B. Povsem jasno je, da se najvišji funkcionarji te države ne morejo več voziti z zastarelim in premajhnim learjetom. Tudi izbira letala je bolj ali manj stvar prestižnega boja, ki se ga gredo piloti in ljubitelji. Podobno kakor prerekanje računalniških gurujev ali je boljši lynux ali windowsi. Obe letali, tako gulfstream kakor falcon, ki sta prihajali v poštev, sta odlični in zadovoljujeta potrebe protokola.

Prava (umazana) igra oblasti je potekala v ozadju. Bila je veliko manj atraktivna, a veliko pomembnejša. Vlada je iskala najprimernejšo možnost za financiranje nakupa letala. Potrebna sredstva pa niso majhna, saj bo novo letalo stalo okroglih 35 milijonov ameriških dolarjev ali 70 milijonov nemških mark oziroma 7865 milijonov slovenskih tolarjev. Da bo predstava o tem, koliko denarja je to, bolj plastična, lahko vsoto slabih 8 milijard tolarjev primerjamo s 4 milijardami tolarjev, s katerimi je stanovanjski sklad posegel na slovenski trg, da bi znižal cene stanovanj. Ali pa – 8 milijard tolarjev je država pred leti namenila za reševanje mariborskega Tama, kar je dvignilo veliko prahu.

Pri nakupu letala gre torej za veliko denarja in vlada ga je našla med sredstvi, ki so s posebnim zakonom (TRP) namenjena opremljanju Slovenske vojske.

Vendar se je tukaj znašla pred problemom. Zakon o TRP je namreč jasen in nikakor ne omogoča nakupa protokolarnega letala. Zato je vlada morala poiskati obvoznico. Prvi korak je bil, da so v zakonu o izvrševanju proračuna za leto 2001 zapisali, da se lahko iz sredstev TRP kupi tudi večnamensko letalo. V obrazložitvi je bilo še zapisano, da večnamenskost pomeni, da je letalo uporabno tako za obrambne kakor civilne potrebe. S tem so po mnenju nekaterih uredili legalnost nakupa iz sredstev TRP.

Potem je bilo treba izbrati letalo. Glede na to, da kljub vsej retorični gimnastiki o večnamenskosti kupujejo protokolarno civilno letalo, bi bil potreben mednarodni razpis. Mednarodni razpisi pa imajo vsaj eno slabo lastnost. Postopki razpisa trajajo tudi po več let. Vlada pa tega časa nima, je v izjavi za časopis povedal generalni sekretar vlade Mirko Bandelj. Javnemu razpisu so se torej hoteli izogniti, to pa je bilo mogoče le tako, da so nakup vladnega letala označili za naročilo zaupne narave. Zato je vlada pred dvema tednoma sprejela uredbo, ki ureja tudi naročila zaupne narave, in v njej zapisala, da se za naročilo zaupne narave šteje tudi nakup »tipiziranih (...) zrakoplovov, prilagojenih na podlagi posebnih zahtev za transporte državnega pomena«. Tako je vlada legalizirala dejstvo, da je novo letalo izbrala brez javnega razpisa, in teden dni pozneje obvestila javnost, da je izbrala letalo falcon 900EX.

Z novo uredbo smo se tako znašli v perverzni situaciji, ko mora šola, ki nameravu obnoviti telovadnico, ker se otrokom podira na glavo, za nekaj milijonov tolarjev izpeljati javni razpis. Ko pa oblast porabi 8 milijard tolarjev za nakup protokolarnega letala, razpis ni potreben. Ker oblast nima časa.

17.10.2001

Na vaji Odločen odgovor 2001

Rdeči napadali modre

Celo na vojaški vaji o vladnem letalu – Za minomete končno izdelali zaklonilnike – Poseben program za predsednika Kučana

Poček **– »Povem vam, da se bom dal raniti in potem bom videl, ali me bodo s tistim novim letalom na usnjenih sedežih prepeljali v bolnišnico. Če ne, bom poiskal Bandlja,« je svoje občutke ob nakupu novega vladnega letala z obrambnim tolarjem včeraj na vojaški vaji *Odločen odgovor 2001* strnil neki poklicni vojak. Sicer pa razpoloženje na osrednjem vojaškem vadišču Poček ni bilo slabo. Številni bolj ali manj pomembni gostje so si ogledali, kaj zmore Slovenska vojska, vojaki pa so lahko od blizu videli predsednika Milana Kučana, nekateri so z njim spregovorili celo besedo ali dve.**

Kot kaže, nakup vladnega letala iz denarja, namenjenega vojski, slabo vpliva na bojno moralo poklicnih vojakov. To pa očitno ne moti nabornikov, ki se s tem vprašanjem sploh ne ukvarjajo. »Kaj me to briga. Vreme je lepo, hrana kar v redu. Do konca vojske pa imam še 12 dni,« je okoli devete ure zjutraj optimistično razlagal stražar modrih, ki je mimoidočim preprečeval nadaljevanje poti do minometov. Ti so med vajo odigrali pomembno vlogo. Njihova naloga je bila pomagati odbiti napad pehote in tankov rdečih, ki so nepričakovano napadli z boka. Za minomete so, po desetih letih, končno izdelali zaklonilnike. Verjetno je smrt dveh vojakov, ki sta umrla med usposabljanjem, le prispevala k temu, da dajejo v vojski več poudarka varnosti. Prav tako so strokovnajki pred streljanjem pregledali vse orožje in strelivo.

Ker rdečim ni uspel napad z boka, so udarili čelno. Tanki so rili po zemlji, pokalo je z vseh strani, neki vojak pa se je tako vživel v akcijo, da je med napadom pri iskanju zaklona delal kar premete, skoraj salte. Vse skupaj pa kljub temu ni kaj dosti pomagalo, saj je modri v obrambi vztrajal. Napad je postajal šibkejši, tanki so vsi po vrsti obtičali na minah in na koncu je rdeči odnehal. Cilji vaje so bili menda doseženi, čeprav bo trajala še do četrtka.

Poseben program pa so včeraj pripravili za predsednika Kučana. Razkazali so mu skoraj vse, tudi poljsko bolnišnico. Medicinsko sestro je predsednik, preden je vstopil vanjo, vprašal, ali se mora sezuti. Odkimala je. Tik ob bolnišnici je stala tudi vojaška veterinarska postaja. Po tistem, ko so mu razložili, kaj vse počno, je predsednik, očitno v luči dogodkov v ZDA, vojaka vprašal, ali lahko odkrijejo antraks. Ne, tega pa ne, je odvrnil vojak. Nato so predsednika povabili na vojaški pasulj.

Ko je bilo vsega tega konec, pa je novinarka vprašala predsednika države, ali je kot vrhovni poveljnik odobril nakup novega vladnega letala iz obrambnega tolarja. Težko bi jaz odobril ta nakup, je odgovoril, saj me nihče ni vprašal za mnenje.

Rok Praprotnik

Z odločnim odgovorom obranili Postojnska vrata

Poček – »Slovenija nikoli ne bo tako močna vojaška sila, da bi ogrožala druge države. Mora pa biti tako močna, da bo nasprotnikom vlivala strah in spoštovanje,« je po koncu največje letošnje vaje Slovenske vojske povedal obrambni minister Anton Grizold. Vaja *Odločen odgovor 2001* je bila namenjena urjenju v klasičnem frontalnem bojevanju, na njej pa je sodelovalo 1197 pripadnikov Slovenske vojske.

Namen vaje je bila obramba Postojnskih vrat. Nasprotnik je prodiral z zahoda proti Postojni, kjer so branilci postavili obrambno črto. Nepričakovano je nasprotnik udaril v levi bok, zato so se branilci umaknili in pozneje z usklajeno akcijo protioklepnih raket, havbic in minometov 120 milimetrov vnovič zasedli izgubljeni prostor. Napadalec je stmil vrste in udaril z zahoda. Naletel je na obrambno črto, sestavljeno tudi iz protitankovskih in protipehotnih ovir in protitankovskih minskih polj. Zato se je moral ustaviti.

Kakor je po vaji povedal poveljnik 2. operativnega območja polkovnik Ljubomir Kranjc, so bili cilji vaje doseženi. Častni gost vrhovni poveljnik in predsednik republike Milan Kučan pa je dejal, da je bila Slovenska vojska doslej obremenjena s številnimi reorganizacijami in iskanjem doktrinarnih rešitev. »Verjetno je to bila posledica pogostega menjavanja ministrov in upam, da je tega zdaj konec,« je dejal predsednik Kučan.

Več na 2. strani. ***Rok Praprotnik***

18.10.2001

Toplo-hladni odnosi med ministrstvom za obrambo in STO Ravne

Bo piranha pojedla valuka?

Minister Grizold nepričakovano obiskal Ravne – Direktor STO Studenčnik pravi, da so dogovorili celo za več, kot je bilo obljubljeno pred leti – Na ministrstvu trdijo drugače

***Ljubljana* – Odnosi med obrambnim ministrstvom in edinim slovenskim proizvajalcem težke vojaške tehnike STO Ravne so bili zadnje mesece dokaj hladni. Minister Anton Grizold in prejšnji direktor STO Ravne Marjan Senica sta se spustila celo v javno polemiko v našem časopisu. V ponedeljek pa se je zgodil nepričakovani preobrat, saj je Grizold obiskal ravensko železarno in napovedal morebitne nove posle.**

V Ravnah so za slovensko vojsko izdelali že tri glavne oborožitvene sisteme. Havbico 155 mm, posodobljeni tank M-55 in lahki kolesni oklepnik valuk. Prav zgodovina valuka je dokaj zanimiva. Začela je v letih 1993/94, ko v Sloveniji še ni bilo jasno, kakšna bo vojska. Takrat so se odločali tudi o tem, katero in kakšno naj bo lahko oklepno vozilo vojske. Mariborski Tam je za jugoslovansko armado že pred osamosvojitvijo Slovenije izdeloval štirikolesne oklepnike BOV (bojno oklepno vozilo) in nekaj teh vozil v različnih izvedbah je podedovala tudi Slovenska vojska. Zato je bilo v začetku devetdesetih let nekako pričakovati, da bo, če bomo v Sloveniji imeli lastno proizvodnjo lahkih oklepnikov, ta vozila izdeloval Tam. Zaradi izgube tradicionalnih trgov je Tam zašel v težave in takratno vodstvo podjetja je že leta 1993 proizvodnjo linijo in pravice izdelovanja vozil BOV in vojaških tovornjakov prodalo Hrvatom.

Po nekaj letih so se v ravenskem STO z avstrijskim Steyerjem nepričakovano dogovorili o odkupu licence za izdelavo oklepnika pandur, ki so ga v slovenski različici poimenovali valuk. Obrambno ministrstvo se je leta 1998 s STO Ravne dogovorilo o nakupu 10 valukov. Ta hip so valuki v vojašnici v ljubljanskih Mostah, vendar tudi po več kot enem letu uradno še vedno niso uvedeni v Slovensko vojsko. Predvideli so, da naj bi jih na koncu samo 10. motorizirani bataljon imel 70. Za kakšne vsote gre pri teh nakupih, pove samo dejstvo, da najosnovnejša različica valuka stane 150 milijonov tolarjev. Za valuke 10. bataljona bi torej porabili milijardo tolarjev. Skupne potrebe Slovenske vojske pa naj bi bile okoli 300 valukov.

Letos pa so se odnosi med STO in obrambnim ministrstvom dokaj ohladili. Na ministrstvu je bilo slišati, da na Ravnah niso resni in da za previsoko ceno ponujajo premalo. Minister Grizold je v intervju za *Sobotno prilogo Dela* celo dejal, da so slovenski ponudniki nekonkurenčni in šlampasti. Po vsem tem se je že začelo govoriti, da valuk v Slovenski vojski nima prihodnosti in da bodo za vojsko verjetno kupili nekoliko dražji, a kvalitetnejši francoski oklepnik piranha.

V ponedeljek pa je minister Grizold nepričakovano obiskal Ravne in po besedah direktorja STO Jožeta Studenčnika so bili tam zelo presenečeni, ker so se z njim dogovorili celo za več, kot je bilo obljubljeno pred leti. Tako bo STO do konca leta izdelal pet valukov, naslednje leto pa še pet. Nato naj bi po Studenčnikovih besedah prišla nova naročila. Načrti ministrstva v naslednjih letih naj bi se gibali nekje okoli 60 vozil. V 10. bataljonu namreč po novem ne bi bilo 70 valukov, ampak le še kakšnih 40. Kmalu naj bi se začelo tudi formiranje 20. motoriziranega bataljona, ki bo dvojček prvega.

Kljub optimističnim Studenčnikovim besedam pa nam je Tadej Burger, predstavnik za stike z javnostjo na obrambnem ministrstvu, povedal drugačno zgodbo. Na Ravnah se niso dogovorili o nobenem poslu, temveč so tamkajšnje podjetje zgolj seznanili z načrti in potrebami ministrstva, da bi STO laže pripravil ponudbo. Valuk torej še zdaleč ni izbran za glavno lahko oklepno vozilo v Slovenski vojski, zato se bo moral spopasti z močno konkurenco na tujih trgih.

Rok Praprotnik

Skupaj z Inštitutom Jožefa Stefana in podjetjem Aviotech so v STO Ravne pripravili ministrstvu predlog za skupni razvoj sistema zračne obrambe kratkega dosega, ki bi bil nameščen na valuku. Zračna obramba je namreč področje, na katerem se je SV v zadnjem desetletju najmanj razvijala. Prototip sistema bi bilo mogoče izdelati do konca leta, a po naših podatkih na ministrstvu za posel niso pokazali zanimanja.

08.11.2001

Roland se je prvič zavrtel v Sloveniji

Presenečenje: radar le v najemu

Nemci lahko odvzamejo radar z dosegom 60 kilometrov kadar koli – Skupni stroški z rolandom v 15 letih naj bi znašali 9,5 milijarde tolarjev – Slovenija nič bolj varna

***Cerklje ob Krki* – V vojaški letalski bazi Cerklje ob Krki je Slovenska vojska predstavila baterijo sistema protiletalske obrambe, ki jo je – rabljeno – Slovenija kupila od Nemčije. V dinamični predstavitvi so pripadniki 1. brigade protiletalske obrambe Kobra prikazali delovanje sistema roland proti letalom, ki so simulirala napad na letališče.**

Včerajšnja najbolj presenetljiva novost je, da ima Slovenija baterijski radar z dosegom 60 kilometrov samo v najemu in da ga Nemci lahko odvzamejo kadar koli z odpovednim rokom 90 dni. S tem pa baterija izgubi enega izmed ključnih delov, njene bojne sposobnosti pa so izredno okrnjene.

Uradna razlaga razlaga Slovenske vojske, zakaj je radar v najemu, je v tem, da gre za zelo visoko tehnologijo, ki je je v Nemčiji malo, in če bi bila Nemčija ogrožena, bi radar tam potrebovali. To pa pomeni, da bi v Sloveniji ostali samo raketni lanserji z radarji z dometom samo 15 kilometrov. Edvard Kraševec, vodja sektorja za opremljanje na ministrstvu za obrambo, je prepričan, da takšnih problemov sploh ne bo, saj se z Nemci že dogovarjajo o prodaji radarja. Neuradno naj bi stal okoli 14 milijonov mark. Najem za 15 let pa velja 4,8 milijona mark oziroma 320.000 mark na leto.

Sicer pa je nakup baterije roland (sestavlja jo šest vozil z lanserji, najeti baterijski radar, dve vozili za prevoz raket in tri premične delavnice) z vsemi dajatvami vred stal 40,75 milijona mark. Temu je, kot že rečeno, treba prišteti 4,8 milijona mark za najem radarja in še med 33 in 38 milijoni mark stroškov z vzdrževanjem, operativno uporabo, gradnjo infrastrukture ... To pomeni, da bi skupni stroški z rolandom v 15 letih, kolikor naj bi po nekaterih napovedih bil sistem v uporabi, znašali do 83,5 milijona mark (9,5 milijarde tolarjev) oziroma slabih šest milijonov mark (631 milijonov tolarjev) na leto.

V kompletu z baterijo roland so kupili tudi 120 raket, ki so učinkovite proti letalom, ki letijo nižje od 3500 metrov. Rakete – v nasprotju z vzhodnimi sistemi – nimajo omejenega roka trajanja, tako da po zagotovilih odgovornih ni nič narobe, da kupljene rakete nosijo letnice od 1981 do 1989.

Sicer pa je Slovenska vojska včeraj pripravila izredno zanimivo predstavitev delovanja baterije roland. Na območju vojaške baze v Cerkljah ob Krki so razporedili baterijo, dve vojaški letali pa sta simulirali napad. Letala seveda prvi zazna baterijski radar, ta pa nato posameznim vozilom z lanserji dodeli, katero letalo naj napadejo. Opazovalni in nameriln radar na lanserju sledita cilju in obračata lanser v pravo smer in ob primernem trenutku izstreli raketo in v 10 do 16 sekundah samodejno za strel pripravi novo raketo. Verjetnost zadetka je 95-odstotna. Operater lahko raketo izstreli in vodi tudi ročno, vendar je to manj natančno in veliko teže izvedljivo ponoči ali ob zmanjšani vidljivosti.

Kljub velikemu napredku, ki ga za obrambo zračnega prostora predstavlja baterija rolanda, pa je Slovenija na tem področju še vedno zelo slabo zaščitena. Država nima niti lastne radarske slike dogajanja v zračnem prostoru vzhodno od Ljubljane, saj zaradi nasprotovanja lokalnega prebivalstva še vedno niso postavili že kupljenega radarja na Menini planini. Pa tudi najnovejša pridobitev, baterija rolanda, je lahko zaradi majhnega dosega namenjena le za obrambo enega objekta – jedrske elektrarne, letališča ali pristanišča.

Rok Praprotnik

17.11.2001

Nadzor letalskega prometa nad Slovenijo

Radar že šest let leži v temi

SLS izpolnila predvolilne obljube, da na Menini planini ne bo radarja Nobenih znakov, da bo kdaj tudi postavljen – Največja ovira še vedno politika

***Ljubljana* – Slovenija je pred šestimi leti kupila dva radarja za civilni nadzor letalskega prometa nad državo. Pri Siemensu so ju po naših podatkih kupili za okoli 35 milijonov mark oziroma skoraj 4 milijarde tolarjev. Radar kratkega dosega so postavili na Brniku, drugi, vreden 15 milijonov mark, ki naj bi stal na Menini planini, pa še vedno leži v skladišču. Medtem mu je že potekel garancijski rok in prav nič ne kaže, da bo sploh kdaj deloval.**

Slovenija je z razpadom jugoslovanske države ostala brez lastnega nadzora letalskega prometa – tako civilnega kot vojaškega. Obrambno ministrstvo je leta 1992 kupilo in na Ljubljanskem vrhu namestilo Westinghousov radar dolgega dosega. Istega leta so se tudi na civilni upravi za zračno plovbo določili, da bodo kupili radarski sistem, s katerim bodo lahko vodili letalski promet nad Slovenijo tako, kot zahtevajo pravila v mednarodnem letalskem prometu. To pa pomeni, da morata določeno območje pokrivati dva radarja. Prvi razlog je, da se podatki z obeh radarjev tako medsebojno preverjajo, drugi pa je, da ob morebitni okvari enega radarja še vedno deluje drugi.

Oba radarja sta prispela v Slovenijo leta 1995. Radar routeman AR 51 z dosegom 200 navtičnih milj so postavili na letališču Brnik. Študije za sekundarni radar CMSSR 401 z dometom 250 navtičnih milj pa so pokazale, da bi bil najbolje izkoriščen, če bi ga postavili na Menini planini. Tudi Slovenska vojska se je odločila, da bo svoj drugi radar postavila na isti lokaciji. Zato so kupil še en Westinghousov radar AN/TPS-70.

Jeseni leta 1996 so bile volitve v državni zbor. V predvolilni kampanji je Slovenska ljudska stranka prebivalcem občine Gornji Grad, ki se bojijo škodljivih vplivov radarskega sevanja, obljubila, da če bo prišla v vlado, radarja na Menini planini ne bo. In prav to se je zgodilo. Ljudska stranka je prišla v vlado, minister za obrambo je postal Tit Turnšek, minister za promet pa Anton Bergauer (oba SLS). Kot je stranka obljubila, je s pomočjo svojih ministrov dosegla, da so leta 1997 vse dejavnosti za postavitev radarjev na Menini planini zastale.

Tudi po šestih letih radar še vedno leži v zabojnikih, ki so uskladiščeni v vojaškem skladišču, menda v Kidričevem. Garancija je že potekla, in čeprav naj bi opremo redno vzdrževali, ni nobenih znakov, da bo radar kdaj tudi postavljen. Direktor uprave za civilno letalstvo Milan Krajne nam je povedal, da si za postavitev neprestano prizadevajo. V igri naj bi bilo celo več lokacij, ni pa nam želel povedati, katere. Neuradno smo zvedeli, da naj bi preverjali tudi lokacijo na Mariborskem Pohorju, vendar je na poti do te rešitve spet največja ovira politika. Zato rešitvi problema še vedno niso blizu.

Po šestih letih lahko zapišemo, da je oblast z nakupom do danes neuporabljenega radarja vrgla skozi okno vsaj 15 milijonov mark. Poleg tega letalske družbe, ki letijo v slovenskem zračnem prostoru, plačujejo enotno ceno preletov. Ker Slovenija nima sekundarnega radarja, mora radarsko sliko kupovati od Avstrije z radarja na Golici. Mesečni strošek uporabe te slike pa znaša okoli 40.000 mark. To na leto znese skoraj pol milijona mark, ki bi sicer lahko ostal v Sloveniji. Poleg tega pa je radar na Golici star in pogosto v popravilu.

Rok Praprotnik

24.11.2001

Rok Praprotnik

Vojska brez domovine

Ministrstvo za obrambo se pripravlja na veliko investicijo. Na območju vojaškega poligona Apače bodo zgradili novo vojašnico. Poligon danes meri 86 hektarov, dokupili pa naj bi še toliko zemlje, da bo vse skupaj merilo 140 hektarov. Potrebna sredstva so po neuradnih podatkih ocenjena na vsaj devet milijard tolarjev, pojavljajo pa se tudi govorice o 16 milijardah. Za primerjavo naj povemo, da je država pred leti z osmimi milijardami tolarjev želela rešiti mariborski TAM, stanovanjski sklad je letos na slovenski stanovanjski trg posegel s štirimi milijardami tolarjev, vrednost tovarne Paloma pa je ocenjena na pet milijard.

Z odhodom JLA je Slovenija v last dobila 56,161.235 kvadratnih metrov površine oziroma okoli 2000 različnih objektov in zemljišč. Koliko od tega je praznih vojašnic, na ministrstvu za obrambo niso znali povedati, za trenutek pa Slovenska vojska uporablja 18 vojašnic. Za kakšno razliko gre v primerjavi z nekdanjo JLA, pove že podatek, da je bivša vojska v Ljubljani uporabljala pet vojašnic, pekarno in dve vojaški bolnišnici, v Mariboru pa štiri vojašnice in pekarno. Slovenska vojska v Ljubljani danes uporablja dve, v Mariboru pa eno vojašnico. V Sloveniji je torej vojska, ki je majhna, na voljo pa ima ogromno prostora in veliko objektov.

Zakaj torej graditi novo veliko vojašnico, za katero bo po vrhu šlo še ogromno denarja?

En razlog naj bi bil racionalnost. Kot rečeno, Slovenska vojska je majhna, v prihodnosti pa bo še manjša. Manjša se število vojakov in enot. Zato se obrambnemu ministrstvu zdi smiselno, da te enote zbere na enem mestu. To zmanjša stroške oskrbe in vzdrževanja. Tako bi se v novo vojašnico v Apačah preselile enote iz Murske Sobote, Ptuja, Maribora in Slovenske Bistrice.

Drugi razlog za gradnjo nove vojašnice in selitev enot pa je negostoljubno okolje, v katerem živi vojska. Vzemimo primer Maribora. Vojašnica Generala Maistra, Mariborčani ji pravijo kadetnica, stoji na desnem bregu Drave na Taboru že iz časov Avstro-Ogrske. Njive in travniki so od vojašnice segali do Pohorja, na katerega vznožju je vojska že takrat imela vadišče. Po NOB je vojašnico prevzela JLA in vadišče pod Pohorjem še povečala. V začetku osemdesetih let je okoli vojašnice zrasto veliko spalno naselje Nova vas in kasneje še Borova vas. Vojska je za tankovske enote, ki so bile v vojašnici, takrat zgradila posebno granitno cesto do tankovskega poligona, pod Pohorjem pa je uredila še veliko strelišče.

Leta '91 je JLA odšla, Slovenska vojska pa je postala problem. Stanovalce okoliških blokov so začeli motiti tanki, ček da s svojo vožno povzročajo takšne vibracije, da bi se lahko še kaj zrušilo. Isti tanki so že za časa JLA vozili po tej cesti, ob njej so stali isti bloki. Stanovalci so dosegli, da vojska zdaj tanke v vojašnici naloži na vlačilce in jih tako prepelje tisti kilometer do vadišča.

Problem je tudi strelišče ob vznožju Pohorja. Pred nekaj leti je investitor obnovil propadli hotel Habakuk, ki stoji v bližini. K takšnemu hotelu pa ne sodi pokanje pušk. Strelišče je zato v uporabi malo, že manjkrat pa ponoči.

Seveda je neprimerno, da vojska ovira razvoj turizma in kraja. Po drugi strani pa – ali niso vsi lastniki nepremičnin v spornem okolišu, ko so jih kupovali, vedeli, da je v bližini vojaški objekt. Verjetno je bila zaradi tega tudi cena nižja.

Vojska se bo selila tudi iz Slovenske Bistrice, kjer si za njen odhod močno prizadevajo, nič bolje ni na Ptuju. Problemov menda ni le v Murski Soboti.

Na obrambnem ministrstvu zatrjujejo, da bodo del potrebnih sredstev za vojašnico v Apačah zbrali z odprodajo starih vojašnic. Vojašnica v Mariboru leži na 262.334 kvadratnih metrih, ptujska meri 34.407 kvadratov, slovenskobistriška 95.806, murskosoboška pa 58.812. Poskušali smo zbrati cene zemljišč na teh lokacijah. V Mariboru bi za kvadratni meter vojašnice po nekaterih ocenah lahko iztržili 150 do 200 nemških mark. V Slovenski Bistrici 30 mark in na Ptuju 50. Cene v Murski Soboti nam nikakor ni uspelo izbrskati. Glede na te ocene bi bila gola kvadratura mariborske vojašnice vredna vsaj 4,4 milijarde tolarjev, na Ptuju 194, v Slovenski Bistrici pa 324,4 milijona tolarjev. Seveda so na območju vojašnice zgrajeni tudi objekti, katerih vrednost pa ni znana. Glede na približno oceno vrednosti zemljišč vojašnic v Mariboru, na Ptuju in v Slovenski Bistrici bi torej obrambno ministrstvo z njihovo odprodajo lahko zbralo okoli pet milijard tolarjev. Če bo seveda našlo kupce. Tako močnih investitorjev na Štajerskem namreč ni. Po nekaterih predvidevanjih bodo zato najverjetnejši kupci vojašnic kar pristojne občine. V Slovenski Bistrici denimo že obstajajo načrti, da bi na območju vojašnice zgradili srednješolski center.

Vojska se bo torej umaknila iz mest, v Apačah pa je tudi ne pričakujejo z odprtimi rokami. Prebivalci imajo številne pomisleke od ekoloških do družbenih. Ministrstvo naj bi se z lokalno skupnostjo v Apačah še vedno dogovarjalo in upajo, da bodo lahko podpisali pismo o nameri za gradnjo vojašnice.

Slovenska vojska je pač na seznamu nezaželenih sosedov, na katerega so nekateri Slovenci zlahka uvrstili tudi skupnosti za zdravljenje narkomanov, Žide, ilegalne migrante, Rome, mesno-kostno moko, skladišče jedrskih odpadkov...

01.12.2001

Oborožitev Slovenske vojske

Sovjetski tank v slovenski obleki

Slovenska vojska dobila 30 obnovljenih in moderniziranih tankov T-55 – Preostale tanke te vrste bodo prodali ali razrezali – Posodobitev je stala 11,6 milijarde tolarjev

***Maribor* – Slovenska vojska je včeraj od obrambnega ministrstva prevzela 30 posodobljenih tankov T-55, ki se zdaj uradno imenujejo M-55S. Gre za generalno obnovljene in moderizirane tanke, ki jih je v Sloveniji pustila JLA, za obnovo pa so se na ministrstvu za obrambo odločili še, ko je veljal mednarodna prepoved za prodajo orožja Sloveniji. Celoten projekt je stal 52,5 milijona evrov oziroma 11,6 milijarde tolarjev. Glede na to je posodobitev enega tanka stala 1.750.000 evrov oziroma 386.696.800 tolarjev.**

Slovenija je od JLA podedovala veliko tankov. Največ je bilo starih sovjetskih tankov T-55 in najmodernejših jugoslovanskih M-84 (licenca sovjetskega T-72). Po prvih nejasnostih, ali bo Slovenija sploh imela tankovske enote ali ne, so se sredi devetdesetih let odločili, da bo Slovenska vojska imela štiri tankovske bataljone: dva bataljona tankov T-55 (Maribor in Pivka) in dva bataljona tankov M-84 (Cerklje ob Krki in Vrhnika). Ker so bili tanki T-55 v dokaj slabem stanju, vsi pa so tudi precej stari, saj so bili izdelani v letih med 1960 in 1970, so se na obrambnem ministrstvu leta 1994 odločili za generalno obnovo. Podpisali so pogodbo z izraelskim partnerjem in do lanskega leta obnovili 30 tankov.

Dela so potekala večinoma v ravenski železarni. Najprej so sicer načrtovali obnovo 60 tankov, vendar za to ni bilo dovolj denarja. Tanki so med drugim dobili nov motor, ki so ga uvozili iz Ukrajine, nov top kalibra 105 milimetrov, nove gosenice, nov sistem kontrole ognja, reaktivni oklep, metalec dimnih min, detektor laserskega žarka ... Vsa ta oprema je tanku povečala težo za dve toni, tako da zdaj tehta 38 ton.

Ves čas modernizacije so se pojavljale kritične ocene, od tega, da nov top s sunkom pri strelu drobi ležaje v kupoli, do tega, da težji tank z enako močnim motorjem ni dovolj mobilen. Vse te očitke so predstavniki obrambnega ministrstva in Slovenske vojske včeraj zanikali.

Major Friderik Škamlec iz generalštaba SV je zatrdil, da je tank povsem uporaben na slovenskem terenu in da se tudi vozne značilnosti niso poslabšale. »Tank lahko brez polnjenja rezervoarjev za gorivo prevozi 300 do 480 kilometrov, najvišja hitrost pa znaša 50 kilometrov na uro.« Vojska naj bi tanke M-55S v operativno uporabo uvedla do konca junija 2002.

Tank je dobil tri vrste novega streliva izraelske proizvodnje, med drugim t. i. podkalibrski izstrelek, ki lahko prebije tudi do 300 milimetrov debel oklep. Povprečna cena granate je 1200 ameriških dolarjev oziroma 297.000 tolarjev.

Zanimivo je vprašanje, kaj bodo naredili s preostalimi tanki T-55. Teh je v Sloveniji ostalo vsaj še 40. Peter Zupan iz sektorja za opremljanje na obrambnem ministrstvu je dejal, da jih bodo poskušali unovčiti. »To pa pomeni, da bo vojska te tanke morala izločiti iz svoje evidence oborožitve, jih izročiti obrambnemu ministrstvu in vlada se bo morala odločiti, ali bomo te tanke poskušali prodati ali pa bodo šli v razrez,« je povedal Zupan. Slovenska vojska bo namreč po reorganizaciji imela zgolj dva tankovska bataljona. Enega v Mariboru, ki bo oborožen s tanki M-55S, in enega na Vrhniki s tanki M-84. Slovenija naj bi tako razpolagala z največ 80 tanki.

Rok Praprotnik

01.12.2001

Posodabljanje Slovenske vojske

Podvojena moč tanka T-55

Naložba je stala 52,5 milijona evrov
Potrebne bodo tudi kadrovske spremembe

Maribor, Brnik – **Slovenska vojska je včeraj dobila v uporabo 30 posodobljenih tankov T-55, ki se zdaj uradno imenujejo M-55S. Na brniško letališče pa so zgodaj zjutraj z letalom pripeljali prvih 12 lahkih oklepnikov hummer, ki jih je obrambno ministrstvo kupilo v ZDA za potrebe Slovenske vojske.**

»Posodobljeni tanki M-55S so najdaljši in najbolj znani projekt obrambnega ministrstva,« je na včerajšnji slovesnosti v vojašnici generala Maistra, v kateri bodo tanki nameščeni, povedal načelnik generalštaba Slovenske vojske brigadir Ladislav Lipič. »Poveljujem vojski, ki že postaja sodobna, dobro opremljena, številčno majhna in visoko usposobljena. To od nas zahteva država in z zadostnimi finančnimi in kadrovskimi viri smo sposobni izpolniti zahteve,« je dejal Lipič. Hkrati je napovedal selitev 72. brigade iz mesta Maribor v okolje, kjer bo lahko živela »v optimalnih razmerah za delovanje in usposabljanje«.

Posodobljeni tank M-55S je edina uspešna posodobitev tanka T-55, so povedali predstavniki ministrstva za obrambo. Sovjetski T-55 je namreč najbolj razširjeni tank na svetu, izdelali pa so jih več kot 70.000.

Posodobilo ga je izraelsko podjetje v sodelovanju s slovensko obrambno industrijo in pri tem je bil izraelski delež 60-odstoten. Kljub temu so slovenska podjetja na podlagi tega posla realizirala 64-odstotne protidobave. Skupna vrednost projekta je bila 52,5 milijona evrov: 17 odstotkov sredstev je bilo potrebnih za razvoj, 35 odstotkov za obnovo, 31 odstotkov za posodobitev in 17 odstotkov za nakup streliva. Po izračunih analize parametrov tanka se je bojni potencial s faktorja 1.581 povečal na 3.54 pri M-55S.

Slovenska vojska torej dobiva novejšo in sodobnejšo opremo. Od leta 1991 se je spopadala z mnogimi težavami, za to so bile pogosto krive nagle menjave obrambnih ministrov, ki niso bili strokovno podkovani. V tem času je imela velike težave vojaška stroka, ki je bila pod vsakokratnim ministrom vse preveč potlačena. Posledice so še danes vidne predvsem v zelo slabi kadrovski strukturi poklicnih pripadnikov Slovenske vojske, ki imajo v povprečju premizko izobrazbo. Sedanja ekipa ministra Antona Grizolda napoveduje spremembe prav na tem področju. Večji poudarek bo na vojaško-strokovnem izobraževanju in zagotovili bodo karierno napredovanje častnikov in podčastnikov.

Več na 2. in 5. strani.

Rok Praprotnik

01.12.2001

Tema dneva

Preko porazov do končne zmage

Slovenska vojska se razvija, dobiva novo, sodobnejšo opremo in postaja vse manjša. To so kvalitetni premiki. Vendar vedno ni bilo tako in vojska še danes trpi posledice dejanj nekaterih ministrov. Posodobitev tankov T-55 je dober dokaz za to, da tisti, ki so v prvih desetih letih snovali koncept vojske, niso imeli dolgoročne vizije. Seveda ne smemo pozabiti objektivnih okoliščin, ki jih je prinašal mednarodni embargo, zaradi katerega Slovenija na odprtem trgu ni smela kupovati orožja.

Leta 1993 so ugotovili, da Slovenska vojska tako vsaka druga potrebuje tanke, in stali pred dejstvom, da je tankovska zapuščina JLA v bolj ali manj klavrnem stanju. Odločili so se, da bo imela štiri tankovske bataljone, zato so hoteli prenoviti 60 tankov T-55 za dva bataljona. Potem so videli, da za obnovo 60 tankov nimajo dovolj denarja. Pa so jih obnovili samo 30. Zdaj pa kaže, da je teh 30 odveč, čeprav je država zanje porabila 11,6 milijarde tolarjev (386,6 milijonov tolarjev za kos). Slovenija bo imela po novem namesto štirih samo dva tankovska bataljona. Ta dva pa bi lahko oborožili z modernejšimi tanki M-84, ki so že v Sloveniji, testih nekaj, kolikor jih manjka, pa bi kupili v Ukrajini, kjer jih pod imenom T-72 prodajajo po 371,7 milijona tolarjev. Za manj denarja bi dobili novejši in boljši sistem, kakor je tank M-55S.

Slovenska država bo morala v vojsko vložiti še veliko denarja. Za ministrovanja Antona Grizolda, ki je na položaju skoraj eno leto, so zgolj za nakupe nove opreme porabili okoli 27 milijard tolarjev, od tega 9 milijard za novo vladno letalo. Državni zbor je odobril še 64 milijard za opremljanje vojske do leta 2007. K temu naso prišteta sredstva iz rednih letnih proračunov za to obdobje.

Novih stroškov pa s tem ni konec, saj se bo, kot nekateri napovedujejo, ravno okrog leta 2007 začel prehod na poklicno vojsko. Ta vojska pač zahteva več denarja kot nabornika, je pa zato bolj učinkovita in strokovna.

Rok Praprotnik

22.12.2001

Še en nakup za Slovensko vojsko

Vojaki se bodo bolje slišali

Obrambno ministrstvo je za 13,2 milijona evrov kupilo telekomunikacijski sistem

Ljubljana **– Obrambno ministrstvo je včeraj podpisalo okoli 13,2 milijona evrov (skoraj 3 milijarde tolarjev) vredno pogodbo za nakup elementov taktičnega telekomunikacijskega omrežja (TTKS) Slovenske vojske. Z njim bo lahko vojska v morebitni vojni ali ob naravnih nesrečah pokrila skoraj celotno ozemlje Slovenije. Gre za velik napredek, saj vojska zdaj nima sistemov za prenašanje informacij na prvi ravni poveljevanja.**

Prodajalec sistema je holding, v katerem so združena podjetja Thales Communications AS (Norveška), Iskra Transmission (Slovenija) in Tadiran (Izrael). Glavnina opreme bo dobavljena po 21 mesecih, se pravi septembra 2003, končno kompletiranje sistema pa bo sledilo decembra 2003. TTKS bo osnovni telekomunikacijski sistem Slovenske vojske v vojni ali izrednih razmerah.

Sistem je v celoti digitalen in na poveljniških mestih omogoča kombinirano postavitev telefonskega in lokalnega računalniškega omrežja in prek tranzitnega omrežja povezavo enot in poveljstev. Skupaj z drugimi sistemi zvez, kot so bojno radijsko omrežje, ki ga SV že ima, in ročne radijske postaje (zdaj jih primanjkuje), bo tako nastal enovit telekomunikacijski sistem Slovenske vojske. TTKS bo namenjen za prenašanje informacij na prvi ravni poveljevanja, kar pomeni od generalštaba navzdol do ravni brigade, le v nekaterih primerih do ravni bataljonov.

Sistem, ki ga je včeraj kupilo obrambno ministrstvo, je pred kratkim kupila Slovaška, zelo podobnega uporabljajo tudi Švedska, Norveška, nekatere elemente pa celo Španija. Nameščen je na tovornjakih in terenskih vozilih in je sestavljen iz štirih tranzitnih vozlišč, 11 dostopnih vozlišč in štirih vmesnih postaj.

Poleg vojnih namenov je takšen sistem primeren tudi za uporabo ob naravnih nesrečah, saj ga je mogoče povezati s civilnim telefonskim omrežjem. Ob naravnih nesrečah, ki bi odrezale komunikacije z delom Slovenije, je torej mogoče uporabiti TTKS.

Kakor zatrjujejo na obrambnem ministrstvu, pri vseh poslih upoštevajo načelo protidobav, ki jih mora realizirati tuji prodajalec. To pomeni, da mora prodajalec zagotoviti prodajo izdelkov slovenskih proizvajalcev v tujini, to pa je tudi zavarovano, ponavadi z bančno garancijo.

Rok Praprotnik

V letošnjem letu je obrambno ministrstvo za nakupe nove vojaške opreme sklenilo 32 pogodb in pri tem porabilo172,2 milijona mark. Temu pa je treba prišteti še 70 milijonov, ki so bili porabljeni za nakup novega vladnega letala. Skupaj so torej za nakupe na obrambnem področju letos porabili 242 milijonov mark oziroma okoli 27,4 milijarde tolarjev. Za naslednje leto pa pripravlja več kot 50 projektov. V »blagajni« zakona o TRP I je namreč ostalo 370 milijonov mark.

29.12.2001

Opremljanje ameriških terencev

Bodo hummerji brenčali z digitalno topografsko karto?

Želje po opremi, ki jih ima generalštab Slovenske vojske, naj bi bile prevelike
Morda bi zadoščal že običajen GPS s papirno topografsko karto

Ljubljana – Slovenska vojska je že prejela dvanajst lahkih ameriških oklepnih kolesnikov hummer. Preostalih osemnajst bo v Slovenijo prišlo do konca januarja. Zanimivo pa je, kakšno opremo bodo namestili v ta vozila. Po naših podatkih naj bi bila opremljena tudi s sistemom satelitske navigacije in digitalno topografsko karto.

Medtem ko dvanajst novih hummerjev s sedeži, zavitimi v polivinil, stoji v ljubljanski vojašnici Franca Rozmana Staneta, obrambno ministrstvo še ne ve natančno, s čim bo ta vozila opremilo. Največji problem je seveda denar. Samo za nakup 30 hummerjev je ministrstvo porabilo okrog sedem milijonov dolarjev oziroma približno 1,7 milijarde tolarjev.

Z generalštaba Slovenske vojske so sicer sporočili svoje želje po opremi v hummerjih, vendar naj bi te bile prevelike. Sredstva za opremljanje vojske je namreč letos dodatno osušil nakup vladnega letala, vrednega približno 9 milijard tolarjev. Zaradi tega je moralo obrambno ministrstvo precej zmanjšati svoje želje. Zato naj bi se tudi odločili, da bodo hummerji imeli zgolj osnovno opremo. Na streho bo strojnica M-2 s kalibrom 12 milimetrov, v notranjosti pa bo nameščena radijska postaja. Čeprav bi bilo smiselno, da bi bilo vsaj nekaj vozil opremljenih za protiokleplno bojevanje.

Posebna oprema, ki je novost v Slovenski vojski, pa naj bi bila po naših podatkih satelitska navigacija (GPS) s tako imenovano premikajočo se topografsko karto na računalniškem zaslonu. Menda se je obrambno ministrstvo pri nekem ameriškem podjetju že pozanimalo, ali bi bili mogoče kupiti to tehnologijo, vendar naj bi bili Američani samo za razvoj prototipa zahtevali pet milijonov dolarjev. Pri tem seveda ni jasno, zakaj tolikšna cena za prototip, saj je takšna naprava vgrajena tudi v luksuznejša osebna vozila.

Naprava GPS naj bi s pomočjo satelitov določala koordinate vozila, računalnik pa bi jih avtomatično vnašal v digitalno topografsko karto. Ob tem bi podatke o položaju vsakega vozila lahko spremljali tudi v poveljstvu. Topografske karte Slovenije v merilu 1 : 50.000 so že dostopne v digitalni obliki, vojaške digitalne specialke v merilu 1 : 25.000 pa menda še niso na voljo za vse slovensko ozemlje. Poleg tega namerava Slovenska vojska uporabljati hummerje predvsem v mirovnih misijah v Bosni, kar pomeni, da bo treba zagotoviti tudi digitalne karte tamkajšnjega ozemlja. Seveda je drugo vprašanje, ali je takšna navigacija sploh potrebna in ali ne bi zadoščal že običajen GPS v kombinaciji s papirno topografsko karto.

Obrambno ministrstvo je prvih dvanajst hummerjev že izročilo Slovenski vojski. Opremljanja teh vozil naj bi se intenzivneje lotili v prihodnjem letu. ***Rok Praprotnik***

03.01.2002

Prodaja orožja ne cveti

Za slovenski izvoz orožja in vojaške opreme tudi tako opevana posodobitev tanka in nadgradnje pilatusov ni kakšen poseben prodajni hit

***Ljubljana* – Slovensko obrambno ministrstvo je v zadnjih letih financiralo dva projekta, ki sta edinstvena na svetu. Posodobili so tank T-55 in z avioniko reaktivnega letala nadgradili šolsko letalo pilatus PC-9. Ob projekta sta zahtevala veliko denarja (neuradno okoli 90 milijonov evrov) in predstavniki ministrstva za obrambo so večkrat zatrjevali, da imata obe investiciji velike možnosti tudi na tujih trgih. Do zdaj ni bilo iz tega nič, izvoz slovenske namenske industrije pa je tudi sicer nezavidljivo slab.**

Leta 1994 so se na obrambnem ministrstvu odločili posodobiti tanke T-55, ki jih ima v uporabi Slovenska vojska. Pri tem se je izkazalo, da je posodobitev enega tanka, ki so jih v Sovjetski zvezi razvili takoj po 2. svetovni vojni, stala 386,6 milijonov tolarjev. Torej več, kot bi stal nakup tanka novejše generacije T-72, ki jih v Ukrajini prodajajo po 371,7 milijona tolarjev. Glede na to, da je celoten projekt modernizacije tanka T-55 Slovenijo stal 52,5 milijonov evrov oziroma 11,6 milijarde tolarjev in da je T-55 najbolj razširjen tank na svetu (izdelali naj bi jih več kot 70.000 kosov), so na obrambnem ministrstvu zatrjevali, da ima projekt tudi izvozne možnosti. Vendar se zaenkrat to ni zgodilo. Sklenili niso še nobenega posla.

Drugi smeli projekt, ki se ga je lotilo obrambno ministrstvo, je nadgradnja šolskega letala pilatus PC-9 z avioniko nadzvočnega lovskega letala. Nakup in nadgradnja 12 letal, ki se zdaj imenujejo PC-9M »hudournik«, naj bi bila po neuradnih informacijah vredna okoli 40,9 milijonov evrov oziroma dobrih 9 milijard tolarjev. Lastnik intelektualne lastnine v tem projektu ni obrambno ministrstvo, ampak izraelsko podjetje Radom, vendar so slovensko znanje in realitete pogodbeno zaščiteni. Projekt Hudournik še ni zaključen, saj za letala še nabavljajo oborožitvene sisteme, zato nam na obrambnem ministrstvu uradne vrednosti projekta niso želeli zaupati. Vendar še nobenega hudournika niso prodali na tuje, čeprav naj bi nekateri kupci izkazali interes.

Zaradi velikih nakupov za potrebe Slovenske vojske v tujini je poseben zakon določil, da se morajo ob sklepanju pogodb pri nakupih oborožitve in vojaške opreme praviloma določiti tudi protidobave. Kar pomeni, da prodajalec orožja in vojaške opreme na tujem zagotovi trg slovenskim proizvodom do določene vrednosti. Do lanskega leta so bile protidobave prej izjema kot pravilo. Na to je opozoril prejšnji obrambni minister Janez Janša. Sedanji obrambni minister dr. Anton Grizold pa zagotavlja, da posla brez protidobav sploh ne sklenejo.

V te protidobave pa ni nujno vključena tudi slovenska vojaška industrija. Obrambno ministrstvo si, kot pravijo, prizadeva za promocijo izdelkov slovenske obrambne industrije na tujem. V ta namen sodelujejo tudi z gospodarsko zbornico. Izdajajo tudi katalog, v katerem so podjetja s tega področja. Vendar je to premalo. Zato nekateri zatrjujejo, da bo nujna ustanovitev posebne agencije, ki bo tržila izdelke obrambne industrije.

Rok Praprotnik

16.01.2002

Posodabljanje vojaškega voznega parka

Obrambno ministrstvo stavi na sodelovanje

Eno izmed glavnih meril pri nakupu novih vojaških tovornjakov bo dobaviteljeva sposobnost za dolgoročno sodelovanje

***Ljubljana* – Slovenska vojska letos pričakuje 85 novih tovornjakov, ministrstvo za obrambo pa še vedno nima izbranega dobavitelja. Celoten nakup bo stal približno 2,7 milijarde tolarjev, vendar so sem vštete še preostala vozila; skupaj jih bo 255. Slovenska vojska večino specialnih vozil potrebuje predvsem za enote za posredovanje, med katere sodi 10. motorizirani bataljon, ki sodeluje tudi v mirovnih operacijah v Bosni in Hercegovini.**

Celoten postopek ima sicer oznako zaupnosti, po doslej znanih podatkih pa je ocenjevalna skupina, ki izbira primernega dobavitelja za tovornjake z nosilnostjo od treh do petih ton testirala štiri znamke: Man, Tam, Iveco in Mercedes Unimog. Gre za tovornjake za prevoz vojakov in vojaške opreme. Posebna vozila pa bo dobil 10. motorizirani bataljon, ki je namenjen tudi za sodelovanje v mednarodnih operacijah in mora biti zato po standardih Nata povsem samostojen.

Za potrebe te enote bodo nabavili mobilne kopalnice in sanitetne prostore, premično pralnico in sušilnico, cisterne za vodo in gorivo ... Vsa vozila morajo biti ob prodaji povsem izpopolnjena oziroma na ključ, kot se je izrazil eden izmed sogovornikov. Testiranje vozil je končano, zdaj pa tečejo pogajanja oziroma poizvedovanje o drugih bonitetah dobaviteljev. Na njihovi podlagi se bo ministrstvo odločilo za najboljšega ponudnika. Pomembno je namreč, da bo dobavitelj sposoben zagotoviti dostavo rezervnih delov in vzdrževanje vozil za 20 let, kolikor naj bi bila obratovalna doba vozil. Kot so nam povedali na ministrstvu za obrambo, je bil postopek ustavljen, ker v predloženih ponudbah ni bilo dovolj izraženo dolgoročno sodelovanje.

Zato je vedno manj verjetno, da bo ta pomemben posel dobila Tovarna vozil Maribor, ki je v testiranju sodelovala s prototipom svojega novega tovornjaka. V Mariboru namreč niti še ni serijske proizvodnje teh tovornjakov, tako da bi proizvodnjo resnično zagnali šele s tem naročilom. V Tamu si menda močno prizadevajo, da bi dobili posel, argument v njihov prid je tudi podpora domači industriji.

Po drugi strani pa se zdi, da je v očitni prednosti nemški Mercedes, saj je že zdaj v Slovenski vojski v artilerijskih enotah v Slovenski Bistrici in v Postojni 48 Mercedesovih tovornjakov. Poleg tega gre tudi za uveljavljeno podjetje z visoko boniteto, ki naj bi bilo po mnenju nekaterih sposobno zadostiti zahtevam po dolgoročnem sodelovanju s Slovensko vojsko.

Glavni razlog nakupa novih tovornjakov so nove naloge vojske, čeprav je pomembna tudi posodobitev ter tipizacija in unifikacija voznega parka Slovenske vojske. Zdaj je v vojski 21 znamk in 92 tipov vozil. Zaradi tega je vzdrževanje izredno zapleteno in drago. Cilj je, da bi v vojski imeli največ štiri znamke in 22 tipov vozil.

Rok Praprotnik

23.02.2002

Posodabljanje Slovenske vojske

Hummerji v polivinilu

Ameriški oklepniki še niso opremljeni – Ni dovolj voznikov
Servisiranje ni urejeno – Američani so si Tam samo ogledali

***Ljubljana** – Obrambnemu ministrstvu se je tako mudilo pri nakupu 30 ameriških oklepnih vozil hummer, da so jih kupili kar brez temeljitega testiranja, v Sloveniji pa so jih iz ZDA v časovni stiski pripeljali kar z letalom. Vsa vozila so že v Sloveniji, vendar jih vojski sploh še niso dali v uporabo, ampak še vedno stojijo v skladišču vojašnice Ljubljana Polje.*

Nakup je bil vreden okoli sedem milijonov tolarjev. Za zdaj oklepniki sploh še niso pobarvani v barve Slovenske vojske, prav tako tudi niso opremljeni, celo sedeži naj bi bili še vedno zaviti v polivinil. Na generalštabu sicer zagotavljajo, da že nameščajo orožje in da jih že uvajajo v Slovensko vojsko, v 10. bataljonu pa da so že pripravili nove formacije, ki vključujejo tudi ta vozila. Na streho oklepnika bo strojnica M-2 s kalibrom 12 milimetrov, v notranjosti pa bo nameščena radijska postaja, želijo pa jih opremiti še s sistemom satelitske navigacije in digitalno topografsko karto.

Na generalštabu so nam potrdili, da se bolanje voznikov hummerjev v Slovenski vojski še ni začelo. Čakajo namreč na prihod Američanov, da bodo usposobili naše inštruktorje. Ker je vozilo težje od treh ton, voznik potrebuje izpit C-kategorije. Poleg tega pa morajo vojaki opraviti še specialni izpit za voznika hummerja.

Na generalštabu pravijo, da bodo vozila vzdrževali sami v Slovenski vojski. Za to so potrebni usposobljeni mehaniki, teh pa vojska naših podatkih še nima. Še vedno niso izpolnjene nити protidobave podjetja O'Gara-Hess&Eisenhardt iz ZDA, ki je obrambnemu ministrstvu prodalo ta vozila. Podjetje je namreč, da bi posel dobilo, s Tovarno vozil Maribor (Tam) podpisalo pismo o nameri, da bodo v Mariboru uredili servisni center za hummerje, ki jih uporabljajo na območju srednje in južne Evrope. Protidobave so sicer zavarovane tudi z bančno garancijo.

Kot so nam povedali v Tamu, so se predstavniki ameriškega podjetja pred več meseci res oglasili v tovarni in si jo ogledali, doslej pa se še niso dogovorili za sodelovanje. Zaradi tega je problematično tudi servisiranje slovenskih hummerjev.

Rok Praprotnik

Prišli so po zraku – Na brniško letališče je 29. novembra lani prispelo prvih dvanajst oklepnikov hummwee.

26.04.2002

Brigadir Ladislav Lipič, načelnik generalštaba Slovenske vojske

Čakamo na Drnovška

Rok Praprotnik

Brigadir Ladislav Lipič je načelnik generalštaba eno leto. Vojsko prave spremembe šele čakajo. Predvsem pri načrtovanem uvajanju poklicne vojske. Lipič je tisti, ki najbolje pozna stanje v vojski in negativne posledice, ki bi jih prinesla prehitra profesionalizacija. Pa vendar je tudi Lipič šele po dolgotrajnem izmikanju in prepričevanju z naše strani priznal, da bi bil optimalni rok profesionalizacije vojske šele v letu 2008. Intervju je pokazal, da se ni veliko spremenilo. Slovenska vojska je še vedno, tako kot v vseh preteklih 11 letih, žrtev politike, odgovorni vojaki pa nimajo volje, znanja ali poguma zagovarjati vojaške stroke. Če pa že, to naredijo zaradi novinarskega pritiska in oklevajoče. Na način, kot vojakom ne pritiče.

Leal v tem času ste bili imenovani za mesto načelnika te Kmehe po tistem ste predsednika republike povedali, o stanju v vojski. Prednikovi je na samosvoj način postavila mnogo kritičnih pripomb- obdobje od leta 1991 in dal vedeti, da je bila vojska velikokrat žrtev politike. Kaj ste bili povedali leta, kakšno je stanje ostrane kakšne so spremembe?

Mi smo, tako kot veleva predpisi, poročilo o bojni pripravljenosti vrhovnemu poveljniku oddali. V njem smo, tako kot vsi leta doslej, po ustaljeni metodologiji stanje pripravljenosti slovenske vojske tudi ustrezno ocenili. Seveda zdaj, v tej fazi, dotlje poročilo le ni predstavljeno vrhovnemu poveljniku, se morevno govoriti o vsebini. Lahko pa rečem, da je ocena, ki smo jo dali, realna, da odseva stanje pripravljenosti slovenske vojske za leto 2001, upoštevajoč seveda vse tisto, kar se je v tem letu zgodilo, tako na podlagi ukrepov vlade za odpravljanje pomanjkljivosti v slovenski vojski, kot seveda tudi na podlagi vaš ustalih – tako uzmeritev ministra kot tudi sprejetih ukrepov v generalštabu. Večino skupov smo v celoti realizirali. Oblikovali, popolnili in delno usposobili smo sile za posredovanje kot sile, katere lahko uporabimo tako doma za obrambo nacionalnih interesov kot seveda tudi za realizacijo nalog v mirovnih operacijah. Kar tega prej ni bilo, je seveda cozna bojišča, kot je bila lansko leto.

Imate zelo stike s predsednikom republike?

Vsekakor imam stike z vrhovnim poveljnikom, ne samo ob poročanjih, ampak tudi ob drugih priložnostih kot je sredovanje ob sprejemu tujih državnikov in na raznih drugih priložnostih. Obiska predsednika republike, v enotah so približnosti, da se lahko pogovorimo, ga seznanimo z problemi. Skratka, ti stiki so.

Zaschno?

Zaschno pa toliko, kolikor se srečujeva vsaiš v Murski Soboti on ulici...

Kaj pa odnos z obrambnim ministrom Anzesom Grizeldom – je to vsekno boljši, slabši kot lansko leto ob začetku imenovanja.

Lahko zatrdim, da je popolnoma enak, zelo korektna, profesionalna. S tem smo zelo zadovoljni.

Ali se v vseh pomembnejših odločitvah, ki se tičejo vojske, posvetujeta z ministrom Grizeldom?

Vsekakor, kajti odgovornost je vaj globalno gledano za naje obeh. Jaz odgovarjam za stanje v vojski, on pa odgovarja za stanje v obrambnem sistemu.

Ali se v vseh pomembnejših odločitvah, ki se tičejo vojske, posvetujeta z ministrom Grizeldom?

Seveda lahko govorimo, zakaj pa ne. Ne samo danje imamo v Sloveniji vojski tar veliko stroke. To so kadri, ki so bili kotani v bivši jugoslovanski državi, in ne samo danje so to pripadniki teritorialne obrambe, ki so se prav tako kotali za različnih oblikah izobraževanja, tudi v jugoslovanski armadi, in seveda procejitnje število takih častnikov in podčastnikov, ki so končali kotanje že v tem obdobju – tako v tujini kot seveda tudi v našem centru vojaških kol.

Je stroka živa, dovolj samostojna, prodorna?

Po mojem mnenju bomo morali doseči, da bo bolje. Osebno le vedno pisem zadovoljen s tem; la vedno sinemo v celoti izkoristili vseh potencialov, ki so skriti v ljudeh.

Kakšna je vaša mnenja o ustanovi nahorvilliga sistema in svetski poklicne vojske?

Mislim, da je v slovenski vojski večina tistih, ki na vsti način zagovarja ukinjanje služenja vojaškega roka. Jaz sem osebno vsekakor. Seveda se za zaščitujemo v pogledih na to, v kakšnem času naj se to zgodi. Mi v Sloveniji vojski smo skupaj z ministrstvom za obrambo pripravili elemente, kaj pomeni ukinjanje služenja vojaškega roka, kaj pomeni ukinjanje služenja v obvezni rezervi. To smo podkrepili tudi z ustrezniimi izračuni. Vsekakor pa bo odločitev o tem, ali se in kdaj se ukine, v celoti politična odločitev. Mi kot slovenska vojska pa moramo biti pripravljeni, da bomo s ustreznimi ukrepi lahko sprejeli kakršno koli bo to odločitev – ali bo to leta 2004 ali 2005 ali leta 200 ...

... ali bi bili sposobni to izpeljati do leta 2004?

V organizacijskem smislu, ob ustrezni materialni, finančni in kadrovski podpori smo sposobni ob izredno velikih naporih to tudi sprejeti. Vprašanje pa je, kakšni bodo vsebinski rezultati in kako dolgo se bo to še poznalo v Slovenski vojski. Kajti poklicni vojak ni tudi profesionalni vojak – če me razumete. Veliko je treba menjati v glavah. Da dojemamo, kakšna je profesionalni odnos do dela, do poklica, ki ga zdaj kete postavljamo.

Se pravi, da ste zadržani do poklicne vojske v letu 2004?

Ne, nisem zadržan ...

... saj ste rekli »z velikimi napori, ob ustrezni finančni, materialni, kadrovski podpori bi z izpeljitvami vsebinskimi rezultati«.

Vsekakor. Jaz sem realist in zaradi tega ocenjujem ravno te možnosti ne zadržano, ampak zelo realno. Če ukinemo služenje vojaškega roka, to pomeni, da moramo vse tisto, kar so do zdaj opravljali vojaki na služenju, nadomestiti s poklicnimi vojaki. In ta želim izpolnjevati mednarodne obveznosti, moram imeti v silah za posredovanje ustrezno število vojakov. To pomeni, da jih od tam ne morem prerazporediti in zato rabim nove zaposlitve. In zato govorim, da mora biti zagotovljena kadrovska podpora, da to želim realizirati. Kar pomeni, da moramo govoriti vsaj o 600 novih zaposlenih vojakih na leto.

Ali vam politika, ki se skoraj enotno zavzema za takojšen ukinitev sistema, ne bo prehud na poklicno vojsko, sudi zaradi sredstev za to prehod?

Tega se ne sprašujem, ampak to govorim ministru za obrambo. Skratka, minister je tisti, ki bo preko vlade to poskusil zagotoviti. Kolikor denarja bomo dobili, toliko obrambe bo država imela.

To je vsekakor zelo pomembno vprašanje. Kdaj pa bi leto po vašem mnenju optimalno izvedli prehod na poklicno vojsko?

Tako in takrat, kakor bo sprejeta ta odločitev ...

... vi ste vendar prvi vojak v državi, najbolje poznate razmere v vojski in vaše, ali je vojska res na pripravljena. Kdaj bo po vašem mnenju primerni čas za kvalitetni prehod na poklicno vojsko?

Jaz mislim: že bo sprejeta odločitev, da bo to leta 2004, bo Slovenska vojska ob tak pogojih, ki sem jih navedel, to tudi realizirala.

Zdaj nasprotni kot takšne politične odločitve, ne pa kot škrek na vinskem, generalskem polotaju. Mnogo je predsednik republike leni mislil ravno na to, ko je govoril, da je bila vojska v preteklosti žrtev politike. Prej ste govorili o vojaški stroki in sami ste rekli, da naše zadovoljni s polotajem vojaške stroke v Sloveniji. Z izmenovanjem pri za vojsko tako ključnem vprašanju ji prav ali ne pomagate.

Mi smo v našem predlogu jasno opredelili, za kakšen sistem, s kakšnimi sredstvi, tudi terminsko, kako in kdaj lahko pridemo na drugačno način popolnjevanja Slovenske vojske. Očitno so pogledi nekoliko drugačni. Vodstvo bi rado, da se to zgodi prej.

Kaj pa vodstvo?

Vlada. Mi smo dolžni v duhu ustavnih, ki so dani, pripravili tudi variante, kako na pot kiono vojsko preiti takrat, ko bo ta odločitev padla. Za zanje je to stroka.

Samo ste rekli, da bi bili ob prehodu do leta 2004 sposobni rezultati v vsebinskem smislu. Sprašujem vas kot stroka, ki je odgovorna za stanje v Slovenski vojski: ali mislite, da je primerno, da uvedemo poklicno vojsko do leta 2004 in pri vas po vaših besedah dobimo sprejemljive vsebinske rezultate?

Poglejte, jaz bi vsekakor bil bolj zadovoljen, kaže bi realizirali naloge, če bi bi bilo to zastavljeno na daljše časovno obdobje. Mislim, da bi se sprevsevedal, tudi strokovno se bi bilo korektno, če bi dejal, da je rok za takšno dejanje kratek – ko vse izkušnje tujih armad, ki so to dodivele, kažejo ravno obratno. Recimo Belgija, ki je šla pravzaprav čez noč v poklicno vojsko; enosti tudi so nam predstavili vse te države, skozi katere so se prebijali ravno zaradi takšne od boc odločitve. Drugačen primer je Nizozemska, kjer so to opravili za daljši rok in seveda veliko bolje. Mislim, da sem zdaj jasno zakazal svoj pogled.

Že vedno pa nisto povedali, v kakšnih okvirih se gibje ta prehodno obdobje.

Predlogi so bili različni. Začeti ob koncu leta 2005, kot tisti najbližji rok, ali pa v letu 2006. Zdaj je to prenakajano na leto 2004. Ta predlog bo obravnavan le na vladi in seveda tudi v parlamentu.

Po vašem mnenju je leto 2008 optimalno za uvedbo poklicne vojske?

Mislim, da bi bilo to optimalno rešitev, ki bi omogočala postopnost in najbolje razvrstava.

Mislite, da je vojska danes finančno podhranjena?

Vojska dobi v tem trenutku, če sešteješ vse vire, iz katerih se opremljamo, modernizira in izvajamo vzdrževanje operativne enote, ostrenno veliko sredstev. Bistveno je ta: opremljamo in modernizirano se iz tredstev iz temeljnih razvojnih programov, kar pomeni, da iz teh sredstev dobivamo nove bojne sisteme. Mednem ko za funkcionalne stroke ostrosa za operativne, vzdrževanje strokte dobimo letni proračun. V ten proračunu so zajeti vsi stroški, s katerimi vojska vsak dan deluje. Problem je v tem, da se s nabavo novih bojnih sistemov, z modernizacijo, vrednost osnovnih

26.04.2002

sredstev primerjaje, bo zahteva večja sredstva za vzdrževanje, medtem ko se proračunska sredstva ne povečujejo in v tem je temelj problema.

Kako pa se kot članica generalštaba borite za višje finančne vrednosti?

Tako kot mi mislimo, dovršujemo z nameravanimi analizami stanja, z izdelavo potrebnih predlogov, tako v posameznih delih vojske kot za posamezna področja, kot so logistika, vzdrževanje sredstva in obnavljanje bojnih kompletov ter infrastruktura. S temi programi dokazujemo, da vojska sredstva potrebuje. Ne potrebuje jih zato, da bi jih uporabljala za prekontroliranje nečesa, ampak da realizira programe, ki bodo omogočili uresničitev tistih pričakovanj, ki smo si jih v ministrstvu zastavili.

Očitno vlada vaših argumentov ne upošteva dovolj. Naj pravita, da se proračunska sredstva ne povečujejo.

Seveda bi radi, da bi se naši proračunski sredstva zviševala. Ampak jaz sem realist. Zavedam se, da dokler mnoge z omenjenimi področji in nalogami tudi druge potrebe. Zaradi tega pač prakticiram to, kar dobimo, finančni racionalno uporabim in predvsem vlagati in izvajati v tiste programe, ki bodo pripeljali do boljšega stanja v tej vojski.

Ob takšnem financiranju je od vlade nadvse optimistično, da želi poklicno vojsko do leta 2004. Kako ste ob tem sprejeli to dejstvo, da je vlada novo protokolarno letalo kupila z denarjem, ki je bil namenjen vojski?

Tako, do sem za nadaljevanje, opremljanje in modernizacijo Slovenske vojske dobili zakon o TRP 2 oziroma nadaljevanje zakona o TRP do leta 2007, v katerem so zagotovljena sredstva za naše programe modernizacije in opremljanja.

Kakšen je programski razvoj TRP 2? Katere sistemske nameravate kupiti iz teh sredstev?

Mi pravzaprav zdaj zaključujemo vse projekte iz sredstev TRP 1, tako na področju grupacja logistika vozila, na področju zračne obrambe, artilerije, oklepno motorizirana enota, pehota, inženiriska ter zveza in načrtujemo, da bomo v letošnjem in naslednjem letu v celoti realizirali projekte, ki so zastajali. V tem trenutku se zaradi koncepta preoblikovanja vojske do 2004 in pa priprave vizije oziroma dopolnitve splošnega dolgoročnega programa razvoja in opremljanja slovenske vojske do leta 2015 te nismo lotili izdelave novega načrta oziroma načrta opremljanja iz TRP 2. Rok za to je po naših načrtih marec-junij.

To je nenavadno. Najprej dobite denar, potem se pa odločate, kaj boste kupili. Prevideno bi bilo obratno. Če bi imeli vizijo, bi najprej opredelili potrebe in v tem okviru zaprosili za sredstva.

Če razlagate tako, kot zdaj vi, se seveda strinjam z vami. Ampak smo samo v dopolnitvi razširitve TRP jasno opredelili področja, ki jih bomo opremljali. V okviru tistih programov bomo natančno razdelali tudi to, o čemer zdaj govorim. Vendar tam ni napisano recimo 150 raket, ampak so napisana predvidena sredstva. Zdaj moramo natančno dodelati kakšno, predvideti izbor, da bomo lahko opravili določena testiranja in podobno. Za te gre. Drugače pa je to v skladu s programskimi področji, ki so v zakonu o TRP 2 jasno opredeljena.

Ko le govorite o viziji. Kakšna je pričakovani tankov v Slovenski vojski?

Moram vam povedati, da vizija obstaja. Vizija bo tvi dopolnilo splošnega dolgoročnega programa opremljanja in razvoja Slovenske vojske zajela razvoj do leta 2015. Se pravi, v tem dokumentu, ki bo prav tako šel v vladno in parlamentarno proceduro, bo jasno zapisano, kakšna bo vojska do leta 2015. Tako da vizija je! Vodi poslanstvo je opredeljeno. Kar pa se tiče konkretnega vprašanja glede tankov, je v konceptu do 2004 opredeljeno, da se hitrje oblepoi bataljona. Opredeljen je tudi tretjinski cikliš, tako za tanke M 55 – kot seveda tudi za tanke M 86. Vizija pa bo jasno povedala, ali bomo enoh tudi po življenjskem ciklusu oklepne enote v sestavi Slovenske vojske.

Se prav, ni te jasno, ali bodo tudi po letu 2015 v Slovenski vojski tudi tanki?

To je seveda vprašanje.

Se danes pa ne veste, kaj boste uporabili z letom 2015?

Za pilotuse te ni sprejeta odločitev. Potrebna bo temeljita premislek o vsem, tudi o letalih. Odvisno, ali bomo dobili vabilo v Nato, ali bomo postali polnopravna članica in pa vse ostale zahtevnejše, ki jih moramo upoštevati, da bomo prišli do pravega odgovora. Ne zadostuje samo tudi vrstica tisti, ki bodo odločali. In seveda vračam bodo tudi pričakovali, ali pilotuse tudi

130 ali ni z opremo v skupnem projektu s Kraljevo državo. Imamo tudi tudi ne letalica v Cerkljah, ta pa želeli izkoristiti in organizirati skupno šolanje s tistimi državami, ki uspešnejše pilote za letenje na zahtevnejših strojih – ne za nove, ampak za njihove pilote. Skratka, treba je pretehtati vse možnosti, da pridemo do prave odločitve. Ne bomo pa sprejemali odločitev čez noč.

Pilotuzi so v Slovenijo prišli leta 1998. Za nakup in opremljanje je bilo porabljenih 67 milijonov evrov, kar je zbrani denar toliko kot bo stalo novo vladno letalo. Zdaj, po treh letih pa ne veste kaj boste z njimi.

Poglejte, okoliščine, ki so se v teh letih spremenile, so drugačne, kot so bile takrat.

razmere se v treh letih nič bistveno spremenile.

Tudi. Vizija oziroma pogled, kakšno vojsko želimo imeti, se zelo razlikuje od pogleda izpred treh let. Takrat smo razmišljali o sedemdeset, osemdeset tisoč pripadnikih slovenske vojske z ustrezno podporo. Danes razmišljamo o sto vilo do 26 tisoč. V primeru, če dobimo vabilo iz Prage, lahko te nekoliko manj.

Ko ste prej govorili o viziji, ste govorili o viziji do leta 2015 – 13 let od danes. Ali generalštab leta 1998 pogled ali tapel od kaj tiri leta naprej?

Kolikor vem, je tako, kot rečete. Leta 1998 nismo imeli dolgoročnih načrtov, vsaj jaz jih nisem nikoli videl in ne sodeloval v razpravi. Vedno samo govorili o letnih in srednjeročnih načrtih. Sam takrat nisem sodeloval v teh razvojnih projektih in seveda so zdaj razmere takšne, kot so. Še v kratkem je leto se bo treba odločati na samo o letalih, ampak tudi o drugih zelo pomembnih vprašanjih. Recimo infrastruktura, ki jo bo treba prilagoditi poklicni vojski. Velko teških odločitev nas le čaka.

Kdo so bili leta 1998 ko prej ljudje, ki so sprejemali odločitve. Kdo je zapravil milijone?

Ne prosim me za odgovor, ker jaz takrat nisem bil v generalštabu in nisem pri tem sodeloval. Kar koli in kogar koli bi imenoval, bi lahko naredil krivico. Zaradi tega me razumite, da na to ne morem odgovoriti.

Omenili ste vojaško infrastrukturo, ki je bo treba prilagoditi poklicni vojski. Verjetno ta ni vse, kar bo zahtevala uvedba poklicne vojske?

Seveda ne. V zelo kratkem času bo treba spremeniti, če lahko omenim samo zakonodajni vidik, marsikateri predpis, ki bo urejal recimo vprašanje prostovoljnega rezervista, kako bo z njegovo službo, kakšna bo obveznost delodajalec-delojemalec, in obratno. Kako ga bomo plačevali? Kje so podlage za ostale aktivnosti? Ali pa operativni izvedbeni vidik glede naših načrtov dela tako za leto 2002 kot za leto 2003. Kako bomo reševali in koliko sredstev bomo potrebovali recimo za organizacijo varovanja posameznih objektov, ko ne bo vojakov nabornikov. Tega samo z pripadniki 10. bataljona in 17. bataljona ne moremo v celoti zagotoviti. Tako bi bili obremenjeni pri izvajanju mednarodnih aktivnosti. Tretji vidik je recimo kadrovski. Predvsem za tiste dolžnosti, ki jih zdaj opravljajo vojaki za službo v posameznih vojaškicah, tako v kasarnah kot pri vzdrževanju in ostali podpori ... In pa seveda ekonomski vidik tega preboda. Namreč uspešnejša poklicnih vojakov potekа po bistveno drugačnih standardih, to pomeni, da je tudi bistveno dražje. V zelo kratkem času je treba recimo izpopolniti poveljstva za izvajanje doktrine operacij in pa taktičnih operacij – to je ATP 35 – Natove doktrina. In za profesionalno vojsko je seveda potrebna bistveno drugačna infrastruktura kot za vojake na služenju.

In o tem ste govorili, ko ste omenili vprašljive vojaške rezultate bitve profesionalizacije do leta 2004?

Ja, tudi o tem.

Kakšen odnos ima po vašem mnenju slovenska politika do vojske kot pomembnega segmenta družbe?

Če govorim o izkušnjah iz enoletnega obdobja, odkar sem na tej dolžnosti, morem reči, da sem zadovoljen. Osebno nisem čutil nikoli nobenega pritiska s strani politike in samo želim, da bi takšne razmere ostale tudi v bodoče.

Kako pa komentirate dejstvo, da predsednik vlade Janez Drnovšek v dosedanjih treh mesecih ni bil na obisku v nobeni vojaškici ali vojaški enoti?

Upam, da se bo predsednik vlade v tem obdobju – poseben med razpravo o profesionalizaciji vojske, predvsem pa v zvezi s pričakovanjem Nato – našel čas in ukradel kakšno uro časa. Mi v to trdimo

30.04.2002

Kupili 103 tovornjake za vojsko

Veliko na tujem, malo doma

Čeprav je bil Mercedesov unimog favorit, se je obrambno ministrstvo odločilo za Ivecove tovornjake – Tovarna vozil Maribor za javnomnenjsko krinko?

***Ljubljana* – Ministrstvo za obrambo je za Slovensko vojsko kupilo 103 tovornjake. Posel, ki je vreden 2,1 milijarde tolarjev, je v večji meri dobilo podjetje Dumida, d. o. o., iz Lenarta v Slovenskih goricah, ki zastopa in prodaja tovornjake Iveco. Obrambno ministrstvo pa je 17 tovornjakov kupilo tudi pri Tovarni vozil Maribor (nekdanji Tam).**

Izbira novih tovornjakov za Slovensko vojsko je trajala kar nekaj časa, saj je posebna skupina izbirala med štirimi ponudniki – Mercedes, Iveco, Tovarna vozila Maribor in Man. Ves čas je za favorita veljal Mercedesov tovornjak unimog, predvsem zato, ker ima vojska že zdaj približno 50 tovornjakov te znamke. Končna odločitev o nakupu Ivecovih in tovornjakov Tovarne vozil Maribor je zato precejšnje presenečenje, čeprav ne bi bilo dobro, da bi bila vojska preveč odvisna samo od enega proizvajalca. Predstavniki obrambnega ministrstva so sicer poudarjali, da je poleg posodobitve glavni namen nakupa novih tovornjakov tipizacija in unifikacija voznega parka slovenske vojske. Ta ima zdaj 21 različnih znamk in 92 različnih tipov vozil, želijo pa imeti štiri znamke in 22 tipov.

Podjetje Dumida bo dobavilo 86 vozil v skupni vrednosti 1,7 milijarde tolarjev, Tovarna vozil Maribor pa 17 tovornjakov v skupni vrednosti 400 milijonov. Vsa vozila morajo biti dobavljena do konca leta. Na obrambnem ministrstvu so povedali, da so pri izboru upoštevali pristop cenovne učinkovitosti; to pomeni, da so želeli ob omejenih sredstvih pridobiti najboljše zmogljivosti kupljenih vozil (tehnične zahteve, komercialni pogoji in stroški). »Prav tako so bile pri izbiri upoštevane dolgoročne koristi za slovensko industrijo s poudarkom na obrambni industriji,« so sporočili z ministrstva.

Kljub vsemu pa je bila nepričakovana odločitev ministrstva, da manjši del tovornjakov kupi v Mariboru. Tam so namreč doslej izdelali zgolj prototip tovornjaka, serijske proizvodnje pa še nimajo zagnane. Poleg tega so naši viri v tem podjetju že pred časom zagotavljali, da jih zanima samo celoten posel in da se jim kaj manjšega ne splača. Odločitev je bila drugačna, s 17 tovornjaki, kupljenimi pri TVM, pa naj bi obrambno ministrstvo poskušalo zavrniti očitke, da v zadnjem času kupuje predvsem v tujini, med tem ko se slovenska vojaška industrija ubada z velikimi težavami.

Kupljeni tovornjaki bodo namenjeni za prevoz vojakov in vojaške opreme, nekateri pa bodo deležni tudi specialne nadgradnje. Nanje bodo namestili zabojnike z delavnicami za vzdrževanje orožja in opreme, na drugih bodo premične pralnice in kopalnice, sanitarije, cisterne za prevoz goriva in vode ... Tovrstnih vozil slovenska vojska doslej ni imela, v prvi vrsti pa jih bodo dobile tako imenovane sile za posredovanje, ki morajo biti do določene mere avtonomne pri (samo)oskrbi.

Rok Praprotnik

16.05.2002

Oddajanje javnih naročil

Strokovna komisija brez strokovnjaka

Na ministrstvu za obrambo se nenavadna praksa pri javnih naročilih nadaljuje

***Ljubljana* – Računsko sodišče je v poročilu o izvajanju finančnega načrta za leto 2000 ugotovilo, da ministrstvo za obrambo ni vedno oddajalo in izvajalo javnih naročil v skladu z zakonom. Na ministrstvu pa se očitno nenavadna praksa kljub temu nadaljuje. Primer je javni razpis za grafične storitve.**

Ministrstvo za obrambo vsako leto izda precej tiskovin. Med drugim tudi knjige, navodila, priročnike, rokovnike, koledarje in podobno. Tako je letos pripravilo javni razpis za izbiro podjetij, ki bodo v naslednjih treh letih zanj opravljala grafične storitve. Za oceno ponudb je Jože Lacko, vodja urada za logistiko – ta hip je v disciplinskem postopku, ker je tudi po prevzemu dolžnosti na ministrstvu ostal direktor svojega zasebnega podjetja –, imenoval »strokovno« komisijo, ki bo »po pravilih stroke« ocenila ponudbe. Kot so nas obvestili nekateri ponudniki, ki so dvignili razpisno dokumentacijo, je pri tej komisiji zanimivo, da med šestimi člani ni niti enega strokovnjaka iz grafično-tiskarske dejavnosti. Kako bo potem takšna komisija lahko »strokovno« ocenila ponudbe? Gre za javno naročilo, ki bo v naslednjih treh letih znašalo 100 milijonov tolarjev na leto.

Jože Mokorel, ki je pristojen za izvedbo omenjenega javnega naročila, nam je povedal, da je komisija namenjena bolj ocenitvi ponudb iz komercialnega in ekonomskega vidika in je »v tej fazi nesporno usposobljena za vrednotenje ponudb«. Kot je dejal, ne pozna izobrazbene strukture članov komisije, ker to v tem pogledu ni odločilno. »V komisiji pa imamo človeka, kateremu je neposredno podrejen vrhunski strokovnjak za grafiko. Stroka je tako indirektno vključena v delo komisije,« je dejal Mokorel. Na vprašanje, zakaj so stroko vključili le posredno, če pa bi lahko vrhunskega strokovnjaka za grafiko, ki ga je omenil, v ocenjevanje ponudb vključili neposredno kot člana komisije, pa je Mokorel odvrnil, da bi tako sicer dobili strokovnjaka, ki pa ne obvlada drugih področij.

Ta argument je nenavaden, saj je Mokorel v dopisu, ki ga je pripravil in poslal organizacijskim enotam, zapisal, naj predlagajo člana »strokovne komisije, ki bo s svojim strokovnim znanjem s področja grafično-tiskarske dejavnosti aktivno sodeloval pri pripravi razpisa in izboru izvajalcev«.

Kot nam je povedal direktor urada za javna naročila Igor Šoltes, ki je pristojen za usmerjanje in svetovanje na področju javnih naročil, je logično pričakovati, da bo komisija, če je že imenovana (zakon komisije namreč ne zahteva več), ustrezno strokovno usposobljena za vrednotenje pogodb. »Bistvo vsakega postopka je, da spoštuje temeljna načela in tako omogoči tudi racionalno porabo proračunskih sredstev. Logična razlaga zakona je, da je v komisiji tudi nekdo iz stroke, na katero se nanaša predmet javnega naročila. Naročnik pač mora ravnati modro kot dober gospodar,« meni Šoltes.

Na napake pri oddajanju javnih naročil na obrambnem ministrstvu je že opozorilo računsko sodišče, ki je v reviziji za leto 2000 zapisalo, da so med drugim odkrili tudi nepravilnosti pri oddaji javnih naročil, saj niso bila oddana v skladu z zakonom o javnih naročilih.

Rok Praprotnik

08.06.2002

Slovensko vojaško letalstvo

Prihodnost odvisna od Nata

Začelo se je z utvo – Prvi pilatus pristal na slovenskih tleh leta 1995
Zelo drag propad projekta Hudournik – Helikopterji da, bojna letala ne

Ljubljana – Ob dnevu slovenskega vojaškega letalstva so včeraj na vojaškem delu letališča Brnik pripravili slovesnost. Kljub dobremu kadru in dokaj sodobni opremi pa še vedno ni znano, kakšna bo usoda vojaškega letalstva v Sloveniji, predvsem letalske eskadrilje.

Petnajsto brigado vojaškega letalstva so ustanovili pred desetimi leti. Slovensko vojaško letalstvo je nastalo s pomočjo odličnih pilotov in drugih Slovencev, ki so leta 1991 prestopili iz takratne JLA. Začeli so s šolskim letalom utvo, nova letala in helikopterje pa so začeli dobivati šele po letu 1994. V helikopterski eskadrilji 15. brigade je tako zdaj osem helikopterjev bell-412 in trije bell-206. Zanimivo je, da je bil en helikopter 412 kupljen za BiH, vendar ga je Slovenija zadržala. Helikopterje bell-412 je Slovenska vojska nadgradila tako, da lahko z njimi letijo tudi ponoči. Poleg tega so jih oborožili še z bočnimi mitraljezi in nevodljivimi raketami.

Leta 1995 je v Slovenijo priletelo prvo vojaško letalo pilatus PC-9, ki je bilo zaradi mednarodnega embarga na izvoz orožja v Slovenijo takrat še v civilnih barvah. Pozneje se mu jih je pridružilo še enajst; po odpravi embarga so jih prebarvali v vojaške barve. Poleg tega so jih tudi nadgradili z avioniko nadzvočnega lovca in oborožili. Projekt se je imenoval Hudournik, stal pa je ogromno – 67 milijonov evrov. Ob izteku projekta pred dvema letoma so na obrambnem ministrstvu zagotavljali, da bo Slovenija s takšno nadgradnjo naredila odličen posel zaradi cenejšega šolanja pilotov nadzvočnih letal. V tem času niso sklenili niti ene pogodbe.

Kot kaže, se pilatusom v Slovenski vojski tudi sicer piše dokaj slabo. Načelnik generalštaba brigadir Ladislav Lipič je pred dnevi v intervjuju za *Sobotno prilogo* priznal, da še ne vedo, kaj bodo naredili z njimi. Tudi nekatere ekspertne skupine, ki so ocenjevale Slovensko vojsko in obrambni sistem, so predlagale, da Slovenija ne bi razvijala svojega letalstva in da bi namesto tega okrepila helikopterske enote. Obrambno ministrstvo je tako lani že kupilo dva francoska helikopterja cougar, s katerima bodo transportne zmogljivosti vojaškega letalstva povečali kar za 50 odstotkov. Cougarja bosta lahko prepeljala po 4500 kilogramov tovora ali 24 vojakov. Zelo verjeten pa je tudi nakup bojnih helikopterjev.

Za to bo potrebno veliko denarja. Koliko, je odvisno od tega, ali bo Slovenija v Natu ali ne. Če bi postali člani zveze, bi zavezništvo skrbelo za nadzor slovenskega zračnega prostora. Avstrija recimo, ki ima status nevtralne države, mora sama zagotavljati aktivni nadzor zračnega prostora. Za eskadriljo 12 švedskih lovcev gripen bodo odšteli približno milijardo dolarjev.

Rok Proprotnik

13.06.2002

Izdelava valukov obstala

STO Ravne ponudil odplačilo tretjine dolga, a to Energetiki ni dovolj – Obstala tudi izdelava oklepnikov valuk

***Ravne na Koroškem* – V družbi Stroji in tehnološka oprema (STO) koncerna Slovenske železarne (SŽ) na Ravnah včeraj niso delali. Stroji so mirovali in bodo bržčas še danes, saj Energetika Ravne v dvorane, kjer nastajajo oklepniki valuki, valji, preše itd., ni dovolila spustiti električne energije. Vzrok je dolg 83 milijonov tolarjev. Rešitve niso našli tudi na včerajšnjem sestanku na sedežu koncerna SŽ v Ljubljani; danes bo o tem še en sestanek, na katerem bodo sodelovali še predstavniki Petrola.**

Jože Studenčnik, direktor STO Ravne, ki zaposluje nekaj več kot sedemsto delavcev, je po včerajšnjem pogovoru na sedežu koncerna SŽ v Ljubljani povedal, da je STO ponudil Energetiki takojšnje plačilo tretjine dolga, to je dobrih 27 milijonov tolarjev, za drugi dve tretjini zapadlih plačil pa je STO ponudil garancijo s pridobljenimi naročili oz. cesijo. Direktorica Energetike Ravne, ki je še v lasti koncerna, a jo ta namerava prodati Petrolu, Mojca Kert Kos ponujenih pogojev na pogovoru v Ljubljani ni sprejela in je sprostitev dobave vseh vrst energentov družbi STO pogojevala z nekaj podrobnostmi. Poslovodstvi STO in Energetike se bosta danes še enkrat sestali z vodstvom koncerna SŽ in predstavniki Petrola. Jože Studenčnik je izrazil upanje, da bodo danes le sklenili dogovor o koncu energetske blokade.

Včeraj v STO na Ravnah, razen v pisarnah, niso delali, dela pa zagotovo ne bodo začeli tudi danes zjutraj. Kaj to pomeni za gospodarski položaj podjetja, ki je že tako ali tako v težkem položaju in mu skupščina pred nedavnim naložila tudi izpeljavo prisilne poravnave, na Ravnah neradi govorijo. STO je navzlic nenehnim kadrovskim in drugim spremembam že vedno v hudih težavah in vodstvo družbe je veselo že zaradi tega, ker mu je zadnje mesece uspelo preprečiti nastajanje nove izgube. Še pred privatizacijo ravenskih družb je zato tudi pričakovati, da se bo družba STO reorganizirala v več družb.

Ravenski STO je konec prejšnjega tedna z Morsom podpisal pogodbo o dobavi šestnajstih lahkih oklepnikov valuk, posel pa je vreden več kot 35 milijard tolarjev. Ustavitev dobave elektrike družbi STO te pogodbe za zdaj še ni ogrozila in Jože Studenčnik pravi, da je tudi ne bo. Ravenčani imajo nekaj težav zaradi prepovedi prodaje topovskih cevi na Bližnji vzhod, ki jim vežejo kar precej denarja.

Na takšen razplet ravenske železarske krize je kar nekaj časa opozarjala tudi ravenska Civilna iniciativa, ki zagovarja tezo, da mora Energetika ostati v lasti železarjev.

Ivan Praprotnik

20.06.2002

Vojaški nakupi v letu 2002

Račun za 13,6 milijarde tolarjev

Letos bodo kupili čez sto tovornjakov – Do konca leta v načrtu še šest poslov
Največ denarja za osebno in RKB-opremo vojakov – Najcenejši bo informacijski sistem

***Ljubljana* – Obrambno ministrstvo je letos sklenilo že za 39 milijonov evrov pogodb, načrtuje pa še šest poslov tako, da bo skupna vrednost letos kupljene opreme, streliva in orožja za Slovensko vojsko presegla 60 milijonov evrov oziroma 13,6 milijarde tolarjev.**

Ministrstvo za obrambo je do 18. junija 2002 sklenilo 19 pogodb v skupni vrednosti 39,3 milijona evrov. S pogodbami, ki so bile sklenjene, so kupili tudi 80 tovornjakov iveco. Gre za 50 vozil s ploščadjo za namestitev specialnih zabojnikov za sistem zvez, 16 vozil s ploščadjo za namestitev specialnih zabojnikov za artilerijo, 10 vozil za prevoz oseb oziroma tovora ter štiri vozila za prevoz tovora oziroma nevarnih snovi. Poleg tega so nabavili še 40 Mercedesovih terenskih vozil puch G 270 CDI, od katerih bo letos dobavljeno 20, naslednje leto pa še preostalih 20. Sklenjena je bila tudi pogodba za nakup 16 lahkih oklepnih vozil valuk III, ki jih izdelujejo v podjetju STO na Ravnah; to se je zgodilo po dolgotrajnem zastoju v komunikaciji med podjetjem in ministrstvom. Kupili so še opremo in naprave za vzdrževanje streliva ter opremo za kemijski laboratorij, sistem govornih povezav ASOC in zaščitno opremo v okviru projekta Bojevnik 21. stoletja, s katerim želijo bolje zaščititi in oborožiti pehotnike. Prednost ima zaščita, saj so nove zaščitne maske že kupili, menda pa pripravljajo še nakup neprebojnih jopičev in zaščitnih čelad.

Kot so nam povedali na obrambnem ministrstvu, nameravajo letos skleniti še šest pogodb za nakup opreme in oborožitve Slovenske vojske. Največ denarja bodo porabili za nakup osebne in RKB-opreme vojakov (radiološko, kemična in biološka zaščita), kot so lopatke, zaščitna očala, opreme za bivanje na terenu in taborna oprema za 10. motorizirani bataljon in specialistične enote za mednarodno sodelovanje. Vse skupaj bo stalo okoli sedem milijonov evrov. Pet milijonov evrov bodo porabili za nakup transportnih vozil mariborskega podjetja Tam za prevoz zabojnikov ter logističnih vozil iveco, na katerih bodo nameščene delavnice za vzdrževanje orožja in opreme in jih bo dobil 10. motorizirani bataljon, ki sodeluje tudi na operacijah v tujini.

S tem denarjem bodo kupili še vozila za mobilne centre letalske obrambe in vozila za prevoz bojne tehnike, pri čemer gre predvsem za vlačilce tankov. Kar tri milijone evrov bo stalo dodatno strelivo 12,7 mm za mitraljeze, ki so nameščeni na valukih, skoraj toliko pa obnova manevrirnih površin in objektov na vojaških letališčih na Brniku in v Cerkljah ob Krki. Tri milijone evrov bo stalo tudi vzdrževanje optoelektronskih naprav na tankih. Najcenejši bo informacijski sistem logistične podpore Slovenske vojske, ki bo stal 0,8 milijona evrov.

Rok Praprotnik

13.2. Izbrani korpus 54 novinarskih besedil politične vsebine

	Naslov	Datum
1.	Kongres kot iz dvajsetega stoletja	31. 5. 2004
2.	Veliko kandidatov za srbskega predsednika	31. 5. 2004
3.	Kako izboljšati mentalno zdravje naroda?	30. 5. 2004
4.	Draškovičev boj z mlini na veter	29. 5. 2004
5.	Drašković preživel prvo glasovanje o zaupnici	28. 5. 2004
6.	Med petnajsterico so tudi šaljivci	25. 5. 2004
7.	Dragi glasovi srbske diaspore	24. 5. 2004
8.	Druženje da, a brez politike	17. 5. 2004
9.	Detuđmanizacija hadezejevcev	15. 5. 2004
10.	Čistka med generali	14. 5. 2004
11.	Crvenkovski uradno predsednik	13. 5. 2004
12.	Draškoviča so rešili Črnogorci	13. 5. 2004
13.	Kako zlepiti črepinje srbske demokracije	11. 5. 2004
14.	Politiki, igralci, novinarji, športniki	7. 5. 2004
15.	Berlusconi slavi	6. 5. 2004
16.	Politiki na sodišču	6. 5. 2004
17.	Predsednica Rai protestno odstopila	5. 5. 2004
18.	Legija in Koštunica sklenila kupčijo?	4. 5. 2004
19.	Najdlje na prestolu	4. 5. 2004
20.	Boj proti revščini	30. 4. 2004
21.	Strah in upanje na Odri in Nisi	30. 4. 2004
22.	Mbeki predstavil novo vlado	29. 4. 2004
23.	Avstrija še ne bo imela prve predsednice	28. 4. 2004
24.	Iraški problem lahko premagajo le Iračani	28. 4. 2004
25.	Magnet za množice	28. 4. 2004
26.	Mbeki: Afrika, kraj vseh upov človeštva	28. 4. 2004
27.	Odločili bodo albanski glasovi	28. 4. 2004
28.	Usodni koraki nazaj	28. 4. 2004
29.	Italija proslavila dan zmage nad fašizmom	26. 4. 2004
30.	Sanader trdnejši kakor Tuđman	26. 4. 2004
31.	Sveta dežela. Kakor Izrael za Jude	26. 4. 2004
32.	Zmagovalec je Fischer	26. 4. 2004
33.	Herceg-Bosna v hrvaških srcih	24. 4. 2004
34.	Kako iz političnega blodnjaka?	24. 4. 2004
35.	Karić za predsednika?	24. 4. 2004
36.	Navček evropski Srbiji	24. 4. 2004
37.	Odkrivanje ozadja umora	24. 4. 2004
38.	Z bojno sekiro v Unijo	23. 4. 2004
39.	Ashdovn odstavil le statiste?	21. 4. 2004
40.	Berlusconi spet pred sodniki	19. 4. 2004
41.	Televizijski dvoboj za predsedniški položaj	19. 4. 2004
42.	Labus spodnaša Tadića	10. 4. 2004
43.	Politika, ki gradi na lažeh	10. 4. 2004
44.	Utiranje poti radikalcem	9. 4. 2004
45.	Miomir Žužul ne bo padel v objem Dimitriju	7. 4. 2004

	Ruplu	
46.	Šešlju se nasmiha še ena zmaga	6. 4. 2004
47.	Prvi korak k odcepitvi?	5. 4. 2004
48.	Radikalci spet jezni	5. 4. 2004
49.	Razpis predsedniških volitev v Srbiji	5. 4. 2004
50.	Žrtve vzdržujejo zločince	4. 4. 2004
51.	Grobarji, mrhovinarji in voščeni kip Draže Mihailoviča	3. 4. 2004
52.	Srbi izgubili »srbska« mesta	3. 4. 2004
53.	Prve posledice vračanja v preteklost	2. 4. 2004
54.	Trikotnik Koštunica, Miloševič, Šešelj	1. 4. 2004

Drugi kongres Berlusconijeve stranke

Kongres kot iz dvajsetega stoletja

Stranke Hiše svobošči jezne, ker je Berlusconi pozval volivce, naj glasujejo le zanj

Rim – Kot se je v dobrih starih časih dogajalo na evropskem vzhodu, je bil Silvio Berlusconi soglasno in ob oblinem navdušenem ploskanju še enkrat izvoljen za predsednika političnega gibanja, ki si je – ob pomanjaknju idej in programov – izposodilo ime pri nogometnih navijačih, Forza, Italia! Napovedal je, da bo zmagal tudi na volitvah čez dve leti, svoje zaveznike iz Hiše svobošči pa je razkačil z vabilom volivcem, naj ne obkrožajo imen kandidatov majhnih strank, ker bi bilo to samo nepotrebno trošenje moči.

Od našega dopisnika

Drugi kongres ta čas vladajoče stranke je bil v marsičem podoben že skoraj pozabljenim kongresom rajnkih partij dvajsetega stoletja. Predsednik stranke, vodja vladajoče koalicije in predsednik vlade, ki obvladuje tukajšnje medije, je obilno govoril in ogreval delegate vsak dan posebej. Enkrat je ugotovil, da je izpolnil vse predvolilne obljube, drugič oznanil, da bo poslej vse zanj pomembne zakone sprejemal tako, da bo dal na glasovanje zaupnico vladi.

Tretji dan se je spomnil, da je s pozivanjem volivcev, naj ne zapravljajo volilnih glasov za stranke, ki imajo potem v Bruslju samo tri ali štiri poslance, izzval preveč jeze pri zaveznikih, zato je prišel povedat, da je v slogi moč in da je tako močan tudi zato, ker vsi njegovi zavezniki čvrsto stojijo za njim. Najodmevnejši so bili na koncu zasedanja skoraj solzni vzkliki, da kot predsednik vlade pošilja vojake v Irak s tako veliko odgovornostjo, kakor če bi pošiljal tja svoje lastne otroke. Pomiriti je hotel javnost, ki ji ni vseeno, da iz Italije v Irak zdaj pošiljajo tudi težke tanke, kar pomeni, da ne gre več za mirovniške enote, kot je uradno veljalo doslej.

Vitezu so na govorniškem odru pomagali dvigati predvolilno temperaturo tudi zvesti sodelavci. Iskali so sovražnika med političnimi nasprotniki in nevarne teroriste med vsemi, ki godrnjajo zaradi bližnjega obiska ameriškega predsednika Georgea Busha. Najglasnejši je bil notranji minister Giuseppe Pisanu, ki je napovedal, da bodo Rim pred Bushevim prihodom dobesedno okovali; tudi zaradi napovedi mirovniških gibanj, da bodo preprečili vojaško parado in demonstrirali kar tri dni.

Odmevi na Berlusconijeve nastope so bili pri opoziciji pričakovani, bolj presenetljive pa so reakcije zaveznikov iz Hiše svobošči. Raje ne bom govoril o njegovih obljubah, da bo manjšal davke, je rekel minister za delo in socialo Roberto Maroni, kajti moral bi govoriti proti svojemu šefu. Nikar naj nas preveč ne izziva, je voditelj demokristjanov Marco Follini reagiral na pozive proti odločanju za manjše stranke.

Časnik *Foglio*, ki je doslej vedno sodil med konje iz Berlusconijevega hleva, je zapisal, da Berlusconiju ni več zaupati, opozicijska *Repubblica* pa je v komentarju oznanila bralcem, da vitez jaha na šepavem konju.

Tone Hočevar

Veliko kandidatov za srbskega predsednika

Beograd – Centralna volilna komisija Srbije je potrdila petnajst imen kandidatov, ki se bodo na volitvah 13. junija potegovali za položaj predsednika Srbije. Ker niso zbrali zahtevanih 10.000 podpisov volivcev, so položaj predsedniških kandidatov izgubili trije, med njimi upokojeni gostilničar Radivoj Milutinović, ki se v javnosti predstavlja kot Muja Lopov, ki je svojo kandidaturo prijavil samo s 13 veljavnimi podpisi volivcev. Še pred potrditvijo veljavnosti predsedniške kandidature princese Jelisavete Karađorđević se je oglasil prestolonaslednik princ Aleksander Karađorđević. Hčeri svojega prastrica kneza Pavla očita, da je poteptala temeljno načelo dinastije, ki pravi, »da morajo člani kraljevske družine zmeraj ostati zunaj politike«. Največ možnosti za zmago imajo kandidati: Tomislav Nikolić (Šešljevi radikalci), demokrat Boris Tadić in nacionalni demokrat Dragan Maršićanin. **P. P.**

Srbska politika in seks

Kako izboljšati mentalno zdravje naroda?

V Srbiji menijo, da ni učinkovitejšega zdravila od rednih spolnih odnosov, vendar o njih bolj razmišljajo v besedah kot v dejanjih

Peter Potočnik iz Beograda

Srbska pop ikona Nataša Bekvalac, ki se ji je med njenim prvim nastopom v Ljubljani zgodila podobna nerodnost kot Janet Jackson in je pokazala oprsje, je tudi po zadnji javnomnenjski raziskavi najbolj zaželena ženska med srbskimi moškimi. Toda bolj kot to javnost zanima, v kakšnem razmerju je s trenutno pobeglim srbskim kraljem sladkorja Miodragom Kostićem, s katerim se je še nedavno kazala na javnih prireditvah. »Skrbite za svoje zasebno življenje, moje vas nič ne briga,« je zabrusila časnikarjem rumenega tiska, ko so jo odkrili v nekem beograjskem studiu, kjer pripravlja novo zgoščenko.

Ker se po Beogradu širijo govorice, da se je Kole, kakor pravijo Miodragu Kostiću, pred sodobnimi »srbskimi rablji«, ki ga menda preganjajo, da bi pred bližnjimi predsedniškimi volitvami dokazali povezanost »kriminala in politike pokojnega srbskega premierja Zorana Đinđića«, umaknil v Dubrovnik, morda v Budimpešto ali pa celo v Slovenijo, smo se na našem veleposlaništvu s konzularnim oddelkom v Beogradu pozanimali, ali se je Kostićevo dekle oskrbelo z dovoljenjem za vstop v našo državo. »Ne,« so odgovorili odgovorni.

Nataša Bekvalac

V Srbiji poskušajo nekateri zaradi splošnih razmer pozornost ljudstva preusmeriti z za mentalno zdravje škodljive politike na seks, zato se je beograjski dnevni list Blic lotil zanimive raziskave med vidnimi predstavnicami srbske estrade, koliko časa lahko najbolj znane ženske v Srbiji zdržijo brez spolnih odnosov.

Kaže, da je iskreno odgovorila le Anabela Basalo, ki je izjavila, da lahko brez seksa zdrži le dva dni. Vse druge so besedičile o ljubezni, brez katere zanje ni spolnih odnosov, vdova haaškega obtoženca Željka Ražnatovića-Arkana, najbolj znana srbska »pljevalka« Svetlana Ražnatović-Ceca, pa je celo izjavila, da se je po 14. januarju 2000, ko so ubili njenega moža v beograjskem hotelu Intercontinental, navadila na življenje brez moških.

V tej raziskavi Nataša Bekvalac ni hotela sodelovati. Srbi priznavajo, da so dosti bolj močni v besedah kot v dejanjih, in tako so v nadaljevanju omenjene raziskave ugotovili, da ima le 4 odstotke prebivalstva spolne odnose vsak dan, kar ni nič posebnega ali pa je vsaj podobno kot v drugih evropskih državah. Nemara pa je najbolj zanimivo, da je med deseterico spolno najbolj privlačnih lepotic prvič uvrščena ženska iz politike, ki ji pravijo srbska Nicole Kidman. To je nekdanja predsednica srbskega parlamenta in vršilka dolžnosti predsednika Srbije Nataša Mićić, ki je sedaj opozicijska poslanka in je na tej razpredelnici pristala na zavidanja vrednem četrtem mestu. To je za Natašo Bekvalac, Ceco Ražnatović in najlepšo Srbkinjo 20. stoletja Ksenijo Pajčin ter pred pevko Jeleno Karleušo, bodočo prvo damo dinastije Karić, saj je tik pred poroko z najstarejšim sinom nosilca poslovnega imperija Bogoljubom Karićem, ki je tudi kandidat za srbskega predsednika.

Pred nedavnim so le redki ljubitelji narodnozabavne glasbe v Srbiji poznali Željka Joksimovića, toda drugo mesto na Evrosongu, ki so ga tisto noč v Srbiji slavili kot zmago svojih košarkarjev na zadnjem svetovnem prvenstvu, ga je takoj umestilo na lestvico najbolj zaželenih srbskih moških. Prvi na njej je predsedniški kandidat in predsednik Demokratske stranke Boris Tadić. Za ovratnik mu diha pevec Zdravko Čolić, na tretjem mestu je dramski in filmski igralec ter nekdanji kulturni minister Branislav Lečić, medtem ko je Željko Joksimović pristal na četrtem mestu.

V veliki anketi po elektronski pošti, ki jo je izvedla družba Dureks, ki izdeluje kondome, so Srbi odgovorili, da imajo letno 147-krat spolne odnose. Najbolj zanimivo pa je, da 42 odstotkov vprašanih moških sanja o spolnih odnosih z ženo ali spremljevalko najboljšega prijatelja, kar 35 odstotkov vprašanih žensk pa sanja o spolnem odnosu z drugimi ženskami. Je to napoved, da julijska parada istospolnih partnerjev po beograjskih ulicah ne bo nasilno prekinjena, kakor je bila prva pred dvema letoma?

Po interpelaciji v parlamentu SČG

Draškovićev boj z mlini na veter

Peščica poslanskih glasov je odločila, da Vuk Drašković ostane na čelu diplomacije SČG – Stare sile mu med drugim očitajo, da klečeplazi pred Slovenijo

Beograd – Miloševićevi socialisti, ki so v četrtek zvečer prvič od sklenitve sporazuma s srbskim premierom Vojislavom Koštunico o podpori njegovi manjšinski vladi v srbskem parlamentu, v skupščini SČG glasovali v nasprotju s tem dogovorom, napovedujejo morebiten preklic sporazuma. »Srečen sem, ker so mi Miloševićevi socialisti in Šešljevi radikalci izrekli nezaupnico. Njihove podpore, ki je res ne potrebujem, bi se sramoval,« pravi zunanji minister SČG Vuk Drašković, ki je uspešno prestal prvi poskus glasovanja o zaupnici kakemu ministru v parlamentu SČG.

Od našega dopisnika

Drašković, ki je včeraj na prvem uradnem obisku v Beogradu gostil zunanjega ministra Hrvaške Miomira Žužula, se razprave in glasovanja o razrešitvi ni udeležil. Njegovi nasprotniki, zagovorniki starega, Miloševićevega režima v Srbiji in Črni gori, so mu zlasti očitali, da se udinja mednarodni skupnosti, predvsem kosovskim Albancem, denimo z izjavo, da je Milošević do začetka mirovnega procesa 10. junija 1999 – dobršen del Kosova očistil Albancev. Kritiki politike približevanja SČG Evropski uniji in Natu Draškoviću zamerijo celo izjavo, da mora SČG pri vstopanju v Evropo slediti zgledu Slovenije, ki jo je na začetku tedna dal v Portorožu – češ da tako »klečeplazi« pred nekdanjo članico skupne federacije, ki jo je med prvimi razbila.

Kljub temu pa so vsi po vrsti poudarjali, da Srbija in Črna gora razen približevanja in vstopa v Evropsko unijo kratko malo nimata druge možnosti za preživetje in napredovanje. O tem je prepričan tudi Šešljev namestnik Tomislav Nikolić, najresnejši kandidat za predsednika Srbije na bližnjih volitvah.

Toda pot do tega cilja si Nikolić predstavlja v obliki, ki za Bruselj ni sprejemljiva: vrnitev srbske politične in vojaške oblasti na Kosovu, politična in gospodarska naslonitev Beograda na Moskvo, kjer se po besedah radikalcev in socialistov cedita med in mleko, nekakšna vrnitev tovarn delavcem, razlastitev novih lastnikov podjetij v Srbiji, ki da so se do premoženja dokopali »s ceneno razprodajo nacionalnega bogastva«.

V resnici je Vuka Draškovića na položaju zunanjega ministra ohranila tesna večina, saj je med srbskimi poslanci v skupščini SČG tehtnico v njegov prid nagnil le en glas večine. Če bi bilo drugače, bi se nemara premislili tudi tisti črnogorski poslanci, ki Draškovića sicer podpirajo, je izjavil črnogorski socialdemokrat Radivoj Krivokapić.

Radikalci in socialisti napovedujejo vnovično interpelacijo o delu vodje diplomacije SČG, če bo v domači in mednarodni javnosti deloval tako kot doslej, torej razglašal Miloševića in njegovega koalicijskega partnerja Šešlja za nosilca sil zla, ki so pripeljale do krvavega razpada nekdanje SFRJ in »Srbiji povzročile toliko gorja«.

Kakor koli, Vuk Drašković je v minulih dneh dokazal, da s svojimi nasprotniki ni pripravljen sklepati kravjih kupčij niti kaj spremeniti v svojem delovanju. Čez nekaj dni ga bo na prvem uradnem obisku gostila Ljubljana. »Veselim se tega srečanja, katerega namen je poglobiti dvostransko sodelovanje na vseh ravneh,« napoveduje zunanji minister SČG.

Peter Potočnik

Draškovič preživel prvo glasovanje o zaupnici

Beograd – Skupščina državne skupnosti Srbija in Črna gora je z 33 glasovi *za* in 32 *proti* srbskih poslancev in 14 *za* ter 5 *proti* črnogorskih poslancev izglasovala zaupnico zunanjemu ministru SČG Vuku Draškoviću. Interpelacijo za njegovo razrešitev je vložila Srbska radikalna stranka Vojislava Šešlja. Šefu diplomacije SČG je očitala, da je delovanje Miloševićevega režima na Kosovu označil za etnično čiščenje. Pri tem so jih podprti poslanci Miloševićevih socialistov iz Srbije in Črne gore oziroma iz Socialistične ljudske stranke Črne gore. **P. P.**

Predsedniške volitve v Srbiji

Med petnajsterico so tudi šaljivci

Mujo Lopov spet kandidira
Favoriti so Nikolić, Tadić in Maršićanin

Beograd – V nedeljo, nekaj pred polnočjo, se je kot zadnji, petnajsti kandidat za predsedniške volitve v Srbiji republiški volilni komisiji prijavil Mirko Jović iz ljudske radikalne stranke. V petek bo volilne komisija opravila dokončno revizijo kandidatur. Po vsej verjetnosti bodo najmanj trije kandidati izgubili možnost za tekmovanje za edini še nezasedeni položaj v Srbiji po koncu režima Slobodana Miloševića. V nedeljo, 13. junija, bodo odprli 8596 volišč.

Od našega dopisnika

Med najbolj pomanjkljivimi je kandidatura upokojenega gostilničarja Radivoja Milutinovića, ki je zbral le 13 namesto 10.000 podpisov. Mujo Lopov, kakor mu pravijo, je doslej sodeloval na štirih predsedniških volitvah, znan pa je tudi kot snubec glavne haaške tožilke Carle Del Ponte. Iz Subotice ji je v Haag eno leto pošiljal ljubezenska pisma in najrazličnejša darila, pred pol leta pa ga je pisarna haaškega tožilstva v Beogradu obvestila, naj prevzame zavrnjene pošiljke in neha nadlegovati Del Pontejevo. »Hotel sem se žrtvovati za Srbijo in njene junake,« je izjavil Mujo Lopov. V nedeljo je prosil volilno komisijo, naj mu podaljša rok za zbiranje potrebnih podpisov; ta se izteče 28. maja.

Med predsedniškimi kandidati je še več posebnežev, med kakršne zagotovo ne spada princesa Jelisaveta Karađorđević, ki je tudi zadnji dan oddala prijavnico. Hči kneza Pavla ni v najboljših odnosih s prestolonaslednikom Aleksandrom Karađorđevićem in njegovo družino. Kakor je izjavila, na predsedniških volitvah ne kandidira zato, da bi dala svoj prispevek k vračanju kraljevske družine Karađorđević na srbski prestol: »Želim si le, da naša država res postane napredna in demokratična.«

A javnomnenjske raziskave kažejo, da se bodo za predsedniško palačo, ki je prazna od konca leta 2002, ko se je končal petletni mandat haaškega obtoženca Milana Milutinovića, potegovali le trije kandidati, nihče pa ne bo zmagal v prvem krogu. V njem naj bi največ glasov dobil kandidat Šešljevih radikalcev Tomislav Nikolić, takoj za njim pa kandidata demokratov Boris Tadić in nacionalnih demokratov Dragan Maršićanin.

Za drugo mesto, ki še pelje v drugi krog, najbolje kaže Tadiću, ki bi imel možnost za zmago, če bi dobil podporo volivcev vladne koalicije oziroma Maršićanina in kandidata skupine državljanov, enega najbogatejših srbskih podjetnikov Bogoljuba Karića, ki je z desetino glasov na četrtem mestu. Drugi lahko računajo kvečjemu na en odstotek volivcev.

Predsednika Srbije bo volilo tudi 13 haaških obtožencev, ki so v scheveningenskem priporu. Med njimi sta udeležbo na volitvah odpovedala najbolj znana jetnika – Slobodan Milošević in Vojislav Šešelj. Volilna komisija je sporočila, da so po podaljšanem roku za volilno prijavo na tujem zbrali 10.020 volivcev med srbskimi izseljenci iz 58 držav. Toda volitve na diplomatskih in konzularnih predstavništvih SČG bodo lahko izvedli le v 18 državah, ker v 40 število volivcev ni preseglo spodnje meje (sto ljudi), da bi odprli volišče. Letos bo lahko srbska diaspora prvič aktivno sodelovala na srbskih volitvah.

Peter Potočnik

Pred volitvami predsednika v Srbiji

Dragi glasovi srbske diaspore

Četudi naj bi na tujem živelo 3,5 milijona srbskih izseljencev, jih namerava le kakih 2000 izkoristiti volilno pravico

Beograd – Predsedniških volitev v Srbiji se bodo prvič lahko udeležili srbski izseljenci. Teh naj bi bilo okoli 3,5 milijona; poldrugi milijon jih ima državljanstvo SČG, a do zadnjega roka za prijave srbskih volivcev na tujem je svojo udeležbo na volitvah napovedalo le blizu 2000 predstavnikov srbske diaspore. »To pomeni, da bo vsak oddani glas za enega izmed predsedniških kandidatov srbske davkoplačevalce v prvem krogu stal 500 evrov,« je izračunal član republiške volilne komisije Dobrivoj Glavonjić.

Od našega dopisnika

Tudi drugi člani volilne komisije opozarjajo na nepotrebni luksuz, ki bo brez otipljivega učinka stal poldrugi milijona evrov, »kajti na 100 tujih voliščih bo za 15 predsedniških kandidatov potrebno zagotoviti udeležbo 3000 predstavnikov domačih političnih strank in koalicij, za katere je treba plačati potovanje in bivanje na tujem, če niti ne omenjam vizumov, ki jih za imetnike naših potnih listov zahtevajo v članicah EU, Ameriki, Avstraliji, Aziji in Afriki,« pravi **Jasmínka Jakovljević**.

Na izpolnitev predvolilne obljube Demokratske stranke Vojislava Koštunice, ki se nanaša na razširitev volilne pravice na izseljence, povsem drugače gleda srbski minister za diasporo **Vojislav Vukčević**. Do vojne je živel in deloval v Osijeku, na začetku marca 1991 pa je bil tudi član delegacije slavonskih Srbov, »ponosnega naroda«, kakor se je izrazil po sestanku s tedanjim hrvaškim voditeljem Franjom Tuđmanom, na katerem so mu slavonski Srbi zagotovili lojalnost. Ta je trajala le nekaj tednov, do krvave velike noči, ko sta na Plitvicah padli prvi žrtvi na srbski in hrvaški strani. »Ugotavljamo, da na tujem živi med 3 in 4 milijone naših ljudi, ki letno svojcem v domovini pošljejo med 3 in 4 milijarde ameriških dolarjev. S tako pomočjo lahko mnogi, četudi nimajo nobene izobrazbe ali poklica, doma kar solidno živijo ali pa vsaj preživijo,« pravi minister Vukčević.

Za majhen odziv srbskih volivcev na tujem je prav gotovo več razlogov. Pretežna večina državljanov SČG med srbsko diasporo še poseduje stare, jugoslovanske potne liste. Marsikdo ne razmišlja, da bi za približno 300 ameriških dolarjev neveljavni rdeči potni list zamenjal z veljavnim modrim potnim listom SČG, saj z njim brez vstopno-izstopnih dovoljenj praktično ni mogoče potovati nikamor, razen k najbližjim sosedom Srbije in Črne gore. Poleg tega z redkimi izjemami vse tuje države dovoljujejo odpiranje srbskih volišč le v diplomatskih in konzularnih predstavništvih SČG. Po spremenjenem volilnem zakonu je volišče na tujem lahko odprto, če je na volilnem seznamu od 100 do 2500 volivcev. Pred nekaj dnevi je s skromnim številom 198 registriranih volivcev vodil Pariz, na veleposlaništvu SČG v Zagrebu niso registrirali niti ene prijave, v Ljubljani pa le šest.

V Srbiji bi se lahko glede uresničevanja volilne pravice izseljencev – in zlasti težav, ki jih prinaša tovrstno povezovanje z domovino – podučili na Hrvaškem. Ta je med prvimi s prostora nekdanje Jugoslavije udejanila volilno pravico svojih izseljencev, in sicer kmalu potem, ko je oblast osvojila HDZ dr. Franja Tuđmana. Ker so pozneje na Hrvaškem določili, da imajo izseljenci v saboru zagotovljenih deset poslanskih sedežev, si je HDZ zagotovila podporo med hercegovskimi Hrvati. Pravi izseljenci z vseh celin pa so se za hrvaške volitve zanimali podobno, kakor se sedaj srbski za glasovanje na svojih.

Tudi zato marsikdo letošnje predsedniške volitve v Srbiji, ki bodo 13. junija, zaradi razširitve volilne pravice na diasporo obravnava kot volitve s »statistično napako«.

Peter Potočnik

Princesa Jelisaveta kandidira za predsednico Srbije

Dan pred iztekoma roka za vložitev kandidatur za predsedniške volitve, ki bodo v Srbiji 13. junija, je kandidaturo vložila tudi princesa Jelisaveta Karadjordjević. Njena prednostna naloga – če bo zmagala na volitvah – ne bo zavzemanje za vrnitev monarhije v Srbijo, ampak vzpostavitev pravne države. »Karadjordjevići bodo po vrnitvi v Srbijo delali v korist države in njene lepše prihodnosti,« je izjavila Jelisaveta. **STA**

Alpinci po dvajsetih letih spet v Trstu

Druženje da, a brez politike

V množici 350.000 ljudi je bilo pravih alpincev samo okoli 80 tisoč

Trst – Že šestega vsedržavnega shoda alpincev v tržaški zgodovini, prvi je bil leta 1932, predzadnji pa pred dvajsetimi leti, se je udeležilo sicer rekordno število nekdanjih in sedanjih pripadnikov gorske pešadije, vendar je bilo v včerajšnji skoraj deseturni paradi po glavnih tržaških ulicah in cestah le okoli 80.000 alpincev. Vse drugo, kar so v Ani, državnem združenju tega vojaškega rodu, včeraj opoldne ocenili na približno 350 tisoč udeležencev, so bili družinski člani, prejšnje govorice o kar 350.000 nekakšnih veteranov pa iz neznanega vzroka vsekakor prenapihnjene.

Od našega poročevalca

Resda je bilo zadnje tri dni v Trstu in okolici, pa tudi precej čez mejo, kot na primer v Postojnski jami pa slovenski in hrvaški Istri, vse polno ljudi s tradicionalnimi pripadnostnimi klobučki in dolgimi, največkrat črnimi peresi, toda daleč od tega, da bi med njimi prevladovali pravi vojni veterani. Še največ jih je bilo tam okoli tridesetih let, toda zagotovo je bilo daleč največ zanimanja za najstarejšega alpinca. Piemontčan Secondo Roffinella ima namreč že 106 let, udeležil pa se je vseh 77 dosedanjih srečanj alpincev, pa še na kakšno računa, kar potrjuje tudi fotografija dokaj čilega starca v nedeljskem *Piccolu*. Na vsak način je hotel v Trst, pravi njegov osemdesetletni sin, saj ga daje le sluh, z drugim pa da ima več sreče. A še bolj impozantna za današnje hitre čase je nemara drugačna trdoživost te legende med alpinci, saj je preživel obe svetovni vojni, vojaški rok pa začel že leta 1916 z bitko pri Cuneu in zdržal strahote soške fronte, med drugo vojno pa je nekaj časa prebil v Franciji.

Včerajšnji mimohod je mesto presekal na dvoje, saj ni bilo mogoče prečkati cest in ulic, po katerih se je ob desetih dopoldne vila enako gosta kolona alpincev in njihovih bobnečih godbenikov, nič pa se niso razredčili tudi tisti, ki so vse skupaj opazovali s pločnikov. Med njimi je bilo veliko domačinov, ki so zadnje dni negodovali zaradi vsega, kar mestu z 220 tisoč prebivalcev prinaša tolikšna množica obiskovalcev, ki so s šotori in vozili zasedli vsa mestna in primestna območja. Mesto je bilo okrašeno s skoraj 45 tisoč zastavicami, ki so jih prebivalcem prinesli kar alpinci, vendar se je vnela tudi razprava o teh zastavah – če visi pravilno, je zastava seveda italijanska, toda marsikdo to stori narobe, zaradi česar zaplapola kar madžarska zastava.

Političnega je bilo videti v teh dogodkih bolj malo ali pa politika pravih in mladih veteranov ni posebej brigala. Še najbolj politična je bila častna tribuna s tradicionalnim ceremonialom – na njej je bilo nekaj časa videti tudi podpredsednika vlade Gianfranca Finija, ministra za odnose s parlamentom Carla Giovanardija, državnega podsekretarja na obrambnem ministrstvu in domače veljake. Prebrali so pozdravno pismo državnega poglavarja Carla Aseglija Ciampija, ki je poudaril, koliko dobrega so Italiji prinesli alpinci v svojem zdaj že 133-letnem delovanju. Politična je bila seveda tudi sobotna položitev vencev v Rižarni, a kajpada tudi ob bazoviški fojbi.

Državnega združenja alpincev tudi niso mogli pretentati lokalni desničarji, ki so pred nekaj dnevi po osnovnih in nižjih srednjih šolah razdelili okoli 22.500 brošuric z njihovim izkrivljenim videnjem tukajšnje zgodovine. Alpinci so jim sporočili, da se teh iger ne gredo in da jim je predvsem do medsebojnega druženja, pa četudi so tokrat v Trstu zato, ker je bil Italiji vrnjen pred petdesetimi leti (1984. leta, ko se jih je zbralo prav toliko, pa je bila v ozadju trideseta obletnica). Tako kot pred dvajsetimi leti, ko se je na jugoslovansko stran v bližnje Škofije odpravilo posebno odposlanstvo alpincev, so se v soboto predstavniki tega veteranskega združenja udeležili tudi proslave ob dnevu slovenske vojske v Divači takoj za mejo. Na mejnem prehodu pa so nam že zjutraj potrdili, da so se včeraj in danes tam čez vile res velike kolone avtomobilov in avtobusov s potniki s črnimi peresi, kar kaže, da je tudi Postojnska jama verjetno res znova doživela svoj zvezdni trenutek.

Zanimivo je, da je nastop tržaških skrajnih nacionalistov (Comitato tricolore) najodločneje zavrnil že osrednji italijanski dnevnik *Corriere della Sera*, še bolj pa kar nedeljski tržaški *Il Piccolo* s pomenljivim naslovom dolgega komentarja Polovična zgodovina. V njem je Marco Coslovich poudaril, da je nemogoče govoriti o nekdanjem »jugoslovanskem okupacijskem terorju v mestu«, ne da bi hkrati omenili, kaj sta mestu in njegovim prebivalcem prinesla fašizem in desni ekstremizem.

Stojan Žitko

Hrvaške dileme

Detuđmanizacija hadezejevcev

Premier Ivo Sanader na grobu pokojnega državnega poglavarja

Zagreb – Visoka delegacija HDZ s predsednikom stranke in premierom Ivom Sanaderjem na čelu je v petek ob 82. obletnici rojstva prvega hrvaškega predsednika Franja Tuđmana obiskala njegovo grobnico na Mirogoju. Sanader je položil venec in se pokojnemu državnemu poglavarju zahvalil za vse, kar je naredil za Hrvaško. »Mislim, da smo kot družba in narod dovolj zreli, da izkažemo čast vsem svojim velikanom ne glede na politične usmeritve,« je izjavil.

Od našega dopisnika

HDZ, ki se pod Sanaderjevim vodstvom poskuša preobraziti v evropsko usmerjeno konservativno stranko, se iz leta v leto bolj distancira od Tuđmana. Na aprilskem kongresu HDZ na Reki se je ime ustanovitelja najmočnejše hrvaške stranke redko omenjalo. Sanader je večkrat napovedal, da bodo v Haagu ugovarjali vsebini obtožnic proti hrvaških častnikom, v katerih je Tuđmanu pripisana odgovornost za vojne zločine nad krajinskimi Srbi, etnično čiščenje Bošnjakov in poskus pripojitve delov BiH k Hrvaški.

Toda predsednik stranke in bližnji Tuđmanov sodelavec po letu 1990 Vladimir Šeks je pred nedavnim izjavil, da bi Tuđmanu – če bi bil še živ – svetoval, naj se gre branit v Haag. Distanciranje hadezejevcev od prvega predsednika je najbolj razjezilo njegovega starejšega sina Miroslava, ki je bil za Tuđmanovega režima šef tajnih služb. Sanaderja je obtožil, da je v primerjavi z njim Tuđmana bolj spoštoval celo bivši hrvaški premier Ivica Račan. Kritiziral ga je tudi, ker da je radikaliziral detuđmanizacijo HDZ.

Obletnica Tuđmanovega rojstva je bila spet priložnost za takšne napade na Sanaderja. Tisk je objavil, da so bili vsi člani Tuđmanove družine izbrisani iz članstva stranke. Izjema je menda le Miroslav, ker sploh ni bil član HDZ, saj ima stranko Hrvaški resnični preporod, ki je na lanskih volitvah pogorela. Uradni razlog za črtanje je dejstvo, da Tuđmanovi na čelu z vdovo Ankico niso obnovili članstva v stranki.

Sanader je na Mirogoju demantiral izbris, vendar je Miroslav Tuđman dejal, da je premierov demanti ni verodostojen. »Sanader misli eno, dela drugo in govori nekaj tretjega,« pravi. Premier se po njegovih besedah z brisanjem Tuđmanovih iz članstva HDZ jasno oddaljuje od politike Franja Tuđmana. Tudi vdova Ankica Tuđman je izrazila presenečenje nad črtanjem družine iz članstva. Pojasnila je, da je za izbris zvedela iz časopisov.

V zvezi s Tuđmanom je v Zagrebu spet aktualna razprava o poimenovanju kakšnega trga po pokojnem predsedniku in postavitvi spomenika. Na Hrvaškem ima skoraj vsako mesto Tuđmanovo ulico, trg ali sprehajališče. Glavno mesto je med redkimi izjemami, čeprav so eno od avenij brez zadržkov poimenovali po pokojnem obrambnem ministru Gojku Šušku, ki v očeh mednarodne javnosti velja za sporno osebo novejše hrvaške zgodovine.

Zagrebški podžupan Milan Bandić, ki prihaja iz vrst Račanove SDP, je z Miroslavom Tuđmanom spodbudil širšo razpravo. Eden od predlogov starejšega Tuđmanovega sina je, da bi po zgledu newyorškega letališče Johna F. Kennedyja zagrebško letališče Pleso poimenovali po prvem predsedniku samostojne Hrvaške.

Peter Žerjavič

Reforma oboroženih sil BiH

Čistka med generali

Sfor je od 18 kandidatov za sestavo poveljstev skupnih oboroženih sil BiH zavrnili šest bošnjaških, štiri hrvaške in enega srbskega generala

Sarajevo – Reforme oboroženih sil BiH in sestavljanje poveljstev skupnih oboroženih sil države, ki so eden ključnih pogojev, da bodo Bosno julija na vrhu Nata v Istanbulu sprejeli v Partnerstvo za mir, so se spet ustavile, ko je poveljnik Sforja Virgil L. Packett objavil, da od 18 kandidatov preizkusa niso prestali šest Bošnjakov, vsi štirje predlagani Hrvati in en Srb, ki so ga izločili že na začetku.

Od našega sodelavca

Packett, ki je pravzaprav vrhovni poveljnik vseh vojsk v BiH, je še ukazal, naj najpozneje do 15. maja iz vojske Federacije BiH odpustijo tri Bošnjake in enega Hrvata brez pravice do predčasne upokojitve.

Odločitev je povzročila napetost v političnem vrhu Federacije BiH, bošnjaški in hrvaški član predsedstva BiH Sulejman Tihić in Dragan Čović pa sta od poveljnika Sforja zahtevala, naj hude obtožbe visokih častnikov dokaže in svoj sklep znova pretehta.

Nesojene generale obtožujejo dejanj, storjenih v preteklosti, zaradi katerih da so neprimerni za generalski položaj. Proti nekaterim menda poteka preiskava na sodišču v Haagu, drugim očitajo, da so se ukvarjali s sumljivimi finančnimi dejavnostmi, večini pa, da so se neprimerno politično vedli – v prevodu to pomeni, da se niso odrekli članstvu in stikom z vladajočimi strankami.

Hrvaški kandidati so menda podpirali že zdavnaj propadli hrvaški poskus HDZ BiH za vzpostavitev hrvaške samouprave in hrvaške entitete v BiH. Predsednik predsedstva BiH Sulejman Tihić je, očitno užaljen in jezen, izjavil za medije, da ne bo imenoval novih kandidatov za bošnjaške generale, dokler od Packetta ne bo dobil dokazov za obtožbe.

Tihića je zlasti prizadela zavrnitev kandidature Selma Cikotića, ki so ga že videli na položaju poveljnika skupne vojske. Po trditvah vojaških strokovnjakov je Cikotić zelo mlad, a izkušen mož s popolno vojaško izobrazbo in z izrednim znanjem angleščine. Sfor ga je zavrnil z obrazložitvijo, da proti njemu poteka preiskava v Haagu. Tihić je medtem pokazal dokument tribunala, da so obtožbe proti Cikotiću zavrgli kot neutemeljene že 2. aprila.

To je že druga »generalska zadrega« v zadnjih nekaj mesecih. Najprej so se trije člani predsedstva dogovorili, da v skupni generalštab ne bodo imenovali nobenega od sedanjih generalov, ker so se vsi bojevali med seboj. Zato so priložnost za izredno napredovanje v čin generala dali ljudem s polkovniškim in nižjim činom. Tihić in Čović sta bila zato tarči hude kritike svojih strank in tudi javnosti, saj sta tako posredno priznala enako odgovornost vseh treh vojsk za vojne zločine.

V senci »čistke« med generali poteka v BiH nič lažja faza reform entitetnih vojsk in odpuščanje odvečnih vojakov. Vojski Republike srbske in Federacije BiH sta doslej brez nabornikov skupaj šteli 20.000 poklicnih vojakov, do konca aprila pa bi morali njihovo število zmanjšati na največ 12.000.

Vojska federacije se bo morala s sedanjih 12.800 v prihodnjem mesecu ali dveh zmanjšati na največ 8000 vojakov; 1650 jih bodo predčasno upokojili, največ jih bo dobilo okoli 3000 evrov odpravnine, druge pa bodo poslali na prekvalifikacijo, za kar bo BiH dobila ugodna posojila.

Zdravko Latal

Crvenkovski uradno predsednik

Podgorica – Nekdanji makedonski premier Branko Crvenkovski je v sredo prisegel kot predsednik države. V slovesnem govoru je obljubil medetnično skladnost, socialno in gospodarsko blaginjo in pospešeno stopanje države v Evropsko unijo. Na inavguraciji ni bilo predstavnikov opozicijske stranke VMRO DPMNE, ki je vztraja, da ne bo nikoli priznala »samooklicanega predsednika«, saj da so bile volitve prirejene v trgovini vladajočih strank z Albanci. Na slovesnosti ni bilo niti Vilme Trajkovski, vdove tragično preminulega predsednika Borisa Trajkovskega. Čeprav ni dala pojasnila, se med ljudmi govori, da ni pozabila, da sta Crvenkovski in njegova stranka »redno ignorirali« njenega moža kot predsednika države. **B. J.**

Še en pretres v SČG

Draškovića so rešili Črnogorci

Ko je bil na seji VS OZN, so socialisti in radikalci zahtevali njegovo razrešitev

Beograd – Zunanji minister SČG Vuk Drašković je eno redkih prijetnih presenečenj po decembrskih parlamentarnih volitvah zgodilo Srbiji. Med nedavnim obiskom v Washingtonu so ga v State Departmentu, kongresu in senatu sprejeli z odprtimi rokami kakor nekoč pokojnega srbskega premiera Zorana Đinđića. Zato ni naključje, da so med Draškovićevo predstavo v torek na seji varnostnega sveta OZN poslanci Šešljevih radikalcev in Miloševićevih socialistov v skupščini SČG zahtevali njegovo razrešitev.

Od našega dopisnika

Sejo je na njihovo zahtevo sklical predsednik skupščine Zoran Šami. Po naključju se je začela prav takrat, ko je Vuk Drašković v varnostnem svetu OZN predstavljal srbski načrt za rešitev kosovske krize. Šami, član vodstva vladajoče Demokratske stranke Srbije (DSS) srbskega premiera Vojislava Koštunice, se kot član vladne koalicije ni postavil Draškoviću v bran, pa tudi drugi člani koalicije ne kažejo simpatij do Srbskega gibanja prenove, predvsem pa do njegovega predsednika, ker mu zavidajo pohvale, ki jih je kot zunanji minister SČG dobil med obiskom Washingtona.

Na nevarne igre, kakršne se gredo v srbski politiki, je opozoril bivši predsednik parlamenta SČG Dragoljub Mićunović, ki je zdaj predstavnik opozicije. »Ne poznam nobene normalne države, ki bi si privoščila podobno blatenje lastnega ugleda, kolikor ga je še ostalo. Si lahko predstavljate, da bi med razpravo v varnostnem svetu Vuka Draškovića vprašali, koga pravzaprav zastopa, če bi radikalci in socialisti izpeljali svoj načrt v parlamentu,« se je vprašal Mićunović.

Po zaslugi demokratične opozicije iz Srbije in črnogorske delegacije, ki je zasedanje parlamenta SČG bojkotirala, razprave o zunanjem ministru in glasovanja o nezaupnici ni bilo. O »primeru Drašković« bodo razpravljali konec meseca, ko bodo Draškovićevo kožo, kakor je videti, spet reševali črnogorski poslanci in člani predvolilne koalicije Đinđićevih demokratov (DS), kamor sodita tudi Mićunović in njegov Demokratični center.

Nezainteresiranost vladne koalicije za usodo zunanjega ministra in njegove stranke in napadalnost Miloševićevih socialistov in Šešljevih radikalcev izhajata iz dejstva, da Vuk Drašković na vsakem koraku govori o sodobni srbski nesreči, ki sta jo zakrivili pogubna politika Slobodana Miloševića in njegova koalicija z radikalci Vojislava Šešlja. Rezultat tega je tudi kosovska kriza, ki jo od junija 1999 rešuje mednarodna skupnost, »od katere Beograd zdaj pričakuje pomoč za kosovske Srbe in pomoč pri vzpostavljanju dialoga med Srbi in Albanci«, je v razpravi o Kosovu v New Yorku poudaril Drašković.

To pomeni, da je treba čim prej obnoviti 40.000 požganih in porušenih srbskih hiš in okoli 150 pravoslavnih cerkva in samostanov na Kosovu. »Srbska stran ponuja pet avtonomnih območij z večinskim srbskim prebivalstvom na Kosovu, najvišjo stopnjo lokalne samouprave za Srbe, Nealbance in Albance na Kosovu, albansko-srbsko spravo v okviru Evrope, načrt kosovske neodvisnosti pa temelji na prevladi večinskega naroda nad manjšinami, ne pa na sodelovanju med državami – in je zato relikt preteklosti,« je dejal Drašković.

Vodja Unmika na Kosovu Harri Holkeri – po zadnjih informacijah bo še kakšen mesec dni opravljal funkcijo civilnega upravitelja OZN – je pohvalil pripravljenost Beograda na dialog s kosovskimi Albanci in iskanje rešitev, »a te morajo biti v interesu vseh sprtih strani, tega pa o srbskem predlogu politične, osebne in kulturne avtonomije ni mogoče reči«. Holkeri je grajal tudi albanske voditelje na Kosovu. **Peter Potočnik**

Pogovor s Čedomirjem Jovanovićem

Kako zlepiti črepinje srbske demokracije

Najmlajši sodelavec pokojnega premiera Đinđića pojasnjuje, kako se je razblinila srbska proevropska politika

Beograd – Srbijo je danes v primerjavi z obdobjem, ki ga je zaznamoval pokojni srbski premier Zoran Đinđić, težko prepoznati. Takšna nenadna sprememba je tudi za tiste, ki dogajanje na srbskem političnem prizorišču spremljajo od bližu, zelo neprijetno presenečenje; razen seveda za one, ki so vse od formalnega padca Miloševićevega režima verjeli, da se ni nič spremenilo in da je Milošević padel samo zato, ker so mu sodelavci obrnili hrbet.

Od našega dopisnika

Priložnost po preobratu so izrabili Zoran Đinđić in njegovi demokrati, zaradi česar so srbskega premiera lani umorili, njegovega najbližjega sodelavca – bivšega podpredsednika srbske vlade in še prej vodjo poslanskega kluba Dosa v srbski skupščini – Čedomirja Jovanovića in še nekatere pa vrgli iz politike.

Demokratska stranka je najbrž naredila prvo hujšo napako, ko je premier Zoran Đinđić predlagal Vojislava Koštunico za protikandidata Slobodanu Miloševiću na predsedniških volitvah septembra 2000. Tako so Koštuničevi salonski nacionalisti postali enakovredni vašim demokratom.

Po bitki je lahko biti general, pravi pregovor. A to v resnici ni bila napaka. Đinđić in Demokratska stranka nista imela nikakršnih iluzij glede Koštunice. Ko je bil na oblasti Milošević, smo po tehtnem premisleku ugotovili, da bi ga bilo mogoče premagati le s protikandidatom, ki je njegova vljudnejša različica. To je bil Koštunica, in tako nam je tudi uspelo. Ker se nismo slepili, da bo potem Koštunica nosilec reform, smo to nalogo prevzeli nase. Domala vsi spori med DSS in DS, med Koštunico, Đinđićem in menoj, so nastali zato, ker smo nameravali radikalno spremeniti družbo. Do 12. marca lani nam je uspevalo postajati družba, pred katero je bila prihodnost, ki se zelo dinamično reformira in je v treh letih nadomestila deset izgubljenih let. Umor Zorana Đinđića je ustavil proces preobrazbe Srbije in jo tako rekoč pahnil v naročje Koštunici.

Morda se to se ne bi zgodilo, če se ne bi bili sprli z nekdanjim guvernerjem NB Mladanom Dinkićem in njegovim G-17 plus, zaradi česar je padla dosovska vlada.

Del naše stranke je bil prepričan, da je mogoče z G-17 plus skleniti kompromis in se dogovoriti za sodelovanje, čemur sva z Đinđićem od vsega začetka ugovarjala. Izkazalo se je, da to ni mogoče. Danes je jasno, da s takšno stranko, ki je v Koštuničevi vladi in podpira njegovo politiko, Demokratska stranka ne najde nič skupnega. To je stranka brez političnega značaja. Ker je Milošević izvajal svojo politiko tako, da je uničeval posameznike, ki so bili tekmeci njegovi politiki, smo morali Srbiji na eni strani ponuditi Koštunico, na drugi pa nekaj, kar se je imenovalo izvedenska skupina G-17 plus. Iz te je nastala politična stranka. Tako so pravzaprav sporočili Srbiji, da so pametnejši in bolj pošteni kakor mi iz Demokratske stranke.

Danes je jasno, da to ni res, da gre za zablodo, ki je Srbijo drago stala. Na zadnjih volitvah se je 400.000 glasov preselilo na njihovo stran, vendar niso sposobni uresničiti tistega, za kar so dobili glasove. G-17 plus se je oddaljila od nalog, ki smo jih nekoč opravljali skupaj. Res pa je, da je bivša vladna koalicija naredila veliko škodo Srbiji, ker se je v upanju, da bo dobila podporo Koštunice in Labusa, distancirala od naše politike. Hkrati smo tako odprli prostor nesposobni vladi, ki celo odpira vrata nacionalistom. Ti so se pobrali s smetišča zgodovine in s Tomislavom Nikoličem vlečejo ranjeno in zmedeno Srbijo za nos s populizmom, ki je dejansko na valovni dolžini tistega, česar se lotevajo Dinkić, Labus in Koštunica.

Kakšna je zdaj vloga Demokratske stranke, ki je bila pred enim letom najmočnejša v Srbiji, po zadnjih parlamentarnih volitvah pa je zdrknila na tretje mesto?

Mora biti voditeljica, jasna alternativa sedanji politiki. Pod nikakršnim pogojem ne sme privoliti v Koštuničev politični koncept, skratka, ne sme se ukloniti pritiskom, ki so posledica iluzij, da v Srbiji obstaja nekakšen demokratični blok in da je zato njeno mesto v vladi. Mi moramo biti nosilec sprememb v Srbiji in pri tem ni bistveno, ali smo na oblasti ali v opoziciji, saj smo antiteza vsemu, česar se zdaj lotevata Labus in Koštunica. Nadvse pomembno je, da smo alternativa, sicer bodo alternativa postali Šešljevi radikalci. To pa bi bilo pogubno za Srbijo, ne zavoljo radikalcev samih, temveč zato, ker nimajo predstave o tem, kaj je treba storiti.

Vaša stranka preživlja izzivno obdobje, od zunanjega vmešavanja – ko so vam iz Koštuničevega tabora sporočili, da bodo sodelovali z DS, če bo Boris Tadić prevzel funkcijo predsednika –, do notranjih čistk, katerih žrtev ste bili tudi vi. Tega ne bi omenjal, če pred meseci ne bi opazil prilagajanja Koštuničevih demokratov in Labusovega G-17 plus Šešljevim radikalcem, DS pa Koštuničevemu in Labusovemu bloku. Se morda motim?

Nikakor ne. Po umoru Zorana Đinđića se je stranka začela opotekati. Ker se nisem hotel odreči svoji poziciji, sem bil tarča nenehnih pritiskov. Danes je tudi tistim, ki so gojili nekakšne iluzije, popolnoma jasno, da sem imel prav, ko sem januarja letos rekel, da je Koštunica novi Milošević in da to, kar oni ponujajo Srbiji, ni prav nič drugačno od tistega, kar je ponujal Milošević.

In tako ste delovanje v vodstvu stranke zamenjali z vodenjem Centra za sodobno politiko. Kakšne so njegove ambicije?

Sem eden izmed ustanoviteljev centra. Ukvarjamo se z zelo jasnimi projekti, zlasti z okvirnimi načrti posodobitve Srbije, za to pa je treba najprej definirati sistem sodobnih vrednot. Tu so tudi ljudje iz drugih strank, saj je naš namen združiti demokratične zmogljivosti, ne pa jih deliti in ločevati po strankarskih šivih. Zunaj DS je dosti demokratičnih potencialov, ki nadomeščajo torvrstne pomanjkljivosti Demokratske stranke same. V teh prostorih je bil nekoč sedež Zveze za spremembe, nato Demokratične opozicije Srbije (Dos), mi pa se zdaj poskušamo vključiti v projekte, ki so za nas zanimivi in jih plačujejo mednarodne organizacije.

Ker ste na zadnjih volitvah s koalicijskimi partnerji dobili le 37 mandatov od 250, se vsiljuje vprašanje, zakaj niste razpisali volitev pred enim letom, ko ste bili daleč najmočnejša stranka v Srbiji.

Bil sem zagovornik predčasnih volitev takoj po odpravi izrednih razmer, uvedenih po uboju premiera Đinđića, in nekateri so me zato obtoževali, da želim uničiti politično življenje v državi. Očitali so mi, da si prizadevam za volitve, na katerih druge stranke ne bi bile v enakopravnem položaju z nami. Menim, da je bila takšna drža zelo neodgovorna do družbe, ki je tedaj imela priložnost politično osamiti stranke preteklosti, torej Miloševićeve socialiste in Šešljeve radikalce, hkrati pa Koštuničeve demokrate spraviti na raven, na katero dejansko sodijo. Na drugi strani pa bi sebi zagotovili obdobje štiriletnega vladanja, v katerem bi bilo treba brez zadržkov poskrbeti za konec lastninjenja, vzpostavitev tržnega gospodarstva, dokončno ureditev odnosov Srbije in Črne gore v smeri njunega približevanja EU in iz zornega kota sodobnega razvoja vrednot – tudi iskanja odgovorov na kosovsko vprašanje.

Pogovor z vami bi bil lahko zelo pomanjkljiv, če bi se izognil očitkom politične konkurence o vaših domnevnih zvezah z organiziranim kriminalom in kriminalci. Kakšen »kriminalec« je torej Čedomir Jovanović?

Stalnica političnega življenja v Srbiji je, da vas morajo uničiti, če ste drugačni. Tako sem postal kriminalec, ko sem Slobodana Miloševića odpeljal v zapor, ko smo ga izročili haaškemu sodišču, pa – državni sovražnik. Od tega trenutka je trajala tudi kriminalizacija Zorana Đinđića, ki je bil potem ubit v akciji, imenovani Stop za Haag. Pravzaprav je bilo vse, kar se je dogajalo v zadnjih treh letih, usmerjeno v uničevanje posameznikov, ki smo se odločili spremeniti Srbijo.

Peter Potočnik

Italijanski kandidati za evropske volitve

Politiki, igralci, novinarji, športniki

Tisoč petsto imen za 78 sedežev – Berlusconi, Fini, Bertinotti in Bossi v vseh okrožjih

Rim – Zastavica je padla, seznami kandidatov za junijske evropske volitve so dokončni. Vojna se začenja, vsaka tema pride prav za spopad. Irak še prav posebej, čeprav premier Silvio Berlusconi zahteva od nasprotnikov, naj bodo tiho o Iraku, ker bi lahko škodili talcem v Faludži. Berlusconi že zre v mimoidoče z vsake obcestne table. Njegovi portreti so veliki šest metrov. Malo manjše so podobe Romana Prodija.

Od našega dopisnika

Plakati so simbol Prodijeve liste, čeprav predsednik evropske komisije sploh ne kandidira. Tudi Silvio Berlusconi in njegovi polkovniki ne bodo šli v Bruselj, zakon jim tega ne dovoli več. Samo glasove bi radi zbirali za svoje resnične kandidate, pomagali pa bodo še igralci, novinarji in športniki.

Evropske in lokalne volitve tokrat jemljejo skrajno resno, čeprav vedo, da se politiki nato v Bruslju nekako izgubijo in se pozneje težko spet prebijejo v ospredje. Veliko nekoč zvenečih imen se vrne med volivce, pa mlajša generacija njihovih imen sploh ne prepozna.

Hiša svoboščin napoveduje volitve kot referendum v podporo Berlusconiju, opozicija, ki ni zmožna združiti moči, pa hoče dokazati, da Berlusconi izgublja vpliv. Oboji bodo naslednje tedne do skrajnosti zaostrovali razprave o italijanskih vojakih, ki so načelno zgolj na mirovni misiji in pomagajo Iračanom, konkretno pa se jim dogaja, da jih napadejo, ko ponoči patruljirajo, in se spopadajo z uporniki. Druga vroča tema bo državna radiotelevizija Rai, kjer je opozicija zadnje dni popolnoma izgubila vpliv, zato pozicijo obtožuje, da je najvplivnejši medij kratko in malo okupirala.

Predsednik vlade, medijski mogotec in najbogatejši državljan Silvio Berlusconi bo nastopil na prvem mestu liste svoje stranke v vseh volilnih okrožjih. V vseh okrožjih kandidirata tudi Gianfranco Fini in celo Umberto Bossi, ki so ga te dni preselili v drugo bolnišnico. Govoriti in hoditi dva meseca po kapi še ne more, kandidaturo pa je podpisal. Enako zagret kot Berlusconi je v vseh okrožjih tudi voditelj prenovljenih komunistov Fausto Bertinotti. Po potrebi igra v Berlusconijevem moštvu, kadar se mu zdi, da lahko tako škodi Prodiju in levim demokratom.

Zanimivo združbo za volitve sta sklenila bivši komunist Acchille Occhetto (zadnji sekretar rajnke partije) in desničar na levi strani Antonio Di Pietro, nekoč tožilec čistih rok. Kot dvojčka se potikata naokoli, nastopata na vsaki televizijski oddaji in vsaki vaški veselici, če ju le povabijo. Alessandra Mussolini je po sporu s Finijem sestavila novo listo, imenovano Socialna alternativa, vanjo pa privabila samo skrajne desničarje, voditelje Nove sile in Lefebvrove tradicionaliste iz cerkvenih vrst.

Prav vse stranke so si zelo prizadevale pridobiti estradne umetnike, televizijske zvezdnike, novinarje in športnike. Za Prodijevo listo bosta dirkala Lili Gruber, ki je šele te dni pustila uredniško in voditeljsko službo na Rai, in arogantni mojster televizijskih debat Michele Santoro, ki mu je Berlusconi pokazal vrata, takoj ko je prevzel oblast. Z njima bo tudi slavni nogometaš Gianni Rivera, ki se je v politiko podal že prej.

Petdeset milijonov Italijanov se bo 12. in 13. junija zapodilo na volišča. Prvič bodo skrinjice pripravljene tudi v soboto, kajti v lepem vremenu gredo ljudje veliko raje na plažo kakor na volišče. Berlusconiju je uspelo evropske volitve združiti z lokalnimi; na njih bo 36 milijonov volivcev izbiralo guvernerja Sardinije, 64 predsednikov okrajev in 4493 županov.

Za Berlusconijevo stranko bo tekla smučarska tekačica Manuela Di Centa, z njo so trikratna zmagovalka Sanrema Iva Zanicchi, igralka Elisabetta Gardini in novinarja Jas Gawronski in Alessandro Cecchi Paone (vodil je prireditev ob širitvi EU v Novi Gorici). Nekdaj nepremagljivi tekač na 200 metrov Pietro Mennea bo zastopal barve republikancev. Odstreljeni del socialistov si je omislil Socialiste za Evropo, na njihovo listo pa na skrajnem jugu postavil bivšega zunanjega ministra Giannija de Michelisa. **Tone Hočevar**

Temeljit preobrati v italijanski državni rtv

Berlusconi slavi

Predsednica Rai je odstopila, zvezdnica Lili Gruber je dala odpoved, zamenjali so 70 direktorjev in urednikov

Rim – Nihče iz oblastnih struktur se ni kaj prida razburjal, ko so nekateri tuji mediji za svetovni dan svobode tiska Italijo primerjali z Afriko in Latinsko Ameriko. Te dni je – po zmagi na nogometnem državnem prvenstvu – Silvio Berlusconi končno dobil svoj dolgo pričakovani zakon o medijih, znebil se je predsednice državne rtv Lucie Annunziate, končno se je poslovila njemu skrajno neprijetna urednica in voditeljica tv-dnevnika Lili Gruber. Dober mesec pred evropskimi volitvami bo zamenjanih 70 direktorjev in urednikov Rai.

Od našega dopisnika

Berlusconijeva vlada je že 59. v povojni italijanski zgodovini, pa še nobeni izmed demokratično izvoljenih oblastnih ekip ni uspelo, kakor uspeva največjemu medijskemu mogotcu in najbogatejšemu Italijanu vseh časov. Prav zato je odstopila predsednica upravnega odbora najvplivnejše medijske hiše v državi Lucia Annunziata. Zdržala je 14 mesecev, veliko v primerjavi s predhodnikom Paolom Mielijem, ki se je spotikanja naveličal že po petih dneh.

Vladajoča koalicija je popolnoma okupirala *Rai*, pluralizma ni več, je izjavila nekdaj uspešna dopisnica časnika *Repubblica* iz ZDA, pozneje novinarka in urednica tretje televizijske mreže. Kri ji je zavrela pol ure pred sejo upravnega odbora, na katero je generalni direktor *Rai*, Berlusconijev človek Flavio Cattaneo, prinesel seznam 70 novih imen za najodgovornejša mesta in izjavil, da se o zamenjavah ne bodo pogovarjali.

Tudi Lili Gruber, ki je dolga leta veljala za simbol dobre urednice dnevnika in dopisnice z vojnih območij (zlasti iz Iraka), je pri slovesu od televizije povedala, da na *Rai* ni več prostora za mnenja drugih. Gruberjeva se je odločila za politiko, kandidirala bo na Prodijevi listi za evropski parlament.

Odhod najuspešnejših žensk italijanske televizije je kar malo zameglil dogajanje v senatu, kjer so vendarle sprejeli zakon o elektronskih medijih, ki ga je podpisal tudi predsednik republike Carlo Azeglio Ciampi. Stari predsednik se je lani uprl in je že izglasovani zakon zavrnil, po manjših kozmetičnih spremembah, ki jih je zahteval, pa se je zdaj vdal in ta teden zakon tudi podpisal.

Berlusconi bo smel – kljub drugačnemu sklepu ustavnega sodišča – obdržati vse tri zasebne televizijske kanale, lahko se bo neomejeno širil z novimi digitalnimi programi. Novo vodstvo državne *Rai* bodo že izbirali po novih, Berlusconijevih merilih. Po mnenju medijskih strokovnjakov obvladuje vitez najmanj 90 odstotkov televizijskega prostora v Italiji.

V trenutku, ko se vse politične stranke pripravljajo na evropske volitve in je vsa država prepleljena z Berlusconijevimi šestmetrskimi podobami, lahko sprejem zakona o medijih, zmaga Milana na nogometnem prvenstvu, odstop Lucie Annunziate in odhod Lili Gruber z medijske scene veliko pomenijo.

Tone Hočevar

Črna gora

Politiki na sodišču

Podgorica – V črnogorski prestolnici se je v sredo začelo še eno sojenje zaradi obrekovanja. Tožnik je (spet) premier Milo Đukanović, obtoženec pa voditelj opozicijske Liberalne zveze Miodrag Živković. V javnem nastopu je namreč dejal, da je bil v znano »seksualno afero«, ki je več kot eno leto pretresala Črno goro, glavna udeleženka, moldavska državljanka S. Č. pa je izginila iz države, vpleten tudi Đukanović osebno, češ da je bil uporabnik njenih »storitev«.

Od našega dopisnika

Na začetku sojenja je premier vložil še eno tožbo proti Živkoviću. Ta je pred dnevi izjavil, da je Đukanović glavni udeleženec kriminalnih dejanj in korupcije. Čeprav je to po premierovih besedah zasebna tožba, je spor dobil politične razsežnosti. Za nekaj ur je poenotil opozicijo, ki je na podgoriške ulice pripeljala dva tisoč ljudi, ki so vzklikali žaljiva gesla, namenjena Đukanoviću, in spet na dan potegnila njegovo zvezo z Moldavko in domnevno povezanost s tihotapsko mafijo. To pa ni edini sodni spor, ki ga je sprožil Đukanović. Vse pravde doslej je dobil. Pred desetimi leti, ko je bil tudi premier, ga je poslanec Ićim Višnjić v parlamentu obdolžil tihotapstva. Đukanović je Višnjića tožil in ta je v zaporu preživel šest mesecev. Enako kazen je po zaslugi premiera dobil tudi glavni urednik dnevnika *Dan* Vladislav Ašanin. Časopis je moral premieru plačati 15.500 evrov zaradi »duševnih bolečin«, ker je objavil trditve zagrebškega *Nacionala*, da je Đukanović največji balkanski, pa tudi evropski vodja tihotapcev.

Razburjenje se povečuje ne le zaradi ugibanja, ali bo Živković moral v zapor, ampak tudi zaradi vprašanja, ali se bo to zgodilo tudi Đukanoviću. Živković je namreč proti premieru vložil tožbo zaradi »motenja duševnega miru«. Takšnih tožb je čedalje več. Spore zaradi »obrekovanja« sprožajo ministri, prvi človek tajne policije, visoki svetovalci, bratje premiera Đukanovića in predsednika Filipa Vujanovića, pa tudi številni poslovneži, ki so jih mediji »razžalili«, ker so objavljali sume, da so nezakonito in na hitro pridobili bogastvo. Koristi jim tudi novi kazenski zakonik, ki je na prvi pogled v skladu z evropsko demokracijo, kar novinarje in medije, pa je eden najbolj togih.

Branko Jokić

Predsednica Rai protestno odstopila

Foto dokumentacija Dela

Rim – Predsednica italijanske državne radiotelevizije Rai Lucia Annunziata (na fotografiji) je odstopila, odločitev pa razložila kot protest zaradi »okupacije državne radiotelevizije«, v kateri ni več pluralizma. Dejala je tudi, da ne bo kandidirala na evropskih volitvah, za kar se je pred dnevi odločila najvplivnejša urednica in voditeljica televizijskega dnevnika Lili Gruber. Ob odstopu in slovesu od Rai je Gruberjeva sporočila javnosti, da v njeni oddaji ni več mogoče zagotavljati pluralizma. Italijanski senat je pred dnevi po hudih zapletih vendarle sprejel novi zakon o radioteleviziji, s katerim si je Silvio Berlusconi zagotovil obstoj in razvoj svojega zasebnega medijskega imperija. **T. H.**

Kriminal in politika

Legija in Koštunica sklenila kupčijo?

Nekdanji poveljnik zloglasnih rdečih baretk se je vdal srbski policiji

Beograd - V nedeljo zvečer se je v beograjskem predmestju Cerak pred družinsko hišo vdal policiji zloglasni poveljnik posebnih policijskih enot, imenovanih rdeče baretke, Milorad Luković - Legija, osumljen umora srbskega premiera Zorana Đinđića in bivšega predsednika srbskega predsedstva Ivana Stambolića ter poskusa uboja zdajšnjega zunanjega ministra SČG Vuka Draškovića junija 2000 v Budvi.

Od našega dopisnika

Vdajo Milorada Lukovića - Legije, ki ga je srbska policija uradno iskala od umora premiera Zorana Đinđića 12. marca lani, so pozdravili v Đinđićevi Demokratski stranki. Njen predsednik Boris Tadić upa, da bo zdaj na procesu proti atentatorjem na srbskega premiera resnica prišla na dan. Tudi odvetnik Đinđićeve družine Rajko Danilović pričakuje takšen preobrat na sojenju, opozarja pa na ozadje, ki se je v zadnjih dneh razkrivalo srbski javnosti. Stambolićeva vdova Katarina ga je v nekaj besedah opisala takole: »Zdi se mi, da poskušajo dokazati, da je Ivan naredil samomor, celo apneno jamo na Fruški gori da je sam izkopal. Splahnelo je upanje, da bi na sodišču resnici prišli do dna.«

Pred dnevi je srbski notranji minister Dragan Jočić izjavil, da Legija ni več državni sovražnik št. 1. Na njegovo vdajo so nemara vplivali nastopi nekaterih prič, ki so na procesu poskušale dokazovati, da so ostrostrelci na Đinđića streljali z dveh ali celo treh položajev. Tu je še zgodba, ki jo je v petek objavil tednik *Nin* in ki govori o domnevni likvidaciji dveh glavnih sodelavcev Legije, voditeljev zemunske mafije Dušana Spasojevića in Mileta Lukovića 27. marca lani, da na procesu ne bi nastopila kot za tedanjo oblast neprijetni priči. Navsezadnje je tu tudi intervju Dragana Žarića v beograjskem dnevniku *Kurir*, v njem se je predstavil kot član uradno razpuščenih rdečih baretk, njihovi pripadniki pa da so še danes prepričani, da je bil »uboj Zorana Đinđića politično upravičen«.

Zato tudi bivši podpredsednik srbske vlade Žarko Korać sumi, da je v ozadju kakšna kupčija med predstavniki oblasti Vojislava Koštunice in Legijo, ki se je očitno nekaj časa pogajal o primernem trenutku za vdajo. To odločitev je brez kakršnih koli ovir v nedeljo okoli 21. ure sporočil enemu izmed policistov, ki so varovali njegovo hišo. Postopek Legijeve vdaje so nato poskušali registrirati s televizijsko kamero neodvisne televizije *B92*, a sta jo pripadnika njegove telesne straže iztrgala iz rok reporterju Mašanu Lekiću in jo razbila.

Maja Kovačević s posebnega oddelka okrožnega sodišča v Beogradu za organizirani kriminal in vojne zločine pravi, da so proti Miloradu Lukoviću - Legiji sestavili dve obtožnici: eno za umor Zorana Đinđića, drugo pa za umor Ivana Stambolića in poskus uboja Vuka Draškovića. Tako se bo moral kot prvoobtoženi zagovarjati na obeh procesih. Tudi predsednica združenja pravnikov za človekove pravice SČG Biljana Kovačević-Vučo trdi, da Legija nikakor ne bo mogel nastopiti kot varovana priča tožilstva, čeprav je morda z novimi oblastniki sklenil kakšno tovrstno kupčijo.

Odgovor na to vprašanje bo znan po 48 urah pripora Milorada Lukovića - Legije, ki se je pred umorom Zorana Đinđića predstavljal kot eden glavnih stebrov t. i. protihaaškega lobija v srbski politiki. Njegova usoda bo dokončno potrdila sedanjo usmeritev Srbije v žalostno preteklost ali pa bo nakazala prva znamenja, da hoče nova oblast vendarle pretrgati z njo in se vrniti na pot, ki jo je začrtal pokojni premier Zoran Đinđić.

Peter Potočnik

Silvio Berlusconi ruši zgodovinske rekorde

Najdlje na prestolu

1060 dni v palači Chigi je dan več od Bettina Craxija – Berlusconi napoveduje še en mandat, torej vsaj deset let na oblasti

Rim – Silvio Berlusconi bo jutri slavil 1060 dni na oblasti v državi, o kateri vsa Evropa z blagim nasmehom pove, da je v svojo zgodovino zapisala več vlad kakor let obstoja republike. Nobena vlada v Rimu še nikdar ni zdržala tako dolgo kakor moja, se pohvali Cavaliere. S pomočjo oprod že oznanja mestu, deželi in svetu, da bo ostal na tronu do konca tega mandata in nato vsaj še en mandat. Skupaj torej vsaj deset let. Bližnje evropske volitve naj bodo referendum o podpori najuspešnejši vladi v zgodovini republike, samozavestno poziva premier.

Od našega dopisnika

Dosedanji rekorder med predsedniki italijanskih ministrskih svetov je bil socialistični prvak Bettino Craxi: pred predsednikom Sandrom Pertinijem, tudi socialistom, je prisegel 4. avgusta 1983 in se poslovil 27. junija 1986. Njegov rekord bi zagotovo porušil že Romano Prodi (tretji na zgodovinski lestvici), če se v oljčni koaliciji leta 1998 ne bi zgodil notranji udar, ker se je spreobrnjeni komunist Massimo D'Alema nekega jutra spomnil, da se je pravzaprav rodil zato, da bo nekoč predsednik vlade.

Če bi sešteli vse dneve na oblasti, je najdlje zdržal oče italijanske republike Alcide De Gasperi, ki je zbral 2699 dni, a za to je moral sestaviti kar osem vlad. Giulio Andreotti, ki še dandanes vedri in oblači po rimskih salonih, je s sedmimi vladami naštel 2233 dni, še v dvajsetih vladah pa je bil minister, največkrat za zunanje zadeve. Ubiti Aldo Moro je s petimi vladami sestavil 2079 dni. Silvio Berlusconi in njegovi sodelavci so prepričani, da je v sedanjih spremenjenih časih mogoče prehiteti vse, De Gasperija, Andreottija in Mora. Če bo mogoče, tudi vse tri skupaj.

V skoraj treh letih je Berlusconi zamenjal samo dva ministra, zunanjega in notranjega. Zunanjega Enrica Ruggiera (ki mu ga je vsilil Gianni Agnelli) zato, ker z njim niti za trenutek ni našel skupnega jezika, notranjega Claudia Scajolo pa zaradi neumnosti, ki jih je Scajola kvasil o spopadih v Genovi in o smrti vladnega svetovalca Marca Biagija (ki mu je Scajola odvzel oboroženo stražo). Vsi drugi ministri so kljub občasnim hudim spopadom v koaliciji ostali na položajih, Scajola pa se je v vlado vrnil na izmišljeni novi položaj ministra (brez listnice) za uresničevanje vladnih programov.

Doseganje zgodovinskega rekorda Berlusconiju pride neznansko prav pred evropskimi volitvami. Pri tem mu pomaga tudi osvajanje državnega nogometnega prvenstva, za kar je poskrbel njegov klub Milan. Te dni bodo vse italijanske občine in tudi druge ustanove dobile zgoščenke s podatki o Berlusconijevih uspehih, pa tudi kopije pogodbe, ki jo je sklenil z državljani pred zadnjimi volitvami, bodo državljani dobili v poštne nabiralnike.

Če Milan prinese svojemu lastniku sedemnajsto krono in če vsi v državi govorijo o rekordu v palači Chigi, je manj slišati zaskrbljene in jezne svojce ugrabljenih italijanskih talcev v Faludži v Iraku. Medtem ko si pogajalci s pomočjo rimskokatoliške cerkve neznansko trudijo za njihovo osvoboditev, Berlusconi mimogrede ustreli kakšnega kozla in pokvari pogajanja. Ko se je prvič zdelo, da je osvoboditev talcev blizu, je oznanil, da bodo italijanski vojaki ostali v Iraku tudi po prvem juliju, ta konec tedna, ob morebitnem novem razpletu, pa je Italijane razglasil za največje prijatelje ZDA. Česa bolj neprimernega res ne bi mogel izustiti, se pritožujejo starši ugrabljenih Italijanov.

Tone Hočevar

Čeprav Hiša svobočin slavi in hvali svoje uspehe, je v javnost pricurljalo, da so njeni šefi konec prejšnjega tedna dobili na mize podatke o raziskavi javnega mnenja, ki jo je zanje opravila agencija Eurisko. »Tajni podatki« iz ankete pravijo, da bi Berlusconijeva stranka – če bi bile volitve prejšnji teden – dobila samo še 19 odstotkov glasov, Nacionalno zavezništvo 14, Demokrščanska unija in Severna liga pa po pet odstotkov. Vse nasprotne stranke bi ta trenutek naštele od 48 do 50 odstotkov glasov, a samo pod predpostavko, če bi na volitvah nastopile skupaj. Ker se leva stran političnega spektra ne more dogovoriti o ničemer, še najmanj pa o skupnem nastopu na volitvah, se Berlusconiju še ni treba bati.

Foto Reuters

Silvio Berlusconi

Rusija

Boj proti revščini

V Rusiji je reven vsakdo, ki si ne more privoščiti enega plašča in dveh oblek na vsakih pet let in 450 gramov pečenice na leto

Moskva – Ko so Vladimirja Putina letos drugič izvolili za ruskega predsednika, je za eno od glavnih nalog države postavil boj proti revščini. Omenil je, da v Rusiji živi okoli 30 milijonov ljudi (23 odstotkov prebivalstva) pod mejo revščine. Po zadnjih uradnih podatkih pa je v zadnjem lanskem četrtletju število revežev padlo pod dvajset odstotkov celotnega prebivalstva.

Od našega dopisnika

Kakor je na začetku leta pokazala raziskava javnega mnenja, večina Rusov misli, da sta se v prvih štirih letih Putinove oblasti zgodili dve pozitivni stvari. Ruskemu predsedniku je po mnenju 61 odstotkov vprašanih uspelo izboljšati mednarodni položaj Rusije, 56 odstotkov pa jih misli, da je veliko naredil za dvig življenjskega standarda. Čeprav številni ekonomisti zmajujejo z glavo, v vladi še vedno vsi zagotavljajo, da bodo izpolnili nalogo o dvakratnem povečanju BDP v naslednjih desetih letih.

To ne pomeni nujno tudi zmanjšanja revščine. Zlom socializma je Rusiji prinesel velikanske socialne razlike. Te so se v času Putinove vladavine le še povečale, je na začetku februarja ugotavljal minister za delo in socialni razvoj Aleksander Počinok. »Ta razlika je do 15-kratna,« je pred kratkim izjavil predsednik vlade Mihail Fradkov. A takšne ocene, ki temeljijo na podatkih državnega statističnega urada, so prenizke, trdi Lilija Ovčarova z inštituta za socialno politiko pri akademiji znanosti. Samo v Moskvi, od katere imata manj revežev le še Tjumenska regija in republika Karelija, najbogatejši zaslužijo 53-krat več kakor najrevnejši. V to statistiko niso všteti brezdomci.

Po besedah Lilije Ovčarove je svetovna posebnost Rusije ta, da polovica revežev dela. »V drugih državah so običajno revni nekvalificirani in fizični delavci. V sodobni Rusiji pa se komaj preživljajo visoko izobraženi ljudje,« ugotavlja komentator agencije *RIA Novosti* Vladimir Simonov. Po njegovem mnenju so v Rusiji ljudje revni zlasti zato, ker ne dobivajo redno plač ali pokojnin, te pa so prenizke za normalno življenje. Kar 27 odstotkov delovne sile je zaposlene v šolstvu, zdravstvu, upravi in vojski – poklicih, ki se hranijo iz državnega proračuna. »Nobeni drugi državi na svetu ni treba prenašati takšnega bremena,« trdi Lilija Ovčarova.

Po njenem mnenju ni preprostega odgovora na vprašanje, kdo je v Rusiji reven. Raziskovalci uporabljajo razne metode, zato se njihovi izsledki razlikujejo. Po mednarodnem kriteriju, ki za skrajne reveže določa tiste, ki lahko na dan porabijo manj kakor dolar, je v Rusiji le sedem odstotkov revežev. Po takšnih merilih v ZDA in zahodni Evropi revežev sploh ni, v vzhodni Evropi jih je od tri do štiri odstotke prebivalstva, na Kitajskem pa 18 odstotkov.

Nekateri analitiki pravijo, da bi imela Rusija precej več revežev, če bi imela merila, ki so v uporabi drugod po svetu. Za ruske uradnike so člani družine revni, če je njihov povprečni zaslužek na člana družine nižji od eksistenčnega minimuma. Takšen kriterij uporabljajo le v ZDA in nekdanjih republikah Sovjetske zveze, v Evropi pa revščino merijo glede na povprečni dohodek v državi, ugotavlja komentator *RIA Novosti* Simonov. A tudi v evropskih državah ni enotnega merila.

Uradni eksistenčni minimum, ki vključuje 156 izdelkov in storitev, nujnih za preživetje, je v zadnjem četrtletju lanskega leta znašal okoli 75 dolarjev na mesec. A v Rusiji bi našteli precej več revežev, če ne bi uporabljali anahronističnega določanja eksistenčnega minimuma, ki temelji na potrošniški košarici iz sovjetskih časov, pravi Ovčarova. »Priznati morate, da so en plašč in dve obleki na vsakih pet let in 450 gramov pečenice na leto za človeka absurdni.«

Boris Čibej

Kje ni več meja

Strah in upanje na Odri in Nisi

Barbara Kramžar

Nemška prodajalka zelenjave pred mestno hišo v Frankfurtu ob Odri je dober teden pred prvim majem zmajevala z glavo. Samo lučaj od lesenega pulta, na katerega je skupaj s svojim dobaviteljem zlagala solato in rože, se čez reko Odro razteza elegantni obok mostu, ki nemško mesto na levem bregu povezuje s poljskimi Slubicami na desnem. »Prav nič nimam proti Evropski uniji, nasprotno!« pove branjevka Erika Sager.

Zelo pa nas skrbi, da bodo Poljaki s svojimi poceni izdelki preplavili nemški trg!« Enako misli njen dobavitelj. »Poglejte,« je vzkipel visoki brkati možak, ki je iz kombija nosil zabojčke s korenjem. »Gospodarska sistema sta tako različna, prav tako plače in stroški proizvodnje, da tega ne bi smeli metati v isti lonec.«

Takoj po padcu železne zavese na vsem svetu ni bilo večjih materialnih razlik med dvema sosednjima državama od tistih med Nemčijo in Poljsko. V petnajstih letih po tem zgodovinskem prelomu se razmerja še niso veliko spremenila. Nemške plače so štirikrat višje od poljskih in osemkrat višje od tistih v novih baltskih članicah EU. Povprečna poljska bruto plača šteje borih 480 evrov, litovska celo samo 236 evrov, izobrazbena raven pa je podobna ali celo višja. Gospodarski inštituti navajajo, da je med češkimi petindvajset ter štiriinšestdesetletniki kar 86,1 odstotka ljudi z višje- ali visokošolsko diplomo, povprečje v EU pa šteje le 63,5 odstotka. Celo Bolgarija ima s 76,1 odstotka diplomantov višje povprečje.

Zato pa so na slovanski strani štirikrat nižje cene stanovanj, energije in vsega drugega in vse skupaj se lahko sprevrže še v neprijetno eksplozivno mešanico. Na poljski strani meje strahov ni veliko manj. „Nič preveč se ne veselim vstopa,« je v Slubicah povedala prevajalka Slava, stara kakšnih štirideset let in v hipijevski črnini s srebrnimi zapestnicami in uhani. »Ni mi všeč, da smo se morali toliko stvarem odpovedati, da smo morali izpolniti toliko pogojev. V primerjavi z nekdanjo Nemško demokratično republiko, ki je postala članica EU čez noč, se mi sploh ne zdi pravično. Poleg tega nismo dovolj pripravljeni!«

Med prebivalci mest na obeh straneh Odre in Nise tudi ni tradicije strpnosti, ki bi jim pomagala premagati razlike. Nikoli v preteklosti niso živeli drug ob drugemu. V nasilnih prelomih po drugi svetovni vojni so se na nemški strani naselili germanski izgnanci iz novih komunističnih držav, v njihovih domovih na poljski strani pa ljudje, ki jih je iz nekdanje vzhodne Poljske nagnal Josip Visarionovič Stalin. Samo v sedemdesetih letih minulega stoletja jim je bilo dovoljeno obiskovati se, nato pa je na Poljskem z gibanjem Solidarnost začel razsajati virus demokracije in vzhodnonemški komunistični režim je za vsak slučaj spet zaprl meje.

Vsaj v obmejnem mestu Frankfurtu ob Odri pa je župan, ki Poljake celo občuduje. »Nemci žalostno opazujemo, kako se znajo Poljaki dobro zabavati, le počasi se sprostimo tudi mi,« v dvorani svoje veličastne stare mestne hiše pravi Martin Patzelt. Toda branjevko Sagerjevo, ki je pred njo razstavila svojo zelenjavo, bo moral šele prepričati. »Kaj se bo zgodilo,« je mračno dejala, »če se bo poljska stara mama s svojim vozičkom odpravila čez most in svoje lepe zelene fižole, korenje, jabolka, jajca in še kaj pripeljala na našo stran, mi pa bomo za kilo še naprej zahtevali 1,50 ali 1,70 evra? Kako se bo odločil kupec? Bo pokazal razumevanje in dejal, tudi jaz sem Nemec, zato kupujem pri Nemcih? Ali pa bo šel tja, kjer je ceneje?«

Kaj se bo zgodilo, je branjevki Sagerjevi povedal pekar iz pekarne s svetovljanskim imenom »Diana« na vogalu trga pred mestno hišo. Med slavjem ob otvoritvi nove povezave med mestoma je na sredi mostu svoje slaščice ponujal za sedemdeset centov, poljski pekar pa je samo nekaj metrov naprej enake izdelke ponujal za dvajset centov. Kolega, tudi ti zvišaj cene, ga je prepričal prvi dan, toda že drugi dan je Poljak prodajal po starem. Pred nekaj leti je v Frankfurtu divjala tako imenovana vojna žemelj, nemškega pekarja, ki si je drznil kupovati cenejši kruh na drugi strani, so meščani tako dolgo bojkotirali, da je moral zapreti svojo pekarno. Toda to je bilo še pred širitvijo Evropske unije. »Kdor hoče nakupovati pri Poljakih, naj gre čez most!« si še naprej vroče želi Erika Sager. »Ob govoricah, da bodo poljsko gospodarstvo celo finančno spodbujali, pa postanem res slabe volje!«

Pred carinarnico na začetku mostu se vsak dan vije dolga vrsta ljudi, ki si želijo na poljsko stran, in verjetno tudi po prvem maju ne bo veliko drugače. Obe državi, tako Nemčija kakor Poljska, sta si v pridružitvenih pogajanjih izgovorili celo vrsto izjem, zato se bodo dela željni Poljaki v veliki večini tudi v prihodnje selili na nemško stran le na črno in cariniki bodo v strahu, da se med starimi in novimi državljani EU ne skriva kakšen emigrant, še naprej pregledovali potne liste, je povedal eden od carinikov. Toda v nemško-poljskih mestih dvojčkih – poleg Frankfurta in Slubic med takšne sodijo še Guben in Gubin ter Görlitz in Zgorzelec nekoliko niže ob obmejnih rekah – ne bodo mogli ustaviti ljudi, ki se bodo s košem sadja in zelenjave ali pa s čim drugim postavili v vrsto. Prav tako ne bodo mogli preprečiti poljskim podjetjem, da ne bi čez mejo pošiljala svojih delavcev. Največja nova svoboda, ki bo takoj po širitvi preplavila nemško-poljsko mejo, je za mnoge na nemški strani najhujša grožnja.

Mladi poljski pisatelj Radek Knapp, ki je na Dunaju prodajal klobasice in študiral filozofijo, pa meni, da se Nemci bolj kakor gospodarske konkurence Poljakov bojijo slovanske duše. Nemcu, ki ne razume italijanščine, ta jezik še vedno lepo zveni, francoščina je celo za Sase erotična, poljščina pa je samo nerazumljiva, je zapisal v nemškem časopisu. Nemci vedo, da se narodova duša lahko spremeni, to so videli pri svojih vzhodnih rojakih, ki so bili le štirideset let zaprti v komunistično državo, a so prišli ven popolnoma drugačni. Poljaki so bili tlačeni stoletja, zato se jim zdijo nepreračunljivi. In res, bi po Knappovem rekel običajni Nemec, v Iraku podpirajo Američane, še ne v Evropski uniji so že spodmaknili evropsko ustavo...

Župana Frankfurta na Odri in Slubic si kljub temu z vsemi silami prizadevata, da bi premagala burno preteklost ter območju zagotovila boljšo prihodnost. Nemec Martin Patzelt in Poljak Ryszard Bodziacki, ki sta skupaj sprejela skupino v Nemčiji delujočih tujih dopisnikov, na prvi pogled ne bi mogla biti bolj neskladen par: eden okrogel in temnolas, drugi vitek sivolasec, in tako kakor večino njunih rojakov ju razdvaja tudi jezik. »*First question for you!*« je slubiškega župana prijazno nagovoril frankfurtski, ko se je ta zaradi priprav na praznovanje širitve z zamudo pripeljal z druge strani Odre. Če pri sebi ravno nimata prevajalke, se župana pogovarjata v angleščini.

Pa vendar ju družijo tudi mnoge podobnosti. Oba sta se rodila po drugi svetovni voj-

ni, zato zavračata nenehno izkopavanje starih grehov in zamer. In oba si neskončno želita, da bi se njunima mestoma skupaj posrečilo poiskati lepšo prihodnost, pa naj je ta naloga še tako zahtevna. Brezposelnost na obeh straneh široke reke je od dvajset- do petindvajsetodstotna in ker se na nemški strani lahko selijo na bogatejši zahod države, imajo v Frankfurtu osem tisoč praznih stanovanj. Toda naj si še tako prizadevajo, da bi v prenapolnjenih Slubicah s subvencijami preselili Poljake na drugo stran meje, niso preselili niti enega. Razlike v cenah, jeziku in mentaliteti so prevelike.

Frankfurt na Odri in Slubice imata kljub temu pred seboj prihodnost, saj sta mesti polni mladih. Evropska univerza Viadrina deluje tako na nemški kakor na poljski strani. Drugod je položaj težji. Zbliževanje Nemcev in Poljakov je tako negotova stvar zato, ker slovanska velikanka v resnici ne meji na bogato kapitalistično Nemčijo, ampak na revno Vzhodno Nemčijo z globokimi gospodarskimi, političnimi in drugimi ranami iz komunističnega obdobja ter iz poldrugega desetletja po združitvi. Štirinajst let po slavnostni razglasitvi enotnosti Nemčija priznava, da je projekt združevanja propadel. Na revni vzhod so prenesli gromozansko vsoto 1450 milijard evrov, gospodarska rast pa je tam še naprej nižja celo od slabe vsenemške, vsako leto se na zahod v iskanju dela še vedno izseli prebivalcev za celo mesto. Vzhodnonemška mestna jedra so ob večerih, ko neprižgane luči izdajo prazna stanovanja, podobna mestom duhov.

Podnevi pa so preprosto čudovita in vsakemu obiskovalcu je takoj jasno, kje se skriva velik del podarjenih zahodnih milijard. Zittau ob tromeji Nemčije s Poljsko in Češko je najboljši primer plusov in minusov nemške združitve. V časih pred drugo svetovno vojno so se vanj selili bogati berlinski upokojenci in ker ga nikoli niso porušile zavezniške bombe, je obranil prelepe baročne in renesančne zgradbe. Stari režim, ki je komunistično teorijo spoštoval z nemško natančnostjo in trmoglavostjo ter zato v zatrtju razvoja morda prekosil vse druge, jih je sicer pošteno zanemaril, zdaj, poldrugo desetletje kasneje, pa so tudi v Zittauu tako rekoč vse hiše in vse ceste kot nove.

Gospodarstvo pa je še vedno na tleh in čeprav se tudi ljudje na tromeji bojijo širitve, družbeni in politični voditelji v premiku meje EU proti vzhodu vidijo edino priložnost za območje. Pokrajina Lužica, po nemško Lausitz, je v svojem spodnjem delu v dvajsetih letih minulega stoletja s svojimi bogatimi rudniki rjavega premoga veljala za najbolj razviti del Evrope, pripominja Stanislaw Tillich, minister za vsenemške in evropske zadeve v vladi zvezne dežele Saške, ki se je za skupino novinarjev spremenil kar v turističnega vodiča avtobusa in političnega analitika nemškega vzhoda. Po drugi svetovni vojni so komunistični režimi Vzhodne Nemčije, Poljske in Češke tudi tu bratstvo razglašali samo z besedami. »Most, ki je prej povezoval mesta, so med drugo svetovno vojno podrli Rusi in nikoli ga niso obnovili,« pripoveduje.

Širitev EU bo morala zdaj pregnati stoletne predsodke in zamere. Nemški zunanji minister Joschka Fischer se ne boji soočenja. Težave bi bile, če bi bili še naprej razdeljeni, tako pa je širitev velikanska priložnost, pravi. Nekaj kilometrov vzhodno od Zittaua je trata, na kateri so za prvega maja napovedani ministrski predsedniki vseh treh obmejnih dežel. Nemec Gerhard Schröder, Poljak Leszek Miller in Čeh Vladimir Špidla bodo skupaj s stotisočglavo množico obiskovalcev, ki jo pričakujejo prireditelji, prav tu proslavili zgodovinski dogodek širitve Evropske unije. Lokalni veljaki pa si že dolgo prizadevajo, da bi širitev delovala tudi v praksi. »Nemški konzul v Breslawu (*poljskem Wroclawu, op.avt.*) ne govori poljsko, ministrski predsednik dežele Saške in njegov sekretar pa,« je lokalne oblasti v Dresdnu in sam sebe pohvalil saški minister Tillich. Krščanskodemokratski prvak Saške Georg Milbrandt je lani na Poljskem preživel štiritedenske počitnice in se učil jezika sosednje države.

Za nekatere pa je največji škandal širitve ta, da se »stara« in »nova« Evropa« v resnici sploh ne razlikujeta tako zelo. Če odštejemo nekaj izjem s Slovaško in Estonijo na čelu, ki tako motita nemškega kanclerja, v obeh delih Evropske unije socialne zahteve preveč obremenjujejo gospodarstvo, državni proračuni so raztegnjeni do skrajne meje. Na obeh straneh nekdanje železne zavese se prebivalstvo hitro stara, ena najhujših družbenih težav je brezposelnost. Dosedanjim članicam EU, domneva komentator časopisa *Frankfurter Allgemeine Zeitung* Holger Steltzner, širitev ne bo pomagala iz gospodarskega zastoja, novo območje je veliko premajhno. EU bo pridobila dvajset odstotkov prebivalstva in triindvajset odstotkov zemlje, zato pa le pet odstotkov gospodarske moči. Zadnji krog širitve je zanj celo velika izgubljena priložnost, saj unija pred sprejemom novih članic ni obračunala s svojo mentaliteto subvencioniranja. Pomoč manj razvitim območjem in kmetom obsega že štiri petine bruseljskega proračuna in z veliko Poljsko ter drugimi državami bo število kmetov narastlo za polovico. Novi sicer ne bodo dobili veliko, a tudi stari ne bodo izgubili nič, zato začarani krog evropskega subvencioniranja ne bo pretrgan.

Največja neto plačnica Nemčija, ki bi lahko spodbudila spremembe, ni videti dorasla nalogi. Vlada socialdemokratskega kanclerja Gerharda Schröderja ob bogatih subvencijah francoskim kmetom miži na obe očesi, zato pa s prstom žuga vzhodnoevropskim davčnim neposlušnežem ter bruseljskemu proračunu, ki ga kljub novim nalogam hoče celo znižati. Pri tem pa bo sama letos spet prekršila evrove proračunske zapovedi. Ali se lahko iz teh nedoslednosti v prihodnosti vseeno razvije realnejša finančna politika EU, bo pokazala šele prihodnost. Ideal vseevropske gospodarske, delavske in druge svobode bo moral kljub velikim besedam ob širitvi šele zablesteti.

Optimiste tolaži preteklost EU, ki nikoli ni korakala naprej z velikimi, odločnimi koraki, ampak vedno z majhnimi, obotavljajočimi se, pogosto pa celo najprej z dvema nazaj in samo enim naprej. In države z obrobja si želijo noter prav zaradi velikodušnih pomoči in občutka socialne solidarnosti. Vsaj z obmejnega območja med Nemčijo, Poljsko in Češko EU tudi dobiva zagnane ljudi, ki bi radi soustvarjali novo Evropo.

V predmestju Zittaua ob sami meji s Češko tako stoji šola, ki je videti kot iz pravljice o starih časih. Enonadstropna stara hiša je lepo pobeljena in okusno okrašena z izdelki malih rok. Vrata učilnic so odprta tudi med poukom in v njih je ob dopoldnevih mogoče videti skupinice otrok, ki se v dveh starostnih skupinah do desetih in do štirinajstih let pridno učijo po priporočilih Marie Montessori in drugih teoretikov svobodne šole. Med poukom biologije zavijejo v bližnji gozd, v knjižnici si lahko izposodijo kamere in fotoaparate. Učitelji so mladi in polni energije.

Toda učitelj Mike Wohne je najbolj ponosen na plakate z napisi v nemščini in češčini, ki visijo v vseh razredih in ki otrokom pomagajo pri učenju jezika sosednjega naroda.

Šola v Hartauu ima samo streljaj čez mejo pobrateno šolo v Hradeku in vsak nemški ali češki razred se enkrat na teden za nekaj ur peš odpravi na drugo stran meje ter se usede v druge šolske klopi. S takšnim načinom učenja drugega jezika se srečujejo tudi različne šolske tradicije, nemška šola je že na prvi pogled manj zapeta in bolj živahna, učenci se učijo v skupinah. V češki so klopi še vedno po starem v ravni vrsti pred tablo in učiteljica se še ni navadila na to, da jo gostujoči nemški učenci nagovarjajo z imenom. Toda oboji si nadvse želijo premagati jezikovno pregrado, ki bo v prihodnje še bolj kakor nacionalne meje ločila narode.

Otroci, rojeni tradicionalisti, so manj navdušeni kakor njihovi učitelji. »Smešno je, da gremo vedno v drugo šolo in potem pridemo nazaj,« pravi sedemletna učenka iz Hartaua, njena enako stara sošolka iz Hradeka pa se pritožuje: »Živijo v drugi deželi, govorijo drug jezik in nam nagajajo!« Ko se fantje prepirajo zaradi enajstmetrovke, dodaja učitelj Wohne, ni nesramen samo Peter, ampak so butasti kar vsi Čehi, zato je potrebno veliko pedagoškega posredovanja. Toda z več kakor tisoč otroki, ki se na območju učijo jezika sosedov, v hartauski šoli in njenih podružnicah pričakujejo sadove svojega dela najkasneje tedaj, ko bodo njihovi učenci zrasli in se vključili v odraslo življenje. Ljudje na drugi strani jim ne bodo tuji in neznani, če so kot otroci z njimi igrali nogomet.

In če se bo po širitvi položaj na obeh straneh razvijal, kot se spodobi. V zittauski tovarni Techno-Coat se ne bojijo prihodnosti. V sodobnih halah se kovinski predmeti na posebnih nosilcih pomikajo v kamro z brezzračnim prostorom in naprej, tako da se kovinska površina popolno sveti in bo lahko krasila avtomobilske znamke, medicinske instrumente ali kaj drugega. Kot je povedal poslovodja Lothar Siegert, s svojimi izdelki zalagajo tudi evetočo avtomobilsko industrijo v domači deželi Saški, edinem delu nekdanje Vzhodne Nemčije, ki si je uspel privabiti tudi nekaj industrije. In kaj bo po prvem maju, se bodo naročila selila čez mejo, vprašamo. Nič se ne bo zgodilo, se smeji Siegert. Techno-Coat si je v nasprotju s številnimi drugimi vzhodnonemškimi poslovneži pravočasno priskrbel subvencije Evropske unije. Milijonov, ki so jim jih nakazali, ne bodo še enkrat dajali komu drugemu.

Drugi deli nemškega gospodarstva niso tako samozavestni. S spodnjesaškim Volkswagnom na čelu se je množica nemških podjetij že v desetletju pred širitvijo naselila v Vzhodni Evropi in strah pred tem, da bi jim sledilo še več delovnih mest, je kanclerja Gerharda Schröderja pripravil do tega, da je direktorje ozmerjal z nepatrioti. Drugi strokovnjaki trdijo, da so strahovi preveliki. Tudi v starih članicah EU so razlike med plačami visoke, a to ni pripeljalo do nepremostljivih migracij, poleg tega pa v prihodnjem desetletju ali dveh pričakuje hitro izenačevanje. Realne plače so med letoma 1992 in 2001 na Poljskem zrasle že za 58 odstotkov. Na koncu se bodo morali vsi skupaj bati Kitajcev in Vietnamcev.

Pisatelj Radek Knapp pripominja, da to ne bi bilo nič slabega, narodov nič ne združuje tako zelo kakor skupne skrbi in težave. Sicer pa je prepričan, da imajo Nemci in Poljaki vsej nesimpatiji navkljub že veliko skupnega. Med tujimi jeziki, ki se jih učijo Poljaki, je nemščina na prvem mestu, Poljakinje pa vodijo na spisku tujk, s katerimi se poročajo Nemci. Branjevka Sagerjeva z začetka zgodbe se morda res boji poljskega navala, zato pa se ga tudi v Frankfurtu na Odri mnogi veselijo. »Če se bomo dobro razumeli, bo vse prav, sicer pa morajo vse urediti oni zgoraj,« je bila optimistična upokojenka, ki se je grela na soncu ob reki Odri s prelepim pogledom na poljske Slubice. »Evropa se je že širila in se ni nič zgodilo,« so bile prepričane tudi študentke Anja, Nicole in Julia. Vsaj v Frankfurtu na Odri bo z navalom študentov z obeh strani meje tudi zabavno. V kavarni, v kateri so pile kavo, je natakarica pravkar pospravljala po študentski žurki, ki se je zavlekla do šeste zjutraj.

Mbeki predstavil novo vlado

Pretoria – Štirinajst dni po zmagi Afriškega nacionalnega kongresa (ANC) na parlamentarnih volitvah v Južnoafriški republiki je predsednik države Tabo Mbeki predstavil vlado. V njej je pet žensk več kakor prej, vsega 18. Trevor Manuel je ostal na položaju finančnega ministra, Mosiuoa Lekota je še naprej obrambni minister, zunanja ministrica pa je ponovno Nkosazana Dlamini-Zuma. Dosedanji notranji minister in voditelj Inkate – Stranke svobode (IFP) Mangosutu Butelezi ni več v vladi. Njegov položaj je prevzela Nisivive Mapisa-Nkakula. ***STA***

Kolumna: Od strani

Avstrija še ne bo imela prve predsednice

Mojca Drčar Murko

»Zdaj pa gremo obiskat še zmagovalce. Kako mora biti šele tam veselo, če že pri poražencih vlada tako prešerno razpoloženje,« je v nedeljo popoldne spontano dejal reporter avstrijske televizije med prenosom s sedeža Avstrijske ljudske stranke (ÖVP), ko se je pokazalo, da je njena kandidatka za predsedniški položaj, zunanja ministrica Benita Ferrero-Waldner, na volitvah izgubila. Navdušenja, ki so ga videli gledalci, v resnici ni bilo mogoče razumeti brez spremnega komentarja in drugih novinarskih poročil. Kancler Wolfgang Schüssel se je baje odločil, da bo poraz svoje kandidatke spremenil v polovično zmago, in je z vzklikom »Učimo se od Benite!« začel kampanjo za prihodnje volitve. K temu cilju naj bi bila naravnana tudi za televizijo zrežirana predstava bučnega praznovanja »nepričakovano dobrega rezultata« poražene kandidatke. (Zaostala je za skoraj pet odstotkov glasov.)

Kljubovalno veselje ni prikrilo dejstva, da volitev ni izgubila poljubna neodvisna oseba, temveč so spremljajoče okoliščine pokazale, da desnosredinska vlada nima več večine v državi. Benita Ferrero-Waldner je sicer nastopila kot kandidatka skupine državljanov, ki jo je pozneje podprla krščanskodemokratska stranka, a v zadnji fazi volilnega boja se je zanjo izreklo vodstvo svobodnjakov in namignilo svojim volivcem, naj jo volijo. S tem pa je postala kandidatka vlade, ki jo sestavljata omenjeni stranki, in to je imelo neposredne posledice. Dotlej zadržani Zeleni, ki niso imeli svojega kandidata, so presodili, da morajo v novem položaju na tehtnico položiti tudi njihovo težo. V veliki večini so dali glasove Heinzu Fischerju, verjetno zlasti zato, ker je v nasprotju s Ferrero-Waldner do Haiderja in svobodnjakov povlekel jasno razmejitveno črto.

Namesto meritve razpoloženja volivcev, ki naj bi se odločali po inteligentnosti, programskih temah oziroma spretnostih in talentih kandidatov, so avstrijske predsedniške volitve navsezadnje postale bitka med dvema političnima taboroma. Zlasti na Dunaju, kjer je Ferrero-Waldnerjeva dobila le tretjino glasov, je bilo njen poraz mogoče razumeti kot znamenje zavračanja socialno premalo uravnotežene reformne politike vlade, pa tudi določene splošne utrujenosti. Hiperaktivna ministrica, katere politično neizkušenost je volilni štab razglasil za dinamično svežino, ni prepričala s pogledi na socialno politiko in stališčem o trajni nevtralnosti Avstrije. S tema vsebinskima temama pa je nabiral točke prepoznavni in jasni profesor prava Heinz Fischer.

Štab Ferrero-Waldner je vse od začetka močno poudarjal, da je skrajni čas za izvolitev prve predsednice Republike Avstrije in da bi bila najboljša pač ta, ki »z 101 državnikom sveta lahko govori v njihovih jezikih«. Glede tega, ali je storila prav, ko si je tako močno prizadevala pridobiti glasove volivk, pa so zdaj mnenja različna. V celoti je ženska volilna populacija večinsko volila Fischerja, ki kljub levičarski pripadnosti velja za »konservativnega tradicionalista«, mu je pa mogoče zaupati, da bo urad vodil zelo korektno in preudarno. Jeziček na tehtnici so bile med žensko populacijo urbane, izobražene ženske, ki jih zunanja ministrica ni prepričala. Poleg Dunaja je v tem segmentu volivcev izgubila tudi v Gradcu in Linzu. Ni skratka mogoče reči, da so avstrijski volivci in volivke konservativni, če je niso izvolili, ni pa bilo dovolj biti ženska, da bi jo izvolili. Po dveh zadnjih predsednikih (Waldheimu in Klestilu), ki sta precej razcefrala nimb predsedniške moralne avtoritete, je bila ravno moralna avtoriteta tista »tržna niša«, ki jo je znal izkoristiti Heinz Fischer.

Spričo podmene, da je Haider kandidatki s svojim priporočilom naredil medvedjo uslugo, se odpirajo še druga vprašanja. So se prek nje posredno soočali tudi nosilci različnih teženj v ljudski stranki, ki se razlikujejo prav po odnosu do Haiderja in njegove stranke? Ta je z izjemo Koroške povsod po Avstriji le še obrobna politična količina. Če se podamo na področje teorije zarot, pa je mogoče še kaj drugega. Je bila zato za predsedniško kandidatko izbrana oseba z manjšimi možnostmi za uspeh, da bi se oblast v državi uravnotežila (predsednik iz vrst največje opozicijske stranke kot protiutež vladi)? Če bi bilo tako, bi ta argument predsedniku vlade koristil na prihodnjih parlamentarnih volitvah, ni pa izključeno, da je tudi Haider s svojim priporočilom igral kako svojo igro.

Dokaj zanesljivo je poleg tega – in to je pomembno za tujino –, da »sobivanje« med kanclerjem Wolfgangom Schüsslom in predsednikom republike Heinzom Fischerjem ne bo nič bolj zapletena zadeva kot dosedanji napeti, skoraj že sovražni odnos med njim in Thomasom Klestilom, ki sta bila člana iste stranke.

Prof. dr. Tarik Ramadan za Delo

Iraški problem lahko premagajo le Iračani

Samo še odstotek Iračanov meni, da so Američani nad Bagdad zares krenili zato, da bi jim prinesli demokracijo

Ženeva **– Tarik Ramadan, profesor filozofije na univerzah v Ženevi in Fribourgu v Švici, velikokrat pa gostuje tudi v Franciji, velja za enega najbolj prodornih intelektualcev 21. stoletja. Čeprav je star šele 41 let, ima za seboj že dva doktorata (prvega iz Nietzscheja, drugega iz islamskih reformatorjev), za povrh pa je opravil tudi magisterij iz francoske književnosti (Baudelaire, Rimbaud). Je avtor številnih knjig, ki jih prevajajo v vse jezike sveta. Še posebej znani sta *Biti evropski musliman* in *Zahodni muslimani in prihodnost islama*.**

Štejejo vas za enega največjih sodobnih poznavalcev islama v svetu. Ali Zahod po vašem razume islam?

Kot religijo ga zagotovo pozna le površinsko. To je realnost. Celo nekateri intelektualci na primer trdijo, da je islam tuja, neevropska religija. To je seveda povsem napačna predstava. Bosna je v Evropi, Albanija in Kosovo tudi, Rusija s svojimi islamskimi republikami ravno tako. Tudi Turčija je del Evrope. Islam torej je evropska religija. V vseh pogledih, čeprav zahodna misel na nekaterih ravneh Vzhoda (še) ne priznava za del Stare celine.

Na mednarodni ravni je veliko dogodkov, ki odločilno sooblikujejo podobo islama v svetu. Povsod govorijo le o terorizmu in nasilju. In ko javnost prek televizijskih zaslonov opazuje dogajanja v Iraku, Afganistanu ali v Palestini, si na podlagi ponujenih informacij kar sama oblikuje svojo predstavo o islamu. Toda to, kar je videti na zaslonih, ni islam *per se*, ampak gre za slikanje islama, kot ga »politično razumejo« na Zahodu: kot religijo nasilja, kot religijo, ki zatira ženske, in podobne stvari. Bojim se islama, ker ga ne poznam, kričijo v medijih in po trgih. To je tista površinskost, o kateri sva govorila na začetku.

Tudi zaradi te površinskosti Zahod islam praviloma pozna le z njegove radikalne strani. Kot nekakšno religijo terorizma. Je za takšne predstave po vaše kriv tudi Huntingtonov Spopad civilizacij?

Vsak razumnik – in ne samo muslimanski – je seveda že po logiki žanra proti tovrstnim Huntingtonovim teorijam. Toda zaradi nenehnega citiranja njegove knjige in prave obsedenosti z njo ter seveda politične realnosti, ki smo ji priča, je vsa dogajanja v resnici mogoče gledati skozi prizmo spopada dveh civilizacij. Islamske in zahodne. Obsesija postaja resničnost. To je po mojem največji problem, ki ga je tovrstna obsedenost v zahodnih glavah zakuhala obema stranema: Zahodu in hkrati tudi islamskemu svetu. Takšno površinsko, ozko, izkrivljeno prikazovanje realnosti je popolnoma napačno. Večji del napredne zahodne javnosti sicer trdi, da Huntington nima nič opraviti z realnostjo. Pravijo, da so proti spopadu, toda po drugi strani ga vendarle (ne)vede ali (ne)hote kljub vsemu priznavajo. Ta kontradikcija je zdaj pravzaprav najresnejši problem odnosov med islamom in Zahodom.

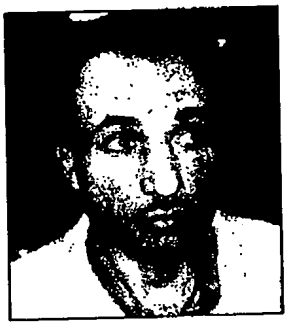

Tarik Ramadan

Omenili ste Irak. Kako presekati zdajšnji bagdadski gordijski vozel?

Izvirni greh seveda tiči v začetku te drame. Washington je naredil veliko napako, ko je začel to vojno. Sem seveda proti Sadamu Huseinu, toda hkrati sem tudi proti načinu, kako so se Američani lotili te zadeve. Sem proti intervenciji. Američani bodo prej ali slej morali oditi iz Iraka in državo prepustiti tistim političnim gibanjem v državi, ki so za ureditev in stabilizacijo razmer. Mislim, da je to mogoče storiti. V vsaki politični frakciji je namreč dovolj modrih ljudi, ki so v imenu miru in prihodnosti Iraka pripravljeni stopiti skupaj in poiskati rešitev. Na dlani je, da iraški problem lahko rešijo le sami Iračani. Ne pa Američani. Verski in politični voditelji so – skupaj z opozicijo – sposobni izpeljati ta proces. Problem je seveda, da glavni cilj ameriškega naskoka seveda še zdaleč ni bil neodvisen Irak, temveč Irak, ki bi za vselej ostal pod njihovim nadzorom. Raziskave javnega mnenja kažejo, da samo še odstotek Iračanov misli, da so Američani nad Bagdad zares krenili zato, da bi sem prinesli demokracijo.

V Irak so šli izključno zaradi nafte. Zaradi strateškega položaja te države na Bližnjem vzhodu. In seveda zaščite Izraela. O tem nihče ne govori. In kakor se zdaj razpletajo stvari, bodo Američani sila težko našli pravo rešitev za ta neznosni bagdadski glavobol. Problem je, da tega nočejo razumeti.

Francija je bila od vsega začetka proti ameriškemu posegu v Iraku. Je to storila zaradi večmilijonske muslimanske skupnosti v državi?

Tako pravi State Department in tako menijo tudi nekateri sionisti v Franciji. Osebno mislim, da so pravi razlogi povsem drugje. Francoska vlada zagotovo dobro razume geostrateško realnost Bližnjega vzhoda. Pariz dovolj skrbno ohranja odnose z arabskim svetom. In pazi na svoje ekonomske interese. Zato bi bilo sodelovanje v iraški vojni za Francijo preveliko tveganje.

Branko Soban

Magnet za množice

Vladimir Mečiar je izgubil na predsedniških volitvah, njegova stranka pa je postala bolj priljubljena

***Brno* – Vladimir Mečiar je bil prepričljivo poražen na predsedniških volitvah na Slovaškem in poraz očitno zelo slabo prenaša. Tako vedno znova zavrača možnost, da bi čestital zmagovalcu in novoizvoljenemu voditelju države Ivanu Gašparoviču, in mu celo v televizijskem studiu, kjer sta se srečala neposredno po razglasitvi uradnih volilnih izidov, ni hotel dati roke. Razširile so se celo govorice, da je doživel živčni zlom.**

Od našega sodelavca

Kljub neuspehu nedotakljivega šefa je Mečiarjeva stranka, *Gibanje za demokratsko Slovaško* (HZDS), v zadnjem mesecu zaznala večjo podporo volivcev. Danes bi zanjo glasovala petina Slovakov, še pred kratkim pa se je priljubljenost nekoč vladajoče stranke gibala na ravni okoli petnajstih odstotkov. Zato opazovalci sklepajo, da je Vladimir Mečiar zares svojevrstna »rdeča krpa« za množice: nekaterim zadostuje že, da ga vidijo na televizijskih zaslonih in so avtomatično proti njemu, drugim pa je njegovo ponovno močnejše delovanje v političnem življenju države pomeni spodbuda za podporo HZDS. Analitiki zatrjujejo, da bi HZDS brez Mečiarja verjetno izginila s slovaškega političnega prizorišča. V tej stranki namreč ni nikogar, ki bi ga lahko dostojno zamenjal. Med drugim tudi zato, ker je »oče naroda« –, kot ga imenujejo njegovi najbolj ognjeviti pristaši – vsakega potencialnega kandidata za mesto prvega človeka HZDS odstranil pravočasno in brez milosti. To se je pred časom zgodilo tudi Ivanu Gašparoviču. Glede na to, da se navedenih dejstev zaveda tudi sam Mečiar, mu bo to služilo kot povod, da še naprej ostane v politiki oziroma da se izneveri pričakovanjem tistih, ki so mislili, da ga bo poraz na predsedniških volitvah končno spravil v »politično upokojitev«.

Po drugi strani je Gašparovičeva zmaga pripomogla tudi k bistveni rasti priljubljenosti njegovega Gibanja za demokracijo (HZD). Ta trenutno neparlamentarna stranka je pred predsedniškimi volitvami po raziskavah javnega mnenja imela okrog 2,5 do tri odstotke glasov, kar ji pri petodstotnem minimumu še naprej ne bi zadostovalo, da bi vstopila v najvišji zakonodajni organ države pod Tatrami. Uspeh njenega vodje je medtem vplival tudi na priljubljenosti njegove stranke in HZD bi sedaj svoje zaupanje naklonilo kakih sedem odstotkov Slovakov.

Zlatko Starčević

Mbeki: Afrika, kraj vseh upov človeštva

Pretoria – Južnoafriški predsednik Tabo Mbeki, ki je v torek slovesno začel drugi mandat, je na slovesnosti ob desetletnici odprave apartheida dejal, da mora Afrika postati »kraj vseh upov človeštva. Naša država je dolgo pomenila vse, kar ima človeštvo za najbolj umazano in odvratno. Danes se začenja naše drugo desetletje demokracije. Po našem prepričanju vse, kar smo dosegli v prvem desetletju, kaže, da Afričani lahko premagamo svoje težave in da jih tudi bomo premagali.« V Južnoafriški republiki so v torek počastili deseto obletnico demokracije: 27. aprila 1994 je začela veljati prehodna ustava, s katero se je končala 342-letna vladavina bele manjšine. Na fotografiji množica ljudi pozdravlja Mbekijeve besede. ***STA***

Makedonske predsedniške volitve

Odločili bodo albanski glasovi

Glavni kandidat za predsednika je sedanji premier Branko Crvenkovski, opozicija podpira kirurga Saška Kedeva – Strah pred prenizko volilno udeležbo

Podgorica **– V Makedoniji naj bi danes v drugem krogu tretjih predsedniških volitev – ki so jih tokrat predčasno razpisali, ko se je smrtno ponesrečil Boris Trajkovski – dobili novega predsednika s petletnim mandatom. Seveda če bo na volilna mesta prišla več kot polovica od 1,7 milijona volivcev. Glede tega je marsikdo sila pesimističen, saj se je prvega kroga volitev 14. aprila udeležilo le nekaj več kot 55 odstotkov volivcev.**

Od našega dopisnika

Glavni kandidat za novega predsednika je sedanji premier, elektroinženir Branko Crvenkovski, kandidat Socialdemokratske zveze in vseh vladajočih makedonskih strank, ki so na parlamentarnih volitvah nastopile pod geslom *Skupaj za Makedonijo*. Precejšnje možnosti za zmago ima tudi dr. Saško Kedev, kirurg, ki ga podpira opozicijska VMRO DPMNE in ki uživa podporo razmeroma velikega števila Makedoncev.

Albanski voditelji so od njiju zahtevali različne »ugodnosti«. Kakor je slišati, na koncu ni bilo »strogih ultimatov«. Ali Ahmeti, nekdanji vodja Osvobodilne vojske Makedonije in sedanji vodja Demokratske unije za integracijo (DUI), pa je pozval Albance, naj glasujejo za Crvenkovskega. Ahmeti in njegova stranka sta sicer koalicijska partnerja v sedanji vladi Branka Crvenkovskega. Predsedniški kandidat te stranke Gzim Ostreni je v prvem krogu dobil 14 odstotkov glasov, kar bi bilo zdaj dovolj za zmago Crvenkovskega.

Predsednik druge albanske stranke DPA Arben Xhaferi, katere predsedniški kandidat Zudi Xhellilli je dobil nekaj več kot osem odstotkov glasov, pa je pozval vse Albance, naj »se sami odločijo«, in zahteval mednarodni protektorat v zahodni Makedoniji (in na Kosovu). Na tukajšnje razmere močno vpliva najnovejše dogajanje na Kosovu, ki bi se lahko razširila še na Makedonijo, hkrati pa mnogi opozarjajo, da tukajšnji in kosovski Albanci redno načenjajo ista vprašanja – zahteve po neodvisnosti Kosova in razdelitvi Makedonije.

Iz volilnega štaba dr. Saška Kedeva trdijo, da je Crvenkovski Albancem obljubil velike ugodnosti in celo možnost ozemeljske razdelitev države. To bi utegnilo resno omajati prepričanje tudi tistih makedonskih volivcev, ki so bili v prvem krogu naklonjeni Crvenkovskemu, tako da bi lahko zdaj glasovali za njegovega tekmeca. Lahko se tudi zgodi, da se precej volivcev (tako Albancev kot Makedoncev) sploh ne bo udeležilo volitev, tako da na volišča ne bi prišlo potrebnih 50 odstotkov volilnih upravičencev.

Poleg stvari, ki se dogajajo v »trgovanju z Albanci«, je za bojkot volitev še nekaj drugih razlogov. Makedonska javnost je razočarana, ker še vedno niso objavili rezultatov preiskave o strmoglavljenju letala makedonske vlade pri Mostarju, v katerem so se konec februarja smrtno ponesrečili Boris Trajkovski in osem članov njegove delegacije. Zdaj je v zvezi s tem še precej več ugibanj kakor po sami nesreči, ker je Salko Begić, predsednik komisije BiH, ki proučuje ta primer, potrdil, da obstaja »osnutek poročila«, ni pa hotel odgovoriti na vprašanje, ali je bil vzrok za strmoglavljenje človeški dejavnik ali tehnična okvara.

Dejstvo, da prelagajo objavo rezultatov te preiskave, povezujejo z volitvami, ljudje pa so se pri tem spomnili, da je minilo že celo desetletje in da v tem času še vedno niso razjasnili atentata na takratnega predsednika Kira Gligorova. Gligorov in Trajkovski uživata v tukajšnji javnosti izjemen ugled, saj sta oba veliko pripomogla k utrditvi države po osamosvojitvi in tudi začrtala njeno pot v Evropo. Hkrati je v državi čedalje več nezadovoljstva zaradi ekonomsko-socialnih razmer, predvsem zaradi povečevanja števila brezposelnih (zdaj jih je okoli 400.000), tako da se čedalje bolj uveljavlja prepričanje, da vlada Branka Crvenkovskega v nobenem od svojih mandatov ni imela primernega programa za premostitev krize.

V tukajšnjih medijih kljub temu prevladuje stališče, da bi izvolitev predsednika države pomenila politično umiritev, s tem pa tudi možnost za uresničevanje ekonomskih projektov po nedavnem uradnem sprejetju kandidature Makedonije za članstvo v EU.

Branko Jokić

Srbija in mednarodna skupnost

Usodni koraki nazaj

Tudi pravosodje je zajelo čiščenje ostankov Đinđićeve zapuščine
Kako prepričati tujino, da Srbija ostaja privrženka demokracije in napredka

***Beograd* – Po spremembah zakonov o sodnikih, javnem tožilstvu in visokem pravosodnem svetu, ki so jih izvedli v četrtek v srbski skupščini, so brez funkcij ostali predsednica vrhovnega sodišča Srbije Sonja Brkić, predsednika okrožnega sodišča v Beogradu in Novem Sadu Radoslav Baćović in Slobodan Nadrljanski, predsednika občinskega sodišča v Beogradu in Novem Pazarju Ante Bošković in Zlatan Kurtović ter še okrog trideset namestnikov tožilcev po Srbiji. Torej vsi, ki so bili imenovani po umoru srbskega premiera Zorana Đinđića.**

Od našega dopisnika

To naj bi bilo za sedanjo oblast »nezakonito dejanje«, kakor se je izrazil srbski pravosodni minister Zoran Stojković. Tako se v Srbiji čiščenje ostankov Đinđićeve zapuščine nadaljuje z nezmanjšano močjo, v tujini pa si t. i. reformski del vlade Vojislava Koštunice prizadeva predstaviti drugačno podobo sedanje Srbije, da bi povrnil zaupanje svetovnih centrov moči, kakršno je obstajalo v času, ko je vladal pokojni premier. Konec tedna se je washingtonske skupščine Mednarodnega denarnega sklada (IMF) udeležila visoka srbska delegacija, ki so jo sestavljali funkcionarji G-17 plus – od podpredsednika srbske vlade Miroljuba Labusa do finančnega ministra Mlađana Dinkića.

Po devetmesečni suši, ki je zavladala med Beogradom in mednarodnimi denarnimi ustanovami zaradi nestabilnih političnih razmer v Srbiji, so Labus in njegovi prepričali vodstvo IMF, da jim je za junij obljubilo odobritev ugodnega posojila, vrednega 140 milijonov dolarjev. Dobro obveščeni vedo povedati, da predmet spotike ostaja podpora Miloševićevih socialistov manjšinski vladi premiera Vojislava Koštunice in njen obračun z reformami nekdanjega vladnega kabineta, zaradi česar vladna stranka G-17 plus še naprej navija za vstop Đinđićevih demokratov v vladno koalicijo. Tako bi odpravili večji del nesporazumov nove oblasti z mednarodno skupnostjo.

Demokratska stranka (DS), ki jo od februarskega kongresa vodi nekdanji obrambni minister SČG Boris Tadić, je med kladivom in nakovalom manjšinske vlade in najbližjih sodelavcev pokojnega premiera in njihovih simpatizerjev, ki so po kongresu postali navadni člani in so namesto v stranki začeli bolj delovati v nevladnih organizacijah. Nekdanji premier Zoran Živković je ustanovil nevladno organizacijo Milenium, najbolj proevropsko usmerjeni srbski politik Čedomir Jovanović pa je soustanovitelj beograjskega Centra za sodobno politiko. Obema je skupno vztrajanje, naj DS kot alternativa sedanje oblasti ostane v opoziciji; o tem je čedalje bolj prepričano tudi novo vodstvo DS. Živković pravi, da je bil izključen iz dogajanj v stranki pred decembrskimi parlamentarnimi volitvami in iz dosedanjih priprav na junijske predsedniške volitve v Srbiji.

V vladi ne morejo več računati na podporo DS, kakršno si zelo želijo v Bruslju in Washingtonu. Vodja koordinacijskega odbora Srbije in SČG za Kosovo Nebojša Čović celo namiguje, da je takšne okoliščine izkoristil šef Unmika Harri Holkeri, ker je pri kosovski vladi ustanovil urad za mednarodno sodelovanje. Tako naj bi bil kosovski premier Bajram Rexhepi nagrajen s korenčkom, »namesto da bi bil kaznovan za krvave marčevske dogodke na Kosovu«. Čović tudi pravi, da je civilna uprava OZN prepovedala objavo preiskave utopitve treh albanskih otrok iz Zupče, ki je bila neposreden uvod v krvave nemire na Kosovu med 17. in 19. marcem; v preiskavi so menda ugotovili, da Srbi nimajo nič z nesrečo. Iz Unmika so sporočili, da si Čović izmišljuje, ker preiskava uradno ni še končana.

Peter Potočnik

Italija proslavila dan zmage nad fašizmom

Rim – Italijani so, kakor vsako leto, proslavili dan osvoboditve oziroma dan zmage nad fašizmom in nacizmom, v spomin na vstajo v Milanu, ki se je 25. aprila leta 1945 končala s smrtjo duceja Mussolinija in koncem t. i. Salòjske republike. Največjo proslavo so imeli v predsedniški palači na Kvirinalu, kjer je vidno ganjeni predsednik Carlo Azeglio Ciampi, tudi sam borec proti fašizmu, povabil mlade, naj duh svobode razsvetli njihove misli; tribarvna zastava svobodne Italije je zdaj združena s svobodno Evropo. Proslave so bile po vsej državi (na fotografiji v Milanu), a kot ponavadi, je bilo tudi letos veliko provokacij in tudi zborovanj tistih, ki so bili leta 1945 na drugi strani. Minister Mirko Tremaglia, ki je bil v tistih časih med »salòjskimi fanti«, je odločno izjavil, da 25. aprila v Italiji res ni kaj praznovati. *T. H.*

Kongres HDZ na Reki

Sanader trdnejši kakor Tuđman

Vodja HDZ dobil glasove 99,6 odstotka delegatov na kongresu
Položaj stranke je stabilen, koalicije z Račanovo SDP ne bo

***Zagreb* – Hrvaškemu premieru Ivu Sanaderju je v soboto na Reki uspelo strniti vrste. Na kongresu HDZ je po zmagi na lanskih parlamentarnih volitvah in vrnitvi hadezejevcev v Banske dvore s kadrovskimi rošadami na vrhu stranke stabiliziral svoj položaj v njej in zdaj ima na ključnih funkcijah ljudi, ki ne skrivajo naklonjenosti do njega. Na kongresu se je HDZ pokazala kot monolitna stranka, saj ni bilo slišati nobenega glasu nezadovoljstva.**

Od našega dopisnika

Sanader je z velikimi čistkami v stranki začel pred dvema letoma, ko je v bitki za predsedniški položaj za las premagal vplivnega spletkarja Ivico Pašalića. Po zmagi je izključil iz stranke skrajneže, ki so bili najtesneje povezani z zlorabami tajnih služb in privatizacijskim kriminalom v času režima Franja Tuđmana. Na sobotnem kongresu je – okrepljen z zmago na volitvah in s pozitivnim mnenjem evropske komisije o kandidaturi Hrvaške – odstranil zadnje nasprotnike.

Noben kandidat vodstva stranke za predsednika, namestnika in najvišje organe HDZ ni imel protikandidata. Edina izjema je bila članica iz Koprivnice, ki je neuspešno kandidirala za položaj v glavnem odbor HDZ. Za Sanaderja je glasovalo 2012 od skupno 2019 delegatov, torej več kot 99,6 odstotka. Poleg tega so s posegi v statut odpravili položaje podpredsednikov stranke. Tako Sanader po kongresu v celoti obvladuje vodstvo največje hrvaške stranke. Morda je njegov položaj v HDZ celo trdnejši, kot je bil položaj Tuđmana, ki je imel veliko težav z vplivnimi frakcijami.

Za Sanaderjevo namestnico je bila izvoljena ministrica za družino, vojne veterane in medgeneracijsko solidarnost Jadranka Kosor. V Banskih dvorih opravlja funkcijo podpredsednice vlade in velja za najbližjo premierovo sodelavko. Opozicijski prvaki njeno vlogo v političnem življenju primerjajo z vlogo Evite Peron, saj nastopa demagoško in se predstavlja kot političarka, ki se nenehno ukvarja z vsakdanjimi težavami malega človeka, socialno ogroženih in vojnih veteranov. Poleg tega televizijske kamere spremljajo vsak njen korak. To naj bi bil uvod za njen spopad s Stjepanom Mesićem na predsedniških volitvah, ki bodo najpozneje na začetku prihodnjega leta.

Hadezejevci so si za mesto strankinega kongresa izbrali Reko, ki velja za »rdeče« mesto, v katerem nikoli niso bili na oblasti. Zato ga bodo poskušali osvojiti na lokalnih volitvah čez leto dni. Po prihodu na oblast je HDZ nadaljevala zmagoviti niz, saj je kakor za stavo zmagovala na lokalnih volitvah v slavonsko-baranjski županiji, Biogradu in Šibeniku. Tudi njen položaj je po javnomnenjskih raziskavah stabilen, saj druge stranke močno zaostajajo za njimi.

Vsebinsko je bil kongres nadaljevanje predstavljanja HDZ kot zmerne konservativne stranke. Sanader se je sicer zahvalil Tuđmanu za njegovo zgodovinsko vlogo (njegov doprsni kip je tudi krasil oder), toda premier je pozival k strpnosti in sožitju. Napadel pa je izjave nekdanjega premiera in predsednika SDP Ivice Račana, da se HDZ ni demokratizirala. Svetoval mu je, naj najprej pomete pred svojim pragom, češ da ima v stranki ortodoksne komuniste, ki nimajo nobene zveze s socialdemokracijo. Zanikal je tudi namige o bodoči koaliciji HDZ z SDP.

Kljub dokajšnji politični zmernosti in pogostemu sklicevanju na evropske vrednote je bil najdaljši aplavz na kongresu namenjen hadezejevskemu jastrebu, ministru za zdravstvo in podpredsedniku vlade Andriji Hebrangu. Ta je Račanovo vlado slikovito primerjal z avtomobilom, ki je štiri leta vozil po levi strani, zaradi česar je bilo na cestah veliko nesreč, zlasti v gospodarstvu in zdravstvu. »Odslej se ne bo zgodila nobena nesreča več, saj bo HDZ vodila Hrvaško skozi desetletja,« je Hebrang poetično opisal svojo vizijo Hrvaške.

Peter Žerjavič

S poti po Hercegovini (2)

Sveta dežela. Kakor Izrael za Jude

Desetletje po koncu vojne Mostar še vedno razdeljen na dva dela – Novi Stari most razlog za optimizem? – Hrvati z velikanskim križem jezijo Bošnjake

***Mostar* – Eden izmed simbolov neuspeha pri normalizaciji razmer in vzpostavljanju zaupanja med narodi v povojni BiH je najbrž Mostar. Mesto je formalno enotno, zlasti po odločitvi visokega predstavnika mednarodne skupnosti Paddyja Ashdowna, ki je januarja združil hrvaške in bošnjaške občine v en subjekt. Toda Mostar je kljub temu strogo razdeljen na bošnjaški del na levi in hrvaški del na desni strani Neretve. Izjema je le ozek pas ob zeleni reki v bližini Starega mostu, ki je sicer na hrvaški strani Neretve, vendar sodi v bošnjaški del mesta.**

Od našega dopisnika

Pred vojno je bil Mostar z Vukovarjem prvi po številu etnično mešanih zakonov na prebivalca v Jugoslaviji, nekakšen vzor bratstva in enotnosti. Po vojni je strogo etnično razdeljen, čeprav fizične mejne črte med deloma ni. Vsi domačini vedo za vsako hišo, ali je bošnjaška ali hrvaška.

»Tam se začne Turčija,« mi razlaga mostarski znanec in s prstom pokaže na hišo čez cesto. Mostarski Hrvati imajo zaničljiv odnos do muslimanskih sosedov in njihovih verskih obredov. »Na našo stran prihajajo samo zaradi alkohola!« Najpogostejša poniževalna izraza za Bošnjake sta »balije« in »Turki«. Kakor v času vojnega hujskaštva.

Razmejitvena črta je ulica, poimenovana Bulevar; na njej je bila med hrvaško-muslimanskimi spopadi v letih 1993–94 fronta. Ob »bulvarju« so porušene, prerešetane in zažgane stavbe. Le vsaka druga ali tretja je obnovljena.

Hrvaška stran mesta je v primerjavi z bošnjaško bistveno bogatejša. Trgovine in lokali so sodobno opremljeni, tuje banke so odprle svoja predstavništva, po cestah vozijo luksuzni nemški avtomobili, najpogosteje mercedesi, v lobiju hotela Ero so elegantni tuji poslovneži nekaj običajnega, mladina se po videzu ne razlikuje od vrstnikov na Zahodu. Tako kot na Hrvaškem se nogometni navdušenci delijo na navijače Dinama in Hajduka.

Za klub Zrinski, ki na nekdanjem stadionu Veleža igra kot hrvaški klub v ligi BiH, ni velikega zanimanja. Nekdanji največji mostarski klub Velež je moral poiskati zatočišče na drugi strani Neretve. Za vse sta Bulevar in Neretva navidezna, psihološka meja med dvema svetovoma. Še deset let po koncu vojne ni običajno hoditi z ene na drugo stran mesta. Posebno ne za Hrvate. Bošnjaki pogosteje obiskujejo bolje založene hrvaške trgovine. Skupna točka pa je glasba. Prodajni hit tako v hrvaškem kot bošnjaškem delu mesta nista Ceca ali Severina, ampak srbski narodnjaški zvezdnik Mile Kitić.

Mnogi Mostarčani že od začetka vojne niso šli v drugi del mesta. »To so ulice moje mladosti. Toda nič več ni tako, kot je bilo. Zdaj je to drugačen svet,« pripoveduje novinarski kolega s hrvaške televizije Mostar Tomo med enim prvih sprehodov po starem delu mesta. Po dolgih letih se spet srečuje s starimi znanci, Bošnjaki, prijatelji iz gimnazijskih let, nekdanjimi sodelavci. »Še vedno se dogaja, da nekdanji sosedi pogledamo vstran, ko se srečamo na ulici.«

Le turisti, vojaki iz misije Sfor in predstavniki mednarodnih organizacij neobremenjeno hodijo z ene na drugo stran Neretve. Z lesene brvi si ogledujejo Stari most, ki je padel novembra 1993 pod izstrelki hrvaške vojske. Med vojno je bilo v Mostarju zrušenih ducat mostov. Vse ostale je leta 1992 med obleganjem mesta porušila srbska vojska. Obnovljeni Stari most bodo slovesno odprli julija. Njegov lok je že zgrajen in delavci pod vodstvom turških gradbincev opravljajo zadnja dela. Optimisti upajo, da bo znova povezal oba naroda.

Mostar je bil v Jugoslaviji večkrat razglašen za najlepše mesto. »Mesto sonca, zelenja in rož, s prijetno sredozemsko klimo, stoletja na križišču civilizacij,« piše v nekem turističnem prospektu. Med krvavo vojno so turistične znamenitosti postale ruševine. Starodavne džamije in spomeniki iz turških časov so bili porušeni ali poškodovani. Skoraj vsi minareti so novi. Spomeniki iz jugoslovanskih časov so uničeni ali zanemarjeni.

Znamenito partizansko spominsko pokopališče (avtor je Bogdan Bogdanović) je v razsulu. Včasih se je po velikem kompleksu pretakala voda od vrha do dna sto metrov niže. Danes je okolica spomenika zaraščena. V nedeljo na njem ni bilo nobenega obiskovalca, že dolgo ni bila prižgana nobena sveča padlim borcem, po stenah so grafiti, ustaški simboli in kljukasti križ, vsepovsod smeti.

Hrvaški del Mostarja je nezanimiv, zgolj mesto s spalnimi naselji in brez središča. To je v starem delu, čaršiji, ki pripada Bošnjakom in je še vedno v ruševinah. S čaršije je videti velikanski križ na Humu, hribu nad Mostarjem. Mostarskega muftija Seida Smajkića jezi, da križ slavijo kot spomenik ljudem, ki so v Mostarju izvedli genocid. Bošnjaki so na svoji strani hriba, kjer je nekoč stal velik napis »Tito«, napisali: »BiH, radi te imamo.«

Hrvatje so na svoji strani zgradili frančiškansko cerkev z gromozanskim zvonikom, ki je menda za dva metra višji od zvonikov zagrebške stolnice. Verska obeležja so na vsakem koraku, saj je vera globoko zasidrana v ljudeh. »Hercegovina je zame sveta dežela. Kakor Izrael za Žide,« pravi Mostarčan Toni, ki zadnja leta dela v Zagrebu.

Osrednja hercegovska verska točka je Međugorje. Tam prodajo na tone verskega kiča, Marijinih kipov v skoraj naravni velikosti, verskih pripomočkov. Zrasli so veliki trgovski centri, restavracije, prihajajo turisti z vsega sveta.

»Međugorja ne obravnavamo kot posel. Nihče razen domačinov nima hotelov ali večjih objektov. Je le religiozno-duhovno središče, čeprav ga cerkev uradno še vedno ni priznala,« pojasnjuje Toni. Svetišče ni bilo nikoli bombardirano. V središčnem delu kompleksa je trimetrski Jezusov kip slovenskega kiparja Andreja Ajdiča. Iz desnega kolena Jezusu polzijo kapljice vode. Romarji spravljajo vodo v drobcene epruvete. Še en hercegovski čudež. ***Peter Žerjavič***

Predsedniške volitve v Avstriji

Zmagovalec je Fischer

***Dunaj* – Ko so v nedeljo ob 17. uri zaprli volišča po Avstriji, je javnomnenjski inštitut Sora, ki je predsedniške volitve analiziral za televizijo, napovedal, da bo Heinz Fischer »z verjetnostjo, ki meji na zanesljivost« prihodnjih šest let predsednik države. Z 52,3 odstotka dobljenih glasov je bil sprtčo sorazmerno nizke volilne udeležbe njegov naskok pred konkurentko Benito Ferrero - Waldner (47,7 odstotka) dovolj prepričljiv, da so raziskovalci že zgodaj popoldne razglasili zmagovalca.**

Od naše dopisnice

Heinz Fischer, 66-letni univerzitetni profesor ustavnega prava, izkušeni socialdemokratski politik, ki je 12 let predsedoval avstrijskemu parlamentu, je med volilno kampanjo deloval inteligentno in izkušeno. V nasprotju z zunanjo ministrico, ki bi kot predsednica »preživela 70 odstotkov časa v tujini, kjer bi vodila trgovinske delegacije«, je Fischer dejal, da bo preživel 80 odstotkov časa doma.

Ferrero - Waldnerjeva je poudarjala, da bo predsednica »s srcem«, Fischer se je predstavil kot predsednik s »socialno vestjo«. Benita Ferrero - Waldner je poudarjala mednarodne izkušnje, a tudi Heinz Fischer se je lahko pohvalil z mednarodnimi poznanstvi.

Kandidata sta zagotavljala, da sta pripravljena urad voditi v nadstrankarskem smislu, a če sta hotela ali ne, se je volilna kampanja zadnja dva tedna vse bolj spreminjala v politični spopad med dvema taboroma. K temu je pripomoglo, da sta se preostali dve v parlamentu zastopani stranki (svobodnjaki in zeleni), ki svojih kandidatov nista imeli, bolj ali manj opredelili za kandidata oziroma kandidatko, s tem pa se je začelo širše merjenje moči med taboroma. Haider je celo izjavil, da bo glasoval za Benito Ferrero - Waldner.

Vsi ne mislijo, da bi bilo mogoče tako razložiti izide predsedniške bitke. Šlo naj bi predvsem za »volitve osebnosti«, je v prvi reakciji na izvolitev Fischerja sporočila ljudska stranka, ki je bila za Ferrero - Waldnerjevo. Osebnostne volitve že, je menila socialdemokratska stranka, pa tudi opomin Schüsslovi vladi.

Kaj torej pričakujejo Avstrijci in Avstrijke od novega predsednika, ki po mnogih letih spet prihaja iz socialdemokratskih vrst? Raziskovalci javnega mnenja menijo, da »malo vladarskega sloga«, kakršnega je s svojim smislom za veličastne sprejeme tujih gostov pokazal dosedanji predsednik Thomas Klestil. Kandidata pa sta med kampanjo skoraj tekmovala, kateri bo bolj skromen. Upoštevala sta dokaj razširjeno mnenje, da je predsedniški urad – za predsednika v dunajskem Hofburgu dela 70 ljudi – predrag in da bi tudi tam morali varčevati.

Mojca Drčar Murko

S poti po Hercegovini (1)

Herceg-Bosna v hrvaških srcih

Simbolov BiH ni niti za vzorec – Nostalgija za Tuđmanovimi časi, »ko je bog hodil po zemlji« – Siromašna dežela novih beemvejev in mercedesov

***Mostar* – »Minilo je obdobje hajduštva. Prišlo bo dolgo obdobje odplačevanja dolgov,« je zagrebški univerzitetni profesor Radule Kneževič razlagal, ko smo se odpravljali iz Mostarja po vijugasti cesti v smeri Širokega Brijega. Devet let po koncu vojne v BiH vojne rane še vedno niso zaceljene. V državi pod nadzorom mednarodne skupnosti vlada mir, ki ga zagotavljajo tuje vojaške enote, a nestrpnost med narodi ostaja ena glavnih značilnosti povojne BiH.**

Od našega dopisnika

Takoj po mejnem prehodu pri Sovićih je nad cesto velik napis Dobrodošli v Hrvaško republiko Herceg-Bosno. Zloglasna hrvaška paradržava v BiH je bila pred desetletjem ukinjena z washingtonskim in daytonskim sporazumom, toda v srcih številnih Hrvatov še vedno živi. Na hribu nad Širokim Brijegom je velik hrvaški grb. V hrvaških delih Hercegovine državnih simbolov BiH ni nikjer. Le registrske oznake na avtomobilih so enake kot po vsej državi. Iz njih naj ne bi bilo razvidno, odkod prihaja voznik.

Široki Brijeg je postal trdnjava uspešnega podjetništva. Hercegovci veljajo za spretne in medsebojno tesno povezane podjetnike. Ob cesti, ki vodi v Mostar, so velike vile z bazeni, nove poslovne stavbe, neonski napisi. Mestece se je po drugi svetovni vojni do leta 1990 imenovalo po reki Lištici, saj se je staro ime Široki Brijeg preveč povezovalo z njegovo ustaško tradicijo v času NDH. Simpatije do ustaških kvizlingov med drugo svetovno vojno so še vedno velike. To ne dokazujejo le grafiti s črko U, ampak v središču mesta tudi velika tabla društva hrvaških borcev 1941-45 – ustašev in domobrancev.

Na hercegovskih cestah je neverjetno veliko beemvejev in mercedesov, tudi najnovejših modelov. Balkanska značilnost, razpadajoči Zastavini avtomobili, so le na smetiščih. »Navidez je standard ljudi sorazmerno visok, toda institucije ne delujejo, ker je veliko sive ekonomije. K državnemu zdravniku je bolje sploh ne oditi, učitelji nenehno stavkajo, policisti ne stavkajo, vendar imajo na voljo drugačne vire dohodka. V sivi ekonomiji se ne vlaga v veliko v razvoj, ampak v hiše in avtomobile. Zato imamo slabe ceste, šole, zdravstveni dom,« pravi Mladen Ivanković Lijanović.

Njegov oče Stipe Ivanković Lijan je ustanovil mesno industrija Lijanović, eno od najuspešnejših podjetij v BiH. Stari Lijan je začel kot pastir in v treh desetletjih s štirimi sinovi zgradil poslovni imperij Lijanovići z več kot 800 zaposlenimi, ki posluje na vseh tržiščih v balkanski regiji. Dejavnosti so razširili v trgovino, gostinstvo, govedorejo, naftne posle in politiko. V njihovem poslovnem sistemu je zaposlen vsak tretji prebivalec Širokega Brijega z redno službo. Presenetljivo je, da kot Hercegovec trdi, da se je v socializmu najbolje živelo.

Lijanovići so ustanovili politično stranko Z delom za blaginjo, ki ima predstavnike na vseh ravneh oblasti v BiH. O hadezejevcih in vladajočih nacionalističnih strankah sodijo, da ostajajo na oblasti s spodbujanjem medetničnih napetosti. »Na oblasti lahko ostanejo le z obtoževanjem drugih narodov za težak položaj. Ko oblasti nimajo za pokojnine, začno politične elite treh narodov razpravljati o nacionalnih temah.«

Največja težava za redka uspešna podjetja je, da državni aparat porabi več kot 60 odstotkov bruto domačega proizvoda. Za državo z BDP 1500 dolarjev na prebivalca je veliko breme ogromna struktura BiH – državna raven, entiteti, kantoni, občine, distrikt Brčko. »Ustroj države po Daytonu je nevzdržen, zato gospodarstvo ne more dihati. « pravi Mladen Lijanović, ki si prizadeva za ukinitev entitet in razdelitev cele države na kantone.

V BiH je brezposelnih 42 odstotkov ljudi, v hercegovskem kantonu je položaj le za odtenek boljši. Pokojnine znašajo okoli 150 mark, boljše plače pa 500 mark. V Mostarju ni več skoraj nobene industrije. Na območju nekdanjega paradnega konja Soko, v katerem so proizvajali letala, je zrasel sejem. Od živilske industrije Hepok so ostali le drobci. Izjema je Aluminij, ki predstavlja levji delež bosansko-hercegovskega izvoza. Toda Bošnjaki njegovemu direktorju Miju Brajkoviću očitajo, da je med vojno etnično očistil podjetje. Poleg tega je Aluminij nenehno v sporu s centralnimi oblastmi o ceni električne energije.

Hrvaška je v zadnjih letih bolj ali manj pozabila na Hercegovino. V času razvpite Herceg-Bosne je namenjala secesionistični tvorbi ogromno denarja, vendar je končal v rokah lobijev in ljudi, ki so na začetku aprila morali v Haag. Hercegovski Hrvati so politično skoraj povsem enotni, saj ves politični prostor obvladuje HDZ BiH. V Hercegovini, z izjemo vojnih dobičkarjev, politične elite in podjetnikov, ki so obogateli v sumljivih okoliščinah, je veliko revščine, ki se ne more skriti za fasadami vil z bazeni v Širokem Brijegu in najnovejšimi mercedesih na cestah.

Število Hrvatov v primerjavi z obdobjem pred vojno zmanjšalo s 400.000 na 250.000. Številni se izseljujejo na Hrvaško, Nemčijo, Kanado. To je eden od dokazov katastrofalnih posledic Tuđmanove politike do BiH. Toda Tuđmanovo obdobje skoraj vsi Hercegovci ocenjujejo kot čas, »ko je bog hodil po zemlji«. Tudi na nove haaške obtožnice proti voditeljem Herceg-Bosne, v katerih je Hrvaška *de facto* obtožena agresije na BiH, v Mostarju ni bilo posebnih odzivov.

Peter Žerjavič

Mednarodna skupnost in Srbija

Kako iz političnega blodnjaka?

Očitki kosovskim voditeljem, da samo z besedami obžalujejo nasilje – Drašković se hoče srečati z Rugovo in Rexhepijem

Beograd **– Še nikoli doslej si ugledni tuji diplomati niso tako nepretrgano podajali kljuke vhodnih vrat albanskih voditeljev na Kosovu kakor te dni. Velik diplomatski promet se iz Prištine seli tudi v Beograd, kjer je novi šef diplomacije SČG Vuk Drašković izrazil željo, da se sreča s predsednikom in premierom Kosova Ibrahimom Rugovo in Bajramom Rexhepijem. To je bilo rečeno v pogovoru s predstavniki ZDA, EU in Nata, ki so pred dnevi v sodelovanju s skupino za stike držav, nastalo ob razpadu SFRJ, sestavili posebno skupino za reševanje kosovskega vprašanja.**

Od našega dopisnika

Dolgoletni Draškovićev svetovalec za zunanjo politiko Predrag Simić je zdaj prepričan, da je mednarodna skupnost začela iskati nove rešitve za kosovski problem. To je po svoje potrdil tudi generalni sekretar Nata Jaap de Hoop Scheffer, ki je dober mesec dni po krvavih kosovskih dogodkih z veleposlaniki članic Nata obiskal Prištino. »Nad držo kosovskih voditeljev sem zelo razočaran. Spet sem poslušal njihove zgodbe o obsojanju nasilja, požigih cerkva in preganjanju kosovskih Srbov, nič pa niso storili za obnovo porušenega in požganega. Čas se izteka, mi pa ne moremo čakati v nedogled, da bi kosovski voditelji začeli dojemati, kaj sta njihova dolžnost in odgovornost,« ocenjuje sedanje razmere na Kosovu generalni sekretar Nata.

Jaap de Hoop Scheffer se je srečal tudi s srbskimi poslanci v kosovski skupščini. Obljubil je posodobitev Kforjevih enot za boj proti terorizmu in varnost srbske manjšine na Kosovu, hkrati pa je kosovske Srbe pozval, naj prispevajo k iskanju demokratičnih pravil za normalno življenje na Kosovu, za doseganje sodobnih, civilizacijskih standardov, ki bi odprli pot do dokončne rešitve kosovskega vprašanja.

Britanski minister za evropske zadeve Denis MacShane, ki se je od ponedeljka do četrtka seznanjal z razmerami na Kosovu in v SČG, je po srečanju z zunanjim ministrom SČG Vukom Draškovičem povedal, kako je voditeljem kosovskih Albancev, ki jim je prva misel glede Kosova samo neodvisnost pokrajine, dopovedoval, da so na napačni poti. »V sodobni Evropi pojem neodvisnosti, kakor ga jemljejo voditelji kosovskih Albancev, že dolgo ni uporaben, saj vsi živimo v medsebojni odvisnosti. Poznamo le en končni status – to pa je smrt vsakega izmed nas,« pravi MacShane.

Vuk Drašković

Nemara so te besede spodbudile ministra Draškovića, da je pohvalil prizadevanja mednarodne skupnosti pri reševanju kosovskega vprašanja, »pri odpravljanju posledic, ki jih je za seboj pustil Miloševićev režim z etničnim čiščenjem kosovskih Albancev«. MacShane je tudi prvi tuji politik, ki je obiskal pogorišče beograjske džamije in se zanimal za njeno obnovo ter odnose med islamsko versko skupnostjo in srbsko družbo, ki jih je celo beograjski muftija Jusufpahić ocenil za povsem normalne. »Sicer pa islamska verska skupnost nima nič s kosovskimi dogodki,« je še dodal Jusufpahić, ki je pred dnevi gostil predsedniškega kandidata Šešljevih radikalcev Tomislava Nikolića in njegov volilni štab. Ta se je odločil, da prav iz beograjske Bajrakli džamije, kakor se uradno imenuje, začne predvolilno kampanjo za predsedniške volitve v Srbiji, ki bodo 13. junija.

»Brez doslednega varovanje človekovih pravic in svobožčin, predvsem manjšin, se nobena zgodba o napredku ne izide. V ta sklop spada tudi sodelovanje s haaškim sodiščem, zato pozivam obtoženca generala Ratka Mladića, naj svoje junaštvo dokaže s prostovoljno vdajo sodišču, s čimer Srbija ne bo več njegova talka,« pravi minister za evropske zadeve Združenega kraljestva Denis MacShane.

Ocena Vuka Draškovića o odpravljanju posledic etničnega čiščenja Slobodana Miloševića in njegovih med kosovskimi Albanci, je izzvala predsedniškega kandidata Miloševićevih socialistov Ivico Dačića, da je spet opomnil Draškovića, kako je s pomočjo njegove stranke prišel na oblast. Zdaj ni zahteval njegovega opravičila, dejal pa je, da »brez glasov naših poslancev ne bi bilo Koštuničeve vlade v sedanji sestavi. Zato pozivam vladni kabinet, da se izjasni, ali še potrebuje podporo socialistov ali ne,« opozarja Dačić.

Šef diplomacije SČG odgovarja, da ni svoboden strelec, ker z dogovorom Koštunica-Dačić glede podpore manjšinski vladi nima nič. Drugi člani vladne koalicije menijo, da je Dačićev poziv k preverjanju pogodbe s Koštunico le del predvolilne retorike. Res pa je čudno, da vladna koalicija in njena partnerica – Miloševićevi socialisti – delujeta kot pes in mačka. A tudi to je današnja Srbija.

Peter Potočnik

Karić za predsednika?

Beograd – Včeraj je predsednik glavnega odbora Socialistične stranke Srbije Ivica Dačić uradno postal tretji kandidat za predsedniške volitve v Srbiji 13. junija. Javnomnenjske raziskave ne dajejo kandidatu Miloševićevih socialistov nikakršne možnosti za zmago, za katero se med doslej znanimi uradnimi kandidati potegujeta le radikalec Tomislav Nikolić in demokrat Boris Tadić. Enake možnosti za volilni poraz kakor Dačić ima menda eden najbogatejših Srbov Bogoljub Karić, ki je podobno kakor leta 1997 napovedal kandidaturo, vendar se volitev takrat ni udeležil. Tokrat se menda s podporo Slobodana Miloševića spogleduje s predsedniško palačo, v kateri od konca leta 2002 ni izvoljenega predsednika. ***P. P.***

Navček evropski Srbiji

Peter Potočnik

Preden je nova manjšinska srbska vlada Vojislava Koštunice naredila prvo potezo, je bilo jasno, da bo njeno politiko zelo določalo dejstvo, da jo pri življenju ohranjajo Miloševićevi socialisti. Toda v poldrugem mesecu dni njenega delovanja so bile v marsičem presežene najbolj črne napovedi, ki oddaljujejo Srbijo in njene državljane od sveta in Evrope in jo pravzaprav vračajo v obdobje njene mednarodne osamitve. To je zunaj srbskih meja prvi občutil finančni minister Mlađan Dinkić, ko se je pred dnevi razočaran vrnil z obiska pri mednarodnih finančnih ustanovah; jasno so mu dali vedeti, da z mednarodno finančno pomočjo ne bo nič, če srbska vlada ne bo imela podpore sil pokojnega srbskega premiera Zorana Đinđića, saj je brez nje vsaka korenita sprememba njene politike čista iluzija.

A po dogodkih, ki si v zadnjih dneh s filmsko naglico sledijo na političnem prizorišču Srbije, je še manj mogoče, da bi se Demokratska stranka pokojnega srbskega premiera – brez novega merjenja moči na volitvah – vrnila na oblast, četudi so zato nekoliko prizadeti njeni volivci, ker še upajo, da se bodo t. i. demokratičnim silam, ki jih je pooseblja la nekdanja Demokratska opozicija Srbije, vremena zjasnila.

Doma niso razočarani le tisti, ki od Koštuničeve vlade niso nič pričakovali, temveč predvsem večni optimisti, saj so bili še do včeraj prepričani, da se sile zla, ki jih pooseblja jo Miloševićevi socialisti in njihovi zavezniki, po 5. oktobru 2000 ne morejo več vrniti na oblast. Če bi bilo drugače, potem se prav gotovo ne bi iz dneva v dan odvijale nadrealistične scene kakor iz kakšne cenene grozljivke, kakršna je bila vrnitev pripadnikov zloglasne razpuščene policijske enote za posebne namene – in to naravnost v sodno dvorano, kjer se njihovim pripadnikom in članom zemunske mafije sodi za uboj srbskega premiera Zorana Đinđića. V primerjavi s tem so mačji kašelj celo norčevanje iz reform, haaškega sodišča in drugih mednarodnih obveznosti države, revanšizem do političnih funkcionarjev in upravnikov javnih podjetij in njihovih sodelavcev, ki so za časa Đinđićeve vlade zamenjali predstavnike Miloševićevih sil, in celo v nebo vpijoča izjava novega kulturnega ministra Dragana Kojadinovića, da bodo srbski samostan Hilandar na sveti gori Atos v Grčiji obnavljali le pravoslavci.

Ponovna demonstracija sile zloglasnih rdečih baretk, tokrat sicer brez orožja, ki so so 8. novembra 2001 razkazovali po beograjskih ulicah, se je Vojislavu Koštunici – kot nekdanjemu predsedniku ZR Jugoslavije – vrnila kot bumerang. Prvič zato, ker je tedanji upor policijskih specialcev obravnaval v rokavicah, češ da nikogar ne ogrožajo, in so zato tudi rdeče baretke preživele, in drugič, ker se po osvojitvi izvršne oblasti v Srbiji opira na Miloševićeve sile, ki so tako rekoč od 5. oktobra 2000 uživale v njegovi senci, ko ni hotel zamenjati vodje službe državne varnosti Radeta Markovića in načelnika generalštaba vojske generala in haaškega obtoženca Nebojšo Pavkovića. A niti to ni tako pomembno kot dejstvo, da razpuščene enote rdečih baretk še danes živijo v prepričanju, ki jim ga je vcepil Miloševićev režim, da so za varovanje srbstva dovoljena vsa sredstva in da so zato tudi nedotakljivi.

Vsekakor ni naključje, da je vodja poslanskega kluba Koštuničevih demokratov v srbski skupščini Branislav Ristivojević s povsem resnim izrazom na obrazu za govorniškim odrom izjavil, da »ni tragedija, ker je bil ubit Zoran Đinđić, temveč je tragedija to, ker je bil ubit premier Srbije – ne glede na to, kako se je imenoval«, in dodal, da je Đinđića ubila enota, ki je bila pod njegovim neposrednim poveljstvom. Četudi je oba politična izgreda v sodni in skupščinski dvorani težko neposredno povezati, ni dvoma, da se sedanja oblast v Srbiji čedalje bolj odkrito konfrontira z ubitim premierom in s pogostimi izjavami, kakršna je Ristivojevićeva, pravzaprav daje podporo tistim, ki so bili v sporu s prejšnjo demokratično oblastjo, posebno pa z reformskim delom, ki ga je pooseblja l Zoran Đinđić.

Morda je res, kakor nekateri poskušajo dokazati, da večina pripadnikov rdečih baretk ni neposredno povezana z vojnimi zločini in z naročenimi umori. A to so ljudje, ki so od kninske Krajine 1991 do Kosova med letoma 1998 in 1999 in juga Srbije 2001 vodili bojne akcije, ki so uporabljali vsa sredstva, da bi dosegli poslušnost prekodrinskih srbskih voditeljev in nekaterih politikov v Srbiji, oskrbovali najrazličnejše vojne dobičkarje in čez noč obogatele podjetnike »nacionalnega interesa« in še in še. Je pa tudi res, da se nobene akcije nikoli niso lotili na lastno pest, temveč so zmeraj – brez ugovora – izpolnjevali ukaze neznanih voditeljev ali centrov moči v senci. Tako kakor naročeni umor srbskega premiera Zorana Đinđića in prihod na sojenje njegovim atentatorjem.

Zarota nasprotnikov evropske Srbije

Odkrivanje ozadja umora

Pričevanje telesnega stražarja pokojnega premiera daje upanje, da bodo v Srbiji odkrili resnico o atentatu na Đinđića – Moč starega režima je v podzemlju

***Beograd* – Umor srbskega premiera Zorana Đinđića je bil rezultat velike zarote nasprotnikov evropske Srbije, to se je po večmesečni blokadi procesa Đinđićevim atentatorjev začelo kazati tudi v sodni dvorani. Zato je v torek, med zaslišanjem premierovega telesnega stražarja Milana Veruovića, ki je bil v atentatu težko ranjen, prišla v sodno dvorano šesterica bivših pripadnikov razpuščene posebne policijske enote z oznakami zloglasnih rdečih baretk.**

Od našega dopisnika

To je svojevrstno sporočilo, češ mi smo še tukaj, pravi bivši podpredsednik srbske vlade Žarko Korać, ki je vodil posebno vladno preiskovalno komisijo. Ta je ugotovila zelo velike pomanjkljivosti na varnostnem področju in je zaman zahtevala temeljito preiskavo delovanja policije in varnostnoobveščevalne agencije (BIA), nekdanje službe državne varnosti, ki je po pričevanju Veruovića zelo slabo sodelovala z varnostniki pokojnega premiera. Zorana Đinđića so poskušali ubiti najmanj trikrat.

»Od policije smo zahtevali blindiran džip ali vsaj audi, ki ga je prej uporabljala Miloševićeva žena Mirjana Marković, ustrezno osebno oborožitev in varnostne jopiče, a nismo dobili ničesar. Pred izločitvijo službe državne varnosti iz policije je bil oddelek za varovanje premiera Đinđića v njeni sestavi in odnosi s profesionalci so bili korektni. Nato pa nismo bili več nikogaršnji,« je izjavil Veruović.

Njegovo trditev, da sta eden ali dva atentatorja streljala trikrat – prvi strel je premiera zadel v srce, drugi je težko ranil Veruovića, tretja krogla pa se je zarila v steno blizu dvoriščnega vhoda v vladno palačo, je potrdil tudi Đinđićev voznik Aleksander Bjelić. V obtožnici je kot atentator naveden le pripadnik rdečih baretk major Zvezdan Jovanović, ki da je dvakrat ustrelil; druge možnosti so izključene.

Veruovićev odvetnik Božo Prelević dodaja, da je očitno, »da je bil vodja zemunskega klana Dušan Spasojević - Šiptar bolj varovan kakor premier Đinđić«, in da ni jasno, »zakaj je imel policijski minister Dušan Mihajlović ustrezno organizirano varnostno službo, ni pa mogel ugotoviti, kakšno potrebuje premier«.

Milan Veruović pravi, da je nekaj minut po atentatu poskušal v urgentnem centru Đinđića oživljati anesteziolog dr. Risović, ki da je v prisrčnih odnosih z zemunsko mafijo, bil pa je tudi osebni zdravnik prvoobtoženca na procesu proti Đinđićevim atentatorjem Milorada Lukovića - Legije. Zato so ga med preiskavo aretirali, po izpustitvi pa je s hrvaškim potnim listom odpotoval v Kanado.

Na koncu pogovora, ki ga je objavil ugledni beograjski časopis *Danas*, je hrvaški zgodovinar Ivo Banac poudaril, »da so se policijske strukture bivše SFRJ spremenile v kriminalne strukture mafijskega podzemlja in da zelo uspešno sodelujejo med sabo. Sicer pa tega državljanom Srbije ni treba pojasnjevati – še posebno v kontekstu atentata na premiera Đinđića.«

Peter Potočnik

Madžarska: priprave na prve evropske volitve

Z bojno sekiro v Unijo

Vladna stranka in opozicija se pred glasovanjem o 24 madžarskih mandatih v evropskem parlamentu srdito spopadata za naklonjenost volivcev

***Budimpešta* – Le nekaj dni pred vstopom Madžarske v Evropsko unijo se zdi, da politično sceno v državi označujejo toni in slog, značilni za nekatere balkanske države. Vzrok za vse ostrejše in pogostejše politične dvoboje med vodilno vladno stranko, levičarsko MSzP, in glavno silo opozicije, desničarsko Fidesz-MPSz, so bližajoče se volitve v evropski parlament, napovedane za 13. junij. Sodeč po dosedanjih javnih nastopih posameznih politikov teh dveh strank bo volilni finiš prej podoben boju sovražnikov na življenje ali smrt kakor pa zdravemu tekmovanju političnih nasprotnikov različnih prepričanj.**

Od našega sodelavca

Čeprav stranki uradno še nista začeli volilne kampanje, sta v teh dveh dneh že sprožili ofenzivo, ki prej spominja na besedno vojno in poskus popolnega diskreditiranja nasprotnika kakor pa na priprave na volitve v evropski parlament, prve v zgodovini Madžarske. Krivdo za ostre debate in medsebojne verbalne obračune po dobri stari navadi valita druga na drugo in pri tem obe pozabljata, da so predstavniki MSzP in Fidesza pred kratkim dosegli dogovor o varovanju čistosti volilne kampanje. Zdi se, da je bližnje odločanje državljanov o štiriindvajsetih madžarskih mandatih v evropskem parlamentu za glavni stranki na Madžarskem življenjskega in ne evropskega pomena.

Vložki v tej igri so dokaj veliki. Volivci bodo namreč posredno ovrednotili dveletni učinek vlade in delo njenih dveh strank, MSzP in liberalne SzDSz, ki sta na oblasti od maja 2002. Morebitni slabi volilni izidi koalicijskih strank bi lahko sprožili pravi plaz zamenjav v njunih vodstvih in hkrati privedli do resnih motenj v vladi, po najbolj črnogledih napovedih pa celo do njenega padca. Koalicija premiera Petra Medgyessyja ne gre najbolje. Spopada se z ne ravno bleščečimi gospodarskimi trendi, nezaupanjem mednarodnih finančnih krogov in velikim primanjkljajem v državnem proračunu in pri tekočih plačilih; zato je domala vsak dan tarča kritik desne opozicije.

Izid volitev v evropski parlament bi bil lahko tudi preizkus dosedanje politike in taktike Fidesza in generalka za madžarske parlamentarne volitve, ki bodo predvidoma spomladi 2006. Fidesz je v zadnjih dveh letih pridno utrjeval lastne vrste in si pridobival naklonjenost novih volivcev, med katerimi je veliko evroskeptikov – tako kakor med dosedanjimi člani stranke.

Če bi glavna opozicijska stranka na junijskih volitvah dobila dvanajst ali več mandatov, za kar ima precej možnosti, bi si lahko zagotovila zelo dober položaj in velikansko psihološko prednost na prihodnjih rednih parlamentarnih volitvah. Če bo Fidesz junija uspešen, se bo položaj njegovega predsednika Viktorja Orbana vsekakor utrdil in imel bo vse možnosti za ponovno premiersko kandidaturo na volitvah 2006. V nasprotnem primeru bosta stranka in njen predsednik pred veliko preizkušnjo.

Dve preostali parlamentarni stranki, vladna SzDSz in MDF iz vrst desničarske opozicije, ki imata tudi (resda minimalne) možnosti za pridobitev mandatov, sta že zdaj v slabem položaju. Če jima ne uspe dobiti niti enega sedeža v evropskem prlamentu oziroma preseči petodstotnega volilnega praga, se utegneta znajti v hudih težavah ne le to poletje, ampak tudi na rednih volitvah 2006. Čeprav funkcionarji obeh strank prepričujejo javnost, da ne bodo pripravili neprijetnih presenečenj, na njun uspeh vsekakor ne bi stavilo veliko državljanov. O drugih, neparlamentarnih strankah skorajda ni slišati, saj nimajo niti teoretičnih možnosti za pridobitev mandatov v evropskem parlamentu.

SzDSz in MDF sta že začeli predvolilno tekmo. MDF je stavila vse na eno karto: v kampanji z nenavadnim, a v madžarskem političnem življenju prav nič neobičajnim sloganom (»Za normalno Madžarsko«), je predsednica Ibolya David dala nekaj izjav, ki so razjezile Fidesz, pa tudi MSzP. Najbolj hrupno so se odzvali na njen citat iz ene lanskih uspešnic, v kateri je bil objavljen osupljiv podatek, da so se poslovne klike Fidesza in MSzP v letih 2000 in 2001 dogovorile o medsebojni razdelitvi (v razmerju 70:30) dela javnih sredstev, odobrenih za gradnjo objektov po vsej državi.

Ibolya David je bila zato deležna vrste ostrih kritik v prodesničarskih časopisih, ki ji nikakor ne morejo odpustiti, da je zavrnila »povezavo« (pravzaprav združitev) s Fideszom. Predsednik Fidesza Viktor Orban se na moč trudi, da bi svoji stranki zagotovil absolutni primat in prevlado na desnici. Zato bi bil vsaj en mandat za MDF (in SzDSz) izjemno pomemben: tako bi namreč dokazali, da Madžari zaupajo tudi manjšim strankam in da nasprotujejo vsem poskusom »velikih« – Fidesza in MSzP –, ki bi si politično prizorišče očitno najraje razdelili med seboj.

Dve vodilni sili madžarskega političnega prizorišča se trenutnov celoti posvečata čedalje silovitejšemu medsebojnemu prepiru. Ta se je začel, ko je svetnik MSzP za volilno kampanjo Ron Werber pred kratkim na zaprtem shodu aktivistov stranke izrekel nekaj pikrih in žaljivih besed o »paranoični tolpi« Fidesza. Werber je nasprotnikom tako rekoč napovedal vojno, direktor MSzP Joszef Tobias pa je svojim privržencem priporočil, naj se ne menijo za pravila korektnosti (v času junijskih volitev).

Te besede so presenetile celo vodjo predvolilnega štaba MSzP in bivšega premierja Gyula Horna. Pred kratkim je izjavil, da se ne strinja z Werberjem niti s Tobiasom in da se njegova stranka pripravlja »na uspešno kampanjo, nikakor pa ne na vojno«. Hornove besede niso pomirile strasti, kar potrjuje tudi stališče Viktorja Orbana, ki je privržence Fidesza te dni javno posvaril pred možnimi provokacijami MSzP, češ da hoče ta stranka »začeti vojno«.

Joszef Szabo

Težavno razkrivanje resnice o zločinih v BiH

Ashdown odstavil le statiste?

Visoki predstavnik mednarodne skupnosti je zaradi oviranja dela komisije za Srebrenico odstavil načelnika vojske Republike srbske in še dva funkcionarja

***Sarajevo* – Šest mesecev po tem, ko je vlada Republike srbske pod pritiski mednarodne skupnosti ustanovila komisijo za ugotavljanje dejstev in resnice o zločinih, ki so jih v Srebrenici, območju pod zaščito OZN, sredi julija 1995 zagrešili pripadniki vojske Republike srbske, je visoki predstavnik mednarodne skupnosti Paddy Ashdown ugotovil, da so oblasti srbske entitete ovirale preiskavo. Po podatkih, ki jih ima mednarodna skupnost, je bilo v Srebrenici samo v prvih nekaj dneh po zasedbi mesta (11. julija 1995) ubitih več kot sedem tisoč Bošnjakov. Po podatkih oblasti v Sarajevu in Združenja žensk Srebrenice pa je v pokolu izginilo več kot deset tisoč moških.**

Od našega sodelavca

Naloga komisije je bila, da v šestih mesecih ugotovi vsa dejstva o zločinih v Srebrenici, največjem pokolu v Evropi po drugi svetovni vojni, kdo je odgovoren za genocid in kje so pokopani pobiti moški. Doslej je bilo odkritih več množičnih grobišč z okoli štiri tisoč trupli. Kakor je ugotovil Ashdown, so oblasti Republike srbske ovirale delo komisije, poleg tega pa niso dostavile vse potrebne dokumentacije.

Visoki predstavnik mednarodne skupnosti v BiH je zato odstavil načelnika generalštaba vojske srbske entitete Cvjetka Savića, vodjo urada vlade Republike srbske za sodelovanje s haaškim sodiščem Dejana Miletića in predsednika komisije za Srebrenico Marka Arsovića. Ashdown je poleg tega opozoril notranjega ministra Zorana Đerića in obrambnega ministra Milovana Stankovića, da ju bo prav tako umaknil, če ne bosta v dveh tednih komisiji poslala celotne dokumentacije o zločinih v Srebrenici.

Največ pripomb je bilo izrečenih na račun dela vojaško-obveščevalne službe RS, zato je Ashdown ukazal, naj do konca julija izpeljejo preobrazbo te službe v državno obveščevalno službo BiH. Oblasti Republike srbske morajo do konca junija razkriti vso resnico o srebreniških dogodkih, in sicer ne glede na to, da je težko priznati krivdo za genocid. To poročilo je namreč del obveznosti, ki jih morajo oblasti RS izpolniti v okviru sodelovanja s haaškim sodiščem, pa tudi eden od pogojev, na podlagi katerih bo BiH julija na vrhunskem srečanju Nata v Istanbulu sprejeta v Natovo Partnerstvo za mir.

V Sarajevu Ashdownu očitajo, da je kaznoval nepomembne igralce, državne uradnike, ki o ničemer samostojno ne odločajo, hkrati pa ni poslal nikakršnega opozorila dvema, ki sta verjetno najbolj ovirala delo komisije – predsedniku Draganu Čaviću in premieru Draganu Mikereviću. Predsednik zvezne komisije za iskanje pogrešanih Amor Mašović – ženske iz Srebrenice devet let po pokolu še vedno iščejo okoli 5000 moških – dvomi, da bo po teh sankcijah komisija odkrila pravo resnico in krivce, saj bi to neposredno spodkopalo temelje srbske entitete. Po njegovem mnenju sploh ne bi bilo treba ustanoviti takšne komisije, ampak bi bilo treba podatke neposredno zahtevati od vojske, policije in pravosodja Republike srbske.

SDS je v ponedeljek poslala Ashdownovemu uradu finančno poročilo o svojem poslovanju. Sumijo namreč, da ta stranka še naprej na skrivaj pomaga Radovanu Karadžiću. Predsedstvo SDS poudarja, da je iz sklepnega računa jasno, da je bilo finančno poslovanje stranke v skladu z zakonom. Ne ve se še, kaj bo storil Ashdown, če s poročilom ne bo zadovoljen.

Zdravko Latal

Novi zapleti za Viteza iz Arcora

Berlusconi spet pred sodniki

Milansko tožilstvo zahteva odstop predsednika senata zaradi Berlusconiju naklonjenih izjav za javnost – Premier v težavah tudi zaradi Iraka in Severne lige

Rim – Zdelo se je že, da je vse spet steklo kakor po maslu, pa se predsednik italijanske vlade Silvio Berlusconi že spet srečuje s tožilci in sodniki, ki mu grenijo življenje, odkar je stopil na politični oder. Na milanskem sodišču so obnovili proces, v katerem se bo moral premier zagovarjati zaradi podkupovanja pri prevzemanju državnega podjetja *Sme* v času, ko še ni bil politik. Zaradi tega primera je bil njegov tedanji odvetnik, bivši obrambni minister in zdaj poslanec Cesare Previti že obsojen na pet let zapora.

Od našega dopisnika

Prav dejstvo, da je bil Previti kot Berlusconijev tedanji odvetnik spoznan za krivega in tudi obsojen za dejanja, ki jih očitajo tudi Berlusconiju, predsedniku vlade povzroča preglavice, zlasti zato, ker se začenja še eno predvolilno obdobje, tokrat pred evropskimi in administrativnimi volitvami.

Sojenju v primeru *Sme* se je Berlusconi lani izognil tako, da je dosegel sprejetje zakona o nedotakljivosti predsednikov vlade, republike, poslanske zbornice, senata in ustavnega sodišča, dokler traja njihov mandat. Zakon je veljal samo pol leta, ko je bil Berlusconi predsedujoči v Evropski uniji, v začetku letošnjega leta pa ga je ustavno sodišče razveljavilo, češ da je v nasprotju z ustavo.

To je navaden lov na čarovnice, očita sodnikom in tožilcem predsednik vlade, ki je najbogatejši Italijan in obvladuje tudi medijsko in založniško sceno. Precej podobno kakor Berlusconi se je javno izrekel predsednik sodnega senata Francesco Castellano, čigar odstavitev zdaj zahteva tožilstvo. Že predlani je namreč sedanji Berlusconijev sodnik izjavil za Berlusconijev časnik *Giornale*, da sojenje premieru zaradi primera *Sme* ni več pravno opravičljivo. Berlusconijevi odvetniki zahtevajo, naj se proces, ki so ga prekinili lani, začne od začetka, to pa bi skoraj gotovo pripeljalo do zastaranja primera.

Nihče sicer ne pričakuje, da bo spretni in vsemogočni Berlusconi kdaj zares dokončno obsojen (doslej je že bil obsojen na prvi stopnji, pa se je pozneje vse obrnilo v njegovo korist) in da bo kdaj prestajal zaporno kazen, politično pa mu procesi kljub vsemu škodujejo.

Tokrat morda še malo bolj, saj se je proces v Milanu ponovno začel v trenutku, ko so v Iraku zajeli štiri italijanske državljane, po poklicu posebej izurjene telesne stražarje, in enega tudi ubili. V javnosti – opozarjajo komentatorji – se lahko domoljubna čustva kaj hitro umaknejo zahtevam, naj vlada umakne 3000 vojakov, nameščenih v Nasiriji. Lani novembra jih je v terorističnem napadu padlo devetnajst.

Probleme ima Berlusconi tudi v vladajoči koaliciji, še posebno s Severno ligo, ki je tako rekoč obglavljena, potem ko je Umberta Bossija v začetku marca zadela kap. Bossijevi pribočniki so ta konec tedna sporočili, da bodo na administrativnih volitvah junija nastopili posebej, zunaj koalicije.

Tone Hočevar

Sodni mlini Italijanom tudi sicer povzročajo preglavice. V Milanu sta draguljarja streljala na roparja in ga ubila, pa so ju obtožili umora. Dan pozneje je v Rimu policiji znani nepridiprav ubil prodajalca v trafiki; ujeli so ga, sodišče pa ga je čez dva dni izpustilo. V zadnjih dvanajstih letih je bil morilec iz Rima desetkrat obsojen zaradi ropov in poskusov umora, pa nobene kazni ni odsedel do konca. Tudi med ropom v trafiki je bil načeloma v priporu.

Avstrija: prebujeno zanimanje za volitve

Televizijski dvoboj za predsedniški položaj

Prvo in edino tv razpravo med Benito Ferrero-Waldner in Heinzem Fischerjem je spremljala polovica Avstrije

***Dunaj* – Funkcija predsednika republike Avstrije je predvsem reprezentativna ali natančneje: ustvarjalne možnosti osebnosti na tem položaju, kakor jih je teoretično predvidela ustava, so v praktičnem življenju zakrnele. Trije zadnji predsedniki – Thomas Klestil, pred njim pa Rudolf Kirchschläger in Kurt Waldheim – iz različnih osebnih razlogov niso bili preveč aktivni šefi države. Predsedniške volitve naj bi bile zato, ker pač ne gre za vprašanja povečanja politične moči, nezanimive in formalne.**

Od naše dopisnice

Volilno bitko med zunanjo ministrico Benito Ferrero-Waldner in namestnikom predsednika avstrijskega parlamenta Heinzom Fischerjem so opazovalci v prvem obdobju v resnici ocenili kot revno s političnimi temami, na precej nizki ravni in otročjo. A kljub temu je med prvo in edino televizijsko razpravo – Benita Ferrero-Waldner je zavrnila vse druge pobude za neposredno soočenje s Fischerjem – v četrtek zvečer sedela pred televizorji polovica Avstrijcev in Avstrijk. Funkcija ni pomembna za izvajanje politične oblasti v državi, a se je očitno drži veliko simboličnega pomena. Volivci si nemara ne želijo preveč aktivnega predsednika ali predsednice države, kljub temu pa jih zanima, kaj imata kandidata povedati o temah, ki razburjajo javnost..

To je verjetno deloma posledica drage vizualne kampanje, ki je zlasti s predimenzioniranimi plakati poudarjala osebne lastnosti kandidatke in kandidata, pa tudi javnega prepira o nesmiselnih obrobnostih. Denimo o tem, ali je na volilnih zborovanjih dovoljeno med navzoče razdeliti sladkarije. Javnomnenjski inštituti so na predvečer debate dvignili raven pričakovanja, ko so objavili, da je deset dni pred volitvami neodločenih še okoli milijon volivcev in da naj bi televizijska razprava odločila o končnem izidu.

Glede na dosedanji vtis o dolgočasnih volitvah, ki poberejo veliko denarja, na koncu pa prinesejo le malo vsebinsko pomembnega, je televizijska razprava v resnici poživila ozračje. Kandidat in kandidatka sta se najbolj razvnela in zastopala različna stališča, ko je bil govor o nevtralnosti Avstrije in pokojninski reformi.

Ferrero-Waldnerjeva je pri prvi temi zagovarjala metodo tesnega povezovanja nevtralnosti s solidarnostjo in celovito mirovno politiko, a hkrati zagotovila, da nihče ne razmišlja o spremembi statusa nevtralnosti in da je bila »nevtralnost Avstrije vnovič aktivirana ob iraški vojni, kar so Američani le s težavo sprejeli«. Fischer, univerzitetni profesor ustavnega prava, je branil klasično pojmovanje trajne nevtralnosti Avstrije.

Šlo je tudi za to, kdo od njiju izžareva avtoriteto, ki jo zahteva izvajanje funkcije. »Patriotka« proti »suvereni osebnosti« sta dva od mnogih izrazov, s katerimi sta kandidata ocenila sama sebe. Nobeden ni naredil napake ali pogrnil na kakem simboličnem bananinem olupku. »Prav prepričljivih vrhuncev ni bilo, pač pa veliko votlih fraz,« je o oddaji menil dunajski konservativni jutranjik *Die Presse*. Benita Ferrero-Waldner bi bila, denimo, »odvetnica človečnosti«, za Heinza Fischerja pa je »najpomembnejši mir«.

Kandidatka se je le enkrat podala na led, ko je načela vprašanje izvolitve predsednika računskega sodišča v parlamentu leta 1992. Fischerjevo nasprotno vprašanje, ali so bili po njenem vnaprej označeni glasovalni lističi na sicer tajnih volitvah demokratični ali ne, je bilo eno od redkih presenetljivih zasukov debate.

Nobeden pa se ni dal zvabiti na plan, ko je šlo za vprašanje, kako bi ocenila morebitno volilno priporočilo stranke Jörga Haiderja oziroma zelenih, ki nista poslali v boj lastnih kandidatov. Ferrero-Waldnerjeva je ponavljala vedno isto formulo, namreč, da »želi biti predsednica vseh državljanov«, in Fischer je bil na podobni zlati sredini.

Oba so, kot so sporočili iz njunih taborov, temeljito podučili strokovnjaki za komuniciranje. Ministrica je poudarila svoje domnevne adute (pisano oblačenje, živahnost, izzivalno ostrino) in ostro reagirala zlasti tedaj, ko je voditelja oddaje obsodila sovražnosti do žensk; vprašal je namreč, ali ni preveč odvisna od predsednika vlade Wolfganga Schüssla. Pa tudi »profesorski« Fischer je bil očitno poučen, kako naj se vede. Zavrnil je, denimo, programski papir, ki mu ga je čez mizo ponujala kandidatka, in nastopal bolj bojevito, kakor so pričakovali od uglajenega in študioznega jurista.

Dan po tem, po vsej verjetnosti vrhuncu volilne kampanje, se je nadaljeval z bitko javnomnenjskih inštitutov, ki raziskujejo, kdo naj bi bil »zmagal«, in prihajajo do diametralno različnih ugotovitev. To je razumljivo, saj sta volilna tabora kandidata in kandidatke njihova odjemalca. Nekateri menijo, da bo v dneh do volitev, ki bodo 25. aprila, največ pridobil tisti, katerega volilna ekipa bo številnim volivcem in volivkam, ki oddaje niso gledali, bolj prepričljivo sugerirala vtis o zmagi »njenega« varovanca.

Majca Drčar-Murko

Politični potres zajel tudi Vojsko SČG

Labus spodnaša Tadića

Ker Đinđićevi demokrati nočejo v vlado, si je Labus po pilatovsko umil roke in spodnesel obrambnega ministra Tadića – Konec iluzij o demokratskem bloku

***Beograd* – Evropska unija je pred kratkim ugotovila, da so se reforme v SČG ustavile povsod, razen v Vojski SČG, naslednici nekdanje JLA, ki je izgubila vse vojne na območju bivše federacije. Nazadnje je izgubila še Kosovo, kjer si je Miloševićeva soldateska lizala rane in sproščala strasti, ki so pred petimi leti povzročile letalske napade Nata. Politični besednjak Slobodana Miloševića in njegovih je ta poraz spremenil v zmago nad »zločinci«, streznitev je nastopila po zamenjavi režima 5. oktobra 2000, zdaj pa nova oblast napoveduje odstavitev nosilca reform v vojski, obrambnega ministra Borisa Tadića.**

Od našega dopisnika

Vrhovni obrambni svet – v ožji sestavi predsedniki SČG, Srbije in Črne gore, v razširjeni pa še oba republiška premiera, obrambni minister SČG in načelnik generalštaba Vojske SČG – je sicer v sredo zvečer naložil obrambnemu ministrstvu, naj ustanovi sklad za reformo varnostne službe v vojski in pripravi zakon o vojski, vsi skupaj pa naj bi pripravili zakon o premoženju državne skupnosti SČG.

Na seji sta premiera Srbije in Črne gore Vojislav Koštunica in Milo Đukanović izrazila pripravljenost obeh vlad, da zagotovita redna izplačila plač v vojski in pokojnin vojaških upokojencev.

Toda tik pred sejo se je podpredsednik srbske vlade Miroljub Labus lotil »primera Tadić«. Napovedal je, da njegova stranka G-17 plus odreka podporo obrambnemu ministru SČG Borisu Tadiću. Zamerijo mu to, da njegova Demokratska stranka (DS) noče v Koštuničevo vlado, ki bi tako lahko postala večinska s podporo 146 mandatov od 250, kolikor jih je v srbski skupščini, predvsem pa to, »da obrambni minister noče sodelovati s srbsko vlado«.

Labusova stranka je že izbrala Tadićevega naslednika: obrambni minister naj bi postal 66-letni doktor mednarodnega prava Prvoslav Davinić, ki je bil v zadnjih štirih letih veleposlanik v zunanjem ministrstvu.

Boris Tadić, ki je za novico izvedel v letalu, ko se je vračal z uradnega obiska v Romuniji, je po pristanku na beograjskem letališču izjavil, da podpredsednik vlade govori neresnice. »Če ne bi sodeloval s srbsko vlado, bi kršil ustavo in zakone. Labusa zato pozivam, naj me ovadi in zoper mene zahteva kazenski pregon ali pa javno prizna, da je govoril tja v en dan,« je dejal.

Dosedanji obrambni minister Boris Tadić je bil po izvolitvi manjšinske vlade Vojislava Koštunice pripravljen sam odstopiti, a so mu kosovski dogodki to preprečili. »Bilo bi neodgovorno, če že ne strahopetno odstopiti v okoliščinah, ko so bili resno ogroženi nacionalni interesi. Razmere so narekovale pospešeno sodelovanje z Natom, Kforjem in Unmikom in utrjevanje obrambnega sistema države, ki nam je med drugim zagotovil mir na nemirnem jugu Srbije,« pojasnjuje Tadić.

Predsednik DS tudi zanika, da bi na pogovorih s prvim in drugim ministrom Vojislavom Koštunico in Miroljubom Labusom tekla beseda o vstopu DS v vlado ali o njenem sodelovanju z obrambnim ministrstvom. »Pogovarjali smo se le o junijskih predsedniških volitvah, pri čemer sta Koštunica in Labus zagovarjala izbiro skupnega predsedniškega kandidata med nestrankarskimi osebnostmi. Naša stranka je proti temu, ker bi tako na široko odprli vrata predsedniške palače radikalcu Tomislavu Nikoliću. Zato se je DS odločila, da na volitvah nastopi s svojim kandidatom,« pravi Tadić. Čez nekaj dni se bo kot predsedniški kandidat lahko posvetil samo pripravam na volitve.

Dosedanji obrambni minister SČG zdaj odpoveduje obiske, ki so bili dogovorjeni pred časom, med drugimi tudi obisk v Pentagonu, zato je predsednik SČG Svetozar Marović izrazil bojazen, da se utegne državna skupnost oddaljiti od začrtane poti v EU in Nato. Na drugi strani pa se je Koštunici in Labusu sesul načrt, da bo s Tadićem po prevzemu funkcije predsednika DS mogoče sodelovati tudi v okviru vladne koalicije.

»Ko so Koštunica in njegovi poiskali podporo vladi med Miloševićevimi socialisti, je bilo konec iluzij, da v srbski politiki obstaja t. i. demokratski blok. Moja stranka je lahko takšni vladi le opozicija,« je zdaj prepričan predsednik DS in predsedniški kandidat na junijskih volitvah v Srbiji.

Peter Potočnik

V srbski skupščini poteka razprava o posebnem zakonu za boj proti korupciji med izvoljenimi in imenovanimi funkcionarji. Ti morajo v dveh tednih po imenovanju objaviti podatke o svojem premoženjskem stanju, ki naj bi ga poslej preverjali vsaj enkrat na leto – in še dve leti po odhodu s funkcije. »Največ težav bo pri preprečevanju prelivanja milijonov iz državnega proračuna v zasebne žepe,« opozarja minister za državno upravo in lokalno samoupravo Zoran Lončar. Po zakonu funkcionarji ne bodo smeli sprejemati daril, vrednih več kot 3000 dinarjev (približno 11.000 tolarjev), nad izvajanjem zakona pa bodo bedeli protikorupcijski organi na državni, regionalni in lokalni ravni. V državi, ki je po zadnji raziskavi Svetovne banke o korupciji na desetem mestu med 28 tranzicijskimi državami, podkupljivih funkcionarjev ne bodo kazensko preganjali. Njihova imena in grehi se bodo znašli le v javnih občilih.

Srbija med strahom in pogumom

Politika, ki gradi na lažeh

Milošević je uporabil laž, da je ustvaril svoj bojni pohod na druge dele nekdanje Jugoslavije, nova oblast pa si je laž izbrala za sredstvo svojega obstoja

***Beograd* – V prestopnem letu je pravoslavna velika noč na isti dan kot rimskokatoliška. Zato je bil včeraj na veliki petek dela prost dan. V Srbiji se po besedah publicista, ekumenskega pripadnika Srbske pravoslavne cerkve Mirka Đorđevića udejanja novi balkanski fenomen. »Komunizem je izpodrinil beograjski antikomunizem, ki spominja na antisemitizem v državah, kjer ni Židov. Rdeče enoumje se je prelilo v črno-rdeče, ko je veliko cerkve v politiki in politike v cerkvi. Ta postaja ne le spoštovana, ampak prepoznavna politična sila,« ocenjuje Đorđević, ki ga je zaradi takšnega razmišljanja pravoslavni škof Atanasije Jevtić razglasil za »narodnega in državnega izdajalca«.**

Od našega dopisnika

Največja značilnost nove vlade, ki nima poguma, da bi pretrgala z Miloševićevim režimom, ima pa ga, da vrača njegove kadre na najrazličnejše položaje, je, da gradi svojo politiko na lažeh, s kakršnimi je Slobodan Milošević začel svoj bojni, gazimestanki pohod na druge dele tedanje Jugoslavije in nato vojno z mednarodno skupnostjo – končala se je z njegovim porazom po 78 dneh zračnih napadih Nata. Zdaj je mogoče v srbskem parlamentu spet slišati, da je 31. maja 1992 tedanja ameriška administracija uvedla sankcije proti tedanji ZR Jugoslaviji, ker je bila od vsega začetka sovražna Srbom, in so jo zato z lahkoto »preslepili« Bošnjaki in Hrvati, kakor je v četrtek svojim kolegom razlagal poslanec Miloševićevih socialistov Željko Obradović.

V enem mesecu, kolikor traja delovanje Koštuničeve vlade, je civilni upravitelj OZN na Kosovu Harri Holkeri dvakrat prišel v Beograd – in dvakrat so v Prištini morali zanikati beograjsko uradno sporočilo o vsebini pogovorov vodje Unmika z beograjskimi oblastniki. Pred nekaj dnevi je misija Mednarodnega denarnega sklada razočarana odpotovala iz Beograda, ta pa je njen odhod pospremil z izjavo, da je vse v najlepšem redu in da pričakuje skorajšnjo sklenitev novega sporazuma o nadaljnji denarni pomoči.

Zato tudi ni naključje, da nedavno odločitev ZDA o zamrznitvi pomoči Srbiji v uradni krogih Beograda obravnavajo, kakor da prva mednarodna kazen po 5. oktobru 2000 zadeva kakšno drugo državo. Ni srbska posebnost, da predvolilnih obljub skoraj nihče ne izpolni, ko pride na oblast, sta pa politika in laž svojevrstni fenomen tega prostora, ki ima tudi glede tega dolgo tradicijo, v kakršni ne bi bilo prostora za znamenitega barona Münchhausena. Minister za kapitalske naložbe Velimir Ilić je med obiskom v Novem Sadu nasedel prvoaprilski šali tamkajšnjega radia, ki si je izmislil ime in silno bogastvo nekega srbskega izseljenca v Ameriki. Rečeno je bilo, da se bo dobršni del tega bogastva prelil v Novi Sad, minister pa je izjavil, da tega poslovneža dobro pozna, da je z njim že navezal stike in ga pridobil za nekatere projekte v Srbiji.

Pretiravanja o tem ali onem, zlasti pa graditve politike na neresnicah, je toliko, da jih ne bi bilo nemogoče stlačiti na več časopisnih strani, podobno je glede kadrovskih sprememb, ki po besedah poslanca Demokratske stranke Borisa Pajtić pomenijo »revizijo vsega, ka je bilo v zadnjih treh letih storjenega«. Očitno je, da je ž zdaj mogoče reči, da Koštuničeva vlada spreminja Srbijo partijsko državo. Srbski premier Vojislav Koštunica je v pogovoru za londonski *Financial Times* izjavil, da si njegova vlada želi globljega dialoga s haaškim sodiščem, da bi odpravi vse dosedanje sporazume, d. pa bi lahko haaškim obtožencem sodili doma in da bi po obsodbi doma prestajali tudi kazen.

Predstavnica urada haaškega sodišča v Beogradu Aleksandra Milenov opozarja Koštunico, »da je dolžnost vsake države, ki ve, kje so obtoženci da jih aretira in izroči haaškemu sodišču«.

Na prostosti je v tem trenutku še 16 srbskih obtožencev in med njimi jih je kar nekaj, ki se pred mednarodno roko pravice sploh ne skrivajo, razen generala Ratka Mladića in Radovana Karadžića. Tega brez uspeha išče vsa mednarodna skupnost, na drugi strani pa brez težav komunicira z založniki svojih knjig v Beogradu.

Peter Potočnik

Srbija: trideset dni Koštuničeve vlade

Utiranje poti radikalcem

Bivši ameriški veleposlanik v Beogradu o Koštuničevih napakah in nevarnem početju Carle Del Ponte – Novi premier postavlja na oblast Miloševićeve kadre

***Beograd* – Srbski pravosodni minister Zoran Stojković je prvi član vladnega kabineta premiera Vojislava Koštunice, ki se je ugriznil v jezik. »Posebni oddelek okrožnega sodišča v Beogradu za organizirani kriminal in vojne zločine dela dobro,« je med obiskom posebnega sodišča izjavil minister, ki je ob nastopu funkcije napovedal njegovo razpustitev. Drugi ministri za zdaj ne napovedujejo priznanja svojih napak, ki jih je bilo v enomesečnem delovanju Koštuničeve vlade za zvrhan koš; zato je celo bivši ameriški veleposlanik v Beogradu William Montgomery izrazil resno zaskrbljenost za usodo Srbije.**

Od našega dopisnika

»Ta vlada je obsojena na neuspeh, ki bo odprl pot na oblast radikalcem,« je v pogovoru za torkovo številko beograjskega dnevnika *Blic* izjavil Montgomery. Med drugim zgroženo ugotavlja, da se nacionalizem v Srbiji krepi, in opozarja, da se države oddaljuje od sveta in Evrope, »zaradi česar bo navadnim smrtnikom še teže, kakor jim je danes«.

V Srbiji in še bolj v tujini bo nemara najbolj odmevala ostra kritika, ki jo je dosedanji ameriški veleposlanik v Beogradu namenil glavni haaški tožilki Carli Del Ponte, ki da nenehno besediči, da se haaška obtoženca general Ratko Mladić in občasno Radovan Karadžić v Srbiji skrivata pred mednarodno roko pravice.

»Nihče ne ve, kje je njuno skrivališče. Zato so takšne izjave tožilke Del Pontejeve zelo nevarne,« ugotavlja William Montgomery. A to je že druga zgodba, ki ne more spremeniti dejstva, da nova oblast v Beogradu ne izpolnjuje svojih mednarodnih obveznosti do haaškega sodišča.

Medtem ko Hrvaška, čeprav s težkim srcem, pošilja v Haag nove obtožence – v ponedeljek je poslala šest političnih in vojaških voditeljev nekdanje paradržave Hercog Bosne, med njimi tudi upokojenega generala Slobodana Praljka, ki je pred 12 leti ukazal porušiti znameniti stari most v Mostarju –, član vodstva Miloševićevih socialistov Dušan Bajatović celo napoveduje, da se bodo morali v Srbiji vsi, ki so pošiljali obtožence v Haag, »zagovarjati in sprejeti posledice«.

Ta izjava ni iz trte izvita, kajti na pomembne položaje v vladi in v državnih podjetjih prihajajo predstavniki starih sil, ki so bile formalno poražene po nekajurni revoluciji 5. oktobra 2000, ko je Slobodan Milošević uradno izgubil oblast.

Tako je, denimo, postal pomočnik pravosodnega ministra dosedanji načelnik pošte v Jagodini Goran Jovović, član Miloševićevih socialistov, generalni direktor srbskih železnic oziroma ŽTP Beograd pa gostilničar iz Vrnjačke banje Milanko Šaranić, ki je bil nazadnje član Jugoslovanske levice Miloševićeve žene Mirjane Marković.

Čeprav poskuša minister za kapitalske naložbe v Koštuničevi vladi prepričati javnost, da je Šaranić »diplomirani ekonomist in izvrsten strokovnjak«, se ni mogoče znebiti vtisa, da se skozi napol priprta velika in na stežaj odprta mala vrata vračajo na oblast in v središče gospodarske moči srbske politike stare sile, o katerih so bili mnogi prepričani, da bodo po padcu Miloševićevega režima končale na smetišču zgodovine.

Da Koštunica in njegovi lažje sodelujejo z Miloševićevimi privrženci – ki s Šešljevimi radikalci, arkanovci in še nekaterimi že lep čas sestavljajo t. i. protihaaški lobi – kakor pa s politično opcijo, ki jo je poosebljal pokojni srbski premier Zoran Đindić, je bilo nakazano že 1. aprila 2001, ko so v Beogradu priprli Slobodana Miloševića. Potrdilo pa se je 28. junija istega leta, ko je Đindiću in njegovim uspelo Miloševića spraviti v Haag. A to je bil začetek konca močne vladne koalicije Dos, ki je potem čedalje hitreje pešala in propadala.

Politični analitik Slobodan Antonić v tej luči, predvsem pa v luči sedanjega dogajanja na srbskem političnem prizorišču pojasnjuje, zakaj je za Koštunico in njegove veliko manj boleče sodelovanje s Šešljem in Miloševićem kakor z Đindićevimi nasledniki. »Demokratska stranka Srbije Vojislava Koštunice ni občutila ne simbolične ne psihološke zmage nad Đindićem in njegovo opcijo. Od tod svojevrstna politična frustracija, ki je za politično elito stranke globlja in pomembnejša kakor za njene volivce,« trdi Antonić.

Problem pa je, da ceno te frustracije plačujejo predvsem navadni smrtniki, ki bodo po Williamu Montgomeryju jutri živeli še slabše kakor danes, če se bodo dogodki razvijali v smeri, ki so jo Koštunica in njegovi začrtali po decembrskih parlamentarnih volitvah v Srbiji.

Peter Potočnik

Ni strahu, da bi se na junijskih predsedniških volitvah spopadla le radikalec Tomislav Nikolić in demokrat Boris Tadić. Kandidaturo sta namreč že napovedala arkanovec Boris Pelević in zagovornik podobne politične opcije Marjan Rističević, medtem ko koalicija manjšinske vlade še razmišlja o svojem predsedniškem kandidatu. Enako velja tudi za Miloševićeve socialiste in še nekatere druge izmed več kot 270 registriranih strank.

Gostujoče pero

Miomir Žužul ne bo padel v objem Dimitriju Ruplu

Ko bo v petek, 9. aprila, hrvaški zunanji minister Miomir Žužul prišel v slovensko zunanje ministrstvo, verjetno ne bo melodramatično padel v objem slovenskemu kolegu Dimitriju Ruplu. Če se bo takšna »ljubezen« že izrazila, pa bo to gotovo zgolj kulisa, za katero bodo skrili velikanske razlike v pogajalskih položajih obeh vlad. Sicer pa te razlike med pogajalci niso nič novega. Za trezнejše analitike so bile očitne že v časih zagrebških objemov. Razlike so bile jasne tudi hrvaškemu ministru Žužulu in zdi se, da je edino Rupel potreboval malo več časa, da je sam, ali s pomočjo koga drugega, končno dojel, v kakšnem položaju se je znašel.

Glavni problem v odnosih med državama je razmejitev. Pogajalska pozicija Sanaderjeve administracije je jasna: po njegovem mnenju so odpravljeni vsi problemi v zvezi z mejo, razen razmejitve na morju, ker pa Piranski zaliv (zadnje leto ga tukaj imenujejo Savudrijski zaliv) nima nikakršnih posebnih zemljepisnih značilnosti, ni nikakršnih razlogov, da bi morali mejno črto od usija Dragonje potegniti kako drugače kako po sredini. Slovenija je v tem primeru zemljepisno prikrajšana država, saj njeno ozemeljsko morje nima stika z mednarodnimi vodami Jadrana. Zato ima pravico do prehoda skozi ozemeljske vode sosednjih držav in sodelovanja pri ulovu ribjih preseżkov v njihovem gospodarskem pasu. SOPS ureja še več kot to – pravice slovenskih ribičev, da lovijo tudi v hrvaških ozemeljskih vodah. Ko je Žužul je za svojega svetovalca in glavnega zaupnika pri pripravah na pogajanja o meji imenoval kontroverznega mednarodnega pravnika in nacionalističnega politika Davorina Rudolfa ter s tem nedvoumno oznanil, da so stališča, ki jih je ta javno navajal in tudi zagovarjal, ko je v zgodnjih devetdesetih letih vodil hrvaško stran dvostranske komisije za mejo, tudi njegova.

Rupel je s svojim ravnanjem takoj po hrvaških volitvah konec novembra lani, ko se je najprej tajno sestajal z novim hrvaškim zunanjim ministrom (svojim prijateljem iz washingtonskih veleposlaniških časov), nato pa kot prvi tuji diplomat pohitel v Zagreb na obisk k »prijatelju« – in to v času, ko so bili v EU zelo zadržani, ker se je na Hrvaškem vrnila na oblast nacionalistična administracija – narcdil hrvaškemu premieru Sanaderju in njegovemu ministru Žužulu velikansko uslugo. Pri tem pa je odigral zelo naivno igro, tako kot se je to zgodilo tudi vodji srbske narodnostne manjšine na Hrvaškem. Že konec leta je namreč EU postavila tri trdna merila, ki jih mora Hrvaška izpolniti, da bi evropska komisija sploh proučila hrvaško prošnjo za polnopravno članstvo v EU: vrnitev vseh beguncev in varstvo manjšinskih pravic, območno sodelovanje in sodelovanje z Mednarodnim kazenskim sodiščem za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije (ICTY).

Danes ni nič več jasno, kakšen bo izid tega kroga dialoga med Zagrebom in Brusljem, zdi pa se, da je Sanaderjevi vladi to vse manj pomembno. Med volitvami leta 2003 so se namreč skoraj vse stranke zavzemale za pospešitev pogajanj o polnopravnem članstvu, koalicija je opozarjala, da bi mogla zamenjava oblasti ogroziti dosego zastavljenega cilja – pridružitev Hrvaške skupini, v kateri sta Bolgarija in Romunija. Sanader pa je trdil, da bo njegova vlada le še pospešila priprave za polnopravno članstvo. S svojimi lanskimi izjavami o »črni lisi na zemljevidu Evrope« je Rupel objektivno škodil takratni administraciji, z drugačno retoriko po volitvah in izrekanjem podpore hrvaški evropeizaciji pa je pomagal Sanaderjevi vladi. Medtem so se razmere spremenile. Po eni strani se na Hrvaškem zelo povečuje evroskepticizem, po drugi strani pa Sanader in Žužul pripravljata kompenzacijo za morebitni neuspeh evropeizacije s članstvom v zvezi Nato. V nasprotju od Slovenije, ki je dokaj zadržana do politike »nove Evrope« in poskusov Busheve administracije, da bi po vilniuški skupini destabilizirala EU, je Sanader eden od najbolj goretih privržencev politike »nove Evrope«. Žužul pa se odkrito navdušuje za dosedanjo poljsko politiko in se zavzema za Hrvaško kot »Izrael na zahodnem Balkanu«, torej zadnje območje dokajšnje trdnosti in oporišče ameriškega zaveznštva na robu huntingtonskega »spopada civilizacij«.

Procesi drugod po »zahodnem Balkanu« ustrezajo Sanaderjevi vladi. Popolna nestabilnost Srbije in Črne gore, negotovost na Kosovu, pa tudi težko obvladljive razmere v Bosni vplivajo na to, da se seznam evropskih zahtev do Hrvaške vztrajno krajša. Hrvaška vlada še naprej trdi, da je edini nerešeni problem med njo in Brusljem pobegli haaški obtoženec Ante Gotovina, vendar je jasno, da so haaški problemi bistveno bolj zapleteni. Ta administracija se namreč noče odreči Tuđmanovi paradigmi, z zadnjimi obtožnicami pa je jasno določeno, da so bile operacije, ki jih je Tuđman načrtoval za to, da bi etnično sestavo Hrvaške prilagodil svojim željam, »zločinska dejanja« – da ga je torej samo smrt rešila pred jetniškimi dnevi, ki bi jih preživljal skupaj s Slobodanom Miloševičem. Čeprav je premier Sanader sodeloval pri izročitvi novih haaških obtožencev, si je obdržal manevrski prostor za odkrito vračanje k izvirnim Tuđmanovim pozicijam, hrvaška javnost pa se od evrooptimizma vse bolj nagiba k vrednotam, ki so Hrvaško zaznamovale v devetdesetih letih.

Po vsem tem bi bilo razumno pričakovati, da bo hrvaški minister Žužul v Ljubljano pripotoval bistveno oslabljen. Po eni strani je po volitvah v Španiji in po »ponovnem osredotočenju na strategijo« poljske zunanje politike njegova zasnova izsiljevalske »nove Evrope« propadla, po drugi strani pa se je njegov položaj na Hrvaškem precej omajal zaradi številnih afer (najhujša je bila ta, da so ga zalotili pri hudem davčnem prekršku). V resnici pa je ravno narobe, saj prihaja v Ljubljano trdno na pozicijah svojega svetovalca Davorina Rudolfa. V povezavi s Slovenijo bi moralo njegov položaj dodatno oslabiti tudi dejstvo, da propadajo tristranska pogajanja o režimu upravljanja Jadrana, ki jih s kolegi iz Italije in Slovenije v imenu Hrvaške vodi državni sekretar Hido Biščević, a tudi to ne bo vplivalo na njegovo vedenje. Če se bo Italija umaknila iz nadaljnjih pogovorov – to se utegne zgoditi po sestanku v sredo, 7. aprila, v Pulju –, bo jasno, da so možnosti, da bi Italija ratificirala sporazum o stabilizaciji in pridružitvi Hrvaške EU le še neuresničljive sanje. A ker Hrvaško žedalje bolj preplavlja »novi nacionalizem«, vladi tudi to ne bo kdove kako škodilo.

Čim slabši je hrvaški evropski položaj in čim manj možnosti ima, da v kratkem postane kandidatka za članstvo v EU, tem trša so pogajalska izhodišča hadezejevske diplomacije. Jasno je, da se minister Rupel s svojim hrvaškim kolegom ne more dogovoriti niti o bistvu stvari, torej skleniti dogovora o razmejitvi (bolje povedano, poiskati formule za izvajanje sporazuma Račan-Drnovšek), sicer pa se s takšno hrvaško administracijo ni mogoče sporazumeti niti glede arbitraže.

Vprašanje pa je, ali bo Žužul zmagovalec v vojni, ki jo je začel z izkušenim predsednikom Mesićem, čigar uradu je njegovo ministrstvo prikrilo bistvene informacije o mednarodnih procesih (pomembnih zapiskov, ki v zunanje ministrstvo prihajajo z veleposlaništev, kratko malo ne pošiljajo predsedniku, ki po hrvaški ustavi tudi oblikuje zunanjo politiko), predsednik pa je poleg tega javno izjavil, da se ministrstvo z njim nikoli ne posvetuje o imenovanju voditeljev diplomatskih misij, čeprav jih po zakonu imenuje prav on. HDZ je Mesiću najprej zagrozila, da bi se mogli odločiti za spremembo ustave in mu tako odvzeti pooblastila v mednarodnih odnosih, a za kaj takega nima dovolj moči.

Ko bo hrvaški minister Žužul prišel v Ljubljano, bodo njegovi sogovorniki le stežka ocenili, ali se pogovarjajo z ministrom v odhajanju ali z ministrom, ki še vedno trdno sedi v sedlu. Jasno pa je, da je zadržanost, s katero ga morajo pričakati, malce zapoznela, saj bi – če bi Rupel in njegovi sodelavci to zadržanost pokazali v prvih dneh Sanaderjeve vlade – »območno sodelovanje« morda le ostalo eno od nujnih pogojev evropske komisije za dialog s Hrvaško.

Davor Gjenero

Predsedniške volitve v Srbiji

Šešlju se nasmiha še ena zmaga

Šešljev namestnik Nikolić je prepričan, da bo predsednik Srbije – Ga bo Đinđićev demokrat Tadić postavil na laž?

***Beograd* – Od 29. decembra 2002 Srbija nima izvoljenega predsednika. Takrat se je iztekel petletni mandat Milanu Milutinoviću, ki se je potem kmalu preselil v sheveningenski zapor, kjer kot haaški obtoženec čaka na sojenje. Po treh neuspelih poskusih, ki so se zvrstili od 29. oktobra 2002, bo Srbija na volitvah 13. junija po vsej verjetnosti dobila predsednika. V srbski skupščini so namreč razveljavili določilo o nadpolovični udeležbi volivcev v prvem krogu glasovanja in tako odpravili razloge, zaradi katerih so propadle prejšnje predsedniške volitve.**

Od našega dopisnika

Zaradi tega določila na zadnjih predsedniških volitvah ni bila priznana zmaga radikalcu Tomislavu Nikoliću, ki so mu pred volitvami, podobno kot Vladimirju Mečiarju na Slovaškem, javnomnenjske raziskave pripisovale kvečjemu drugo mesto v prvem in častno poraz v drugem krogu.

»Nam se ne mudi, toda kolesa zgodovine ni mogoče zaustaviti. Novembra sem ponižal favorita tedanjega Dosa Dragoljuba Mićunovića, zdaj čakam, da se z menoj pomeri Vojislav Koštunica, ki ga jemljem za edinega resnega protikandidata. Drugih ne vidim,« samozavestno pravi predsedniški kandidat Srbske radikalne stranke (SRS) Tomislav Nikolić.

V soboto je glavni odbor Demokratske stranke (DS) ob podpori Državljanske zveze Gorana Svilanovića, Demokratskega centra Dragoljuba Mićunovića in Demokratske unije Žarka Koraća podprl kandidaturo svojega predsednika Borisa Tadića na junijskih predsedniških volitvah. O takšni podpori razmišljajo še v drugih strankah, ki so sestavljale vladno koalicijo Dosa, razen v Demokratski stranki Srbije (DSS) srbskega premiera Vojislava Koštunice.

Ta je v pogovoru za nedeljsko izdajo *Politike* zanikal govorice, da bi po dveh spodletelih poskusih v volilnem letu 2002 utegnil še enkrat kandidirati na predsedniških volitvah. »Doslej ni bilo še nikakršnih pogovorov in dogovorov o skupnem predsedniškem kandidatu demokratskega bloka. Mislim, da tako velika stranka, kakor je DSS, mora imeti svojega predsedniškega kandidata, toda to v nobenem primeru ne bom jaz,« pravi Koštunica.

Po mnenju političnega analitika Srđana Bogosavljevića takšna odločitev ne bi bila slaba, ker favoritu, radikalcu Tomislavu Nikoliću, ne daje možnosti za zmago v prvem volilnem krogu, v drugem krogu pa se lahko razmerja sil spremenijo.

»Po zadnjem glasovanju v srbskem parlamentu, ko so Koštuničevi demokrati v taboru z Miloševićevimi socialisti in Šešljevimi radikalci izglasovali sporni zakon o pomoči haaškim obtožencem in njihovim družinskim članom, je konec iluzij o delovanju nekakšnega demokratičnega bloka na srbskem političnem prizorišču,« pravi Bogosavljević.

Zdaj iz Koštuničevega tabora celo namigujejo, da utegnejo podpreti kandidaturo Borisa Tadića, če bo njegova stranka pojasnila, zakaj ni podprla manjšinske vlade in drugih predlogov DSS v parlamentu. Temeljito bi morala spremeniti dosedanji odnos, meni član vodstva DSS Nebojša Bakarac, ki pa se tako kot Koštunica nagiba k lastnemu kandidatu DSS.

Svojega kandidata na predsedniških volitvah bodo imeli tudi Miloševićevi socialisti (SPS), napoveduje predsednik glavnega odbora Ivica Dačić. 'Mali Sloba', kakor mu pravijo, navaja, da še niso izbrali imena, slišati pa je, da poskušajo številni privrženci nagovoriti haaškega obtoženca Slobodana Miloševića, naj sprejme kandidaturo. To bi bila še ena izmed mnogih provokacij mednarodne skupnosti, kakršne si je v zadnjem obdobju privoščila srbska politika.

»Naš namen je ustaviti oddaljevanje Srbije od Evrope. Zato moramo najprej dokazati, da so govorice o nepremagljivosti predsedniškega kandidata Šešljevih radikalcev Tomislava Nikolića, neutemeljene. Radikalci še nikoli doslej niso bili volilni zmagovalci, poleg tega pa se ljudje dobro spomnijo, kako je bilo tedaj, ko sta si v Srbiji delila oblast Milošević in Šešelj,« utemeljuje svojo odločitev za kandidaturo na predsedniških volitvah naslednik Zorana Đinđića v njegovi stranki Boris Tadić.

»Na volitve gremo z načrtom evropske Srbije, kakršnega je zasnoval in do smrti uresničeva pokojni premier. In prepričan sem, da lahko zmagamo,« dodaja predsedniški kandidat Tadić.

Pred negotovim dnevom volitev, ki ga je v nedeljo opoldne razpisal vršilec dolžnosti predsednika republike Predrag Marković, je znano le to, da bi morebitna zmaga Tomislava Nikolića na predsedniških volitvah Srbijo še bolj oddaljila od Evropske unije, kakor jo je dosedanje kljubovanje s haaškimi obtoženci – čeprav lahko v tem primeru njegovo zmago ogrozi napovedana nova srbska ustava, pravzaprav ustavna listina, ki jo nameravajo sprejeti do pravoslavnega Vidovega dne, to je do 28. junija.

Po novem naj bi predsednika republike volili v parlamentu in ne na neposrednih volitvah, napovedujejo avtorji. Težava pa je, da je mogoče ustavne spremembe izpeljati le s podporo dveh tretjin glasov poslancev. In ta račun se brez radikalcev, ki imajo v parlamentu 82 mandatov, kratko malo ne izide.

Peter Potočnik

Črnogorci dobili materni jezik

Prvi korak k odcepitvi?

Ravnatelji v Črni gori dobili navodilo, naj namesto o srbohrvaškem govorijo o maternem jeziku – V državi veliko hujših težav

***Podgorica* – Minister za izobraževanje v vladi Črne gore dr. Slobodan Backović je ravnateljem šol ukazal, naj ime predmeta »srbskohrvaški jezik« zamenjajo z novim imenom »materni jezik«. Na prvi pogled bi bilo mogoče ob tem – glede na druge države – pomisliti, da je to strokovno vprašanje in da te zamenjave javnost nasploh ne doživlja predvsem kot politične zahteve, vendar jo ima prosrbski del javnosti za separatistični ukrep in podpisuje različne peticije ter grozi s protesti. Drugi del javnosti jo tudi doživlja podobno, vendar jo podpira, ker meni, da je to prvi korak k uradnemu priznanju »črnogorskega jezika« za ustavnega, torej državnega in edinega ne le v šolah, temveč tudi v administraciji.**

Od našega dopisnika

Po sedanji ustavi je uradni jezik v Črni gori srbski z ijekavsko izgovarjavo. Na nedavnem popisu prebivalstva se je od 672.656 prebivalcev Črne gore za Črnogorce izreklo 40,64 odstotka anketiranih, 21,57 odstotka pa jih je v popisne liste zapisalo, da govorijo črnogorski jezik. Za srbskega se jih je odločilo 59,67odstotka. Po mnenju ministra Backovića je »zasebna stvar«, kako bo nekdo imenoval svoj materni jezik, če bodo ustavotvorci razglasili za uradnega tudi črnogorski jezik. Srbsko-hrvaški jezik so tudi drugi »bratski narodi« poimenovali s svojimi imeni – hrvaški, srbski, bošnjaški. Ni dvoma, da gre za vprašanje, ki ni le lingvistično, saj se (ne)obstoj črnogorskega jezika razume kot skrajna linija »obrambe« srbstva oziroma črnogorstva ali, bolj konkretno, kot prvi korak k odcepitvi Črne gore od Srbije.

To vprašanje je sicer nenehno v ospredju in izziva burne polemike. Ko je pred kratkim Svetozar Marović, sedanji predsednik državne skupnosti SČG, zatrdil, da triletni rok za razpis referenduma, ki so ga napovedali Črnogorci, začenja veljati od dneva, ko so sprejeli ustavno listino, on pa je bil izbran za prvega predsednika sveta ministrov, je to v Podgorici zbudilo močno negodovanje s stališčem, da se je »odštevanje« začelo takrat, ko je nehala obstajati Zvezna republika Jugoslavija oziroma s podpisom beograjskega sporazuma (14. marca 2002). V skladu s tem mnenjem bi referendum v Črni gori moral biti že prihodnje leto. V tem smislu so Marović zamerili tudi člani vodstva njegove stranke in ob tem svojega strankarskega tovariša vprašali, ali si prizadeva referendum odložiti zato, da bi »obdržal naslanjač«. To sta podprla tudi ugledna strokovnjaka za ustavno pravo akademika Mijat Šuković in Blagota Mitrić. Prvi je spomnil, da je bila Kraljevina SHS ustanovljena leta 1918, njeno prvo ustavo pa so sprejeli tri leta pozneje, za začetek »obstoja« nekdanje SFRJ pa je veljal november 1943, čeprav je prvo ustavo dobila leta 1946. Mitrić meni, da ima beograjski sporazum tudi po mednarodnem pravu primat nad ustavno listino, katere sprejetje so namerno odlagali, da bi poskusili odložiti rok tudi za črnogorski referendum ali pridobiti čas, v katerem bi lahko bili izpolnjeni pogoji, da ga sploh ne bi bilo.

Če sklepamo po medijski kampanji, sta tako razmišljanje in zahteva po referendumu prevladujoča. Analitiki menijo, da bi nove notranje težave lahko pripeljale do negotovosti. Zdaj je v ospredju mnenje, da Črna gora še nima jasnega stališča mednarodne skupnosti, ki je zanjo zelo pomembno. Če ga bodo še naprej odlagali, čeprav bo ugodno, nazadnje v tako kratkem času ne bodo mogli pripraviti referenduma. Sedanje stanje obremenjujejo tudi številna notranja krizna vprašanja, ki bi ali ne bi zagotavljala želenega uspeha na referendumu.

V črnogorskem parlamentu so namreč že več mesecev izredne razmere, ker deluje brez opozicije. Opozicija svojega bojkota ne namerava prekiniti, ampak ga pojasnjuje z novimi razlogi. Formalno zahteva izredne volitve, vendar je gotovo, da ji umik ustreza iz drugih razlogov. Najpomembnejši je ta, da poskuša s tem prikriti svojo nemoč in razcepljenost. To bi vendarle lahko minilo brez večjih pretresov, če ne bi bilo drugih težav. Vlada Mila Djukanovića tudi po najnovejših anketah, zaradi čedalje slabšega standarda državljanov, niza še vedno nepojasnjenih afer (tihotapljenje, trgovanje s spolnostjo in podobno), sumljivih in sorazmerno slabih privatizacijskih uspehov, propadanja številnih podjetij, rasti brezposelnosti in vsakdanjih stavk ter zaradi zapiranja v najožje strankarske in nepotistične kroge odločanja bliskovito izgublja zaupanje državljanov, saj je skoraj tretjina anketiranih povedala, da ni zadovoljna z njenim delom. Djukanovićeva DPS je res še vedno najbolj priljubljena, vendar na političnem prizorišču čedalje bolj odločno nastopa tudi Skupina za spremembe, ki ima, kar zadeva državna vprašanja, enaka stališča kot Djukanovićeva stranka, vendar se ta očitno razlikujejo, ko gre za gospodarske in druge notranje reforme. Zato jo podpirajo tudi pristaši DPS. V prid trditvi, da zares ogroža sedanjo vladajočo koalicijo, govori dejstvo, da je njen voditelj Nebojša Medojević postal najbolj popularna politična osebnost. Če bi Skupina za spremembe kmalu postala tudi politična stranka, bi se položaj za Djukanovića in njegovo DPS lahko občutno poslabšal.

Branko Jokić

Skupščina SČG sprejela resolucijo o Kosovu

Radikalci spet jezni

Resolucija govori tudi o kaznovanju krivcev za krvave nemire na Kosovu – Radikalci na skupščini v majicah s Šešljevo sliko

***Beograd* – Tudi skupščina državne skupnosti Srbija in Črna gora je s 76 glasovi sprejela resolucijo o Kosovu. Ker z njeno vsebino niso zadovoljni, so Šešljevi radikalci, ki so najmočnejša poslanska skupina tudi v srbsko-črnogorskem parlamentu, ob nastopu dosedanjega zunanjega ministra SČG Gorana Svilanovića zapustili skupščinsko dvorano. »Ta dokument je precej slabši od republiškega, saj vso odgovornost za reševanje kosovskega vprašanja prenaša na mednarodno skupnost, hkrati pa nobene odgovornosti ne nalaga našim oblastnikom,« pojasnjuje Šešljev namestnik Tomislav Nikolić.**

Od našega dopisnika

Ob prvi obletnici sprejema SČG v Svet Evrope se je skupščinskega zasedanja udeležil tudi generalni sekretar sveta Walter Schwimmer. Njegov govor je trideset poslancev radikalne stranke poslušalo stoje, vsi pa so si oblekli majice z likom haaškega obtoženca Vojislava Šešlja.

Nemara ta provokacija ponazarja bistvo nesporazumov mednarodne skupnosti z uradnim Beogradom. Schwimmer je navajal, da se po sprejemu SČG skoraj nič ni spremenilo na bolje, se pravi, da najmlajša članica Sveta Evrope ni izpolnila niti ene sprejete obveznosti – od haaškega sodišča do nujnih sprememb ustave in vladavine prava – ki so ostale le na papirju. Srbija in Črna gora sta tudi zelo malo storili, da bi se skladno z beograjskim sporazumom o preoblikovanju nekdanje države čim prej približali Uniji in njenim merilom, na kakršne je dan prej v srbskem parlamentu opozarjal vodja misije EU v Beogradu Jeffry Barrett.

Bruselj drugače ocenjuje, da je SČG ohranila gospodarsko stabilnost, četudi so ekonomske reforme, ki zadevajo nujne strukturne spremembe, občutno upočasnili, glavni vzrok pa so prepiri v politiki, ki so v marsičem podobni tistim o Kosovu in v zvezi s Kosovom. Te razmere sta do 12. marca lani zrcalila srbski premier Zoran Đindić in zadnji jugoslovanski predsednik Vojislav Koštunica, naslednik pokojnega premiera, ki sta se prepirala o tem, ali je treba dati prednost reformam, strukturnim spremembah v gospodarstvu, lastninjenju podjetniškega premoženja, izpolnjevanju mednarodnih obveznosti, kar je zagovarjal Đindić, ali pa je pred vsemi temi nalogami najprej treba spremeniti ustavo in zakone.

»Če se želite priključiti Evropski uniji, morate izpolnjevati mednarodne obveznosti in brez zadržkov sodelovati s haaškim sodiščem,« poudarja Barret, ki nekaj napredka vidi v političnih reformah, predvsem v vojski, medtem ko krepko zaostajajo reforme v pravosodju in policiji – in to v regiji, kjer je le kriminal na izjemno visoki ravni.

Medtem ko oblast v Srbiji zelo kritično ocenjuje delovanje Unmika in Kforja na Kosovu, zlasti projekt civilnega upravitelja Harrija Holkerija in mednarodne skupnosti, ki mu že dolgo pravijo »standardi pred statusom Kosova«, je v parlamentu SČG slišati tudi drugačne tone. Predsednik državne skupnosti Svetozar Marović je izjavil, da ministrski svet SČG, ki ga tudi vodi, še ni dobil uradnega stališča Washingtona, EU in Nata do kosovskega vprašanja, in da uradno ni seznanjen z vsebino načrta, ki ga je pred nekaj dnevi v Prištini ob podpori svetovnih centrov moči objavil Harri Holkeri. »Kosovsko vprašanje je mogoče rešiti le v tesnem sodelovanju z mednarodno skupnostjo. Zato tudi naša država podpira projekt demokratizacije Kosova pred dokončno odločitvijo o statusu te pokrajine,« navaja Marović.

Srbska vlada daje prednost decentralizaciji Kosova, ki je za marsikoga le drugo ime za politično in ozemeljsko razdelitev Kosova, saj ne vidi nobenih možnosti za skupno življenje albanskega in nealbanskega življa oziroma za multietičnost pokrajine. Pri tem navajajo, da je bilo od prihoda mirovnih sil na Kosovu junija 1999 do zdaj s Kosova pregnanih 250.000 ljudi, 3000 Srbov in drugih Nealbancev pa pogrešajo. Uničenih ali močno poškodovanih je 150 pravoslavnih cerkva in samostanov, požganih 40.000 srbskih domov, kulturnih in zdravstvenih objektov – vse, ne le tisto, kar je bilo poškodovano in uničeno v zadnjih nemirih, pa bi bilo treba čim prej začeti obnavljati.

Tudi resolucija skupščine SČG govori o prijetju in kaznovanju storilcev krvavih nemirov na Kosovu in obnovi porušenega, o doslednem izvajanju kosovske resolucije varnostnega sveta, sprejete 10. junija 1999, ki vsakomur na Kosovu zagotavlja varno bivanje in delovanje – ne glede na nacionalno, versko ali drugo pripadnost, zaradi česar morata Unmik in Kfor delovati tako, da v kali zatreta kakršne koli poskuse izbruhov sovražnosti bodisi na eni bodisi na drugi strani.

»Standardi pred statusom Kosova – to je politika ZDA in EU, ki smo ji v celoti izpostavljeni tudi mi,« je poudaril predsednik in prvi minister SČG Svetozar Marović. Tudi evropski parlament je sprejel dokument, v katerem obsoja kakršno koli nasilje, zlasti pa poskuse etničnega čiščenja pokrajine, novo pa je to, da zahteva pospešeno iskanje poti do dokončnega položaja Kosova. To pa je vseskozi vroča kaša v skledi, okoli katere plešejo lokalna, srbska in mednarodna politika.

Peter Potočnik

Razpis predsedniških volitev v Srbiji

Beograd – Predsednik srbske skupščine in v.d. predsednika Srbije Predrag Marković, sicer član G-17 plus, je včeraj opoldne za 13. junij razpisal predsedniške volitve v Srbiji, ki jih bodo izvedli po spremenjenem Miloševićevem zakonu. Ta po novem ne zahteva več kot 50-odstotne udeležbe volivcev, zaradi katere so doslej propadle predsedniške volitve, ki so jih ponavljali od 19. oktobra 2002. Za zdaj sta znana le dva kandidata: radikalec Tomislav Nikolić, ki je po javnomnenjskih raziskavah že zmagovalec, in predsednik Demokratske stranke Boris Tadić, ki pa je prepričan o svoji zmagi, čeprav ima malo možnosti, da bi ga podprla Demokratska stranka Srbije Vojislava Koštunice. Kakor koli, po vsej verjetnosti bo Srbija sredi junija po četrtem poskusu dobila novega predsednika. ***P. P.***

Žrtve vzdržujejo zločince

Koalicija Koštunica-Milošević-Šešelj je davkoplačevalcem naprtila stroške haaških sojenj – Kot da bi iz države delali greznico

Peter Potočnik iz Beograda

Narobe svet je v Srbiji videti tak, kakor ga opisuje Veljko Stambolić, sin bivšega predsednika srbskega predsedstva Ivana Stambolića, ki ga je 25. avgusta 2000 dal ubiti Slobodan Milošević. »Dočakal sem dan, na kakršnega ne bi mogel pomisliti niti v sanjah, ko je vsa Srbija začela plačevala ljudi, ki so nas spravili v prepad, moja družina pa tiste, ki so nas zavili v črnino. Nekateri izmed njih so v Haagu, drugi na prostosti, mi pa so tukaj povsem nemočni. Katastrofa,« pripoveduje Veljko Stambolić.

Zakon o pomoči haaškim obtožencem in njihovim svojcem, ki ga je srbska skupščina z glasovi Demokratske stranke Srbije premiera Vojislava Koštunice, Šešljevimi radikalci in Miloševićevimi socialisti sprejela v torek, je zelo razburil vse žrtve starega režima, razen tistih, ki še danes kujejo v zvezde Slobodana Miloševića in njegove oprode, za katere je sinonim – haaški obtoženec. Dušan Vuković iz Kraljeva, ki je s ponosom zavrnil posmrtno odlikovanje, dodeljeno njegovemu sinu Aleksandru, padlemu spomladi 1999 na Kosovu, se je ob novici iz Beograd trikrat prekrižal in trpko izjavil: »Ne moremo verjeti, da bomo tistemu, ki je temu ljudstvu storil največje zlo, zlasti nam, ki smo izgubili otroke v njegovih vojnah, plačevali njegovo bivanje v Haagu in pokrivali stroške njegove družine. Samo v Kraljevu, pobratenem mestu z vašim Mariborom, je 76 družin izgubilo svoje najdražje v Miloševićevih vojnah, med njimi je kar 41 otrok padlo na Kosovu. Vprašam se, zakaj našemu ljudstvu ne izstavijo čistih računov, koliko so Milošević in njegovi obogateli, ko so naši otroci padali na bojiščih?!«

Prvi izdelek nekakšnega zakona pod vlado Vojislava Koštunice pravzaprav napoveduje, da bodo haaški obtoženci in člani njihovih družin poslej prejemali dvojno pomoč države. Povračilo stroškov bivanja svojcev obtožencev v Haagu, njihovo obrambo in obiske urcja sklep ministrskega sveta SČG iz julija lani, za kar je država doslej porabila dobrih 110.000 evrov. V igri je dvajset haaških obtožencev, ki so se vdali mednarodnemu tribunalu in njihovih družin. Po novem zakonu, ki je za obtožence ugodnejši od odločitve ministrskega sveta SČG, imajo vsi, med njimi pa tudi Slobodan Milošević, ki ne priznava haaškega sodišča, in njegovi svojci, pravico do denarnega nadomestila - pokojnina, potovanja in bivanja v Haagu soproge Mirjane Marković, sina Marka in hčere Marije.

Zvonko Osmajlić, brat ubitega telesnega stražarja nekdanjega voditelja srbske opozicije Vuka Draškovića, opozarja, da se starih sil Miloševićevega režima, ki so se skozi stranski vhod vrnile na oblast, ne bo mogoče prav kmalu pregnati na smetišče zgodovine. Starosta srbske demokratične politike Dragoljub Mićunović pa navaja, da je sedaj njegova država prevzela kolektivno krivdo za zločine, ki so jih v njenem imenu storili Milošević in njegovi, zaradi česar si lahko glavna haaška tožilka Carla del Ponte z zadovoljstvom mane roke, od svoje tožbe na Mednarodnem pravdnem sodišču v Haagu proti Srbiji za vojno odškodnino pa lahko veliko pričakujeta Hrvaška in BiH. »Zdaj se haaški obtoženci obravnavajo, kakor da so nekakšni naši predstavniki na olimpijskih igrah, za katere pač moramo zbrati denar,« se je slikovito izrazil Mićunović

Pravni odbor opozicijske Demokratske stranke, ki jo je do svoje smrti vodil premier Zoran Đinđić, je na ustavnem sodišču vložil zahtevo po proučitvi novega srbskega zakona, po katerem morajo davkoplačevalci pokrivati izdatke haaških obtožencev in njihovih svojcev – in to v državi, kjer le desetina državljanov prebogato ali pa kolikor toliko normalno živi, devet desetin pa tolče revščino.

Iz prve roke **Srbija pet let pozneje**

Grobarji, mrhovinarji in voščeni kip Draže Mihailovića

Boštjan Videmšek

»Pred petimi leti smo ob takem času sedeli na vrhu bloka, pili pivo, kadili travo in opazovali, kam bodo Natovi bombniki odvrgli svoje pošiljke. Ne, nismo se bali. Bilo nam je vseeno, saj je bilo življenje tako ali tako bedno, ničesar nismo mogli izgubiti. Tako smo preživeli številne noči. Nikoli prej se nismo bolje zabavali, nikoli se nismo imeli bolj radi. Vsak dan smo začeli, kakor da je zadnji,« se pete obletnice napada na Zvezno republiko Jugoslavijo spominja Vlado, diplomirani pravnik iz Beograda. Danes sodeluje v skupini, ki bo v Haagu poskušala dokazati, da je bil napad na državo, ki je medtem spremenila ime, nezakonit. Zato bo od napadalcev poskušala iztožiti tudi visoko odškodnino.

Bombardiranje ZRJ je močno pospešilo rušenje režima Slobodana Miloševića. Po izgubljenih vojnah v Sloveniji, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini in na Kosovu je veliki *vožd* vendarle dočakal svoj konec. Izgubil je na domačem terenu. Ponarejeni volilni rezultati so izzvali ljudski gnev, skupščino ZRJ so napadli bagri iz Čačka. Srbija je slavila, svet je bil prepričan v velik uspeh svoje misije. Kazalo je, da v Srbijo prihajajo napredek in novi, svobodnejši časi.

Mednarodna skupnost se je vrnila v Beograd, organizirani kriminal, ki mu je Milošević pustil proste roke, je izgubljal moč; Kosovo je bilo tiho in mirno, spori s Črno goro zglajeni. Gospodarska rast je bila spodbudna. Celo mediji se niso več izgubljali v sovražnem jeziku in nacionalističnem hujskaštvu. Potem ko je kazalo, da še nižje ni mogoče, in da je pred državo, ki se je tako priskutila mednarodni javnosti, le še napredek, pa je počilo.

Prelomni atentat

Trinajstega marca lani je vodilna kriminalna združba beograjskega podzemlja pod vodstvom še vedno svobodnega *Legije*, srbskega narkomanskega kralja, izvedla atentat na premiera Zorana Đinđića, človeka, ki je z uglajenostjo, znanjem in evropsko mis(l)ijo prepričal Zahod, da Srbija postaja »normalna partnerka«.

Razvoj se je ustavil. Srbija se je vrnila v temo; v prostor in čas, ki ga je ustvarila sama. Pet let pozneje v njej gorijo džamije, proti tujim veleposlaništvom spet leti kamenje. Najbolj divji med izgredniki so mlajši najstniki, ki z balkanskim klanjem iz krvavih devetdesetih nimajo neposrednega stika. »Divjanje!« piše po beograjskih stenah. Umetnost zaradi nje same.

Na srbskih predsedniških volitvah bo najverjetneje zmagal Tomislav Nikolić, kandidat Šešljevih radikalov, ki so največ glasov dobili tudi na zadnjih parlamentarnih volitvah. Nikolić je lastnik pogrebnega podjetja ...

Premier Vojislav Koštunica je ob komentiranju zadnjih nemirov albanskega prebivalstva na Kosovu uporabljal miloševićevski vojni jezik: »Kosovo je sveta srbska zemlja, ki jo je treba braniti.« Parlament je sprejel zakon, po katerem bodo družine obtožencev mednarodnega sodišča za vojne zločine v nekdanji Jugoslaviji na leto prejemale 45.000 evrov pomoči. Pred vhodom v stavbo srbskega ministrstva za kulturo stoji voščen kip Draže Mihailovića. Konec beograjskih Terazij krasi grafit: *Vsi v Dosu boste popušili Legiji, bossu!*

Srbsko gospodarstvo je na psu. Tujih vlaganj po Đinđićevem umoru skoraj ni. Ulice so polne brezposelnih. Upokojenci množično brskajo po smetnjakih. Trenutno v Srbiji ni nikogar, ki bi vsaj približno nadaljeval Đinđićevo demokratično politiko. Po mestih strašijo radikali in obritoglavci. Beograd, ki se je po letu 1999 počasi začel vračati na pota stare slave, je spet mesto, kjer se množično in iz vsega srca vzklika srbskim junakom, največjim izmed vseh: Radovanu Karađiću, Ratku Mladiću in Vojislavu Šešlju. Slobodan Milošević je postal pop ikona; nekdo, ki v slogu Samo bedakov in konj zabava zdolgočasene, brezdelne množice od Subotice do Kraljeva.

Poslednji preživeli

Petar Luković, legendarni beograjski novinar, je eden redkih, ki celotno polpreteklo zgodovino ni spreminjal svojih stališč. Vseskozi je bil boleč trn v peti režima. Pred petimi leti je dejal, da bo bombardiranje Srbijo gotovo spremenilo na bolje. Da se bo morda kdo zavedel krivde in lastnega zla. Da bo Srbija dojela, zakaj so od nje zbežali vsi. Slovenci, Hrvati, Bosanci, Makedonci, Albanci, Črnogorci. Danes pravi, da je izgubil upanje. Da je Srbija potonila.

»Srbija je kot avtomobilski dirkač, ki se zažene proti cilju, a ga vedno nekaj ustavi. Vsako naslednjo dirko začne s slabšega štartnega položaja. V državi vlada popoln kaos,« razlaga in nadaljuje: »Pri nas so se v zadnjih petih letih zgodile tri velike spremembe. Bombardiranje je mnoge Srbe vrglo iz tira. Zdelo se jim je krivično in da tega niso zaslužili, jaz pa sem se ga razveselil. To je bilo tisto, kar smo zaslužili. Tedaj se je država združila v močnem domoljubnem duhu. Vse je bilo kar naenkrat pozabljeno. Sam sem v 82 dneh bombardiranja užival skupaj z najboljšimi prijatelji. Kartali smo, pili, jedli, razpravljali, skoraj nič delali in bili povezani močneje kakor kdaj prej. Mnogo ljudi čuti neko nostalgijo po teh časih. Moji občutki seveda niso občutki Srbije, ki se je tedaj počutila kot absolutna žrtev.

Drugo spremembo je prinesel legendarni 5. oktober 2000. Padec Slobodana Miloševića. Ljudstvo na ulicah. Mnogi so upali, da bo Srbija v nekaj dneh postala normalna država. A se to ni zgodilo. O zgodbi, v katero je bil tako močno vpleten nacionalist Vojislav Koštunica, sem dvomil prav od začetka. On je bil velik hendikep za tako imenovano revolucijo, ki je v resnici sploh ni bilo. Zgodila se je le prijateljska primopredaja oblasti! Koštunica je Miloševiću obljubil, da ga ne bo izročil Haagu. Zato je med njim in premierom Zoranom Đinđićem počilo.

Koštunica je modernizirani Milošević, njegove misli so povsem enake kot misli nekdanjega *vožda*. Takoj po izročitvi Miloševića Haagu je postalo jasno, da obstajata dve Srbiji. Koštuničeva in Šešljeva na eni ter Đinđićeva na drugi strani. Spopad je bil neizogiben. Končalo se je s hladnokrvnim umorom premiera Đinđića, ki ga nikoli nisem preveč lepo opisoval, toda izkazalo se je, da so bile njegove evropske ideje edina priložnost za Srbijo. Đinđić – njegov umor je tretja velika srbska sprememba – je bil edini človek, ki se je popolnoma zavedal srbske realnosti.

Atentat nanj je bil najhujši napad na svobodo v Srbiji! Brez njega preprosto ne gre. Sedaj se zdi, kot da nikoli ne bi bil obstajal. V hipu smo se vrnili v srednji vek, ves njegovo trud je uničen. Današnja Srbija je veliko bližje tisti izpred osmih kakor tisti izpred dveh let. Če bi Slobodan Milošević danes prišel na obisk, malo pogledal naokoli in preveril delovanje politike in ekonomije, bi veselo ugotovil, da je še vedno na oblasti,« razmišlja Luković.

Tema kristalne noči

Zdi se, da je Srbija pozabila na Zorana Đinđića. Ne omenjajo ga ne politiki, ne mediji, ne ljudje na ulici. Stik z Evropo je bil očitno le začasen. Na visoke politične in gospodarske položaje se vračajo možje iz Srbske socialistične stranke, ki so še pred letom čepeli po kavarnah in spremljali neposredni prenos sojenja svojemu večnemu šefu. Organizirani kriminal je obračunal s prvim, ki se jim je zares postavil po robu in dokazal realno razmerje moči v državi. Srbija se nepovratno vrača v preteklost.

Beograjske ulice ne delijo Lukovićevega mnenja. Dogodki na Kosovu so prebudili nikoli zares zaspali nacionalizem. Grobarji

in mrhovinarji so spet prilezli na plano. Plakati vojnih zločincev gredo – skupaj s četniškimi emblemi – odlično v promet. Dvaindvajsetletna Jelena iz Novega Sada, ki v Beogradu študira filologijo, pred kultnim Platojem, kjer se zbirajo beograjski študentje in pilijo svoj svetovni nazor, razlaga o vojni in miru.

»Po bombardiranju smo mislili, da nam bo Zahod pomagal, da bo z vlaganji poplačal vsaj del škode. Vendar je pustil, da v Srbiji še naprej vlada mafija, saj mu naša beda ustreza. Tako nas laže nadzoruje. Kosovo? Albanci že vse od prihoda Nata izvajajo etnično čiščenje. Njih so branili, nas, ki so nam ukradli zemljo, ne. Nekaj moramo storiti!« Enakega mnenja je celotno omizje. Bi kdo odšel na Kosovo branit sveto srbsko zemljo? Debeli pogledi in tišina.

Srbski junaki

Medtem ko so kosovski Albanci požigali pravoslavne cerkve in pognali v beg okoli 3600 kosovskih Srbov, se je Srbija odzvala s požiganjem džamij, pretepanjem albanskih slaščičarjev in pekov, kamenjanjem veleposlaništev in McDonalda ter množičnimi demonstracijami, na katerih je odmevalo »Udari, zakolji, da Šiptarja ne bo več!« Duh je pobegnil iz nikoli povsem zaprte steklenice.

»V Srbiji je danes hujše kakor v Miloševićevih časih. Tedaj smo vsaj upali, da se bo nekoč nekaj spremenilo, obstajala je celo 'opozicija', zato je bilo lažje živeti, saj iluzija vedno pomaga. Čustveno stanje v državi nikoli ni bilo slabše kot danes. Normalnih politikov ni, vsa alternativa je potonila, nekdanji odporniki so čez noč postali del državnega 'establišmenta'.« trdi Petar Luković. Izginil je tudi Odpor, gibanje, ki je močno sodelovalo pri rušenju tirana z Dedinja. Mnogi vidni predstavniki gibanja so se pridružili oblastnikom, poslovnežem in medijem. Danes v Srbiji ni nikogar, ki bi opazoval, kritiziral, opozarjal. Celo radio in televizija B 92, samooklicani alternativci, med kosovskimi nemiri niso zmogli zadržati visokih tonov. Tokrat jih, podobno kot tednik Vreme, ni nihče preganjal. Nihče jim ni kradel frekvence, jim grozil ali jih tepel.

»Odpor bi se moral sam razpustiti takoj po Miloševićevem padcu, a uničila sta jih pohlep in slava. Ko so odšli, ni ostalo ničesar. Svoje odgovornosti se niso zavedali. Tako ali tako je večina ljudi deset let volila Miloševića in je bilo njihovo sodelovanje v rušenju sistema le trenutek, ne stanje. Zato je napadanje in požiganje džamij ter razbijanje veleposlaništev povsem normalen pojav. Zato se spet obračamo proti davno izgubljenemu Kosovu.

Odločitev parlamenta, da vsem družinam haaških obtožencev na račun davkoplačevalcev izplača 45.000 evrov letne pomoči, pove vse o stanju v državi. Oblast podpira zločince, kar je nezaslišano in tako srbsko hkrati. Kaže, da smo pošteni ljudje največji kreteni. Morda bo kdo krenil na ulico, zaklal nekaj ljudi, zažgal nekaj hiš in, povsem razumljivo, od države zahteval, da mu zato, tako kot ubijalskim vzornikom, plača velik kup denarja ... Koštuničev krog je uničil vse, kar je bilo dobrega, vse, kar je bilo ustvarjalnega, vse, kar je gledalo proti prihodnosti in Evropi. Boj je bil zaman,« je Luković vdan v usodo.

Na kosovsko-srbski meji pri Bujanovcu na jugu Srbije, kjer živi večinoma albansko prebivalstvo, nas ustavi srbski policist. Ne, ne moretc v Srbijo, pravi. »Če ste prišli k Šiptarjem, pri njih tudi ostanite.« Čeprav se bliža čas kosila, ne pomaga niti podkupnina. »Marš nazaj!« Srbsko podcelje v nasprotju z Beogradom ni doživelo niti navidcznih sprememb. Veliki industrijski obrati so vsi po vrsti že davno propadli, zamujajo tudi borne pokojnine (20.000 tolarjev). Ozračje je kakor naročeno za razpihovanje nacionalnega sovraštva. V primerjavi s Kruševcem, Nišem in Kraljevom Beograd deluje kot pacifistična kolonija. Kljub na stotisoče beguncem iz Hrvaške, Bosne in s Kosova.

Očiščenje je utopija

Volilna kampanja za predsednika Srbija in Črne gore je v polnem teku. Kosovska kriza je močno dvignila »delnice« radikalno desnih kandidatov, katerih retorika spominja na neke druge čase. Srbija pet let pozneje nima nikakršnega občutka krivde. Nacionalna denacifikacija in katarza, o katerih so veliko govorili, sta le učeni besedi, ki z resničnostjo nimata nič skupnega. V petdesetih letih prejšnjega stoletja se v Nemčiji nihče ni počutil nedobrodošlega. V Srbiji je skoraj petnajst let po začetku razpada SFRJ popolnoma drugače. Sovražniki so jasno določeni.

»V Srbiji niti približno ni bilo ne katarze in ne denacifikacije. Tudi možnosti za to ni bilo. Srbski mediji že petnajst let podpihujejo sovraštvo in netijo vojne. Po drugi strani se ves čas govori in piše, da je Srbija žrtev, da ni kriva, da ni vodila napadalnih vojn, da smo se vedno le branili, da nas ubijajo, da smo ubogi in nedolžni, da le branimo svoja ognjišča in da, če že, ubijamo samo v samoobrambi. Joj, kako je naš narod ubog! Nesreča. Težko živimo! To je velika Miloševićeva ideja, ki je pojedla večino družbe. Do danes se ni nič spremenilo. Zato denacifikacije nikoli ne bo.

Kakšna katarza neki! Treba je vedeti, da je dolga leta skoraj vsa Srbija veselo glasovala za Miloševića in da se je pozneje večina mirno preselila k Vojislavu Koštunici. To je definicija krivde. Isti narod je dobro desetletje ljubil Miloševića in vojno in si s tem zaslužil vse tragedije, ki so ga posledično doletele: bombardiranje, ogromno beguncev, izgubo ozemlja, gospodarsko katastrofo, temačno sedanjost in prihodnost. Nekoč pač dobiš batine!

Srbija ne želi biti del sodobnega sveta. Srbija želi biti posebna, vedno v takem ali drugačnem ospredju. Na demonstracijah proti nasilju na Kosovu so bili najbolj divji otroci. Ministrstvo za šolstvo je z dekretom poslalo na ulico celo prvošolčke. Politiki so govorili, da moramo razumeti 'povišano čustveno stanje', v katerem so kurili džamije. Denacifikacija? V Madridu ni nihče ničesar zakuril. Denacifikacija? Pred vhodom v srbsko kulturno ministrstvo stoji voščena lutka Draže Mihailovića. To je srbska ideja. Svetovni kulturni fenomen,« kritično razmišlja Petar Luković.

Skoraj vsi srbski časopisi so kosovsko krizo izkoristili za dodatno segrevanje izjemno napetega ozračja. Mastni naslovi, ki govorijo o živalskih Albancih, o smrti, pregonu, teptanju, mučenju in velikanskih krivicah, ter analize brez kakršnega koli zgodovinskega spomina – Eksodus Albancev je bil zrežiran! Na Kosovu so trpeli samo Srbi! – ustrezajo splošnemu stanju duha, ne ekstremom. Le redki so ostali trezni. Streznil se ni nihče.

Beograd je živo mesto tisočih lokalov, klubov, restavracij, modno oblečenih in ponosnih ljudi, dragih in razkošnih hotelov, noro bogatega voznega parka, divjega in razgibanega nočnega in kulturnega življenja. Isti Beograd, tako kot vsa Srbija, živi v globoki pretekłosti in ne kaže niti najmanjše želje po skoku iz blata. Pet let po bombardiranju je srbsko javno mnenje enako kot konec marca 1999, ko so mesto zasipale Natove bombe. Sovraštvo nima meja, sovražniki so pred vrati. Grafit na Slaviji pravi: »Bog čuva Srbe za ... eksperimente.«

Po razsodbi ustavnega sodišča BiH

Srbi izgubili »srbska« mesta

Ustavno sodišče BiH je za neustavnega razglasilo pridevnik »srbski« za trinajst mest, ki so jih Srbi osvojili med vojno – Kaj pa Republika srbska?

***Sarajevo* – Bosanski Srbi so v miru izgubili trinajst mest, ki so jih osvojili v vojni in jim spremenili stoletja veljavna imena, tako da so jim pritaknili pridevnik *srbski*. Po triletni razpravi je ustavno sodišče BiH sklenilo, da dodani pridevnik ni v skladu z ustavo, in ljudski skupščini Republike srbske ukazalo, naj najpozneje v treh mesecih imena mest v srbski entiteti uskladi z ustavo.**

Od našega sodelavca

S tem sklepom so odpravili ime *Srbsko* Sarajevo in imena še dvanajstih krajev z dodanim določilom – *Srbski* Brod, *Srbski* Drvar, *Srbski* Sanski most, *Srbska* Ilidža, *Srbinje* itd. Sodišče ni določilo, da naj tem krajem vrnejo predvojna imena, pa tudi ne, kako naj se imenujejo v prihodnje. Če bi upoštevali še vedno veljavno uredbo urada visokega predstavnika mednarodne skupnosti, da morajo za vsa mesta, ki so v vojni dobila pridevnik »srbski«, hkrati uporabljati tudi predvojna imena, bi bilo logično pričakovati, da jim bodo vrnjena prejšnja imena.

Takšno odločitev ustavnega sodišča so politični voditelji Bošnjakov in Hrvatov pričakovali in bo, kakor pravijo, usodno vplivala na integracijske tokove v državi, navsezadnje pa tudi na vrnitev pregnanih nesrbskih prebivalcev. Odločitev naj bi predvsem odstranila pregrade, ki jih je med vojno postavila SDS z Radovanom Karadžićem na čelu in tako od drugih dveh ločila srbski narod in dolgotrajno onemogočila vsako misel na sožitje v skupni državi.

Politične strukture v federaciji zdaj pričakujejo, da se bodo po istem ustavnem načelu spremenila tudi imena javnih podjetij in ustanov v Republiki srbski, denimo Srbska pošta, Srbski gozdovi, Srbske železnice in številna druga. V medijih se je oglasil tudi Haris Silajdžić – ki se je umaknil iz političnega življenja in z državnih funkcij. Dejal je, da je naslednja logična poteza odprava imena Republika srbska, ker ta po Daytonu ni entiteta zgolj srbskega naroda.

V Republiki srbski je sklep ustavnega sodišča o črtanju pridevnika »srbski« pred trinajstimi krajevnimi imeni sprožil osuplost in ogorčenje. Voditelji bosanskih Srbov, član predsedstva BiH Borislav Paravac, predsednik RS Dragan Čavić in predsednik parlamenta RS Dragan Kalinić, so panično zanikali možnost, da bi tudi entiteti odvzeli pridevnik »srbska«, saj je po njihovih trditvah to ustavna kategorija.

Po daytonski ustavi sestavljata državo BiH dve entiteti: Federacija BiH in Republika srbska. Kalinić je izjavil, da je v odločitvi ustavnega sodišča veliko politike. V prizadevanju, da bi omilil napetost med bosanskimi Srbi in zavrnil ostre kritike, češ da je prav Kalinićeva SDS prodala državo bosanskih Srbov, je oznanil, da bodo oblasti srbske entitete sprožile razpravo o odpravi pridevnika »bosanski« za mesta v Federaciji BiH, čeprav v tem primeru ne gre za nacionalni, ampak za geografski pojem. V BiH namreč ni kraja, ki bi bil opredeljen s pridevnikoma »bošnjaški« ali »hrvaški«.

Zdravko Latal

SČG po zamrznitvi ameriške pomoči

Prve posledice vračanja v preteklost

Nič ne kaže, da bo zamrznitev gospodarske pomoči streznila Beograd, kjer prihaja do veljave protihaaški lobi – Tvegani pritiski

***Beograd* – Da bi Srbija postala stabilna, mora najprej opraviti s kriminalizirano državo Miloševićevega kova in se otresti poveljujočega socialističnega gospodarstva, da bi ga lahko preoblikovala v demokratično in tržno. Nemara je v tej oceni Mednarodne krizne skupine podan odgovor, zakaj gre po formalnem padcu Miloševićevega režima v Srbiji marsikaj narobe. Je pa to tudi odgovor na vprašanje, zakaj so ZDA zamrznile pomoč SČG.**

Od našega dopisnika

Ta je bila pogojena z aretacijo in izročitvijo generala Ratka Mladića in še 15 haaških obtožencev, ki so pred mednarodno roko pravice v Srbiji (in v Republiki srbski) tako zaščiteni, da so si nekateri med njimi celo upali kandidirati na decembrskih parlamentarnih volitvah v Srbiji.

Dan preden je ameriški državni sekretar Colin Powell obvestil kongres, da bo »nadaljevanje pomoči Srbiji ustavljeno 31. marca letos«, je evropska komisija v letnem poročilu o procesu stabilizacije in približevanja držav zahodnega Balkana opozorila Beograd, da zamuja na tako rekoč vseh področjih: od gospodarskih reform do mednarodnih obveznosti, med katere sodi tudi popolno sodelovanje s haaškim sodiščem.

Tiskovni predstavnik State Departmenta Adam Ereli sicer pojasnjuje, da je od 100 milijonov dolarjev odobrene pomoči že porabljenih 43 milijonov, da zamrznitev ne velja za človekoljubne organizacije in tiste občine in mesta, ki si prizadevajo za napredek demokracije, kakor tudi ne za Črno goro in Kosovo. Tako naj bi bilo dejansko zamrznjenih le 25 milijonov dolarjev.

»Pozivamo Srbijo, naj haaškemu sodišču čim prej izroči 16 haaških obtožencev, med katerimi je general Ratko Mladić obtožen genocida – pomora 7000 prebivalcev Srebrenice. V tem primeru bi bil državni sekretar pripravljen ponovno razmisliti o svoji odločitvi,« sporoča Ereli. Hkrati opominja Beograd, da bodo ameriški predstavniki v mednarodnih denarnih ustanovah »delovali v skladu s Powellovo odločitvijo«.

Dosedanji zunanji minister SČG Goran Svilanović je prepričan, da je k zamrznitvi ameriške pomoči najbolj prispeval sprejem zakona o pomoči haaškim obtožencem in članom njihovih družin. Srbska skupščina ga je z glasovi Koštuničevih demokratov, Šešljevih radikalcev in Miloševićevih socialistov sprejela v torek. »To je bil tisti ježiček na tehtnici, ki je prisilil ameriškega državnega sekretarja k takšni odločitvi,« trdi Svilanović.

Predrag Simić, svetovalec prihodnjega zunanjega ministra Vuka Draškovića, navaja, da v tem trenutku zaradi kosovske krize ni v interesu mednarodne skupnosti, da bi zaostrila odnose z Beogradom. A tudi Beogradu ne more biti vseeno, kaj o njem mislijo v svetovnih centrih moči.

Srbija še do tega trenutka ni sklenila dolgo napovedanega sporazuma z Mednarodnim denarnim skladom (IMF) o gospodarski pomoči; ta je po ameriški blokadi postala zelo vprašljiva. »Ne gre samo za dejstvo, da ne bomo dobili preostanka pomoči, vredne sto milijonov dolarjev. Pomemben je ton sporočila iz Washingtona, ki ga posluša ves svet, predvsem pa finančniki. V IMF so preložili izplačilo že odobrenih sredstev, ki naj bi jih nakazali do konca tega meseca. Tu je še odgovor Evropske unije, da še ni izdelala izvedbenega načrta za približevanje SČG Uniji. V takšnih okoliščinah je težko pričakovati večji priliv tujih naložb,« ocenjuje profesor na beograjski ekonomski fakulteti dr. Jurij Bajec.

Srbija bi za oživljanje gospodarstva samo letos potrebovala milijardo dolarjev tujih naložb. Težavo je mogoče rešiti kratkoročno s prodajo Mobtela, največje družbe mobilne telefonije v Srbiji, vredne milijardo evrov, a še vedno ni popolnoma jasno, kolikšen delež premoženja pripada državi in koliko družinskemu podjetju Bratje Karić. Prodajo lahko za nekaj let zavre mednarodna arbitraža, ki jo napoveduje prvi človek tega podjetja Bogoljub Karić, če bi se moral, kakor sam pravi, žrtvovati za interese trenutnih oblastnikov.

Drugačno mnenje od prof. Bajca ima njegov kolega prof. dr Danijel Cvjetičanin, ki pripada Koštuničevemu političnemu taboru. Meni, da lahko vlada stabilizira razmere v Srbiji, če ji bo uspelo vrniti zaupanje ljudi v ustanove, zlasti v banke, da bi »dobili milijardo od treh milijard evrov, koliko jih državljani hranijo doma«. Toda izjava Vuka Draškovića, da naj razpade vlada, ki deluje s pomočjo Miloševićevih socialistov in Šešljevih radikalcev, ni edina, ki govori o resnih nesoglasjih v vladnem kabinetu premiera Vojislava Koštunice.

Ker je finančni minister Mlađan Dinkić zahteval od Bogoljuba Karića, naj plača 34 milijonov evrov davka na dobiček, ki ga je njegova družba ustvarila v Mobtelu, minister za kapitalne naložbe Velimir Ilić zahteva njegov odstop, češ da so zato ustavljena prizadevanja za prodajo Mobtela. V tej zvezi ne kaže posebej omenjati videza, kakršnega je oblast v kratkem času pridobila na tujem z nenavadno skrbjo za haaške obtožence in s pajdašenjem s starimi silami, ki so ustvarile mednarodne obveznosti Beograda, predvsem do haaškega sodišču.

Peter Potočnik

Trikotnik Koštunica, Milošević, Šešelj

Peter Potočnik

V manj kot mesecu dni je vladi Vojislava Koštunice uspelo to, česar Slobodan Milošević ni v celoti izpeljal med trinajstletno vladavino. Že res, da je Srbija stopila iz Evrope in sveta na neponovljivem zborovanju na Gazimestanu na koncu osemdesetih let, ko so se ob svinjini, žganju in s skupno skrbjo za Srbijo spravili partizani in četniki. Res pa je tudi to, da se je Srbija po strmoglavljenju Miloševićevega režima v družbi s Črno goro bliskovito vrnila v mednarodno skupnost. A zdaj, ko Srbi drug drugega znova kličejo na okope, ko po preizkušenem scenariju v svojih vrstah iščejo izdajalce in tuje plačance, hkrati pa poveličujejo svoje vojne zločince, se pod krinko »vračanja k veri« – ta jih je, resnici na ljubo, obdržala pet stoletij pot turškim jarmom – dogaja spajanje cerkve in države.

V skromne poskuse resne državne politike do Kosova se meša mitologija, uspehi in neuspehi pa se pojasnjujejo s slogo in neslogo plemenskega dojemanja zadev in po logiki, da mora biti pleme složno in ubogati poglavarja. Oblastniki na cerkvenih manifestacijah kar tekmujejo, kdo bo držal večjo svečo, na posvetnih shodih, ki so bolj ali manj podobni procesijam, pa cerkveni dostojanstveniki vse svoje retorične zmožnosti uporabljajo za obtoževanje krivičnega sveta, ki da je slep, ker ne vidi to, kar se vidi iz vesolja – srbska nesreča na Kosovu z vsemi posledicami albanskega terorizma.

Prvi mesec Koštuničeve vlade je bil zaznamovan s skromnim reševanjem nerešenega kosovskega problema, ki v marsičem meji na obsedenost, in s skrbjo za haaške obtožence, ki je resno omajala koalicijo manjšinske vlade. Pred zlomom so jo rešili Šešljevi radikalci, ki so prispevali manjkajoče glasove vzdržanih poslancev G-17 plus in koalicije Srbskega gibanja za prenovo in Nove Srbije – ti so potegnili z Đinđićevim taborom, torej s koalicijo Demokratske stranke, in glasovali proti zakonu o pomoči haaškim obtožencem. Zdaj član vladne koalicije Vuk Drašković pravi, da bi se od sramu najraje pogreznil v zemljo in da bi bilo bolje, če takšna vlada razpade, ker skrbi za Slobodana Miloševića, ne pa za njegove žrtve.

Zgodilo se je, da je prvič v novejši srbski politični zgodovini neformalno nastopil triumvirat Koštunica-Milošević-Šešelj in dosegel svoj cilj. Med najbolj konkretnimi učinki nove vlade je namreč sporni zakon, s katerim je Koštunica kupil – ali pa plačal – prvi obrok podpore Miloševićevih socialistov v parlamentu, Šešljevi radikalci pa so brez napora po Koštunici izpolnili svoj dolg volivcem in tako postali edina resna politična stranka v Srbiji, ki uteg ne na volitvah kot za šalo pomesti s politično konkurenco. Doma bodo najbolj kaznovani davkoplačevalci, ki bodo do konca leta samo za potovanja najožjih članov družin haaških obtožencev v Haag – za letalske vozovnice, nastanitev v hotelu in nekajdnevno bivanje – plačali okoli pol milijona evrov. Prišteti je treba še nadomestila osebnih prejemkov ali pokojnin družinam desetih haaških obtožencev, ki so v scheveningenskem priporu, če nepredvidenih izdatkov za obrambo, kajpak zunaj proračuna haaškega sodišča, niti ne omenjamo.

Sporni zakon, ki so ga sprejeli po hitrem postopku, je razburil precejšnji del tiste javnosti, ki ima Miloševića in njegov režim za poglavitnega krivca lastne nesreče, predvsem bede in brezperspektivnosti. Poslanka G-17 plus Ksenija Milivojević in nekaj njenih kolegov so prejšnji mesec poskušali živeti s povprečno januarsko plačo v Srbiji, ki je bila le 175 evrov. Nikomur ni uspelo zdržati do konca meseca, poslanka pa pravi, da takšnega življenja, kakršno si je za lastno pokoro izbrala v marcu, ne bi privoščila niti najhujšemu sovražniku.

A kaj naj pri tem poreče več kakor milijon brezposelnih pa pol milijona tistih, ki za svoje delo ne dobivajo niti beliča, ali pa tu in tam, po več mesecih ali celo letu dni, dobijo borni dohodek, ki mu pravijo »crkavica«? Največ zaslug za to imajo Milošević in njegovi, ki nikoli niso okusili takšnega pomanjkanja, zdaj pa jim bo država pomagala z dohodki, ki so za njih kvečjemu napitnina!

Nihče – naj gre za najhujšega zločinca ali za majhnega grešnika – ni kriv, dokler mu ni na sodišču dokazana krivda, poskušajo svojo potezo pred javnostjo utemeljiti v Koštuničevem taboru. Toda nova oblast se namesto z eksistenčnimi problemi srbske družbe in njenega gospodarstva raje ukvarja z gmotno pomočjo haaškim obtožencem in njihovim svojcem, zraven pa žrtvuje veliko tistega ugleda, ki ga je državi na tujem ustvaril pokojni srbski premier Zoran Đinđić.

Prav včeraj je ameriški državni sekretar Colin Powell zavrnil podpis certifikata o nadaljnji pomoči SČG, vrednega okoli 120 milijonov ameriških dolarjev. To ni začetek žalostne srbske zgodbe vračanja h koreninam zla, ki je v prejšnjem desetletju mednarodno osamilo Srbijo, a tudi konec ne. Tudi zato je videti vse še bolj tragično, kakor je bilo za Miloševića.

13.3. Členki v izbranem korpusu 125 novinarskih besedil

Grafična predstavitev izbranih členkov: »iz besedila«, so členki, izbrani s pomočjo stroke in »SCP«, ki predstavljalo členke po programu Simple Concordance Program.

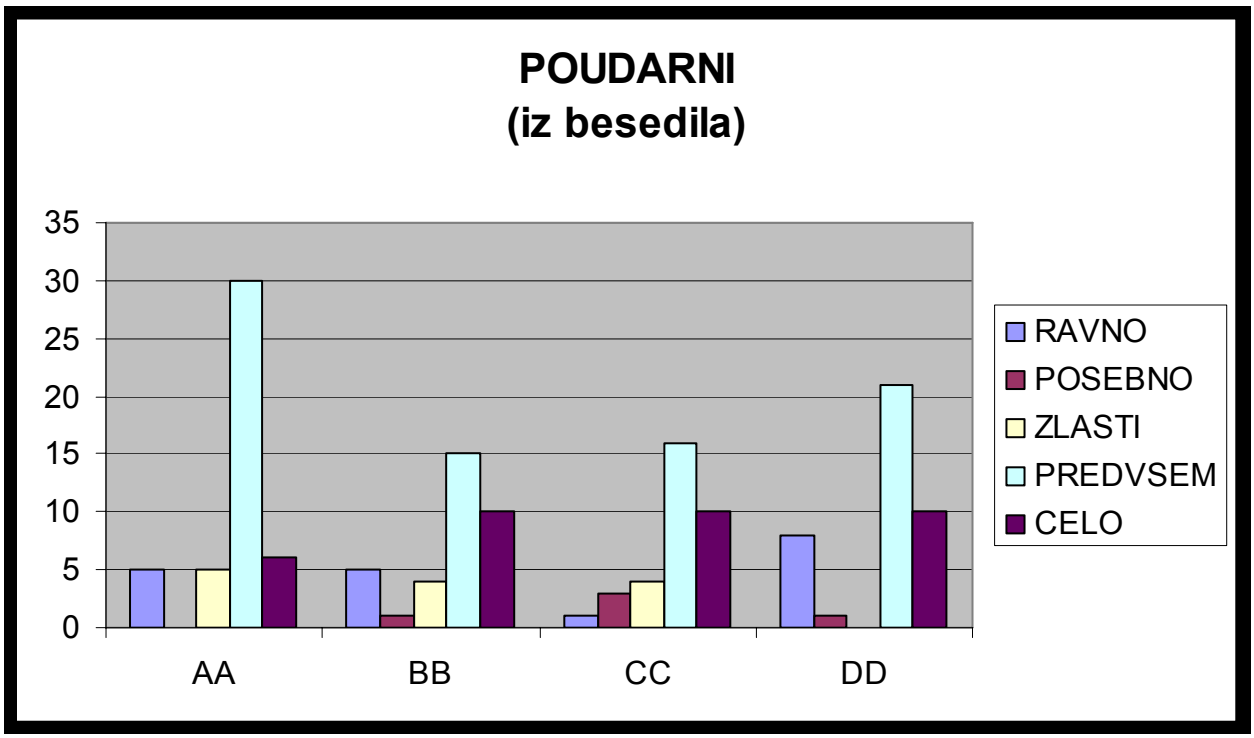

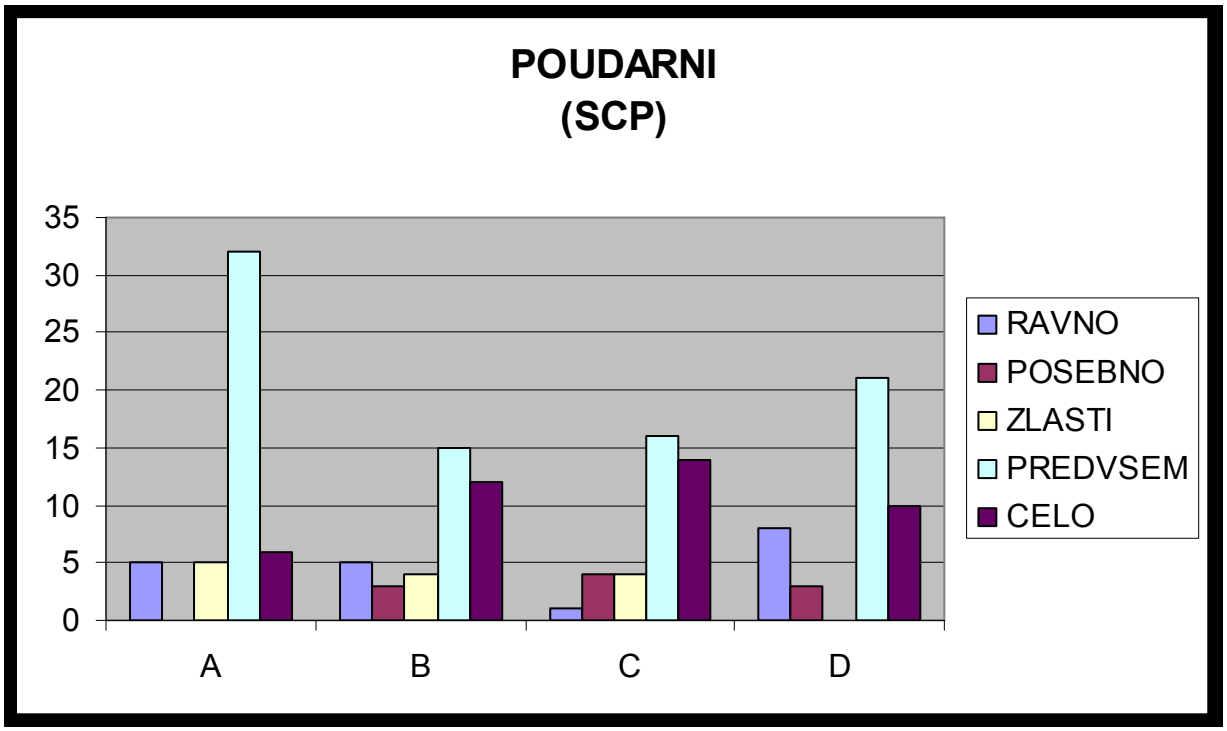

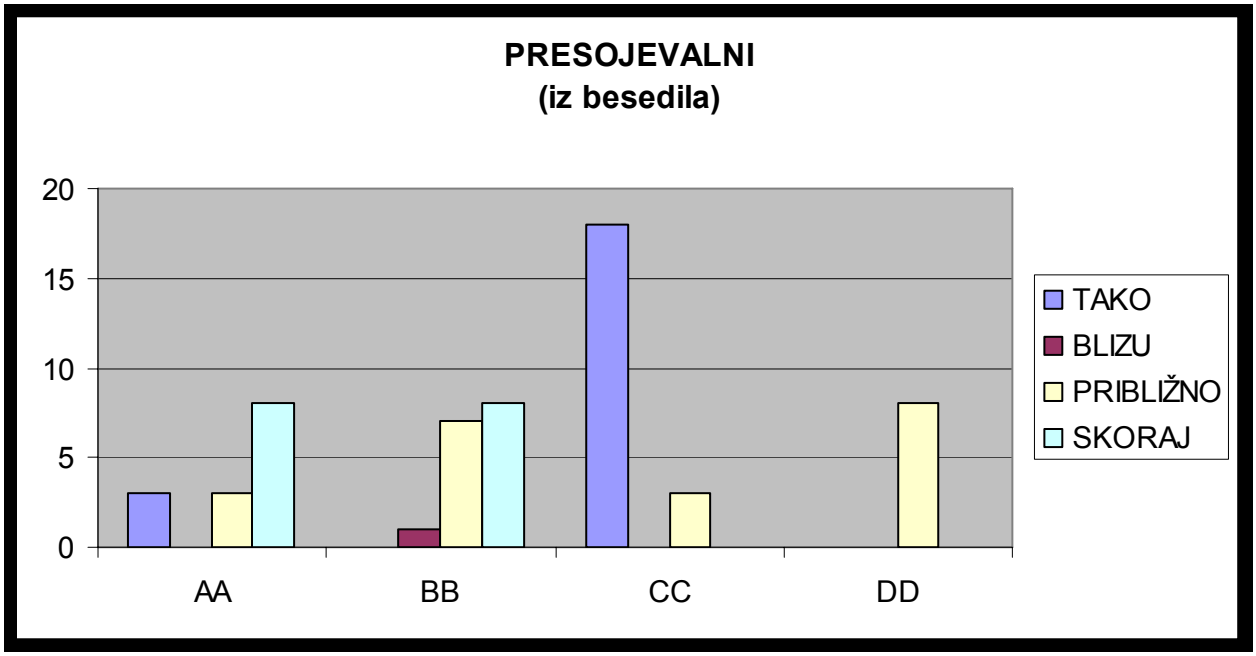
PRESOJEVALNI
(iz besedila)
20
15
10
5
0
AA
BB
CC
DD
TAKO
BLIZU
PRIBLIŽNO
SKORAJ

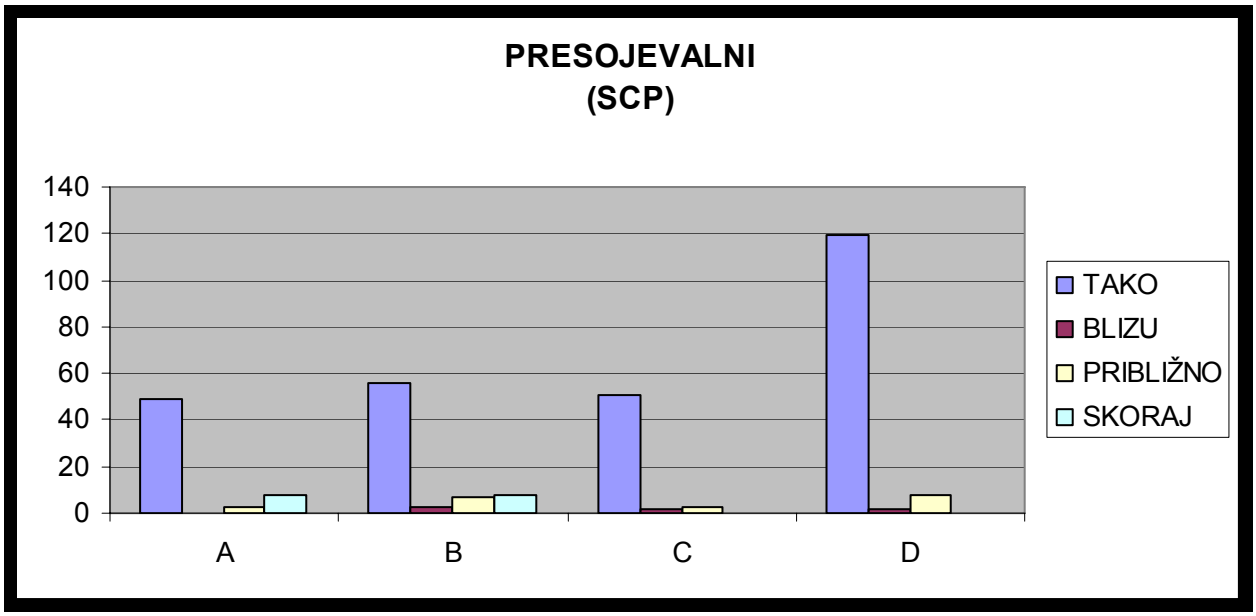
PRESOJEVALNI
(SCP)
140
120
100
80
60
40
20
0
A
B
C
D
TAKO
BLIZU
PRIBLIŽNO
SKORAJ

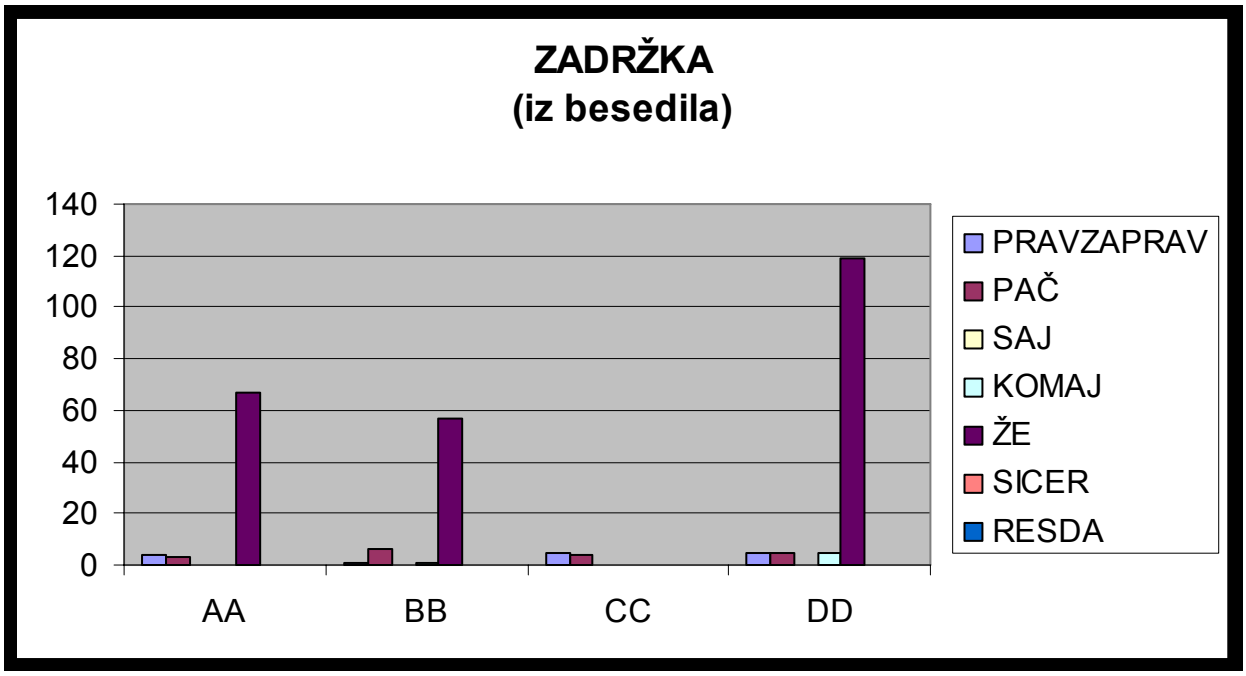
ZADRŽKA
(iz besedila)
140
120
100
80
60
40
20
0
AA
BB
CC
DD
PRAVZAPRAV
PAČ
SAJ
KOMAJ
ŽE
SICER
RESDA

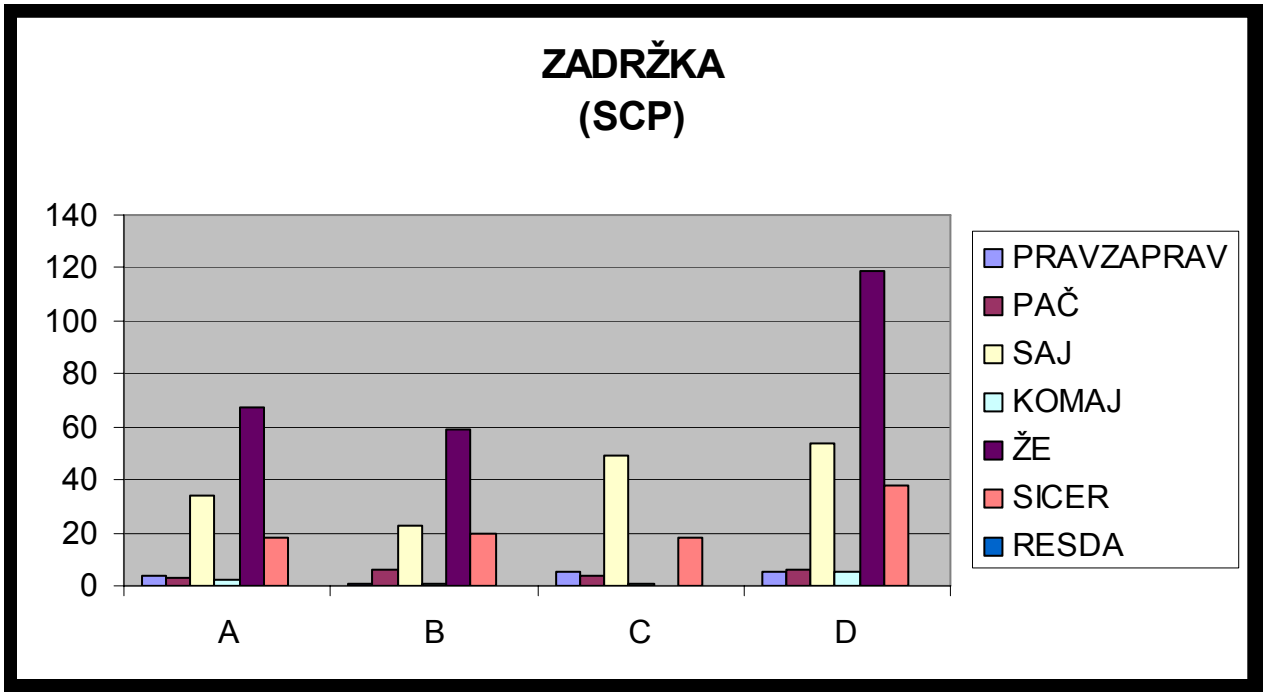
ZADRŽKA
(SCP)
140
120
100
80
60
40
20
0
A
B
C
D
PRAVZAPRAV
PAČ
SAJ
KOMAJ
ŽE
SICER
RESDA

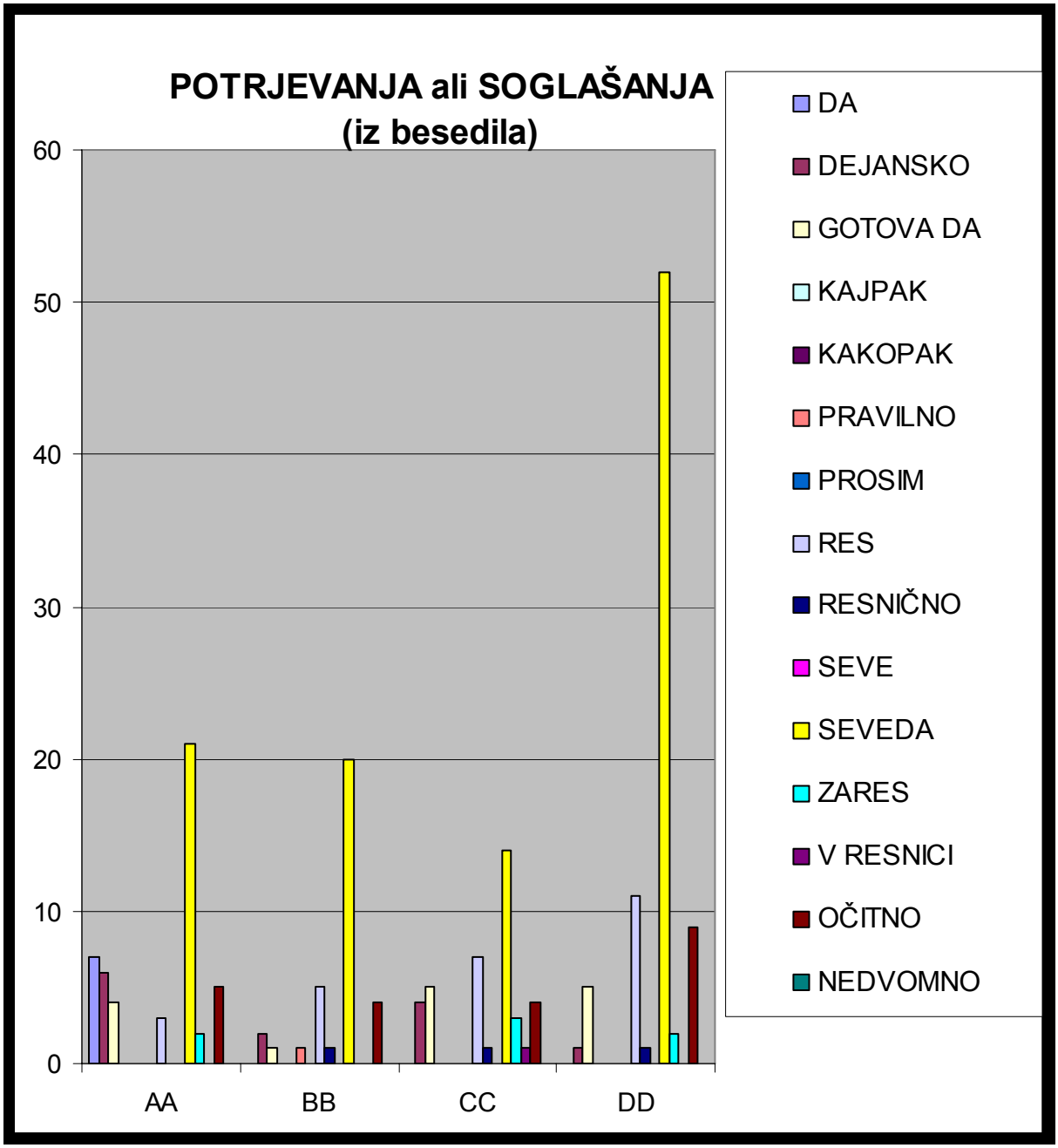
POTRJEVANJA ali SOGLAŠANJA
(iz besedila)
60
50
40
30
20
10
0
AA
BB
CC
DD
DA
DEJANSKO
GOTOVA DA
KAJPAK
KAKOPAK
PRAVILNO
PROSIM
RES
RESNIČNO
SEVE
SEVEDA
ZARES
V RESNICI
OČITNO
NEDVOMNO

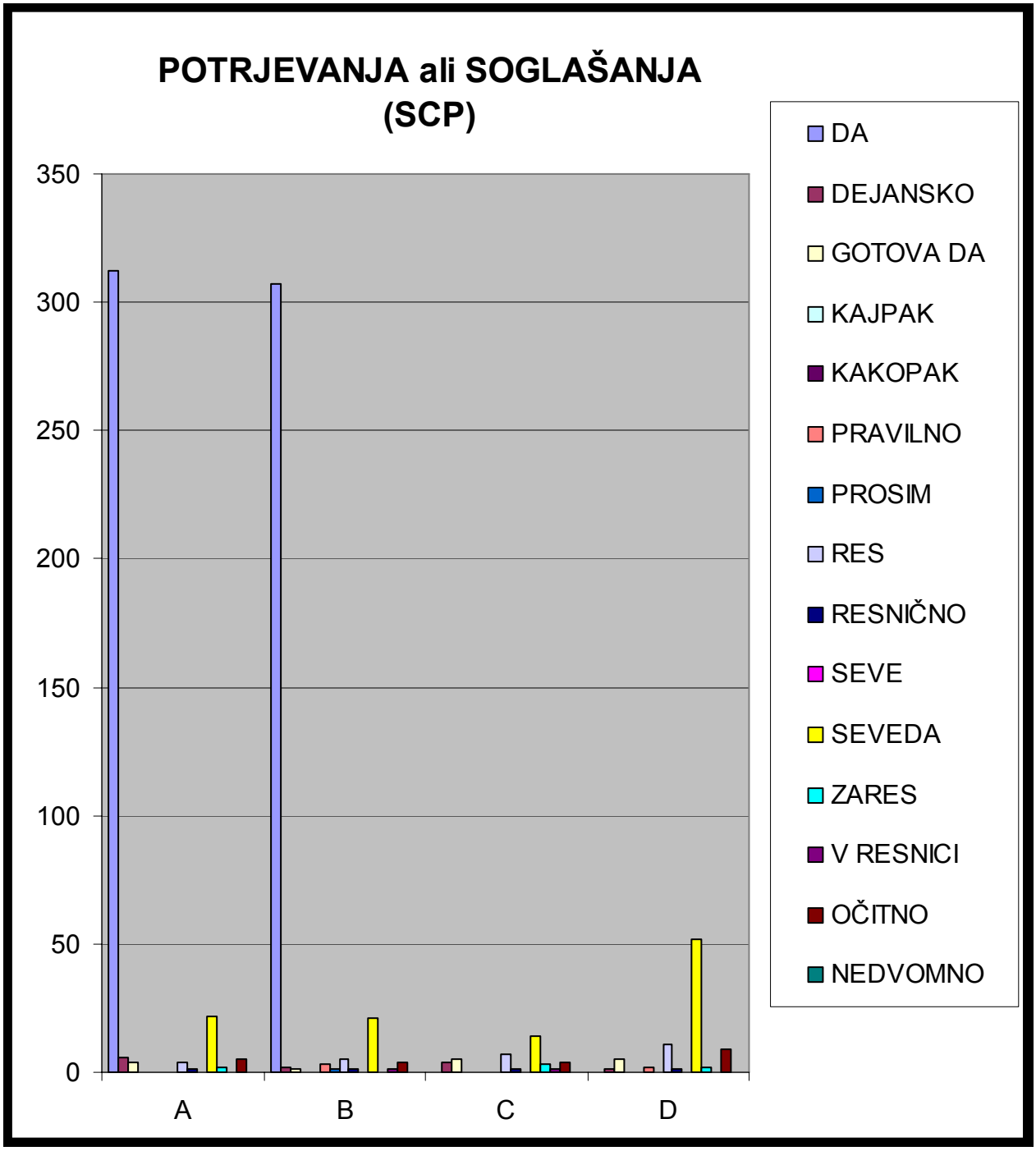
POTRJEVANJA ali SOGLAŠANJA (SCP)
350
300
250
200
150
100
50
0
A
B
C
D
DA
DEJANSKO
GOTOVA DA
KAJPAK
KAKOPAK
PRAVILNO
PROSIM
RES
RESNIČNO
SEVE
SEVEDA
ZARES
V RESNICI
OČITNO
NEDVOMNO

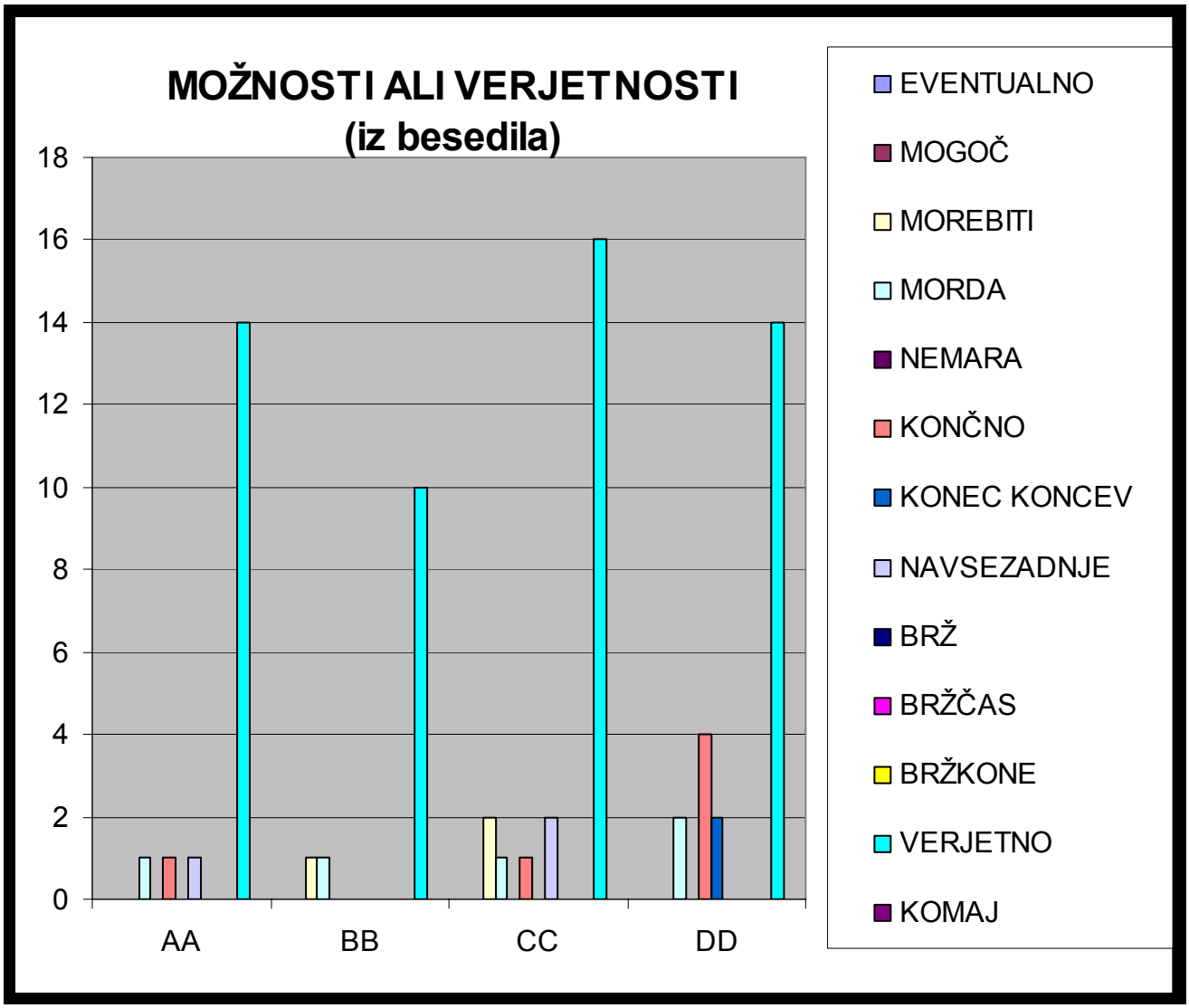
MOŽNOSTI ALI VERJETNOSTI
(iz besedila)
18
16
14
12
10
8
6
4
2
0
AA
BB
CC
DD
EVENTUALNO
MOGOČ
MOREBITI
MORDA
NEMARA
KONČNO
KONEC KONCEV
NAVSEZADNJE
BRŽ
BRŽČAS
BRŽKONE
VERJETNO
KOMAJ

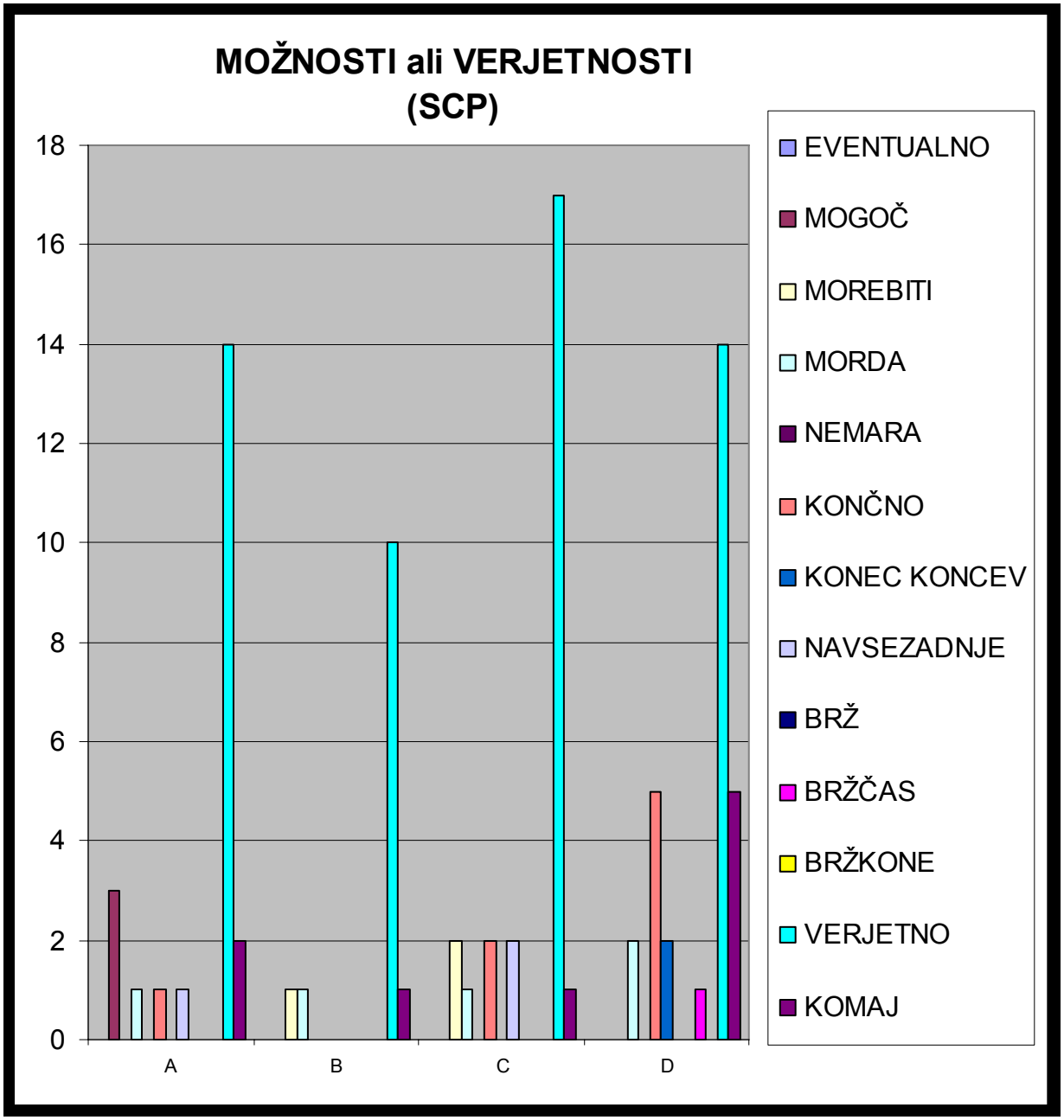
MOŽNOSTI ali VERJETNOSTI
(SCP)
18
16
14
12
10
8
6
4
2
0
A
B
C
D
EVENTUALNO
MOGOČ
MOREBITI
MORDA
NEMARA
KONČNO
KONEC KONCEV
NAVSEZADNJE
BRŽ
BRŽČAS
BRŽKONE
VERJETNO
KOMAJ

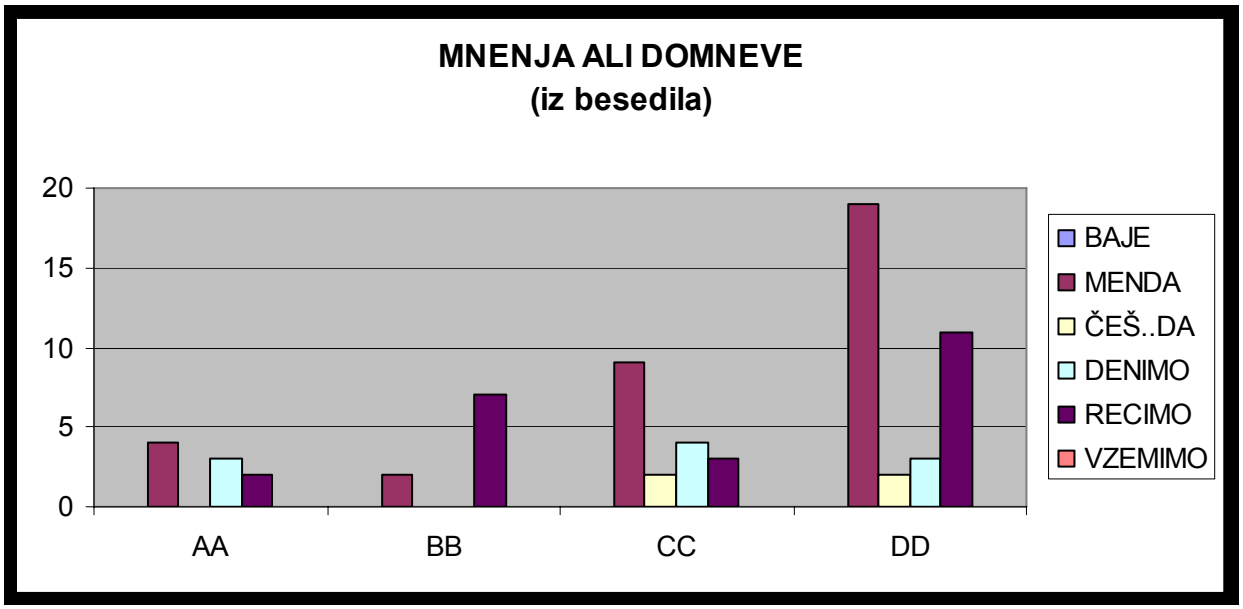
MNENJA ALI DOMNEVE
(iz besedila)
20
15
10
5
0
AA
BB
CC
DD
BAJE
MENDA
ČEŠ..DA
DENIMO
RECIMO
VZEMIMO

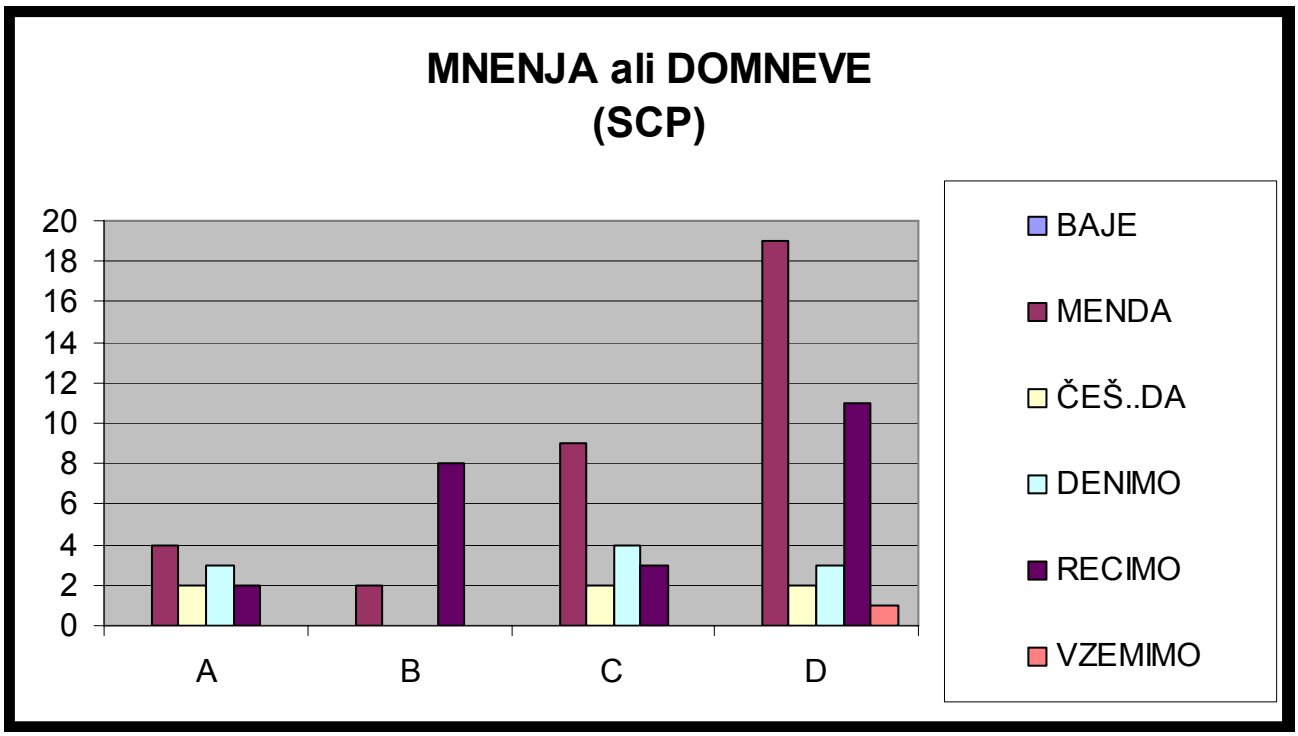
MNENJA ali DOMNEVE
(SCP)
20
18
16
14
12
10
8
6
4
2
0
A
B
C
D
BAJE
MENDA
ČEŠ..DA
DENIMO
RECIMO
VZEMIMO